

Josip Pečarić: BOKELJSKA MORNARICA

JOSIP PEČARIĆ

BOKELJSKA MORNARICA

ZAGREB, 2021.

© Josip Pečarić

KAZALO

UVOD	9
REAGIRANJE ZAJEDNICE BOKEJSKIH HRVATA NA POKUŠAJ CRNE GORE DA OTME BOKEJSKU MORNARICU KAO NEMATERIJALNO DOBRO BOKEJSKIH HRVATA	10
SUVERENISTI: HRVATSKA ŠUTI, A CRNA GORA OTIMA BOKEJSKU MORNARICU	13
BOKEJSKA MORNARICA NE MOŽE BITI CRNOGORSKO KULTURNO DOBRO, ONA JE 1200 GODINA VEZANA UZ KATOLIČKU CRKVU I ZAŠTITNIKE SVECE NIKOLU I TRIPUNA	16
BOKEJI I BOKEJSKA MORNARICA UVELIČALI SLAVLJE U ČAST SVETOGA LEOPOLDA	25
BOKA JE DALA SV. LEOPOLDA MANDIĆA, AKADEMIKA PEČARIĆA, MINISTRA BOŽINoviĆA, A SADA NAM CRNOGORCI OTIMAJU BAŠTINU BOKEJSKE MORNARICE	36
BORBA ZA BOKU KOTORSKU / U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI – HRVATSKI , ZAGREB, 1999.	44
PROSLOV	44
BORBA ZA BOKU	46
DOKLE VELIKOSRPSKA KRAĐA HRVATSKE KULTURNE BAŠTINE? 50	50
SVETI TRIPUN, ZAŠTITNIK ZALJAVA HRVATSKIH SVETACA	53
PROF. DR. LUKA BRAJNOviĆ PONOS BOKE KOTORSKE I HRVATSKE	56
O BAŠTINI JE RIJEČ	58
PREVLAKA ZAUVIJEK...	61
BOKA I HRVATI	64
HRVATI BOKE KOTORSKE OD 1918. DO DANAS	73
KAKO SU KOMUNISTI “PRODALI” BOKU KOTORSKU	81
HRVATSKI KONZULAT U KOTORU	87
HRVATSKA HRVATIMA BOKE KOTORSKE	89

PORUKA ZNANSTVENOG SKUPA "HRVATI U BOKI KOTORSKOJ":	
BOKELOJSKI HRVATI - "NAJHRVATSKI HRVATI"	91
HRVATI BOKE KOTORSKE	95
TKO SU BILI STAROSJEDIOCI BOKE KOTORSKE?	99
TEŽAK POLOŽAJ HRVATA U BOKI KOTORSKOJ	101
NA EXPOU NIJE SPOMENUTO HRVATSTVO BOKELOJSKIH HRVATA, A TO NE SMETA S. P. NOVAKU	108
BOKA KOTORSKA NE SMIJE BITI ZABORAVLJENA	110
 ZA HRVATSKU HRVATSKU, ELEMENT, ZAGREB, 2001.	111
ODLAZAK U DOMOVINU	111
OTRGNIMO HRVATE IZ BOKE OD ZABORAVA I GUBITKA IDENTITETA	117
 PRONAĐENA POLOVICA DUŠE / DESET GODINA S	
AUSTRALSKIM HRVATIMA, ZAGREB, 2002.	120
CRNOGORCI SE DIĆE HRVATSKOM KULTUROM	120
INTERVJU NA RADIJU SBS U OŽUJKU 1993. GODINE	126
ZALJEV HRVATSKIH SVETACA ČETNICI OČISTILI OD HRVATA ...	131
BOKA JOŠ ČUVA HRVATSKE USPOMENE	135
HRVATSTVO BOKE KOTORSKE	139
PUT U AUSTRALIJU: MEĐU SVOJIMA	144
PUT U AUSTRALIJU: GOSTOVANJA NA HRVATSKIM RADIJIMA ...	149
"U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI"	151
 U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI /	
BORBA ZA BOKU KOTORSKU 2, ZAGREB, 2004.	155
PROSLOV	155
OČUVANJE HRVATSKOG IDENTITETA KROZ STOLJEĆA	158
TEKSTIL U POVIJESTI HRVATA BOKE KOTORSKE	167
HRVATI U CRNOJ GORI	176
U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI – HRVATSKI	190
RAČAN ANGAŽIRAO SLUGE ZA NEHRVATSKU BRATOVŠTINU ...	203
ŠUMADIJSKO KOLO ZA BOKELOJSKE HRVATE	207
INTERVJUIMA U BORBU ZA BOKU KOTORSKU	210
KAKO JE HRVATIMA U "ZALJEVU SVETACA"	210
ISKONSKA HRVATSKA PRIPADNOST BOKE	215
ZALJEV HRVATSKIH SVETACA	220
PEČARIĆ: BOKA JE ZALJEV HRVATSKIH SVETACA	223
JANOVIĆ: BOKA JE ZALJEV HRVATSKIH SVETACA	227
ZAŠTITA HRVATA U BOKI KOTORSKOJ JE VITALNI HRVATSKI INTERES	232
ČASNO (I TEŠKO) JE BITI HRVAT U BOKI...	234
DUBROVNIK SE BRANI BOKOM...	238
HRVATSKA BOKA	240

BOKA KOTORSKA NE SMIJE BITI ZABORAVLJENA	244
JAKA HRVATSKA UVJET JE OPSTANKA BOKELOJSKIH HRVATA	245
HRVATSKA ŠKOLA U TEORIJI NEJEDNAKOSTI	249
U HRVATSKOJ JE JUGOSLAVENSTVO OPET NAJISPLATIVIJE ZANIMANJE!	255
TKO JE POPIO, A TKO NIJE, KAVU NA STRADUNU?	264
 D. JELČIĆ I J. PEČARIĆ, POVIJESNI PRIJEPORI, ZAGREB, 2006. ..	270
BOKELOJSKI HRVATI PRIZELJKUJU INSTINSKU DEMOKRACIJU	270
BOKELOJI SU DIO JEDINSTVENOGA KORPUSA HRVATSKOG NARODA	276
PREDSTAVLJANJA KNJIGE <i>U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI</i>	280
 AKO VOLIŠ HRVATSKU SVOJU', ZAGREB, 2014.	283
PEČARIĆEVA HRVATSKA	283
HRVATSTVO BOKELOJSKE MORNARICE	286
PUT U KOTOR	290
O HRVATSTVU BOKELOJSKE MORNARICE	297
 PROPADE IM CRVENA HRVATSKA, ZAGREB, 2015.	308
ZALJEV HRVATSKIH AKADEMIIKA	308
BOKELOJI PROSLAVILI SVOGA ZAŠTITNIKA-BOKA U KOTORU	316
 ŽIVJELA NAM ANTIFAŠISTIČKA, TJ BRANITELJSKA HRVATSKA, ZAGREB, 2015.	319
KAKO SE DANAS BRANI DRŽAVOTVORNO HRVATSTVO	319
 J. PEČARIĆ, J. STJEPANDIĆ, NIŠTA SE JOŠ PROMIJENILO NIJE, ZAGREB, 2017.	324
"ZA DOM SPREMNI" ITEKAKO SMETA PORAŽENIMA U DOMOVINSKOM RATU I SRPSKIM SLUGAMA U RH	324
 DNEVNIK U ZNAKU 'ZA DOM SPREMNI', ZAGREB, 2017.	331
PROF. DR. SC. SLOBODAN LANG: ODLAZAK PRIJATELJA	331
DNEVNIK JOSIPA PEČARIĆA: SRIJEDA, 13. TRAVNJA - UTORAK, 19. TRAVNJA 2016.	334
 MATEMATIKA, PJESME I NOGOMET. ZAGREB, 2018.	339
SVE ŠTO VRIJEDI IDENTIFICIRA SE I S THOMPSONOM I S PRALJKOM	339
 DR. JURE BURIĆ, ZAGREB, 2020.	343
UVOD	343

MARIO FILIPI, DRAGOVOLJAC.COM	346
BITI HRVAT U CRNOJ GORI	346
AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ – ŽIVOTOPIS	355
UZ ŽIVOTOPIS: KINEZI I BOKELJSKA MORNARICA	358

UVOD

Ovih dana se zakuhalo i među mojim Bokeljskim Hrvatima oko pitanja naziva Bokeljske mornarice. I kotorski biskup je naglasio da je to i katolička (bratovština) i hrvatska udruga. Dakle Hrvati iz Hrvatske koji konačno žive u državi u kojoj nije baš loše biti Hrvat i mogu nazvati svoju udrugu onako kakva ona jest što nisu mogli u mnogi državama u kojima su živjeli i neki u Boki kotorskoj koja je u Crnoj Gori gdje se i dalje ne može reći istina pa se tamo moraju pozivati na činjenicu da se Bokeljska mornarica nikad nije tako nazivala. Sve je izazvala najava da Crna Gora nominira Bokeljsku mornaricu pred UNESCO mada se govorilo o zajedničkoj nominaciji Crne Gore i Hrvatske.

Ovdje či u ovom uvodnom dijelu dati tekstove u svezi s tim pogledima koji jasno daju stavove jednih i drugih. Jasna je i podjela među mojim Bokeljima, što pokazuje da su oni doista Hrvati.

Osobno mislim da bi Crna Gora koja je sudjelovala u agresiji na Hrvatsku trebala prilagoditi svoje zakone tako da se Bokeljskim Hrvatima dozvoli da Bokeljsku mornaricu nazove imenom koji imaju udruge u Hrvatskoj, a onda ne bi bilo problema ni straha od ujedinjena i Kotorske s onima iz RH.

Istina postoji i ona beogradska, a u Beogradu ne priznaju ni crnogorski narod pa je upitno je li to moguće u današnjoj Crnoj Gori u kojoj je na izborima pobijedio tzv. Srpski svet, kao i puno onih koji su podlegli pritiscima kojima su bili izloženi Hrvati u Boki u prošlom stoljeću.

Zato kada govorim o mojim Hrvatima u Boki obično ih usporedim s onima u Hercegovini:

Kad Hrvatu u Boki netko kaže da je Ustaša, onda prvo od njega pobjegnu njegovi Hrvati, A kad Hercegovcu netko kaže da je Ustaša – ima besplatno piće do kraja života.

U knjizi dajem izbor tekstova iz mojih knjiga iz kojih se može vidjeti puno o tim pitanjima.

REAGIRANJE ZAJEDNICE BOKELJSKIH HRVATA NA POKUŠAJ CRNE GORE DA OTME BOKELJSKU MORNARICU KAO NEMATERIJALNO DOBRO BOKELJSKIH HRVATA

25. studenoga 2021.716

Potaknuti smo istupiti najavom da Crna Gora nominira Bokeljsku mornaricu pred UNESCO kao crnogorsko nematerijalno kulturno dobro, dakle, na način da isto istrgne iz korpusa hrvatske baštine i katoličke tradicije. Već pred više godina smo jasno upozorili na prijeteću opasnost otimanja iz memorije hrvatske baštine ovih tradicija kao i na hrvatsku autocenzuru. Posebno smo tada ukazivali, a danas je aktualizirano, kako je bitno voditi brigu upravo na onim područjima gdje su Hrvati starosjedilački narod, kao i na onom političkom prostoru s kojim su Hrvati ušli u jugoslavenske političke zajednice 1918., poput: Srijema i Boke Kotorske. Upravo na tim dijelovima na kojima Hrvati žive kao starosjedilački narod provođeno je naseljavanje drugih naroda, kako ne bi poslije 1945. došlo do referendumu. Ti prostori su bez ijednog pravno-političkog akta izglasano od strane tadašnjih komunističkih hrvatskih političkih tijela predani SR Crnoj Gori

Nesnažljivost hrvatskih vlasti ili bolje rečeno nedostatak vizije i jasne politike zemlje koja je članica EU-a, s visokim standardima zaštite nacionalnih manjina, dovodi u pitanje općenito i ugled Republike Hrvatske. Propust Republike Hrvatske, prije svega njezine vanjske politike od osamostaljenja Crne Gore kroz djelovanje Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, do nedavno, kada su se pokrenuli neki procesi, a posebno aktualne ministrike Ministarstva kulture i medija, djelovali su ponajprije protiv interesa hrvatskog autohtonog naroda u Crnoj Gori, i ubrzanog procesa asimilacije, odnosno crnogorizacije nad preostalim članovima manjinske autohtone zajednice. Poslije normalizacije političkih odnosa, prelaženja preko aktivne uloge Crne Gore u agresiji na Republiku Hrvatsku (više desetina tisuća njenih građana sudjelovali su u agresiji na Republiku Hrvatsku od 1991. do 1995. godine), neplaćanja odštete, obilježavanja mesta stradanja i koncentracijskog logora Morinj na adekvatan način, hrvatska strana iznova pokušava graditi političke odnose s istom političkom crnogorskom garniturom, koja *nota bene* kontinuirano vlada trideset godina i provodi smisleni proces crnogorizacije, i srpsizacije hrvatske kulturne baštine. Začuđeni smo kako Ministarstvo kulture i medija kroz cijeli niz hrvatskih vlada nije sustavno reagiralo na otimanje hrvatske baštine i preimenovanja Pomorskog muzeja Kotor u Pomorski muzej Crne Gore (za manje upućene zgrada je donacija Kotorskog biskupa a prvi postav od Bokeljske mornarice)

Potrebno je stoga spriječiti:

memoriciđ (uništavanje povijesne svijesti pripadnika manjinskog naroda, njihovih tradicija, etnografskog i etnološkog naslijeđa),

kulturocid (proglašavanje kulturne baštine manjine baštinom većinskog naroda),

lingvocid (zatiranje materinskog jezika manjine),
schoolocid (onemogućavanje pripadnicima manjine otvaranje škola na materinskom jeziku).

Činjenica je da Hrvati nemaju: ustrojeni manjinski školski sustav, na što se Crna Gora obvezala, nemaju Institut za istraživanje hrvatske baštine na području Crne Gore, nemaju proporcionalnu zastupljenost prema kulturnoj baštini u kulturnim institucijama. Hrvatska država je usprkos neispunjavanju svih gore navedenih premsa iznova pokušavala zajednički nominirati dio hrvatske kulturne nematerijalne baštine izvan sadašnjih političkih granica, ali i kao dio velike zajednice Hrvata Boke kotorske koji isti fenomen obdržavaju od sedamdesetih godina 19. stoljeća u Splitu i drugim hrvatskim gradova, znajući da je preko pola stoljeća Bokeljska mornarica imala sjedište u Zagrebu (admiral Vladislav Brajković je upravljao Bokeljskom mornaricom iz Zagreba). Hrvatska država nije reagirala na istupe Crne Gore na stranim izložbama predstavljajući hrvatsku kulturnu baštinu kao crnogorsku. Nažalost, nije se reagiralo, a znajući da ista politička garnitura vlada Crnom Gorom u kontinuitetu i da nisu prošli proces pokajanja i odustajanja od agresije – sada u obliku memoricida. To najbolje oslikava novi primjer preimenovanje plivališta u Kotoru, kada je uklonjeno ime hrvatskog antifašiste Nikše Bućina i davanja imena zapovjednika straže koncentracijskog logora u Morinju, gdje su stotine Hrvata iz Hrvatske i Boke mučeni. Hrvatskim zatočenicima iz Boke nametnut je postgenocidni sindrom posramljivanja, a to se prešutno radi s poduljom listom otete hrvatske kulturne baštine koja je nelegitimno oteta (Zmajevićeva palača, treći Gospin otok u Boki – Žanjica npr.).

Anton Sbutega kao admiral i Uprava Bokeljske mornarice Kotor proveli su višegodišnji proces crnogorizacije Bokeljske mornarice, i isto tako dekristijanizaciju funkcije Bokeljske mornarice, čija se nominacija trebala obaviti po uzoru na nominaciju Feste sv. Vlaha kao Tripunjdanske svečanosti, koje su dio katoličke i hrvatske baštine Kotora i Boke kotorske. Treba podsjetiti da je Anton Sbutega tvorac (ili jedan od tvoraca) tzv. Dobrotskog sporazuma koji je pomogao defragmentaciji hrvatskog biračkog tijela u Crnoj gori pred posljednje izbore (pojašnjenja radi okupio je viđene Hrvate kako bi dali podršku politici DPS, a ne Hrvatskoj stranci (HGI) koja je izgubila te izbore).

Stoga, u trenutku još jednog udarca hrvatskom narodu Boke, držimo da je hitno potrebno provesti ustrojavanje posebnog dijela Ministarstva kulture za hrvatsku prekograničnu baštinu na hrvatskim povijesnim područjima, gdje su Hrvati starosjedilački narod, a ne dijaspora: Srijem i Boka kotorska (u kojoj su Hrvati u stanju nacionalne manjine na svom starosjedilačkom prostoru), Bosna i Hercegovina (Hrvati kao konstitutivni narod), kao i za hrvatsku baštinu u drugim državama, poput baštine Dubrovačke Republike u Italiji i Turskoj. Na taj bi se način postiglo puno inkorporiranje baštinske cjelovitosti u sagledavanju integralnoga hrvatskog kulturnog i duhovnog prostora koji se sada nalazi izvan političkih granica Republike Hrvatske, poštujući pritom političke i povijesne stvarnosti suvremenih europskih standarda. Hrvati Boke s njihovom kulturnom i tradicijskom baštinom Crnoj Gori predstavljaju most prema Zapadu. Uz to

Republika Hrvatska sukladno međunarodnim ugovorima mora zaštititi preostalo hrvatsko stanovništvo i njegovu kulturu, te zahtijevati da Crna Gora ispoštuje međudržavne ugovore i uspostavi autonomni hrvatski školski sustav kao i institucije za istraživanje hrvatske kulturne i znanstvene baštine. Sve je ovo minimum kada znamo da država Crna Gora, kao agresor nije platila nikakvu ratnu odštetu Republici Hrvatskoj. Prvi čin dobre volje bio bi uspostava međudržavne komisije za provedbu gore navedenog procesa koji bi spriječio provođenje postgenocidnog sindroma nad hrvatskom zajednicom u Crnoj Gori.

Bokeljska mornarica u Hrvatskoj je organizirana putem hrvatskih bratovština (HBBM809 Zagreb, Rijeka, Split, Pula i Dubrovnik) sa stoljetnom tradicijom održavanja proslave sv. Tripuna u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Puli i Dubrovniku. Održavanje žive tradicije bokeljskih Hrvata u Republici Hrvatskoj, kroz postrojavanje odreda i postavljanje kola sv. Tripuna, omogućilo je da se bokeljske Hrvate, danas percipira kao etničku skupinu koja i dalje postoji na ovim prostorima. Upravo se kroz ovu bratovštinu bogate povijesti jednog kraja i naroda, jedino mogao zaustaviti nemilosrdni proces memoricida i kulturocida ove preživjele skupine najjužnijih pripadnika hrvatskog naroda. Uznapredovali postupak crnogorizacije donekle je osujećen snažnim djelovanjem članova Zajednice bokeljskih Hrvata iz Republike Hrvatske, Hrvatskih bratovština Bokeljske mornarice 809, te hrvatskih domoljuba i prijatelja Bokeljske mornarice.

Za ZAJEDNICU BOKELJSKIH HRVATA

predsjednik mr.sc. Srećko Đuranović

zamjenik predsjednik Luka Perković

izvršni tajnik Marijan Banelli

glavni tajnik Tomislav Brguljan

Članovi Znanstvenog savjeta

izv. prof. dr. sc. Roko Mišetić,

doc. dr.sc. Ozana Ramljak,

dr.sc. Vinicije B. Lupis

<https://zbh.hr/reagiranje-zajednica-bokeljskih-hrvata-na-pokusaj-crne-gore-da-otme-bokeljsku-mornaricu-kao-nematerijalno-dobro-bokeljskih-hrvata/>

SUVERENISTI: HRVATSKA ŠUTI, A CRNA GORA OTIMA BOKELJSKU MORNARICU

03 Prosinac 2021

Predsjednik Hrvatskih suverenista Marijan Pavliček danas je u svom govoru, a na molbu Zajednice bokeljskih Hrvata upozorio da je Crna Gora nominirala Bokeljsku mornaricu pred UNESCO-om kao crnogorsko nematerijalno kulturno dobro kako bi je posve istrgnula iz korpusa hrvatske baštine i katoličke tradicije te da će, kako je najavljeno, na Konferenciji Komiteta za nematerijalnu kulturnu baštinu UNESCO-a u Parizu Bokeljska mornarica biti proglašena dobrom čovječanstva, prvim takve vrste iz Crne Gore.

Otimanja iz memorije hrvatske baštine ovih tradicija, kao i na hrvatsku autocenzuru. Osobito smo ukazivali, a danas je, nažalost, to iznova aktualizirano, kako je bitno voditi brigu o tome upravo na onim područjima gdje su Hrvati starosjedilački narod, kao i na onom političkom prostoru s kojim su Hrvati ušli u jugoslavenske političke zajednice 1918., poput Srijema i Boke Kotorske. Upravo je u područjima u kojima su Hrvati starosjedilački narod, provođeno sustavno naseljavanje drugih naroda, kako ne bi poslije 1945. došlo do referendumu. Ti prostori su bez ijednog pravno-političkog akta izglasanoj od strane tadašnjih komunističkih hrvatskih političkih tijela predani tadašnjoj SR Crnoj Gori.

U zaštiti Bokeljske mornarice, kao hrvatske nacionalne baštine izvan granica RH, Hrvatska je, kao članica EU-a s visokim standardima zaštite nacionalnih manjina, pokazala, nažalost, nedostatak vizije i jasne politike. Nesnalaženje i propusti Republike Hrvatske, prije svega njezine vanjske politike, kroz djelovanje Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija i Ministarstva kulture i medija rezultirao je izostankom zaštite interesa hrvatske nacionalne manjine te pogodovalo ubrzanim procesu asimilacije, odnosno „crnogorizacije“ preostalih članova manjinska autohtone zajednice.

Začuđeni smo kako Ministarstvo kulture i medija, kroz cijeli niz hrvatskih vlada, nije sustavno reagiralo na otimanje hrvatske baštine i preimenovanje Pomorskog muzeja Kotor u Pomorski muzej Crne Gore (zgrada je donacija kotorskog biskupa, a prvi postav od Bokeljske mornarice). A sada se nedostatno djeluje u sprječavanju crnogorskog otimanja naše baštine, iako je nota bene Ministarstvo kulture Republike Hrvatske Tripundanske svečanosti i kolo svetog Tripuna uvrstilo na listu nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske i u Registar kulturnih dobara. Isto ono nematerijalno dobro koje je Crna Gora nominirala kao vlastitu baštinu.

Potrebno je stoga spriječiti:

memoricid (uništavanje povijesne svijesti pripadnika manjinskog naroda, njihovih tradicija, etnografskog i etnološkog nasljedja),

kulturocid (proglašavanje kulturne baštine manjine baštinom većinskog naroda),

lingvocid (zatiranje materinskog jezika manjine),

edukocid (pripadnicima manjine otvaranje škola na materinskom jeziku). Činjenica je da Hrvati u Crnoj Gori još uvijek nemaju ustrojeni manjinski školski sustav, nemaju Institut za istraživanje hrvatske baštine na području Crne Gore, a nemaju ni proporcionalnu zastupljenost prema kulturnoj baštini u kulturnim institucijama. Hrvatska je država, usprkos neispunjavanju svih gore navedenih premsa na ispunjavanje kojih se Crna Gora obvezala, iznova pokušavala zajednički nominirati dio hrvatske kulturne nematerijalne baštine izvan sadašnjih političkih granica, ali i baštine velike zajednice Hrvata Boke kotorske koji isti fenomen obdržavaju od sedamdesetih godina 19. stoljeća u Splitu i drugim hrvatskim gradova, znajući da je preko pola stoljeća Bokeljska mornarica imala sjedište u Zagrebu (admiral Vladislav Brajković je upravljao Bokeljskom mornaricom iz Zagreba). Hrvatska država nije reagirala na istupe Crne Gore na stranim izložbama na kojima se hrvatska kulturna baština predstavljala kao crnogorska. Lista otete hrvatske kulturne baštine duga je, dovoljno je spomenuti samo Zmajevićeva palaču, treći Gospin otok u Boki – Žanjica npr.

Kada je o Bokeljskoj mornarici riječ, otežavajuća je okolnost i djelovanje Uprave Bokeljske mornarice Kotor te osobito gospodina Antona Sbutege kao admirala (čije je političko djelovanje pridonijelo rasipanju hrvatskog biračkog tijela u Crnoj Gori pred posljednje izbore) koji su proveli višegodišnji proces crnogorizacije Bokeljske mornarice, te isto tako, i dekristijanizaciju funkcije Bokeljske mornarice. Njezina se čija se nominacija trebala obaviti po uzoru na nominaciju Feste sv. Vlaha, kao Tripundanske svečanosti, koje su dio katoličke i hrvatske baštine Kotora i Boke kotorske.

Stoga, u trenutku još jednog udarca hrvatskom narodu Boke, držimo da je hitno potrebno provesti ustrojavanje posebnog dijela Ministarstva kulture za hrvatsku prekograničnu baštinu na hrvatskim povijesnim područjima u kojima su Hrvati starosjedilački narod, a ne dijaspora – Srijem i Boka kotorska (u kojoj su Hrvati u statusu nacionalne manjine na svom starosjedilačkom prostoru) i Bosna i Hercegovina (u kojoj Hrvati maju status konstitutivnog naroda), kao i za hrvatsku baštinu u drugim državama, poput baštine Dubrovačke Republike u Italiji i Turskoj. Na taj bi se način postiglo puno inkorporiranje baštinske cjelovitosti u sagledavanju integralnoga hrvatskog kulturnog i duhovnog prostora koji se sada nalazi izvan političkih granica Republike Hrvatske, poštujući pritom političke i povijesne stvarnosti suvremenih europskih standarda. Hrvati Boke s njihovom kulturnom i tradicijskom baštinom Crnoj Gori predstavljaju most prema Zapadu. Uz to, Republika Hrvatska, sukladno međunarodnim ugovorima, mora zaštititi preostalo hrvatsko stanovništvo i njegovu kulturu, te zahtijevati da Crna Gora ispoštuje međudržavne ugovore i uspostavi autonomni hrvatski školski sustav, kao i institucije za istraživanje hrvatske kulturne i znanstvene baštine. Sve je ovo minimum, osobito kada znamo da država Crna Gora, kao agresor, nije platila nikakvu ratnu odštetu Republici Hrvatskoj.

I na posljeku, Bokeljska mornarica u Hrvatskoj organizirana je putem hrvatskih bratovština (HBBM809 Zagreb, Rijeka, Split, Pula i Dubrovnik) sa stoljetnom tradicijom održavanja proslave sv. Tripuna u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Puli i Dubrovniku. Održavanje žive tradicije bokeljskih Hrvata u Republici Hrvatskoj,

kroz postrojavanje odreda i postavljanje kola sv. Tripuna, omogućilo je da se bokeljske Hrvate danas percipira kao etničku skupinu koja i dalje postoji na ovim prostorima. Upravo se kroz ovu bratovštinu bogate povijesti jednog kraja i naroda, jedino mogao zaustaviti nemilosrdni proces memoricida i kulturocida ove preživjele skupine najjužnih pripadnika hrvatskog naroda. Uznapredovali postupak crnogorizacije donekle je osuđen snažnim djelovanjem članova Zajednice bokeljskih Hrvata iz Republike Hrvatske, Hrvatskih bratovština Bokeljske mornarice 809, te hrvatskih domoljuba i prijatelja Bokeljske mornarice. Sad je potrebna hitna i učinkovita reakcija hrvatskih vlasti. Zajednica bokeljskih Hrvata osnovana radi očuvanja i promicanja kulturnih, tradicijskih obilježja i drugih prava bokeljskih Hrvata

<https://www.dragovoljac.com/index.php/razno/28749-suverenisti-hrvatska-sutija-crna-gora-otima-bokeljsku-mornaricu>

HRVATSKA I SVIJET**UOČI UVRŠTENJA NA POPIS KULTURNE BAŠTINE UNESCO-A****BOKELJSKA MORNARICA NE MOŽE BITI
CRNOGORSKO KULTURNO DOBRO, ONA JE 1200
GODINA VEZANA UZ KATOLIČKU CRKVU I
ZAŠTITNIKE SVECE NIKOLU I TRIPUNA****PIŠE AHMET KALAJDŽIĆ**

3. prosinca 2021.

Dio oružja Bokeljske mornarice iz fundusa Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru

Tonci Plazibat/Cropix

Ovog vikenda su u ime Zajednice bokeljskih Hrvata zbog najave da Crna Gora nominira Bokeljsku mornaricu pred UNESCO-m kao crnogorsko nematerijalno kulturno dobro, na način istrgnuća iz memorije hrvatske baštine i katoličke tradicije, javno ispred vodstva Zajednice istupili predsjednik Srećko Đuranović, njegov zamjenik Luka Perković te izvršni i glavni tajnik Marijan Banelli i Tomislav Brguljan te Roko Mišetić, Ozana Ramljak i Vinicije Lupis u ime Znanstvenog vijeća.

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru čuva memorabilije Bokeljske mornarice
Tonci Plazibat/Cropix

Prozvali su admirala Antuna Sbutegu i Upravu da provode višegodišnji proces crnogorizacije i dekristijanizacije Bokeljske mornarice, a Republiku Hrvatsku da nije reagirala na istupe Crne Gore na stranim izložbama kad su hrvatsku kulturnu baštinu predstavljali kao crnogorsku te pozvali da se spriječi memoricid, kulturocid, lingvocid i schoolocid.

HRVATSKO, NE CRNOGORSKO

Reakcija je odjeknula u hrvatskoj javnosti, ali je Hrvate u Boki kotorskoj dodatno podijelila. U Kotoru se iznova priča da nema manje nacionalne zajednice a veće razjedinjenosti. Predsjednik Upravnog odbora Bokeljske mornarice Aleksandar Dender ističe da Crna Gora nikada nije UNESCO-u predlagala Bokeljsku mornaricu kao crnogorsku nego kao kulturno dobro Crne Gore te ju je 2013. proglašila nacionalnim kulturnim dobrom te će 10. prosinca u Parizu biti upisana na svjetsku listu nematerijalne baštine UNESCO-a:

Dio oružja Bokeljske mornarice iz fundusa Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru

Tonci Plazibat/Cropix

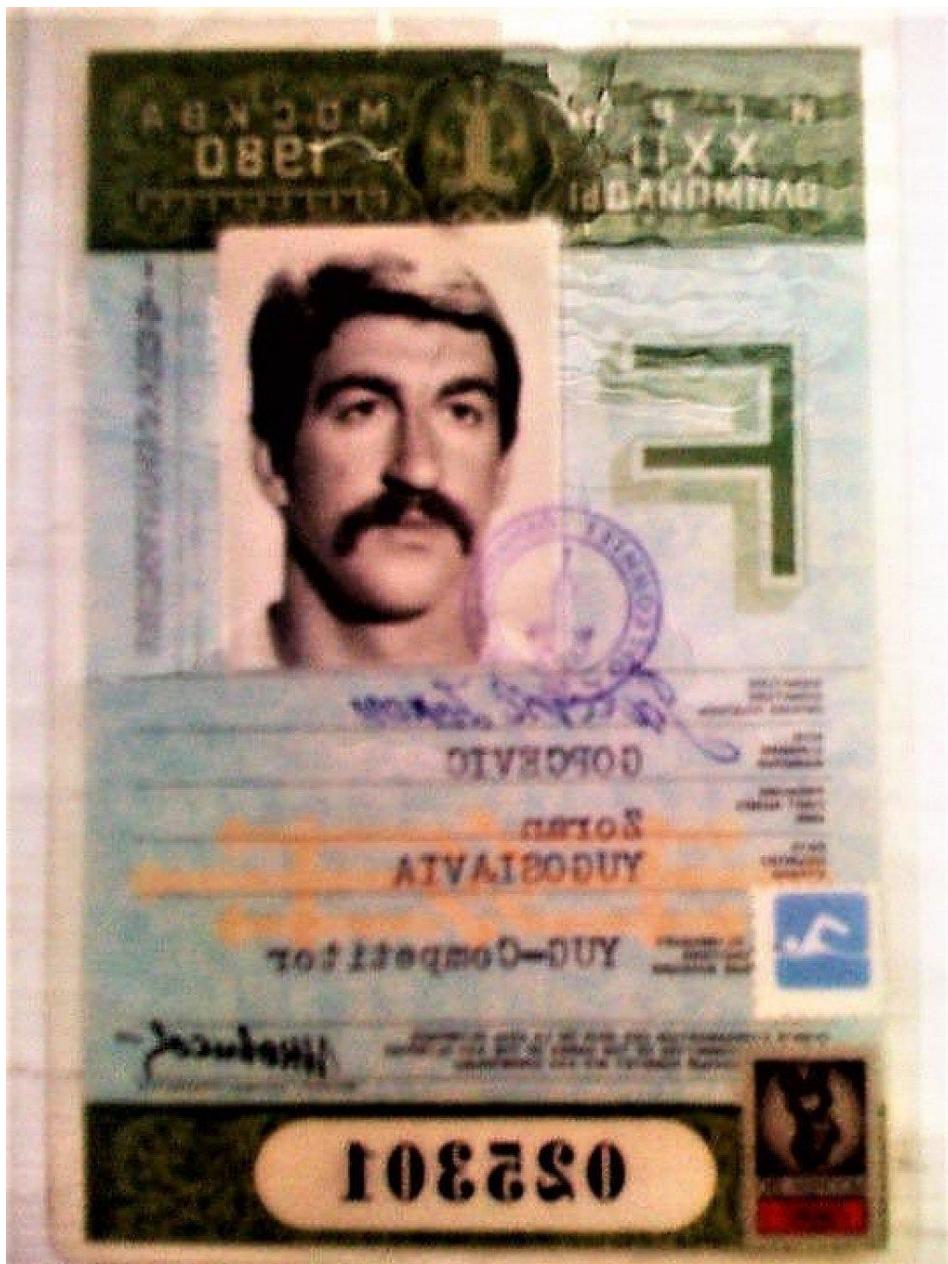
-Bokeljska mornarica i Kotor su u Crnoj Gori i stoga su kulturno dobro Crne Gore, ali identitet nije i ne može biti crnogorsko kulturno dobro jer Crna Gora nikada nije sudjelovala u stvaranju niti održavanju Bokeljske mornarice kao kulturnog dobra. Stoljećima su to uvijek radili katolici a Bokeljska mornarica je 1200 godina vezana uz katoličku crkvu i svoje zaštitnike sv. Nikolu i sv. Tripuna.

Zajedničku nominaciju dvije države nisu uspjele dogovoriti, ali smo bili podijeljeni i mi u Mornarici koju vodi starija generacija, još s dosta mentaliteta bratstva i jedinstva. Osim formalnih kontakata ministarstava kulture, Hrvatska nije dovoljno radila da Crna Gora prihvati zajedničku ideju! Nakon prve nominacije 2019. slijede pritisci i lobiranja iz Hrvatske, ali je već bilo kasno- kaže Dender i podsjeća da je nakon Domovinskog rata bilo prijedloga da u Kotoru promjenu ime u Hrvatska bratovštine Bokeljske mornarice:

HRVATSKA I SVIJET ZAPUHALI NOVI VJETROVI| BILI SMO U KOTORU: Hrvati su naučili na provokacije, poput preimenovanja bazena, no sad im se ponovno prijeti: ‘Ustaše treba protjerati!’

(<https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/vijesti/hrvatska-i-svijet/bili-smo-u-kotoru-hrvati-su-naucili-na-provokacije-poput-preimenovanja-bazena-no-sad-im-se-ponovno-prijeti-ustase-treba-protjerati-1124662>)

HRVATSKA I SVIJET SLIJEDIT ĆE IH I DRUGI| Jugaši ne žele u kotorski bazen otkad je dobio ime po Zoranu Gopčeviću, čuvaru iz zloglasnog ratnog logora Morinj!

(<https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/vijesti/hrvatska-i-svijet/jugasi-ne-zele-u-kotorski-bazen-otkad-je-dobio-ime-po-zoranu-gopcevicu-cuvaru-iz-zloglasnog-ratnog-logora-morinj-1121897>)

-To je povijesno neprihvatljivo: kroz 12 stoljeća u Mornarici su u ogromnoj većini Hrvati i uvijek su bili Kotorska ili Bokeljska mornarica. Nacionalni prefiks se nikad nije koristio! Bratovštinama u Hrvatskoj smo predlagali da bez uvjeta prihvate naš Statut i da ne budu hrvatske bratovštine nego bratovštine u Hrvatskoj. Nismo protiv hrvatskog imena, samo za izmjenu prefiksa! Ako su bratovštine dio matice u Kotoru, tad moraju poštivati naš Statut i ime. Nisu pristale ni uz pokušaje bivšeg predsjednika Jozu Đurovića čiji je pomiriteljski stav na Skupštini hrvatskih bratovština preglasan. Izabran je Ivo Škanata čiji se početni rigidni stav jako ublažio i počeli smo suradnju dok nije zapelo s zajedničkom nominacijom.

Predsjednik Upravnog odbora Bokeljske mornarice Aleksandar Dender Tonci Plazibat/Cropix

Ovaj žestoki stav Zajednice bokeljskih Hrvata je neprimjeren aktualnim odnosima: trebali su spoznati stvarne činjenice a ne iznijeti niz neistina, osobito o ulozi admirala! Kod nas prevladava pomirljiv stav i nada da ćemo jednog dana biti zajedno s bratovštinama te ne reagiramo na proglašenje. S 18 kulturnih dobara na popisu UNESCO-a Hrvatska ima ogromno iskustvo u nominacijama, ali je lani odbijena nominacija za upis Tripunjdanskih svečanosti na listu nematerijalne baštine bokeljskih Hrvata! Mislim da dosje nije bio dobro napisan ili Hrvatska lobiranjem i potporom nije dovoljno stala iza prijedloga? Jer, tradicija bokeljskih Hrvata zaslužuje veću potporu struke i politike u Hrvatske. Mislim da slijedi ponovna nominacija, ali je neusporedivo lakši put da i hrvatske bratovštine budu dio baštine UNESCO-a, da uz mali napor prihvate naš Statut i da praktički budemo jedno. Poštivanje Statuta je jedini uvjet Bokeljske mornarice u Kotoru za bokeljske bratovštine u Hrvatskoj - apelira Dender.

PRIJEPOR O PRIPADNOSTI

A predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković kaže da je Hrvata u Crnoj Gori 0,97 posto a više od 95 posto u Bokeljskoj mornarici koja je, po predanju prvi put kolo zaplesala 13.siječnja 809. po donošenju moći sv. Tripuna u Kotor:- Otad su mornarica i sv. Tripun neodvojivi od hrvatskog naroda i Katoličke crkve u čijem je krilu nastala. I admiral se izjašnjava kao Hrvat ali je pristao u prvoj nominaciji navesti da je Bokeljska mornarica tradicija koja se održava u čast kulta, bez spomena Katoličke crkve, Hrvata i sv. Tripuna. To je mogao biti kulturocid jer je odnarođeni dio Hrvata, poglavito u Upravi Bokeljske mornarice, zbog raznih benefita koje bi možda mogli osobno imati, pristao na nominaciju Mornaricu kao kulturnog dobra Crne Gore bez spomena Hrvata katolika i sv. Tripuna!

Predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković
Tonci Plazibat/Cropix

Prvo su reagirali HNV, HGI, pojedini intelektualci i Ministarstvo kulture RH. Kao kompromis, u drugoj se nominaciji upisuje da je Bokeljska mornarica kulturna baština katolika Hrvata, Crnogoraca itd. i da se održava u čast sv. Tripuna! Nemamo spora s tim jer su Kotor i Mornarica u Crnoj Gori i to je kulturno blago države Crne Gore, ali nije crnogorsko jer ga nisu stvarali Crnogorci nego Hrvati i to je hrvatsko kulturno blago multikonfesionalne Crne Gore. No, toga nema u reagiranju dijela hrvatskih bratovština a opravdanje Mornarice i admirala za prvu nominaciju UNESCO-u bilo je da "u 1212 godina tradicije Bokeljske mornarice nikada nije upisano kojem narodu pripada pa neće ni sada jer pripada svima koji se s njom identificiraju". U izmijenjenoj nominaciji se izrijekom navodi tradicija katolika Hrvata- kaže Deković i naglašava da često Hrvati Bokelji koji danas žive

u Hrvatskoj nemaju dobru percepciju o hrvatskoj zajednici u Boki:- Nemaju senzibilitet i nedostaje brža, češća i bolja komunikacija s našom zajednicom u Boki!

Nakon katastrofalnog potresa travnja 1979. Bokeljska mornarica je zaplesala kolo kako bi podigla moral stradalnicima
Tonci Plazibat/Cropix

Često nam upravo oni koji 10- 15 godina nisu kročili u Boku konformistički iz Zagreba ili Rijeke, drže sentence što trebamo raditi. Zauzimanjem HNV i HGI prvi put u 1200 godina povijesti upisano je da je Bokeljska mornarica dio baštine katolika Hrvata, vezane isključivo uz kult sv. Tripuna. Načinili smo veliki iskorak jer je bivši premijer Duško Marković hrvatskom zastupniku HGI Adrijanu Vuksanoviću u Skupštini odgovorio da Hrvati neće biti upisano u nominacijski list! No, postigli smo kompromis i pokazali da smo malobrojni ali utjecajni. S velikom sigurnošću tvrdim da prijepora oko Bokeljske mornarice uopće ne bi bilo da je više od polovice članova, od admirala do mornara, javno izjavilo da su vezani uz Katoličku crkvu i da su dio hrvatskog naroda. Omalovažavaju HNV i HGI dok vlasti Crne Gore razgovaraju s njima koji iz vrha Bokeljske mornarice kažu da nisu Hrvati nego Bokelji. Naravno, tada se ovo događa - kaže Deković i kompromis naziva pobjedom.

ČEKAJU 10.PROSINAC

- Čekamo 10.prosinca da vidimo što će biti upisano na popis UNESCO-a. Ako ne bude kompromisa, reagirat ću kao i cijela hrvatska zajednica, nevladin sektor i političke stranke te tražiti ravnopravno mjesto u građanskoj multietničkoj i

multikonfesionalnoj Crnoj Gori. Potpisnici proglaša su preoštiri iako kao nevladina udruga ne mogu tako razgovarati s vrhom vlasti Hrvatske niti Crne Gore. Crna Gora se kroz turističku ponudu hvali divljom ljepotom, ali se mogu pohvaliti i kulturnom ljepotom Boke kotorske i Crnogorskog primorja koja je dominantno kulturno blago hrvatskog naroda.

Neinformiranost ne opravdava ali stvara zablude. HNV izvrsno surađuje s Hrvatskom bratovštinom Bokeljske mornarice 809. iz Zagreba i nikad nije bilo istupa bez usuglašavanja stavova. HNV i HGI razgovaraju s vodstvom države Hrvatske o rješavanju strateških važnih pitanja za hrvatsku zajednicu u Crnoj Gori. Ponavljam: neznanje o tome ne opravdava nevladinu udrugu da javno iznosi netočne podatke jer su Hrvatima izvan matice zemlje 2021. data mnogo veća sredstva no ikad dosad.

<https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/vijesti/hrvatska-i-svijet/bokeljska-mornarica-ne-moze-bitи-crnogorsko-kulturno-dobro-on-a-je-1200-godina-vezana-uz-katolicku-crkvu-i-zastitnike-svece-nikolu-i-tripuna-1148105>

BOKELJI I BOKELJSKA MORNARICA UVELIČALI SLAVLJE U ČAST SVETOGA LEOPOLDA

Ponedjeljak, 18. travnja 2016.

Autor:

Tekst IVO ŠKANATA

Foto: DRAŽEN ZETIĆ

Peti dan boravka tijela sv. Leopolda Bogdana Mandića u Zagrebu, jednog od zaštitnika Svetе godine milosrđa, protekao je u znaku Bokelja i Bokeljske mornarice.

Za Bokelje u Hrvatskoj, a i za katolički puk u Boki kotorskoj središnji dio proslave zbio se jučer, u nedjelju u istoimenoj crkvi, u zagrebačkom naselju Dubrava. Prije početka svete mise, odred Bokeljske mornarice sastavljen od članova svih pet hrvatskih bratovština: Zagreba, Rijeke, Pule, Splita i Dubrovnika otplesao je Kolo sv. Tripuna na platou ispred crkve. Melodiju Kola odsvirao je Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske. Prema običaju, kolo je blagoslovio kotorski biskup, monsinjor Ilija Janjić, koji je kasnije i predvodio misno slavlje. Izvedbu kola oduševljeno su pozdravili brojni nazočni vjernici i hodočasnici, koji su došli vidjeti tijelo sv. Leopolda, drugog po redu kanoniziranog hrvatskoga sveca.

U publici su bili brojni Bokelji iz svih krajeva Hrvatske, a zamijećen je i ne mali broj hodočasnika iz Boke. Članovi Bokeljske mornarice sudjelovali su u programu proslave i čuvanjem straže pored tijela Sveca za vrijeme i nakon Mise te sudjelovanjem u misnim čitanjima. Tako su zahvaljujući Svecu proteklih dana, a napose jučer u Zagrebu, kao i cijeloj Hrvatskoj, uz spominjanje Svečevog imena, najčešće izgovorene riječi bile Boka, Bokelji, bokeljski Hrvati, Bokeljska mornarica.

<http://www.radiodux.me/vijesti/hrvatska/bokelji-i-bokeljska-mornarica-uzvelicili-slavlje-u-cast-svetoga-leopolda>

PROSLAVA SVETOG TRIPUNA

**BOKA JE DALA SV. LEOPOLDA MANDIĆA,
AKADEMIKA PEČARIĆA, MINISTRA BOŽINOVICIĆA,
A SADA NAM CRNOGORCI OTIMAJU BAŠTINU
BOKELJSKE MORNARICE**

Marijan Opačak

Odluka Vlade Crne Gore da Bokeljsku mornaricu, najstariju pomorsku instituciju na svijetu, uvrsti na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva bez spominjanja kako je riječ o baštini hrvatske nacionalne manjine podigla je nemalo nezadovoljstvo u hrvatskoj kulturnoj i vjerskoj javnosti. Crna Gora samostalno je podnijela nominaciju, premda su Crna Gora i Hrvatska planirale zajednički je nominirati.

03.02.2018.

Foto: faH/wiki/nadbiskupija

Crna Gora je, međutim, proces pokrenula samostalno te u nominaciji ne spominje kult svetog Tripuna i hrvatski narod koji ga baštini. Na ovo su snažno reagirala hrvatska udruženja u Crnoj Gori, smatralići kako kandidaturu moraju zajednički podnijeti države Crna Gora i Hrvatska, uvažavajući povjesne činjenice koje nedvojbeno potvrđuju da ova značajna memorijalna institucija pripada

autohtonom hrvatskom narodu u Boki kotorskoj. U zaštitu hrvatske baštine stala je i hrvatska europarlamentarna zastupnica Marijana Petir koja je Europskoj komisiji pisala da zaštititi nematerijalnu kulturnu baštinu hrvatskog naroda u Crnoj Gori kao zemlji koja stremi pridruživanju Europskoj uniji.

"Bokeljska mornarica dio je katoličke tradicije u Boki kotorskoj, što se očituje i u samom statutu mornarice, koju su, u najvećoj mjeri, od 1860. godine, sačuvali i baštinili kao nematerijalno kulturno i duhovno nasljeđe pripadnici katoličke crkve i hrvatskoga naroda, ne umanjujući značaj i doprinos svih ostalih", stoji u zastupničkom pitanju koje je Europskoj komisiji uputila zastupnica Petir.

Kulturocid nad Hrvatskim narodom

Kotorski biskup mons. Ilija Janjić govorio je o povezanosti Bokeljske mornarice s hrvatskim nasljeđem i Katoličkom crkvom, napomenuvši kako sv. Tripun na svom srcu nosi grad Kotor, čiji je zaštitnik, a iznad njega su napisane riječi 'Fides et honor'. Da sveti Tripun nije imao vjeru i ponos, Bokeljska mornarica koja traje duže od 1200 godina ne bi doživjela današnje dane. On bi mogao biti primjer mladima i drugima, ali malo tko zna za taj biser mučenika, koji po cijenu života kao 18-godišnjak nije htio odustati od svoje vjere, ustvrdio je mons. Janjić.

"Ako netko želi odvojiti Bokeljsku mornaricu od vjere i Crkve - neće dugo trajati, nećemo dozvoliti da ona postane crnogorska Bokeljska mornarica, može biti Bokeljska mornarica u Crnoj Gori, ali ne i crnogorska jer bismo se tako istopili", istaknuo je.

Neraskidivu vezu Bokeljske mornarice i sv. Tripuna kao dijela hrvatske kulturne baštine utvrdio je i dr. sc. Vinicije Lupis. "Svaki pokušaj krađe identiteta je kulturocid, a kulturocid na takav način ne može ući na UNESCO-ov popis. Znači, oko ovih pitanja mora doći do suglasja između Crne Gore i Hrvatske", poručio je Lupis za Direktno.²

Ivo Škanata, predsjednik Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 Zagreb, za Direktno je rekao kako se po sličnom obrascu sv. Tripun slavi i u ostalim gradovima u Hrvatskoj, gdje djeluju bratovštine Bokeljske mornarice – u Rijeci, Puli, Splitu i Dubrovniku. Te i takve Tripundanske svečanosti, kao tradicija bokeljskih Hrvata u Hrvatskoj, upisane su u Registar zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Kako su nastali svečanost i Bokeljska mornarica

Bokeljska mornarica nastala je, prema predaji, 809. godine kada je, kako predaja kaže, mletački brod, u siječnju te godine, prevozeći tijelo sv. Tripuna iz Carigrada u Veneciju zbog oluje uplovio u bokokotorski zaljev. Nevrijeme je potrajalo, a mletački su mornari to protumačili željom sveca da ne nastavi put. Brodski časnici upoznali su s tim kotorsku vlastelju. Dobili su odgovor: ako svetac ne želi nastaviti put, neka ostane ovdje i uvijek bude slavljen. Tako je i bilo. Kotorski mornari prenijeli su brodom svečevu tijelo u Kotor, gdje ih je dočekao razdragani puk. Tom prigodom mornari su u luci otplesali kolo svecu u čast, koje je nazvano kolom sv. Tripuna, a budući da ga izvodi samo Bokeljska mornarica, naziva se još i kolom Bokeljske mornarice. Taj događaj, koji se zbio 13. siječnja, uzima se kao nastanak Bokeljske mornarice.

"Povjesničari ne prihvaćaju 809. godinu kao godinu utemeljenja. Smatraju kako je Mornarica nastala u 14. stoljeću", rekao nam je naš sugovornik i dodao: "Prema tim izvorima, Bokeljska mornarica je osnovana kao profesionalna udruga pomoraca pod nazivom 'Bratovština kotorskih pomoraca'. Djelujući pod patronatom Katoličke crkve trajala je do 1848., kada su je austrijske vlasti definitivno ukinule. Jedanaest godina kasnije osnovana je memorijalna udruga pod nazivom Plemenito tijelo Bokeljske mornarice, sa zadaćom da njeguje uspomene na slavne dane bokeljskoga pomorstva".

Stoljetna tradicija

"Već 500 godina 27. siječnja mali admiral s terase katedrale sv. Tripuna govori Pohvale Svecu, čime tradicionalno započinju svečanosti proslave sv. Tripuna. Posljednjih godina ustalio se običaj da toga dana predstavnici Bokeljske mornarice budu na misi u pravoslavnoj crkvi sv. Nikole, pridružujući se tako slavljenju blagdana sv. Save. Nakon mise iz crkve povorka odlazi pred katedralu, gdje mali admiral govori Lode", podsjetio je Škanata na početak ceremonije proslave.

"Ne može se zaobići činjenica da su Katolička crkva i Bokeljska mornarica povezane pupčanom vrpcom. Tako je u 15. stoljeću Bokeljska mornarica imala svoju vlastitu crkvu sv. Nikole, birala je i opozivala četiri njezina kapelana, a prema statutu, koji je važio do 1945., dijecezanski biskup bio je virilni član njezine uprave, određivao svog predstavnika u Sudu sedmorice i bio jedan od potpisnika Statuta Bokeljske mornarice. Ingerencije koje su mu tada oduzete, biskupu do danas nisu vraćene", rekao je naš sugovornik objašnjavajući povezanost Katoličke crkve i hrvatske tradicije te dodao: "Govorimo o području koje već petnaest stoljeća ima biskupiju, pa je posve jasno da duhovnost Bokelja ima kršćanske korijene, da je znatnim dijelom oblikovana univerzalnim naukom Katoličke crkve. To joj je, uostalom, i priskrbilo naziv 'Zaljev hrvatskih svetaca'. Podsjetio je i na dva predivna običaja koja su simbol kršćanske tradicije Bokeljske mornarice. "Za vrijeme proslave, Bokeljska mornarica i njeni mornari organizirali su ručak za siromašne i prosjake tijekom kojeg su ih oni sami posluživali, a prvu nedjelju nakon proslave mornari su s moćima sv. Tripuna obilazili one koji nisu mogli prisustvovati proslavi, poput bolesnih i zatvorenika", rekao je naš sugovornik.

Hrvatski identitet proslave

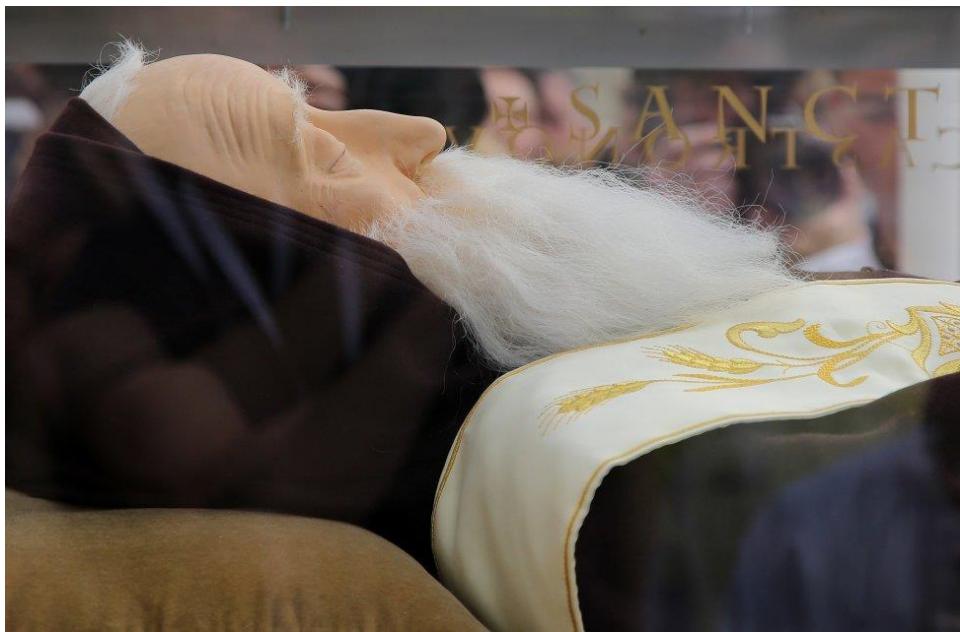

Naš sugovornik rekao je i kako je Bokeljska mornarica kulturno dobro hrvatskoga naroda, autohtonog u Crnoj Gori, u čijem su očuvanju sudjelovali i pojedinci, pripadnici drugih naroda s područja Boke kotorske. "Ideja o proglašenju za svaku je pohvalu, ali, nažalost, isto ne možemo reći i za njezinu provedbu. Izostavljanjem sv. Tripuna iz definicije proglašenoga kulturnoga dobra i zamjenom svećeva imena izrazom 'kultna ličnost' izmijenjeno je samo njezino biće, ono po čemu ona danas jest to što jest tisućljetna tradicija slavljenja zaštitnika", rekao je naš sugovornik.

Škanata napominje kako je točno da Bokeljska mornarica u povijesti nikada nije nazvana hrvatskom, ali to ne znači da se ne radi o baštini hrvatskoga naroda. Pitanje svih pitanja na koje povjesničari, ali i svi ostali koji Bokeljskoj mornarici odriču nacionalni predznak, nemaju odgovora.

Da bi pokazali kako su bokeljski Hrvati obilježili hrvatsku politiku, povijest i vjeru dovoljno je učiniti popis onih porijeklom iz Boke Kotorske: Sv. Leopold Bogdan Mandić (1866.-1942.), Karlo Radončić, rektor Zagrebačkog sveučilišta i osnivač Zagrebačke klinike Rebro, Savka Dabčević Kučan, Josip Pečarić (1948.), hrvatski akademik, Davor Božinović, ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske, i mnogi drugi.

"Bokeljska mornarica kulturno je dobro Crne Gore i što drugo zaključiti nego da je riječ o kulturnom dobru onog naroda čija je i država u kojoj se ta dobra nalaze. Takav zaključak bio bi logičan, ali ne bi bio istinit. Crtu između državnoga i nacionalnoga toliko je tanka da je mnogi i ne zapažaju. Uz to, svakim danom sve više blijadi, s tendencijom da posve nestane. Hrvata tamo za 50 godina neće biti. Svedeno na kraće razdoblje, to znači da svaki tjedan dva do tri Hrvata ili umru ili se isele ili sakriju ili promijene svoj nacionalni identitet. Vremena, dakle, za delegiranje naših obveza na sljedeću generaciju nema", rekao je za Direktno Ivo Škanata.

<https://direktno.hr/direkt/boka-je-dala-sv-leopolda-mandica-akademika-pecarica-ministra-bozinovica-a-sada-nam-crnogorci-otimaju-bastinu-bokeljske-mornarice-112024/>

**BORBA ZA BOKU KOTORSKU / U BOKI KOTORSKOJ
SVAKI KAMEN GOVORI – HRVATSKI , ZAGREB,
1999.****PROSLOV**

Knjiga **Borba za Boku Kotorsku** daje izbor članaka publiciranih u posljednjih nekoliko godina. Članci su publicirani kako u dnevnim ili tjednim novinama tako i u časopisima i zbornicima. Naslov knjige je modificirani naslov prve sekcije, a ovaj naslov je u stvari naslov jednog od tekstova u kome se opisuje borba Hrvata - Bokelja nastanjenih u Hrvatskoj za povratak Boke kotorske, njenih hrvatskih pučana i njihove velike baštine u svijest i savjest hrvatskog naroda u cijeli i hrvatske države. Ta borba je jedan maleni dio cijelokupne borbe za Hrvatsku, pa su u knjizi dani i drugi članci, dakle i oni koji nisu vezani izravno za Boku, već za Hrvatsku i Hrvate uopće. Drugim riječima, borba za Hrvatsku je istovremeno i **Borba za Boku kotorsku** i obratno. Iako je razumljivo samo po sebi da u ovakvoj knjizi mora biti ponavljanja, mi smo imali u tome i posebnih razloga. Jednostavno, učinak memoricida koji je sproveden nad Hrvatima u prethodnim državama je bio takav da smo se susretali s nepoznavanjem najosnovnijih činjenica o Hrvatima Boke čak i kod ljudi koji su zauzimali istaknuta mjesta u hrvatskoj politici, kulturi i znanosti. Tako sam, često puta, u javnim nastupima znao predstaviti sebe s tvrdnjom kako sam rodom iz **Zaljeva hrvatskih svetaca**, a da nitko od prisutnih Hrvata nije znao odakle sam! Otud, na primjer, i podnaslov knjige: **U Boki kotorskoj svaki kamen govori – hrvatski**. Naime, kada bih rekao kako **u Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski**, mediji bi tu rečenicu obavezno zabilježili. Kroz nju govorimo o gordosti Boke kotorske u očuvanju hrvatske baštine, koja, kad svi zašute, kroz kamen govori - hrvatski. Zato mi se čini da ova rečenica zaista najbolje oslikava bit naše borbe za

Boku. Upornim ponavljanjem najvažnijih činjenica željelo se u što kraćem vremenu što više hrvatskih ljudi upoznati s hrvatstvom Boke kotorske. S druge strane pišući članke i koji nisu izravno vezani za Boku autor se trudio da te Boke ima i tamo. Pa i ako je i nije bilo znao je da će čitatelji znati da ih je pisao jedan Bokelj. A da je Hrvatska bratovština “Bokeljska mornarica 809” imala uspjeha u toj borbi pokazuje i činjenica da je došlo i do otvaranja hrvatskog konzulata u Kotoru!

Ali zašto je takva naša “borba za Boku” značajna i za Hrvate općenito i za hrvatsku državu? Poznata je činjenica da se Hrvati bore samo za svoje. To su opisali i strani pjesnici. Čak i jedan Srbin. Naime, Jovan Jovanović Zmaj je 1883. godine napisao:

*Hrvat se ne bori da što otme kome,
Čuva sveti ogran na ognjištu svome,
I dok tako čini, u najteži dan,
I Bog je i pravda na njegovoj strani.*

Međutim izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost.

BORBA ZA BOKU

Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 101
Večernji list (inozemno izdanje), 25. ožujka 1996.

U okviru veličanstvene borbe hrvatskog naroda za slobodu, u okviru onoga što se s pravom naziva "hrvatskim čudom", odigravala se i jedna neobična borba - "Borba za Boku". Neobična zato što se odigravala između samih Hrvata, bolje reći između Hrvata i onoga što oni imaju u svojim glavama. Velikosrpska politika u zemlji kakva je bila Jugoslavija ne samo da je uspjela etnički očistiti Boku kotorsku od Hrvata nego je uspjela i izvršiti memoricid nad hrvatskim narodom u cjelini, tj. da iz svijesti hrvatskih ljudi skoro u potpunosti istisne Boku kotorsku, Hrvate Boke i njihovu veliku baštinu. I tako, prije Domovinskog rata malo ljudi u Hrvatskoj je uopće znalo da postoje Hrvati u Boki kotorskoj. Bilo je pravilo u Hrvatskoj da ako netko od nas Hrvata iz Boke kaže odakle je, ljudi su ga automatski identificirali kao Crnogorca.

"Zaljev hrvatskih svetaca"

Tako sam dvije godine pred rat sudjelovao u jednoj radio emisiji gdje smo najavljuvali "Bokeljsku večer", što je tada bio i jedini rad "Bokeljske mornarice 809" iz Zagreba. Voditelj, dakle novinar s Radio Zagreba, počeo je emisiju najavljujući da će te večeri biti veliki skup Crnogoraca u Zagrebu, a zatim mi je postavio pitanje o Bokeljskoj mornarici. Nisam mogao prijeći preko toga pa sam svoj odgovor počeo s tvrdnjom da će te večeri na Bokeljskoj večeri biti najmanje Crnogoraca. I poslije pobjede demokracije u Hrvatskoj, kad god bi nabrajali Hrvate izvan Hrvatske hrvatski političari bi po pravilu zaboravljali Hrvate iz Boke kotorske. Tako se to jednom premijeru dogodilo u dva uzastopna nastupa na TV-u. Nalazio ih je i u Makedoniji, ali ne u Boki kotorskoj. U takvoj situaciji, Društvo (danas Hrvatska bratovština) "Bokeljska mornarica 809" postavilo je sebi primarnu zadaću: povratak Hrvata Boke kotorske i njihove velike baštine u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države.

U tome nam je mnogo pomoglo ime "Zaljev hrvatskih svetaca" za Boku, ime koje se u prijašnjoj državi moglo tu i tamo pročitati samo u katoličkom tisku. Interesantna je priča oko tog imena. Kada je delegacija časnih sestara, odmah po uspostavi demokracije, bila primljena u hrvatski Sabor, poklonili su Saboru sliku: "Zaljev hrvatskih svetaca". Tom prigodom je na HTV-u rečeno da ju je autorica - časna sestra - naslikala kada je službovala blizu Dubrovnika. Bio sam bijesan. Pa zar se i poslije pobjede demokracije ne smije reći na TV-u da je Zaljev hrvatskih svetaca Boka kotorska. I kada sam to sutradan ispričao mojim Bokeljima shvatio sam da to na TV jednostavno i ne znaju. Zašto? Pa ni ti moji Bokejlji nisu znali! Ali shvatili smo da je sam naziv kao bogom dan. On će sigurno na hrvatske lude imati učinak terapije šoka. Jer zaista, Hrvati, katolici kakvi jesu, moraju biti šokirani kada čuju da postoji Zaljev hrvatskih svetaca, a da oni o tome ništa ne znaju, ne znaju nešto što bi sigurno svaki Hrvat morao znati. I zaista, kada bih

ponekad javno nastupao - rekao bih da sam rodom iz Zaljeva hrvatskih svetaca znajući da prisutni neće znati odakle sam. A učinak koji bi to proizvelo na njih je zaista bio - šok. Obilazili smo uglednike političkog, kulturnog i znanstvenog života Hrvatske. Nisu znali za to ime. Često bi reagirali s: "Pa kako da se to ime više ne koristi?", ili ako bi konstatirali da to ljudi u Hrvatskoj ne znaju s: "Pa to ne znam ni ja!"

Svaki kamen govori hrvatski

Na osnivanju Zajednice izbjeglih i prognanih Hrvata iz Vojvodine ispričao sam slijedeću priču: "Jedan čovjek mi je po povratku iz Boke rekao da tamo nije čuo niti jednu riječ na hrvatskom jeziku. Rekao sam mu da očito nije dobro slušao jer tamo svaki kamen govori Hrvatski!" Priču sam ponovio i u interviewu koji smo dali Glasu Koncila. Neposredno poslije toga bila je u KIC-u tribina o Hrvatima u drugim dijelovima Jugoslavije. I opet je bila zaboravljena Boka. Pozvali su me na sam dan održavanja tribine. I tada sam ispričao tu priču. Jedan slušatelj me poslije upitao da li sam ja to rekao i u interviewu u Glasu koncila. Potvrđio sam i konstatirao da mu je vjerojatno bilo dosadno to ponovo čuti. Odgovorio je: "Ne, uvijek kada nastupate ponovite tu priču". I zaista danas je u Hrvatskoj poznato da u Boki kotorskoj svaki kamen govori Hrvatski.

Kada smo posjetili tadašnjeg ministra dr. Cesara, došlo je u tisku do polemike između njega i tadašnjeg urednika političkog programa HTV-a. Iskoristili smo to i dobili jednu emisiju "U krupnom planu". Prvi prilog se zvao: "Boka Kotorska - Zaljev hrvatskih svetaca"? Poslije emisije i mnoge kolege sa Sveučilišta su nam priznale da ni oni nisu mnogo toga znali o Boki. Pa kako onda to očekivati od drugih ljudi!

Još kada smo bili primljeni kod ministra Cesara, crnogorska TV je prenijela sliku sa HTV-a uz svoj komentar. Slijedili su napadi na nas. Otišao sam u "Vjesnik" želeći naći tekst za koji sam znao da je izašao u beogradskoj "Ekspres politici". Umjesto toga našao sam njihove zvanične podatke kako se 40% nepokretnog i više od 2/3 pokretnog spomeničkog blaga današnje Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Kao da su htjeli da mi olakšaju u objašnjavanju moje priče da tamo svaki kamen govori Hrvatski. Jer to je uglavnom smješteno po katoličkim crkvama, a u Boki su katolici odvajkada bili Hrvati! A kada je, praktično, više od 50% spomeničkog blaga te republike smješteno u Boki, kada se tolika hrvatska kulturna baština nalazi u njoj, pa zar zaista može netko biti tamо i ne "čuti" kako to kamenje govori Hrvatski. Ipak znao sam da je memoricid učinio svoje.

Jednom se na hrvatskom radiju u Melbourneu, gdje sam odgovarao na pitanja, javio i jedan Srbin (to znamo po psovki - nije išlo izravno u eter). Inzistirao sam na njegovom pitanju pa ga je voditelj i postavio: "Javio se jedan naš slušatelj, očito iznenađen Vašom tvrdnjom da je 50% spomeničkog blaga današnje Crne Gore hrvatsko, pa Vas pita ima li tamo što srpsko." Odgovor je bio: "Očito me naš slušatelj nije dobro razumio. Ja sam rekao da je toliko po službenim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je

samo toliko! A da je to zaista tako vidljivo je i iz slijedeće priče. Naša bratovština je organizirala predavanje u Zagrebu "Hrvatska kulturna baština Boke kotorske". Predavač je počeo svoje predavanje konstatirajući da je teško govoriti o tome jer toga u Boki ima jako mnogo, pa će on govoriti o srpskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj. Zatim je konstatirao da tamo postoji pet spomenika za koje se smatra da su srpski, a da će on na tom predavanju pokazati da niti jedan od njih nije srpski!"

Etničko čišćenje Hrvata u Boki

Naravno, u toj našoj "Borbi za Boku" nismo bili toliko uspješni koliko smo željeli. Poslije, zaista uspješne emisije "U krupnom planu", bili smo dogovorili još jednu. Ali na HTV-u su mislili da je u tom ratnom vremenu interesantnija emisija o povredama u sportu nego o Boki kotorskoj. Istina, snimili su jednu emisiju o Hrvatstvu Boke kotorske. To je trebala biti prva u nizu epizoda, ali ostalo je na toj prvoj emisiji. Kada smo u Hrvatskoj matici iseljenika organizirali 3. 2. 1994., povodom blagdana sv. Tripuna, skup "Hrvatska i Zaljev hrvatskih svetaca," bio sam gost emisije "Slikom na sliku", ali to je išlo nekim osobnim kanalima, a krajem iste godine je to išlo normalno, jer sam tada bio koordinator (zajedno s dr. Njavrom) savjetovanja "Interesi Hrvata Boke kotorske" koji je organizirala Hrvatska vlada. I to bi bilo uglavnom sve što je o Boki bilo na HTV-u u ovih pet godina. Ipak, s radiom i novinama je išlo mnogo bolje, pa naši ljudi danas znaju mnogo više o Boki nego što je to bilo ranije. Mnogi već znaju i da je od šest hrvatskih svetaca i blaženika - tri iz Boke, da je i jedini hrvatski papa Siksto V podrijetlom iz Boke, da je najstarija hrvatska katedrala - katedrala sv. Tripuna iz Kotora (sagrađena 1166.), da je u malenom Kotoru bilo 38 katoličkih crkava, da su kotorske zidine duge 5 km i da su jedinstvene u svojoj vrsti u Europi, da su otok Gospa od Škrpjela sagradili u moru Hrvati grada Perasta da bi na njemu sagradili veličanstveno svetište Majci Božjoj... Sve manje grijese u tome kako se zovemo. Naime, znaju nam dodati jedinicu ispred broja 809, broja koji označava godinu od kada se računa postojanje "Bokeljske mornarice" - u stvari godine kada su bokeljski mornari donijeli moći sv. Tripuna u Kotor. Jednom malom jedinicom uzmu tisuću godina najstarijoj hrvatskoj bratovštini. Ali nažalost, danas se mnogo bolje zna i da je u vrijeme Jugoslavije u Boki napravljeno etničko čišćenje Hrvata. Uspoređujući popise iz 1910. i 1991. vidimo da se ukupan broj pučanstva udvostručio a broj Hrvata tri puta smanjio. A kada su veliki kulturni centri Boke u pitanju, podatci su još užasniji. Tako je Kotor od 69% došao na 7%, Herceg Novi od 70% na 2%, Tivat od 95% na 23% itd. Da, ljudi znaju mnogo više, ali još uvijek nedovoljno. Ovih dana sam čuo priču jednog časnika Hrvatske vojske, mog Bokelja, koji je bio najbolji u svojoj klasi onih naših specijalaca koji su prvi stali na braniku domovine, kako mnogi misle i dalje da je on Crnogorac!

A žale mi se neki prijatelji na privremenom radu u Njemačkoj da je nešto slično i s njima među našim ljudima vani! Očito "Borba za Boku" ta borba s onim što su nam ugradili u našim glavama nije gotova. I to ne samo radi nas Hrvata iz Boke već radi same Hrvatske. Ljudi moraju znati koje su zemlje hrvatske, da nam se nebi opet dogodilo, kao kada je napadnut Dubrovnik, da mi dokazujemo svijetu

da je Dubrovnik hrvatski; umjesto da dokazujemo da je Boka hrvatska, da su nam je oteli, pa sada hoće i Dubrovnik. Jer Dubrovnik je nedosanjan san velikosrpske politike.

Dubrovčani znaju koliko sam bio u pravu kada sam tvrdio "Dubrovnik se brani Bokom". Zato je danas dan rođenja sv. Leopolda Bogdana Mandića - dan Dubrovačko-neretvanske županije. Nadajmo se da će naša "Borba za Boku" doprinijeti da i ta takva svijest o značaju Boke kotorske bude prisutna i kod ostalih hrvatskih ljudi.¹

Zagreb: U kolu Bokeljske mornarice

¹Članak je pretiskan u hrvatskom tjedniku "Spremnost", Sydney, 2. travnja 1996.

DOKLE VELIKOSRPSKA KRAĐA HRVATSKE KULTURNE BAŠTINE?

Kulturni Obzor, Večernji list, 5. VII. 1998.

Velikosrpski kompleks **hrvatske kulturne baštine** zaista je golem. Otvarajući znanstveni skup "Hrvati Boke kotorske", održan u Zagrebu 22. i 23. svibnja ove godine, predsjednik Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" prof. dr. Zvonimir Janović s ironijom se osvrnuo na činjenicu da će Jugoslavija svoj nastup na Svjetskoj izložbi EXPO'98 u Lisabonu otvoriti i zatvoriti kolom Bokeljske mornarice, najstarije hrvatske bratovštine. Bilo je odmah jasno da će ta želja Jugoslavije da se predstavi kao zemlja tisućljetne pomorske tradicije u stvari proteći u znaku Hrvata iz Boke kotorske. I zaista oni su dominirali jugoslavenskim paviljonom, pa slobodno možemo reći da je Hrvatska imala dva svoja paviljona, pri čemu je ovaj drugi - jugoslavenski - bio izložba slika iz Boke, slavnih Bokelja, Bokeljske mornarice.

Kapetan Ivo Visin (1806.-1868.) iz Prčanja, opisan je kao prvi Slaven koji je oplovio svijet. Neosporno je da je Ivo Visin izuzetno ime hrvatske povijesti. Na put oko svijeta krenuo je brodom "Splendido" iz Antwerpena 11. 2. 1852., a stigao u Trst 30. 7. 1859. Po dolasku u Trst Visina je odlikovala austrijska vlada bijelom počasnom zastavom "Merito navalni", najvećim odlikovanjem za pomorske zasluge koju nitko drugi nije nikad ni dobio, i "Viteškim križem reda Franje Josipa", a tršćanska općina ga je izabrala za svog počasnog građanina. Uz Visina bili su i Peraštanin Matija Zmajević, admiral baltičke flote (1680.-1735.), koji se proslavio u bitkama protiv Švedana i kapetan Petar Želalić, član reda Malteških vitezova iz 18. stoljeća, koji se proslavio kada je na čelu sedamdesetak kršćanskih robova savladao veliki turski matični brod "Kruna Otomanska". Pjesma je Želalića opjevala kao Kristovog heroja.

Nedavno, 3. lipnja župni ured Budva izvjestio je da je na poticaj Budvanske parohije Srpske pravoslavne crkve, a bez znanja Katoličke crkve, u niši katoličke kapelice kod sjevernih vrata grada postavljen novi mozaik s Bogorodičnim likom! Naime, na tom mjestu se od 1333. do 1949. nalazila zavjetna Bogorodičina ikona. Ikona je bila postavljena daleke 1333. kao zavjetni dar grada Budve u znak zahvalnosti za poštedu od kuge i od tada je bila čašćena, uz sv. Ivana, kao zaštitnica grada. Ikonu je blagoslovio tadašnji katolički biskup, budući je Budva do polovice 17. stoljeća bila nastanjena katoličkim pučanstvom. Kada se tijekom morejskih ratova u Budvu doselio određeni broj pravoslavnog pučanstva, mjesna Katolička Crkva im je ustupila kapelu sv. Sabe Opata, koja im je služila za molitvu sve do gradnje današnje parohijske crkve, izgrađene početkom proteklog stoljeća na nekadašnjem benediktinskom imanju. Komunističke vlasti su 1949. ikonu bacile u more, no ona je tijekom noći oplovila zidine grada i doplovila do vrata Pisani, na istočnoj strani grada, te je tako spašena i nedavno ju je obnovio Republički zavod.

A kako se vrhunski bizantinizam Srpske pravoslavne crkve ogledao u ovom slučaju govori činjenica da je ova "Crkva" postavila svoj mozaik u trenutku kada je u posjetu budvanskom župniku don Filipu Janjiću bio njihov jeromonah Arsenije Radović, koji je sa župnikom razgovarao o postavljanju vjerskog obilježja na tome povijesnom mjestu. Kotorski biskupski ordinarijat oglasio se 8. lipnja prosvjedujući i nazivajući taj čin "aktom svojevrsnog nasilja i vrijedanja vjerničkih osjećaja vjernika".

Bokelji su još u prošlom stoljeću objašnjavali taj srpski poriv za svojatanjem tuđega. Tako je u časopisu Vrijenac iz 1891. godine objavljen tekst: *Tko su bili starosjedioci Boke kotorske* gdje nalazimo slijedeće: "Cielomu je svietu poznato, da je svojatanje jedna od glavnih mana srbskog plemena; to mu je u krvi. Srbin hoće da svojata jezik, običaj, pjesme, vjeru. On ne obire sredstava, ne traži dokaza, uljudno ga pozdravi dva tri puta, budi mu gdjekad uslužan iz građanske snošljivosti, sjutra će te proglašiti Srbinom..." Autor je u ovom tekstu pokazao kako su starosjedioci Boke bili Hrvati, ali njegov tekst je značajan i stoga što objašnjava i uzroke ovakve sudbine bokeljskih Hrvata, a i Hrvata općenito:

"Da smo mi, da su naši župnici, naši učitelji, a nada sve naše matere, onom žilavošću i uztrajnošću izticali hrvatstvo, kako su hrišćani nakon one Vukove "Srbi svi i svuda" izticali srpstvo, druge bi nam danas ptice pjevale. Hrišćani posrbiše sve, pa i Bože prosti samoga Boga na nebu i andelete oko njega pak jel se čuditi posljedicama? A kako smo mi uobće postupali? Poradi umišljene, a nemoguće bratske sloge, mi smo imali stotinu obzira prema braći, a braća prema nama ni cigloga. Da se ne pomuti ta blažena sloga, strah nas je bilo izustiti rieč Hrvat. Mijenjali smo na svaki način svoje ime, eda bismo došli do prave slike, pak naša popustljivost što je stvorila? Ništa. Sjećam se u Kotoru kad se radilo da se talijansko društvo "casino" preokrene u naše družtvoto, malo da ga ne okrstise "Srbski dom", premda veći dio kotorskih Srba nisu bili s nama, a samo poradi svakdašnjeg obzira nadjenuše mu ime Slavjanski dom... Pogubno je u ovom obziru djelovao i taj uzrok, što ono malo naših književnika podje kako i u svemu, tako i u nazivu jezika za Dubrovčanima, nazivajući naš jezik slovinskим. A da pomutnja ostane veća, u 16. 17. i 18. stoljeću naši spisatelji, kao i Dubrovčani i uobće hrvatski, pod imenom slovinski nisu razumievali samo jugoslavenske jezike nego i sve slavenske".

Ovakvo postupanje nastavljeno je sve do današnjeg dana. Tako će bokeljski Hrvati tijekom Domovinskog rata tražiti od dr. Hrvoja Kačića da ih hrvatska vlada uopće i ne spominje, da bi u isto vrijeme kritizirali tu istu vlast kako ih je zaboravila. A da i ne govorimo o činjenici kako je ideja "jugoslovenstva" itekako prodrla u Boki, pa se čak spominju i neki katolički svećenici kojima nije bila strana.

Velikosrpsko posezanje za hrvatskom baštinom Boke je stalno. Tome su doprinisili hrvatski autori, koji nisu smjeli isticati činjenicu da se radi o hrvatskim književnicima (sjetimo se da se ni povijest Dubrovačke republike nije tretirala kao dio hrvatske povijesti), a ni danas nisu svjesni koliko treba inzistirati na tom

hrvatskom identitetu bokeljske književnosti. Sjetimo se objavljivanja antologije "Stara književnost Boke" autora Ive Banca, Slobodana Prosperova Novaka i Branka Sbutege, kada je u svom prikazu pod naslovom: *Zašto je "hrvatska" izbačena iz naslova?* hrvatski književnik Stijepo Mijović Kočan konstatirao: "Genitiv koji prešuće hrvatski identitet bokeške književnosti još jedanput pokazuje koliko je dubok "opštejugoslovenski sindrom" i kako ga je teško iščupati iz svijesti i postupaka!" Srećom, to nije uvijek slučaj. Tako je mr. sc. Vanda Babić, na simpoziju "Hrvati Boke kotorske" koji je održan u Zagrebu 22. i 23. svibnja ove godine, održala predavanje "Starija hrvatska književnost Boke kotorske", u kome se posebno osvrnula na spomenuti tekst iz prošlog stoljeća. Uskoro će izaći iz tiska i knjiga s istovjetnim naslovom.

Vjerojatno je, ipak, da dolazi vrijeme kada SPC neće moći više u Crnoj Gori činiti ovakve stvari. Autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva pokrenut će pitanje svoga vlasništva, ako već i nije. Okretanjem Crne Gore zapadnom svijetu kroz oslobođanje od balasta velikosrpske politike, trebalo bi, konačno, prestati i velikosrpska krađa hrvatske kulturne baštine u Boki kotorskoj!

SVETI TRIPUN, ZAŠTITNIK ZALJEVA HRVATSKIH SVETACA

Hrvatsko Slovo, 31. siječnja 1997.

Još je biskup kotorski i dubrovački Pavao Butorac primijetio da je možda slučajan simbol jedinstva dva najjužnija hrvatska kraja - Dubrovnika i Boke kotorske - upravo što svoje patronne sv. Vlaha i sv. Tripuna slave istog dana, dakle 3. veljače. Zapravo, blagdan sv. Tripuna počinjao bi još 13. siječnja, kada kotorska crkva slavi uspomenu prijenosa tijela sv. Tripuna u Kotor daleke 809. g. Po starom običaju bio je opat samostana sv. Jurja pod Perastom dužan u kolegijalnoj crkvi obaviti službu Božju, jer je po vrlo staroj predaji, kada je tijelo preneseno u Kotor, u ophodu ga je dopratio tadašnji opat Perasta. A 27. siječnja su "Lode"! S trijema katedrale "Mali Admiral" Bokeljske mornarice izrekne tzv. "Pohvale sv. Tripuna", "Lodi" mnogobrojnom narodu, predstavnicima crkvenih, civilnih i vojnih vlasti. Potom Bokeljska mornarica razvije Svečev barjak. 1. veljače, kasnije 2., primala bi Bokeljska mornarica oznake vlasti nad gradom na tri dana, a potom mornari prisustvuju sv. misi u kolegijalnoj crkvi. Poslije podne, iza prijenosa sv. Moći u crkvu, igrali bi tradicionalno Svečev kolo, tj. kolo bokeljske mornarice. Naravno, vrhunac svečanosti bio bi na sam blagdan, dakle 3. veljače. Jutrom bi se nizale sv. mise, a prije pontifikalne mise igrala bi Mornarica opet Svečev kolo. Iza Pontifikata slijedio je sa sv. Moćima svečani ophod po gradu, u kojemu su sudjelovale i civilne i vojne vlasti i sve bratovštine pod svojim barjacima. Poslije podne vraćale su se sv. Moći u Moćnik i u crkvu sv. Josipa.

Naravno, prilike su uvjetovale i raznorazne prilagodbe. Najveće tijekom komunističke vladavine, kada je Boka kotorska postala dio Crne Gore. Prvo su ukinuta sva hrvatska kulturna društva, pa tako i Bokeljska mornarica. Na popisu 1948. prisutan je i veliki pritisak na pučanstvo da se deklarira kao Crnogorci. A najčešće su ti pritisci i bili iskazani kroz pritisak na vjernike-katolike. Jasno je da su u Boki to bili samo Hrvati. Moj nesuđeni krsni kum to nije postao jer je bez ikakvoga suđenja odležao u zatvoru dvije i pol godine. Čovjek je redovito išao nedjeljom u katedralu na misu, pa je optužen kao "klerikalac". Žena - Dalmatinika - otišla je u Cetinje pitati za njega. Jedi-no što je dobila bile su batine. A tri brata su joj poginula u partizanima. Ali sam blagdan im je bio posebno inspirativan. Prvo, nestankom Bokeljske mornarice, Svečev barjak podizao je neki ugledan Kotoranin. Potom bi redovito izgubio posao. Među njima i moj stric i kum. Potonji nikad više nije radio u državnoj službi. A to je značilo živjeti u krajnjoj bijedi. Zato su kasnije Svečev barjak razvijali sami svećenici. I procesije su se morale preseliti u samu crkvu. Nove vlasti su na zanimljiv način "sudjelovale" u tim ophodnjama gradom. Naime, organizirali bi radne akcije, vatrogasne vježbe i sl. I kolima za vuču jurili bi kroz narod okupljen iza svog svećenstva i sv. Moći. Pogibelj je prijetila puku, pa su crkvene vlasti premjestile procesiju u samu katedralu.

Zbog Loda je stradao i moj otac, iako ne zbog razvijanja zastave. Kao i uvijek i tog dana su gotovo svi Kotorani bili u podne ispred katedrale. Otac je zatvorio kavanu (državnu - naravno), i krenuo prema katedrali. Susreo ga je jedan partijski funkcionar (od onih koji su 1948. naprasno od Hrvata postali Crnogorci), i tražio da se vrati na posao. Naravno, došlo je do sukoba, a moj otac je ipak došao pred katedralu. Mnogo kasnije ispričao mi je jedan drugi funkcionar iz tog razdoblja, inače kotorski pravoslavac, da je otac pobjesnio i rekao tri stvari: kako je on veći Hrvat od Stjepana Radića, veći katolik od pape, i da on sve **njih** Naravno, ne čudi onda da je poslijepodne imao općinsku komisiju u kavani. Bio je poznat kao čovjek koji svima, a najviše kotorskoj sirotinji, daje na vjeru, pa je lako bilo ustanoviti manjak. Dobio je dvije godine za to, i samo pola godine za ono što mi nazivamo verbalni delikt. Zanimljivo je da je sam sudac uvjeravao moju majku kako se otac treba žaliti na presudu. Baka sve to nije preživjela. Umrla je. Nisu mu dopustili da joj bude na sprovodu. Majka je ostala s troje male djece. Bez posla. Nudili su joj ga uz uvjet da se odrekne muža. Odbila je. Dapače, odmah smo i nas dvoje mlađih imali Svetu potvrdu. Kako preživjeti s troje male djece i bez ikakvih primanja? Iz kuće su već bili odnijeli sve što je bilo vrijednije. Nisu dječju uniformu mornara Bokeljske mornarice, u koju me je majka odijevala za sv. Tripuna. Ali glad nas djece ju je natjerala da je proda. Budžašto. Kako smo samo žalili za tim odjelcem! Jedina pomoć bila je eventualno naći nekoga za prenosište. Naravno, to je bila sredina pedesetih, pa toga nije moglo biti puno. Pa ako i bude neki putnik s autobusa u 2 sata poslije pola noći, morali ste iste noći popuniti obrazac i odnijeti ga u miliciju. A ovi su imali zato pravo svake večeri dolaziti vam u stan i provjeravati imate li neprijavljenih gostiju. Žrtva tih njihovih provjera nisam bio ja, već stariji brat. Milicajac bi jednostavno došao, video da nemate nikoga i sjeo bi. Majka bi se bojala i probudila brata. Sjedili bi tako cijelu noć i gledali bi se. Dječaku od svojih 12-13 godina se spavalо. Klonula bi mu glava, a istog trena majka bi ga prodrmala. Pa opet tako. Danima. Poslije godinu dana, shvatili su da je ne mogu slomiti, pa su majci dali najslabije plaćeni posao. Otac je izašao iz zatvora. Visok preko 180 cm imao je manje od 50 kila. Živio je još 7-8 godina. Više bez posla nego zaposlen. Umro je ne shvativši kako Boka može biti dio Crne Gore. U svojoj 47-oj godini života. Bili smo uz njegov krevet. Nas troje, sada već jedan student i dvoje gimnazijalaca. Obećali smo mu da ćemo završiti škole. Obećanje smo izvršili.

Istina, još za života mog oca obnovljena je Bokeljska mornarica. Ali po svim načelima "bratstva i jedinstva". To je značilo i ne sudjelovanje na proslavama sv. Tripuna. Mornarica čiji je odred bio na pogrebu Stjepana Radića! Čak bi i povjesničari u svojim javnim nastupima znali reći kako su ključevi grada, tj. vlast u gradu, predavani Bokeljskoj mornarici "na određeni dan u godini". Niti jedan se nije usudio reći kada je to bilo i zašto. S višestranačjem u Crnoj Gori obnavljaju se svečanosti za blagdan sv. Tripuna. Istina, Bokeljska mornarica sada mora prije samih Loda prisustovati i svetkovini sv. Save, koji pada na isti dan kada su i Lode. Ali danas je okupljanje Hrvata u Boki tijekom vjerskih blagdana mnogoljubno. Tako jedan Hrvat iz okoline Tivta kaže u Domu i Svijetu od 30.

prosinca 1996. (nije smio reći svoje ime, što zorno svjedoči koliko je težak položaj Hrvata Boke kotorske): "oko crkve taj strah potpuno nestaje. Tako smo za Božiće '91., '92., '93., cijelu noć slavili oko crkve, pjevajući hrvatske božićne, ali i narodne pjesme, pa i "Ustani Bane" i "Lijepu našu". Oko crkve, u crkvi i u župnom uredu nitko se ne boji. No, kad se podje kućama, u nama se javlja nekakva 'blokada'. Ipak su kod kuće žene, djeca..."

Prošle godine su za blagdan posjetili Boku nadbiskup i metropolit splitsko-makarski mons. Ante Jurić, biskup hvarske mons. Slobodan Štambuk i biskup Linza u Austriji mons. Maximiljan Aichern. Vjerojatno će im zauvijek ostati u sjećanju suze biskupa kotorskog mons. Iva Gugića, kojima ih je ispratio kada su napuštali Boku. Jer umirovljeni biskup prošle je godine zadavljen žicom. Hrvatska je brzo prihvatala objasnjenje kako je riječ o grabežnom umorstvu, usprkos letcima u kojima su ga nazivali "genocidnim rimokatoličkim svećenikom"!? Ne čudi da je krajem godine i nadbiskup Jurić vraćen s granice kada je za blagdan blaženoga Gracije Kotorskog išao u posjet Kotorskoj biskupiji, koja i jest dio njegove nadbiskupije. To upravo i pokazuje da ta hrvatska biskupija mora i dalje ostati dio Crkve u Hrvata.

PROF. DR. LUKA BRAJNOVIĆ PONOS BOKE KOTORSKE I HRVATSKE

*Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 151
Večernji list (inozemno izdanje), 21. travnja 1997.*

Vjerojatno su mnogi u Hrvatskoj bili iznenadjeni kada su čuli kako je u Španjolskoj ustanovljena internacionalna nagrada za novinarstvo "Premio Brajnovic a la comunicacion". Hrvatsko ime nagrade u Španjolskoj!? Tko je prof. dr. Luka Brajnović? Uobičajena sudbina bokeljskih Hrvata - i kada su izuzetni o njima se u domovini malo zna! Zato je Sveučilište u Zagrebu, zajedno s Ministarstvom useljeništva i Institutom za primijenjena društvena istraživanja organiziralo posjet prof. Brajnovića domovini. Tom prigodom održao je predavanja o novinarskoj etici na Hrvatskim studijima i u Rektoratu Sveučilišta. Susreo se i s članovima Hrvatske bratovštine "Bokeljska Mornarica 809". Tako je dr. Brajnović imao prigodu porazgovarati i sa svojim školskim kolegama i prisjetiti se vremena provedenog u kotorskoj gimnaziji.

Izbjegao sudbinu svoga brata napustivši domovinu

Prof. Brajnović rođen je u Kotoru 13. siječnja 1919. g. u jednoj izuzetnoj hrvatskoj obitelji. Jedan brat mu je kao hrvatski vojnik položio život na oltar domovine, a drugog - hrvatskog mučenika - don Iva Brajnovića ubili su u Dubrovniku partizani na kraju Drugog svjetskog rata. Učinili su ono što nisu uspjeli 1943. g. kada su ga nožem napali u njegovoј župnoj crkvi u Škaljarima kod Kotora.

U rodnom gradu dr. Luka Brajnović završio je pučku školu, gimnaziju je pohađao u franjevačkom konviktu na Badiji kraj Korčule, Dubrovniku i Kotoru, Pravni fakultet u Zagrebu, Filozofski fakultet u Madridu i Pamploni, te Fakultet informacijskih znanosti u Pamploni. Sveučilišnu karijeru započeo je kao docent u Pamploni (1960.-1967.), a nastavio kao redoviti profesor na Sveučilištu u Navarri (1967.-1992.). Obnašao je dužnosti prodekana i dekana na tamošnjem Novinarskom fakultetu, kao i direktora instituta. Drži predavanja i o Hrvatskoj na mnogim sveučilištima u Španjolskoj, Meksiku, Kolumbiji, Argentini, Čileu, Peruu.

Brajnović se već kao gimnazijalac ističe u neustrašivoj domoljubnoj borbi i postaje urednik ilegalnog lista *Hrvatski Graničar*. Kasnije je urednik časopisa *Luč* (1939.-1942.) i glavni i odgovorni urednik tjednika *Hrvatska straža* (1941.-1944.). Objavljuje pjesme i romane "Zaboravljene suze" i "Tripo Kokoljić". Sudbinu svog brata don Iva izbjegao je napustivši domovinu 1945. g. U domovini mu je ostala žena i četveromjesečna kći. Preko Austrije stigao je u Rim, a odатle u Madrid. U Španjolskoj mu se poslije 12 godina priključila i obitelj. Danas je starija kćer Ella također novinar i predavač na Sveučilištu u Pamploni (predaje režiju i televizijski intervju na Novinarskom fakultetu u Navarri), mlađa kćer radi

kao novinar u Kulturnoj rubrici dnevnika "Diario de Navarra", dok je jedan njegov unuk novinar visokonakladnog španjolskog tjednika "Mundo".

Plodonosan rad u emigraciji

U emigraciji Brajnović surađuje u raznim emigrantskim publikacijama (*Hrvatska revija*, *Naša nada*, *Hrvatska država* i dr.), a u Madridu je pokrenuo, zajedno s prof. Hijancitom Eterovićem, reviju za duhovno-znanstvena pitanja "Osoba i duh" i bio njenim urednikom, a osnovao je i knjižnicu "Osvit" i u njenoj izdavačkoj djelatnosti objavio nekoliko zapaženih djela. 1951. je izdao zbirku pjesama "Smirene želje", a 1954. i knjigu "Priče iz djetinjstva". U Rimu je 1956. objavljen njegov roman "U plamenu". On stvara i na španjolskom. Objavljuje tri zbirke pjesama: "Retorno" (1972.), *Ex Ponto* (1982.) i "Poema Americano", te nekoliko školskih priručnika, studija i rasprava. Kao novinar surađivao je u raznim španjolskim i drugim novinama. Objavio je više od tri tisuće novinskih članaka. Pamplonski dnevnik "Diario de Navarra" upravo izdaje knjigu - zbirku njegovih komentara od smrti Kennedyja pa do 1992., kada je dr. Brajnović umirovljen. U tisku je i njegova autobiografija "Sastanci i rastanci".

Dr. Brajnović je nakon emigracije 1945. g. Hrvatsku i Boku kotorsku prvi put posjetio - ne bez straha - 1989. g. Imali smo sreću dočekati ovog izuzetnog čovjeka i ove godine. Odazvao se pozivu unatoč lošem zdravstvenom stanju, pa je 'njegov glas' bila njegova kćer Elica, koja je pročitala njegova predavanja. Ali ovog puta svoju Boku nije mogao posjetiti. Boku, u kojoj je sve manje i manje Hrvata - baštinika njene ogromne kulturne baštine. Kako danas proročanski zvuče riječi prof. Brajnovića iz njegove pjesme "Na Škrpjelu" posvećene Gosi od Škrpjela:

*Srca se pune tugom i čežnjom,
oči suzama;
u kriku plača grče se usta ...
Crkva na Otoku -
oblivena suncem i prošnjama -
ostala je i danas - pusta.*

O BAŠTINI JE RIJEČ

Večernji list, 27. siječnja 1996.

U vašem cijenjenom listu objavili ste članak gosp. Mike O'Connor-a: "Rt na hrvatskoj obali trn je srpskoj strani". Naslov članka sjajno je pogoden, međutim gosp. O'Connor vjerojatno nije ni mogao dublje ući u srž samog problema, kada je i jednom višem dužnosniku pri Ujedinjenim narodima Prevlaka "jedan od smiješnih komada zemlje koji su stoljećima izazivali međunarodne incidente" (nažalost i takvi odlučuju o sudbini svijeta).

Gospodinu O'Connoru je jasno da je Prevlaka stoljećima dio hrvatske obale, pa ipak citira gosp. Jamesa Gowa, stručnjaka (?) za Balkan u Londonskom King's Collegeu, koji govori o vraćanju Prevlake Jugoslaviji. Inače, današnja granica na Prevaci je zaista granica između Hrvatske i Crne Gore, ali je to tek od 1949. Do tada je to stoljećima bila granica između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koja je i tu imala izlaz na more! (Zato je priča o navodnom pravu Crne Gore na Prevaku očito priča za malu djecu, a tu priču su podržavali oni koji su tijekom srpsko-crnogorske agresije na Hrvatsku podržavali agresora - nažalost upravo mnogi službenici Ujedinjenih naroda, i ne samo oni.)

Gospodin Gow konstatira: "Zaljev je toliko dobar da je svaki od 41 jugoslavenskog broda smješten тамо". Boka kotorska je zaista prirodna luka pa je koristi i Jugoslavenska mornarica. U miru sigurno nema problema da je ta mornarica i koristi. Problem je s njenim korištenjem u ratu! Gospodin O'Connor konstatira "brodovi jugoslavenske mornarice bila bi nemoćna meta hrvatskih topova ako Hrvatska zadrži poluotok". Očito i gospodinu O'Connoru je jasno da ako Jugoslavija bude ratovala bit će to protiv Hrvatske!

Podvukao sam ovo "ako" jer me kao sveučilišnog profesora iz matematike iznenadilo koliko je veliki nedostatak logike sadržan u jednoj jedinoj riječi. Gospodo, Hrvatska bi dakle trebala dati Prevaku Jugoslaviji da bi ona mogla ratovati s Hrvatskom. U istom pravcu je objašnjenje gospodina O'Connora da zbog hrvatskog javnog mnijenja hrvatsko vrhovništvo ne želi dati Prevaku Jugoslaviji. Kao da gospodin O'Connor vjeruje da je hrvatski narod izabrao nedovoljno pametno vrhovništvo koje ne vidi nešto tako očito - za što treba Prevaku Jugoslaviji!

Gospodine O'Connor, mudar predsjednik zna iskoristiti i javno mnijenje svoga naroda (pa valja njega dobro poznajete) u ostvarivanju nacionalnih interesa toga istoga naroda. I još nešto. Mnoge je u Daytonu iznenadilo što dr. Tuđman nije toliko inzistirao na Prevaci koliko na Bosanskoj Posavini (na kraju je morao intervenirati osobno predsjednik Clinton).

Boljim analitičarima je jasno

Međutim, boljim analitičarima je jasno da je za Prevaku u stvari, preko Srbije, zainteresirana Rusija, a samim tim je za istu itekako zainteresiran Zapad. Pa zašto bi Hrvatska žrtvovala nešto drugo zbog Prevake, kad zna da će za nju imati

potporu (tihu, vjerojatno) samih SAD-a i predsjednika Clinton-a. Njima sigurno nije u interesu da Prevlaka dođe u ruske ruke! Iz teksta gospodina O'Conora doznajemo i za dužnosnika Ujedinjenih naroda koji razumije predsjednika Miloševića jer ovaj "mora misliti što misli njegov narod. Oni ovdje imaju taj zaljev, sredstvo od životnog značaja, kojim se ne mogu slobodno koristiti". U miru ne mogu koristiti zaljev jer je samo jedna strana ulaza u zaljev u hrvatskim rukama? Ne!

Očito dužnosnik Ujedinjenih naroda ne misli na mir već na rat! Zar cijenjenom dužnosniku Ujedinjenih naroda nije pametnije savjetovati Srbe da se može dobro živjeti i u miru. Doduše u miru treba znati raditi. Ali i to se može naučiti! A Bokokotorski zaljev je itekako vrijedan za život u miru! Zašto? Boka kotorska je postala dio Crne Gore tek 1945. Stoljećima je bila dio Dalmacije - dakle hrvatska zemlja. I ja sam rođen u Kotoru, po kome je zaljev i dobio ime.

A moj Kotor je 1910. imao 69% katolika (dakle Hrvata), dok ih je neposredno pred ovaj rat imao 7%. Usapoređivanje podataka iz zadnjeg popisa u Austro-Ugarskoj i zadnjeg popisa u Jugoslaviji pokazuje isti trend i za ostale kulturne centre Boke kotorske. Tako je Herceg Novi od 70% došao na 2%, a Tivat od 95% na 23% Hrvata! Bokokotorski zaljev je prirodni fenomen, koji su naši preci - Hrvati - itekako znali oplemeniti. Mogu slobodno reći: Ako se itko i igdje utrkivao s Bogom u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati Boke kotorske! Ne znaš čije je djelo veličanstvenije!

Zaljev hrvatskih svetaca

A njih je u mojoj Boki sve manje i manje. (Pritisci, naročito u Tivtu, su neizdržljivi!). Ali ostaje njihova ogromna kulturna baština! A koliko je ogromna najbolje svjedoče službeni crnogorski izvori. Po njima je 40 % nepokretnog i oko 70 % pokretnog spomeničkog blaga te republike smješteno u Boki kotorskoj.

Ali, upravo inzistiranje agresora na stvaranju vojne luke od takvog bisera svjetske kulturne baštine (Boka kotorska i jest po UNESCO-u "svjetska kulturna i prirodna baština u opasnosti") dokazuje da se radi o hrvatskoj a ne o njihovoj baštini. Da su je oni stvarali ne bi od nje pravili vojnu bazu - ne bi Boku kotorsku koristili u ratne svrhe. Da su oni stvarali toliku baštinu, znali bi je i cijeniti. Cijeneći svoju, ne bi uništavali tuđu. A sjetimo se samo da su oni uništavali Dubrovnik, i ne samo njega!

Pa zar vojna luka ne ugrožava vaš spomenik svjetske kulturne i prirodne baštine gospodo iz UNESCO-a? A što god mislili i govorili o mom, hrvatskom narodu, ja ipak znam da ste svjesni činjenice da je taj narod napravio jedan Dubrovnik! I štošta još! Pa i skoro sve što možete lijepoga vidjeti u Boki kotorskoj. Zato je i Hrvatska predložila demilitarizaciju i Prevlake i Boke kotorske. I na taj način će se zaštiti to veliko kulturno blago našeg naroda, uz istovremeno omogućavanje pučanstva Jugoslavije da u miru itekako ima koristi od onoga što smo mi, bolje reći naši preci, stvorili.

Istom cilju, doduše nepovoljnije za samu Jugoslaviju, vode i topovi na Prevlaci. Tada vojna luka u Boki kotorskoj postaje besmislena pa se i na taj način

čuva taj biser svjetske baštine. Ali na kraju da vam postavim i jedno osobno pitanje. Znate li kako će biti meni, čovjeku kome je stvaranje Jugoslavije otelo zavičaj, kada budem gledao da oni koji su razarali Dubrovnik koriste tu ljepotu koju su stvarali moji pređi? Znate li da je Boka kotorska "Zaljev hrvatskih svetaca", jer je od šestoro Hrvata proglašenih svetim ili blaženim u katoličkoj crkvi troje (!) iz Boke kotorske. Da, doista, znate li kako je meni?

PREVLAKA ZAUVIJEK...

*Dom i Svet, informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 105
Večernji list (inozemno izdanje), 22. travnja 1996.*

Odvojiti Crnu Goru od Prevlake

Kada je naš geopolitičar Mladen Klemenčić objavio u Hrvatskom Obzoru (1. travnja 1996.) svoj tekst "Srpski tajni plan s Prevlakom", o čemu je bilo riječi u Dnevniku HTV-a, prijatelji su me upozorili na taj tekst govoreći mi da su u njemu iznijeti stavovi koje ja iznosim već duže vrijeme, bolje reći kad god sam bio u prilici da mogu o Prevlaci uopće govoriti. A prva takva prigoda bila je emisija *U krupnom planu* o Hrvatima Boke kotorske još početkom 1992. godine, kada je Dubrovnik još bio u okruženju. Rekao sam: "Bojim se da Hrvatska možda ne popusti pod pritiscima i ne pristane na demilitarizaciju Prevlake, jer upravo militarizacija Prevlake, dakle postojanje jake baze, bilo čije, hrvatske ili NATO-a, učinit će da Zaljev hrvatskih svetaca bude demilitariziran. Na taj način će se spasiti Zaljev od Jugomornarice, koje je taj zaljev danas prepun. Prepun je hrpe željeza koja ga uništava. Zato Hrvatska nikada ne bi trebala pristati na takav zahtjev." Očito, naglasak mog odgovora nije bio na militarizaciji nego na našoj želji da se spasi zaljev prepun hrvatske kulturne baštine. Hrvatska bratovština "Bokeljska Mornarica 809" je uporno inzistirala na tome u nizu proglaša koje je prenio hrvatski tisak. Dakle, na onome što danas i predlaže Hrvatska. Na demilitarizaciji Prevlake - ali uz demilitarizaciju s druge strane granice. Klemenčić u Obzoru objašnjava da Beogradu Prevlaka služi kao izgovor zbog Crne Gore: "Koliko je Crna Gora bitna za Beograd, posvjedočila je i Beogradu je od same Prevlake još važniji izlaz "Republike Srpske" na more, jer samo taj tampon posve odvaja Crnu Goru od Hrvatske. U podvarijanti tog scenarija Crna Gora formalno može i priključiti poluotok Prevlaku, ali uz uvjet da zapadno od nje "Republika Srpska" raspolaže izlazom na more." Upravo to, ali i činjenicu da je naš predsjednik itekako toga svjestan, objašnjavao sam u emisiji "Slikom na sliku" 2. veljače 1994. godine kada je aktualno još bilo "pravo" muslimana i Srba na izlaz na more, pa se opet, poslije Neuma, spominjala i Prevlaka. Gospodin Merlić je u svom pitanju o takvom izlasku BIH konstatirao da bi tako nešto sigurno bilo otegootno za Hrvate Boke i veliku hrvatsku kulturnu baštinu u njih jer bi se izgubila fizička veza s Hrvatskom. U odgovoru sam konstatirao da je i taj prijedlog kao i sličan prijedlog oko Neuma dao lord Owen. "A cilj prijedloga za Neum je bio da se Dubrovnik odvoji od Hrvatske, kao što je cilj ovog prijedloga da se Crna Gora odvoji od Hrvatske, jer Crna Gora je još uvek kost u grlu velikosrpskoj politici, i na taj način bi se Srbima olakšalo osvajanje Crne Gore.

Crna Gora "meki trbuh" velikosrpske politike

U našem tisku, i uopće u našoj javnosti, s dosta nerazumijevanja je primljen istup i Predsjednika, a i akademika Ljube Bobana, koji su baš sada, u ovo vrijeme, ukazali na činjenicu da je BiH imala izlaz na more i u Sutorini, dakle u Boki kotorskoj. Na prvi pogled to izgleda kao da nije u skladu s hrvatskim interesima,

ali samo na prvi pogled. Sjetimo se da su Crnogorci svoj napad na Dubrovnik opravdavali navodnim pravom na Prevlaku. A činjenično stanje pokazuje da u drugoj Jugoslaviji bar do 1947. Hrvatska i Crna Gora nisu imale zajedničku granicu. Dakle, crnogorska vlast mora objašnjavati svom narodu čemu tolike žrtve. Zbog "prava" na Prevlaku, a nije postojala ni zajednička granica s Hrvatskom. Dalje, hrvatska politika je, objašnjavajući svjetskim političarima da je BiH imala izlaz na more između sadašnje hrvatske granice i Igala, otvorila pitanje zašto to opet ne bi bio slučaj. A kako bi to Crna Gora mogla prihvati i tako nešto objasniti narodu? Dakle, ovaj hrvatski potez ih dovodi u situaciju da se oni moraju boriti za nepromjenljivost granice. A, osim toga, ima još jedna stvar. Muslimani i Srbi BiH traže izlaz na more. Imali su ga, jer je upravo taj izlaz u Boki bio njihov izlaz, jer je onaj drugi kod Neuma bio hrvatski, dali su ga Crnoj Gori, i sada traže sebi izlaz od Hrvata. A zašto su ovaj dali?" Naravno, to je još bilo vrijeme lorda Owena i njemu sličnih, kada Hrvatska nije mogla ići glavom u zid. Mnoge njihove i nebulozne ideje, ako nisu ugrožavale hrvatsku opstojnost, nisu odmah odbacivane. Sjetimo se kako je solomonski to radio naš Predsjednik, kada je o Prevlaci bilo riječ - "o tome se može raspravljati, ali poslije uzajamnog priznanja." Raspravljati ne znači i prihvati. A i o Neumu se raspravljalio, ali je Hrvatska pozvala komisiju iz svijeta koja je nedvojbeno ustvrdila da se тамо ne može graditi luka. Diskutiralo se tako o svemu i svačemu, a hrvatska vojska je iz dana u dan bila sve jača i jača! Čini mi se jedino, suprotno analizi gosp. Klemenčića, da bi Beograd bio zadovoljan s Prevlakom i bez izlaza "Republike Srpske" na more, jer bi na toj Prevlaci bila baza njihove vojske, što je dovoljno, uz činjenicu da je Herceg Novi prepun Srba, za osiguranje potpune odvojenosti Crne Gore od Hrvatske. Jer, ne zaboravimo, Crna Gora bi u svom pokušaju da izbori neovisnost, za svijet bila isto što i Čečenija - dakle, unutarnje pitanje. Nigdje na svijetu nema koncentracije vojske kao u Crnoj Gori. To itekako upozorava koliko je Crna Gora bitna za Beograd. Često sam govorio da je Crna Gora "meki trbuh" velikosrpske politike. Upravo prebaziranje snaga RM "Vojske Jugoslavije" iz Boke u Ulcinj, tj. izgradnja nove vojne luke u Valdanisu, treba stvoriti situaciju sličnu onoj u Herceg Novom. Danas čisto albanski grad Ulcinj postat će vremenom prosrpski grad. A potom, malo po malo, imat ćemo zaista "srpsko more" od Herceg Novog do Ulcinja!

Malo šale za dušu hrvatskim političarima

Ali, vratimo se pitanju Prevlake. Čini mi se da ni danas mnogima u Hrvatskoj, pa ni poslije sjajnog Klemenčićevog teksta, nije jasna ni uloga Prevlake u Daytonskim pregovorima. Mnogima nije jasno da je dr. Tuđman namjerno spomenuo Prevlaku u svojoj Poslanici, znajući kakva će biti reakcija u Hrvatskoj. Zatim je mirno mogao objasniti Amerikancima, koji su pritiskali Hrvatsku s Prevlakom želeći dobiti ustupke na drugom mjestu, da to pitanje podliježe dvotrećinskoj većini u Saboru i referendumu. A poslije takve reakcije sve im je moglo biti jasno. Tako se hrvatska delegacija nije mnogo uzbudivala oko Prevlake, a i Amerikancima je to bio blef, jer njima itekako ne odgovara Prevlaka u srpskim, bolje reći u RUSKIM rukama. Čak su mogli svojim ponašanjem

poručiti Rusima: "Evo, mi bi Vam dali Prevlaku, ali vidite, ne ide pa ne ide." A sigurno su znali da Hrvatska ni po koju cijenu ne bi dala Prevlaku. Pa jasno je i malom djetetu. Ako im bude trebala u ratu - to će biti protiv Hrvatske. Dakle, kao što sam i konstatirao u svom reagiranju na članak Mike O'Connor-a iz The New York Times-a (Večernji list, 27.1.1996.): "Gospodo, Hrvatska bi dakle trebala dati Prevlaku Jugoslaviji da bi ona mogla ratovati s Hrvatskom." Hrvatski političari su u svojim "igramama" morali biti uvjerljivi. Objasnjavali su da nam ta Prevlaka i nije bitna. Time je reakcija u Hrvatskoj bila još burnija. Obzirom na analize o kojima je bilo riječ, pretpostavljao sam o čemu se radi. Zato sam u jednom interview-u na Prvom programu Hrvatskog radija i rekao da bi Hrvatska mogla promijeniti Prevlaku za hrvatski dio Boke. Kasnije smo slične šale čuli i u hrvatskom Saboru i na konferenciji za tisak gosp. Predsjednika. Malo šale za dušu hrvatskim političarima koji su kroz sve ovo vrijeme morali "ozbiljno" raspravljati o raznoraznim nebuloznim prijedlozima svjetskih moćnika. A kako je to vrhunski činjeno, najbolje pokazuje knjiga lorda Owena i činjenica koliko je on ljut na Predsjednika Tuđmana. Kako ga je dr. Tuđman stvarno uvjerio da ozbiljno uzima takve u najmanju ruku smiješne prijedloge našega lorda. Ha, ha, ha.

Srbija - nikada dio Zapada

U Hrvatskoj su postojale spekulacije da SAD žele pridobiti Srbiju dajući im Prevlaku. Međutim, pri tome se zaboravlja da je prijašnja administracija SAD-a pokušala pridobiti Srbiju, šaljući im i čovjeka za predsjednika. Predsjednika Panića! I tada su naučili lekciju. Shvatili su da sve dok postoji Svetosavska crkva u Srbiji nemoguće je da Srbija postane dio zapadnog svijeta! Tamo se to jednostavno rješava. Dinastija Obrenović je bila prozapadno orijentirana. Pobijeni su! Slično bi prošao svatko sa sličnim "grijesima". Zato je Amerikancima jasno da je davanje Prevlake Srbiji isto što i davanje Prevlake Rusiji. A i Rusija će biti sve samo ne dio zapadnog svijeta. U stvari, jedina mogućnost da Srbija postane dio zapadnog svijeta bila je - potpuni poraz u ovom ratu, uz kažnjavanje za genocid koji su napravili. Tada bi bilo moguće prikazati u pravom svjetlu Svetosavsku crkvu, ideologa i inspiratora svega doživljenog na ovim prostorima. Tako bi ona izgubila vodeću ulogu koju ima u Srbiji, i u Srbiji bi mogle stasati i pobijediti prozapadno orijentirane snage. To bi bio bolan proces, ali jedino moguć. Bez njega Srbija će ostati ono što jest i danas: ZEMLJA U KOJOJ ŽIVE LJUDI KOJI NE ZNAJU RADITI I NE ZNAJU BORITI SE! ZEMLJA U KOJOJ JE LAŽ NAJVEĆA VRLINA!

BOKA I HRVATI

Dubrovnik, časopis za književnost i znanost 4, 1995., str. 255 - 262

Možda je za južnu Dalmaciju svetkovanje sv. Tripuna i sv. Vlaha u isti dan slučajan simbol kulturnog jedinstva Boke i Dubrovnika, ali ta jedinstvenost kulturnoga gledanja na život dolazi do izražaja i danas u velikoj borbi hrvatskog naroda za slobodu, kada su i braća u primorju kao nikad prije jedno srce i jedna duša. Sjetimo se da se u eri hrvatskoga narodnog preporoda nijedan kraj u Dalmaciji nije toliko zalagao za njezino sjedinjenje s Hrvatskom i Slavonijom koliko Boka i Dubrovnik. Suradnja i zajedničke patnje kroz sve narodne pokrete 19. stoljeća pridonijele su svoje zrno velikoj narodnoj solidarnosti naših dana, kada se Hrvati smatraju za jedan od najsvjesnijih naroda na cijelom globusu.

To nisu moje riječi. S malim preinakama to su riječi Pavla Butorca, biskupa kotorskog i dubrovačkog, iz 1936. - dakle od prije šezdeset godina. Toliko toga se dogodilo od tada, a one su kao da ih je izgovorio danas. Naravno, ne bilo gdje, nego upravo ovdje u Dubrovniku. Zašto? Zato što se, za razliku od ostalog dijela Hrvatske, ništa u Dubrovniku nije bitnoga promijenilo u odnosu na Boku kotorsku, iako su rušilačke horde dolazile iz toga pravca. Zato što Dubrovnik zna što je Boka kotorska i kolika je hrvatska kulturna baština u njoj. Zato što Dubrovnik zna što Boka kotorska znači i za sam Dubrovnik i za Hrvatsku u cjelini. I ne samo zbog toga što je upravo u Dubrovniku spas potražilo mnogo Hrvata iz Boke tijekom ovog rata, kao što je ovdje i biskup Butorac spasio živu glavu na kraju II. svjetskog rata. Zato vam ne moram govoriti o teškom položaju Hrvata u Boki kotorskoj, jer vi to znate bolje od mene. Možda mogu samo spomenuti, kada je o kulturnoj baštini riječ, da je po službenim crnogorskim izvorima više od 40 % nepokretnoga i oko 2/3 pokretnoga spomeničkog blaga te republike u Boki kotorskoj, a vi sigurno znate da se radi uglavnom o hrvatskoj kulturnoj baštini. Vi sigurno znate koliko sam u pravu kada kažem da u Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski. I tako dolazimo do paradoksalne situacije da Hrvatima u Crnoj Gori, kojih po popisu iz 1991. ima oko 1 %, pripada više od 50 % spomeničkog blaga te republike. A kako je to uopće moguće vidljivo je ako se usporede popisi pučanstva za Austro-Ugarsku iz 1910. i Jugoslavije iz 1991. Naime, dok se ukupni broj pučanstva udvostručio, broj Hrvata se tri puta smanjio. Podatci za velika kulturna središta su posebno drastična: u Kotoru broj Hrvata je od 69 % pao na 7 %; u Herceg Novom od 70 % na 2 % i u Tivtu od 95 % na 23 %.

Ti podatci daju mi pravo da govorim o **etničkom čišćenju** u miru. Naravno, sve je to rezultat velikosrpske politike, koju je tako dobro osjetila cijela Hrvatska i posebice Dubrovnik.

Naravno, ovdje se mogu osvrnuti samo na neke aspekte velikosrpske politike u Boki kotorskoj, a paralele sa situacijom u drugim našim krajevima, a pogotovo u Dubrovniku, nametat će se same po sebi. Ipak mislim da je Boka kotorska osobito interesantna jer je bila **prva** na udaru, pa je pogubnost te politike tamo

najočitija. To je upravo posebno interesantno za Dubrovnik, jer ono jedinstvo Boke i Dubrovnika koje je spominjao biskup Butorac nije slučajno. Kao da su naši pretci htjeli spriječiti ono što se dogodilo Boki, a što su velikosrpski planeri namijenili Dubrovniku.

Postoje objektivni i subjektivni razlozi zašto su Boka i potom Dubrovnik bili prvi na udaru velikosrpske politike.

Objektivni razlozi leže u činjenici da su Boka i Dubrovnik najjužnije Hrvatske zemlje. Subjektivni razlozi leže u dva velika srpska kompleksa: u moru i hrvatskoj kulturnoj baštini.

Kompleks **mora** tjera Srbe da u svakoj prigodi još od Nemanjića pa sve do danas vrše genocid nad narodima koji ih dijele od mora. Hrvati, Albanci, Crnogorci, Makedonci i Muslimani - Bošnjaci bili su, jesu, a, nažalost, vjerojatno će i u budućnosti biti izloženi srpskom genocidu.

I dok su u Hrvatskoj svi znali koliko je velik srpski kompleks mora, vjerojatno ih je neusporedivo manje znalo da je isto toliko velik njihov kompleks **hrvatske kulturne baštine**. Da je to doista tako, najbolje se očitovalo u domovinskom ratu kroz sustavno rušenje kulturnih spomenika hrvatskog naroda. Bombardiranjem Dubrovnika taj svoj kompleks Srbi su pokazali cijelom svijetu. Pokazali su da nisu uzalud prozvani **barbarogenijima**.

Zapravo, Dubrovnik je na veoma plastičan način pokazao ideju vodilju toga njihova kompleksa : *Ako ne može biti naše, neće biti ni vaše!*

Dakle, prvo **otmi**, a ako ne može, **uništi**! I jedno i drugo je sadržano u **kulturocidu** nad hrvatskim narodom. Dubrovnik je pokazao da nije riječ o običnim barbarima nego o barbarogenijima. Sjetite se kada su vas srpski intelektualci pozivali da predate svoj grad srpskoj vojsci, jer ako to ne učinite bit ćete krivi što će ta - njihova - vojska srušiti ovaj biser svjetske baštine! Zaista logika dostažna barbarogenija, zar ne?

Simbol za ono prvo - za ono **otmi** - je upravo Boka kotorska i velika kulturna baština našeg naroda u njoj. Pitam se da li mi dovoljno i da li uopće ukazujemo svijetu na nevjerljivu činjenicu da više od 50 % spomeničkog blaga Crne Gore pripada hrvatskom narodu! To više što je konstanta srpske politike otimanje tuđega spomeničkog blaga. Jer, kako mi to reče gosp. Keserović, naš iseljenik u Melbourneu: "Nitko nema što Srbin imade, a imade sve što ukrade"! A od koga bi drugo i mogao krasti ako ne od Hrvata. Da je Srbima pak Dubrovnik i dalje najveći cilj, to vama zaista ne treba govoriti.

Msgr. Ratko Perić, biskup mostarsko - duvanjski i trebinjski, nakon svoga je posjeta katoličkim župama u Boki i Crnoj Gori rekao: "Biti katolikom tamo možda i nije tako hrabro kao biti Hrvatom". To i ne čudi jer nehrvati katolici njima trebaju omogućiti najjednostavniji prijelaz hrvatske kulturne baštine u srpsku baštinu, jer su jednostavno nehrvati katolici u takvoj državi osuđeni da u doglednoj budućnosti postanu Srbici katolici.

U svom osvajanju Boke, koje se, kako smo vidjeli, ogleda u etničkom čišćenju i otimanju hrvatske kulturne baštine, Srbi su sustavno eliminirali nacionalnu svijest bokeljskih Hrvata, teritorijalno odvajali Boku kotorsku od Hrvatske i eliminirali Boku i hrvatski narod u njoj iz svijesti hrvatskog naroda u cjelini, jednom riječju provodili su ***memoricid*** nad hrvatskim narodom u cjelini.

Dok su teritorijalno odvajanje i memoricid mogli ostvariti tek u Jugoslaviji, jer je to bila srpska država, eliminiranje nacionalne svijesti počelo je još u prošlom stoljeću. Bilo je i u Boki kotorskoj, kao i u Dubrovniku, onih koji su se izjašnjivali Srbima katolicima, gledajući u Srbiji slobodnu slavensku zemlju. Međutim, u Boki kotorskoj je mnogo pogubniji bio sindrom “***bokeljstva***“.

Još u prošlom stoljeću Srbi govore Hrvatima u Boki o “zajedništvu”: ”Svi smo mi Bokelji i ništa više”: Bokelje onda dijele na Srbe i katolike! Drugim riječima Hrvatima se negira njihovo hrvatstvo, a Srbima srpstvo ostavlja nedirnutim, jer njihova je vjera srpska. Tada su imali uspjeha u tome, a pogotovo u kraljevskoj i socijalističkoj Jugoslaviji, kada su neki Hrvati vidjeli u tome spas od pritisaka. Naime, bolje se izjasniti Bokeljom (poslije Jugoslavenom) nego Srbinom ili Crnogorcem. Zapravo i u jednom i u drugom slučaju Srbi dobivaju ono što žele, jer je i danas kao i prije Bokelj ili Jugoslaven besmislena kategorija, i pitanje je dana kada će postati ono što je htio izbjegnuti. Otkinuti od svog naroda, Bokelji su, kao drvo na osami izloženo svim vjetrovima, isto tako izloženi svakojakim pritiscima, i pitanje je vremena koliko mogu izdržati.

Kako se uspostavom zajedničke države odmah krenulo u teritorijalno osvajanje Boke kotorske vidljivo je iz Vidovdanskog ustava 1921., u kome je predviđena podjela države na oblasti. Naime, bilo je predviđeno da se podjela izvrši odlukom Skupštine na prijedlog Vlade, a ako se to ne učini tako, bio je predviđen skraćeni zakonski postupak, pa ako se ni to ne ostvari, onda rješenje kraljevskom Uredbom. U ovom je slučaju kotar bokokotorski imao uči u Zetsku oblast. Očito je prejudiciranje takve krucijalne odluke, pa je odmah jasno da je Boka pripala Zetskoj oblasti i bila odvojena od Hrvatske. Zato i ne čudi što Boka kotorska nije ni 1939. ušla u Banovinu Hrvatsku.

Nešto slično se dogodilo i prilikom stvaranja druge Jugoslavije. Naime, 1941. Boka kotorska nije ušla u sastav NDH. U njoj se razvio partizanski pokret. On je bio dominantno hrvatski, ali je presudnu ulogu odigrao sindrom bokeljstva. Naime, u nomenklaturi NOP-a govori se o Crnoj Gori i Boki kotorskoj, a u svojim proglašima partizani se obraćaju Crnogorcima i Bokeljima. Time se ponovo osigurava odvajanje Boke od Hrvatske, a onda se potkraj rata jednostavno eliminira ono “*i Boka kotorska*” i ostaje samo “*Crna Gora*”.

Naravno, činiti od Boke kotorske Crnu Goru nije bilo lako, pa su primjenjene drastične metode. Potkraj rata ubijeno je više uglednih Hrvata. Nakon 1945. hrvatska društva više ne djeluju, a godina 1948. karakterizirana je velikim pritiskom na pučanstvo da se na popisu izjasne kao Crnogorci. Tako se svi komunisti Hrvati po partijskoj direktivi tako izjašnjavaju. Mnogi Hrvati su zatvarani u cijelom poslijeratnom razdoblju. Osvrnut ću se samo na sudbinu

hrvatskog mučenika, profesora i književnika *Vjenceslava Čižeka*, jer mi se čini da se kroz nju ogleda sudbina cijele Boke. Prvi put je dospio u tamnicu kao student zbog dvije pjesmice rugalice. Kao profesor često je otpuštan s posla. Emigrirao je 1972. i sve do 1977. živio u SR Njemačkoj, gdje je imao politički azil. Godine 1977. jugoslavenska tajna policija kidnapirala ga je u Italiji i dovela u Jugoslaviju i osudila na 15 godina robije. Od posljedica je kidnapiranja i robijanja oslijepio. Kroz 10 godina koliko je odležao nisu mu dopustili ni da piše, tako da u zbirci pjesama, koja je ove godine izdana i u Zagrebu, imamo pjesme koje je kroz tih 10 godina robovanja uspio zapamtiti. O Čižekovoj se sudbini malo zna u Hrvatskoj, što i ne čudi kada znamo da je nad hrvatskim narodom izvršen memoricid te da su Hrvati Boke kotorske i velika njihova kulturna baština bili gotovo potpuno istisnuti iz svijesti hrvatskog naroda. Mogli bismo ispričati nebrojene zgode koje pokazuju kako je već samo postojanje Hrvata u Boki bilo istisnuto iz svijesti naših ljudi, pa čak i onih od kojih bi se to ponajmanje moglo očekivati. Tako su, nakon pobjede demokracije u Hrvatskoj, naši političari, u pravilu, kada bi nabrajali Hrvate u ostalim dijelovima Jugoslavije, zaboravljadi bokeljske Hrvate. Treba li spominjati koliki je učinak memoricida kada je u pitanju hrvatska kulturna baština Boke kotorske. Recimo samo da je činjenicu da je Boka kotorska Zaljev hrvatskih svetaca doskora malo tko znao i među Hrvatima iz Boke, a kamoli među ostalim Hrvatima. Zato je svojevremeno “Bokeljska mornarica 809” za svoju osnovnu zadaću uzela : *povratak Hrvata Boke i njihove velike kulturne baštine u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države!* Zato posljednjih godina stalno govorimo o Zaljevu hrvatskih svetaca, o katedrali sv. Tripuna u Kotoru kao o najstarijoj hrvatskoj katedrali, o Gospu od Škrpjela, o papi Sikstu V, jednom od najvećih papa u povijesti, o sv. Leopoldu Bogdanu Mandiću, o bl. Ozani Kotorki, o bl. Graciji iz Mula, o sl. B. Ani - Mariji Marović itd. itd.

Prirodno je da je memoricid ponajmanje posljedica ostavio među ljudima iz ovih krajeva. Tako smo prilikom svojih nastupa obično upoznavali hrvatske novinare s osnovnim činjenicama o Boki. Ali jednom kada smo to pokušali novinarka s Hrvatskog radija u Zagrebu nam reče: ”Nema potrebe, ja vam znam što je Boka kotorska. Ja sam vam iz Konavla!”

Kad govorimo o memoricidu, moramo imati na umu da je nešto slično, ali sa suprotnim predznakom, izvršeno i nad crnogorskim narodom. Naime, danas ćete teško među njima naići na one koji su svjesni da kulturna baština Boke pripada hrvatskom narodu. Naveo sam službene postotke o spomeničkom blagu Crne Gore u Boki. Crnogorci znaju da je većina tog blaga vlasništvo Katoličke crkve i da su katolici u Boki uglavnom Hrvati, ali im nije logično da je ta kulturna baština hrvatska. Naučeni da kulturna baština Boke pripada njihovu narodu, čak je i mnogima iz crnogorske oporbe teško prihvati jednu tako očitu činjenicu. Da je to doista tako vidi se iz Proglaša o Matici crnogorskoj, koju je osnovala upravo crnogorska oporba. U tom Proglasu stoji:

“Na području Crne Gore se prožimaju mnoštva kultura: ilirske, grčke, rimske, vizantijske, dukljansko - zetske, srpske, orijentalne, mletačke i drugih”.

Srpska kultura se spominje, ali hrvatska ne!

Sve je to dio jednostavnoga velikosrpskog projekta. Crna Gora će progutati Boku, a potom će Srbi Crnu Goru. I dok su za Hrvate Crnogorci oni koji otimaju njihovu zemlju i njihovu kulturnu baštinu, zapravo su ovi još veće žrtve te iste velikosrpske politike. U biti, u Boki su neki Crnogorci obavljali i još uvijek obavljaju za Srbe prljav posao, na isti način kako su u domovinskom ratu uvučeni u napad na Dubrovnik. Naime, napadom na Dubrovnik rušili su most koji ih spaja sa svijetom, a to isto čine i etničkim čišćenjem Boke i otimanjem hrvatske kulturne baštine u njoj. Pri tome nisu ni svjesni da rade protiv sebe samih i da svojatanjem tzv. Zaliva Nemanjića daju Srbima dodatni argument vlastitom posrbljavanju. Međutim, mi moramo biti svjesni da su takva lutanja crnogorske oporbe u njihovoj borbi za opstanak nešto sasvim normalno, pogotovo što znamo koliko je težak njihov zadatak, koliko je teška njihova borba.

Najveći dio svećenstva u Boki kotorskoj pratio je sudbinu svog naroda. Možemo i za njega reći da je kao i u drugim hrvatskim krajevima bilo snaga i moral hrvatskih ljudi. Sjetimo se samo da su potkraj II. svjetskog rata ubijena čak tri naša svećenika: don Gracija Sablić, don Ivo Brajnović i don Đuro Perušina. Don Ivo Stjepčević, kanonik i poznati povjesničar, poslije rata osuđen je na robiju.

Nažalost, to ne možemo konstatirati za cijelu Crkvu u Hrvata u Boki kotorskoj. Počevši od biskupa Ucellinija, preko kanonika don Niku Lukovića, narodnog poslanika u Skupštini SFRJ, pa do skorašnjih dana bilo je *svećenika - Jugoslavena!* Na djelovanje biskupa Ucellinija i don Niku Lukovića posebno se osvrnuo povjesničar Vatro Murva u članku: "Boka kotorska i srpski pisci", *Hrvatska revija*, 1 - 2 (41) (1991.), 60 - 71, a da je ta pojava išla sve do skorašnjih dana možemo zaključiti prema članku svećenika dr. Josipa Čorića: "Biseri medijskih eksponiranih svećenika", *Glas Koncila* od 25. rujna 1994.

Naša crkva je Crkva u Hrvata. Već sam naziv govorio da će se ona brinuti o cjelini hrvatskoga nacionalnog bića. Naravno, vrijedi i obratna tvrdnja: samo briga o cjelini hrvatskoga nacionalnog bića opravdava takvo ime. To je najteže s onim dijelovima Crkve u Hrvata koji su danas u Srbiji i u Crnoj Gori, a posebno kada je u pitanju Kotorska biskupija koja je u cijelosti u Crnoj Gori. To više i obvezuje. Ako ništa drugo, sjetimo se da je Sveti Otac prošle godine darovao Zagrebačkoj nadbiskupiji upravo *Relikviju sv. Leopolda Bogdana Mandića!* Našeg sveca iz Boke kotorske, iz Zaljeva hrvatskih svetaca!

Potkraj prošle godine u Zagrebu su održana dva savjetovanja: *Interes Hrvata Vojvodine i Interesi Hrvata Boke kotorske*. Sudjelovao sam na prvom, a bio sam koordinator drugoga zajedno s ministrom dr. Jurjem Njavrom. Sudionik drugog savjetovanja bio je i predsjednik Hrvatske bratovštine "Bokeljska Mornarica 809" pobočna bratovština Dubrovnik - prof. Vicko Lazzari. Međutim, mi smo još u ožujku 1992. podnijeli Vladi Republike Hrvatske neke svoje poglede i prijedloge u svezi s temom savjetovanja. Činjenica da je do njega došlo dvije i pol godine kasnije mnogo govorio o položaju hrvatske države i našeg naroda, izloženih udarima velikosrpske politike i agresije.

Kada govorimo o interesima Hrvata Boke kotorske, jasno je da će ti interesi biti bolje zaštićeni ako je jača hrvatska država. Da su toga svjesni i oni sami, vidi se i iz činjenice da ih više imamo u Zagrebu kroz ovo ratno vrijeme, kada je njihov dolazak zaista veoma otežan, nego u vrijeme Jugoslavije. (Očito, Zagreb je glavni grad svih Hrvata.)

Vrijedi i obratna tvrdnja: hrvatska država će biti jača samo ako podjednako misli o cjelini svoga nacionalnog bića. Dapače, s obzirom da se neke hrvatske zemlje ne nalaze u sastavu hrvatske države, tim dijelovima treba poklanjati veću pažnju.

Da to nije bilo tako, ilustrirat će primjerom. Kada smo Vladi predali svoja gledišta i prijedloge, dakle u ožujku 1992., došlo je u tisku do polemike između tadašnjeg ministra dr. Ivana Cesara i glavnog i odgovornog urednika informativnog programa HTV-a. Iskoristili smo jednu nespretnu izjavu ovog drugoga da bismo dobili emisiju "U krupnom planu". Međutim, u lipnju iste godine trebala je biti ostvarena još jedna emisija "U krupnom planu" o Hrvatima Boke kotorske, ali je mjesto nje održana emisija s temom "Povrede u športu!"

Vratimo se savjetovanjima. Polazeći od toga da su etničke granice hrvatskog naroda šire od državnih granica, s oba skupa su vrhovništvo države prenijeta očekivanja da će državna tijela Republike Hrvatske i tijela međunarodne zajednice prilikom rješavanja problematike sukcesije država nastalih od bivše SFRJ osigurati istodobnu primjenu:

- 1. načela nepovrednosti međunarodno priznatih granica svih država nasljednica SFRJ;
- 2. načela reciprociteta u osiguranju svih građanskih, nacionalnih i kulturnih prava novonastalih manjina onih naroda koje su ostale izvan granica njihovih novostvorenih nacionalnih država, po najvišim europskim standardima i bez obzira na njihovu brojčanu snagu;
- 3. načela nediskriminacije pripadnika hrvatske manjine u javnom i gospodarskom životu u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori.

Naravno, zaključci s tih savjetovanja izravno su predani najvišim dužnosnicima naše države.

Plan Z4 i planirana konferencija Tuđman - Izetbegović - Milošević svojevremeno su učinili da se u Hrvatskoj s posebnom pozornošću razmišljalo o načelu reciprociteta. Hrvatska je civilizirana država i garantira svim nacionalnim manjinama, pa dakle i Srbima, osiguranje najvećih prava. Sabor je donio Ustavni zakon o nacionalnim manjinama, koji je daleko ispred sličnih zakona u zemljama zapadnog svijeta, i to na zahtjev toga istog zapadnog svijeta. Iako je Hrvatska, jedina od država na ovim prostorima, ispunila taj zahtjev, kao da je taj isti zapadni svijet planom Z4 pokušavao iznuditi mnogo, mnogo više, kao da je tražio način za legalizaciju onog što su Srbi ostvarili do sada genocidom i zločinom.

Hrvatska država mora ustrajati na načelu reciprociteta. Jednostavno rečeno, sve ono što traže Srbi u Hrvatskoj trebaju dobiti i Hrvati u Srbiji i Crnoj Gori. Pri tome, kada je u pitanju Boka (i Srijem) treba istaknuti da se tu radi o reciprocitetu prava Hrvata u hrvatskoj zemlji za prava Srba na hrvatskoj zemlji u hrvatskoj državi. I jedno i drugo je posljedica nama Hrvatima nametnute države kakva je bila Jugoslavija. Treba mnogo glasnije govoriti o tešku položaju Hrvata u današnjoj Jugoslaviji, a što se tiče Boke, iako je ostalo malo Hrvata koji se tako deklariraju, treba ukazivati i na neprirodan broj Jugoslavena u njoj stalno ističući veliku hrvatsku kulturnu baštinu.

Veoma glasno i svima treba isticati da se Hrvatska *nikad* neće odreći svoje velike kulturne baštine u Boki kotorskoj, pa makar ne bilo niti jednog Hrvata u njoj.

Valja to isticati svijetu, da bi se istaknuo veliki gubitak koji je hrvatski narod imao zbog postojanja Jugoslavije, da bi on osigurao bolji položaj Hrvata tamo, ali i da bi znao da, kao što se nije u BiH držao samo veličina pojedinih etničkih zajednica nego je vodio računa i o drugim čimbenicima - to isto treba učiniti i kada su Hrvati u "Jugoslaviji" u pitanju. Pa kako može prijeći preko činjenice da više od 50 % spomeničkog blaga Crne Gore pripada hrvatskom narodu Boke kotorske.

Treba to isticati i crnogorskim i srpskim vlastima da budu svjesne da etničkim čišćenjem Boke neće uspjeti oteti hrvatsku kulturnu baštinu u njoj i tako im izbiti jedan od glavnih razloga za provođenje etničkog čišćenja.

Ako i dođe do sastanka Tuđman - Izetbegović - Milošević, Hrvatska mora inzistirati na tome da posebna točka bude upravo *Pitanje novonastalih manjina*, a ne nekakav plan Z4, pogotovo ne ovaj predloženi. Prema hrvatskom Ustavu, vrhovništvo se mora brinuti o Hrvatima izvan Hrvatske. Pa kako bi ono ispunilo taj zahtjev, ako pristane da se razmatra davanje Srbima u Hrvatskoj još većih prava, prava kakvih nema ni jedna nacionalna manjina na svijetu, dok Hrvati u Srbiji i Crnoj Gori nemaju gotovo nikakva prava i dok Srbija i Crna Gora ne donesu svoj Ustavni zakon o nacionalnim manjinama? Uostalom, svijet je to već zahtijevao od njih, pa kako sada ne haje mnogo što to nisu ispunile, treba ga samo podsjetiti na to. A vidjet ćemo kolika će prava tražiti Srbija za Srbe u Hrvatskoj ako ista prava mora dati svojim nacionalnim manjinama. Zato Hrvatska ustrajanjem na takvim zahtjevima može višestruko dobiti.

Mnogi Hrvati u Boki danas su aktivno uključeni u crnogorsku oporbu. Mnogo je primjera kako su Crnogorci iz oporbe štitili Hrvate iz Boke ili naše zarobljene borce u logoru Morinj. Interes je i Hrvata u Boki i hrvatske države da se pomogne crnogorskoj oporbi u njenoj težnji za slobodnom, nezavisnom, europski usmjerrenom Crnom Gorom. Jer takva Crna Gora bi značila rušenje glavne poluge u velikosrpskoj politici. Bez prosrpske Crne Gore nema ni Velike Srbije. Naravno, Srbi su toga svjesni pa čine i učinit će sve da se to ne dogodi. Tim više Hrvatska mora pomoći crnogorskoj oporbi na sve moguće načine, jer Crna Gora je "meki trbuh" velikosrpske politike. Mora pomoći iako je vjerojatnost da se takvo što

dogodi zaista mala. Vidimo kakva je konstelacija snaga u svijetu, kada se slobodno može reći da svijet nagrađuje Srbe za učinjeni genocid, da svijet nagrađuje srpski nacizam. A to zaista možemo reći jer nekažnjavanje zločinca je istovjetno s njegovim nagradivanjem.

U takvim uvjetima ne čudi ponašanje mnogih Crnogoraca. To mi je sjajno opisao jedan naš Hrvat iz Boke kada je bio u Zagrebu. Rekao mi je: "Za Crnogorce su ti danas Konavli kao da se desila elementarna nepogoda. Oni s tim nemaju ama baš ništa!"

Vjerojatno ste već osjetili to njihovo ponašanje - kao da se nije ništa dogodilo. Ako niste, sigurno ćete to ubrzo osjetiti. Kao da nam kažu: "Pokušali smo i nismo uspjeli, ali kako ste vi Hrvati oduvijek bili guske u magli, zaboravite to, pa kad zaboravite, mi ćemo opet".

Dok su bombe padale po Dubrovniku, kod nas se stalno dokazivalo svijetu da je Dubrovnik hrvatski, dokazivala se jedna tako očita činjenica. Nikako mi nije bilo jasno zašto svijetu nismo tada dokazivali da je Boka kotorska hrvatska zemlja. Zašto nismo ukazivali na fakte da je Crna Gora dobivanjem Boke udvostručila, ako ne i utrostručila svoju kulturnu baštinu, pa joj to nije bilo dovoljno, hoće i Dubrovnik. Dobivanjem pak Dubrovnika srpska kulturna baština bi se isto tako udvostručila, ako ne i umnogostručila. Pa kroz cijelo vrijeme postojanja Jugoslavije Srbi su svojatali cijelokupnu dubrovačku kulturnu baštinu. Jasno je da oni neće odustati od tih svojih pretenzija, oni neće odustati od toga svog nedosanjanog sna zvanog Dubrovnik. Zar nije zato bolje da, umjesto što mi mislimo o Dubrovniku, oni počnu misliti o Boki kotorskoj. Što više svijet upoznamo s hrvatstvom Boke kotorske, to ćemo manje misliti o sigurnosti Dubrovnika. Zato sam svojevremeno i rekao: *Dubrovnik se brani Bokom!*

Naravno, vi to dobro znate, pa upravo iz vaše sredine i dolaze ljudi koji danas u Hrvatskoj najviše rade za Boku kotorskiju, mnogo više i od nas Hrvata iz Boke. Recimo, književnik Stjepo Mijović Kočan. Koliko je samo on posljednjih nekoliko godina napisao tekstova, pa i pjesama o Boki. Uostalom, on je i priredio zbirku pjesama "*Bosonoga prašina*" Vjenceslava Čižeka. Ili pak prof. dr. Stjepan Obad. On je predsjednik organizacijskog odbora simpozija "*Hrvati Boke kotorske, prošlost, sadašnjost i budućnost*", koji bi se trebao održati u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zadru i Hrvatske bratovštine "Bokeljska Mornarica 809". Uostalom mnogo znanstvenika iz Dubrovnika će sudjelovati na tom simpoziju. I sjetimo se da je 1993. jedan broj časopisa "*Dubrovnik*" bio tematski posvećen upravo Boki kotorskoj.

Znajući s kakvim smo neprijateljem suočeni, moramo na tome raditi mnogo više. Moramo znati da je hrvatska kulturna baština strašno oružje, koje nismo u dovoljnoj mjeri iskoristili u ovom ratu. A koliko je ono ubojito, vidjeli smo upravo u reakciji svijeta kad je napadnut Dubrovnik. Ili, da ispričam jednu zgodnu priču koju sam čuo od našega velikog redatelja Krste Papića. Govoreći o ratu u Hrvatskoj, neki njegov američki kolega je govorio o ratu između balkanskih plemena. Krsto ga je upitao: "Razmislite malo, kolega, zar možete o narodu koji

je stvorio jedan Dubrovnik govoriti kao o balkanskom plemenu.” Čovjek je malo razmislio i sve mu je postalo jasno.

Zato upravo Dubrovnik i treba biti ona naša sredina koja će permanentno ukazivati svijetu što je Boka kotorska, koja će svijet upoznati s hrvatstvom Boke kotorske, s velikom hrvatskom kulturnom baštinom Boke. Jer kad Dubrovnik upozorava svijet na veličinu gubitka hrvatskog naroda kroz gubitak Boke kotorske, onda to zaista ima posebnu težinu. Osnivanje pobočne bratovštine Hrvatske bratovštine “Bokeljska Mornarica 809” u Dubrovniku jest nešto što u meni budi nadu da će to zaista tako i biti. Po meni ona ima biti glavna uzdanica u budućem radu bokeljskih Hrvata u Hrvatskoj jer, kao što znate, ne postoji nikakva organizacija bokeljskih Hrvata u samoj Boki kotorskoj.

I na kraju neka mi bude dopušteno da u ovome veličanstvenom gradu kažem o mojoj Boki ovo: Ako se itko igdje u svijetu utrkivao s Bogom u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati Boke kotorske. Ne znaš čije je djelo veličanstvenije!²

² Tekst priređen prema predavanju održanom u Dubrovniku, travnja 1995. U stvari, 27. 12. 1994. g. na poticaj i uz potporu Vlade Republike Hrvatske održano je savjetovanje “*Interesi Hrvata Boke kotorske*”. Koordinatori Savjetovanja bili smo dr. Juraj Njavro, ministar u Vladi Republike Hrvatske i ja. Tom prigodom sam nastupio i u emisiji HTV-a “Slikom na sliku”. Kako sam član suradnik HAZU, akademik Vladimir Paar me je zamolio da pripremim odgovarajući tekst za Vjesnik HAZU, čiji je on glavni i odgovorni urednik. Tako je tiskano moje uvodno izlaganje sa Savjetovanja : *Hrvatska i Zaljev hrvatskih svetaca*, Vjesnik HAZU 1 - 3 / 1995, 75 - 87. Taj tekst je poslužio kao osnova za ovo predavanje, kao i za izlaganje na znanstvenom skupu u Zadru, tj. za naredni tekst.

HRVATI BOKE KOTORSKE OD 1918. DO DANAS

*Mostariensija, časopis za humanističke znanosti
Sveučilišta u Mostaru, 4 / 1996, 33 – 43*

Sažetak

Ovaj uvaženi znanstvenik, sveučilišni profesor iz Zagreba, matematičar najviše klase, rođenjem bokeljski Hrvat, piše o zloj sudbini drage Boke.

Govoreći o tom *Zaljevu hrvatskih svetaca* i neustrašivih pomoraca, na čijim su se slikovitim obalama Bog i čovjek “utrkivali” u stvaranju ljepote, autor nas upoznaje s činjenicom (kojom zapravo kaže sve) da 40 % nepokretnog i čak 66 % pokretnog spomeničkog blaga Republike Crne Gore čini naša kulturna baština, stvarana rukom, srcem i umom bokeljskih Hrvata.

Niska gradova dragulja (Herceg Novi, Kotor, Tivat) bijaše još početkom ovoga stoljeća (1910.) od 69 i 70 do 95 % pučanstvom hrvatska, da bi na njegovu kraju (1991.) asimilacijskim, kolonizacijskim i drugim sredstvima grubog etničkog čišćenja njihovo demografsko Hrvatstvo bilo skoro zatrto svođenjem Hrvata Boke na svega 8 % ukupna pučanstva.

Koncizno objašnjavajući proces rashrvačivanja toga hrvatskog kraja, autor poziva hrvatsku kulturnu i političku javnost da sustavno radi na zaustavljanju tih nepovoljnijih povijesnih kretanja i da ne dozvoli daljnje odumiranje najjužnijih jadranskih Hrvata te njihova, za sve Hrvate neprocjenjivo vrijedna, kulturnog blaga.

Die Kotor-Butch-Kroatien Seit 1918

Zusammenfassung

Dieser angesehene Wissenschaftler, Universitätsprofessor aus Zagreb, Mathematiker der Spitzenklasse, geburtiger Kotor - Bucht - Kroate, schreibt über das bose Geschick der lieben Bucht.

Über diese *Bucht der kroatischen Heiligen* und furchtloser Seefahrer erzählend, an deren malerischen Ufern sich der Gott und der Mensch in der Schöpfung der Schönheit überboten, macht uns der Verfasser mit der Tatsache (die eigentlich für sich spricht) bekannt, daß 40 % unbewegliches und sogar 66 % bewegliches Denkmalgutes der Republik Montenegro unser Kulturerbe ist, geschaffen mit Hand, Herc und Sinn der Kroaten von der Bucht von Kotor.

Eine Kette von Juwel - Städten (Herceg Novi, Kotor, Tivat) hatte noch anfangs dieses Jahrhunderts (1910.) von 69 - 70 bis 95% kroatischer Bevölkerung, damit Ende des Jahrhunderts (1991.) durch assimilatorische, kolonisatorische und andere Mittel der ethnischen Säuberung ihr demographischer Kroatentum fast vertilgt wurde, indem man die Bucht-Kroaten auf nur 8% der Gesamtbevölkerung zurückführte. Durch konzise Erläuterung des Prozesses der Entkroatisierung dieser kroatischen Gegenden ruft der Verfasser die kroatische kulturelle und politische Öffentlichkeit auf, diesen ungünstigen historischen Vorgang

systematisch aufzuhalten und weiteres Aussterben der südlichsten Adria - Kroaten und ihres für alle Kroaten unschätzbar werten Kulturreichtums nicht zu erlauben.

Dr. Josip Pečarić, Universitat Zagreb

1. Položaj Hrvata u Boki kotorskoj danas

Od početka velikosrpske agresije na Hrvatsku 1991. godine do danas položaj Hrvata u Boki kotorskoj karakteriziran je svakojakim pritiscima. Tako su i nedavno najuglednije hrvatske obitelji u Tivtu doobile prijeteće pismo u kojem stoji, između ostalog, i sljedeće: "Ne odete li sami na vrijeme, noć će gutati vašu djecu i vaše obitelji. Pohrlite po pozivu gospodina Tuđmana u Hrvatsku, jer srpskih vjekovnih ognjišta tamo ima više nego što ima vas." (Pismo, inače, prenose nezavisni crnogorski mediji). Zato se za sve ovo vrijeme u Hrvatsku doseljavaju Hrvati iz Boke, a samo iz Tivta doselilo se preko 300 (među njima i 7 liječnika specijalista). Zapravo radi se o nastavku, ako ne i dovršetku, *etničkog čišćenja* Boke kotorske, koje se sprovodi za cijelo vrijeme postojanja Jugoslavije. A da je zbilja na snazi etničko čišćenje, vidljivo je iz usporedbe popisa iz 1910. (zadnji popis u Austro-Ugarskoj) i iz 1991. godine (zadnji popis u Jugoslaviji). Ukupan broj pučanstva porastao je gotovo za dva puta (1910. - 33.400, 1991. - 61.440), a istodobno je broj Hrvata pao za tri puta (1910. - 13.500, 1991. - 4.910).

Ali, samo jedan dio pučanstva se iselio. Drugi dio je, izložen stalnim pritiscima, promijenio nacionalnost. Zato smo u tablicama koje prezentiraju nacionalnu strukturu Boke kotorske i Crne Gore posebno izdvjajili Jugoslavene i ostale. Razlog je očevidan: samo su Hrvati u Crnoj Gori imali razloga tako se izjašnjavati na popisu 1991. godine. Kako je po podatcima Katoličke crkve u Boki, danas, oko 12.000 katolika, imamo na prvi pogled paradoksalnu situaciju, da je u Boki više katolika - Jugoslavena nego Hrvata.

Međutim, demografska se slika Boke kotorske od 1991. godine drastično promijenila ne samo zbog iseljavanja Hrvata iz nje već i zbog velikog doseljavanja Srba. Naime, s Jugomornaricom koja je napustila hrvatsko more, preko stalnog dolaska Srba iz istočne Hercegovine, do današnjeg doseljavanja Srba koji su napustili Hrvatsku, na djelu je *srbizacija* Boke. Zato i ne čudi da je od 1.000 izbjeglica, koji su napustili Hrvatsku poslije "Oluje", samo u Tivtu naseljeno njih 200. U tu je svrhu preko podgoričke "Pobjede" početkom kolovoza pokrenuta inicijativa za "popis praznih kuća" kako bi se "zbrinuli krajišnici u Crnoj Gori". Zahvaljujući crnogorskim nezavisnim medijima i stavovima općinskih organizacija Socijaldemokratske partije i Liberalnog saveza, pokušaj tzv. "humane konfiskacije" praznih kuća, naravno hrvatskih, donekle je osuđen, ali ne i zaustavljen.

Tablica 1. Udio Hrvata (katolika) u stanovništvu gradskih središta (1910.) i općina (1991.) Boke kotorske

GRADOVI	1910.		1991.	
	KATOLICI	HRVATI	JUGOSLAVENI	OSTALI
KOTOR	69%	7% (1.620)	19% (4.150)	4% (800)
HERCEG NOVI	70%	2% (630)	19% (5.260)	5% (1.340)
TIVAT	95%	23% (2.660)	21% (2.350)	3,5% (400)
UKUPNO		8% (4.910)	19% (11.760)	4% (2.540)

Tablica 2. Nacionalna struktura Boke kotorske (1991.).

NACIONALNOST	APSOLUTNO	%
HRVATI	4.910	8
JUGOSLAVENI	11.760	19
OSTALI	2.540	4
CRNOGORCI	27.400	45
SRBI	13.420	22
ALBANCI, MUSLIMANI,...	1.410	2
UKUPNO	61.440	100

Tablica 3. Nacionalna struktura u Crnoj Gori (1991.).

NACIONALNOST	APSOLUTNO	%
HRVATI	6.250	1
JUGOSLAVENI	25.850	4
OSTALI	14.700	2
MUSLIMANI	89.930	15
ALBANCI	40.880	7
CRNOGORCI	380.480	62
SRBI	57.180	9
UKUPNO	615.270	100

2. Demografske promjene u Boki od 1910. do 1991. godine

Kada govorimo o Boki kotorskoj, podrazumijevamo Bokokotorski zaljev. Međutim, primorski pojas Boka kotorska - Budva - Spič u Austro-Ugarskoj je

upravno bio obuhvaćen jednim kotarom sa sjedištem u Kotoru, a popisi u njoj daju vjersku, a ne etničku pripadnost pučanstva. I dok je kod katoličkog življa jasno da se radi uglavnom o hrvatskom narodu, dotle se kod pravoslavnog teško može razabrati odnos crnogorskog i srpskog naroda. U razmještaju pučanstva 1910. godine lako je uočiti stanovite pravilnosti. Pravoslavna većina u cijelom kotaru rezultat je naseljenosti u višim, brdskim krajevima, kao što su, primjerice, bokokotorsko zaleđe te područje Paštrovići, gdje su pravoslavci praktično jedino pučanstvo, a oni su većinsko stanovništvo na poluotoku Luštica i u poljodjelskoj grbaljskoj župi. Od većih i poznatijih gradova pravoslavna je većina 1910., a tako je bilo i prije, zabilježena jedino u Risnu. Sva ostala gradska naselja: Kotor, Perast, Tivat, Dobrota, Prčanj, Herceg Novi i Budva, imala su katoličku, tj. hrvatsku, većinu pučanstva. Izrazito katolički predjeli bili su poluotok Vrmac u Boki kotorskoj te južni dio Spiča, od Sutomora do granice prema Crnoj Gori (vidi zemljovid).

Možemo s pravom računati da je slična situacija bila i u trenutku stvaranja prve Jugoslavije, i od tada na demografske promjene u Boki od presudne je važnosti utjecaj velikosrpske politike. Graf. 1. pokazuje kako se to odražavalo kroz popise pučanstva u drugoj Jugoslaviji u ukupnom broju, a Graf. 2. i 3. u postotcima u Crnoj Gori.

Kako je priključenje Boke Crnoj Gori uslijedilo tek 1945. godine, kad su ustanovljene savezne jedinice nove Jugoslavije (za vrijeme rata govorilo se o Crnoj Gori i Boki kotorskoj, odnosno o Crnogorcima i Bokeljima), to je popis iz 1948. godine karakteriziran velikim pritiskom na pučanstvo da se izjašnjavaju kao Crnogorci. Međutim, karakterističan je podatak onaj iz Graf. 3. da je broj Srba i Hrvata u Crnoj Gori te 1948. godine bio isti, dok je u 1991. godini skoro 9 puta više Srba. Također, iz Graf. 1. i 3., očito je da se broj Hrvata smanjuje i u ukupnom broju i u udjelu u postotcima.

Očito je smanjivanje broja Hrvata u Boki kotorskoj kontinuiran proces, zato i govorim o neprekidnom etničkom čišćenju u Boki kotorskoj kroz sve vrijeme postojanja Jugoslavije. To i nije u suprotnosti s analizom etničkih čišćenja (i na ovim prostorima) prof. Rudolfa Kraljevića, koji govorio o krugovima etničkog čišćenja, jer su i u Boki najveći pritisci na hrvatsko pučanstvo, kao što sam već istakao, vezani za period kraja Drugog svjetskog rata i neposredno poslije toga rata, ali i za ovaj današnji period Domovinskog rata, a to se upravo i poklapa s dva posljednja kruga etničkog čišćenja.

I dok danas, kada u Hrvatskoj govorimo o Hrvatima Boke kotorske, mislimo, kao što sam istakao, na sam zaljev, dotle o južnom dijelu Spiča, koji je u Austro-Ugarskoj bio izrazito katolički, dakle hrvatski, danas uopće ne govorimo. A ipak napomenimo da granice (prikazane na zemljovidu) koje predstavljaju granice Austro-Ugarske vrijede i danas. One se, naime, poklapaju s današnjim granicama kotorske biskupije, koja je dio Crkve u Hrvata, i povijesna je zadaća Katoličke crkve u Hrvata da kotorska biskupija i ostane njezin dio.

3. Velikosrpska politika i Boka kotorska

Boka kotorska je od svih hrvatskih zemalja bila prva na udaru velikosrpske politike. Postoje objektivni i subjektivni razlozi zašto je tako.

Objektivni razlozi leže u činjenici da je Boka kotorska najjužnija od svih hrvatskih zemalja.

Subjektivni razlozi leže u dva velika srpska kompleksa :

- 1. MORE, općepoznati srpski kompleks, koji ih tjera da još od vremena Nemanjića pa sve do današnjih dana, kad god su u poziciji da to mogu, vrše *genocid* nad onim narodima koji ih dijele od mora.
- 2. HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA, srpski kompleks, najbolje se očitovao u Domovinskom ratu kroz sustavno rušenje svih kulturnih spomenika hrvatskog naroda, gdje god su to mogli. Simbol tome, i kod nas i u svijetu, jest *DUBROVNIK*.

Međutim, kulturocid koji se vrši nad hrvatskim narodom sadrži još jednu komponentu koja se ogleda u pokušaju otimanja kulturne baštine Hrvata Boke kotorske. Naime, upravo su bokokotorska priobalna naselja, koja su, kao što smo vidjeli, bila nastanjena uglavnom Hrvatima, bila žarište pomorstva, koje je stoljećima bilo pokretač razvoja toga područja te je to stanovništvo bilo i nositeljem kulture, koja je dosegla zavidnu razinu. Ta je kultura izuzetno važna za hrvatski narod. Recimo, najstarija hrvatska katedrala je ona iz 1166. godine - Katedrala sv. Tripuna u Kotoru. Ili pak Gospa od Škrpjela, otok preko puta Perasta, koji su Hrvati toga grada izgradili u moru, da bi na njemu sagradili veličanstvenu crkvu, svetište Majci Božjoj, gdje je smješteno životno djelo najvećega hrvatskog baroknog slikara, Peraštanina Tripta Kokolje. Itd. Itd. A kolika je velika baština hrvatskog naroda najbolje svjedoče službeni crnogorski izvori koji kažu da se 40% nepokretnog i 66% pokretnog spomeničkog blaga Republike Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Zato slobodno možemo konstatirati da više od 50% spomeničkog blaga današnje Crne Gore pripada hrvatskom narodu, tj. hrvatski je narod Boke baštinik toga blaga.

Msgr. Ratko Perić, biskup mostarsko-duvanjski i trebinjsko-mrkanski, nakon jednog svog posjeta katoličkim župama u Boki i Crnoj Gori rekao je: "Biti katolikom tamo možda i nije toliko hrabro kao biti Hrvatom". Zapravo ta rečenica posredno govori i o cilju velikosrpske politike, kada govorimo o otimanju hrvatske kulturne baštine Boke. Naime, njima katolici nehrvati trebaju osigurati bezbolno otimanje te baštine, koja je uglavnom smještena u katoličkim crkvama ili su to baš te crkve. Naime, dovršetkom etničkog čišćenja Boke, tj. nestankom Hrvata katolika, kotorska biskupija više ne može biti dio Crkve u Hrvata, a Jugoslaveni katolici će vrlo brzo postati ili prvo Crnogorci katolici, a potom Srbi katolici, ili izravno Srbi katolici. Drugim riječima, Crna Gora će prvo progutati Boku, a potom će oni takvu Crnu Goru. I dok su za Hrvate Crnogorci oni koji otimaju njihovu zemlju i njihovu kulturnu baštinu, što je doista prisutno kod naših ljudi, zapravo su i Crnogorci žrtve velikosrpske politike jer za Srbe rade prljav posao na isti način kako su u Domovinskom ratu uvučeni u napad na Dubrovnik,

s tim scenarijem. Pri tome mnogi od njih nisu ni svjesni da rade protiv sebe, jer svojatanjem tzv. *Zaliva Nemanjića* daju dodatni motiv svom vlastitom posrbljavanju.

U osvajanju Boke velikosrpska politika radi u tri osnovna pravca:

- 1. eliminiranju nacionalne svijesti kod Hrvata Boke,
- 2. memoricidu nad hrvatskim narodom u cjelini, tj. eliminiranju Boke i hrvatskog naroda u njoj iz svijesti Hrvata u Hrvatskoj,
- 3. teritorijalnom odvajanju Boke od Hrvatske.

Eliminiranje nacionalne svijesti se vrši prvo preko tzv. BOKELJSTVA a potom JUGOSLAVENSTVA. Još u prošlom stoljeću Srbci govore Hrvatima u Boki o "zajedništvu": "Svi smo mi Bokelji i ništa više". A Bokelje onda dijele na Srbe i katolike! Dakle, Hrvatima se negira njihovo Hrvatstvo, a Srpsko ostaje nedirnuto - jer njihova je vjera srpska. I tada su imali u tome uspjeha, a pogotovo stvaranjem prve i druge Jugoslavije, kada su neki Hrvati vidjeli u tome spas od pritisaka: Bolje se izjasniti Bokeljom (a kasnije Jugoslavenom) nego Srbinom ili Crnogorcem! I u jednom i u drugom slučaju Srbi postižu ono što žele, a to je da ne budu Hrvati jer, otkinuti od svoga naroda, osuđeni su da u dogledno vrijeme postanu ono što Srbi žele. I ne samo to, osuđeni su da Srbima kao miraz donesu i veliku kulturnu baštinu svoga, hrvatskoga naroda u Boki.

Mnogi primjeri pokazuju koliko je uspješan bio memoricid izvršen nad hrvatskim narodom u cjelini, kada je u pitanju Boka, hrvatski narod i velika hrvatska baština u njoj. Učinak tog memoricida osjeća se još uvijek u Hrvatskoj, iako mi se čini da danas mnogo veći broj naših ljudi zna što je Boka i što ona znači hrvatskom narodu nego što je to bio slučaj do prije nekoliko godina. Sjećam se kako sam prije 3-4 godine bio zaprepašten da mnogi hrvatski političari i kulturni radnici ne znaju da je Boka kotorska *Zaljev hrvatskih svetaca*. Naime, od šest hrvatskih svetaca i blaženika tri su iz Boke (sv. Leopold Bogdan Mandić, blž. Ozana Kotorka i blž. Gracija iz Mula), a i jedini hrvatski papa, Siksto V., podrijetlom je iz Boke. Pričajući to svojim Hrvatima iz Boke, bio sam još više zaprepašten, jer se ispostavilo da to ne znaju ni mnogi od njih.

A na teritorijalnom odvajanju Boke od Hrvatske radilo se od samog početka. To je vidljivo iz Vidovdanskog ustava 1921. godine u kojemu je predviđena podjela države na oblasti. Naime, predviđeno je da će se ta podjela izvršiti odlukom Skupštine a na prijedlog Vlade, pa ako se tako ne učini, predviđen je skraćeni zakonski postupak za to, a ako se ni to ne ostvari, rečeno je da će kralj donijeti uredbu o tome, pa će u tom slučaju kotar bokokotorski ući u Zetsku oblast. Vidimo kako se prejudiciraju takve krucijalne odluke, pa je odmah jasno da se nije desio ni prvi ni drugi slučaj, već taj treći, koji je osiguravao odvajanje Boke kotorske od matice zemlje. I u svim budućim promjenama, uključujući i Banovinu Hrvatsku, Boka ostaje izvan hrvatskih granica. Kako je na izborima 1939. godine u 7 bokeljskih općina pobijedila HSS, Hrvati Boke su očekivali da će Bokokotorski zaljev ući u sastav Banovine. Kako Sporazumom Cvetković - Maček granice nisu bile definitivno određene, predstavnici bokeljskih Hrvata su

odlazili vodstvu HSS-a u Zagreb tražeći da granica bude na Trojici iza Kotora. Međutim, do korekcije granice nije došlo zbog rata i raspada prve Jugoslavije.

Boka ne ulazi 1941. godine u sastav NDH, a poslije pada Italije, 1943. godine ona je formalno u sastavu NDH, ali hrvatske oružane trupe ne ulaze u Boku, već njemačka vojska. U Boki se vjeruje da je to stoga što je to tražio don Ivo Stijepčević, poznati hrvatski povjesnik iz Boke. Da ironija sudbine bude veća, don Ivo je poslije rata zatvoren od onih kojima je tim činom pomogao.

S druge strane, sindrom *bokeljstva* čini svoje među Hrvatima iz Boke - partizanima. Naime, za vrijeme rata govorilo se o Crnoj Gori i Boki kotorskoj, da bi na Drugom zasjedanju ZAVNOČG i Boke, održanom 14. srpnja 1944., promijenilo ime u CASNO (Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja), te da bi se krajem te godine izbrisalo ono "i Boka" iz naziva republike, iako se sam naziv održao u mnogim drugim organizacijama i nekoliko godina poslije rata. To je očito bila jednostavna posljedica činjenice da je Boka bila otrgnuta od matice zemlje. To je omogućio velik pritisak na Hrvate Boke. I ubijeno je više uglednih Hrvata Boke, a među njima i svećenici: don Ivo Brajnović, don Gracija Sablić i don Đuro Perušina.

I dok je u prvoj Jugoslaviji u Boki bilo 17 hrvatskih kulturnih društava, a Hrvati su bili sa svojim narodom i u radosti (tisućgodišnjica kralja Tomislava veličanstveno je proslavljena i u Boki, a u Kotoru je na Katedrali postavljena i ploča kao uspomena na taj događaj) i u tuzi (odred Bokeljske mornarice sudjelovao je na pogrebu Stjepanu Radiću), u drugoj je u dvije poslijeratne godine sve to zatrto, da bi 1948. godina bila karakterizirana velikim pritiskom na Hrvate da se izjasne na popisu kao Crnogorci, a komunisti su dobili partijsku direktivu da tako postupe. Od brisanja onog "i Boke" do toga čina nisu prošle ni tri godine. Tih je godina mnogo uglednih Hrvata iz Boke bilo zatvarano bilo sa suđenjem ili bez njega, a gubitak posla bila je uobičajena pojava, obično uz etiketu "klerikalac". Pritisci su nastavljeni za čitavo vrijeme postojanja druge Jugoslavije, što je i rezultiralo demografskim kretanjima, o kojima smo govorili.

4. Hrvatska i Boka kotorska

Kada su konfiskacije hrvatskih kuća, prijeteća pisma i paljevinu objekta u Donjoj Lastvi kod Tivta, čiji je vlasnik Hrvat Dejan Brkan, učinili prošle godine situaciju u Tivtu krajnje eksplozivnom, delegacija Liberalnog saveza Crne Gore izvjestila je o tome ministra unutarnjih poslova te Republike. Jasno je zašto su to učinili upravo oni, a zašto se crnogorska oporba bori za Hrvate Boke kotorske. Boreći se za njih, bori se za sebe, za neovisnost Crne Gore i njezinu europsku usmjerenost. Jer, Hrvati Boke srpskog jezika i kulture, a Crnogorcima je ta borba BITI ILI NE BITI. Oni se bore za opstanak svoga naroda. Nažalost, crnogorska oporba nije tako moćna da bitno promijeni stanje. Zato je od izuzetnog značenja pitanje što može učiniti hrvatska država. Jasno je da je o sadašnjem stanju u Tivtu i u cijeloj Boki Hrvatska dužna, i prema svom Ustavu, izvjestiti sve relevantne čimbenike u svijetu. Međutim, to nije dovoljno.

U svojoj politici Hrvatska mora poći od činjenice da je Boka kotorska jedan od bitnih hrvatskih interesa. To proizlazi iz sljedeće tri činjenice:

- 1) Ogromna je hrvatska kulturna baština Boke. Upravo su Srbi, uništavanjem naše baštine, postigli da je svijest hrvatskih ljudi na visokoj razini. A kada je o hrvatskoj kulturnoj baštini Boke kotorske riječ, neka mi bude dopušteno da, i ovdje, podsjetim kako sam završio svoje predavanje u Dubrovniku, u dominikanskoj crkvi na Dan blažene Ozane Kotorke, dakle 27. travnja: "Ako se itko igdje utrkivao s Bogom u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati Boke kotorske. Ne znaš čije je djelo veličanstvenije".
- 2) Boka je Zaljev hrvatskih svetaca. Da li treba naglašavati, posebno poslije dočeka Sv. Oca u Zagrebu, što katolicima, pa prema tome i Zaljev hrvatskih svetaca znači hrvatskom narodu, a time i hrvatskoj državi.
- 3) Hrvatska država je, prema svom Ustavu, obvezna brinuti se o svim Hrvatima izvan Hrvatske, prema tome i o Hrvatima Boke kotorske. Dakle, kako je Boka kotorska jedan od bitnih hrvatskih interesa, Hrvatska ne može prihvati da ona bude u sastavu takve države kakva je današnja Jugoslavija, u kojoj su Hrvati izloženi kulturocidu i genocidu. I ne samo oni. Naravno, jasno je da Hrvatska vojska, neće prelaziti hrvatske granice (osim ako Hrvatska bude napadnuta), bez obzira što su demografska kretanja u Kninu i u Boki u ovom stoljeću bila veoma slična, a dovršetkom etničkog čišćenja Boke bila bi u potpunosti istovjetna.

Zbog svega toga je jasno da je vitalni interes Hrvatske da Crna Gora bude neovisna država, kao što su, uostalom, i sve druge republike bivše Jugoslavije. Nadamo se da će mnogi naši saveznici aktivnije pomagati crnogorsku oporbu u njezinoj borbi za slobodu, za neovisnost Crne Gore.

Crna Gora odvojena od Srbije sigurno bi bila okrenuta Europi, a time bi i Boka kotorska, Zaljev hrvatskih svetaca, bila zajedno s Crnom Gorom gdje i pripada - dio Europe. Europska Crna Gora bila bi jamac za sve hrvatsko u Boki kotorskoj, a to hrvatsko u njoj je ulaznica u zapadni svijet. Sadanja situacija, tj. srpska Crna Gora, predstavlja hranjenje velokosrpskih apetita, i znači nastavak velikosrpske politike, a time će vitalni interesi Hrvata Boke biti stalno ugroženi.³

³ Članak predstavlja predavanje na Međunarodnom simpoziju Jugoistočna Europa 1918. - 1995. koji je u organizaciji Hrvatske matice iseljenika i Hrvatskog informativnog centra održan u Zadru 28. - 30. rujna 1995. Isto predavanje je poslije Simpozija održano i u Splitu, Mostaru i Dubrovniku. Predavanje je tiskano i u Iseljeničkom zborniku 1995. - 1996., str. 290-300, a s naslovom "Hrvati u Boki kotorskoj" u časopisu Hrvatske matice iseljenika 11/ 1995., 7-9. U zborniku radova sa Simpozija dan je i engleski prijevod cijelog predavanja: Croatians of Boka kotorska from 1918 until today, vidjeti str. 72-79.

KAKO SU KOMUNISTI “PRODALI” BOKU KOTORSKU

Hrvatsko Slovo, 24. srpnja 1998.

Kada se govori o Boki kotorskoj, bolji poznavatelji odmah će spomenuti činjenicu kako se za vrijeme Drugog svjetskog rata u svim dokumentima NOP-a govorilo o Crnoj Gori i Boki kotorskoj i kako je ono i Boki kotorskoj na kraju rata jednostavno ispušteno. To će uzeti kao presudan moment u crnogorskem svojatanju Boke. Zapravo, mnogi i danas krivo vjeruju kako se tako nazivala današnja Crna Gora odmah po svršetku rata. Međutim, u velikosrpskoj politici svojatanja Boke najbitniji moment jeste sam čin odvajanja Boke od matice zemlje. Onog momenta kada je ona odvojena, ona automatski postaje lak plijen za velikosrpsku politiku, pa je konačno posrbljavanje samo pitanje vremena.

Za konačno odvojenje Boke kotorske od Dalmacije, a time i od Hrvatske, vjerojatno je presudnu ulogu odigrala partijska organizacija Boke kotorske. Ona je do 1922. bila je sastavni dio partijske organizacije u Dalmaciji. Na čelu organizacije Socijalističke Radničke Partije Jugoslavije (komunista) u Kotoru 1919. bio je **Adolf Muk**, konobar iz Kotora. Muk je rođen u Kotoru 1893. Otac mu je bio poštanski službenik, doseljen iz Tirola, a majka kućanica iz sela Releze u Crnoj Gori. Kao delegat iz Kotora, Muk je prisustvovao IV. kongresu Socijaldemokratske stranke i Općeg radničkog saveza za Dalmaciju, održanom u Splitu 25. ožujka 1919. Od 20. do 23. travnja 1919. u Beogradu je održan Kongres ujedinjenja. Na tom kongresu dalmatinski pokret bio je zastupljen sa 6 delegata, među kojima je bio i Adolf Muk. Na tom kongresu Muk je postavio pitanje ujedinjenja radničkog pokreta u Boki s pokretom u Crnoj Gori. Početkom svibnja 1920. na Kongresu u Vukovaru sudjelovali su **Ilija Jelavić** i **Augustin Marinović** u ime kotorske i tivatske partijske organizacije. Adolf Muk je bio sprječen da učestvuje u radu Kongresa, ali pitanje ujedinjenja partijskih organizacija Boke i Crne Gore ipak je postavljeno i na tom kongresu. Tada je taj prijedlog i prihvaćen, ali je realiziran tek 1922. Primijetimo da je Franko Mirošević u svom članku “Veze Boke kotorske s južnom Dalmacijom od 1918. do 1929.” (Zadar, 1996.) ukazao na činjenicu da su bokeljski Srbi, odmah po uspostavljanju nove države zahtjevali izdvajanje Boke iz Dalmacije. Očito je, dakle, kako je to djelovanje bokeljskih komunista išlo na ruku velikosrpskoj politici. Zato ne treba ni čuditi kako su velikosrbi to znali perfidno sprovesti u djelo. Naime, prvi ustav nove države - Vidovdanski - donesen je 28. lipnja 1921. Ustavom je uvedeno unitarističko-centralističko uređenje, a članom 135. ustava predviđeno je da prijedlog Zakona o podjeli na oblasti Vlada mora podnijeti Skupštini u roku od četiri mjeseca. Ako Skupština nakon toga u roku dva mjeseca ne donese zakon, on se treba donijeti skraćenim postupkom, predviđenim za izjednačavanje zakonodavstva. Ako u roku dva mjeseca zakon ne bi bio donesen na taj način, pitanje se moralo regulirati kraljevom uredbom u roku od dva mjeseca. A koliko je sve planski rađeno, i koliko je Boka bila važna stratezima velikosrpske politike,

pokazuje nastavak čl. 135 u kome stoji: "Isto tako, ako se podjela zemlje vrši uredbom, po ovom članku, Crna Gora iz 1913. godine sa kotarom Bokokotorskim a bez okruga pljevaljskog i bjelopoljskog važit će kao oblast i vršit će funkciju oblasti po ovom Ustavu." Jasno je odmah, kada se ovako prejudicirala odluka, da pitanje podjele na oblasti nije riješeno ni prema prvom, ni prema drugom postupku već je kralj 26. lipnja 1922. donio Uredbu o podjeli zemlje na oblasti i time učinio najvažniji korak u osvajanju Boke kotorske - odvojio je od Dalmacije - i time od Hrvatske - i pripojio Crnoj Gori. Počinje doseljavanje pravoslavnog življa u Boku, a sav gospodarski, kulturni i prosvjetni život nastoji se vezati uz Crnu Goru.

Poslije Obznane, partija prelazi u ilegalnost i na druge parlamentarne izbore 18. 3. 1923. izlaze preko Nezavisne radničke partije Jugoslavije za Crnu Goru i Boku. Važan podatak vezan za izbore 8. 2. 1925. nalazimo u knjizi Batrića Jovanovića "Komunistička partija Jugoslavije u Crnoj Gori 1919.-1941." (Beograd, 1959.). Na str. 92. on tvrdi: "Komunistička lista u Boki koja je bila vezana za Dalmaciju dobila je 81 glas". Interesantno je kako je baš te 1925. godine - godine proslave tisućite obljetnice hrvatskog kraljevstva, komunistička lista bila ponovo vezana za Dalmaciju. Sjetimo se da su prigodom te velike proslave Hrvati grada Kotora postavili ploču na katedrali Sv. Tripuna. Ta ploča je od tada mnogima trn u oku, i od tada bilježimo stalne pokušaje ili da se ona ukloni ili da se postavi još jedna koja bi katedralu na neki način povezala sa srpskom. Bokelj **Anton Milošević** u svom *Dnevniku* (rukopis u kotorskem Istorijском arhivu) u toj godini tisućite obljetnice Kraljevstva Hrvatskoga, pod nadnevom 23. III. 1925. piše da je na općinu postavljena jugoslavenska zastava te dodaje: "Do sad je bila općinska zastava crveno-bijelo-modra (narodna zastava), koju su naši stari zvali 'slavjanskom' zastavom, a mi mlađi 'hrvatskom' zastavom, sa općinskim grbom." Godine 1927. on registrira pobedu Hrvatske seljačke stranke u Kotoru i osnivanje Hrvatskoga doma. Primijetimo također da je na tim izborima, kako kaže Batrić Jovanović, "partijska organizacija Boke apstinirala, suprotno odluci CK KPJ". 1928. odred Bokeljske mornarice sudjeluje na pogrebu Stjepana Radića u Zagrebu, a čovjek koji je vjerojatno najzaslužniji za odvajanje Boke od Dalmacije, Adolf Muk, na Drugoj konferenciji KPJ za Crnu Goru i Boku postaje član Oblasnog komiteta.

Kraljevom proklamacijom od 6. siječnja 1929. godine ukinut je Vidovdanski ustav, raspuštena Skupština, zabranjene političke stranke i proglašena apsolutistička monarhija. Kralj je 3. listopada iste godine donio Zakon o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja. Država je dobila naziv - Kraljevina Jugoslavija. Osnovano je 9 banovina. Promjene u razgraničenju provedene su Zakonom o izmjenama i dopunama u Zakonu o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja, 28. kolovoza 1931. Boka je u sklopu Zetske banovine, ali tu je i Dubrovnik.

Svoja sjećanja iz kotorske gimnazije dao je ing. **Heliodor Prelesnik** u tekstu "Hrvatska i Boka kotorska" (Slobodna Dalmacija, 14. rujna 1991.). On navodi kako su školske 1928./29. još imali hrvatske udžbenike da bi ih već slijedeće sve zamijenili srpskim, uvedena je "istočna varijanta 'srpsko-hrvatskog jezika'", a

"jedino katolički đaci imali vjerouanuće udžbenike latiničkih izdanja. Sve više se postavljaju profesori iz Srbije i Crne Gore kojima zapadna varijanta jezika smeta. (...) Istorija Srba se uči opširno, a hrvatska povijest sasvim reducirano. Opširno se uči povijest slavnih Nemanjića, Dušanovo carstvo, kosovski boj i izdaja Vuka Brankovića, prvi i drugi srpski ustani itd. Nije bolja situacija ni sa književnošću." Prelesnik nabraja i slične primjere iz gospodarstva.

Primjetimo da je Adolf Muk na Trećoj pokrajinskoj konferenciji KPJ za Crnu Goru, koja je održana u Kotoru 1929. izabran za sekretara Oblasnog komiteta, da bi na četvrtoj, održanoj također u Kotoru pod kraj 1932., bio ponovo samo član Oblasnog komiteta. Međutim, on je sredinom 1934. kooptiran u CK KPJ, a na IV. zemaljskoj konferenciji izabran u Politbiro CK KPJ, na kojoj funkciji je ostao sve do 1936. Inače, Muk je uhićen 1937., a ubijen od Talijana 1943. U tom apsolutističkom razdoblju treba posebno istaknuti rad hrvatskih povjesničara - svećenika: **Iva Stjepčevića**, koji je 1930. u Zagrebu tiskao iznimno značajnu historijsku raspravu "Prevlaka", kao i **Pavla Butorca**. Nasuprot ovoj dvojici i sveukupnom svećenstvu, djelovali su biskup kotorski **Uccellini** i župnik prčanjski don **Niko Luković**. Vjerljivo je po don Niku Lukoviću najvažniji događaj, koji se 1925. zbio u Boki, dolazak kralja u taj kraj, sudeći prema njegovu članku "Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj i Boka" (Glasnik Narodnog Univerziteta Boke Kotorske, Kotor, 30. 12. 1934., god. I, br. 2, str 2-3). U istom tekstu Luković piše kako je kralj "cienio i volio" kotorskog biskupa Učelinia pa ga je "odlikovao umjetničkom bistom, koja resi kraljevski Dvor na Dedinju. Tako nije odlikovao ni jednoga živućeg Jugoslovena". "Biskup je neobično ljubio svoga Kralja", kaže Luković, pa je njegovo umorstvo za njega "najteži udarac u životu, koji neće nikada preboljeti". Za Učeliniju "zločinci su ubili Kraljevo tijelo, ali nijesu Njegov duh, koji će kroz vječnost biti čuvar Njegove Jugoslavije". Zato i ne čudi da je u Lukovićevom Prčanju i postavljen spomenik kralju Aleksandru 3. ožujka 1935., a don Niko Luković je tada govorio o "herojskom životu" i "mučeničkoj smrti" svoga kralja - "tvorca Jugoslavije", i tom prigodom izgovorio i slijedeće (Glasnik narodnog univerziteta Boke Kotorske, Kotor, 30. 3. 1935, br. 1-3, str. 15-16): "Danas se kunemo Bogu dobrome i velikome "pred svjedocim' planinam' visocim' natopljenima suzama i krvlju da ćemo čuvati Kraljev amanet: 'Čuvajte mi Jugoslaviju'." I zaista, don Niko Luković je to radio do kraja svog života, pa je u drugoj Jugoslaviji bio i narodni poslanik!

Na izborima 1935. u Boki kotorskoj je za **Mačeka** glasovalo 1455 birača, a za vladu 3702; godine 1938. za Mačeka glasovalo je 3702 (49,03%); a za vladu 3689 (48,86%) birača. Kandidat Boke Kotorske na Mačekovoj listi na izborima iz 1938. bio je **Andjelo Marković**, koga su komunisti ubili negdje 1944./45. Interesantno je komparirati tu činjenicu s jednim drugim događajem.

Naime, 1936. na općinskim izborima u Risnu pobijedio je komunist **Nikola Đurković**, kasnije proglašen narodnim herojem, a u mjestima Muo, Prčanj, Stoliv, Lastva, Tivat, Perast i Dobrota pobjedio je HSS. Komunist Đurković je u Risnu istaknuo srpsku zastavu na općini, dok su u mjestima, u kojima je pobijedio HSS, kako svjedoči Milošević u svom Dnevniku, 9. svibnja 1937. podignute hrvatske

zastave. Treba li nas onda iznenaditi što su Markovića ubili komunisti. I ne samo njega. **Luka Brajnović u Hrvatskom Slovu** od 25. travnja 1997. kaže: "Kad je bila osnovana takozvana Banovina Hrvatska, razočaranje bokeljskih Hrvata bilo je potpuno. Održavani su protesti, poslani su i pismeni protesti u Zagreb s potpisima više od 900 Bokelja skupljenih na poziv velečasnoga Gracijana Sablića. Velečasnoga Sablića poslije su partizani odveli u Cetinje na "sud". Međutim, bio je ubijen prije nego što je stigao u Cetinje".

Ne samo da Boka nije ušla u Banovinu Hrvatsku - ona nije ušla ni u Nezavisnu državu Hrvatsku. Poznato je da je ona Rimskim ugovorima pripala Italiji. Jedan od najблиžih **Pavelićevih** suradnika bio je i jedan Bokelj - general **Ante Moškov**. Postoji svjedočenje o tome kako je on doživio Rimske ugovore (Drina, God. XV., Br. 1-2, Madrid, 1965., str. 132-185.) "Bio je sasma svijestan da ćemo morati izabirati između dva ili više zala! I za jednog Bokelja, unaprijed, postojalo je jedno zlo više. Italija je već gospodarila u Albaniji. Jedan pogled na mapu, zatim pitanje Crne Gore (Kraljica, supruga Kralja Emanuela III., bila je kćerka zadnjeg Crnogorskog Kralja), dalo nam je znati, da će pitanje Boke biti bolno! A Moškov je znao perfektno govoriti talijanski, čitao je marljivo sve do čega je došao za vrijeme internacije u Italiji, (...) Kada se hrvatsko predstavništvo vraćalo sa podpisa Rimskih Ugovora nas dva smo organizirali sigurnost unutar hrvatskog teritorija. Bdili smo i proveli noć, kao i toliko puta, u razgovorima o našoj sudbini. Na licima podpisnika čitali smo sve što nas je zanimalo. Njegove su oči bile pune suza. Poglavnik nas je odmah pozvao k sebi i ponudio nam čašicu rakije. Govorili smo o mjerama sigurnosti i kalkulirali posljedice. Proklet je ipak vojničko zanimanje, gdje se mirno, hladno i matematički mora kalkulirati s osjećajima, s krvlju, - i s povješću, koja će jednom svima nama suditi. Majka Ante Moškova ostala je, kao i većina naših patničkih majka, na ognjištu. Anti Moškovu su Srbi ubili oca, kao i meni. Prošao je svoje. On i majka mu. A to je ono, što se ne zaboravlja, iako se nekada opršta. Ponekad je dobivao od majke vijesti. One su uvjek bile pune čemera, ali i vjere u budućnost. Kako su te naše majke znale trpit, bodriti i vjerovati. Bokelji su uvjek odlazili na more da love ribu i da trguju, plove, bore se. Ali su majke ostajale na ognjištu, da nekada dočekaju sigurnu starost ili da, kao majka Ante Moškova, bodri sina, da ne zaboravi da je i Boka Hrvatska! Da su tamo grobovi otaca, da su tamo svetinje i da se treba vraćati."

Drugi svjetski rat iskorišten je za konačno pripajanje Boke kotorske Crnoj Gori. Naime, Štab narodnooslobodilačkih gerilskih (partizanskih) odreda za Crnu Goru, Boku i Sandžak preimenovan je 25. listopada 1941. u Glavni štab NOP za Crnu Goru i Boku, a Narodnooslobodilački odbor Crne Gore i Boke osnovan je 8. veljače 1942. u manastiru Ostrog, na Skupštini rodoljuba koja je imala 65 sudionika, od čega 4 iz Boke. Druga konferencija rodoljuba Crne Gore i Boke održana je na Tjentištu 16. 6. 1942. uz prisustvo 39 delegata. Od toga iz Boke dva: dr. **Simu Milošević** i dr **Jovan Bijelić**! Kako se u Jugoslaviji interpretira pitanje Boke kotorske najbolje ilustrira knjiga **Zorana Lakića** ("Narodna vlast u Crnoj Gori 1941.-1945.", Beograd, 1981.). Na skupštini održanoj u Kolašinu 15. 11. 1943. osnovan je ZAVNO Crne Gore i Boke. Drugo zasjedanje održano je u

veljači 1944., a treće, koje je bilo i presudno za pripajanje Boke Crnoj Gori, održano je od 13 do 15. srpnja 1944. Njemu je prisustvovao 151 delegat, od čega 13 iz kotorskoga i 11 iz hercegnovskoga kotara. Uvodni referat "Slobodna Crna Gora u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji" podnio je **Veljko Zeković**, u kome predlaže donošenje odluke o pretvaranju ZAVNO Crne Gore i Boke u Crnogorsku antifašističku skupštinu narodnog oslobođenja jer: "Crna Gora uživa pravo posebne slobodne federalne jedinice u demokratskoj Jugoslaviji. Narodu Boke treba ostaviti da se slobodno odluci s kim će i kako da živi u Federativnoj Jugoslaviji...". Naravno, već se znalo kako će se "narod" tj. prisutni vijećnici iz Boke izjasniti. Evo kako to komentira Z. Lakić ("Narodna vlast u Crnoj Gori 1941.-1945.", Beograd, 1981.): "Upadljiva je izmjena u nazivu najvišeg organa vlasti. To više nije Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Crne Gore i Boke, već Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja. Razlika nije samo u izmjeni reda riječi. Suština je u tome što je u novom nazivu ispuštena riječ Boka, što se može smatrati izrazom raspoloženja vijećnika iz Boke kotorske da se već na ovom zasjedanju izjasne da se pod crnogorskom teritorijom podrazumijeva i teritorija Boke. Ovo je utoliko značajnije što su svi drugi politički organi u svom imenu i dalje zadržali riječ Boka: Pokrajinski komitet KPJ, Narodnooslobodilački front, Antifašistički front žena, Ujedinjeni savez antifašističke omladine itd. itd. Inače, u formalnopravnom smislu Narodnooslobodilački odbor za Boku kotorskiju izjasnio se, poput Skupštine ZAVNO-a Sandjaka, da dobrovoljno ulazi u sastav Crne Gore, tek neposredno uoči Četvrtog zasjedanja CASNO-a u aprilu 1945. godine." I dok u tom citatu govori o raspoloženju vijećnika iz Boke, malo kasnije kaže da je u ime naroda Boke govorio **Luka Matković**, i daje slijedeći citat iz tog govora: "Narod Boke, i srpski i hrvatski, tokom svoje istorije bio je uvijek sudbinski vezan za crnogorski narod (...). Žrtve koje smo dali za slobodu biće garancija da će demokratske težnje naroda Boke doći do izražaja u slobodnoj Jugoslaviji zajedno sa bratskim narodom Crne Gore..." **Ljubo Boban** u svojoj knjižici "Hrvatske granice od 1918. do 1991. godine" (Zagreb, 1992.) kaže da je možda prvo određenije spominjanje unutrašnjih granica Jugoslavije vezano za sjednicu Predsjedništva AVNOJ-a 24. veljače 1945. Na toj se sjednici, naime, raspravljalo o utvrđivanju proporcionalnog zastupstva federalnih jedinica u AVNOJ-u. U stavu, koji je iznio sekretar Predsjedništva **Mile Peruničić**, dani su teritoriji koji će pripadati pojedinim republikama, a za Crnu Goru je rečeno da će biti u granicama prije Balkanskog rata sa Beranskim i Kotorskim srezom, Plavom i Gusinjem. "Razgraničenje s Crnom Gorom - konstatira Boban - vraćeno je na stanje kakvo je bilo pri osnivanju oblasti 1922. godine, odnosno kakvo je bilo u vrijeme Banovine Hrvatske. U usporedbi sa stanjem iz 1918. godine hrvatski teritorij *skraćen* je za područje Boke kotorske i dalje na jugoistok." Drugim riječima, ono što je velikosrpska politika počela ostvarivati 1922., komunisti su nastavili krajem Drugog svjetskog rata.

Tzv. "oslobođenje" narod je dočekao sa strahom. I, zaista, tada i u godinama poslije rata stradali su mnogi ugledniji građani hrvatske nacionalnosti. **Krešimir Crvelin** ("In memoriam: Dragi naši hrvatski Bokelji, junaci i mučenici",

Zatvorenik 35/36, 1994. str. 33.), navodi iz Hercegnovskog okružja **Karla Belšaka**, brijaca, koji je umro pod nerazjašnjениm okolnostima u Kotorskom zatvoru, iz Kotorskog okružja: don **Iva Brajnovića**, župnika iz Škaljara, ubijenog u Dubrovniku 1944./45., don **Graciju Sablića**, svećenika i vjeroučitelja, ubijenog na Trojici 1944./45., **Berta Stipčevića**, službenika, ubijenog u Kotoru, 1944./45., **Tripa Vukovića**, vlasnika kina, suđenog i strijeljanog u Kotoru 1944./45., **Franja Lakatoša**, studenta, ubijenog u V./45. u Markuševcu, **Petra Miloševića**, trgovca, ubijenog u Dubrovniku 1944./45., a iz Tivatskog okružja don **Dura Perušinu**, svećenika ubijenog 1944./45., **Andela Markovića**, nar. Zastupnika HSS-a, strijeljanog 1944./45. i **Vilka Lepeša**, ljekarnika, strijeljanog 1944./45. **Ilija Perušina** ("Drukčiji postupak srpskih komunista od hrvatskih spram vlastitom narodu", Drina, god. XV., br. 1-2, Madrid, 1965., str. 204-213.) piše kako je don Ivo Brajnović ubijen na Daksi kod Dubrovnika, don Gracija Sablić, tajnik kotorskog Biskupa, na lovčenskim hridinama, Vilko Lepes na Vrmcu, don Đuro Perušina iz Donje Lastve, u vlastitoj kući, a među ubijenima navodi pored Andela Markovića, i **Iliju Abovića**, namještenika Pomorskog Arsenala iz Gornje Lastve. On kazuje da je ubijenih bilo mnogo više. Padom Italije Boka je postala dijelom NDH. Međutim, Hrvatska vojska nikad nije ušla u Boku, tako da je razlog njihovog stradavanja bilo njihovo hrvatstvo.

S druge strane, četnika je u Boki bilo, i njihova zlodjela su se prikrivala. U tom razdoblju mnogo ljudi je moralo napustiti Boku, a među njima i kotorski biskup, hrvatski povjesnik Pavao Butorac. Spasio je glavu - i postao dubrovački biskup! Mnogo ljudi je zatvarano. Među njima i više svećenika. Između ostalih i don Ivo Stjepčević, poznati hrvatski povjesnik. Ukinuta su sva hrvatska kulturna društva, a na popisu 1948. izvršen je veliki pritisak da se svi izjasne kao Crnogorci. Komunisti Hrvati su to po direktivi i činili. A prošlo je bilo samo četiri godine od kako je Luka Matković na osnivačkom kongresu CASNO-a govorio kako su pučani Boke kotorske Srbi i Hrvati! Tako, po tom popisu iz 1948. u Crnoj Gori imamo 90,67% Crnogoraca, 1,80% Hrvata i 1,78% Srba, da bi 1991. imali 61,84% Crnogoraca, 1,02% Hrvata a čak 9,29% Srba. Ali nije ostalo samo na pritiscima i zatvorima. Jedan od hrvatskih zatvorenika u tom periodu - **Oslav Smodlaka**, za koga pogrešno i Cervelin i Perušina smatraju da je ubijen krajem rata, ubijen je 15. prosinca 1949. tako što je poslije groznih mučenja, bačen s trećeg kata. Zastrašujući primjer za bokeljske Hrvate. Ali zatvaranja, gubljene posla nisu prestajali sve do danas. Zaista, sjetimo se samo slučaja hrvatskog mučenika, našeg poznatog pjesnika, **Vjenceslava Čižeka**. A o Domovinskom ratu da i ne govorimo. Za nadati se je da će pobjedom **Đukanovića**, stvari u Crnoj Gori krenuti na bolje!

HRVATSKI KONZULAT U KOTORU

*Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 192
Večernji list (inozemno izdanje), 2. ožujka 1998.*

Bokeljski Hrvati proslavili su i ove godine blagdan sv. Tripuna, zaštitnika grada Kotora i cijele Boke kotorske. S promjenama u Crnoj Gori pušu i za tamošnje Hrvate drukčiji vjetrovi. Prošle godine hrvatskim biskupima nije bio dopušten ulazak u Boku, a ove godine jest. I ne samo to: skupina Hrvata iz Boke prvi je put, nakon početka Domovinskog rata, došla u Dubrovnik na proslavu sv. Vlaha koji, možda i kao simbol jedinstva ovih dvaju hrvatskih gradova, pada na isti dani - 3. veljače. Iz domovine je u Boku s biskupima otišla i delegacija Hrvatske matice iseljenika na čelu s ravnateljem Matice saborskog zastupnikom Antonom Beljom.

Nezaobilazna Bokeljska mornarica

U Hrvatskoj su svete mise u povodu sv. Tripuna održane u svim mjestima u kojima djeluje Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809", dakle u Dubrovniku, Splitu, Rijeci, Puli i Zagrebu. Glavnu organizaciju proslave sv. Tripuna Mornarica preuzima od polovice XVI. stoljeća. Dva su bitna razloga dovela do toga. Prvi: Mornarica je bila ekonomski snažna organizacija, koja je bitno doprinosila blagostanju cijelog grada; drugi: održavanje reda jer je Mornarica bila legalno naoružana. Glavni elementi sudjelovanja Mornarice u proslavi su: autonomni izbor časništva 13. siječnja, najavljivanje glavne svečanosti od strane "malog admirala" (lode) 27. siječnja, trodnevno preuzimanje izvršne vlasti u gradu 1. veljače (grb, barjaci, ključevi grada i zatvora), pravo davanja azila i pravo predlaganja pomilovanja tijekom tri dana prije i poslije Tripundana i igranje Kola sv. Tripuna, 3. veljače.

Naravno, tijekom druge, komunističke Jugoslavije, mnogo toga se promijenilo. Najpogubnije je bilo to što je bio izvršen memoricid nad Hrvatima uopće, a pogotovo kada je riječ o bokeljskim Hrvatima. Zato je Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809" imala zadaću da ih vrati u svijest i savjest hrvatskih ljudi i hrvatske države. Ne bez uspjeha.

Bučna reakcija Beograda

Nedavno je potpredsjednik Hrvatske vlade i Ministar vanjskih poslova Mate Granić primio predstavnike društava Hrvata iz Boke koje djeluju u Hrvatskoj te im priopćio kako će Hrvatska uskoro otvoriti konzulat u Kotoru. Treba li spomenuti kako Hrvati bolju vijest nisu mogli ni zamisliti? Hrvatski barjak na hrvatskom konzulatu u Kotoru! Tom prigodom je razgovarano i o otvaranju graničnog prijelaza između Hrvatske i Crne Gore, kao i o gradnji pastoralnog centra u Tivtu - gradu u kome i danas, poslije svojevrsnog etničkog čišćenja Hrvata iz Boke tijekom postojanja sve tri Jugoslavije, ima najviše Hrvata. Reakcije u SRJ nisu izostale. Vijest o toj posjeti prenijeli su svi mediji. Iz

Podgorice je upućen zahtjev u Beograd za otvaranje graničnog prijelaza na Debelom briješu.

Naravno, Bokelji koji danas žive u Hrvatskoj prilagodili su svoje običaje toj činjenici. Tako mali admiral izgovara lode dva puta: i u crkvi, prilikom samog blagdana i na Bokeljskoj večeri koja se organizira poslije samog blagdana. Ove godine je to bilo u zagrebačkom hotelu "Sheraton" 21. veljače. Izaslanik Predsjednika Republike viceadmiral Davorin Kaić tom je prigodom istakao zasluge Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" za donošenje odluke o osnivanju hrvatskog konzulata u Kotoru. Na Bokeljskoj večeri igra se i kolo sv. Tripuna, tj. kolo Bokeljske mornarice.

Prije toga, 7. veljače, proglašen je ovogodišnji dobitnik nagrade "Ružica pl. Orešković" koju Bratovština već drugu godinu, dodjeljuje u suradnji s pjesničkom zajednicom "Jutro poezije". Nagrada je to za prvu knjigu poezije mladom pjesniku. Ovogodišnja dobitnica Sandra Holetić ("Ona") i prošlogodišnji dobitnik Dragutin Cvijanović ("Slike mora") recitirali su svoje pjesme i na Bokeljskoj večeri. A program se i nastavlja. U travnju će se u Zagrebu organizirati izložba "Boka kotorska u djelima hrvatskih slikara", a u istom mjesecu planiran je i simpozij "Hrvati Boke kotorske".

HRVATSKA HRVATIMA BOKE KOTORSKE

Hrvatsko Slovo, 4. rujna 1998.

U Zadru je 13. kolovoza 1998. u Katedrali sv. Stošije odražan dobrotvorni koncert za novu crkvu u Tivtu: "Zadar za Hrvate u Boki kotorskoj" u organizaciji Matice Hrvatske, Zadarske nadbiskupije, Koncertnog ureda Zadar i Pripremnog odbora. Koncert je počeo ispred Katedrale nastupom klape "Jadran" iz Tivta. Pjesmama: "Pjesma o Tivtu", "Boko moja", "Karampana" i "Nema barkariola" razgalili su srca svih nazočnih. Poslije prigodnih riječi nadbiskupa zadarskog msgr. **Ivana Prendě**, tivatskog župnika i generalnog vikara kotorske biskupije msgr. **Ivana Galića** i predsjednika Matice Hrvatske Zadar prof. dr. **Šima Batovića** nastupio je Zadarski djevojački zbor s dirigentom **Antunom Doličkim** i s **Alenom Kopunović Legetinom** za orguljama. Izvedena su djela Vidakovića, Buxehudea, Lisinskog, Schuberta, Mendelssohna, Verdija i Brahmsa. Na kraju je, u dvorištu Nadbiskupije, priređen domjenak na kome su se skupljali prilozi. Tako je skupljen prvi novac koji treba omogućiti izgradnju pastoralnog centra u Tivtu. Naravno, to neće biti dovoljno ako se u akciju ne uključi cijela Hrvatska. S obzirom da je akciju predvodio zadarski nadbiskup, koji je u svom govoru istakao povezanost Zadra s Bokom kotorskog, pogotovo po čuvenom zadarskom nadbiskupu Vicku Zmajeviću koji je rodom iz Perasta u Boki kotorskoj, a veliki obol je dao i **Drago Krpina** glasnogovornik HDZ-a (HDZ je i prva hrvatska stranka koja je dala svoj prilog ovoj akciji) za očekivati je da će akcija zaista postati svehrvatska. Na taj način bi zadarski koncert postao prekretnicom odnosa Hrvatske prema Hrvatima u Boki kotorskoj - od pasivne prema aktivnoj pomoći.

A sjetimo se nedavne prošlosti. Iz Tivta su, u razdoblju od 1991. do 1993. godine otišla 224 Hrvata, a od 1993. do 1996. godine odselilo je još 126 osoba hrvatske nacionalnosti, što znači da je tu općinu u kojoj je danas oko 2500 ukupno napustilo 350 Hrvata. Pritisci na njih bili su konstantni i prije Domovinskog rata. To najbolje pokazuju popisi pučanstva. Još 1910. u Tivtu je bilo 95 posto Hrvata. Međutim, godine 1971. u općini Tivat je bilo 47,75 posto Hrvata, deset godina poslije ih je 30,88 posto, a 1991. godine samo 23,35 posto. Tivat je bio malo podbrdsko naselje na padinama Vrmca, okupljeno oko barokne crkve sv. Antuna Padovanskog iz 1734. godine. Priobalni pojasi zauzimali su srednjovjekovni posjedi kotorske vlastele s tipičnim ljetnikovcima. U drugoj polovici XIX. stoljeća Austrougarska gradi vojni arsenal i time preobražava gospodarski, pa onda i urbano cijeli kraj, i Tivat postaje priobalni gradić. Gradić koji ima potrebu za crkvom. Za onaj mali postotak pravoslavnog pučanstva to nije bio problem. U Jugoslaviji, kao njihovoj državi, oni su je i dobili. Hrvati katolici nisu. Sve do 1990. godine svaki napor je bio uzaludan. 2.500 katolika moralo se zadovoljiti malom crkvom pod brdom, a tada su dobili dozvolu za gradnju na odgovarajućoj lokaciji. Iako su ekonomski prilike tamošnje katoličke zajednice teške, prikupljena su sredstva za izradbu projekta. Na natječaju za projekt sudjelovalo je petnaestak autora, a usvojen je idejni projekt crkve prvonagrađenog arh. **Nenada**

Fabijanića, profesora na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za nadati se je da će dobrotvorni koncert u Zadru biti poticaj sličnim dobrotvornim akcijama u ostalim hrvatskim biskupijama i da će crkva u Tivtu biti prva crkva koja će se izgraditi na području Kotorske biskupije, nakon više od 70 godina. Kao što je nedavno obnovljeno i Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" Donja Lastva - Tivat, jedino hrvatsko društvo koje danas djeluje na području Crne Gore. Ovo društvo djeluje samostalno i kako nam je rekao njen predsjednik **Silvio Marković**, također nazočan na ovom koncertu, postoji veliki pritisak da oni postanu podružnica istoimenog društva u Sarajevu, iako će uskoro proslaviti stotu obljetnicu osnivanja kotorskog društva "Napredak", koje je starije od sarajevskog! Čak je u izješću s osnivačke skupštine Društva objavljenom u časopisu Matrice Hrvatske "Vijenac" netočno rečeno da su oni podružnica sarajevskog društva. Ovaj, izuzetan mladi bokeljski Hrvat, ispričao nam je da Bokeljska mornarica nije sudjelovala sa svojim kolom na otvaranju jugoslavenskog paviljona u Lisabonu. Da, bokeljskim Hrvatima je već dosta toga da drugi njihovu kulturnu baštinu prikazuju kao svoju. Hrvatska bi trebala mnogo više pomoći te mlade ljude koji znaju da je glavni grad svih Hrvata Zagreb, a ne gradovi nekih bjelosvjetskih moćnika - ma koliko god oni bogati bili.

Ne zaboravimo i činjenicu da je Kotorska biskupija jedina biskupija Crkve u Hrvata koja se u potpunosti nalazi izvan ozemlja hrvatske države. To daje dodatnu obvezu Crkvi u Hrvata i svim Hrvatima da ovaj projekt uspije. I ne samo to. Kada su 1990., tadašnje crnogorske vlasti dale dozvolu za izgradnju crkve, željele su tim činom pokazati svoju demokratičnost. U isto vrijeme pripreman je rat protiv Hrvatske i znali su da Hrvatska neće biti u mogućnosti pomoći. I ako do početka listopada ove godine ne počne izgradnja crkve, dozvola za gradnju morat će se tražiti iznova. Zato će svaki prilog biti od pomoći, a mogu biti uplaćeni na žiro račun Matice Hrvatske u Zadru:

Matica Hrvatska - Zadar
za izgradnju crkve u Tivtu
broj žiro računa:
35300-678-12690

PORUKA ZNANSTVENOG SKUPA "HRVATI U BOKI KOTORSKOJ": BOKELJSKI HRVATI - "NAJHRVATSKI HRVATI"

*Dom i Svet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 136
Večernji list (inozemno izdanje), 7. siječnja 1997.*

O jednom mom gostovanju na hrvatskom radiju u Melbourneu kada sam odgovarao na pitanja slušatelja pisao sam već u svom članku "Borba za Boku" (*Dom i Svet, br. 101*). Tada sam, govoreći o hrvatskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj ponovio činjenicu da je po službenim crnogorskim izvorima oko 40% nepokretne i 66% pokretne spomeničke baštine te republike u Boki kotorskoj. Poznato je da su bokokotorska priobalna naselja, stoljećima s uglavnom hrvatskim pučanstvom, bila žarišta pomorstva, koje je kroz svo to vrijeme bilo pokretač razvoja cijelog tog područja, pa je pučanstvo tih naselja bilo i nosiocem kulture, koja je dosegla zaista zavidnu razinu. Jasno je stoga da ogromna većina tog blaga pripada hrvatskom narodu. Javio se jedan Srbin (što znamo, jer je uslijedilo nacionalno izjašnjavanje u vidu psovke na račun profesora - srećom nije išlo izravno u eter). Inzistirao sam na njegovom pitanju pa ga je voditelj i postavio: "Javio se jedan naš slušatelj, očito iznenaden Vašom tvrdnjom da je 50% spomeničkog blaga današnje Crne Gore hrvatsko, pa Vas pita ima li tamo što srpsko." Moj odgovor je bio: "Očito me naš slušatelj nije dobro razumio. Ja sam rekao da 50% ispada po službenim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me je neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je samo toliko! A da je to zaista tako vidljivo je iz sljedeće priče. Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809" organizirala je predavanje u Zagrebu "Hrvatska kulturna baština Boke kotorske". Predavač je počeo svoje predavanje konstatirajući kako je teško, u jednom predavanju, govoriti o hrvatskoj kulturnoj baštini Boke kotorske jer je ona ogromna. Zato će on govoriti o srpskoj kulturnoj baštini u Boki. Zatim je konstatirao da postoji pet zaista značajnih spomenika za koje se smatra da su srpski, a da će on pokazati kako niti jedan od njih nije srpski." A da nisam pretjerao tom prigodom potvrđeno je i ovih dana. Naime, Filozofski fakultet u Zadru i Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809", a pod pokroviteljstvom Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti, organizirali su znanstveni skup **HRVATI U BOKI KOTORSKOJ**. Prvi dio skupa je održan u Zadru, od 12. do 14. prosinca 1996. Nastavak se planira za travanj ili svibanj 1997. u Zagrebu. Naime, prijavljeno je toliko referata da je pripremni odbor (prof. dr. Šime Batović, prof. dr. Zvonko Janović, prof. dr. Nikica Kolumbić, prof. dr. Stjepo Obad, prof. dr. Josip Pečarić, akademik Ivo Petricoli, prof. Anton Simović) odlučio podijeliti skup u dva dijela. A već s najavom ovog prvog dijela počele su stizati nove prijave. Očito je kako hrvatski znanstvenici znaju kolika je važnost Boke kotorske za hrvatski narod. Ali, odgovarajuća medijska reakcija je izostala, po tko zna koji put kada je riječ o Boki kotorskoj!

Izloženo je 37 referata

Skup je otvorio **prof. dr. Stjepo Obad** konstatirajući da je Boka kotorska hrvatska kulturna sastavnica i integralni dio hrvatskog kulturnog prostora, a zatim su uslijedili pozdravni govori nadbiskupa zadarskog **mnsr. Ivana Prende**, provincijala franjevačke provincije "sv. Jeronima" **dr. fra Maria Šikića**, prodekana Filozofskog fakulteta, predsjednika Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809", predstavnika pokrovitelja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Sve nazočne je posebno razveselila činjenica da su tijekom cijelog skupa bili nazočni dva časnika Bokeljske Mornarice: **Vijeko Pezzenti**, koji je također pozdravi skup i **Anton Seifert**. Tijekom sva tri dana održavanja znanstvenog skupa stizali su pozdravni brzojavi. Tijekom sesije kojom sam predsjedavao stigao je i brzjav gosp. Ante Belje, ravnatelja Hrvatske matice iseljenika. S velikim zadovoljstvom sam ga pročitao.

Beljino pismo potpore

"Dragi prijatelji, iskreno mi je žao što, zbog ranije preuzetih obveza, nisam nazočan na vašem cijenjenom skupu, ali vam svakako moram reći da Hrvatska matica iseljenika od srca pozdravlja organizaciju vašeg znanstvenog skupa o Hrvatima u Boki kotorskoj. Sada, kad Hrvati imaju svoju samostalnu državu, daleko više i lakše će moći skrbiti o svojoj braći izvan hrvatskih granica, jer su se povećale i mogućnosti institucionalnih oblika zaštite koju pružaju razne međunarodne institucije. Hrvatskoj matici iseljenika jasni su problemi oko 11 tisuća Hrvata u Boki kotorskoj. Poznata su nam kršenja ljudskih prava. Ponajprije raseljavanje pod prisilom, nemogućnost pohađanja nastave na hrvatskom, nepostojanje bilo kakvih drugih hrvatskih kulturnih ustanova, nepostojanje tiska na hrvatskom jeziku itd... U Hrvatskoj matici iseljenika, kao i u ostalim institucijama hrvatske države, Hrvati Boke kotorske uvijek će imati uporište u borbi za svoja legalna i legitimna prava. Želeći da vaš skup pridonese dobrobiti Hrvata Boke kotorske i opstanku Hrvata na njihovim vjekovnim ognjištima u Boki, najsrdačnije vas pozdravljam i želim vam mnogo uspjeha u radu. Nadam se da će radovi sa znanstvenog skupa biti tiskani u posebnom zborniku."

Ravnatelj HMI-a i upravitelj HIC-a Ante Beljo "

Izloženo je sljedećih 37 referata: Damir Magaš (Zadar): O osnovnim zemljopisnim značajkama prostora Boke kotorske; Šime Batović (Zadar): Boka kotorska u prapovijesti; Stjepan Antoljak (Zagreb): Boka kotorska u srednjem vijeku; Zdenko Žeravica (Dubrovnik): Srednji vijek u Boki kotorskoj u svjetlu arheoloških ostataka; Ivo Rendić Miočević (Zadar): Od popa Dukljanina do Baje Pivljanina (Etnopsihološka objašnjenja katoličke defanzive u Duklji); Stjepan Čosić (Dubrovnik): Boka kotorska za francuske uprave; Frano Ivković (Zadar): Ustroj druge austrijske uprave u Boki kotorskoj; Ivan Pederin (Zadar): Ustanak u Boki kotorskoj 1848.-1851.; Ankica i Josip Pečarić (Zagreb): Hrvati u Boki kotorskoj u Kraljevini Jugoslaviji; Luko Brailo (Dubrovnik): Položaj Hrvata u Boki kotorskoj od godine 1991. do 1996.; Ante Marinović (Dubrovnik): Državnopravni status s izmjenom vlasti u Boki kotorskoj od najstarijih dana do

1918. godine; Eduard Peričić (Zadar): Katoličke biskupije Gornje Dalmacije; Jozo Milanović (Tkon): Monasi benediktinci u Boki kotorskoj; Stjepan Krasić (Rim): Dominikanci u Boki kotorskoj; Josip Sopta (Dubrovnik): Franjevci u Boki kotorskoj; Stanko Piplović (Split): Katoličke bogoslovne gradnje u Boki kotorskoj tijekom 19. stoljeća; Slavko Kovačić (Split): Studenti kotorske biskupije na visokom bogoslovnom učilištu dalmatinskih biskupija u Zadru (1826.-1921.) i Splitu (1906.-1996.); Midhat Kozličić (Zadar): Granice Boke kotorske na zemljovidima od 17.-20. st.; Josip Stošić (Zagreb): Prisutnost bizantijske umjetnosti u Boki kotorskoj; Nikola Jakšić (Zadar): Skulptura devetoga stoljeća u Boki kotorskoj; Anica Kisić (Dubrovnik): Likovno blago pomorskoga sadržaja u Boki kotorskoj; Ivna Anzulović (Zadar): Veze Zadra i Boke kotorske u 14. i 15. stoljeću; Franko Mirošević (Zagreb): Veze Boke kotorske s južnom Dalmacijom od 1918. do 1929.; Ivan Mustać (Dubrovnik): Enklava Sutorina u svjetlu dubrovačke diplomacije; Milko Brković (Zadar): Povelja kralja Tvrtka I. mletačkim trgovcima u Kotoru godine 1385.; Šime Županović (Split): Ribarstvo i ribarska terminologija Boke kotorske; Josip Lisac (Zadar): Bokeljski govor u kontekstu cjeline dijasistema; Miljenko Foretić (Dubrovnik): Veze bokeljskih i južnohrvatskih pisaca od 16. do 18. stoljeća; Vanda Babić (Zadar): Hrvatska književna tradicija kod starijih bokeljskih pisaca; Divna Mrdeža - Antonina (Zadar): Lirika Stjepana Zanovića; Stjepo Mijović Kočan (Zagreb): Boka kotorska u suvremenom hrvatskom pjesništvu; Ljerka Šimunović (Zadar): Vicko Drago, povjesnik i književnik; Marijan Diklić (Zadar): Pravaštvo Boke do Prvog svjetskog rata; Tonči Šitin (Zadar): Administrativna podjela i stranačke borbe u međuratnom razdoblju; Miho Demović (Zagreb): Dalmatinske pjesme iz Boke prema zbirci Ludviga Kube; Ivan Ivančan (Zagreb): Kolo Bokeljske mornarice; Stjepo Obad (Zadar): Hrvatska društva u Boki kotorskoj do Drugoga svjetskog rata; Franko Oreb (Split): Devedeseta obljetnica Bokeljskoga starinarskog društva (1906.-1996.).

Sličnosti Domovinskog rata i prošlog stoljeća u Boki

U radu skupa aktivno je sudjelovao i dr. fra Mario Šikić. On je izložio predavanja Stjepana Krasića i Josipa Sopte, koji nisu mogli biti nazočni. Na određen način to možemo reći i za zadarskog nadbiskupa mons. Ivana Prendu. Naime, on je, pozdravljajući skup, izrazio žaljenje što u njegovom programu nije bio i predavanje o njegovom predčasniku nadbiskupu barskom i zadarskom Vicku Zmajeviću. Brzo se pokazalo da se radi o hrvatskom znanstvenom skupu o hrvatskom kraju. Pripremni odbor je brzo reagirao, pa je na skupu prikazan i rad dr. Eduarda Peričića o ovom velikanu hrvatskog naroda rodom iz Perasta, koji će se uskoro pojaviti u najnovijem broju časopisa Zadarska smotra. Dugotrajni aplauz za svoja predavanja dobili su mnogi autori, kao na primjer Stjepan Antoljak, Ivo Rendić Miočević ili pak dugogodišnji profesor kotorskog Pomorskog fakultete Ante Marinović, koji je prije početka svog predavanja prišao nazočnim časnicima Bokeljske mornarice i najsrađnije ih pozdravio. Da je nečeg sličnog onom što smo doživjeli u Domovinskom ratu bilo i u prošlom stoljeću u Boki vidjelo se iz referata Stjepana Čosića, Frana Ivkovića i Ivana Pederina. Kako

je Boka odvajana od Dalmacije i matrice zemlje Hrvatske objasnili su Ankica i Josip Pečarić, Franko Mirošević i Tonči Šitin. Hrvatska kulturna baština je veliki srpski kompleks. Petsto godina pod turskom vladavinom učinili su da se Srbi i Crnogorci nemaju čime pohvaliti. Zato to pokušavaju nadoknaditi otimanjem, a od koga bi drugo nego od Hrvata. To je istaklo više predavača kao što su, prije svih Josip Stošić, kao i Vanda Babić, ili Franko Orebić. Boka kotorska je zaljev hrvatskih svetaca (Sv. Leopold Bogdan Mandić, blž. Ozana Kotorka, blž. Gracija iz Mula, a i hrvatski papa Siksto V. je podrijetlom iz Boke). Zato i ne čudi što je na prvom hrvatskom znanstvenom skupu o Boki kotorskoj bilo toliko referata o Katoličkoj crkvi u Boki (Eduard Peričić, Jozo Milanović, Stjepan Krasić, Josip Sopta, Slavko Kovačić). Luko Brailo je dokumentirano pokazao koliko je težak položaj Hrvata u Boki kotorskoj danas. Tom prigodom je pročitao prijeteće pismo koje su prošle godine dobivale ugledne hrvatske obitelji u Tivtu u kojem stoji i sljedeće: "Ne odete li sami na vrijeme, noć će gutati vašu djecu i vaše obitelji"! Naravno, u ostalim predavanjima bile su zastupljene ljepše teme - hrvatska baština u Boki. Posebno treba istaknuti trenutak kada je Šime Županović govorio o Hrvatima Boke kao o najhrvatskijim Hrvatima. Ovo je izazvalo sveopće odobravanje nazočnih, što je još više istaklo kontrast između onog što o Hrvatima Boke kotorske misle hrvatski znanstvenici u odnosu na ono kolika im se pažnja posvećuje u medijima, što itekako doprinosi da se memoricid koji je sprovodila velikosrpska politika kroz svo vrijeme postojanja bivše države itekako osjeća i danas.

Samo djelić onoga što Boka jest i što znači hrvatskom narodu

Naravno, i Prijemnom odboru, kao i svim sudionicima ovoga skupa bilo je jasno da je s predavanjima s ovog skupa, uključujući i ona koja će biti održana u Zagrebu sljedeće godine, pokazan samo djelić onoga što Boka kotorska jest i što znači hrvatskom narodu. Zato je, uz ostalo zaključeno da se ubuduće svake dvije godine održi ovakav skup o Boki kotorskoj. Prvi znanstveni skup na kome su hrvatski znanstvenici raspravljali o "sastavnici hrvatskog nacionalnog bića" - Boki kotorskog je događaj od izuzetne važnosti za Hrvate Boke kotorske, ali i za hrvatski narod u cjelini. On pokazuje da Hrvati nikad neće prestati voditi brigu o svojim vrijednostima, i da će tako eventualni nestanak baštinika te ogromne baštine u Boki kotorskoj, najbolje pokazati kakva je sredina u kojoj su naši predi stvarali izuzetna djela. Hrvatska je ovim skupom (kao i planiranim budućim skupovima) pokazala da će sve učiniti da svi saznaju kako **u Boki kotorskoj svaki kamen govori Hrvatski.**⁴

⁴ Izvješće sa znanstvenog skupa u Zadru objavljeno je i u Hrvatskom Slovu, 20. prosinca 1996. pod naslovom :"Bokeljski Hrvati - najhrvatskiji Hrvati".

HRVATI BOKE KOTORSKE

Hrvatsko Slovo, 5. lipnja 1998.

U Zagrebu, u Starogradskoj vijećnici, održan je 22. i 23. svibnja ove godine znanstveni skup "Hrvati Boke kotorske" čiji je organizator Filozofski fakultet iz Zadra i Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809" iz Zagreba, a pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti i tehnologije RH, HAZU i Hrvatske matice iseljenika. U stvari, to je nastavak skupa održanog u Zadru od 12. do 14. prosinca 1996. Skup su otvorili dr. **Stjepo Obad**, profesor zadarskog Filozofskog fakulteta i prof. dr. **Zvonimir Janović**, predsjednik zagrebačke "Bokeljske mornarice". Prof. Janović se s ironijom osvrnuo na činjenicu da će Jugoslavija svoj nastup na svjetskoj izložbi EXPO '98. u Lisabonu otvoriti i zatvoriti s kolom Bokeljske mornarice. Jugoslavija se želi na taj način predstaviti kao zemlja tisućljetne pomorske tradicije, a zapravo ponovo će se manifestirati dva velika velikosrpska kompleksa. Prvi kompleks **more**, očituje se već samom činjenicom da se oni žele predstaviti tako, a drugi **hrvatska kulturna baština** proizlazi iz činjenice da se oni predstavljaju hrvatskom baštinom - Bokeljskom mornaricom, prikazujući je kao svoju baštinu. S druge strane, čime bi se današnja Jugoslavija i mogla predstaviti zapadnom svijetu nego Bokom kotorskem, koja kao hrvatska zemlja i pripada Zapadu? Čime bi se, zaista, mogli predstaviti ako ne hrvatskom kulturnom baštinom? Kada govorimo o kotorskoj bratovštini, treba stalno imati na umu, da je samo u prvoj Jugoslaviji ona mogla imati katolički karakter. A u Boki to je uvijek značilo očuvanje hrvatskog identiteta! Da nije tako, ne bi odred Mornarice bio na pogrebu Stjepanu Radiću. A bio je! Međutim, u drugoj Jugoslaviji, Mornarica je prvo bila zabranjena, a potom je obnovljena ali kao jugoslavenska organizacija. Tek, neposredno pred rat, uz veliko zalaganje zagrebačkog dijela organizacije, promijenjen joj je statut, tako da od tada ona ponovno sudjeluje na proslavama sv. Tripuna, zaštitnika Kotora, Boke kotorske i same Bokeljske mornarice. A preostali Hrvati u Boki, kroz cijelo ovo stoljeće, uglavnom prepušteni sami sebi, morali su čuvati svoje golemo naslijeđe kako su znali i umjeli. Gosp. **Kondanari** je i mogao poslati svoj pozdrav zagrebačkom skupu samo zbog promjena koje su se desile u Crnoj Gori. Ne treba nikada smetnuti s uma da ni njemu, ni predstavnicima "Napredka", to neće biti zaboravljen, ako se situacija u Crnoj Gori promjeni na gore!

Na Skupu je izloženo 33 referata, a zbog velikog interesa najavljen je za sljedeću godinu i njegov treći dio najvjerojatnije u Dubrovniku. O Boki kotorskoj u prapovijesti govorio je **Šime Batović**, a u antičko doba **Marin Zaninović**. Kao i u Zadru veliko zanimanje izazvao je referat **Iva Rendića Miočevića**: "Crvena Hrvatska kao simbolika katoličkog prostora", pogotovo teorija o "sindromu Kraljevića Marka", tj. projiciranju vlastitih nedostataka na druge. To se može iščitati iz srpskih narodnih pjesama, a bili smo tome svjedoci i u Domovinskom ratu. **Frane Ivković** je govorio o ustroju uprave u Boki kotorskoj od ilirskih pokrajina do 1918. godine. **Ankica Pečarić** je razmatrala položaj Hrvata Boke

kotorske u prvoj Jugoslaviji s posebnim osvrtom na načine na koje je velikosrpska politika radila na odvajanju Boke kotorske od Hrvatske. Opisuje perfidnu igru kako je Vidovdanskim ustavom osigurano odvajanje Boke kotorske od Dalmacije. Tome je pridonijelo ujedinjenje partijskih organizacija Boke i Crne Gore prihvaćeno na Vukovarskom kongresu Socijaldemokratske stranke, ali je realizirano tek 1922. Tijekom Drugog svjetskog rata u NOP-u govori o Crnoj Gori i Boki kotorskoj, da bi se na kraju rata ono “i Boka kotorska” jednostavno eliminiralo.

U vrlo zapaženom referatu, **Luko Brailo** se osvrnuo na razdoblje između 1991. i 1998. godine: “Kulminacija hajke na Hrvate Boke dosegnuta je uoči i tijekom srbočrnogorske agresije na Hrvatsku.” Brailo navodi kako su samo iz Tivta od 1991. do 1993. otišla 224 Hrvata, a od 1993. do 1996. još 126, kao i mnoge druge podatke koje svjedoče o zaista izuzetno teškom položaju Hrvata u Boki kotorskoj tijekom Domovinskog rata. I Luko Brailo je, kao i Ankica Pečarić, pokazao koliko su smiješne tvrdnje velikosrpskih krugova da su katolici u Boki zapravo pokatoličeni Srbi. Poseban je gost bio don **Branko Sbutega** iz Kotorske biskupije s predavanjem “Hrvatska umjetnost XX. stoljeća u bokeljskim crkvama”. Sbutega je, u svom predavanju, pokazao kako je, bez obzira na velike udare koje je Hrvatstvo pretrpilo u Boki u ovom stoljeću, Katolička crkva imala značajnu suradnju s hrvatskim umjetnicima, pa bokeljske crkve krasiti niz iznimnih ostvarenja **Rendića, Medovića, Meštrovića, Rosandića, Augustinčića, Lipovca, Murtića** i drugih.

“Osobitost demografskog kretanja Hrvata Boke kotorske u 19. i 20. stoljeću” bio je referat **Antuna Schallera** u kome je on argumentirano ukazao na “proces polaganog, manje - više pritajenog, ali stalnog pritska beogradskog dvora da Boku rashrvati i “uklopi” u srbočrnogorsko okružje”. **Šime Županović** je proučavajući podrijetlo ribarskih nazivlja Hrvata Boke kotorske s temeljem na mjestu Muo, došao do zaključka da su Hrvati Boke kotorske - iskonski Hrvati! A o bokeljskim brodarima na prijelazu XVII. i XIX. stoljeća govorio je **Berislav Visković**. Na činjenicu da su Kotorani i Bokelji najbrojniji i najelitniji sloj Hrvata u Mlecima ukazala je **Lovorka Čoralić**. Tema predavanja **Anta Gulina** bio je srednjovjekovni kaptol sv. Tripuna u Kotoru, a o velikom prijatelju brojnih papa i papinskom legatu na dvorovima raznih kraljeva biskupu modruškom **Nikoli Kotoraninu** izlagao je **Miroslav Kurelac**. On je istakao kako je jedan tiskan govor Nikole Kotoranina zapravo prvi tiskan tekst nekog hrvatskog autora. **Josip Stošić** je govorio o prisutnosti bizanske umjetnosti u Boki i ukazao na činjenicu da ta umjetnost nema nikakve veze sa srpskom umjetnošću. Predavanje **Stanka Piplovića** bilo je “Katastar okružja Kotor iz prve polovice 19. stoljeća”, a **Zorana Ladića** “O srednjovjekovnim hodočašćima iz Kotora”. Boku kotorsku u XVIII. i XIX. stoljeću slušateljima je približio **Mijo Korade** kroz opise pučkih misionara. **Agneza Szabo** je govorila o Hrvatima Boke kotorske i središnjim nacionalnim institucijama u Zagrebu u XIX. stoljeću. “Hrvatska kultura Boke kotorske u rukama barbara” je predavanje **Vitomira Dessantola**. **Josip Lisac** je razmatrao bokeljske govore u kontekstima cjeline dijasistema, a zaista zapaženo predavanje

o starijoj hrvatskoj književnosti Boke kotorske imala je **Vanda Babić**. Ona posebice obrađuje jedan tekst iz XIX. stoljeća u kojem pisac svome prijatelju Bokelju daleko u Argentini odgovara na pitanja hrvatstva Boke i njezina pučanstva. Odgovara i na pitanja kako se srpstvo ukorijenilo na tlu Boke kotorske po njihovu naseljavanju koncem XVII. stoljeća.

Jerko Pandžić prikazao je stvaralaštvo nekih hrvatskih književnika - Bokelja u hrvatskoj književnosti XX. stoljeća. Među njima i jednog od najvećih hrvatskih pjesnika - **Viktora Vidu**, te **Frana Alfirevića**. Pandžić se osvrnuo i na **Augustina Stipčevića**, **Luku Brajnovića**, **Vjenceslava Čizeka** i **Mira Glavurtića**. Viktor Vida je bio tema predavanja i **Branimira Donata**, dok je **Stijepo Mijović Kočan** govorio o skoro pronađenoj, neprihvaćenoj doktorskoj disertaciji još jednog pjesnika - **Jeronima Kornera** (“Cithara octohorda u transliteraciji i valorizaciji Jeronima Kornera”). Knjigu u kojoj je uključena ova disertacija objavio je **Miho Demović**, o svom trošku. **Vladimir Vratović** je počeо svoj referat “Hrvatski latinisti Kotora - pjesničke vrste i teme” ukazujući na činjenicu kako je gramatikalna škola koja postoji u Kotoru 1429., imala sve naznake klasične gimnazije. **Žarko Dadić** je dao “Prilog poznavanju Hrvata Boke kotorske u prirodnim znanostima”. Jednog od najvećih bokeljskih pjesnika **Ivana Bolicu Kokoljića** obradio je **Rafo Bogišić**, pustolova i pjesnika **Stjepana Zanovića** - **Boris Nikšić**, a kotorskog skladatelja **Jeronima Fiorelija** - **Željko Brkanović**. Na kraju predavanja prof. Brkanovića slušateljstvo je imalo zadovoljstvo i odslušati neka djela ovog vrsnog kompozitora. Tema rada **Tihomira Lukovića** bila je “Gospodarstvo Boke kroz vjekove”. Potomak stare plemenite bokeljske obitelji koja je dala i glasovitog **Antuna Lukovića**, glavnog inženjera u projektu izgradnje Suetskog kanala, na primjeru je svoje obitelji opisao kako su propadale slavne obitelji Boke.

Marijan Diklić je nazoočne upoznao s pravaštvom u Boki kotorskoj. Ono je nastalo tek krajem devedesetih godina XIX. stoljeća, kada viđeniji Hrvati iz Boke pristupaju pravašima Dalmacije, budući da je srpska velikodržavna ideja javno prijetila nasiljem. Bokelji, naročito mlađež, svoju potporu ideji pravaštva iskazuju i čestitkama **Anti Starčeviću** u vrijeme polaganja kamena temeljca za njegov Dom u Zagrebu. Predavanje **Stijepa Obada** o Hrvatskim društvima u Boki kotorskoj ukazalo je kako hrvatski povjesnici trebaju veliku pažnju ukazati na daljnja istraživanja ovih društava, a počasni admirral “Bokeljske Mornarice”, prof. **Anton Simović** je dao povjesni pregled ove najstarije hrvatske bratovštine sve do današnjih dana.. Pročitan je i kratki prilog **Silvija Markovića** i **Nede Sindik** o Hrvatskom kulturnom društvu “Napredak” u Boki koje je nedavno obnovljeno u Donjoj Lastvi, pa je ono danas jedino društvo s hrvatskim imenom u Crnoj Gori. Podsjetimo još jednom da do obnavljana tog društva Hrvati jedino u Boki kotorskoj nisu imali svoje društvo, što pokazuje kako je njihov položaj bio itekako težak - najteži! To je potvrdio i u svom izlaganju **Hrvoje Kačić**, predsjednik Državne komisije za granice. Kada je tijekom rata bio u Boki pitao je tamošnje Hrvate što Hrvatska može učiniti za njih. Prestrašeni metodama o kojima je govorio Luko Brailo, rekli su mu: “Najbolje je da nas uopće ne spominjete”.

Naravno, to se odnosilo na hrvatsku vlast, jer Hrvatska bratovština “Bokeljska Mornarica 809” bila je suočena s negativnim učinkom koji je u Hrvatskoj učinio sustavni memoricid tijekom postojanja druge Jugoslavije, a koji se ogledao u tome da mnogi nisu uopće znali ili su malo znali o Hrvatima Boke kotorske. Članovi ove najstarije hrvatske bratovštine tijekom 1991./92. obilazili su mnoge kulturne ustanove i čelnike političkih stranaka, koji po pravilu nisu znali da je Boka “Zaljev hrvatskih svetaca”. To govori o tome koliko je veliki bio učinak tog memoricida nad Hrvatima, a možda još više što i mnogi bokeljski Hrvati to isto nisu znali. Ne čudi onda zašto je izaslanik predsjednika Republike viceadmiral **Davorin Kaić** na ovogodišnjoj Bokeljskoj večeri naglasio da je Hrvatska bratovština “Bokeljska mornarica 809” najzaslužnija za donošenje odluke o otvaranju Hrvatskog konzulata u Kotoru. Uslijedila je diskusija iz koje posebno izdvajamo prilog ing. **Antona Nikolića** koji je razjasnio pogreške koje hrvatski povjesnici prave kada analiziraju odnos Boke kotorske i Mletačke Albanije. U svojoj završnoj riječi dr. **Šime Batović**, profesor na Filozofskom fakultetu u Zadru, istakao je visoke znanstvene domete ovog skupa. On je upozorio na veliko zanimanje za sudjelovanjem na ovom skupu, tako da ni ovom prigodom nisu mogli biti svi zainteresirani uvršteni u program Skupa. Zato je najavio još jedan nastavak, dogodine u Dubrovniku, kao i tiskanje knjiga s ovog i sa skupa održanog u Zadru.⁵

⁵ Izvješće sa znanstvenog skupa u Zagrebu objavljeno je i u Domu i Svjetu, Informativnom tjednom prilogu za iseljenike, br. 205, Večernji list (inozemno izdanje), 1. lipnja 1998 pod naslovom: “Srbi ponovo prisvajaju hrvatsku nacionalnu baštinu”.

TKO SU BILI STAROSJEDIOCI BOKE KOTORSKE?

*Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike,
br. 208 Večernji list (inozemno izdanje), 23. lipnja 1998.*

Velikosrpski kompleks hrvatske kulturne baštine zaista je ogroman. O tome smo već, u Domu i Svijetu, pisali. Tako je na otvaranju Jugoslavenskog paviljona na 47. Venecijanskom bijenalu Milo Đukanović, tadašnji crnogorski premijer, govoreći o vezama Crne Gore i Italije najviše spominjao Hrvate iz Boke kotorske (Dom i Svijet, br. 189, 12. siječnja 1998.), a Jugoslavija će svoj dan na Svjetskoj izložbi EXPO'98 u Lisabonu otvoriti i zatvoriti kolom Bokeljske mornarice, najstarije hrvatske bratovštine (Dom i svijet, br. 205, 1. lipnja 1998.). Također smo svjedoci njihova svojatanja hrvatskog književnika Luke Brajnovića (Dom i Svijet, br. 177, 17. studenoga 1997.). Ali ne samo njega. Poznata je činjenica kako je literatura bokokotorskoga kruga, nastajala tijekom stoljeća, bila više predmet političkih nego književno-znanstvenih interpretacija bez obzira na to radilo se o djelima hrvatskoga ili pak latinskog i talijanskoga jezičnog izraza. Tome su, u vrijeme kada je Hrvatska bila u Jugoslaviji, doprinosili hrvatski autori bilo tako što nisu smjeli isticati svoju nacionalnu pripadnost, bilo tako što ni danas nisu svjesni toga koliko treba inzistirati na hrvatskom identitetu bokeljske književnosti, jednako kao i pripadnosti povijesti Dubrovačke Republike hrvatskoj povijesti. Sjetimo se tako, misleći pritom na djela koja u naslovu izostavljaju taj nepočudni pridjev, objavljivanja antologije "Stara književnost Boke" autora Ive Banca, Slobodana Prosperova Novaka i Branka Sbutege, za koju je, u svom prikazu pod naslovom: *Zašto je "hrvatska" izbačena iz naslova?* (Vjesnik, 9. travnja 1993.), hrvatski književnik Stjepo Mijović Kočan konstatirao: "Genitiv koji prešuće hrvatski identitet bokeske književnosti još jedanput pokazuje koliko je dubok "opštejugoslovenski sindrom" i kako ga je teško iščupati iz svijesti i postupaka!" Srećom, to nije uvijek slučaj.

Tako je mr. sc. Vanda Babić, na simpoziju "Hrvati Boke kotorske" koji je održan u Zagrebu 22. i 23. svibnja ove godine, održala predavanje "Starija hrvatska književnost Boke kotorske". Tom temom, ujedno magistarskim radom i budućom knjigom, istakla je potrebu da se u bilo kakvoj obradi književnih dijela bokokotorskih pisaca, pogotovo onih koji su pisali na hrvatskom jeziku, ne smije mimoći temeljno i neoborivo stajalište da je bokokotorska literatura, bez obzira na neke posebnosti, jer te posebnosti ima i svaki hrvatski kulturni krug, sastavni, odnosno integralni dio hrvatske književnosti i kulture. To se posebno odnosi na starije razdoblje bokokotorske književnosti. Nakon kronološkog slijeda bokokotorskih pisaca i njihovih djela mr. Babić posebice obrađuje jedan tekst iz 19. stoljeća. Naime, najbolju sliku tog zanimljivog i burnog stoljeća posebice u Boki kotorskoj nalazimo u tekstu pod nazivom *Tko su bili starosjedioci Boke kotorske* (časopis Vrijenac iz 1891. godine).

O čemu se zapravo radi u tom tekstu? Pisac svome prijatelju Bokelju daleko u Argentini odgovara na pitanja hrvatstva Boke i njezina pučanstva, i dodirujući čak i jezična pitanja. Nakon što je proučio "pomnivo sve razprave, što su o tome bile tiskane", dolazi do zaključka da su "starosjedioci našeg rodnog mjesta, kao i ciele Boke, bili čisto Hrvati". Nakon toga citira razne putnike od Tolstoja do Kurelca koji kaže da se "živo uvjerio da u Dalmaciji, Dubrovniku i Kotoru Srbina starosjedioca nigdje ne ima, oliš onog što se za turskog progona tuj naseliti moglo. Ja Dubrovnika, Boke ni Crnogore za Srbe priznati ne mogu". Odgovara i na pitanja kako se srpsko tako ukorijenilo na tlu Boke kotorske kad se oni naseljavaju tek krajem 17. stoljeća i kaže: "Tome se ja, dragi moj, ne čudim ni najmanje. Da smo mi, da su naši župnici, naši učitelji, a nada sve naše matere, onom žilavošću i uztrajnošću izticali hrvatstvo, kako su hrišćani nakon one Vukove "Srbi svi i svuda" izticali srpsko, druge bi nam danas ptice pjevale. Hrišćani posrbiše sve, pa i Bože proti samoga Boga na nebu i anđele oko njega pak jel se čuditi posljedicama? A kako smo mi u obće postupali? Poradi umišljene, a nemoguće bratske sloge, mi smo imali stotinu obzira prema braći, a braća prema nama ni cigloga. Da se ne pomuti ta blažena sloga, strah nas je bilo izustiti rieč Hrvat. Mijenjali smo na svaki način svoje ime, eda bismo došli do prave sloge, pak naša popustljivost što je stvorila? Ništa. Sjećam se u Kotoru kad se radilo da se talijansko društvo "casino" preokrene u naše društvo, malo da ga ne okrstiše "Srbski dom", premda veći dio kotorskih Srba nisu bili s nama, a samo poradi svakdašnjeg obzira nadjenuše mu ime Slavjanski dom... Pogubno je u ovom obziru djelovao i taj uzrok, što ono malo naših književnika podje kako i u svemu, tako i u nazivu jezika za Dubrovčanima, nazivajući naš jezik slovinskим. A da pomutnja ostane veća, u 16. 17. i 18. stoljeću naši spisatelji, kao i Dubrovčani i uobće hrvatski, pod imenom slovinski nisu razumievali samo jugoslavenske jezike nego i sve slavenske".

Autor na ovaj način objašnjava srpski poriv za svojatanjem tuđega: "Cielomu je svjetu poznato, da je svojatanje jedna od glavnih mana srbskog plemena; to mu je u krvi. Srbin hoće da svojata jezik, običaj, pjesme, vjeru. On ne obire sredstava, ne traži dokaza, uljudno ga pozdravi dva tri puta, budi mu gdjekad uslužan iz građanske snošljivosti, sutra će te proglašiti Srbinom..."

Zaključak njegova rada možemo uzeti i za opći zaključak o vremenima u kojem su Bokelji unatoč lukavoj i snažnoj srpskoj agitaciji ostali nedjeljiv dio Dalmacije odnosno Hrvatske, i unatoč neostvarenim težnjama za sjedinjenjem održali "hrvatski osjećaj i dičili se slavnim hrvatskim imenom". Proučavajući stariju bokokotorsku književnost dolazimo do uvjerenja da su Bokeljski Hrvati zdušno radili "za bolitak i napredak zajedničke nam domovine s vjerom i nadom u bolju budućnost".

TEŽAK POLOŽAJ HRVATA U BOKI KOTORSKOJ*

Hrvatski iseljenički zbornik 1999., str. 311-317

Hrvatski sabor je 29. listopada 1918. donio zaključak o razrješenju svih državnopravnih odnosa i veza između Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, kojoj pripada i Boka kotorska s jedne strane te Kraljevine Ugarske i Carevina Austrija, s druge strane. Država Slovenaca, Hrvata i Srba se 1. prosinca 1918. ujedinjuje sa Srbijom i Crnom Gorom u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. Novostvorenu državu sjajno opisuju riječi kralja Aleksandra: "...stvor'mo Srbiju velikom, da obuhvati sve Srbe i Jugoslovene, da stvorimo silnu i jaku Jugoslaviju."

Prva hrvatska zemlja na udaru velikosrpske politike bila je upravo Boka kotorska. Ona je bila najjužnija od svih hrvatskih zemalja, a tomu je pogodovao i narodnosni sastav Boke. Naime, na posljednjem austro-ugarskom popisu iz 1910. na području Boke, tj. Kotorskog kotara bilo je 40.582 st., od kojih je 24.791 bilo pravoslavaca (61,0%), 15.245 katolika, jasno mahom Hrvata (37,6%) i ostalih 546 (1,4%). Kotar se dijelio na četiri okruga, od kojih su tri - Budva, Herceg Novi i Perast, imali pravoslavnu većinu. Pravoslavci su naseljeni u višim, brdskim krajevima, Paštrovićima, Grblju i na poluotoku Luštici. Od većih i poznatijih gradova, pravoslavna većina je jedino u Risnu (25% katolika). Ostali gradovi i izraziti kulturni centri imali su katoličku, dakle hrvatsku većinu: Kotor (69%), Perast (73%), Tivat (95%), Dobrota (65%), Herceg Novi (70%), Prčanj (87%), Stoliv (82%) i Budva. Izrazito katolički bili su poluotok Vrmac i južni dio Spiča, od Sutomora do granice prema Crnoj Gori. Međutim, karakteristično je da su upravo bokokotorska priobalna naselja, s hrvatskim pučanstvom, bila žarišta pomorstva, koje je stoljećima bilo pokretač razvoja cijelog tog područja, pa je pučanstvo tih naselja bilo i nositeljem kulture, koja je dosegla zavidnu razinu, pa je sasvim opravdana tvrdnja da je hrvatsko pučanstvo najzaslužnije za oblikovanje specifičnog civilizacijskog ozračja Boke kotorske, da je ono baštinik velike kulturne baštine Boke.

Prvim ustavom nove države - Vidovdanskim ustavom od 28. lipnja 1921. godine uvedeno je unitarističko-centralističko uređenje. Člankom 135. Ustava predviđeno je da prijedlog Zakona o podjeli na oblasti vlada mora podnijeti Skupštini u roku od četiri mjeseca. Ako Skupština nakon toga u roku ne doneše zakon, on se treba donijeti skraćenim postupkom, predviđenim za izjednačavanje zakonodavstva. Ako u roku dva mjeseca zakon ne bi bio donesen na taj način,

* U Zagrebu je 22. i 23. svibnja 1998. održan znanstveni skup "Hrvati Boke kotorske" u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zadru i Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" iz Zagreba. Održano je više od trideset interesantnih predavanja. Ovdje ćemo se posebno osvrnuti na predavanja Ankice Pečarić "Hrvati u Boki kotorskoj u prvoj Jugoslaviji" i Luke Braila "Položaj Hrvata u Boki kotorskoj od 1991. do 1998. godine", jer pokazuju kako se u Jugoslaviji počelo s osvajanjem Boke kotorske i kako se to odrazilo na tamošnje Hrvate do današnjih dana.

pitanje se moralo regulirati kraljevom uredbom u roku od dva mjeseca. A koliko je sve planski rađeno, i koliko je Boka bila važna stratezima velikosrpske politike pokazuje nastavak čl. 135 u kome stoji: "Isto tako, ako se podjela zemlje vrši uredbom, po ovom članku, Crna Gora iz 1913. godine sa kotarom bokokotorskim a bez okruga pljevaljskog i bjelopoljskog važiće kao oblast i vršiće funkciju oblasti po ovom Ustavu." Jasno je odmah, kada se ovako prejudicirala odluka, da pitanje podjele na oblasti nije riješeno ni prema prvom, ni prema drugom postupku već je kralj 26. lipnja 1922. godine donio Uredbu o podjeli zemlje na oblasti i time učinio najvažniji korak u osvajanju Boke kotorske - odvojio je od Dalmacije, a time i od Hrvatske, i pripojio Crnoj Gori. Počinje doseljavanje pravoslavnog življa u Boku, a sav gospodarski, kulturni i prosvjetni život nastoji se vezati uz Crnu Goru.

Međutim, za konačno odvajanje Boke kotorske od Dalmacije, a time i od Hrvatske, vjerojatno je presudnu ulogu odigrala partijska organizacija Boke kotorske. Ona je do 1922. godine bila je sastavni dio partijske organizacije u Dalmaciji. Na čelu organizacije SRPJ(k) u Kotoru u 1919.-oj godini bio je Adolf Muk, konobar iz Kotora. Muk je rođen u Kotoru 1893. godine. Otac mu je bio poštanski službenik, doseljen iz Tirola, a majka domaćica iz sela Releze u Crnoj Gori. Kao delegat iz Kotora Muk je prisustvovao IV. kongresu Socijal-demokratske stranke i Opšteg radničkog saveza za Dalmaciju, održanom u Splitu 25. ožujka 1919. godine. Od 20. do 23. travnja 1919. godine u Beogradu je održan Kongres ujedinjenja, a dalmatinski delegat bio je i Adolf Muk. Tada je Muk postavio pitanje ujedinjenja radničkog pokreta u Boki sa pokretom u Crnoj Gori. Početkom svibnja 1920. god. na Kongresu u Vukovaru ponovno je postavljeno pitanje ujedinjenja partijskih organizacija Boke i Crne Gore. Tada je taj prijedlog i prihvaćen, ali je realiziran tek 1922. godine. Ovo povezivanje dovelo je do toga da se tijekom Drugog svjetskog rata u NOP-u govori o Crnoj Gori i Boki kotorskoj, da bi se na kraju rata ono "i Boka kotorska" jednostavno eliminiralo.

Prigodom proslave tisućite obljetnice hrvatskog kraljevstva Hrvati grada Kotora postavili su ploču na katedrali sv. Tripuna. Ova ploča je od tada mnogima trn u oku, i od tada bilježimo stalne pokušaje ili da se ona ukloni ili da se postavi još jedna koja bi katedralu na neki način povezala sa srpsvom. Bokelj Anton Milošević u svom Dnevniku (rukopis u kotorskem Istoriskom arhivu) u toj godini tisućite obljetnice kraljevstva hrvatskoga, pod nadnevkom 23. III. 1925. piše da je na općinu postavljena jugo-slavenska zastava te dodaje: "Do sad je bila općinska zastava crveno-bijelo-modra (narodna zastava), koju su naši stari zvali 'slavjanskom' zastavom, a mi mladi 'hrvatskom' zastavom, sa općinskim grbom." Godine 1927. on registrira pobjedu Hrvatske seljačke stranke u Kotoru i osnivanje Hrvatskoga doma. 1928. godine odred Bokeljske mornarice sudjeluje na pogrebu Stjepana Radića u Zagrebu potvrđujući time svoj hrvatski identitet. Međutim, ing. Heliodor Prelesnik (Slobodna Dalmacija, 14. rujna 1991.) navodi kako su školske godine 1928/29. još imali hrvatske udžbenike da bi ih već slijedeće sve zamijenili srpskim, uvedena je "istočna varijanta 'srpsko-hrvatskog jezika"; a "sve više se postavljaju profesori iz Srbije i Crne Gore kojima zapadna varijanta jezika smeta,

istorija Srba se uči opširno, a hrvatska povijest sasvim reducirano, itd. Nije bolja situacija ni sa književnošću."

Kraljevom proklamacijom od 6. siječnja 1929. godine ukinut je ustav i proglašena apsolutistička monarhija. Boka je u sklopu Zetske banovine. U tom apsolutističkom razdoblju treba posebno istaći rad hrvatskih povjesničara - svećenika: Iva Stjepčevića, koji je 1930. godine u Zagrebu tiskao iznimno značajnu historijsku raspravu "Prevlaka", kao i Pavla Butorca. Nasuprot ovoj dvojici i cjelokupnom svećenstvu, djelovali su biskup kotorski Uccellini i župnik prčanjski don Niko Luković. Vjerojatno je po don Niku Lukoviću najznačajniji događaj koji se 1925. dogodio u Boki dolazak kralja u ovaj grad, sudeći prema njegovom članku "Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj i Boka" (Glasnik Narodnog Univerziteta Boke Kotorske, Kotor, 30. 12. 1934, god. I., br. 2, str. 2-3). U istom tekstu Luković piše i o odnosu kralja i kotorskog biskupa: "Vijest o tragičnoj smrti ljubljenog vladara potresla je dušom starca nadsvetnika. On piše da je ovo za njega najteži udarac u životu, koji neće nikada preboljeti. Za pokoj Njegove duše moli se dnevno, i molit će se, dok mu još preostaje dana, 'jer Ga je postavio među svoje roditelje'. (...) Zločinci su ubili Kraljevo tijelo, ali nijesu Njegov duh, koji će kroz vječnost biti čuvar Njegove Jugoslavije." Zato i ne čudi da je u Lukovićevom Prčanju i postavljen spomenik kralju Aleksandru 3. ožujka 1935, a don Niko Luković je tada govorio o "herojskom životu" i "mučeničkoj smrti" svoga kralja - "tvorca Jugoslavije", i tom prigodom izgovorio je i slijedeće (Glasnik narodnog univerziteta Boke kotorske, Kotor, 30. 3. 1935, br. 1-3, str. 15-16): "Danas se kunemo Bogu dobrome i velikome 'pred svjedocim' planinam' visocim" natopljenima suzama i krvlju da ćemo čuvati Kraljev amanet: 'Čuvajte mi Jugoslaviju'." I zaista, don Niko Luković je to radio do kraja svog života, pa je u drugoj Jugoslaviji bio i narodni poslanik!

Nakon smrti kralja Aleksandra vlast je preuzele Namjesništvo, u kojem je glavnu ulogu imao knez Pavle Karađorđević. Prijevremeni parlamentarni izbori održani su 5. svibnja 1935., a poslije kojih predsjednik vlade postao je Milan Stojadinović. Slijedeći izbori, na kojima je HSS dr. Mačeka dobio plebiscitarnu podršku hrvatskog naroda, održani su 11. prosinca 1938. Rezultati na ovim izborima u Boki kotorskoj su slijedeći: 1935. godine Maček je dobio - 1455 glasa, a vlada - 3702, dok je 1938. godine Maček dobio - 3702 glasa (49,03%), a vlada - 3689 (48,86%).

Kandidat Boke kotorske na Mačekovoj listi na izborima iz 1938. bio je Andjelo Marković, trgovac iz Donje Lastve. O izborima u Boki u tom razdoblju također svjedoči gosp. Prelesnik. On govori o represijama režima prema predstavnicima HSS-a, tj. prema onima "koji su se drznuli javno glasovati za 'separatista' Mačeka". On konstatira kako je "u sedam bokeljskih općina pobijedila lista Hrvatske seljačke stranke, pa su se na općinskim domovima tih općina vijale hrvatske zabranjene zastave. To su bili: Muo, Prčanj, Stoliv, Lastva, Tivat, Perast i Dobrota, a znatan je broj glasova dobila HSS i u općini Kotor i Herceg-Novi." Napomenimo da u svom Dnevniku, Anton Milošević 10. V. 1937. piše, da su 9. V. podignute hrvatske zastave i izmijenjeni općinski pečati u ovim mjestima. O

sudbini kandidata HSS-a Andela Markovića piše Ilija Perušina ("Drukčiji postupak srpskih komunista od hrvatskih spram vlastitom narodu", Drina, God. XV. Br. 1-2, Madrid, 1965., str. 204-213.): "Nakon takozvanog oslobođenja Boke kotorske ponovno je uhićen, i to po komunistima, koji ga u pomanjkanju dokaza krivice podlo ubiše u kotorskem zatvoru, objavivši samoubistvo kao razlog njegove smrti".

Izravna posljedica plebiscita hrvatskog naroda jest sporazum Cvetković-Maček koji je doveo do stvaranja Banovine Hrvatske. Tom prigodom je pitanje hrvatskih zemalja koje nisu ušle u sastav Banovine ostalo otvoreno. Boka kotorska je ostala izvan Banovine. O raspoloženju Hrvata u Boki u tom vremenu svjedoči nam prof. Luka Brajnović (Hrvatsko Slovo, 25. travnja 1997.): "Kad je bila osnovana takozvana Banovina Hrvatska, razočaranje bokeljskih Hrvata bilo je potpuno. Održavani su protesti, poslani su i pismeni protesti u Zagreb s potpisima više od 900 Bokelja, skupljenih na poziv velečasnoga Gracijana Sablića. Velečasnoga Sablića poslije su partizani odveli u Cetinje na "sud". Međutim, bio je ubijen prije nego što je stigao u Cetinje". Do korekcija granica međutim nije došlo.

Još i prije izbora 1938. dogodilo se nešto značajno za Hrvate Boke kotorske. Naime, 7. siječnja 1938. imenovan je za kotorskog biskupa Pavao Butorac (rođen 26. ožujka 1888. u Perastu, a zaređen za svećenika u Zadru 1910.). Na poziv biskupa Butorca nadbiskup Alojzije Stepinac posjetio je 1941. god. Kotor, da bi prisustvovao tradicionalnim svečanostima sv. Tripuna. "Kotor kao što i sva druga mesta Boke, oduševljeno su pozdravili u svojoj sredini hrvatskoga metropolita, koji je mogao odati priznanje spo-menicima katoličke tradicije Boke" piše o tom posjetu Katolički list br. 6, Zagreb, 6. veljače 1941.

1941. godine bilježimo i zabranu redovne godišnje skupštine općinske organizacije HSS-a u Herceg Novom. To i ne čudi jer je okolica Herceg Novog pretežito naseljena pravoslavcima, pa je velikosrpska politika prvo krenula u osvajanje ovog hrvatskog grada - rodnog grada sv. Leopolda Bogdana Mandića. I ne samo da je za njih Herceg Novi srpska tvorevina, već su Hrvati u Boki pokatoličeni Srbi, kao, na primjer, za prof. Predraga Miloševića, koji je 1940. god. u Srpskom kulturnom klubu u Beogradu održao predavanje na tu temu. Beogradskom profesoru je "riskirajući svoj život i položaj", kako kaže Perušina, odgovorio sudac u Boki kotorskoj Vicko Lazzari. Perušina konstatiра: "Poznata srpska nezasitnost i pohlepa za tuđim krajevinama, bacila je oko ... i na našu Boku kotorskiju, još mnogo prije od jugokomunističke aneksije iste. Danas pak užurbano, (...) upravo se natječu u posrbljavanju hrvatske Boke."

Možemo slobodno reći kako proces odseljavanja Hrvata u Boki traje svo vrijeme od kada je ustrojena Jugoslavija. Hrvati u valovima odlaze iz Boke još od stvaranja Kraljevine Jugoslavije, pa zatim Titove SFRJ i tako sve donedavna. Naime, ako usporedimo podatke iz popisa pučanstva iz 1910. i 1991. godine, što su posljednji popisi u Austrougarskoj i Jugoslaviji – vidi se kako je ukupan broj stanovništva u Boki kotorskoj udvostručen, dok se broj Hrvata tri puta smanjio. Tu očitu pojavu odseljavanja Hrvata potvrđuju i slijedeći podatci. Primjerice,

godine 1971. u općini Tivat je bilo 47,75 posto Hrvata, deset godina poslije ih je 30,88 posto, a 1991. godine samo 23,35 posto. Istine radi, na popisu stanovništva iz 1991. godine dio Hrvata (i Crnogoraca, također) se izjasnilo Jugoslavenima, ali i taj trend koji je primijećen i u višenacionalnoj Vojvodini, svejedno ne može pobiti tezu o tihom odlasku Hrvata u zapadnome smjeru.

Početak sotoniziranja katoličko-hrvatske sastavnice Boke, tvrdi Brailo, može se vezati za prve višestranačke izbore u Hrvatskoj, točnije na području Dubrovnika. U to vrijeme srbocrnogorski mediji, u čemu prednjače državne televizije Srbije i Crne Gore, te listovi poput beogradske "Politike" i podgoričke "Pobjede" u tamošnju javnost lansiraju priču kako je iz Tivta i Kotora u Dubrovnik "za Tuđmanov ustашki HDZ pošlo glasovati 400 Hrvata". Iako je ta vijest demantirana medijska hajka je nastavljena, a njezina je kulminacija dosegnuta uoči i tijekom srbocrnogorske agresije na Hrvatsku. Titogradска "Pobjeda" uoči rata gotovo svakodnevno bez uporišta u činjenicama bokeljske Hrvate, posebice Tivat i Tivčane, tretira kao "Tuđmanove plaćenike, članove ZENGI i izdajnike". Dakle, poslije Herceg Novog i Kotora koji je bio na redu nakon Drugog svjetskog rata, na red je došao i Tivat. Sve su češći upadi crnogorske policije i pretresi u hrvatskim kućama diljem Boke. Na primjer, 14 takvih premetačina kod devet obitelji u Tivtu, izvedeno je bez policijskih naloga. Pet od devet tih obitelji je iselilo iz Tivta tijekom 1992. i 1993. godine. Od 1991. do 1993. godine slični pretresi su obavljeni i u katoličkim objektima u Boki: otok Gospa od Milosti u tivatskom zaljevu, crkva sv. Petra i župna kuća u Bogdašićima, župni uredi u Herceg Novome i Kamenarima te crkva sv. Matije u Dobroti. Treba li uopće napomenuti da u svim tim pretresima ni kod Hrvata, ni kod katoličkog svećenstva nije pronađenino ništa kompromitirajuće. Bokeljskim Hrvatima se danomice prijeti, maltretira telefonom, na njihove se kuće ispisuju velikosrpski i četnički simboli itd. Za ilustraciju tog vremena, koje se na prostorima Crne Gore nazivalo "rat za mir", Brailo je podsjetio na istupe ondašnjih čelnika tada jedinstvene vladajuće Demokratske partije socijalista. Uoči samog početka rata na hrvatsko-crnogorskoj granici, navodno zbog Prevlake i osvajanja Boke, a u stvari zbog pokušaja velikosrpskog zauzimanja Hrvatske sve do doline Neretve, tadašnji predsjednik Crne Gore Momir Bulatović izjavljuje kako se krenulo "u antifašistički front protiv pomamljenog ustaštva". Ondašnji predsjednik Skupštine CG Svetozar Marović će tih dana reći: "Nije bilo drugačije moguće osigurati mir, a moguće ga je bilo zaštititi silom, jer je sila na mir napala i krenulo je zlo". Tadašnji crnogorski premijer Milo Đukanović bio je još određeniji u uvjerenju kako će "Crna Gora nametnuti rat dobiti i da će se razgraničiti s Hrvatskom za sva vremena", s tim što će nove granice biti povučene "mnogo prirodnije i logičnije nego što su to uradili priučeni boljševički kartografi".

U vrijeme srbocrnogorske i JNA agresije na krajnji jug Hrvatske dosta je i Hrvata bilo mobilizirano u SMB postrojbe, a pozivan je i dio svećenika iz Kotorske biskupije. Istodobno, tijekom 1991. i 1992. godine s važnijih funkcija, primjerice u općini Tivat, uklanjuju se tamošnji Hrvati. Najpoznatijemu među njima kao dotadašnjem tajniku SO Tivat montira se i sudski proces zbog navodnog

pjevanja "hrvatsko-ustaških pjesama". Godine 1992. u Tivtu se bilježe i prve bombe bačene na radnje tamošnjih Hrvata, a jednako tako registrirani su i slučajevi rušenja nadgrobnih spomenika i oštećenja na crkvi sv. Petra u Gornjim Krašićima kod Tivta. Tijekom 1991. i 1992. godine Bokom se šire letci u kojima "Srpska tajna organizacija -OSLONAC" bokeljske Hrvate otvoreno poziva na odlazak u Hrvatsku. Letci s mračnim porukama tipa "Ustaša, kad seliš?" upućeni su pojedincima, dok se Katoličkoj crkvi podmetalo kako navodno poziva "pučanstvo šizmatske pravoslavne vjere na prelaz u rimokatoličku", što je popraćeno i porukom: "Još samo malo, pa vas na ovim prostorima nikad više biti neće". Slični letci se javljaju ponovno potkraj 1994. i početkom 1995. godine. Tadašnja crnogorska vlast nije otkrila, bolje reći nije željela otkriti, autore tih poruka.

U prosincu 1995. godine, iz crkve sv. Petke, u Spiču kod Bara, preko noći je nasilno izbačen katolički oltar. Crkva sv. Petke je, inače, zajedničko vlasništvo Katoličke crkve i SPC-a, i u tom su prostoru od davnina katolici i pravoslavci obavljali bogoslužje. Ni na taj svetogrdni čin crnogorska vlast nije reagirala, iako je znano, bolje reći upravo zato što je znano, da je cijela ta akcija izvedena uz znanje spičkog Crkvenog odbora SPC-a i samog mitropolita crnogorskog Amfilohija Radovića. Isto tako, tijekom 1994. i 1995. u Tivtu je zabilježeno nekoliko pokušaja nasilnoga zauzimanja privatnih kuća koje su u vlasništvu starih tivatskih hrvatskih obitelji čiji su vlasnici u to vrijeme bili u inozemstvu. To su obavljale izbjeglice iz tzv. Republike Srpske krajine koji su u Boku stigli poslije vojno-redarstvenih akcija "Bljesak" i "Oluja", a razdoblje nakon tih akcija poslužilo je za ponovnu "proizvodnju ustaša". Tim primjerima valja svakako pridodati i okrutno umorstvo kotorskoga biskupa msgr. Iva Gugića početkom lipnja 1996. godine, kao i policijsko uskraćivanje dopuštenja trojici hrvatskih biskupa da budu nazočni proslavi blaženoga Gracije Kotorskoga krajem iste godine.

Sva ta događanja imala su i posve konkretnoga odraza na ponašanje bokeljskih Hrvata, odnosno na iseljavanje s prostora na kojima su autohton stanovništvo. Podaci iz popisa 1991. godine kažu kako je Hrvata u Crnoj Gori samo 6249 što predstavlja 1,2 posto ukupnoga stanovništva u toj republici. Prema podatcima Kotorske biskupije katoličkih je vjernika nešto preko 10 tisuća i oni su u Boki, u pravilu, Hrvati. Koliki je točan broj odseljenih Hrvata iz cijele Boke ne mogu se podatci točno dati, ali pouzdani su oni koje je Brailo naveo za župu Herceg Novi, kao i za Tivat, grad i općinu s još uvijek najvećom koncentracijom Hrvata u Boki i Crnoj Gori.

Iz Tivta su, u razdoblju od 1991. do 1993. godine, otišla 224 Hrvata, a od 1993. do 1996. godine odselilo je još 126 osoba hrvatske nacionalnosti, što znači da je tu općinu u kojoj je danas oko 2500 ukupno napustilo 350 Hrvata. Kod tolikih brojeva jasno je da se nikako ne može raditi o navodno pojedinačnim slučajevima, kako se to nastojalo službeno prikazati. To najbolje pokazuje struktura odseljenih. Podatci, naime, kazuju kako su Tivat napustila 22 profesora i diplomirana inženjera, 10 liječnika specijalista i stomatologa, 11 pomoraca, 21

student treće i četvrte godine studija, 98 žena... U promatranom razdoblju iz župe Herceg Novi otišlo je 50-tak obitelji s oko 150 članova, što znači da je Boku u posljednjih sedam godina napustilo, iz ovih ili onih razloga, više od 500 Hrvata. Velikosrpski politički blok vulgarizirao je ta odseljavanja promičući tezu kako se u "Crnoj Gori mijenjaju straćare Hrvata za velebne vile nesretnih Srba koje je protjerala hrvatska demokracija". Ali istina se ne da sakrati. Kad izostaju konkretni potezi države u opisanim situacijama, kad vlast ne poduzima ono što se od nje u takvim slučajevima očekuje, dolazi do osjećaja ugroženosti, gubitka posla i sl. što u konačnici dovodi do odluke o napuštanju rodnoga kraja.

Hrvati su pripadnost svome matičnome narodu i običajima sukladnim mediteranskom i zapadnoeuropejskom civilizacijskom krugu uspjeli sačuvati na bokeljskim prostorima u okrilju Katoličke crkve. A sjetimo se: sjedište Kotorske biskupije u režiji SPC-a i njoj odanih političkih struktura proglašeno je "gradom Nemanjića", cijela Boka je "Zaliv Nemanjića", tj. iz bogate kotorske povijesti "priznaje" se jedino razdoblje vladavine raško-srpskih kraljeva, iz čega se izvodi daljnji zaključak o Boki kao "vekovnoj srpskoj zemlji". JNA (JRM), koja je svoje posljednje uporište našla u Bokokotorskem zaljevu, mnoštvo frustriranih izbjeglica iz tzv. srpskih zemalja, neskriveni beogradski hegemonistički politički interesi i unitarizacija navodno ravноправne federacije Srbije i Crne Gore, pretvaranje Boke u donedavni švercerski raj i vojno-sindikalno srbijansko odmaralište u zajednici s paralizom gotovo svih gospodarskih kretanja, itd. bitno su izmjenili poznato bokeljsko ozračje.

Pa ipak, i u takvim okolnostima, Hrvati su sa svojom Crkvom i dalje prisutni u Boki. Napomenimo kako spomenici u rukama Katoličke crkve zapravo predstavljaju i oko 50 posto ukupnog kulturnog blaga Crne Gore. Upravo u toj činjenici ima dovoljno utemeljenja za početak ostvarivanja ustavne obveze Republike Hrvatske prema svojim manjinskim zajednicama, napose na prostorima novonastalih država na području bivše SFRJ, u konkretnom slučaju Hrvata u Boki kotorskoj.

Iako Hrvati i dalje pamte što se govorilo i što se činilo početkom 90-tih godina danas su prihvatali Đukanovićev program reformi koji se dijelom počeo i ostvarivati, što može imati bitnoga utjecaja za daljnji položaj Hrvata u Boki kotorskoj. Primjerice, upravo su crnogorski državni organi, političke stranke, strukovna udruženja itd., zagovarali što hitnije otvorenje graničnog prijelaza na Debelome brijeu kao sponi sa svijetom. A to je i spona Hrvata Boke s Hrvatskom! Nadalje, aktualna crnogorska vlast je pristala i na skoro otvorenje Konzulata Republike Hrvatske u Kotoru, što je također donedavno bilo nezamislivo. Isto se može reći i za činjenicu da je potkraj travnja ove godine u Tivtu, poslije skoro pet desetljeća od ukidanja, održana obnoviteljska skupština HKD "Napredak", koje će iz svoga sjedišta u Donjoj Lastvi djelovati na području cijele Crne Gore. Prvenstvena ja zadaća tog Društva očuvanje i njegovanje kulturnih tradicija hrvatskoga naroda i jezika na tim prostorima, posebice zaštita kulturno-povijesnoga nasljeđa i blaga čiji su tragovi u Boki vidljivi još od VI. stoljeća.

NA EXPOU NIJE SPOMENUTO HRVATSTVO BOKELJSKIH HRVATA, A TO NE SMETA S. P. NOVAKU

Vjesnik, 2. srpnja 1998.

U "Globusu" od 12. lipnja 1998. Slobodanu Prosperovu Novaku između ostalog postavljeno je i pitanje o protestima u Hrvatskoj zato što je u Portugalu, na Expou, kolo Bokeljske mornarice predstavljalo Jugoslaviju. U biti, to pitanje je neizravno povezano sa znanstvenim skupom "Hrvati Boke kotorske" koji je održan 22. i 23. svibnja ove godine u Zagrebu. Sudjelovanje kola Bokeljske mornarice na Expou spomenuo je, na tom skupu, predsjednik Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" iz Zagreba. Evo kako je to dano u mom članku u "Hrvatskom Slovu" od 5. lipnja 1998.: "Prof. Janović se s **ironijom** osvrnuo na činjenicu da će Jugoslavija svoj nastup na svjetskoj izložbi EXPO '98. u Lisabonu otvoriti i zatvoriti s kolom Bokeljske mornarice". Istakao sam ovdje ovo "s ironijom" da bi čitatelji to usporedili s odgovorom prof. Prosperova Novaka. Samo prva rečenica njegovog odgovora odnosi se na postavljeno pitanje: "A tko bi to, molim vas lijepo, trebao u Portugal odvesti bokeljsko kolo ako ne država u čijim granicama ti ljudi i ta tradicija živi?"

Zašto je prof. Janović govorio s ironijom? Iz jednostavnog razloga što ogromnu baštinu hrvatskog naroda Boke u toj državi pripisuju sebi. Očito to Prosperovu Novaku ne smeta, ali zato u nastavku svog odgovora kaže: "Kad smo 1992. objavili knjigu o Boki, mi smo ponudili slogan kako bi trebalo Boku mijenjati za Prevlaku. Izrečen u književnom okruženju, taj prijedlog je zazvučao duhovito, ali više nije bio duhovit kad ga je četiri godine kasnije ponovio, kao svoj, Miomir Žužul, veleposlanik u Washingtonu." Dakle, Prosperovu Novaku ne smeta što Jugoslavija prikazuje hrvatsku baštinu kao svoju, ali mu smeta što je netko njegov slogan koristio kao svoj. (Primjetimo da on kao znanstvenik mora znati da do istih stvari, pa dakle i slogana, mogu doći različiti ljudi neovisno jedni od drugih.) Dvije rečenice u svom odgovoru posvetio je obrani autorstva svog slogana, a jednu negiranju našeg prava da protestiramo, makar s ironijom, što netko ogromnu baštinu Hrvata Boke kotorske uporno prikazuje kao svoju! A pitanje se odnosilo na baštinu, a ne autorstvo spomenutog slogana! I uopće jel' moguće jedan slogan prepostaviti kulturnoj hrvatskoj baštini Boke. Podsetiti ću čitatelje da dopredsjednica Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" Jasna Petrović ("Nacional" od 27. svibnja 1998.) naziva takvo sudjelovanje kola Bokeljske mornarice "teškom krivotvorinom kojom će se Jugoslavija pokušati pred svijetom predstaviti kao zemљa tisućljetne pomorske tradicije". Recimo, i Hrvatska se ponosi Nikolom Teslom. Ali nikada ne krije njegovo srpsko podrijetlo! Pa Srbinima opet to smeta. A ne smeta im što je u njihovom paviljonu bilo niz Hrvata iz Boke, bez da se i spomene njihovo hrvatstvo. Na primjer,

kapetan Ivo Visin koji je kao prvi Hrvat i uopće Slaven oplovio svijet brodom "Splendido", ili pak Peraštanin Matija Zmajević, admirал ruske baltičke flote. Zato se Prosperov Novak ne bi trebao čuditi zašto netko reagira onako kako je to, svojedobno, učinio književnik Stjepo Mijović Kočan, a u svezi s publiciranjem spomenute knjige o Boki. Naime, u Vjesniku od 9. travnja 1993. u članku "Zašto je 'hrvatska' izbačena iz naslova?!" Kočan kaže: "Genitiv koji prešućuje hrvatski identitet bokeške književnosti još jedanput pokazuje koliko je dubok 'opštajugoslovenski sindrom' i kako ga je teško isčupati iz svijesti i postupaka!" Upravo je taj nedostatak riječi "hrvatska" u naslovu knjige "Stara književnost Boke" dala pečat izlasku te knjige, i veleposlanik Žužul se vjerojatno toga i sjeća, a ne slogana autora. U svezi s tim izostavljanjem riječi "hrvatska" u naslovu knjige, postavljeno je Prosperovu Novaku pitanje na književnoj tribini posvećenoj toj knjizi. On je tada odgovorio da se **hrvatstvo bokeljske književnosti** podrazumijeva, kao što se podrazumijeva i hrvatstvo dubrovačke književnosti. Međutim, suautori spomenute knjige bili su i Ivo Banac i Branko Sbutega. A nedavno će don Branko Sbutega ("Vrijenac" od 4. lipnja 1998.) napisati: "U Zagrebu reći *hrvatska Boka* nije nimalo hrabro, ma kako **netočno bilo** (istakao J.P.)." Očito, te dvije izjave dvaju suautora spomenute knjige međusobno su proturječne. Dapače, činjenica da u Globusu gosp. Prosperovu Novaku smeta navodno prisvajanje njegovog slogana, a ne smeta mu velikosrpsko svojatanje hrvatske kulturne baštine Boke kotorske, navodi na pomisao da možda on misli da ta baština nije naša.⁶

Prof. dr. Josip Pečarić
Član Velikog vijeće Hrvatske bratovštine
"Bokeljska mornarica 809"

⁶ U stvari "Bokeljska mornarica" i nije nastupila u Lisabonu. Članovi ove udruge nisu željeli nastupati. Jasno je i zašto.

Priopćenje Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809"

BOKA KOTORSKA NE SMIJE BITI ZABORAVLJENA

Slobodna Dalmacija, 1. veljače 1997.

ZAGREB - Veliko vijeće Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809. najstarije vjerske, cehovske i kulturne udruge u Hrvata, osnovane početkom 809. godine u Kotoru, u drevnom hrvatskom gradu u Boki kotorskoj, obraća se hrvatskoj javnosti u povodu 3. veljače - Tripundana - kad se slavi sv. Tripuna, sveca zaštitnika ove bratovštine i svih Hrvata katolika u Boki i iz Boke, priopćeno je iz bratovštine.

Boka kotorska kao zemljovidna cjelina, kao kraj koji Hrvati nastanjuju od svog dolaska na obale Jadrana, ali i kao izvorište neupitnog povijesnog i civilizacijskog prinosa hrvatskom narodu, prepuštena je zaboravu, podjednakom kao i sve malobrojniji Hrvati koji tamo ostaju živjeti - unatoč tome što su obespravljeni i zapostavljeni ne samo kao starosjedioci već i bez temeljnih manjinskih prava.

Hrvati u Boki i iz Boke ne znaju hoće li Prevlaka u nekom od političkih pregovora biti prepuštena ili zamijenjena; Hrvati u Boki i iz Boke ne znaju hoće li preostalim Hrvatima u Boki biti omogućeno uživanje punih manjinskih sloboda i prava, pa i prava na vlastiti jezik i pismo, pravo na školovanje prema dodatnim posebnim programima, pravo na organiziranje kulturnih udruga, ali i pravo na gospodarski i socijalni opstanak. Hrvati u Boki ne znaju hoće li konačno u svojoj matičnoj domovini, Republici Hrvatskoj, imati stvarnog zagovornika svih svojih prava, te hoće li im prava biti i međunarodno zajamčena.

Hrvati iz Boke, pak, ne znaju hoće li povijest konačno revalorizirati prinos Bokelja, hoće li se izbrisati falsifikati pisani od srpsko - crnogorskih "akademika" i nadopuniti prešućena poglavљa u hrvatskim školskim udžbenicima. Na žalost, ni danas ne znaju hoće li časna i vjerna istina tog hrvatskog kraja biti prepuštena memoricidu u ime nekih dnevnih političkih ciljeva ili će Republika Hrvatska jasno iskazati svoj interes za taj dio svog povijesnog prostora, za svoje povijesno rubno područje s raskrižja dviju civilizacija, vjera i tradicija. Mediteransko obilježje koje su Boki dali njezini starosjedioci Hrvati, zajedno sa zasadima katolicizma pretočenima u imena svetog Leopolda Mandića, te blažene Ozane i blaženoga Gracije iz Mula, nešto je čega se u ime hrvatskog naroda nitko nema pravo odreći.

Veliko vijeće Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" poziva sve političke snage u Republici Hrvatskoj da u svojim programima i aktivnostima jasno odrede svoj interes za povijesne prinose Hrvata iz Boke te za njihov današnji položaj u toj istoj Boki, premda u drugoj državi, stoji u priopćenju koje su potpisali dr. Zvonimir Janović i Jasna A. Petrović.

ZA HRVATSKU HRVATSKU, ELEMENT, ZAGREB, 2001.

ODLAZAK U DOMOVINU

Spremnost, Hrvatski politički tjednik od 26. rujna 2000.

Moj najduži posjet Australiji bliži se kraju. Posjet sam malo skratio jer moram biti u Zagrebu prigodom završetka rada na engleskoj verziji moje knjige "Srpski mit o Jasenovcu". U cijeli ovaj projekt australskih Hrvata uključio se i veliki hrvatski i australski slikar g. Čarles Bilić koji će grafički urediti knjigu. Ne treba posebno istaći koliko to znači za sam projekt. Još jednom bih se želio zahvaliti svim darovateljima koji su omogućili da se ova akcija uspješno privede kraju. G. Blago Perić je tu doista puno napravio, ali ne treba zaboraviti ni ostale povjerenike kao što su gospoda Luka Laus, Sergio Marušić, Pero Bošnjak i mnogi drugi. Hrvatski radio "Australija" je imao posebno mjesto u svemu tome, i čini mi se da sam zahvaljujući uredniku političkog programa g. Luki Lausu bio prisutniji u Sydney-u nego ovdje u Adelaideu. Naravno, ne treba zaboraviti ni hrvatski program na radiju 3zzz iz Melbourne-a.

Prijatelji u Adelaideu organiziraju mali ispráčaj u Hrvatskom domu u Adelaideu. To je onemogućilo moj odlazak u Sydney gdje sam trebao biti gost na zabavi u Hrvatskom klubu "Bosna". Nadam se da će biti u mogućnosti to ispraviti kada budemo promovirali englesku verziju knjige.

G. Lovoković je znao tiskati u Spremnosti neke moje tekstove mnogo prije nego što smo se upoznali. Ali tijekom ova 22 mjeseca, koliko sam proveo u Adelaide-u na poziv The University of Adelaide, često sam se javljao na stranicama ovog hrvatskog političkog tjednika.

Nedavno sam boravio i tri tjedna u Melbourne-u, na poziv The University of Melbourne. Kako je i moj prvi boravak u Australiji bio u Melbourne-u, gdje sam bio 1992/93 devet mjeseci gost sveučilišta La Trobe, to imam puno prijatelja u tom gradu. Bila je to lijepa prilika da sretнем mnoge od njih. Tom prigodom sam za Hrvatsko slovo napisao dva pisma, i mislim da bi za čitatelje Spremnosti bilo interesantno vidjeti kako sam doživio taj moj boravak medju našim ljudima grada Melbourne-a. Čini mi se da je tako najbolje i oprostiti se od čitatelja, bar kada su u pitanju moja javljanja iz Australije.

Pisma iz Australije:

Jesu li australski Hrvati ponovo neprijateljska emigracija?

(Atentat na prvog predsjednika Balkanije?)

Uvijek se radujem posjetama Melbournu glavom gradu australske države Victorija. Ranije sam dolazio na pozive sveučilišta La Trobe i Victorija. Sada me je na tri tjedna pozvalo Melbournško sveučilište. Imam puno prijatelja u ovdašnjoj zajednici od četrdeset do pedeset tisuća Hrvata. Mnogi me poznaju samo po glasu jer sam često gostovao na ovdašnjim hrvatskim radio programima. Već u utorak sam posjetio više prijatelja okupljenih oko amaterskog hrvatskog kazališta, a u srijedu i predsjednika Hrvatskog svjetskog kongresa g. Sergia Marušića. On me je u petak odveo u Sunshine na hrvatski sportski centar. Tu su predstavnici Zajednice imali sastanak s našim veleposlanikom u Australiji g. Iblerom. Njegov prvi posjet Zajednici. Prisustvovali su konzuli iz Melbourne, kao i generalni konzul g. Šikić sa suprugom. Interesantno je da sam bio nazočan i prvoj posjeti Melbournu i prethodnog veleposlanika dr. Joza Metera, na velikoj zabavi priređenoj njemu u čast u katoličkom centru u Sanshineu. Tadašnji generalni konzul g. Vukas je tom prigodom moje redovite posjete Australiji duhovito prokomentirao kazavši da je ljubomoran na mene jer sam ja svake godine, otkako je on u Australiji, odlazio u Hrvatsku. A te godine ni u Hrvatskoj nije mogao bez mene jer smo se susreli na Sinjskoj alci, gdje sam vodio predstavnike Hrvatske bratovštine "Bokeljka mornarica 809". Poslije sastanka ugodno druženje sa svima nazočnim. I veleposlanik i generalni konzul su sa zadovoljstvom pročitali "Srpski mit o Jasenovcu". Za hrvatski program ovdašnjeg TV kanala 31 uzimaju intervjuje od g. veleposlanika i od mene. Reporterka se sjeća našeg prošlogodišnjeg razgovora tijekom američkog bombardiranja Srbije kada sam upozoravao da to ne mora značiti da je SAD promijenila politiku prema tim prostorima. Danas je očito da je za SAD Srbija ta koja mora biti njen najvažniji oslonac u regiji, a da današnja Hrvatska mora u tome pomoći SAD-u. Tako će joj oprostiti drskost "nedozvoljene slobode". Istina umjesto Slovenije imat ćemo Albaniju, ali više svjetski moćnici neće biti ljuti na nas. Blago nama.

I u subotu sam ponovo s g. Marušićem. Prvo dogovor za nastup na radiju 3zzz, a uvečer smo gosti na zabavi HDZ-a u sjevernom dijelu Melbournua - u Fawkneru. Iznenaden sam velikom posjetom. Koordinator HDZ-a za Australiju g.

Rade Buljubašić kaže mi da je interes porastao, i da nakon 3. siječnja primaju i nove članove.

U nedjelju ujutru sam na misi u Hrvatskom katoličkom centru Clifton Hill. Prva je sveta pričest za dvadesetak hrvatske dječice. Prekrasno. I prije i poslije mise druženje s prijateljima. Skupa smo bili ovdje svake nedjelje tijekom moje posjete Melbourneu 1992.-93. Većina s zadovoljstvom komentira moj tekst iz Hrvatskog slova "Budi ponosan i pasi travu!", koji je pored Sydneyske Spremnosti prenio i ovdašnji Hrvatski Vjesnik.

Uvečer razgovor na radiju 3zzz. I kako to obično biva, dogovor je jedno, a život nešto posve novo. Vijesti iz Hrvatske nametnule su neplanirano temu Levarova ubojstva i neprimjereni izjava predsjednika Hrvatske g. Mesića s tim u svezi. Izjave visokih, pa i najviših, dužnosnika zemlje da "iza tog zločina stoje oni kojima ne odgovara svjedočenje" (ubijenog Levara), odnosno da su Levara ubili oni "koji su u Gospicu činili ratne zločine", pokazuju da najviši dužnosnici hrvatske države ne razumiju ili ne žele razumjeti da je doista Levarovo svjedočenje o masovnoj grobnici kod Gospica sramotilo sve one koji su mu vjerovali, jer iskopavanja nisu potvrđila njegovo svjedočenje. Možda iza tog zločina stoji upravo netko od osramoćenih? Umjesto toga imamo opet hrvatski terorizam i australski Hrvate. I doista je trebalo mnogo mašte i povezati otkazivanje planiranog posjeta Sydneyu, tj. otvaranju Olimpijskih igara, atentata na Milana Levara, Gospićana i australskih Hrvata preko organizacije "Hrvatsko revolucionarno bratstvo". Istina naš predsjednik kaže da prijetnja nije razlog njegova odustajanja od puta u Sydney na otvaranje Olimpijskih igara. Valjda je lakše Gospićanima do Olimpijade nego nekome iz Australije. Pa koja je uopće svrha spominjanja "Hrvatskog revolucionarnog bratstva" kad i sam predsjednik kaže: "Mislim da je Hrvatsko revolucionarno bratstvo organizacija raspuštena uspostavom hrvatske samostalnosti, jer je svrha njezina postojanja time prestala i držim da je onaj, ili oni, koji su se potpisali (na prijeteće pismo) zlorabili ime te organizacije, ali o kome se radi, ja svakako ne znam". Iz tiska doznajemo da se prijeti smrću i drugim političarima. Ali dovoditi to u svezu s posjetom Australiji je žalosno iz više razloga. Pa Australiju je posjetio i pokojni predsjednik dr. Franjo Tuđman. Njega ni Benkovac, ni raketiranje Banskih dvora nije spriječilo da posjeti Australiju i to u vremenu između Bljeska i Oluje. Čak i da se bojao eventualnog atentata u tako kritičnom vremenu nije mu palo na pamet javno reći Australskoj vladi da sumnja u njihove mjere sigurnosti, odnosno u njihove građane, makar oni bili i srpskog porijekla. A kako da ovdašnji Hrvati shvate predsjednikovo spominjane jedne njihove organizacije, kada je već i sam svjestan da je ta organizacija raspuštena, ako ne dovođene u sumnju samih australskih Hrvata. Tako ovdašnji Hrvati ponovo postaju neprijateljska emigracija u kojoj teroristi pokušavaju ubiti predsjednika Hrvatske. Ovdašnji Hrvati mu poručuju da će svojim tijelima braniti svakog hrvatskog predsjednika, ali će i svakome reći što misle o njegovoj politici. Ove njihove riječi podsjećaju me na moj prethodni tekst u kome sam kao najavio nedolazak g. Mesića u Australiju kazavši: "Dolazio je on ovamo pa dobro zna što ga čeka. I ne samo on. Bio sam u Melbourneu tijekom 1992.-93. Slušao sam što bi pojedini gosti iz Hrvatske govorili kada bi došli, a što

kada bi odlazili iz Australije. Itekako su znali promijeniti svoje mišljenje. Ovdje su se morali suočavati s ljudima koji ponekad i nemaju visoke škole, ali kada je u pitanju hrvatski državni interes školovaniji su od mnogih hrvatskih političara."

A ako su opet "postali" neprijateljska emigracija" i "teroristi" australskim Hrvatima to i ne pada tako teško. Kada su danas u Hrvatskoj njeni najbolje sinovi hrvatski ratnici postali "zločinci", australskim Hrvatima je čast da su oni slični tim "zločincima". Pače i ponose se s njima. A doista su mnogo i učinili za stvaranje hrvatske države, a zna se da Haag i postoji da bi sudio za taj strašan - najstrašniji zločin.

Ali jedno je sigurno. Stvaranjem nekakve nove Jugoslavije, Balkanije ili nečeg sličnog, vjerojatno će oživjeti i mnoge raspuštene hrvatske organizacije. Želi li nam predsjednik države spominjanjem "Hrvatskog revolucionarnog bratstva" najaviti stvaranje Balkanije, pa čak i njenog prvog predsjednika?

*Pismo iz Australije:
Melbourne i globalizacija*

Trećeg tjedna boravka u Melbourneu desilo se nešto što nisam očekivao: Tri dana se demonstrira protiv globalizacije. Zar je moguće? U Hrvatskoj nitko ne demonstrira, a ovdje tvrde da će im biti lošije s globalizacijom. Ima i razbijenih glava i to na obje strane. "Pa vi to demonstrirate za nas" - kažem svojim domaćinima na sveučilištu. Žalosno je vidjeti da naši ljudi šute, dok drugi demonstriraju. A nama je ponovo u pitanju sama opstojnost kao naroda!

Tzv. globalizacija je svoje pravo lice pokazala upravo u Hrvatskoj. Sjetimo se samo ponašanja svjetskih moćnika prema pokojnom hrvatskom predsjedniku. Na ovogodišnjoj proslavi Dana državnosti u Adelaideu o tome sam rekao: "Danas mu spočitavaju da je bio protiv zapadnih integracija, a u biti vjerojatno mu je najveća, ako ne i jedina bitna pogreška, ta što je previše vjerovao onima koji su preko embarga oduzeli hrvatskom narodu pravo na samoobranu. Sve iz želje da pored slobode, ostvari svom narodu i poziciju koju je taj narod, koji od vajkada pripada zapadnom svijetu, zasluzio: poziciju neovisnog a ne sluganskog subjekta toga svijeta. Poslije Daytona i takvog ustupka kakav je zaustavljanje Hrvatske vojske u osvajanju Banja Luke, povjerovao je da će to i ostvariti. I tada ga je zatekla teška bolest. Vjerujući u zahvalnost Zapadnih sila kojima je spasio obraz već samim spašavanjem od njih navodno zaštićenog Bihaća odlazi na liječenje u SAD. I demokracija pokazuje pravo lice. Liječničku tajnu o bolesti hrvatskog predsjednika uskoro doznaće cijeli svijet, i cijela njihova politika dalje se bazira na toj bolesti. Kulminacija takve politike je njihovo ne odavanje počasti mrtvom hrvatskom predsjedniku. Iako teško bolestan do posljednjih trenutaka ustrajavao je u borbi za državnu suverenost naše države. Zato je i bio toliko neomiljen kod tih zapadnih moćnika." Slično kaže i dr. Carl Gustav Stroehm u Slobodnoj Dalmaciji od 17 rujna 2000: "kad su Amerika i Europska unija doznale da je Tuđman blizu smrti, meni je jedan zapadni diplomat rekao, mislim da je to bio početak 1998., da s Tuđmanom više ništa ne planiraju, već da čekaju njegov kraj." Cijelu politiku prema ovim prostorima, cijelu politiku tzv. globalizacije

prilagođavaju očekivanoj smrti jednog čovjeka. I ljudima u Hrvatskoj to ništa ne govori!? Njima ne, ali govori Henry-u Kissingeru koji je pisao Predsjedniku Tuđmanu:

“G. Predsjedniče, kao i svi veliki ljudi za života nećete dočekati pravilnu interpretaciju vaših zasluga za vaš narod. To će učiniti tek buduća pokoljenja. Ali vjerujte učinit će. Vi ćete biti veliki čovjek hrvatske povijesti, ali ne za života, već kada ocjene budu donesene hladnom glavom.”

Demonstranti u Melbourneu sigurno ne znaju da su oni koji sprovode globalizaciju u svijetu, kao strvinari, čekali smrt jednog tako velikog čovjeka da bi svoju politiku do kraja mogli sprovesti u jednoj maloj zemlji. Čak se nisu usudili izreći kaznu generalu Blaškiću dok predsjednik Tuđman nije umro. Istina, njegovu bolest su iskoristili tako što su u Hrvatskoj mogli sprovesti ono o čemu je pisao kineski filozof i pisac Sun Tsu, a što navodi dr. Carl Gustav Stroehm u svojoj kolumni u Večernjem listu od 9. rujna 2000.:

“Najveća umjetnost je slomiti otpor neprijatelja bez borbe na bojnom polju. Samo indirektna metoda može jamčiti pravu pobjedu. Rastvorite sve što je u zemlji neprijatelja dobro. Uvucite predstavnike vladajućeg sloja u zločinačke pothvate, potkopajte njihov položaj i ugled, prepustite ih javnoj sramoti pred njihovim sugrađanima. Iskoristite rad najnižih i najodvratnijih ljudi. Ometajte svim sredstvima rad vlade. Širite nejedinstvo i svade među građanima neprijateljske zemlje. Nahuškajte mlade protiv starih. Ometajte svim sredstvima naoružanje, opskrbu i red u neprijateljskoj vojsci. Poništavajte sve vrednote. Budite velikodušni s ponudama i poklonima da biste kupili informacije i ortake. Svugdje smjestite svoje ljude. Nemojte štedjeti ni u novcu, ni u obećanjima, jer to donosi visoke kamate...”

Je li Sun Tsu “vidio” današnju Hrvatsku? I doista u njoj su danas istinski heroji zločinci, a na pijedestal su izdignuti doušnici svih vrsta. I dok se u Melbourneu demonstrira u Hrvatskoj hapse one koji su spašavanjem Gospića uveliko pomogli spašavanju cijele Hrvatske. Vlast kaže da su oni odgovorni za ubojstva četrdeset Srba u vrijeme kada su spašavali Hrvatsku. Njima je rat, izgleda, partija šaha ili neka druga sportska igra. Znaju li oni za Drezden, Hirošimu, Nagasaki? Jesu li po njima ubijeni civili, žene, djeca, starci žrtve, a ubojice zločinci ili obratno? Znamo da su onima koji su bacali atomske bombe podignuti spomenici. Ti koji su ih podigli, odredili su i koliko smije biti srpskih zločinaca u Hrvatskoj. Računica im je bila jednostavna: Tijekom Domovinskog rata ubijeno je 22.000 Hrvata, a ranjeno 55.000. Nestalih je 3.000. Međunarodni moćnici odredili su da za te zločine može - među Srbima - biti optuženo njih 25 (dvadeset pet) za ratni zločin. Dakle za tisuću ubijenih Hrvata - jedan Srbin može biti okrivljen - dakle njih 22, odnosno jedan na dvadesetak tisuća ranjenih i nestalih - dakle još njih 3. Ili nisu uopće vodili računa o 55.000 ranjenih, pa je na tisuću ubijenih i nestalih određeno da može odgovarati jedan Srbin? I to je opet 25.

Hrvatska vlada kao da ne želi zaostati za očito rasističkom usporedbom Hrvata i Srba od strane svjetskih moćnika. Ona smatra da za navodno 40 ubijenih Srba u Gospiću treba odgovarati najmanje 5 hrvatskih ratnika. Dakle na osam

navodno ubijenih Srba jedan Hrvat treba biti ratni zločinac. "Navodno" - jer je svima poznato da su se Levarove tvrdnje pokazale neistinitim, a da ne govorimo o za našu vladu očito presumpcionalnoj razlici između agresora i žrtve. Očito je da po hrvatskoj vladi 1000 hrvatskih žrtava vrjeti kao 8 srpskih, odnosno 125 Hrvata za jednog Srbina. Mislim da takav odnos nije ni Hitler uzimao kada bi bili ubijeni njegovi vojnici, a ovdje naša vlada procjenjuje "svoj" narod. Je li "hrvatski nacionalni interes" Predsjednika vlade g. Račana ako uspiju izboriti da 125 Hrvata vrijedi koliko jedan Srb? Misle li nam time poručiti da treba mnogo više Hrvata usporediti s vrijednošću jednog Srbina, pa im je zato brojka 125 veoma dobra procjena?

OTRGNIMO HRVATE IZ BOKE OD ZABORAVA I GUBITKA IDENTITETA

Vjesnik, 23. prosinca 1999.

U "Vjesniku" od 2. srpnja 1998. reagirao sam na neke izjave g. Slobodana Prosperova Novaka o Boki. Interesantno je da g. Prosperov Novak nije pokušao izravno odgovoriti na taj, kao ni na neke druge moje tekstove.

Ali zato u Globusu od 27. studenoga 1999. kaže: "Emisari poput predsjednikova savjetnika Slobodana Langa, koji je u Boki pokušavao obaviti takav dijalog, tamo su se svojom emocionalnom zagriženošću i manjkom taktike dugoročno obrukali. Jednako se dogodilo i predstavnicima zagrebačkog, ustvari separatističkog, krila bosanskoga kulturnog društva "Napredak", kao i stanovitom zagrebačkom profesoru prirodnih znanosti, Pečareviću (sic!), koji je svojom zapjenjenošću nad Bokom pokušao riješiti probleme vlastite biografije."

Emisari u Boki zagrebačkog separatističkog krila bosanskog društva "Napredak"! Vjerojatno je svima poznato da u Zagrebu djeluje Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809". To zna i g. Prosperov Novak, ali mu je očito teško spomenuti pravo ime Bratovštine. Mnogima i smeta ono "Hrvatska" u nazivu! Doista, više članova Bratovštine jest išlo u Boku, a najčešće mr. sc. Vanda Babić. Jasno je da on misli na nju.

Zašto? Prvo pogledajmo što sam napisao u spomenutom tekstu: "U Vjesniku od 9. travnja 1993. u članku "Zašto je 'hrvatska' izbačena iz naslova?"

"Kočan kaže: 'Genitiv koji prešuće hrvatski identitet bokeljske književnosti još jedanput pokazuje koliko je dubok 'opštejugoslovenski sindrom' i kako ga je teško iščupati iz svijesti i postupaka!'

Upravo je taj nedostatak riječi 'hrvatska' u naslovu knjige 'Stara književnost Boke' dala pečat izlasku te knjige, (...) U svezi s tim izostavljanjem riječi 'hrvatska' u naslovu knjige, postavljeno je Prosperovu Novaku pitanje na književnoj tribini posvećenoj toj knjizi. On je tada odgovorio da se hrvatstvo bokeljske književnosti podrazumijeva, kao što se podrazumijeva i hrvatstvo dubrovačke književnosti."

Međutim, suautori spomenute knjige bili su i Ivo Banac i Branko Sbutega. A nedavno će don Branko Sbutega (Vijenac od 4. lipnja 1998.) napisati: "U Zagrebu reći *hrvatska Boka* nije nimalo hrabro, ma kako netočno bilo." Očito, te dvije izjave dvaju suautora spomenute knjige međusobno su proturječne.

A mr. Sc. Vanda Babić je nedavno objavila knjigu o hrvatskoj književnosti Boke i promociju održala u Kotoru!

Ali, nije slučajno što g. Prosperov Novak govori o "zagrebačkom separatističkom krilu bosanskog društva Napredak". To je vidljivo iz mog teksta (*Hrvatsko Slovo, 4. rujna 1998.*): "Nedavno je obnovljeno i Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" Donja Lastva - Tivat, jedino hrvatsko društvo koje danas djeluje na području Crne Gore. Ovo društvo djeluje samostalno i kako nam je rekao njen predsjednik Silvio Marković, (...) postoji veliki pritisak da oni postanu podružnica istoimenog

društva u Sarajevu, iako će uskoro proslaviti stotu obljetnicu osnivanja kotorskog društva "Napredak", koje je starije od sarajevskog! Čak je u izvješću s osnivačke skupštine Društva objavljenom u časopisu Matice Hrvatske "Vijenac" netočno rečeno da su oni podružnica sarajevskog društva."

Kako ja nisam išao u Boku osobno, vjerojatno g. Prosperov Novak misli na moju knjigu "Borba za Boku kotorsku", koja doista danas i predstavlja neku vrstu emisara u Boki. A kako sam se "obrukao" svjedoči već činjenica da g. Prosperov Novak, kao svojevremeno Politika Ekspres, istražuje moju biografiju.

A ja i ovdje primam reakcije na knjigu. Tako mi jedna moja Kotorka piše:

"Vaša knjiga me ganula i smatram je velikim i važnim događajem za bokeljske Hrvate, kao i moj lični osjećaj pripadnosti Hrvatskom narodu, jer kao što kažete u Prosloru da 'kad svi zašute, kroz kamen govori - hrvatski', tako je kroz Vaše riječi i nastojanja dobilo svoj glas i potvrdu postojanja ono hrvatsko u nama koje smo usisali u djetinjstvu i nosimo u srcima, a koje postoji samo u vremenu iako ga već dugo nema u prostoru (...)"

PLAVO OBOJENO CRNIM

Jednog rujanskog jutra u Kotoru, 1990. godine,
zapisah zdvojno:

Bože, koliko samo plavetnila i ljepote svuda oko nas,
a toliko se mraka i zla počinje nadvijati nad nama:
mraka iz kojeg se izvlače zlonamjerni i lažljivi,
ljubitelji tame i razoritelji svakog reda.

Crno prijeti da prekrije plavo :
jer započela je opasna igra nezrelih ljudi,
onih što panično zatvaraju oči pred
svakim zdanjem ljudske dobromanjernosti i razbora.

Prije nego što crno skroz prekrije plavo,
podignite svoj glas i vi ljudi dobre volje,
pa ako pritom žrtvujete nešto od svog lažnog mira,
znajte da je žrtva mjerilo svake istine...

Danas u rujnu 1999. godine, mogu na žalost samo
dopisati:

Žrtva kao mjerilo istine ostavljala je jedino mogućnost
bijega u iluzorna lutanja koja nisu dozvoljavala
ukidanje tragične istine,
već jedino njeno produbljivanje.

Lutajući tako sve ove godine kroz krajolike spoznaje,
vrebali smo znakove i bljesak nade, koji su stalno izmicali,
i mogli smo se samo uvijek poraženi vraćati:
realnostima zavičaja i nebesko plavoj tuzi...

Posvećujem ovu reminiscenciju gosp. Josipu Pečariću zbog njegovih plemenitih nastojanja da nas Hrvate iz Boke otgne od zaborava i utapanja u poslušnu manjinu bez identiteta, (manjinu koja danas predstavlja samo folklorni ukras igrajući kolo bokeljske mornarice na svim mogućim feštama i oblaćeći se u maškare da zabavi posjetioce iz unutrašnjosti, dok neki od ovdašnjih svećenika pokazuju naše crkve kao državne spomenike kulture na vrlo snishodljiv način uz često isticanje da katolička crkva nije vezana za ničiji nacionalni identitet, nadajući se valjda da njihova predusretljivost neće biti zaboravljena).

A ne zaboravimo, svi spomenuti tekstovi ušli su u moju knjigu. Ne začuđuje onda da sam se njome po g. Prosperovu Novaku obrukao i da sam “svojom zapjenjenošću nad Bokom pokušao riješiti probleme vlastite biografije”. Kada bi on mislio drukčije, moja Bokeljka bi pisala drukčije. Ne daj Bože.

**PRONAĐENA POLOVICA DUŠE / DESET GODINA S
AUSTRALSKIM HRVATIMA, ZAGREB, 2002.****CRNOGORCI SE DIČE HRVATSKOM KULTUROM**

Hrvatski Vjesnik, 11. rujna 1992.

U Melbourne-u, na sveučilištu La Trobe, se već tri mjeseca nalazi na znanstvenom radu, prof. dr. Josip Pečarić. Hrvatski znanstvenik čiji radovi na području teoretske matematike su privukli pozornost svjetske znanstvene javnosti, odazvao se na poziv Australskog Sveučilišta i tako će u našoj sredini provesti skoro godinu dana.

Dr. Pečarić je redoviti profesor matematike na Zagrebačkom sveučilištu. Rodom je iz "Zaljeva hrvatskih svetaca" pa se dolaskom u Zagreb, prije pet godina, uključio u djelovanje "Bokeljske mornarice". Zapažen je u hrvatskoj javnosti izjavama koje su citirali hrvatski mediji, pojavljivanjem na hrvatskoj televiziji i nedavno objavljenim povećim intervjoum u "Glasu koncila".

H. V.: Dr. Pečarić, iako pomalo kasno, dobro došli u Melbourne. Nadamo se da ćete se ugodno ovdje osjećati. Imate li već kakvih dojmova?

Dr. Pečarić - Hvala na pozivu, izuzetno ugodno se osjećam, kad god se nalazim s našim ljudima. U Melbourne-u se tada osjećam kao da se nalazim u Zagrebu i doista mislim da su naši ljudi isti svugdje, ma gdje god se nalazili u svijetu.

H. V. Zamolili bi Vas da nam kažete nešto o sebi, o svom znanstvenom radu.

Dr. Pečarić - Redoviti sam profesor na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Bavim se matematičkom analizom, posebno teorijom nejednakosti, proučavanjem konveksnih funkcija itd.

H. V.: Kako su Australci saznali za vas i vaš znanstveni rad?

Dr. Pečarić - U navedenim oblastima nauke, poznat sam znanstvenoj javnosti jer sam objavio, većinom u inozemstvu, 240 znanstvenih radova i deset monografija, od kojih četiri u inozemstvu na engleskom. Moje knjige u inozemstvu većinom objavljaju najugledniji nakladnici kao "Academic Press". U svjetskim referatnim žurnalima se katkad uz moje ime kaže da sam veliko ime povezano za teoriju nejednakosti (tj. 'the great name in the theory of inequalities').

Inače imam veliki broj znanstvenih suradnika svugdje u svijetu, pa tako i u Australiji. Tako me je moj suradnik, prof. Mond, dekan Fakulteta za matematiku i informatiku na sveučilištu La Trobe, pozvao da dođem u Australiju na devet mjeseci. Poslije Australije, također, na poziv mojih suradnika, posjetit ću Grčku i Švedsku.

H. V.: Uz to što su Vas vaši inozemni nakladnici i suradnici prihvaćali kao vrhunskog znanstvenika, kako su Vas u svijetu znanosti prihvaćali kao Hrvata?

Nazvali smo Dr. Monda, Dekana Fakulteta na La Trobe sveučilištu i glavnog suradnika dr. Pečarića i razgovarali s njime o znanstvenom radu hrvatskog matematičara.

"Pečarić je nevjerojatan, upravo fenomenalan," bile su prve riječi Dr. Monda. "Mi smo navikli da naši gostujući znanstvenici napišu tri četiri radnje za vrijeme svog cijelog boravka ovdje. Pečarić je već sada napisao trideset (30) radnji," rekao je još uvijek u čuđenju Dr. Mond.

"Pečarić je doista fantastičan, jedino što je svo osoblje na fakultetu zauzeto cijelo vrijeme. Svi imaju pune ruke posla i ne mogu u ukorak s njime. Meni, koji radim s njim je teško izdržati tempo. Iznimno je marljiv i savjestan" dalje je objašnjavao Dr. Mond. I tako je cijeli razgovor s Australskim sveučilišnim profesorom protekao u čuđenju i divljenju znanosti, upornosti i marljivosti Dr. Pečarića. Zato smo odlučili predstaviti ovog Hrvata, ambasadora svoga naroda u svijetu, i našoj čitateljskoj publici.

Ali kao što se može vidjeti u ovom razgovoru Dr. Pečarić puno radije razgovara o svojoj domovini nego o svom znanstvenom radu. "Svima koje to zanima, o mom radu na području matematike, dovoljno govore moji radovi, a nikada se dovoljno ne govori o Hrvatskoj, pa zato radije koristim ovu prigodu da govorim o njoj" istaknuo je dr. Pečarić.

Dr. Pečarić - Mnogim svojim suradnicima u svijetu sam pisao i objašnjavao stanje u domovini. Uvijek sam nailazio na razumijevanje i simpatije, a poneki su bili ogorčeni ponašanjem njihovih vlada dok Hrvatska još nije bila priznata i dok se sama suočavala sa snažnim neobuzdanim neprijateljem.

Posebno mi je draga uspomena na moju posljednju knjigu koju je objavila "Academic Press", SAD. Naime, ona je predana u tisak prije dvije godine kada je u mojoj adresi stajala i riječ Jugoslavija. Mnogo prije nego je Hrvatska priznata, ja sam insistirao da se moja adresa korigira i da se stavi Croatia. Moj suradnik iz Amerike je istaknuo nakladnicima da posebno vode računa o tome "jer je to prof. Pečariću veoma važno". Vjerujem da je to prva knjiga izdana u inozemstvu poslije priznanja u kojoj je jasno naznačeno podrijetlo znanstvenika : Croatia.

H. V.: Hrvatima koji prate domovinski tisak je poznato da ovo nije vaša jedina rodoljubna djelatnost. Naše čitatelje će zanimati vaša rodoljubna djelatnost u domovini.

Dr. Pečarić - Borba za slobodu u domovini nije mogla ostaviti nikoga ravnodušnim. Hrvatski narod, da bi izborio ono što je izborio, morao je da izvuče posljednje atome svoje snage u borbi protiv mnogo jačeg (samo po oružju) i neljudskog neprijatelja. Tako sam ja svoju rodoljubnu djelatnost na neki način povećao sa činjenicom i da sam redoviti profesor na Zagrebačkom sveučilištu i Hrvat iz Boke kotorske.

H. V.: Vi ste rodom iz Boke, iz kraja koji nije u granicama današnje hrvatske države. Kako to djeluje na Vas?

Dr. Pečarić - Ne samo da Boka nije u granicama Hrvatske države, nego je kroz cijeli period postojanja Jugoslavije sve učinjeno da se Boka kotorska, njezina hrvatska kultura istisne iz sjećanja hrvatskog naroda. Tako da je bratovština "Bokeljska mornarica - Zagreb" sebi stavila kao primarnu zadaću, povratak Hrvata Boke kotorske i hrvatske kulture u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države.

H. V.: Recite nam malo više o bratovštini "Bokeljska mornarica". Mnogi naši čitatelji sigurno nisu upoznati s tom organizacijom.

Dr. Pečarić - Nažalost u pravu ste s ovom tvrdnjom. Iako se radi o najstarijoj hrvatskoj bratovštini koja je osnovana 809. godina, dakle prije 12. stoljeća, u vrijeme Crvene Hrvatske. Tada su moći sv. Tripuna kotorski mornari donijeli u Kotor. U istom stoljeću je izgrađena i prva crkva sv. Tripuna. Ono malo ostataka od te crkve koje još danas imamo u Kotoru prepuno je hrvatskih pletera. Na ruševinama te crkve, izgrađena je u 12. stoljeću, danas najstarija hrvatska katedrala.

Bratovština "Bokeljska mornarica" je kroz prošlih 12. stoljeća nekada tabranjivana, pa tako i poslije Drugog svjetskog rata. Rad Bratovštine je kasnije obnovljen ali je morao biti "prilagođen" vremenu, pa su nametnuti socijalistički znakovi što još uvijek važi za one dijelove bratovštine koji se nalaze u Boki. Radi toga se zagrebačka podružnica "Bokeljske mornarice" osamostalila jer jedino na taj način može sasvim slobodno raditi na interesu hrvatskog naroda u Boki i uopće.

H. V.: A da li je bratovštinu zabranjivala srbijanska kraljevska vlast poslije

Prvog svjetskog rata?

Dr. Pečarić - I da je htjela to nije mogla učiniti. Dapače, prije Drugog svjetskog rata u Boki kotorskoj je djelovalo 17 hrvatskih društava. Poslije Drugog svjetskog rata do danas niti jedno, a i "Bokeljskoj mornarici" je nametnuto "bratstvo i jedinstvo". Također treba imati u vidu da je na zadnjem popisu pučanstva provedenom za vrijeme Austrougarske 1910. godine, oko 50% pučanstva Boke kotorske bilo hrvatsko. A na zadnjem popisu 1981. bilo je svega 8% Hrvata. Dok se ukupno pučanstvo Boke kotorske kroz 70 godina udvostručilo, broj Hrvata je smanjen za tri puta. Drugim riječima, etničko čišćenje Boke kotorske provođeno je svo vrijeme postojanja Jugoslavije.

Pri tome treba naglasiti da su gradovi u Boki kotorskoj u vrijeme Austrougarske bili hrvatski, a to znači da je kultura stvarana na tom prostoru uglavnom hrvatska. To je opet od posebne važnosti ako se ima u vidu da je prema zvaničnim crnogorskim podacima dvije trećine pokretnog spomeničkog blaga Crne Gore i oko 40% nepokretnog u Boki kotorskoj, dakle oko 50% spomeničkog blaga današnje Crne Gore, pripada hrvatskom narodu, a hrvatski narod za to i ne zna.

H. V.: Što je konkretno "Bokeljska mornarica" poduzimala da obnovi svijest o hrvatskoj prošlosti i općenito hrvatstvu Boke kotorske?

Dr. Pečarić - Razgovarali smo sa skoro svim čelnicima hrvatskih stranaka, hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova, kao što su HAZU, Hrvatski leksikografski zavod, Matica hrvatska, urednikom Hrvatske revije - prof. Nikolićem, a primio nas je i kard. Kuharić. U stalnom smo kontaktu s ministrom za iseljeništvo - dr. Sančevićem, i ravnateljem Hrvatske matice iseljenika Borisom Marunom. Davali smo izjave raznim novinama, između ostalih i "Glasu koncila". Sudjelovali smo i na tv. emisijama. Posebno je bio zapažen naš nastup na TV programu "U krupnom planu". A nedavno je HTV emitirala emisiju "Hrvatstvo Boke kotorske"

U samom početku našeg rada, kada smo kontaktirali s najvišim uglednicima hrvatske politike i kulturne javnosti, primijetili smo da u Hrvatskoj ljudi ne znaju čak ni to da je Boka kotorska "Zaljev Hrvatskih Svetaca". Naime od dva hrvatska sveca, jedan, SV. Leopold Mandić je iz Boke kotorske, a od četiri hrvatska

blaženika, dvoje su, bl. Ozana Kotorka i bl. Gracija iz Mula, iz Boke kotorske. Također i jedini hrvatski Papa, Sixto V. je iz Boke kotorske.

Radi toga u našem djelovanju, posebno naglašavamo - Zaljev Hrvatskih Svetaca! Kad prvi put čuju za "Zaljev Hrvatskih Svetaca", Hrvati su obično šokirani činjenicom da nisu znali ono što bi svaki Hrvat morao dobro znati. U biti to je samo jedan mali detalj u onome što se zove memoricid nad hrvatskim narodom. U prethodnom komunističkom režimu, vlasti su ulagale mnogo truda da izbrišu iz hrvatske svijesti ovakve i slične podatke hrvatske povijesti i kulture.

H. V.: Dijelite sudbinu mnogih drugih Hrvata iz Bosne, Hercegovine, Sandjaka, Srijema, Bačke itd. da ne nabrajamo sve hrvatske krajeve. Kako Vi podnosite tu "sudbinu".

Dr. Pečarić - U svakom slučaju, sada mnogo lakše nego prije, jer sada imamo svoju državu. Hrvatske vlasti danas već konsultiraju s nama kad god se raspravlja o Hrvatima iz Boke, a to će sigurno činiti i hrvatske vlade ubuduće, Bože moj, pa to su hrvatske vlasti. Naravno, s obzirom na istu sudbinsku vezanost, mi surađujemo s Hrvatima iz drugih krajeva koji danas nisu u Državi Hrvatskoj.

H. V.: Kako ocjenjujete politiku hrvatskog državnog vodstva prema svim područjima otetim od Hrvatske?

Dr. Pečarić - Nažalost, hrvatsko državno vodstvo ne može raditi ono što želi, nego mora raditi ono što može. Zato, mislim, da odgovornost prema tim područjima leži na svim Hrvatima, jer hrvatski nacionalni program mora biti svojina svakog Hrvata, a ne samo hrvatske vlasti.

H. V.: Kad kažete "hrvatski nacionalni program" što mislite reći, o kakvom nacionalnom programu se radi?

Dr. Pečarić - Kao prvo, sadašnje ponašanje svjetskih sila ne jamči njihovu želju za rješenje balkanskog problema. A jasno je da je glavni, ako ne i jedini balkanski problem, srpski imperijalizam i dok god se on ne slomi i ne kazni, - naglašavam ovo kazni, agresor tj Srbija i Crna Gora, neće biti riješen balkanski problem.

Radi toga, Hrvatska će i ubuduće morati biti spremna da se othrve velikosrpskom imperijalizmu.

Hrvatski narod se mora truditi da na razne načine vrati većinu onoga što je do sada izgubio. Na primjer: mnogim Hrvatima je za vrijeme postojanja Jugoslavije, izbrisana iz svijesti i sama činjenica da su Hrvati. Kod nas u Boki su poslije rata dijelili stanovništvo Boke na Srbe i katolike, a kad to nije uspjelo, s jugoslavenstvom su mnoge Hrvate otrgnuli od svoga naroda.

Iako u Boki odnarodivanje Hrvata preko vjere nije uspjelo, u drugim krajevima to jest. A ti koji su prihvatali odnarodivanje od hrvatskog narodnog bića

ne shvaćaju da su upravo prihvatili ono što su im nametnuli njihovi najveći neprijatelji.

Također, Hrvatski narod se mora truditi da vrati hrvatski utjecaj u svim hrvatskim zemljama, a to se najbolje postiže širenjem spoznaje i svijesti o hrvatskoj prošlosti svih tih krajeva. Drugim riječima, svijest hrvatskih ljudi mora biti takva da ovakva pitanja, kao što je ovo o hrvatskom nacionalnom programu, uopće neće biti potrebno postavljati.

H. V.: Po vašoj ocjeni, kakva je uloga Hrvata koji žive izvan domovine u ovom procesu?

Dr. Pečarić - Ista kao i do sada - velika! Naime, u vrijeme dok smo mi u Hrvatskoj živjeli u mraku zvanom Jugoslavija, vi ste ovdje sanjali jedan divan san koji se zvao "Slobodna i nezavisna Hrvatska". Dok mi u Hrvatskoj nismo vjerovali u taj vaš san, vi ste i dalje sanjali, dok taj vaš san nije postao dio nas. I zato sada imamo tu slobodnu i neovisnu Hrvatsku.

O hrvatskom nacionalnom programu možemo sada razmišljati i oblikovati ga zato što imamo državu, inače bi to isto bio san, a ovako je java. Tako isto i u sadašnjem trenutku, a i ubuduće, mi ćemo se u Hrvatskoj više dijeliti među sobom. Što je i prirodno. Ljudi vole vlast, pa se bore za nju. Vi vani, ste oslobođeni od toga, pa cijelokupnu svoju energiju, koja nije mala, a i sredstva koja nisu mala, možete i ja mislim, trebate, posvetiti upravo na Hrvatskom nacionalnom programu.

H. V.: Hvala Vam na razgovoru profesore, nadamo se da ćemo Vas često viđati u našoj sredini dok boravite u Melbourne-u i da ćete se uvjeriti da će naš doprinos Hrvatskom nacionalnom programu biti upravo takav.

Dr. Pečarić - U to uopće ne sumnjam.

Razgovor vodio:
Tomislav Bošnjak

INTERVJU NA RADIJU SBS U OŽUJKU 1993. GODINE

SBS: Naš današnji gost je Član suradnik HAZU dr. Josip Pečarić, redoviti profesor matematike na Zagrebačkom sveučilištu, koji je na poziv LaTrobe University Melbourne proveo skoro devet mjeseci u Australiji. Profesore Pečarić, dobar Vam dan.

J.P.: Dobar dan.

SBS: Kažite nam nešto o svom znanstvenom radu

J.P.: Vjerujem da vaši slušatelji sigurno znaju da morate imati veliki stvaralački opus da bi uopće bili kandidat za HAZU, a pogotovo da bi postali član naše Akademije. Tako sam ja autor oko 250 znanstvenih radova od kojih je većina publicirana u poznatim svjetskim časopisima i 13 knjiga od kojih je 4 publicirano od poznatih svjetskih izdavača, naravno na engleskom. A jedna od njih bi trebala uskoro biti tiskana i u prijevodu na kineski jezik.

To se smatra za izuzetan opus i na svjetskoj razini, i zato je više puta u svjetskim referativnim žurnalima za mene pisalo da sam "veliko ime u teoriji nejednakosti". Naime, većina mojih radova i knjiga je u vezi s matematičkim nejednakostima.

To je za posljedicu imalo i to da imam veliki broj suradnika iz čitavog svijeta: SAD, Kanada, Australija, Engleska, Njemačka, Rumunjska, Bugarska, Grčka, Švedska, Kina, ..., pa sam tako došao i ovdje. Moj suradnik Profesor Mond, inače dekan Matematičkog fakulteta na LaTrobe University, osigurao je poziv njegovog sveučilišta za gostovanje u trajanju od devet mjeseci. A uskoro bih trebao posjetiti Švedsku i Grčku. U Adelaide su već pokrenuli postupak za eventualno dobivanje sredstava koja bi omogućila moj dolazak kod njih slijedeće godine. Naime, pored prof. Monda u Australiji imam još tri suradnika, a jedan od njih je u Adelaideu. Na poziv University of Adelaide bio sam veću dva navrata u njihovoј sredini: u jedanaestom mjesecu prošle godine, i prije nekoliko tjedana.

SBS: Vi ste rodom iz Boke kotorske, ili kako Vi volite reći iz Zaljeva hrvatskih svetaca. Boka je prelijepa.

J.P.: Da, doista. Jedan pjesnik je rekao za nju: Kako ovdje sunce može zaći, kad ljepote takve nigdje neće naći. Boka je bila prva na udaru velikosrpske ekspanzije, tako da je etničko čišćenje Boke provođeno svo vrijeme postojanja Jugoslavije, s provodi se sve do današnjeg dana. I ne samo to. Boka je bila glavna karika u nečem što nazivamo MEMORICID nad hrvatskim narodom. Ona je bila skoro potpuno izbrisana iz svijesti hrvatskog naroda. Zato mnogi ljudi u Hrvatskoj, a i ovdje, nisu znali da je Boka "Zaljev hrvatskih svetaca". Name, od dva hrvatska sveca, jedan, sv. Leopold Bogdan Mandić je iz Boke, a od četiri hrvatska blaženika, dvoje je iz Boke, blž. Ozana Kotorska i blaž. Gracija iz Mula.

Dodajmo tome da je i jedini hrvatski papa Siksto V podrijetlom iz Boke. Dakle malena Boka je dala više takvih ljudi nego ostale hrvatske zemlje, a u njoj se nalazi i najstarija hrvatska katedrala: katedrala sv. Tripuna u Kotoru.

Zato je Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica -809" iz Zagreba, uzela sebi kao primarnu zadaću povratak Boke i velike hrvatske kulturne baštine u njoj u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države.

Sam naziv "Zaljev hrvatskih svetaca" uveliko nam pomaže u tome, jer smo mnogo puta doživjeli šok kod hrvatskih ljudi, kad doznaju da postoji Zaljev hrvatskih svetaca. Šok kad doznaju nešto što bi očito svaki Hrvat trebao znati.

A kolika je ta kulturna ostavština hrvatskog naroda u Boki najbolje govore zvanični crnogorski izvori kad kažu da je 2/3 pokretnog spomeničkog blaga današnje Crne Gore i 40 posto nepokretnog na području Boke. Oni tu kulturu svojataju, ali, naravno, radi se o hrvatskoj kulturi.

SBS: Proveli ste devet mjeseci među nama, h Hrvatskoj zajednici Australije. Kako ste to doživjeli?

J.P.: Vidite, hrvatski narod je raspolučen. Ima nas skoro jednako vani koliko i doma, u Hrvatskoj. Svaki hrvatski čovjek to doživjava kao vlastitu raspolučenost, pogotovo stoga što smo veliki dio života bili prisilno razdvojeni. Dakle, to Vam je kao da je pola vašeg bića negdje daleko. Ovih devet mjeseci meni su kao da sam našao tu svoju izgubljenu polovicu. Čini mi se da sada pripadam i hrvatskoj emigraciji na isti način na koji pripadam i hrvatskom narodu u Domovini. Kroz ovih devet mjeseci razgovarao sam s mnogo naših ljudi, bio gost u mnogim domovima, bilo osobno, bilo putem radija i novina. Da, tek sada pripadam punini hrvatskog nacionalnog bića.

SBS: Jeste li zadovoljni s Vašim aktivnostima u Zajednici?

J.P.: I jesam i nisam. Čini mi se da sam mogao još više učiniti. Čim sam došao ovamo, g. Mato Verkić je odmah osjetio da Zajednici mogu biti od koristi svojim radom. Međutim, svi njegovi pokušaji i planovi na početku nisu se realizirali, tj. nisu bili prihvaćeni na način na koji je on to želio. Tek poslije punih dva mjeseca, kad je on bio organizator demonstracija, govorio sam na njima i na neki način predstavio se širem krugu naših ljudi. Ali i poslije toga, čini mi se, mogao sam biti više iskorišten. Zato jedan mali žal za propuštenim ostaje u meni, ali ne samo zbog eventualnog mog nedjelovanja, već zbog toga što mi se čini da veliki broj hrvatskih intelektualaca ovdje u Melbourneu nije na adekvatan način iskorišten.

Vidite u drugim Hrvatskim zajednicama djeluju takve udruge kao na primjer "Društvo bivših studenata i prijatelja Zagrebačkog sveučilišta", ili druge slične organizacije. Bilo bi itekako važno da slična udruga djeluje i ovdje, jer u Melbourneu imate doista puno hrvatskih intelektualaca, školovanih i doma i ovdje. Njihovo povezivanje, zajedničko djelovanje, bilo bi doista od velike koristi svima, cijeloj Zajednici, a i Domovini.

Mnoge reakcije na moje djelovanje ovdje - koje sam osobno doživio - garantiraju mi da naši ljudi jedva čekaju slično organizirano djelovanje hrvatske inteligencije.

SBS: U odgovoru na prethodno pitanje dotakli ste se, u stvari, pitanja organiziranja Hrvatske zajednice u inozemstvu. Kako gledate na to?

J.P.: Sigurno je to pitanje od izuzetne važnosti. Kada smo krenuli u borbu za oslobođenje Hrvatske iz tamnice zvane Jugoslavija, romantičarski smo vjerovali da će mnogi naši ljudi pohrliti u slobodnu Hrvatsku, za koju su se mnogi od njih cijelog života borili. Mnogi se i jesu vratili i tračat će se, ali ne u mjeri u kojoj smo se mi nadali. Naravno, mnogi su razlozi tome, vama bolje poznati nego bilo kome, pa ja neću o tome.

Djelovanje iseljene Hrvatske bilo je izuzetno i dok nismo imali hrvatsku državu, ali i prilagođeno toj činjenici. A sada kada je imamo sigurno može biti još veće i još bolje. A mora biti i drugačije. Zato ste u pravu, kad se dotičete tako važnog pitanja.

S obzirom da sam sluša Vaš razgovor s g. Aralicom, koji je s obzirom na funkciju koju obnaša u Hrvatskoj, najpozvanija osoba iz Hrvatske koja o tome može govoriti, mogu samo konstatirati da sam njegov odgovor sa zadovoljstvom slušao. Prvo, zato što u Domovini shvaćaju značaj tog pitanja, ali i samim rješenjem koje se nudi, dakle rješenjem koje se zasniva na onom "Ne treba ponovo otkrivati toplu vodu". Doista, postoje isto tako velike iseljeničke zajednice kao što je Hrvatska zajednica, pa treba kopirati način njihovog rada, organiziranja, uz zadržavanje svega dobrog stvorenog u Hrvatskoj zajednici.

SBS: Kako gledate na stranački život u emigraciji?

J.P.: Kada bi se postigla organizacija o kojoj je govorio g. Aralica, tada ne vidim nikakvu potrebu za stranačko organiziranje u inozemstvu. Hrvatska je u ratu i svi koji hoće da se bore doći će u nju. Tako isto, svi koji žele da se bore za pobjedu ove ili one političke opcije u Hrvatskoj, trebaju doći tamo i boriti se.

Također, hrvatskoj vlasti ne treba podmetati nogu u njihovom radu, već pomagati joj u svemu. A, ako smatramo da ne donose najbolje odluke, na izborima treba glasovati za druge. To je za mene najbolji obrazac: kada si vani postoji samo Hrvatska, koju predstavlja ona vlast koju je izabrao hrvatski narod, a u Hrvatskoj što bujniji i burniji stranački život. Naravno, nikome nije dopušteno djelovanje na štetu Hrvatske. Kad je ona u pitanju postoji samo jedinstvo svih.

Sigurno ima još puno toga popraviti u životu Hrvatske. Pa naša država postoji samo nešto više od godine dana. Ali, ne treba se uzbudjavati previše i na neka sapletanja mlade države. Hrvatska ima veliku snagu u svom narodu, koji neće dopustiti odlazak na stranputicu hrvatske države. U to budite uvjereni.

Kada počne djelovati nova organizacija hrvatskog iseljeništva, dakle nešto slično onom o čemu je govorio akademik Aralica, mislim da će mnoge stvari same

po sebi doći na svoje mjesto. Pa mi još i ne znamo što znači imati svoju državu i što sve ta činjenica sa sobom donosi.

SBS: Spominjete jedinstvo. Kako u svezi s tim gledate na nacionalno pomirenje?

J.P.: Stoljećima je Hrvatska bila u sastavu drugih država u kojima su Hrvati bili narod drugog reda. Uvijek su drugi vladali, a osnovni način vladanja našim narodom bio je: podijeliti nas i suprotstaviti jedan dio našeg naroda drugom. Sve dok se to moglo sprovoditi, lako je bilo vladati Hrvatskom.

Zato je nacionalno pomirenje Hrvata bila osnovna stvar koju je trebalo učiniti da bi smo dobili jedinstvo hrvatskog naroda u borbi za svoju hrvatsku državu. Bez tog jedinstva, bez nacionalnog pomirenja ne bi ni imali hrvatsku državu danas.

Konkretno, to za mene znači da me ne interesira kakav je koji Hrvat bio ranije, u vrijeme kad nismo imali šanse da stvorimo državu, već samo kakav je u ovoj borbi sada. Mislim da bi bilo nemoralno pozvati na nacionalno pomirenje da bi stvorili hrvatsku državu, a kada je stvorimo, e onda pitamo kakav je tko bio 1950. i neke. Oni koji to tako rade, često se bore za neku bolju poziciju pa umjesto sposobnosti žele opet uvesti nekakva "prvoboračka prava" ili nešto tome slično.

Međutim, boraveći ovih devet mjeseci među vama, često sam razgovarao s našim ljudima upravo o toj temi. Često se, gotovo po pravilu, kao lošiji Hrvati etiketiraju cijele grupe ljudi, a ako se i spominju pojedinci, tada se optužba odnosi na sve slične njemu, na čitavu jednu kategoriju u hrvatskom narodu. Tu se po pravilu radi o nerazumijevanju uvjeta pod kojim su se pojedine grupe ljudi u Hrvatskoj razvijale.

Spomenut će jedan primjer, mada ih ima više. Hrvatski intelektualci koji su došli ovamo prije 5-10 godina se često etiketiraju kao Jugoslaveni, jer nisu - čim su stigli ovdje - bili istovjetni onima koji su došli prije 20-30 godina. Naravno, nisu ni mogli biti jer su čitav život živjeli u Jugoslaviji i bili cijeli svoj život okruženi samo "jugoslavenskom istinom". To vam je slično tome što su djeca ranijih doseljenika bili ovdje okruženi Engleskim jezikom, pa znaju bolje Engleski nego Hrvatski.

Sličnih nerazumijevanja bilo je i u suprotnom pravcu, ali, ako dođe do osnivanja društva u kojem bi bili i intelektualci školovani ovdje i oni školovani u Hrvatskoj, vidjet ćete kako će se oni brzo razumjeti, i kako takvih nesporazuma između njih ubrzo neće biti.

A u stvari, hrvatski čovjek, živeći stalno pod čizmom stranih vlastodržaca, bio je prisiljen praviti razne kompromise u životu. Na primjer: ili ostati u Domovini i pognuti se, ili napustiti Domovinu i svoj narod, a ne pognuti se. I jedno i drugo je kompromis. Ali ponavljam, nije važno tko je što odabrao, već je dobro što nas je u pravom trenutku bilo jednakomo doma i vani. Bez toga ne bi bilo hrvatske države. Svi Hrvati su napravili čudo sudjelujući u stvaranju hrvatske države, i umjesto da optužujemo sebe same, divimo se svom narodu, divimo se svima koji su sudjelovali u tome i budimo ponosni na njih i na sebe same.

SBS: Imate li neku poruku našim slušateljima?

J.P.: Ja volim parafrazirati one stihove koji su napisani za moju Boku pa kažem

"Kako sunce nad Hrvatskom može zaći
kad ljepote takve nigdje neće naći?"

I doista, lijepa je naša Boka, ali isto tako je lijep svaki naš hrvatski kraj. Prelijepa je naša Hrvatska. I jedino što je ljepše od hrvatske zemlje jesu hrvatsku ljudi, cijeli naš hrvatski narod. Pošto svi jednako volimo svoj narod, umjesto o tome kakav je tko bio, razmišljajmo kako se možemo još bolje razumjeti, povezati, ujedinjavati. Jer, jedinstvo hrvatskog naroda daje veliku jaku i bogatu hrvatsku državu. Sve drugo ide na ruku našim neprijateljima.

Na kraju, pozdravljam sve vaše slušatelje, cijelu našu Hrvatsku zajednicu, i poručio bih da se radujem svakom budućem susretu s vama.

**Prof. dr. Josip Pečarić, Zagrebački Bokelj i matematičar
svjetskog glasa**

**ZALJEV HRVATSKIH SVETACA ČETNICI OČISTILI
OD HRVATA**

Slobodna Dalmacija, 1. srpnja 1993.

Profesor dr. Josip Pečarić je jedan od najuglednijih zagrebačkih Bokelja, član Upravnog odbora "Bokeljske mornarice 809" i potpredsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" iz Zagreba. Dr. Pečarić je inače matematičar svjetskog glasa, a na skupštini HAZU 3. prosinca 1992. izabran je za člana suradnika. Kao autor i koautor objavio je više od 260 znanstvenih radova i 13 knjiga, a jedna od njih će ove godine izaći i na kineskome. To je razlog što je već nekoliko puta u svjetskim referativnim časopisima naveden kao "veliko ime u teoriji nejednakosti". No, u posljednje vrijeme dr. Pečarić najviše je zaokupljen promicanjem istine o Boki, a mnogobrojnim kontaktima u inozemstvu intenzivno radi na "imageu" Hrvatske u svijetu. To je bio i povod našeg razgovora.

- Koje su mogućnosti da se preko znanstvenog rada promovira hrvatska država?

Hrvatima nikad teže

● Znanstvenici već samim svojim radom podižu ugled domovini, ali i u osobnim kontaktima širom svijeta objašnjavamo kolegama istinu o Hrvatskoj. Nedavno sam se vratio iz Australije gdje sam proveo devet mjeseci na poziv jednoga svog suradnika, inače Židova. Na početku rata u Hrvatskoj pisao sam mu da se radi o fašizmu u Srbiji, a kada su se na australskoj televiziji pojavile slike konclogora, podsjetio sam ga na to i rekao: "Sigurno niste vjerovali kada sam vam pisao o fašizmu u Srbiji. Vidite da sam bio u pravu."

- Kakva je situacija u Boki danas?

● Život u Boki za Hrvate je bio težak u cijelom periodu postojanja Jugoslavije, a danas je teži nego ikad. Etničko čišćenje se provodilo sve vrijeme i praktički je završeno još početkom rata. Veća skupina Hrvata ostala je jedino u Tivtu, s tim da ih od 95 posto u ukupnom broju stanovnika 1910. godine danas ima samo 23 posto. Treba napomenuti da je u posljednjih godinu-dvije iz Tivta u Hrvatsku iselilo sedam liječnika specijalista. Nas bokeljske Hrvate posebno je potresla smrt Tomislava Moškova. Četnici su mu nakon TV-emisije "Hrvati u

"Boki" razbili auto, ispisali svašta po kući, a naš Tomislav je umro. Još se uvijek ne zna kako. Postoje neke indicije da je ubijen.⁷

- Mnogima nije poznato da se Boka kotorska još zove i "Zaljev hrvatskih svetaca". Otkud to ime?

- Boka je glavna karika u memoricidu koji je izvršen nad hrvatskim narodom. Zašto "Zaljev hrvatskih svetaca"? Pa od dva hrvatska sveca jedan je, sv. Leopold Mandić, iz Boke. Od četiri blaženika dva su iz Boke: blažena Ozana Kotorska i Gracija iz Mula. Posebno treba istaknuti i papu Siksta V koji je podrijetlom Hrvat iz Boke. Sve to želi se izbrisati iz svijesti hrvatskog naroda kako bi se otela velika hrvatska kulturna baština u Boki.

- Postoje li u Crnoj Gori demokratske snage koje bi Crnu Goru mogle izbaviti iz "bratskog zagrljaja" Srbije?

- Srećom, postoje. Crnogorska oporba je za razliku od oporbe u Srbiji bila stalno protiv rata u Hrvatskoj i Bosni. Zato svakim danom jačaju nade da će Crna Gora steći svoju nezavisnost, da će se oslobođiti toga srpskog zagrljaja smrti. Ne zaboravimo, Hrvati u Boki su ona karika koja ih vezuje za Europu.

- Kakva je uloga Srpske pravoslavne crkve na tim prostorima?

- Od nastanka Svetosavske crkve srpski narod počinje provoditi politiku genocida. Prvi takav genocid izvršen je nad narodom katoličke Duklje (Crvena Hrvatska) i provode ga do današnjeg dana nad svim narodima koji je dijele od mora. Crna Gora se mora što prije oslobođiti Srbije i Srpske pravoslavne crkve.

⁷ U knjizi "Borba za Boku kotorsku" dan je slijedeći komentar ovog dijela intervjuja:

Novinarske greške

Najčešća greška koju čine hrvatski novinari kada je u pitanju najstarija hrvatska bratovština jest ona s dodavanjem broja **1** ispred broja **809**. Tako ta mala cifra u tren odnese tisuću godina tradicije.

Zato često strepimo što ćemo naći u tekstu koji govori o Boki ili pak u nekom našem interviewu. Vjerljivo je školski primjer novinarske greške onaj iz interviewa danog Slobodnoj Dalmaciji od 1. srpnja 1993. U njemu stoji slijedeći tekst:

"Nas bokeljske Hrvate posebno je potresla smrt Tomislava Moškova. Četnici su mu nakon TV-emisije 'Hrvati u Boki' razbili auto, ispisali svašta po kući, a naš Tomislav je umro. Još se uvijek ne zna kako. Postoje indicije da je ubijen."

U mom tekstu je spomenuto kako je Tomislav sudjelovao u emisiji 'Hrvati u Boki', koja je emitirana mnogo ranije od samog događaja. To je spomenuto kako bi bilo jasno zašto su baš njemu razbili auto i ispisali svašta po kući, što je Tomislava toliko uzrujalo da je zbog toga umro. Završio sam priču o njemu rečenicom: "Nisu ga ubili, ili možda ipak jesu!"

Jasno je da sam govorio o posrednoj krivnji za njegovu smrt, ali je to protumačeno s onim "postoje indicije da je ubijen". I mnogo kasnije kada bi koji Hrvat iz Boke dolazio u Zagreb, znao bi mi reći kako Tomislav nije ubijen!

Rezultat posrbljivanja je i "slavna" izjava Momira Bulatovića da je "Crnogorcima ime crnogorsko, a prezime srpsko". Crnogorci imaju svoje ime i svoje prezime, no morat će se braniti od srpskih osvajača.

- Zbog angažiranoga znanstvenog rada posljednje ste vrijeme boravili uglavnom u inozemstvu. Kako hrvatska dijaspora reagira na posljednje događaje u Hrvatskoj?

Dolari za domovinu

● Reakcije su slične ovima u domovini. U hrvatskim novinama mogu se naći različita mišljenja, a isto je tako i u inozemstvu. Želim posebno istaknuti nešto što stalno treba imati na umu, a to je velika pomoć koja dolazi od našega iseljeništva, i to od "malih ljudi" koji odvajaju od usta da bi pomogli domovini. Prilikom posjeta Australiji kod velečasnoga Mate Križanca jedna je baka otvorila novčanik i rekla: "Mužu i meni će biti dovoljno 10 dolara za kruh i mlijeko do četvrtka, a ostalih 40 pošaljite našoj Hrvatskoj."

- Kakva je bila uloga međunarodne zajednice tijekom sukoba i bivšoj Jugoslaviji?

● Na početku borbe za Hrvatsku naivno smo vjerovali da se Zapad bori za demokraciju i tu smo lekciju skupo platili. Za njih postoje samo interesi, a njihov interes se na ovim prostorima zove Jugoslavija. Baker je dao signal za početak rata u Sloveniji, ali je on trebao poslužiti da Slovenija iz njega izide kao žrtva, a da Hrvatska bude proglašena agresorom. Tu politiku bih nazvao politikom nonsensa. Ona počinje famoznim embargom na uvoz oružja kojim se zabranjuje žrtvi da se brani. Nadalje, sve oružje iz Slovenije i Hrvatske je poslano Srbima u BiH pa je tako EZ naoružao bosanske Srbe, a potpisivanjem Vanceovog plana Hrvatska je bila ucijenjena. Ne prihvati li ga, neće biti priznata, a kada ga je potpisala, samo ga se ona morala pridržavati. Od samog početka sukoba u BiH Hrvatska je proglašavana agresorom. I danas joj se prijeti sankcijama, a Clinton svojom politikom "pomaganja Muslimanima" samo radi na razbijanju njihova saveza s Hrvatima, slabljenju hrvatske države i stvaranju neke nove Jugoslavije. Tako izgleda uloga svjetskih moćnika.

Sakrivanje svijeta

- Kako rješiti problem u Bosni i kako objašnjavate ponašanje Muslimana prema Hrvatima, dojučerašnjim saveznicima?

● Problem u Bosni se mogao rješiti da su to htjeli svjetski moćnici. No, on se rješavao u skladu s interesima saveznika Francuske, Engleske i Amerike pa se slobodno može ukazati na značenje broja 3 u ovom stoljeću: imali smo Trojni

pakt, a danas imamo 3M - Major, Milošević i Mitterandt. Ponašanje Muslimana prema Hrvatima logična je posljedica katastrofalne politike muslimanskih političara. Najveću osudu takve politike dali su, nažalost, Hrvati srednje Bosne, kada su se predali Srbima bježeći pred Muslimanima. Sjetimo se da je Izetbegović cijelo vrijeme bio za Jugoslaviju i snosi veliku odgovornost što svoj narod nije pripremio za rat.

- Oporba uglavnom kritizira politiku predsjednika Tuđmana prema Bosni. Je li bilo grešaka?

- Ta je kritika, najblaže rečeno, začudujuća. Čak se govori da je HVO dobar, ali da Boban ne valja. Kao da to nije uvjetovano jedno drugim i kao da Bobanova politika "vlastitog teritorija" nije omogućila da se Hrvati brane i tako spase BiH. Ja sam u Melbourneu iz tjedan u tjedan slušao na muslimanskome radiju kako uvjeravaju Hrvate iz BiH da nisu Hrvati nego Bosanci katolici. Cijelo su vrijeme izjednačavali Srbiju i Hrvatsku, a posljednjim događajima su pokazali svoje pravo lice. Nikako ne mogu zaboraviti izjavu Sefera Halilovića: "Prvo ćemo srediti četnike, a zatim ustaše."

- Zašto su još uvijek neki svjetski politički čimbenici neskloni Hrvatskoj?

- Ima više razloga za to. Prvo, žele sakriti svoju prljavu ulogu. Nadalje, Hrvatska je po njima kriva što je razbijena Jugoslavija pa je treba kazniti, a ako bi priznali da je za to kriv Milošević, priznali bi i svoju krivnju. Na kraju, ali ne manje važno, Hrvatsku treba spriječiti da ojača, jer ih i ovakova Hrvatska sprečava da provedu svoje prljave namjere na ovim prostorima.

- Kako izgleda hrvatska politička slika na unutrašnjem planu?

- Da je svijest o hrvatskom nacionalnom interesu duboko usađena u svijest naših ljudi, ni vladajuća stranka ni oporba ne bi se mogle ponašati onako kako to čine u posljednje vrijeme. Dok se HDZ doimlje kao da se igra kauboja i indijanaca, tj. partizana i ustaša, dotle oporba, umjesto da sustavno raskrinkava ponašanje svjetskih moćnika prema Hrvatskoj, čini sasvim suprotno, a kritike na račun Hrvatske i njezine vlasti koristi u svojoj borbi za vlast. To se može činiti neobičnim, ali bi svima trebalo biti jasno da je Hrvatska mala zemlja i da hrvatsko vrhovništvo ne može javno raskrinkavati i ukazivati na te pritiske jer nosi odgovornost za cijeli narod. Upravo bi oporba trebala to raditi i siguran sam da bi tada pritisici na Hrvatsku bili manji. Njihovo sadašnje ponašanje samo pomaže jačanju tih pritisaka, a posljedica je slabljenje Hrvatske. Srećom, poslije najnovijeg slučaja s Paragom čini se da svijest o tome polako prodire i među nama.

U POTRAZI, Hrvati u Boki i srpsko-muslimanski izlaz na more

BOKA JOŠ ČUVA HRVATSKE USPOMENE

Hrvatski list, 9. ožujka 1994.

Zaljev hrvatskih svetaca, staro ime za Boku kotorsku, postaje sve manje hrvatski, što se tiče Hrvata u njemu. Premda pripada Crnoj Gori, Boka kotorska ima staru hrvatsku tradiciju i što je malo poznato, ima veze s današnjim nastojanjima Srba i Muslimana za izlazom na hrvatsko more, u BiH ili u Hrvatskoj. O tome nam priča **Josip Pečarić** iz "Bokeljske mornarice 809", najstarije hrvatske pomorske bratovštine. Dr. Pečarić je ispred Svjetskog kongresa zadužen za Boku. Inače je znanstveni matematički djelatnik, redoviti profesor Zagrebačkog Sveučilišta i član-suradnik HAZU, autor 13 knjiga i oko 280 znanstvenih radova.

- "Bokeljska mornarica 809" je najstarija hrvatska pomorska bratovština, a ovaj broj je godina njezina utemeljenja. Odavno su bokeljski pomorci bili samo Hrvati. Naša "Bokeljska mornarica 809" u Zagrebu ima nešto manje od tisuću članova, - kazuje dr. Josip Pečarić, koji se rado odazvao razgovoru za naš list.

Hrvatsko spomeničko blago

● O Boki se često govori u Hrvatskoj, ali o bokeljskim Hrvatima?

- Vjerojatno nema bliskijih gradova od Kotora i Dubrovnika. Oni su još od Nemanjića bili ciljevi velikosrpskih pretenzija. Tako je Boka nekad izrazito hrvatska danas očišćena od Hrvata. Zato Hrvatska mora posvetiti pozornost našem Zaljevu hrvatskih svetaca zbog svog Ustava, mora voditi računa o velikoj kulturnoj baštini Hrvata Boke i onemogućiti da se ostvari srpski san zvan Dubrovnik. Etničko čišćenje tu je sprovedeno stoljećima, a osobito u ovom. Najgore je prošla Boka. Prema popisima 1910. i 1991. broj pučanstva se udvostručio, a broj Hrvata se tri puta smanjio. Po zadnjim podatcima ispada, da imamo više "Jugoslavena katolika" od Hrvata-katolika.

● Boraveći u Australiji daleko prije hrvatskih medija upozoravali ste javnost na etnička čišćenja i na pojavu muslimanskog fundamentalizma?

- Da se radi o nečemu pripremanom mnogo ranije shvatio sam boraveći u Melbourneu 1992. godine. Tjednima sam slušao na muslimanskom radiju kako uvjeravaju Hrvate iz BiH da su oni Bošnjaci-katolici, da ne govore hrvatskim jezikom nego bosanskim. To je bilo još prije sukoba Hrvata i Muslimana u BiH, početkom srpske agresije. Stječe se dojam da u svijetu ima čimbenika koji vjeruju,

da je moguć opstanak Jugoslavena-katolika u Boki i Bošnjaka-katolika u BiH. To je velika grijeska, katoličanstvo se ovdje može održati samo putem hrvatstva. U mojoj Boki etničko čišćenje je dobrom dijelom završeno. Ali treba naglasiti da je crnogorska opozicija europski opredijeljena i da je veći dio naroda svjestan, da je taj srpski zagrljaj ustvari zagrljaj smrti, kojeg treba izbjegći.

• **Kulturna baština i opstanak Hrvata u Boki?**

- Dobivanjem Boke, Crna Gora je svoje spomeničko blago za nekoliko puta povećala. Oni sami priznaju da se više od 40 posto nepokretnog i dvije trećine pokretnog spomeničkog blaga Crne Gore nalazi u Boki, a tamo svaki kamen govori hrvatski. Ipak u proglašu Matice Crne Gore koju je utemeljila opozicija, to hrvatsko blago se ne spominje. Hrvatska treba reći svima da se nikad neće odreći svoje kulturne baštine u Boki. Hrvate mogu iseliti, ali ne i našu kulturnu baštinu. Time se ne brane samo Boka već i Dubrovnik. Da se Dubrovnik brani Bokom svjesni su i Dubrovčani. Prema tadašnjem popisu Hrvata, u Boki ih je oko šest tisuća, ali je Jugoslavena oko 15 tisuća što znači da je broj Hrvata i dvostruko veći. U samom Kotoru ima 38 katoličkih crkava, znatan broj u ruševinama. Imamo Program za Boku, ali je potrebno sačiniti politički program, koji će Bokeljima osigurati opstanak, jer Hrvata je u Crnoj Gori oko jedan posto, a u Boki oko osam posto. Tražit ćemo kulturnu autonomiju ili europske standarde ili državne ugovore.

Crna Gora gurnuta u rat

• **Srpsko-muslimanski izlaz na more**

- Svijetu treba objasniti da nam je oteta Boka, a želi nam se i Dubrovnik oteti. Srbi od tog cilja neće odustati. Upravo je lord Owen prvi govorio o izlazu Muslimana na more kod Neuma. Time bi Dubrovnik odvojili od Hrvatske i olakšali Srbima ostvarivanje njihova nauma. Što se Muslimana tiče, treba znati da je fundamentalistima bliža Srbija nego Hrvatska ili Europa. Isto tako je ponuđeni izlaz na more za Muslimane i Srbe kod Prevlake Crnu Goru trebao odvojiti od Hrvatske. Dakle, zatvoriti crnogorski prozor u svijet, a olakšati potpuno srpsko osvajanje Crne Gore i Boke. Naravno, to ne želi ni Hrvatska, pa mnogima nije jasno zašto je upravo sada Hrvatska ukazala svijetu na činjenicu da je do 1947. godine postojao izlaz BiH na more u Boki kotorskoj. A radi se o doista osjetljivom potezu hrvatske politike. Crna Gora je pravdala agresiju na Hrvatsku navodnim pravom na Prevlaku, a do 1947. nisu imale zajedničke granice. Očito je da se odmah nameće pitanje vraćanja tog teritorija, a na to Crna Gora ne može pristati, jer kako će objasniti svom narodu, zašto su njihovi sinovi ginuli? Dakle, Crna Gora se stavlja u poziciju da se bori za nepromjenjivost tih granica. I oni su danas svjesni da ih je u rat gurnula velikosrpska politika upravo da bi se obrukali pred svijetom i da bi se srušio taj jedini most Crne Gore s Europom, Dubrovnik.

Vjerujem da oni i danas pokušavaju uspostaviti kontakte s Hrvatskom. Jasno im treba staviti do znanja da će iskrenost svojih namjera dokazati svojim odnosom prema Hrvatima i hrvatskoj kulturnoj baštini u Boki. A što se tiče Srba i Muslimana iz BiH, time se pokazuje svijetu da su imali svoj izlaz na more, pa su ga se dragovoljno odrekli. Pa što sada hoće i to od Hrvata? Možda je trebalo govoriti o ovom izlazu BiH na more u vrijeme same agresije na Dubrovnik? Ali što činjenice znače svjetskim moćnicima? Hrvatsku državu smo stvorili mimo volje tih moćnika, jedinstvom Hrvata, a tako je i održali.

• O vašem boravku u inozemstvu?

- Skoro devet mjeseci sam boravio u Australiji mjesec dana u Švedskoj, gdje sam ponovo pozvan. U Melbourneu ћu biti gost La Trobe University, a dva mjeseca gost The University of Adelaide. Ja sam još u listopadu 1992. na hrvatskom radiju "Zemun" u Melbourneu ukazivao na opciju islamskog fundamentalizma u BiH. Tada u hrvatskoj javnosti to nije spominjano. Također sam na hrvatskom radiju "Matija Gubec" ukazivao na cilj stvaranja muslimanske države, kao i na istovjetnost ponašanja Muslimana u BiH i Srba u bivšoj Jugoslaviji. Miloševići Izetbegović su inzistirali na nekoj građanskoj državi. Od Muslimanije do Srbislavije. Mnogi to nisu uočili pa vjeruju da bi bila moguća unitarna Bosna, kao i bivša Jugoslavija. Kao u mojoj Boki uskoro bi među Hrvatima u BiH bilo više Bošnjaka nego Hrvata. U svojim nastupima uvijek sam ukazivao da Muslimani u Bosni jesu europski narod, ali da ih vodstvo uvlači u fundamentalizam. Prije par dana javila mi se jedna Muslimanka iz Švedske, kojoj sam pomogao da s četvoro djece ode tamo. Rekla mi je: "Meni i mojoj djeci Hrvatska i Hrvati su spasili život. Ja to ne mogu zaboraviti." Hrvatska se još nuda da je moguće muslimansko odustajanje od fundamentalizma i da se rat u BiH završi. Upravo je to i dovelo do najnovijeg sporazuma u Washingtonu.

Pritisak na Tivat

• Ponovo u Boki?

- Svakim danom se novi Hrvati doseljuju iz Boke u Hrvatsku. Najveći pritisak je na Tivat, jer se taj grad najviše održao kao hrvatski. Iz njega je odselilo oko 300 obitelji. Doselilo je sedam liječnika specijalista, a svi Hrvati s Radio-Tivta su smijenjeni. Hrvatski interes je da se i Crna Gora oslobođi velikosrpskog zagrljaja smrti, da ona, kao negdašnji dio Crvene Hrvatske bude dio Europe. Tako bi se Srbiji podrezao san o izlasku na more, što je njezina imperijalna bolest, a bio bi otvoren put trajnom miru na ovim prostorima.

• Kako žive Hrvati u Boki? Što je s njihovim crkvama?

- U Boki još nekako rade župnici u Risnu, Tivtu, Perastu, inače svi Hercegovci. Biskup **Ivo Gugić** je u Kotoru, a nadbiskup **Petar Perkolić** u Baru. Sam msgr. **Ratko Perić** nakon obilaska katoličkih župa Crne Gore i Boke izjavio je da je herojstvo ovdje Hrvatom biti. Čelnici Socialdemokratske partije Crne Gore uočavaju i pojavu fašizma. Na osnovi podataka Foruma za ljudska prava i međunacionalne odnose, najugroženija grupacija u Crnoj Gori su Crnogorci pravoslavne vjere. O Hrvatima ništa.

U posljednje dvije godine u Herceg-Novi doselilo se 1500, a u Tivat 5000 Srba, vojnika i izbjeglica, te se etnička slika mijenja. **Zvonimir Janović**, predsjednik udruge "Bokeljska mornarica 809" s ovom bratovštinom nastoji očuvati tradiciju iz Zaljeva hrvatskih svetaca.

Zaštitnik Kotora je sv. Tripun, a njegovo ime nose, crkva iz devetog i katedrala iz 12. stoljeća u Boki. One jasno govore čija je bila Boka.

Boris ĆAVAR

HRVATSTVO BOKE KOTORSKE

Matica, časopis Hrvatske matice iseljenika, broj 4, 1995.

Prof. dr. Josip Pečarić rođen je 1948. godine u Kotoru. Diplomirao je i magistrirao elektrotehniku, a doktorirao matematiku. Živi u Zagrebu sa ženom i trima kćerkama. Redovan je profesor matematike na Sveučilištu u Zagrebu i član suradnik HAZU. Napisao je oko 340 znanstvenih radova (većinom izvan domovine) i 14 knjiga (četiri na stranim jezicima). Recenzent je za dvadesetak znanstvenih (uglavnom u inozemstvu), a u svjetskim referativnim žurnalima kažu da je "veliko ime u teoriji nejednakosti". Surađuje sa znanstvenicima iz zemlje i inozemstva (SAD, Kanada, Njemačka, Engleska, Austrija, Italija, Izrael, Japan, Kina, Australija, Švedska, Rumunjska, Bugarska itd.).

Studirali ste i doktorirali u Beogradu: kako je do toga došlo, a kako i zašto ste se preselili u Zagreb?

• Vidite, Boka kotorska je postala dio Crne Gore tek 1945. godine (za vrijeme II svjetskog rata komunisti su govorili Crna Gora i Boka kotorska). Da bi od Boke napravili Crnu Goru, koristili su sva sredstva iz arsenala velikosrpske politike (ubojsvta, zatvaranje, raznorazni pritisci, itd.). Tako je sredinom pedesetih godina i moj otac dospio u zatvor: osuđen je na 2,5 godine i iz zatvora izišao s manje od 50 kg na svojih 183 cm visine. Stric je ostao bez posla kao i jedan kum, a drugi kum je još prije odležao 2,5 godine bez suđenja. Otac je živio još sedam-osam godina, više bez posla nego s njim, i umro je u 47. godini života. Biti Hrvat značilo je automatski biti ustaša, a to je tamo bilo posebno teško. Hrvati, svršeni studenti u pravilu se nisu vraćali, ili bi bili onemogućeni u tome. To je bila najznačajnija karika u politici etničkog čišćenja Boke. A ja sam se htio vratiti! S reputacijom moje obitelji, trebalo je biti absolutno podoban za to. Ali, ni kao svršenom beogradskom studentu, nije mi uspjelo. Dva puta je za mene raspisan natječaj na Pomorskom fakultetu, kome su itekako trebali kadrovi. Ni kao magistar ni kao doktor znanosti nisam prošao, pa ni kada sam bio jedini kandidat sa stotinjak znanstvenih radova. I u Beogradu su sve činili da me onemoguće, prvo da doktoriram, a potom da budem izabran u nastavno zvanje. Nije pomagalo, dapače, odmoglo je što sam na republičkom projektu imao koeficijent 158,5, iako nitko nije imao ni 50. Vidjevši da od povratka u Kotor nema ništa, odradio sam, zbog stana, točno 10 godina i preselio se u Zagreb. Ovdje sam, preskočivši zvanje docenta, izabran za izvanrednog profesora, a potom, prijevremeno, i za redovnog profesora.

Ugledan ste znanstvenik, predajete na inozemnim sveučilištima. Gdje su Hrvati u znanstvenom svijetu izvan Hrvatske i kako gledate na prilike među Hrvatima u zemljama gdje ste bili, sa stajališta da ih se malo školuje i da nema organiziranog slanja najboljih učenika na sveučilišta (udruge, zaklade,

stipendije)? Aludiram na izreku: "Više vrijedi jedan školovan Hrvat, na pravom mjestu, nego tisuće neškolovanih na margini".

● Sigurno ima mnogo hrvatskih znanstvenika s velikim ugledom u svijetu. Ja sam samo ove godine pozvan u Australiju na dva sveučilišta, Kanadu, Englesku, Njemačku, Švedsku i Italiju, tako da neću ni moći ostvariti sve te pozive. Ali posebno sam sretan kad idem u one sredine gdje ima mnogo naših ljudi, gdje ima organiziranih hrvatskih zajednica. Znate, predugo je hrvatsko nacionalno biće bilo raspolovljeno pa mi ti posjeti stvaraju dojam kao da sam našao tu drugu, izgubljenu polovicu svog bića. Zato se posebno i radujem ponovnom odlasku u Australiju, i posjetama Melbourneu, Adelaideu i Sydneyu. Kako sam 1992-93. bio devet mjeseci u Melbourneu, a prošle godine tri mjeseca u spomenuta tri grada, čini mi se da sam već postao dio hrvatske zajednice u Australiji. U Melbourneu sigurno. Prošle sam godine četiri tjedana provedena tamo bio devet puta gost hrvatskog radio programa. Emigracija poslijе II. svjetskog rata bila je uglavnom radnička, ali sada već ima mnogo njihove djece sa završenim fakultetima. U novije vrijeme imamo uglavnom visokoobrazovanu emigraciju. Čini mi se da je posebno važno stvoriti udruge hrvatskih intelektualaca, onih školovanih tamo i ovih koji dolaze od kuće, jer takve će udruge pomoći uklanjanju raznih prepreka između tih različitih emigranata. One bi sigurno pomogle i još većem školovanju naše mladosti. Sada, kada imamo svoju državu, mnoge stvari će se iz korijena promijeniti. Ne samo nama u Hrvatskoj, i našim ljudima vani sada će mnoge stvari biti dostupnije!. Sada se i našim intelektualcima otvaraju vrata koja su prije za Hrvate bila doista nedostupna. Međutim, kada govorimo o hrvatskim domoljubnim djelatnicima izvan domovine tu ni u kom slučaju ne treba praviti razliku između onih s fakultetom i onih bez njega. Često puta čete među ovim drugima sresti ljude sa sjajnim političkim senzibilitetom, kakav čete teško naći među intelektualcima i u zemlji, a i izvan nje. Spomenut će samo dvojicu (neka mi oproste ostali - jer ih doista ima mnogo): Mato Verkić (Melbourne) i Marko Franović (Sydney). Obojica su vrlo uspješni gospodarstvenici. Verkić je zajedno s Tomislavom Bošnjakom (doministar u Ministarstvu vanjskih poslova i trenutno naš generalni konzul u Torontu), bio organizator mnogih aktivnosti Hrvata u Melbourneu (tu uključujem i svoje aktivnosti u zajednici). Franović, moj Hrvat iz Boke, naš je najveći donator u Sydneyu (nažalost, nikad javno ne nastupa, iako ima mnogo toga reći).

U Zagrebu ste vrlo djelatni u Društvu "Bokeljska mornatica 809". Predstavite nam, molim Vas, ukratko to društvo, njegovu sadašnju djelatnost i Vašu djelatnost u njemu.

● Član sam Velikog vijeća Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809". Za godinu postanka Bokeljske mornarice uzima se 809., kada su kotorski mornari donijeli u Kotor moći sv. Tripuna. Od tada je on patron grada, cijele Boke i Bokeljske mornarice. Uloga Bokeljske mornarice u proslavi sv. Tripuna jest izuzetna. Sjetimo se samo čuvenog kola koje se igra tom prigodom. Zbog

hrvatskog identiteta (sjetimo se i sudjelovanja odreda Bokeljske mornarice na pogrebu Stjepana Radića) poslije II. svjetskog rata je raspuštena, a poslije obnovljena, ali po načelima "bratstva i jedinstva". Središte joj je bilo u Kotoru s više ogranaka izvan Boke. Sa stvaranjem hrvatske države, zagrebački se ogrank osamostaljuje, vraća hrvatsku samosvojnost i organizira na razini cijele Države. Postoje već i pobočne bratovštine u Dubrovniku i Splitu, a uskoro će se organizirati i u Puli i Rijeci. Kako je za vrijeme postojanja Jugoslavije, kao rezultat velikosrpske politike, hrvatski narod skoro u potpunosti zaboravio svoj hrvatski identitet Boke kotorske, za hrvatski narod u njoj i na veliku baštinu tog dijela našeg naroda, što ste Vi gospodine Kočan, jednom ispravno nazvali memoricidom, to je Bratovština kao svoju prvu zadaću uzela: Povratak Hrvata Boke kotorske i njihove kulturna baštine u svijest i savjest države Hrvatske i hrvatskog naroda!

"Zaljev hrvatskih svetaca" kako Vi rado kažete, a kako doista i jest, s razlogom je stekao takvo ime: koji su to sveci i blaženici iz Boke?

• Sv. Leopold Bogdan Mandić, jedan od dva hrvatska sveca, rođen je u Herceg Novom, a i dva od četiri hrvatska blaženika također su iz Boke. To su blž. Ozana Kotorska i blž. Gracija iz Mula. Podrijetlom iz Boke je službenica Božja Ana Marija Marović, kao i jedini hrvatski papa, Siksto V., jedan od najvećih papa u povijesti. Tome dodajmo i da je najstarija hrvatska katedrala, ona sv. Tripuna, iz 1166. godine, ili da je u Boki, preko puta Perasta, otok Gospe od Škrpjela, jedno čudesno ostvarenje našeg naroda. Otok nije prirodni, nego su ga umjetno stvorili građani hrvatskog grada Perasta, da bi potom na njemu izgradili predivnu crkvu, marijansko svetište. Ali činjenica da je Boka "Zaljev hrvatskih svetaca" vrlo mnogo obvezuje Crkvu u Hrvata, jer ona svojim odnosom prema Zaljevu svojih svetaca, pokazuje nosi li tu oznaku opravdano ili ne.

Opišite nam ukratko Boku kulturno-povijesno i aktualno (o tome naši u inozemstvu ne vjerujem da svi dovoljno znaju); koliko je i kakav njezin hrvatski identitet?

• Hrvati su u Boku došli u 7. stoljeću, a Kotor je bio središte Crvene Hrvatske. Pogledajmo ostatke crkve sv. Tripuna iz 9. stoljeća. Dva Višeslavova križa na samo jednom kamenu! Nestankom hrvatskih država, Kotor je bio u sastavu drugih država, ali uvijek s visokim stupnjem samostalnosti. Ipak, Nemanjići su na silu napravili pravoslavnu episkopiju u moru katoličke (hrvatske) Boke na Prevaci preko puta Tivta. Nestala je zajedno s njima. Pravoslavci se u te krajeve doseljavaju s turskim osvajanjima ili su posljedica tih osvajanja. Ali oni naseljavaju seoska područja, dok velika kulturna središta ostaju hrvatska. Zato i kad govorimo o kulturnoj baštini Boke, govorimo o hrvatskoj baštini. Pavao Butorac, biskup kotorski i dubrovački, piše (Rad JAZU, 1938, p. 304) da je "baš iz Boke kotorske došla inicijativa i s najvećim oduševljenjem 1848. Boka predvodi akciju sjedinjenja s Hrvatskom", a s tim istim oduševljenjem je 1851.

god. dočekan u Boki ban Jelačić. U isto se vrijeme povećava velikosrpska politika i prva je na udaru upravo Boka. Zašto? Pa Boka pomaže u rješavanju dva velika srpska kompleksa: 1. More i 2. Hrvatska kulturna baština. Naravno, sa stvaranjem srpske države kakva je bila Jugoslavija, oni su svoju politiku mogli sustavno sprovoditi, a rezultati su očiti kada se usporede popisi pučanstva iz 1910. (Austro-Ugarska) i 1991. (Jugoslavija). Broj se Hrvata u Boki tri puta smanjio, iako se ukupan broj pučanstva udvostručio. Posebno su drastična uspoređenja u velikim središtima: Herceg Novi od 70 % na 2 %, Kotor od 69 % na 7 %, Tivat od 95 % na 23 %. Očito se radi o etničkom čišćenju u miru! Ali, postignuta je doista paradoksalna situacija: u Crnoj Gori ima oko 1 % Hrvata, a njima pripada više od 50 % kulturne baštine. A kad govorimo o hrvatskoj kulturnoj baštini Boke, ja mogu reći samo sljedeće: ako se itko igdje s Bogom utrkivao u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati u Boki kotorskoj - ne znaš čije je djelo veličanstvenije. Kotorska općina i jest proglašena svjetskom prirodnom i kulturnom baštinom u opasnosti.

Dolaze glasovi o tome da Vas u "SR Jugoslaviji" optužuju za ustaštvu te da svojataste Boku za Hrvatsku. Što kažete na te optužbe?

- Optužbu da sam ustaša doživio sam prvi put prije osnovne škole, a u Boki za vrijeme II. svjetskog rata nije bilo ustaša. Oni i dijele Hrvate na ustaše i srpske sluge. A ja Vam nikada nisam volio biti sluga! Drugim riječima, to Vam doveđe kao da Vam kažu da ste normalan Hrvat. Zato ću ja komentirati što im smeta u mojim istupima. To je, prvo, ono što sadrži njihov kompleks hrvatske kulturne baštine. On uvjetuje njihovu težnju za otimanjem naše baštine. Pogledajte samo svu literaturu o Boki nastalu u Jugoslaviji. Odmah ćete uočiti da se stalno trude dokazati da je to njihova baština, riječ Hrvat nigdje se ne spominje. Najveći dio te baštine čuva se po katoličkim crkvama, a katolici, koji su živjeli i žive tamo, uglavnom su Hrvati! Čak je i mnogima iz crnogorske oporbe teško prihvatići činjenicu da više od 50 % baštine njihove republike pripada Hrvatima, kojih je samo 1 %. Zato ni oni u proglašu o osnivanju Matice crnogorske ne spominju hrvatsku kulturu u Crnoj Gori, a spominju srpsku i mnoge druge. Pri tome treba uvijek imati na umu da se više od 100 godina sustavno radi na brisanju nacionalne samosvijesti iz svijesti crnogorskog naroda. To ispiranje mozga itekako je ostavilo traga. S druge strane, njihova reakcija pokazuje da su svjesni da to što imaju nije njihovo, da su svjesni izuzetne vrijednosti toga, i da se boje da to ne izgube. A u strahu su velike oči!

Kakve su Vam veze s Bokom, smijete li tamo?

- Veze održavamo preko naših ljudi koji dolaze iz Boke. Danas ih imamo više u Zagrebu nego za postojanja SFRJ. Očito, kada su u pitanju i Hrvati iz Boke, Zagreb je doista postao glavni grad svih Hrvata. A da se našalimo s mojim odlaskom u Boku! Kada sam se želio vratiti, nisu mi dopustili, a sada bi vjerojatno željeli da dođem, a zbog velike "ljubavi" učinili bi sve da i ostanem tamo.

Što, po Vašem mišljenju, u vezi s Bokom, tj. hrvatskom manjinom тамо, treba učiniti hrvatska država?

● Hrvatska država će biti jača ako podjednako misli o cjelini svog nacionalnog bića. Zato mora ustrajati na načelu reciprociteta u osiguranju svih građanskih, nacionalnih i kulturnih prava novonastalih manjina koje su ostale izvan granica njihovih nacionalnih država. Drugim riječima, Hrvatska mora ustrajati na tome da sve ono što dobiju srbi u Hrvatskoj, dobiju i Hrvati u "Jugoslaviji". Treba mnogo glasnije govoriti o teškom položaju Hrvata u toj tvorevini, a kada je u pitanju Boka, treba stalno isticati da se nikada nećemo odreći svoje velike baštine u njoj. Svi moraju biti svjesni da se etničkim čišćenjem neće moći oteti velika hrvatska kulturna baština Boke. Ako i dođe do sastanka Tuđman-Izetbegović-Milošević, Hrvatska mora uvjetovati da posebna točka bude upravo pitanje novonastalih manjina, a ne nekakav plan Z4, pogotovo ne ovaj predloženi. Prema hrvatskom Ustavu vrhovništvo mora brinuti i o Hrvatima izvan Hrvatske. Pa kako bi oni ispunjavali uvjete što Ustav od njih traži, ako pristanu da se razmatra davanje Srbima u Hrvatskoj još većih prava (kakva nema ni jedna nacionalna manjina na svijetu), dok Hrvati u Srbiji i Crnoj Gori nemaju nikakva prava, dok ta država ne doneše svoj Ustavni zakon o nacionalnim manjinama? A svijet je to već tražio od njih. No ne haje mnogo što oni to nisu ispunili. A vidjeli bismo kolika bi prava tražila Srbija za Srbe u Hrvatskoj, ako bi ista prava morala dati i ona svojim manjinama. Zato Hrvatska ustrajanjem na takvoj točki može višestruko dobiti.

U svakom slučaju, kao rezultat takvih zahtjeva bit će i poboljšanje položaja Hrvata u "Jugoslaviji". A koliko je predložen plan Z4 uvredljiv za hrvatski narod pokažimo samo u jednom detalju. Kažu da je za Hrvatsku on dobar jer osigurava povratak prognanika svojim kućama, dakle i u "Krajinu" gdje će vladati oni isti koji su izvršili zločin nad njima. Tamo neće platežno sredstvo biti kuna zbog povijesnog pamćenja njihovih mučitelja. Za predлагаče je važnije tobožno povijesno pamćenje zločinaca od pamćenja hrvatskih ljudi na svoje mrtve, od pamćenja silovanih, osakaćenih.... Strašno!

Stijepo Mijović KOČAN

PUT U AUSTRALIJU: MEĐU SVOJIMA⁸

Odlazak u Australiju po četvrti put. Ovaj put dva i pol mjeseca. Do 1991. svake sam godine išao u Boku. Teško je neći u svoj zavičaj. I kao da mi je Bog htio to nadomjestiti - od 1992. svake godine sam dobivao pozive od australskih sveučilišta. Ići u sredine gdje ima mnogo naših ljudi je izuzetan doživljaj. Ako može postojati zamjena za odlazak u zavičaj onda je to odlazak među naše ljude vani. Zašto? Pa u onoj državi su sve učinili, a bogami i uspijevali su u tome, da nas odvoje od tih naših ljudi. Što nam sve nisu napričali o njima. A kada dobiješ priliku da ih doista upoznaš, onda shvatiš što su ti uradili. Koliko je veliki gubitak ne znati ih! Živeći 1992.-93. devet mjeseci s njima shvatio sam da je onaj život prije bio kao život s pola duše. A taj boravak je učinio da si nađem tu drugu, izgubljenu, polovinu svoje duše.

Melbourne. Ove godine sam u njemu samo desetak dana. Kod dragih prijatelja Ivice i Blaženke Grabovac. Oboje su veoma aktivni u Zajednici, posebno na hrvatskom radiju 3ZZZ. Došao sam u pravo vrijeme. Idemo na probe našeg amaterskog kazališta. Vodi ga Darko Kotevski. Pripremaju komad "Zvonimirov san", koji je napisao sam Kotevski. Počinje hrvatski festival. Otvara se izložbom. Prilika da se sretne puno poznatih ljudi. Tamo je i hrvatski povjesničar dr. Jure Krišto. Došao je da održi seriju predavanja po australskim sveučilištima. Obojica dajemo intervjue hrvatskom programu državnog etničkog radija SBS. Po prvi put u Melbourne dolazi i naš novi veleposlanik dr Meter. Razgovara s predstvincima hrvatskih društava i novinarima u prostorijama nogometnih prvaka Australije, melbournske Croatie. Potom je zabava u velikoj dvorani Hrvatskog katoličkog centra "Sv. Leopold Bogdan Mandić" (preko njega je i njegova i moja Boka ovdje). Dr. Meter se svidio našim ljudima. Bit će uspješan veleposlanik! Gosp. Vukas je pozdravio goste. I mene među njima. Kroz šalu. Rekao je da je ljubomoran na mene jer sam ja svake godine, od kada je on generalni konzul u Melbourneu, išao u Hrvatsku. I doista, ja osjećam da pripadam hrvatskoj zajednici ovog tromiljunskog grada (oko 40.000 Hrvata!). Toliko toga me vezuje za nju. Jer 1992.-93. uglavnom sam bio u njemu. Bilo je to teško vrijeme za hrvatski narod. Osjećao sam da moram biti stalno s našim ljudima. Znao sam da na isti način na koji ja upoznajem njih i oni će, preko mene, doživjeti Hrvatsku. Koju toliko vole. Prvi kontakt je bio pravi: Tomislav Bošnjak. Danas je pomoćnik ministra vanjskih poslova u vlasti RH. Njegov kum Mato Verkić, tada predsjednik Hrvatskog narodnog vijeća za Melbourne, svake nedjelje me vodi u našu crkvu na Clifton Hillu. Iskusni borac za hrvatsku slobodu. Zna osjetiti što je stvarni hrvatski interes. Jedan od načina skupljanja sredstava za domovinu su zabave. Crkveni centri u Sunshineu i Springvaleu su česti domaćini. A kada se treba skupiti potreban novac naši svećenici se pretvaraju u prave showmane. Kada su u kolovozu 1992. Bošnjak i Verkić organizirali hrvatsko-muslimanske demonstracije pred Parlamentom u Melbourneu, Verkić me je zamolio da i ja

⁸ Tekst je napisan po dogovoru s urednikom Matice, časopisa HMI - nije tiskan.

govorim. Govorio sam o velikosrpskoj tehnologiji zla koja se u tim danim pokazala u svom najbrutalnijem i najogoljenijem obliku. A svijet se ponaša kao da ne vjeruje svojim očima. Kao u bajci "Car je gol". "Da, gospodo, car je gol. Kaznite napokon zločince." (Nisam vjerovao da će ih kazniti. I nisu! Nagradili su ih!) Poslije tog mog govora gost sam na zabavama mladih pravaša, Hercegovaca i još nekim. Hrvatskim studentima sa Melburnškog sveučilišta držim predavanje: "Hrvatska i Zaljev hrvatskih svetaca". Tomislav Starčević dogovara sa mnom interview za "Hrvatski Vjesnik". Napravio ga je Tomislav Bošnjak. ("Crnogorci se diče hrvatskom kulturom!", Hrvatski Vjesnik, 11. rujan 1992.) Bošnjak je u posebnom dijelu predstavio i moju borbu za Hrvatsku kroz moj znanstveni rad. Naime, radio sam tada doista puno, želeći da zapamte kako to Hrvati rade. A kakav je efekt to imalo tamo najbolje se vidi iz teksta gosp. Bošnjaka: "Nazvali smo Dr. Monda-a, Dekana Fakulteta na La Trobe sveučilištu i glavnog suradnika dr. Pečarića i razgovarali s njime o znanstvenom radu hrvatskog matematičara. "Pečarić je nevjerojatan, upravo fenomenalan," bile su prve riječi Dr. Mond-a. "Mi smo navikli da naši gostujući znanstvenici napišu tri četiri radnje za vrijeme svog cijelog boravka ovdje. Pečarić je već sada napisao trideset (30) radnji," rekao je još uvijek u čuđenju Dr. Mond. "Pečarić je doista fantastičan, jedino što je svo osoblje na fakultetu zauzeto cijelo vrijeme. Svi imaju pune ruke posla i ne mogu u ukorak s njime. Meni, koji radim s njim je teško izdržati tempo. Iznimno je marljiv i savjestan" dalje je objašnjavao Dr. Mond. I tako je cijeli razgovor s Australskim sveučilišnim profesorom protekao u čuđenju i divljenju znanosti, upornosti i marljivosti Dr. Pečarića. Zato smo odlučili predstaviti ovog Hrvata, ambasadora svoga naroda u svijetu, i našoj čitateljskoj publici. Ali kao što se može vidjeti u ovom razgovoru Dr. Pečarić puno radije razgovara o svojoj domovini nego o svom znanstvenom radu. "Svima koje to zanima, o mom radu na području matematike, dovoljno govore moji radovi, a nikada se dovoljno ne govori o Hrvatskoj, pa zato radije koristim ovu prigodu da govorim o njoj" istaknuo je dr. Pečarić.

Bio sam gost mnogih naših obitelji. Obično je bilo puno ljudi. Puno razgovora, objašnjavanja. Ponekad treba ljudima podizati moral u tim teškim trenucima. Svi žele da mi pomognu. Valjda im ja simboliziram domovinu. A Petar i Anka Jurić inzistiraju da budem kod njih. Petar mi je stalno "pri ruci". Ali najveći učinak je bio kroz gostovanja na hrvatskim radio programima. Prvi nastup je bio na "Hrvatskom radiju Zemun". Noćna emisija, subotom ujutro od 2 do 6.30. Listopad, 1992. Vrijeme prvih, mjestimičnih, sukoba između Hrvata i Muslimana u BIH. Hrvatska politika govorи o ubačenim KOSovcima u muslimanskim redovima. To u Hrvatskoj i može proći, ali kako to reći ljudima u Melbourneu, koji svaki tjedan slušaju i muslimanski radio koji iz tjedna u tjedan uvjerava Hrvate iz BIH da nisu Hrvati nego Bosanci-katolici. Zato odlučujem govoriti o fundamentalističkoj opciji u muslimanskom vodstvu. Javljuju se i Hrvati i Muslimani. Emisija ide izravno u eter. Kraj emisije protjeće u javljanu naših ljudi koji izražavaju zadovoljstvo mojim odgovorima. Nekoliko tjedana kasnije opet sam gost istog programa. Jedna divna hrvatska duša, gđa Slavica Jemrić je u toku

te večeri za mene napisala jednu pjesmu o Boki. Odužio sam joj se na slijedeći način:

”Gospođo, kroz cijelu svoju povijest, a posebice u ovom ratu Hrvati su pokazali da su najhrabriji narod na svijetu. Znate li, tko je jedino na svijetu hrabriji od Hrvata?“.

”Ne“.

”HRVATICE!“ - rekao sam joj.⁹

Kada je dr. Bosanac došla u Melbourne ispričao sam joj tu priču. ”Da, u pravu ste“, rekla je (o njoj je gospođa Jemrić napisala pjesmu, koju joj je i osobno pročitala na jednoj zabavi). U studenom sam dva tjedna u Adelaideu. U hrvatskom klubu ponavljam predavanje o Boki. Pitanja su mahom o Bosni. Opet govorim isto. I reakcije su iste. U siječnju, na melbournškom radiju ”Matija Gubec“, oko kojeg je okupljena sjajna ekipa hrvatskih ljudi, prekaljenih u mnogim akcijama, imam opširan interview. Čulo ga je mnogo naših ljudi. Reakcije su sjajne. A to znači da poslije njega do odlaska za domovinu nisam mogao provest niti jednu večer sam. Stalno sam pozivan kod naših ljudi. To treba izdržati, ali bilo je nezaboravno. Bilo je uvjeravanja da ostavim matematiku i okrenem se politici, a jednom pravašu (!) iz Geelonga sam morao obećati da nikad neću otići iz Hrvatske. Prije odlaska, još jednom sam posjetio Adelaide, i tamo dao sličan interview. A onog dana kada sam stigao doma, javio se iz Melbournea dragi prijatelj gosp. Slavko Keserović, jer je tog trenutka završio interview koji sam dao za radio SBS. Slijedeće 1994. opet sam u Australiji. U Melbourneu po dva tjedna u lipnju i kolovozu. A ravno devet puta sam gost hrvatskih radija. Sada ih ima više. Ali i jedno iznenađenje. Hrvatski radio Zemun, sada s imenom Vukovar, na kome sam, vjerojatno prvi među Hrvatima i govorio o fundamentalizmu u muslimanskom vodstvu, sada je ”okrenuo ploču“. Za Izdebegovića su, a protiv hrvatske politike. Mene više ne pozivaju. Naravno, najčešće sam na radiju 3ZZZ. Uređuje ga društvo s bivšeg radija ”Matija Gubec“. U jednoj emisiji gost sam zajedno sa saborskim zastupnikom gosp. Vicom Vukojevićem. Prati ga iz Ministarstva vanjskih poslova povratnik iz Melbournea gosp. Butković. On se sjeća što sam svojevremeno govorio: ”Profesore, sve ste pogodili!“. Na kraju mojih prvih dva tjedna imaju iznenadenje za mene. Poslije interviewa sa mnom čitaju svoju poruku:

”Štovani Profesore Pečarić, U ime svih članova hrvatskog radio sata želja nam je da Vam ponovo ovom prilikom odamo duboku zahvalnost za Vaš rad i

⁹ Kada god bi ispričao ovu priču naši ljudi nisu krili svoje oduševljenje. Ista takva reakcija bila je kada sam je ispričao u sklopu svojih pozdravnih govora na Skupštini Zajednice izbjeglih i progananih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, kao i na bratimljenu hrvatskih viteških društava Hrvatske bratovštine ”Bokeljska mornarica 809“, sinjskih alkarima i ”Kumpanije“ iz Blata. S tom pričom sam počeo promociju moje knjige ”Za hrvatsku Hrvatsku“, kada sam svoje knjige poklonio gdјi Ankici Tuđman, rekavši joj:

”Štovana gđo Tuđman,

Iz povijesti je poznato da iza svakog uspješnog muškarca stoji izuzetna žena. A Vi ste stojali iza najvećeg u hrvatskoj povijesti.
Hvala Vam!

Vaše slobodno vrijeme koje ste provodili u suradnji sa svima nama, te Vašem osvrtu na političku analizu situacije u kojoj se trenutno nalazi Hrvatska. Kao i prošle godine, tako ste i u ovo vrijeme iskazali punu podršku hrvatskoj vlasti kao i pravu patriotsku ljubav prema domovini i to bez bilo kakvog političkog opredjeljenja, a što je nesumnjivo prihvaćeno s mnogo simpatija i razumijevanja svih naših slušatelja. U nadi da ćemo Vas opet vidjeti u našoj sredini krajem kolovoza prije Vašeg odlaska u domovinu, mi svi s radija 3ZZZ želimo Vam sretan put, uspješan rad, kao i ugodan boravak u Adelaide uz pjesmu "Bokeljska noć" gdje je rodno mjesto našega profesora." Posebno su interesantni nastupi na radiju u Sunshineu. Pitanja slušatelja i moji odgovori. I u lipnju, a i u kolovozu, kada se po završetku emisije telefonom javila supruga jednog od naših konzula da mi čestita na nastupu. Puno je zgoda iz Melbourne. Kao da je gosp. Vukas rekao istinu kroz svoju šalu. Samo sam jednu nedjelju u Melbourne. Jasno, u crkvi u Clifton Hillu srećem puno dragih prijatelja, a uvečer opet na radiju 3ZZZ. Imam dosta vremena. Zadovoljan sam s svojim nastupom. Vidim da se opet priča o tome među ljudima. Gosp. Vukas mi kaže: "Profesore kada Vi dođete u Melbourne, ja imam istinsku pomoći u svom radu." I u šali dodaje: "Morat ćemo vam osigurati jednu sobu u konzulatu". Desilo se još štošta u tih deset dana. Ali, deset dana brzo prođe. Ne stigneš obići sve prijatelje. Srećom, često su u Hrvatskoj pa se sretnemo na Jelačić placu, ili dođu kod mene.

Adelaide. Poslije dva kratka posjeta 1992. i 1993. Svake godine sam po dva mjeseca ovdje. Puno poznatih i ovdje. Istina ne kao u Melbourneu. Ali ovdje imam i svog studenta. Mentor sam jednoj Hrvatici u izradi doktorske disertacije. Možda se još jedan naš matematičar ovdje odluči za isto. Važno je za Zajednicu da imamo što više takvih ljudi. Prisutan sam i prvom razgovoru dr. Metera s predstavnicima Hrvatske zajednice Adelaidea. Uvjerljiv je jednako kao u Melbourneu. I ovdje sam dao interview radiju "Zvuci domovine". Bilo je dovoljno vremena tako da sam mogao dati svoja viđenja gotovo svih bitnih pitanja u domovini. Reakcija je sada slična onoj u Melbourneu. Mnogo ljudi mi je čestitalo na njemu. Kada sam ispričao nesporazume oko mog predavanja, čelnici HDZ-a su željeli da mi oni organiziraju predavanje. Međutim, sve nedjelje, kada je moguće okupiti puno ljudi, u Hrvatskom domu su bile već rezervirane. To i nije tako važno, jer bitne stvari su rečene preko radija. Važnije je novo prijateljstvo s jednim izuzetnim čovjekom: Aron Varga, bivši predsjednik Hrvatskog narodnog vijeća za Adelaide. Don Nikica Dušević odlazi u mirovinu i vraća u domovinu. Povodom dana državnosti organizira se zabava na kojoj pjeva Tereza. Uz veleposlanika dolazi župan dubrovački dr. Burić sa suprugom. Nesvakidašnja prigoda da na drugom kraju svijeta sretнем dragog prijatelja. Dva puta sam s Hrvatskom bratovštinom "Bokeljska mornarica 809" bio kod njega. Ne uzalud. Na županov prijedlog, dan Dubrovačko-neretvanske županije je dan rođenja sv. Leopolda Bogdana Mandića. Veza s Bokom je i na taj način potvrđena. Iz prve ruke i saznajem da su moji Bokelji sudjelovali u prvoj proslavi dana županije.

Sydney, jedini grad u koji ne dolazim poslom. Već treću godinu za redom, nekoliko dana na kraju mog boravka u Australiji rezervirano je za posjetu mojim Bokeljima, braći Franović. Vlasnici poduzeća "Boka Windows", i najveći

hrvatski donatori u Australiji. Iako veoma zauzet, Marko organizira susrete s Lukom Lausom, kome dajem interview za "Radio domobran", a i s Fabianom Lovokovićem, kome dajem interview za Hrvatski tjednik "Spremnost". Od Lovokovića doznajem da su u "Spremnosti" prenijeli i dva moja teksta iz "Doma i Svijeta". Sva tri brata Franović, Marko, Božo i Ivo dobili su orden od predsjednika Tuđmana. I ne samo to. Predsjednik je otvorio nove natkrivene tribine na igralištu Sydneye Croatie. Tribine "BOKA STAND". Moja Boka je itekako prisutna u ovom gradu. Sliku katedralu sv. Tripuna, najstarije hrvatske katedrale iz 1166., naći ćete u hrvatskoj crkvi u Liverpoolu. A i na jednom vitražu je sv. Tripun, odvjetnik grada Kotora.

Da, doista, zar mi je Bog mogao na bolji način nadomjestiti neodlaskе u rodnu mi Boku!

PUT U AUSTRALIJU: GOSTOVANJA NA HRVATSKIM RADIJIMA¹⁰

(...)

Boka Kotorska (SBS, Adelaide, Sydney).

Bilo je i drugih pitanja. Naravno, logično je da su meni postavljana i pitanja o Boki Kotorskoj. Prevlaci sam puno pisao pa neću ovom prigodom. Ubojstvo umirovljenog kotorskog biskupa Iva Gugića desila se prije mog dolaska u Sydney. Tako je pitanje o tome bilo i postavljeno tamo. Iako se govori o grabežnom umorstvu, konstatirao sam da je očita posljedica dalje iseljavanje Hrvata iz Zaljeva hrvatskih svetaca. Ali, činjenica je da su u Boki bacani letci protiv biskupa ("genocidni rimokatolički svećenik"). Očit poziv na linč. Nije otkriveno tko je to činio, ali linč se desio. Da li mi onda možemo govoriti o grabežnom zločinu? Napomenuo sam također da je neuobičajeno da sam ja u Australiji doznao da je prvi liječnik konstatirao smrt od SRČANOG UDARA. A biskup je zadavljen žicom. O tome u Hrvatskoj - muk! Kako je moguće vjerovati u grabežno umorstvo, a još krajem prošle godine je izbačen katolički oltar iz zajedničke crkve u Spiču, crkve sv. Petke. A crnogorske vlasti šute.

U Adelaideu je bilo dovoljno vremena pa sam mogao ispričati jednu zgodnu priču s radija u Sunshineu (Melbourne) iz 1994.god. Slušatelji su također postavljali pitanja. Često govorim o velikosrpskom kompleksu zvanom "hrvatska kulturna baština" i upozoravam kako se po zvaničnim crnogorskim izvorima u Boki kotorskoj nalazi oko 40% nepokretnog i oko 66% pokretnog spomeničkog blaga te republike. Tako sam i tom prigodom konstatirao da po tome isпадa da 50% spomeničkog blaga te republike pripada hrvatskom narodu. S pitanjem ima li tamo što srpsko javio se jedan Srbin (to znamo po psovci koja je uslijedila - srećom pitanja nisu isla izravno u eter). Moj odgovor je glasio: "Očito nas slušatelj me nije dobro razumio. Ja sam rekao da je to tako po zvaničnim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me je neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je samo toliko. A da potvrdim o čemu se radi ispričat će vam slijedeću zgodu. Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica - 809" organizirala je u Zagrebu predavanje "Hrvatska kulturna baština Boke kotorske". Predavač je na početku svoga predavanja konstatirao da je izuzetno teško govoriti o hrvatskoj kulturnoj baštini Boke kotorske, jer je ona ogromna. Zato će on promijeniti temu i govoriti o srpskoj baštini. Onda je konstatirao da ima pet spomenika za koje se smatra da su srpski, a da će on na tom predavanju dokazati da niti jedan od tih pet nije srpski." Poslije dva mjeseca bio sam opet gost na tom radiju. Jedan naš čovjek, Hercegovac, mi je dan uoči toga rekao: "Profesore, što god da Vas pitaju sutra, Vi prvo kažite ono što ste rekli onom Srbinu!"

A ovih dana smo u Hrvatskoj imali i potvrdu ove priče. Naime u Zadru je od 12. do 14. prosinca 1996. održan prvi dio znanstvenog skupa HRVATI U BOKI

¹⁰ Tekst za Maticu, časopis HMI - nije tiskan

KOTORSKOJ. Nastavak se planira za travanj ili svibanj 1997.! Prvi hrvatski znanstveni skup o Hrvatima Boke Kotorske, o hrvatskoj Boki, je vjerojatno najznačajniji događaj u njihovoj povijesti. Na ovom prvom dijelu održano je već 37 predavanja, što zorno pokazuje koliki je značaj Boke Kotorske za hrvatski narod i hrvatsku državu. Referate su imali: Damir Magaš, Šime Batović, Stjepan Antoljak, Zdenko Žeravica, Ivo Rendić Miočević, Stjepan Čosić, Frano Ivković, Ivan Pederin, Ankica i Josip Pečarić, Luko Brailo, Ante Marinović, Eduard Peričić, Jozo Milanović, Stjepan Krasić, Josip Sopta, Stanko Piplović, Slavko Kovačić, Midhad Kozličić, Josip Stošić, Nikola Jakšić, Anica Kisić, Ivna Anzulović, Franko Mirošević, Ivan Mustać, Milko Brković, Šime Županović, Josip Lisac, Miljenko Foretić, Vanda Babić, Divna Mrdeža-Antonina, Stjepo Mijović Kočan, Marijan Diklić, Tonči Šitin, Miho Demović, Ivan Ivančan, Stjepo Obad i Franko Oreb. Planira se jedan zbornik radova s ovog dijela Skupa, a drugi s onog u Zagrebu, gdje se očekuje isto toliko referata. Dogovoren je održavanje ovih skupova svake dvije godine! Da, hrvatski znanstvenici će potvrditi moje riječi: "**U Boki Kotorskoj svaki kamen govori Hrvatski.**"

Znanstvenici - uz godinu Boga oca: Josip Pečarić

"U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI"

Glas Koncila od 11. srpnja 1999.

Hrvatima u Australiji ovih ljetnih dana baš i nije pravo. Ostali su na neko vrijeme bez čovjeka koji je iznimno puno javno među njima djelovao, govorio u različitim emisijama, puno nastupao na sve strane. On će im se ipak ubrzo vratiti jer vrijeme godišnjeg odmora u domovini brzo će proći. Do tada će možda naši iseljenici već i prikupiti novac za knjige našega znanstvenika "Srpski mit o Jasenovcu" na engleski jezik. Ali znanstvenik naš nije povjesničar. Zovu ga Josip Grozni jer je Josip Pečarić jedan od najuglednijih matematičara u svijetu, osobito u području teorije nejednakosti. Kao redoviti profesor zaposlen je na Tekstilno-tehnološkom fakultetu u Zagrebu, a još će svakako godinu i pol provesti u Australiji kao istraživač-posjetitelj na sveučilištu u Adelaide. Član suradnik HAZU je od 1992., redoviti je član newyorške akademije, aktivran je u puno drugih društava i organizacija. 1997. dobio je državnu nagradu za znanost, a nedavno mu je, po dolasku iz Australije, javljeno da je dobitnik državnog ordena za znanost.

Lumen iz Zaljeva svetaca

Cijelo je njegovo znanstvovanje započelo u Zaljevu svetaca, u Boki kotorskoj, pa i ne treba čuditi što je Pečarić kao član Velikog vijeća Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809. (godina donosa moći Sv. Tripuna od bokeljskih mornara iz Male Azije u Kotor) vrlo često i glasnogovornik Boke, svim srcem zaokupljen promicanjem bokeljskog identiteta i hrvatske kulture u Boki kotorskoj o kojoj - Pečarić kaže - Hrvati zapravo vrlo malo znaju. Zbog svega, u javnosti je nerijetko mišljenje da postoe dvojica Josipa Pečarića, jedan matematičar, a drugi humanist, međutim je on samo jedan.

Rođen je prema službenim spisima 2. rujna 1948. u Kotoru, ali rođendan slavi 3. rujna jer mu je mama Ivica rekla da u dokumentima krivo piše. Domaćica, majka zvana Ivanka, rođena je Tulić u Blatu na Korčuli. Više je na ovome svijetu nema, kao ni znanstvenikova oca, kotorskoga poštanskog službenika i ugostitelja Đilda. Stradao je on u vremenu iza rata kada su Boku kotorsku na silu htjeli počernogorčiti. Nakon što je izvjesio barjak Sv. Tripuna, Đildo je ostao bez posla, potom je uhapšen. Dvije i pol godine proveo je u zatvoru, a onda je, izmučen i bez posla, ubrzo umro.

Osim našega Pečarića, Pečarić je i Đildo, rođen 1943., oženjen za Zlatarčanku, s 2 kćeri i sa suprugom kao sudac životno skrašen u srcu kajkavske riječi Hrvatskoga zagorja. Sestra im je Antonija, zvana Tea, 46. je godište, sa sinom ostala na domaći u Kotoru. Iako rijetko, sestra dečkima dolazi u posjet, a oni pak,

posebice Josip, u Kotor ne dolaze, jer nisu poželjni, preeksponirani su po hrvatskoj osnovi pa ne žele riskirati.

"Sve se u Boki lomilo oko Crkve"

"Bilo je teško odrastati u Kotoru" - prisjeća se znanstvenik naš. "Tata je bio u zatvoru, a mamu su ucjenjivali. Obećali su joj posao, ako se odrekne oca. Iako smo bili bez prihoda, radije smo se svi tiskali u jednoj sobi, a drugu smo iznajmljivali. Sakramentima smo se osobito veselili. Imali su oni i značenje sakramenata, ali i značenje prkosa. Sve su u Boki lomilo oko Crkve. I u osnovnoj i u gimnaziji bio sam odličan učenik. Kao maturant bio sam prvak Crne Gore u matematičici, a i kao osnovac i kao srednjoškolac odnosio sam crnogorska prva mjestra u prsnom plivanju. Nakon završene srednje škole moj je brat otisao u Zagreb i više se u Kotor nije htio vratiti, a ja sam htio živjeti na domaji, ali sam znao da ako odem u Zagreb, da mi povratka više nema. Zato sam krenuo za Beograd.

Čuo sam da je nuklearnu fiziku na Elektrotehničkom fakultetu najteže studirati. Zato sam upisao taj studij i to s 3. rezultatom na prijemnom. Svejedno, nije mi bilo teško. Upisao sam se 1967., a i nakon 400 dana provedenih u bolnici zbog tuberkuloze, diplomirao sam 1972., prvi iz generacije. Išlo mi je, čini se, po maminoj strani. Prvi mamin rođak akademik je Ivo Padovan, a medicinar je i moj bratić, dr. Ivan Tulić. Odmah sam se zaposlio na Geomagnetskom institutu. Tamo sam i magistrirao, i to 1975. iz elektrotehnike, iz elektromagnetskog polja Zemlje. Otišao sam onda u vojsku u Vojvodinu, gdje sam se svima kao desetar studio biti dobar.

Tek nakon vojske počeo sam se baviti matematikom. 1977. zaposlio sam se kao asistent fizike na Građevinskom fakultetu. 1982. sam doktorirao iz teorije matematičke nejednakosti i odmah sam dobio stan. U Beogradu sam ostao do 1987., jer sam za stan trebao 'guliti' 10 godina. U tom sam se vremenu dvaput htio vratiti u Kotor, na Pomorski fakultet, ali su mi podvaljivali, ili su mi izmišljali nedostatke. Nikada nisu Srbi dopuštali da se hrvatski intelektualci vrate doma. Svašta su mi radili. Doktorat sam napisao još 1979., po zaduženju sam onda napadnut, tako da se obrana dogodila tek 1982. Onda niti sa stotinu radova nisam mogao biti izabran za docenta. U Zagrebu je zato sve pošlo po dobru".

"Samo je u Hrvatskoj Hrvatska"

"No, u Beogradu sam, još za vrijeme studija, upoznao svoju suprugu, povjesničarku, Slavonku Ankicu, 1948. rođenu Ivošević u Petrovcu kraj Podravske Slatine. Vjenčali smo se u Beogradu 1970., a sve cure smo na krštenje nosili doma u Kotor. 1973. dobili smo Đildu, na dan kad je moj tata umro, a brat diplomirao - 23. travnja. Ona je jedina sada u Australiji s nama. Studira kompjutere, tek je 2. godina, zato što je ranije malo šetala. Bila je kod tate na fakultetu, ali je odustala jer nije položila matematiku. Izgubila je volju zbog

opterećenja tate. Svi su, naime, mislili da će zbog mene studijem samo prošetati. Ali, ja sam prema svima, pa i prema vlastitom djetetu, pošten. Iz siromašne obitelji potječem pa znam svima jednako podijeliti. Nadam se da će po tom principu u Hrvatskoj što skorije postati običan, a ne neobičan profesor. To daje kršćanski odgoj. 1977. rođena je Ivana, odlična studentica 3. godine engleskog i češkog, a 1979. na svijet je došla Andjela. I ona je bila sa suprugom i sa mnom u Australiji, ali je izdržala samo 4 mjeseca. Samo je u Hrvatskoj Hrvatska. Namjera joj je sada upisati kompjutere u Zagrebu. Ivana i Andjela su tako sada u našem trosobnom stanu u Vukovarskoj same, dok trio Pečarić boravi u Australiji".

"Znanost nema vrijeme"

"Tata se 1987. konačno riješio Beograda. Shvativši da se u Kotor više ne može, došli smo u Zagreb, zamjenili stan. Zaposlio sam se na današnjem Tekstilno-tehnološkom fakultetu, odmah kao izvanredni profesor. Docenturu sam preskočio. Prijevremeno, već 1990., izabran sam za redovitog profesora. Imao sam puno radova pa je tako moglo biti. Imam ih više od 400 u matematičkim časopisima, i još stotinjak njih s kongresa, po tehničkim, povijesnim, časopisima iz fizike. Brzo mislim, a brzo i pišem pa se broj novih ostvarenja brzo povećava. Zato mi kolege i doma i u svijetu daju smiješne nadimke. Stvaram bilo kad, jer znanost nema vrijeme. Opet, i puno viceva na moj račun ima. Pričaju ih svi,, čak i moja supruga bez koje, kao i bez podrške kćeri, ničega od svega ne bi bilo.

Ispisao sam dosad 16 knjiga. 13 ih je iz matematike. Od toga je jedna udžbenik, a ostale su monografije, 4 tiskane u inozemstvu. Jedna je knjiga iz povijesti i to 'Srpski mitovi o Jasenovcu', 1 je iz fizike, riječ je o zbirci zadataka. Zadnja, šesnaesta, je u tisku. Naslovljena je 'Borba za Boku kotorsku' s podnaslovom 'U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski'. To, na žalost, Crnogorci bolje znaju nego Hrvati. A tu smo rečenicu mi Bokeljani izgovorili u prvom glasnom obraćanju Hrvatima u novoj državi u 'Glasu Koncila' kroz intervju 1992. Shvatili smo da o Hrvatima u Boki gotovo nitko ništa ne zna. Morali smo zato progovoriti. Krenuli smo od toga da je 50 posto spomeničkog blaga u Crnoj Gori hrvatska kulturna baština Boke kotorske. S tim smo krenuli, a ni danas se ne zaustavljamo. Ta zadnja moja knjiga, zbirka je mojih povijesnih, publicističkih, esejičkih tekstova, objavljenih u 'Hrvatskom slovu', 'Večernjaku', 'Vjesniku', 'Domu i svijetu', 'Matici iseljenika', a sada prikupljenih na jednom mjestu. Borim se za Boku, a ne dam ni 'Matematičke nejednakosti i primjene'. Riječ je o jednome od 2 najpoznatija svjetska časopisa posvećena teoriji nejednakosti. Časopisu sam ja glavni urednik, suradnici su najugledniji svjetski matematičari, a najvažnije je to da na glavi časopisa piše Zagreb - Croatia, i da naslovnicu nose crveno-bijele kockice. Drugi časopis izlazi u Singapoureu, a izdavaštvo ovoga zagrebačkog, i nadalje uz moju glavnu riječ, htjeli bi preuzeti Nijemci. To im ne mogu dopustiti, zato se čvrsto nadam finansijskoj potpori Ministarstva znanosti i tehnologije, kako bismo opstali".

Česta Australija

"Uz sve to, idem i na znanstvene skupove, koliko stignem. Išao sam često u Švedsku, u Torino, u Australiji sam svake godine po 3 mjeseca, a ovaj mi je boravak najduži. Zato je i supruga sa mnom uz nadu da će se kao stručna suradnica za povijest ponovno moći vratiti u Hrvatski informativni centar kada se definitivno vratimo u Zagreb.

Moji na Fakultetu su zadovoljni što sam priznat u svijetu. Izlaze mi u susret zato i više nego što treba. Na Fakultetu inače predajem 'Matematiku 1 i 2' na 1. godini, a na 2. vodim izborni 'Numerističke metode u matematici'. Vele da sam glavni zločinac na 1. godini, a ja mislim da sam O.K. Ovaj O.K. namjerno je izrečen jer mi se kćeri rugaju na račun mojega engleskog koji je valjda loš, ali se njime dobro služim. Ne zločincem, ali groznim, zovu me moji doktoranti. Doktoriralo je kod mene sedmero ljudi, a šestoro ih trenutačno doktorate piše. Magistara nemam jer nisam na PMF-u (Prirodoslovno-matematičkom fakultetu) ali PMF-ovski magistranti vole doći k meni na doktorat. Krasni su to ljudi, zaposleni po različitim, ponajviše zagrebačkim fakultetima. Čujemo se stalno i stalni ih potičem na rad. Volim im pomoći i zato ih valjda toliko imam. Svi su oni polaznici mojega seminara koji 3,4 godine utorkom držim na poslijediplomskom i doktorskom studiju PMF-a".

"Sve crkveno i Božje volim analizirati"

"I tako - sve što radim - volim. Volim i znanstveni rad sa suprugom. Bavili smo se prije 2,3 godine nas dvoje intenzivno crkvenom poviješću. Pozabavili smo se posebice svetojeronskom aferom 1901/1902., vezano uz borbu za hrvatsko ime u Rimu. Inače, sve crkvene i Božje volim više analizirati, tumačiti, nego izvoditi osobne filozofije. Kao matematičar vučem paralele svuda pa i u doživljaju Boga Oca. Osobno mi je Otac kroz Crkvu odredio život. To je konstanta, s tim živim, i to mi puno znači. Znanstveno pak želim biti logičan, volim pridonositi razmišljanjem. Nastojim dokučiti ono što nam Svevišnji daje, a mi toga možda nismo svjesni. Prvenstveno se to odnosi na našu domovinu uz koju su Bog Otac, naša Kraljica i sveci stalno, bez obzira na sve teškoće u ovih 10 godina stvaranja države. Gospodin je stalno s nama, komunikacija je stalna, zato je važna zahvala s naše strane. O Bogu Ocu zbog svega najviše volim govoriti vezano uz Hrvatsku, ponajviše uz Boku. Volim oduvijek isticati da je Boka najljepši dio zemlje koju je Bog ostavio za sebe".

Tanja Picig

**U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI
HRVATSKI / BORBA ZA BOKU KOTORSKU 2,
ZAGREB, 2004.**

PROSLOV

Knjiga "U Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski" je izmijenjeno i prošireno izdanje knjige drugog autora "Borba za Boku kotorsku / U Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski". Podnaslov ove knjige izazvao veliku pozornost, pa tako dr. sc. Vanda Babić piše: "Ne smijemo zaboraviti da unatoč svim previranjima, svim događanjima i događajima, danas u Boki kotorskoj živi još Hrvata koji zajedno s Crkvom i kamenom odolijevaju svim neverama i olujama. Uostalom, kako je rekao jedan Hrvat i Bokelj, akademik Josip Pečarić, *u Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski.*"¹¹ U stvari u Hrvatskoj već misli da je riječ o staroj hrvatskoj narodnoj izreci, pa je zato i naslov knjige promijenjen.

Treba li uopće spomenuti da je taj podnaslov zasmetao i onima koji još uvijek žele posrbiti Boku kotorsku. I ne samo nju. Tako članak "Istina o Srbima-katolicima iz Boke", "Glas Crnogorca", Podgorica, 4 – 11. oktobar 2001. počinje ovako:

"Jedna je narodna njiva', govorili su i pisali Srbi pravoslavni i katolici iz Boke, Dubrovnika i zemalja pod tuđinskom vlašću."

Jako im smeta i "Bokeška mornarica": "U goste im se odomaćila i Hrvatska televizija, sa svojim jurišnim programom kako je Boka 'zaljev hrvatskih svetaca', i da 'svaki kamen bokeški, govori hrvatski'. O tempora, o mores! O, Srbi katolici!"

¹¹ **V. Babić**, *Don Srećko Vulović o starosjediocima Boke kotorske*, Zagreb, 2001. str. 34.

V. Babić, Kratki pregled starije hrvatske književnosti Boke kotorske. U: *Hrvati Boke kotorske*, Posebno izdanje, Pomorski muzej Orebić, 2003., str. 372.

Ono što im doista smeta jest činjenica što je knjiga mogla dati neke odgovore samim Hrvatima Boke kotorske koje nisu mogli naći negdje drugo, a možda ih i nisu smjeli naći.

Evo što je autoru napisao jedan student iz Boke:

"Dragi dondo Jozo,

Ispričavam se ako sam bio previše intiman s dragi dondo ali to proističe samo iz osjećanja koja je u meni probudilo čitanje Vaše knjige Borba za Boku kotorsku. Prije svega da se predstavim - ja sam Hrvat iz Boke zovem se (...) i student sam (...) u (...) (redoslijed je važan). Pišem vam ovo pismo prije svega da Vam se zahvalim na svemu što ste uradili i što radite za Boku. Znam da lakše bilo: jednostavno zaboraviti, kao sto su mnogi - opet hvala što Vi niste. Hvala Vam što ste otrgnuli od zaborava velikane kao sto su Vjenceslav Čizek ili Luka Brajnović. U dijelu kako su komunisti prodali... dali ste mi odgovor na to kako je bilo zakonski omogućeno otklanjanje opasnosti kakva su bili hrvatski intelektualci za projekat - zaliv nemanjića.

(...)

Situacija u Boki je naizgled bolja: otvaraju se udruge, političke stranke i kulturna društva s predznakom: hrvatski. Naizgled - jer treba vidit kako će to biti prihvaćeno ali prvi korak je napravljen (uzgred i to zahvaljujući Vama). Na kraju bih Vas želio pozdraviti i reći da bih vas puno želio upoznati i da bi za mnoge u Boki bila čast imati vas barem u posjetu!"

Kada nešto radite uvijek se pitate je li to trebalo raditi. Ovakva pisma nedvosmisleno kažu da ste trebali. Zato se nadamo da će i ovo drugo, prošireno i izmijenjeno izdanje učiniti da još netko, poput ovog bokeškog studenta, pronaći poneki odgovor.

Iz prvog izdanja knjige ostavljeni su samo oni tekstovi koji se isključivo odnose na Hrvate u Boki kotorskoj i u Crnoj Gori, a dodani su i tekstovi koje su oba autora izlagali na znanstvenim skupovima i objavljivali u časopisima.

Dani su svi takvi tekstovi iz obje knjige, kao i novi tekstovi, iako je s obzirom na srodnost problematike i u njima bilo puno ponavljanja. Možda će se nekome učiniti da tog ponavljanja ima previše. Ono je bilo neophodno ako se zna koliko je memoricid nad Hrvatima bio uspješan kada su u pitanju Hrvati Boke kotorske i njihova ogromna kulturna baština. Smatrali smo da treba stalno ponavljati najosnovnije podatke o Boki kotorskoj i tamošnjim Hrvatima, pogotovo kada su tekstovi ili intervju tiskani u različitim tiskovinama. Željelo se da što veći broj ljudi bude upoznat s time. U ovoj knjizi su skoro svi ti tekstovi skupljeni. Tako smo dokumentirati osnovnu zadaću, koju je pred sobom postavila *Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809"*, da Hrvati Boke i njihova velika kulturna baština uđe u svijest i savjest hrvatskog naroda i Hrvatske države.

S druge strane u prvom izdanju bili su dani i tekstove koji su bili vezani za samu borbu za opstanak hrvatske države. Na taj način su i Hrvati u Boki mogli dobiti

više informacija o toj veličanstvenoj borbi. Kako danas oni mogu čitati i druge knjige drugog autora ove knjige, a i mnogih drugih, to nema više potrebe da se takvi tekstovi daju u knjizi o Boki.

U Prilogu knjige dani su i neki intervjuji s članovima Bratovštine, jer je najveća borba Bratovštine za ostvarenje osnovne zadaće koju su sami sebi postavili i bila preko intervjua u novinama, na radiju i televiziji. Naravno, kako to obično biva s intervjuima tu ima i nepreciznosti što i ne mora čuditi ako se zna koliko su hrvatski novinari bili neobaviješteni o hrvatstvu Boke kotorske. Dani su samo oni intervjuji objavljeni u novinama, kao i jedan od niza priopćenja Bratovštine.

Tako možemo slobodno reći da je sada u knjizi dokumentirano kako su članovi Bratovštine pokušali ostvariti tu osnovnu zadaću koju su sami sebi postavili, da je ponovimo: povratak Boke kotorske, njenih hrvatskih pučana i njihove velike baštine u svijest i savjest hrvatskog naroda u cjelini i hrvatske države. Koliko smo u tome bili uspješni najbolje će procijeniti čitatelji.

OČUVANJE HRVATSKOG IDENTITETA KROZ STOLJEĆA¹²

Na krajnjem jugoistoku Jadrana nalazi se prelijepi zaljev – Boka kotorska (na talijanskom Bocca = usta, otvor). Njen pjesnik kotoranin Viktor Vida, jedan od najvećih hrvatskih pjesnika, za nju će reći: „Ništa ne može pokolebiti moga uvjerenja, da je Boka kotorska ostvarenje božanske priče, koja se tu više nego i u jednom kraju svijeta dotakla zemlje i ostavila na tom moru i u tom kamenju svoj vječni trag.“ Boka kotorska zahvata čitav zaljev s okolnim kopnom, a njeno ime je zamijenilo antički naziv Risanski zaljev. Na tom prostoru, ilirskom području, sačuvano je dosta kulturnih tragova još iz IV. st. p.K. 228. g.p.K. u Risnu, u Boki kotorskoj, sklonila se pred Rimljanima ilirska kraljica Teuta, koja je bila udovica osnivača ardijejske države Aragona. Rimljanima je kao izlika za napad na Teutu poslužilo ilirsko gusarenje, ali je u stvari pravi razlog bila želja Rimljana da unište prekojadransku državu. To im je i pošlo za rukom 168. g.p.K.

Na ovim područjima Rimljani su vladali do 476. g. Za to vrijeme doselilo se dosta Rimljana tako da se latinski utjecaj toliko uvriježio da je duboko obilježio kasnija bokeljska stoljeća. Još u tom periodu nastala je različitost Zaljeva od zaleda u mentalitetu, kulturi, običajima i izvanjskim obilježjima. Za vrijeme provala Gota, Avara i Slavena mnogobrojno romansko stanovništvo je stradalo, a preostali su pobegli u Kotor, koji je tada postao glavni grad Boke. U tom periodu podlogu za autonomnost Kotora činili su rimski municipalni poredak, gradska politička i crkvena organizacija. Upravo u tom periodu i počinje povijest bokeljskih Hrvata.

Najstariji domaći ljetopis Popa Dukljanina spominje na tom području Crvenu Hrvatsku ili Gornju Dalmaciju, u kojoj su među ostalima utemeljenje biskupije u Kotoru i Budvi i koja je barem do polovice X. st. bila jedna država sa zapadnom Bijelom Hrvatskom ili Donjom Dalmacijom. Sve do XII. st. tu je bio dominantan utjecaj i s prekidima vlast Bizanta, ali nije zanemariva niti uloga zapadne hrvatske države i njezinih krajeva. Kralj Tomislav je na cijeloj istočnojadranskoj obali pa i u Boki imao jaku mornaricu sa 180 brodova s više od 5000 mornara. Tako poznavalac bokeljske povijesti Peraštanin Pavao Butorac piše o crkvenim vezama: „Drevnu je crkvenu povezanost grada Kotora sa zapadom, a time i sa zapadnom civilizacijom, definitivno učvrstio moćni utjecaj prvoga hrvatskog kralja Tomislava.“ Antun Milošević, na knjizi Vjekoslava Klaića „Opis zemalja u kojima obitavaju Hrvati“ (III., 1883., str. 5; biblioteka kotororskoga Istorijskog arhiva) olovkom je zapisao: „Boka kotorska glavna čest Crvene Hrvatske bez dvojbe naseljena Hrvatima. Ovo potvrđuje poviest, narodni običaji i bokeško narjeće.“ O Crvenoj Hrvatskoj pisali su mnogi pisci, napr.: Pavao Riter Vitezović – Croatia Rediviva; anonimni pisac iz 1718. g. – „Alter und neuer Staat des Königreichs Dalmatien“, Ladislav Antal – „Geographica Globi terrauei

¹² Predavanje J. Pečarića na "Tjednu hrvatske knjige", Vankouver, studeni 2002.;

Synopsis"; Mihajlo Bonhardi s početka XVIII. st. i drugi. O autohtonosti Hrvata na tom području govore nam i bizantski pisci iz XI. i XII. stoljeća.

U drugoj polovici XII. stoljeća Bizant slabi, što je iskoristio raški veliki župan Stafan Nemanja te 1185. godine zauzima Kotor i primorje. U sastavu srpske države Boka je ostala sve do nestanka Nemanjića 1371. godine. Iako su oni postavljali gradskog kneza, Kotor je ipak zadržao autonomiju i postao glavna luka njihove države. S druge strane, Nemanjići su trajno razlikovali osvojeni uzmorski pojas od svoje matične države, što se vidi i iz njihovih titula ("kralj svih srpskih zemalj i pomorskih"). Isto tako Nemanjići nisu uspjeli niti znali iskoristiti posjed Kotora, tako da su se Kotorani pretežno bavili kopnenom trgovinom, a Dubrovčani su držali pomorski prijevoz, kao i Talijani i Zadrađani. Ipak je Boka u tom periodu sačuvala katolički značaj i orientaciju, što će hrvatskom narodu osigurati kroz sve političke mijene i neprilike bokeljsku zajednicu. Spomenimo da je fra Vita Kotoranin izgradio Visoke Dečane.

U periodu između 1371. i 1391. godine ni Hrvatska, ni Ugarska a ni Bosna nisu mogle pružiti dovoljnu zaštitu Kotoru od prijetnji uglavnom iz zetskog zaleđa, a ni sam nije sebi to mogao iako je od 1391. do 1421. godine imao svoju kratkotrajnu nezavisnost. Zato su Kotorani zatražili pomoć od Mlečana koji ih prihvacaјu pošto su osigurali svoju vlast u Dalmaciji 1420. godine. Mlečani su uspjeli oslobođiti Kotor od pritisaka zetskog zaleđa, ali su ga podvrgli svojoj imperijalnoj politici, usmjeravaju gospodarske i trgovačke puteve u korist metropole, a služili su se i strateškim položajem Boke i njezinim flotnim potencijalom u ratovima. Iako su Mlečani slali u Kotor svoga kneza i biskupa, ipak su tolerirali i poštivali lokalne prilike te osobne povlastice i prava I dopuštali su razvoj brodarstva. Tako je Kotor sačuvao svoju autonomiju, upravljujući se prema svome statutu. U društvenom životu veliku ulogu imala je staleška pomorska bratovština – Bokeljska mornarica. Bokelji su zajedno s drugim Hrvatima 1491. godine u Veneciji osnovali Bratovštinu sv. Jurja i Tripuna čija je zgrada jedna od atrakcija grada. Članovi bratovštine bili su s hrvatskih prostora bez obzira u kojim državama su bili tada hrvatski krajevi, što i pokazuje da su svi oni znali da pripadaju istom narodu – hrvatskome. Vremenom pomorsko značenje Kotora je slabilo, a raslo značenje Perasta, Prčanja i Dobrote. Spomenimo da je u XV. stoljeću živio je i Andrija Paltašić prvi hrvatski južnoslavenski tiskar.

Krajem XV. stoljeća Osmanlije su zauzele Herceg-Novi i dijelove Boke (Morinj, Risan Glogovac nad Perastom, Orahovac, Grbalj i Spič). Do dolaska Osmanlija Boka je bila potpuno Katolička, a sada se na teritorij koji su oni zauzeli počelo naseljavati pravoslavno pučanstvo, koje vremenom postaje podloga srpskom nacionalnom elementu. Još u XVII stoljeću turski putopisac Evlija Čelebija u HercegNovom većinu stanovništva vidi u "arnautskim, bosanskim i hrvatskim junacima". U toku XVI i XVII stoljeća Osmanlije su više puta uzalud napadali Kotor i Perast. Peraštani su odmijeli sjajnu pobjedu nad Osmanlijama 1654. godine, čime su zadivili kršćanski svijet. I sam veliki protuturski borac Petar Zrinski brodom je iz Bakra doplovio u Perast da ga pozdravi i da mu u znak pažnje i zahvalnosti daruje mač s psalmističkim natpisom: "Sudi Gospodine onima koji

me napadaju i protivi se onima koji se bore sa mnom, uzmi oružje i štit i stani na pomoć meni”.

Bokeljske pobjede protiv gusara opjevali su hrvatskim jezikom domaći pjesnici Ivan Nenadić, Andrija Kačić Miošić u “Razgovoru”, slikari, kao Tripo Kokolja i dr. Svoju pjesmu “Kotorski vitezovi” Kačić ovako počinje:

Ej Kotore, gnizdo sokolova,
na visokoj grani savijeno,
di se legu zmaji i sokoli,
koji caru puno dodijaše!
Svijeno je na jeli zelenoj
ter pokriva Buku od Kotora,
kojano je dika od Hrvata
i viteško srce od junaka.

Iz Boke Osmanlije su potisnute za vrijeme velikog rata krajem XVII st., a iz Grblja 1725. godine.

Upravo za vrijeme turskih ratova u Boki je živnula kulturna djelatnost. Boka će se za vrijeme humanizma i po svojoj latinskoj, i po svojoj talijanskoj, i po svojoj hrvatskoj sastavnici uklopiti u hrvatski kulturni krug i postepeno prerasti u trajnu pripadnost hrvatskoj kulturi i zajamčiti cijelovit hrvatski narodni razvitak i pripadnost bokeljskih katolika – starosjedilaca i autentičnih predstavnika starine i duha.

Još je Butorac uočio kako je temeljni bokeljski sloj, pomorski, “davno shvatio, da je zemlja bez tradicije zemlja bez vrijednosti, a narod bez tradicije narod bez budućnosti”. U Boki se rano pojavljuju pisci koji pišu hrvatski: Maro Drago, Vicko i Ivan Bolica Kokoljić, Jeronim Pima, Krile i Marko Ivanović, Andrija Zmajević, Josip Matović, Ivan Nenadić, Antun Kojović, Nikola Modruški ili Kotoranin koji je branio glagoljicu, pisao je o ljubavi prema domovini, pa su mnoge njegove misli prožete istim duhom kojim je poslije pisao otac hrvatske književnosti Marko Marulić. U predgovoru svojim talijanskim pjesmama Ludovil Paskvalić Boku naziva “skrajnijim kutom Dalmacije”, a poeziju Hamibala Lucića na hrvatskom jeziku pozdravlja kao “novu dalmatinsku liru”.

Dalmatinac je bio i Helije Tripo Bizanti, a Dominik Buća povezan je bio i s hrvatskim piscima humanistima od Dubrovnika do Trogira. Zatim Jerolim Kavanjin, a Maro Dragović posvjećuje pjesmu Bartolu Kašiću. Početak uvodne posvjete glasi:

Složitelju (Bartolu Kašiću)

Slavno si uzvisio – pridragi Boro moj
Kada si navjestio – u pjesnih svud glas tvoj.
Mudrost tva vlastita – Božje Pjesni složi,
A rič pričestita – hvaljena uzmnoži.
Naši Dalmatini – i vas Rod Hrvatski.

Značajan je i Ivan Bolica koji je održavao književne veze i sa Dubrovnikom i sa Šibenikom, a jednu pjesmu posvjećuje u čast posvećenja Andrije Zmajevića za barskog nadbiskupa 1671.. Tu su i Krile Ivanović i Julije Balović, a rukopis Marka Balovića sadržava najsta-rije bokokotorske skupine hrvatskih pasionskih tekstova. Antun Bizanti govori da su “naši Hrvati”, tj Kotorani, pobijedili u nekom okršaju sa Turcima. Zatim, Andrija Balović preveo je crkvene pjesme na hrvatski i pisao povijest Dalmacije, kao i kroniku Annali di Pirusto.

Upravo po tim predstavnicima kulture Boke kotorske se vidi koliki je bio hrvatski osjećaj u njoj. To su posvjedočili i Petar Tolstoj i Bronevskij koji su putovali po njoj. Naime, Petar Tolstoj je 1698. posjetio ruske pitomce u Perastu, pa je u svom putopisu “Putovanje u Italiju i na otok Maltu 1697-1698.” Zapisao kako su bokeljske gore “naseljene Hrvatima”, u Boki nalazi hrvatsku narodnost, ime jezik, običaje i nošnju, zatim, za Perast kaže da tu žive Hrvati, pomorski kapetani, astronomi i mornari, da su im kuće građene od kamena i da imaju mnogo vrtova. “On je opazio, da su “Srbi koji su pod mletačkom državom nedavno izbjegli iz ruku prokletih busurmana, iz države turskog sultana”, jer je doista do naseljavanja iz zaleda došlo, čim je 1687. od turske vlasti oslobođeno područje od XIX st. kaže da su Dobroćani hrabri, poduzetni, gostoljubivi, revni katolici i da u starije vrijeme nisu pravoslavcima dopuštali da u njihovu mjestu ostanu više od jednog dana”.

Propast Mletačke Republike 1797., francuska revolucionarna zbivanja, kao i Napoleonovi ratovi imali su odjeka i u Boki, odnosno uzdrmali su je društveno-gospodarski, ali i potaknuli narodni razvitak, kao i pitanje državne pripadnosti. 1797. mirom u Campoformiju Boka je pripala Austriji, mirom u Požunu 1805. došla je pod vlast Francuske. Međutim, 1806. Boku su zaposjeli Rusi a 1807. Francuzi. Poslije Napoleonovog poraza kod Leipziga 1813. protiv francuske vlasti u Boki ustali su i Bokelji i Crnogorci, ali se francuska posada u Kotoru održala sve do početka siječnja 1814. Boka je, po odluci Bečkog kongresa, pripala Austriji i bila pod njenom vlašću sve do 1918. godine, odnosno sve do propasti Austro Ugarske Monarhije.

Kako zbog svog strateškog položaja tako i zbog svoje moćne mornarice Boka je bila plijen velikih sila što se odrazilo i na njeno brodarstvo, te se mnogo pomoraca iselilo iz Boke, čime je Boka gubila ljudе, kapital i brodove. Mnogi brodovi nestajali su u ratovima, zatim u gusarskim akcijama, kao i u pljenidbi. Od oko 600 brodova i od oko 300 jedrenjaka duge plovidbe poslije austrijskog bankrota u 1810-im ostalo je oko 50 jedrenjaka duge plovidbe. Sredinom stoljeća s jedrenjekom “Nemirna” potonulo je i posljednje bokeljsko jedro, kao i slava hrvatskog pomorstva općenito. U to doba Bokelji su se različito orijentirali: jedni su bili za Mletačku Republiku, drugi za austrijsku vlast, a pravoslavci se povezuju sa Crnom Gorom, jer su u mitropolitu Petru I vidjeli ne samo crkvenog poglavara nego i političkog vodju, pošto je glavni cilj crnogorske politike bio domaći se Boke uz rusku pomoć. Početkom srpnja 1797. bokeljske općine izjašnjavaju se za austrijsku vlast, dok su stanovnici Budve čak mitropolitu Petru I pokazali i spis o dragovoljnoj predaji caru Franji I. Kao ugarskom kralju i izrazili želju da se razvije ugarska zastava. Time su ustvari Bokelji izrazili svoju težnju za sjedinjenjem s

Hrvatskom. To se očitovalo i u pozdravima Bokelja sredinom osmog mjeseca 1797. Matiji Rukavini kada je posjetio Boku, a on je nastupao u ime kralja Ugarske i Hrvatske, i u stvari samo pod tim naslovom su se Bokelji predali Austriji. S toga su crnogorske pristaše nadzirale u Budvi Miroslava Zanovića kao i peraškog načelnika Josipa Viskovića, te su se tako već 1798. u Crnoj Gori širile glasine o tobožnjoj ugroženosti pravoslavne vjere u Boki. Tako Tripo Smeća u svojim "Uspomenama" iz 1805. govori da su pravoslavni prvaci iz Boke na skupštini u Crnoj Gori rekli "da se svi katolici po Boki pobiju, da se tako ukloni smetnja njihovoj nakani, i da se dočepaju bogata plijena, ali se poglavice Crnogoraca tome usprotive".

Ali to je bio i prestanak prve austrijske vlasti Bokom te je u njoj zavladao strah od Crnogoraca, a 1807. peraško općinsko vijeće je konstatiralo da su "bili ugroženi od Crnogoraca i od grčkog obreda ove pokrajine". Bokelji su isticali da prihvaćaju svaku zakonitu vlast, pa i želju da "ostaju svoji vlastiti gospodari", samo su Crnoj Gori nijekali svako pravo da zaposjedne njihov zavičaj. Prihvaćali su i rusku vlast koja je pokazivala razumijevanje za zaštitu bokeljskih Hrvata, te je proglasom od 13.IV. 1806. zabranila "uvredljive izraze protiv katolika kao da su oni neprijatelji domovine, a u Rusiji su uvaženi i dostižu najčasnija mjesta u državnoj službi; i ovdje su dobrovoljno spremali brodove u ruskoj službi".

Pred kraj francuske vladavine 10. XI. 1813. u Dobroti su Crnogorci sazvali sastanak s predstavnicima bokeljskih općina i osnovali Centralnu komisiju pod predsjedništvom samog Vladike. Ta komisija je zatražila sjedinjenje Boke sa Crnom Gorom pod protektoratom Rusije. Za bokeljske općine je to tada bilo kompromisno rješenje kako bi se osigurale od crnogorskog pustošenja, od anarhije i dok velike sile ne odluče o Boki. Kao i u Dalmaciji, i bokeljske općine bile su za sjedinjenje sa Hrvatskom, te su u Dobroti 9. XII. 1813. sastavile izjavu kojom se dragovoljno predaju austrijskom caru u kojoj ga mole da ih u slučaju neuspjeha ne prepusti zajedničkom neprijatelju, "jer bi (...) odstup ove pokrajine u njegovu korist nanio našoj Otadžbini očaj i najtragičniju propast mnogim čestitim nevinim obiteljima". Crnogorci su s 3000 mletačkih cekina ucijenili glave Andrije Dabovića i Stanislava Burovića Zmajevića koji su bili protivnici sjedinjenja s Crnom Gorom. Kada su austrijske trupe ušle u Boku 1814. pravoslavci su ponovo pljačkali i ubijali Hrvate.

Poslije boravka Vuka Stefanovića Karadžića u Boki 1835-36. pojavila se velikosrpska propaganda kojom se svojatalo Boku kao srpsko područje. Naime, i sam Karadžić piše: "U cijeloj Boki ima oko 33 hiljade duša, sve pravijeh Srba, kakovi i gdje biti mogu, jedva četvrt od ovoga biće zakona Rimskoga, a ostalo je sve Grčkoga". Slično je govorio i književnik Simo Matavulj, dok predstavnik pravoslavne crkve Jakov Popović čak traži da se uvede srpski jezik i cirilica u škole.

U prvoj polovici XIX stoljeća u Boku počinju prodirati i vijesti o narodnom preporodu u Hrvatskoj, te je 1840-ih u Boki boravio Mavro Broz koji je pisao o narodnim razmišljanjima i Peraštana i Herceg-Novog. Mihajlo Florio, lječnik i slikar iz Prčanja dopisivao se s Ljudevitom Gajem, susreo se i s Ivanom Kukuljevićem, dok je Tripo Tripković, kapetan iz Dobrote, 1845. napisao

“Pozdrav Zori dalmatinskoj” jer je bio svjestan bokeljske pripadnosti Dalmaciji. Naime, glavna tema joj je radoš što se izdaje list Zora, čija svjetlost zrači cijelom Dalmacijom. Tom svjetlošću Dalmacija se povezuje i ujedinjuje. U Dobroti se prepisuju preporodne pjesme, brodovi sve češće dobivaju hrvatska imena (Javor, Iskra, Zora, Ban Jelačić, Majka Slavija, Krunoslava, Zvonimir), čitaju se Gundulićev “Osman”, kao i Kačićev “Razgovor”.

1848. god. Hrvatski sabor traži sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom. Bokokotorske općine su na velikoj skupštini u Prčanju, svi jednoglasno zaključili “da se imamo pridružiti trojednoj kraljevini”. U Boki je s velikim oduševljenjem dočekano imenovanje Josipa Jelačića za upravitelja Dalmacije i u tom povodu upućene su mu čestitke i u njegovu čast ispjevane pjesme i posvećene mu zbirke. Tako Bogdan Ivanović Moro u pjesmi hvali njegovu hrabrost i popularnost u domovini i izvan nje. Luka Tripković i biskup kotorski Marko Kalođera posvećuju mu pjesme koje su tiskane u izdanju dubrovačke općine 1851. godine. Čestitke upućene Jelačiću svjedoče o domoljublju i o pojačanoj svijesti i nadi da bi moglo doći da sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom.

Bokeljski Hrvati godine 1848./49. nastupaju kao Slavljani. Obilježje tog “slavljanstva” je crveno-bijelo-plava trobojnica koju su zvali “slavenska bandjera”. Ta se zastava pojavila na novoutemeljenoj Slavljanskoj čitaonici u Kotoru 1848., koja je bila prva čitaonica u Boki, a drugu u Dalmaciji. Od 1849. godine bokeljski brodovi uz austrijsku nose i slavljansku odnosno hrvatsku zastavu. U to vrijeme Srbi uz slavensko naglašavaju i srpsko ime.

1851. god. ban Josip Jelačić posjetio je, na putovanju po Dalmaciji, i Boku. Dok je plovio po zaljevu Bokelji su ga pozdravljali puškama i maškulima, na vrhu Veriga Rišljani su ga dočekali s 30 lađa, dok je na odlasku iz Risna rekao: “Ja vam braćo mnogo zahvaljujem i preporučujem, da živite u miru i ljubavi i da budete vjerni našemu caru kao i doslije, i da vam je preporučen vaš Ban”. Poslije odlazi u Kotor gdje među činovnicima nije bilo “velikog veselja”, jer im nije bilo drago što je sa svima govorio hrvatski. Ostat će zapamćena i adresa dobrotske općine, u kojoj se ističe Jelačićeve hrvatsko podrijetlo i junaštvo te bratske veze što spajaju Boku s Hrvatskom. Prilikom posjeta Kotoru obećao je poslati svoju sliku “Slavjanskoj čitaonici”, koja ju je i dobila 1854.g.

U Boki su snažno odjeknuli kako obnova ustavnog stanja u Monarhiji tako još više širenje preporoda. Otvaraju se nove čitaonice (Slavjanske) u Prčanju 1861., kao i u Dobroti 1862. god. Istovremeno, bokeljski zastupnici u Dalmatinskom saboru biraju se na listi Narodne stranke koji u Saboru zastupaju ideju sjedinjenja s Hrvatskom, kao i uvođenje hrvatskog jezika u javni život. Tako se kotorska skupština bokeljskih općina od 21. siječnja 1861. izjasnila za sjedinjenje s Hrvatskom, a prilikom posjeta Dubrovniku 22. siječnja 1861. vijorila se hrvatska trobojnica i bio istaknut natpis “Dubrovnik s Kotorom”. Iste godine jedno od dva mjesta iz Dalmacije u Hrvatskom saboru dobio je kapetan Luka Tripković, te je on zajedno sa Mihom Klaićem dočekan s velikim ovacijama u sabornci.

Srbi vide svoju budućnost u sjedinjenju Boke sa Srbijom, što se više puta očituje u njihovim novinama Svetovidu Srbobranu, Vidovdanu i drugim novinama. Godine 1870. Stjepan Mitrov Ljubiša kao predsjednik Dalmatinskog sabora i

bokeljski zastupnik izjavljivao je da će “branit do svake zgodе državno pravo trojedne kraljevine kojoj po historičnom i prirodnom pravu spada sva današnja Dalmacija, ne izuzimam nijedne česti njezine ni pojedinoga okoliša”, te nastavlja da će “nastojati na sve moguće načine da se Dalmacija sjedini na temelju saborske adrese sa Hrvatskom i Slavonijom”. Već 1877. godine otvoreno ustaje u dalmatinskom saboru protiv sjedinjenja tvrdeći da sva Dalmacija osobito Dubrovnik i Boka nema prava pripadati ugarskoj pa prema tome ni hrvatskoj круni.

Kasniji narodni razvitak učvrstio je Bokelje u hrvatskom narodnom osjećaju. Ali i u brošuri “Izvori občinskog zastupstva Kotora” (Split, 1892.) nalazimo podatak o srpskoj propagandi u Kotoru, o nastojanjima da se grad posrbi, kao i općina i da “nas starosjedioce Crvene Hrvatske iznerode”, o zabranjivanju isticanja općinskog barjaka hrvatskih narodnih boja. Treba istaći da je Anton Verona uzeo pseudonim Hrvatovski. Kao i u Dubrovniku, na izborima 1899. godine i u Kotoru pobijeđuje hrvatska stranka.

Prisutnost hrvatske nacionalne svijesti u Boki svjedoče i članstva u Matici hrvatskoj. Prvi njeni članovi javili su se 1878. godine. Tako je don Srećko Vulović, kateheta Velike Gimnazije u Kotoru, bio povjerenik Matice, a Grgur Urlić iz Risna prinosnik. Članstvo Matice se postupno povećavalo, tako da je uoči Prvog svjetskog rata u Boki bilo 82 člana. To su uglavnom bile fizičke i pravne osobe, gimnazijalni profesori, učitelji, svećenici, Narodna čitaonica u Kotoru, Slavljanska čitaonica u Dobroti i gimnazijalci. Oni su imali zadaću širiti hrvatsku knjigu u primorskim mjestima Zaljeva. U devedesetim i sljedećim godinama javljaju se društva i u drugim mjestima. Tako je u Tivtu 1897. osnovano “Glazbeno društvo Sloga”, 1899. u Donjoj Lastvi osnovana je “Hrvatska čitaonica”, u Kotoru 1898. “Hrvatsko radničko društvo ‘Napredak’”, 1903. u Škaljarima “Hrvatski sastanak”, u Bogdašićima 1910. “Hrvatska seoska zadruga”, 1911. Muo je dobio “Hrvatsko katoličko mladenačko društvo”, a iste godine Tivat “Hrvatsko glazbeno prosvjetno društvo”.

U to vrijeme je u Boki kotorskoj osnovano preko trideset kulturnih društava. Oko polovice tih društava je pod hrvatskim predznakom i imala su zadatku čuvanja i razvijanja nacionalne svijesti. Tako primjerice, Pravila “Hrvatskog pjevačkog društva Zvonimir odredivala su šest glavnih ciljeva i to tri glazbena i tri opća cilja. Glazbeni su ciljevi da “goji hrvatsku pjesmu”, a pri tom se osim nacionalne orijentacije misli i na svjetovnu glazbenu literaturu, zatim crkveno pjevanje i da “pripravlja elemente za orkestru”. Opći ciljevi su da “širi među članovima moralni uzgoj i književnu prosvjetu i goji bratsku ljubav i slogu”.

Dijeleći sudbinu Kraljevine Dalmacije i Boka je 29.10.1918 ušla u Državu Slovenaca, Hrvata i Srba, a 1.12. u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. 1922. bokeljsko područje izdvojeno je iz Dalmacije i pripojeno Zetskoj oblasti, a 1929. uključeno u Zetsku banovinu, tako da ni 1939. nije sa ostalom Dalmacijom ušla u Banovinu Hrvatsku. Sjetimo se da je 1925. u Boki na veličanstven način proslavljenica tisućata godišnjica krunisanja kralja Tomislava, pa je o tome postavljena i ploča na katedrali sv. Tripuna iz 1166., najstarijoj katedrali koju su izgradili Hrvati ili pak kako je odred Bokelske mornarice bio na pogrebu Stjepana

Radića u Zagrebu. Bokelj Anton Milošević u svom "Dnevniku" pod nadnevkom 23.03.1925. piše da je na općinu postavljena jugoslavenska zastava te dodaje: "Do sad je bila općinska zastava crveno-bijelo-modra (narodna zastava), koju su naši stari zvali 'slavjanskom' zastavom, a mi mlađi 'hrvatskom' zastavom, sa općinskim grbom". U 1927-oj godini registrira pobjedu Hrvatske seljačke stranke u Kotoru, kao i osnivanje Hrvatskog doma, zatim 30.04.1931. zrinsko-frankopansku proslavu i zadušnice u Sv. Tripu-nu u Kotoru i po Boki, a 10.05.1937. piše, da su 9.05 podignute hrvatske zastave i izmijenjeni općinski pečati u Prčanju, Mulu, Stolivu, Perastu, Lastvi i Tivtu, dok je u Risnu podignuta srpska zastava. Tako se u Boki sve više učvrstila hrvatska svijest koju je konačno formirao nacionalni pokret između dva svjetska rata što se očitovalo na ozborima glasovanjem za Hrvatsku seljačku stranku.

Ugovorom o određivanju granica između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije 1941. bilo je zaključeno: "Priznaju se sastavni dijelovi Kraljevine Italije (...) kotar koji obuhvaća cielu Boku kotorsku prema crti, koja ostavlja obalu u jednoj točki između mjesta Cavtat i Vitaljine i izlazi prema sjeveroistoku uključivši mjesto Grudu i masiv planine Orjen, dok ne dostigne granicu s Crnom Gorom". 1943. Nezavisna Država Hrvatska uključila je Boku kotorskiju u Veliku župu Dubravu, ali tamo nije uspjela uspostaviti vlast. S druge strane, u svim partizanskim dokumentima se govori o Crnoj Gori i Boki kotorskoj. Po završetku rata komunisti su ono "i Boka kotorska" jednostavno prekrizili i priključili Boku Crnoj Gori, pri čemu su maknuli s položaja one kotorske komuniste koji su tek počeli favorizirati njezin autonomni status. Poratna Boka u Crnoj Gori doživjela je velike demografske promjene što je uz općenit nacionalni pritisak rezultiralo kako iseljavanjem Hrvata, tako i njihovim promjenljivim nacionalnim izjašnjavanjem. Računa se da je 1931. u Boki bilo 35,14 posto Hrvata, koji su činili više od $\frac{3}{4}$ gradskog stanovništva, a 1991. samo sedam posto, uz nepoznat broj onih koji su se izjasnili Jugoslavenima ili Crnogorcima. Naime, podaci Katoličke crkve se znatno razlikuju od podataka dobivenih prigodom popisa iz 1991. Ako se usporede popisi pučanstva iz 1910. i taj iz 1991. lako je ustanoviti kako se broj pučanstva udvostručio dok se broj Hrvata smanjio tri puta. A kada se pogledaju veliki bokeljski centri onda su ti odnosi izuzetno nepovoljni. Tako se u rođnom gradu sv. Leopolda Mandića Herceg Novom broj Hrvata smanjio od 70 na dva posto, u Kotoru od 69 na sedam posto, a u Tivtu od 95 na 23 posto.

Specifičan hrvatski narodni razvitak Bokelja uvjetovali su odvojenost od matičnog područja, malobrojnost pučanstva, zatim nejednolik politički razvitak, te različiti utjecaji. U Boki se skupio katolicizam i zapadnjačka civilizacija na samom rubu Balkana, tu se gnjezdilo hrvatstvo od starohrvatskog pletera i romatičnih crkava do renesansnih i kasnijih palača i vrtova, od nautičkih do modernih učenja-ka, od pučkih bratovština do sadašnjih stanovnika, od najstarijih do modernih pjesnika Frana Alfrevića, Jeronima Kornera, Viktora Vi-de, Vjecenslava Čižeka i Luke Brajnovića. Po ovom posljednjem dobila je ime i međunarodna nagrada za novinstvo koju dodjeljuje udruženje novinara Španjolske, pa ga danas svojataju i u srpskim i u crnogorskim novinama. A Boka je poznata i kao Zaljev hrvatskih svetaca. Naime, od današnjih šest hrvatskih

svetaca i blaženika – tri su iz Boke: sv. Leopold Bogdan Mandić, blž. Gracija iz Mula i blž. Ozana Kotorska. A iz Boke je podrijetlom i sl. B. Ana Marija Marović, kao i jedan možda od najznačajnijih papa u povijesti – Siksto V.

Boka teritorijalno jeste mala, ali je njen doprinos hrvatskoj kultur-noj baštini nemjerljiv. To najbolje pokazuju i zvanični crnogorski izvori koji kažu kako se od ukupnog spomeničkog blaga te republike, više od 40 posto nepokretnog i dvije trećine pokretnog nalazi u Boki kotorskoj. U pravu je Frano Alfirević kada kaže: "Krajevi kao i bića imaju dušu." A duša Boke kotorske su baštinici njene ogromne kul-turne baštine – bokeljski Hrvati.

Literatura:

1. **Trpimir Macan**, Pogled u bokeljsku povijest, Hrvatska revija, 43, Zagreb, siječanj 1993.
2. **Stjepo Obad**, Razvoj hrvatske političke i nacionalne integracije u Boki kotorskoj u preporodno doba, Dubrovnik 4, 1993.
3. **Vanda Babić**, Don Srećko Vulović o starosjediocima Boke kotorske, Zagreb, 2001.
4. **A. Pečarić i J. Pečarić**, Očuvanje hrvatskog identiteta kroz stoljeća, Glas Ravnice, glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, br. 87-89., veljača-travanj 1998.

TEKSTIL U POVIJESTI HRVATA BOKE KOTORSKE

Tekstil, 45 (5) (1996.), 249-254.¹³

U Boki kotorskoj, zaljevu južno od Dubrovnika, koji danas pripada Crnoj Gori, a koji su ne tako davno naseljavali pretežno Hrvati, nalazi se značajna povijesna tekstilna baština za koju postoji opasnost da se pripiše današnjim stanovnicima, Srbima i Crnogorcima. Bokeljski Hrvati uglavnom nisu sami izradivali tekstilne materijale. Poznato je jedino da su još od srednjeg vijeka uzgajali dudov svilac (prvi zapis o tome potječe iz 1333. god.). U 19.st. postojala je mala svilarska industrija koja se krajem stoljeća ugasila. No zato su na uvezenim materijalima ostavljali svoj trag. Bogata zbirka veza i čipaka od 15. st. na ovamo, koja se čuva po crkvama Boke Kotorske, a veći njen dio nalazi se u crkvi sv. Eustabija u Dobroti je najveća takva zbirka u bokeljskih Hrvata. Većina predmeta nosi svojevrstan ukras u tzv. dobrotskom vezu ili dobrotskoj čipki. U crkvi Gospe od Škrpjela ispred Perasta čuva se predivno djelo veziljskog umjeća – zavjetna Gospina slika Hijacinte Mijović-Kunić vezena kosom i srmom. Bogata nošnja bokeljskih Hrvata je potpuno isčezla i danas se teško može naći čak i u kućama. Čuva se jedino još kao nošnja povjesno-kulturnog društva Bokeljska mornarica.

1. Uvod

O povijesnom razvoju tekstila kao i o izradi i primjeni tekstilnih materijala u Hrvata malo je pisano u tekstilnim časopisima (1,2). To su nesumnjivo pionirski radovi u istraživanjima povijesti izrade hrvatskog tekstila. I dok rad pod (1) analizira i uspoređuje uzorke starog tekstila izrađenog srmom (9. do 10. st) koje je u starohrvatskim grobovima u okolini Knina našao dr. Stjepan Gunjača (1954.) s uzorcima na odorama sinjskih alkara (18. st.) i odorama vojske bivše druge Jugoslavije, dotle rad (2) daje pregled razvoja proizvodnje i prerade tekstila od narodne, ručne proizvodnje do današnjih suvremenih tvornica na teritoriju cijele Hrvatske.

Upravo nas je taj drugi rad potakao da prikažemo jedan mali, ali značajni segment izrade tekstilnih proizvoda Hrvata koji nastanjuju Boku Kotorsku. Boka Kotorska je zaljev južno od Dubrovnika, koji danas pripada Crnoj Gori. To je ujedno i najjužniji dio ovih naših prostora koje su u ne tako davnoj prošlosti nastanjivali pretežno Hrvati. Ovaj zaljev nazivaju još i zaljevom hrvatskih svetaca (sl. 1), jer su odatle potekla tri naša sveca: blaženi Gracije iz Mula (1438-1508.),

¹³ Izvorni znanstveni rad Dubravke Raffaelli i Josipa Pečarića

blažena Ozana Kotorska (1493-1565.) i sveti Leopold Bogdan Mandić iz Herceg Novog (1866-1942.).

Dostupna literatura tiskana je u vrijeme bivše Jugoslavije, pa su autori u pravilu nastojali da cijelokupnu baštinu hrvatskog naroda u Boki Kotorskoj dovedu u svezu sa Srbijom i Crnom Gorom. A koliko je velika ta kulturna baština, najbolje svjedoče službeni crnogorski izvori kada kažu da se oko 40% nepokretnog i oko 70% pokretnog kulturno-spomeničkog blaga današnje Crne Gore nalazi u Boki Kotorskoj. U pokretno blago između ostalog pripadaju i tekstilni proizvodi.

Težak mornarski kruh i propast pomorskog gospodarstva krajem 19. st. natjerali su mnoge Hrvate iz Boke Kotorske kao i iz drugih dijelova Dalmacije, da se isele širom svijeta. A u krajeve uz more spušтало se stanovništvo iz okolnih brdskih krajeva Crne Gore. Međutim, odlazak hrvatskog stanovništva iz Boke Kotorske pojačan je nakon I. a naročito nakon II. svjetskog rata, ne samo iz gospodarskih već i političkih razloga, kada je Boka Kotorska uključena u republiku Crnu Goru bez ikakve autonomije.

Sa smanjenjem broja Hrvata u tim krajevima, raste i svojatanje hrvatske kulturne baštine (3), a unutar nje, i ne malog opusa tekstilnih predmeta. Upravo je to razlog da autori ovoga rada podrobnije opisuju povijesne tekstilne proizvode Hrvata iz Boke Kotorske.

2. Ručna i industrijska proizvodnja tekstila u Boki Kotorskoj

U radu I. Soljačić i R. Čunko (2) zorno je prikazana uloga Dubrovnika u povijesti proizvodnje tekstila. Boka je kroz cijelu svoju povijest bila usko vezana s Dubrovnikom. Bila su to dva grada prijatelja i dva rivala istovremeno. Tako kotorski i dubrovački biskup Pavao Butorac u svojoj raspravi o doprinosu jačanja hrvatske narodne svijesti u južnim dijelovima Hrvatske piše: "... možda, svetkovanje sv. Tripuna u Kotoru i sv. Vlahe u Dubrovniku u isti dan, nije slučajan simbol kulturnog jedinstva..." (4).

Kao i u Dubrovniku, i u Boki je pomorstvo i trgovina predstavljalo izvor života. Trgovački putovi su iz Kotora vodili s jedne strane preko mora, a s druge u Crnu Goru (Zetu), Bosnu, Srbiju (Rašku), i dalje na istok. Prirodno je da su najjače veze bile s neposrednim zaleđem. Iz zaleđa su kotorski trgovci dovozili pored rudnog blaga također drvenu građu, stoku, kože, suho meso, mast, sir, loj, vosak itd., a od tekstilnih proizvoda vunu i laneno platno. Izvozili su proizvode svojih obrtnika, u prvom redu zlatara, kovača i kožara te od prekomorske uvozne robe svilene tkanine, platno, skerlet, nakit, bisere, staklo, sapun, mirise i lijekove. Pisanih dpomena o kotorskim tekstilnim obrtnicima (krojačima, krznarima i veziljama) ima od početka 14. st. (5), no može se prepostaviti da su ovi obrti cvjetali i ranije.

Žitelji Boke Kotorske kao i južnih krajeva (Skadar) već su u srednjem vijeku započeli s proizvodnjom prirodne svile. O tome, pored ostalog, svjedoči jedan

bilježnički zapis iz kotorskog arhiva od 17. listopada 1333. u kojem se spominje neka "Dobroslava sviloprella" (6). Iako u ovom zapisu nema podataka o njenom životu, radu i obiteljskim prilikama, privlači pažnju njeno zanimanje. Može se prepostaviti da se ona nije samo bavila uzgojem dudova svilca nego i proizvodnjom svilene pređe, kojom je možda i vezla.

Tradicija uzgoja dudova svilca održala se sve do najnovijeg vremena. Žene pomoraca, čekajući muževe da se vrate s dalekih putovanja, imale su dovoljno vremena da se bave uzgojem dudova svilca. Mnogo dudovih stabala po cijeloj Boki i njenoj okolini, još i danas svjedoče o toj proizvodnji.

Prvu svilarsku industriju u Boki Kotorskoj, tj. gušenje čahura i odmatanje niti, osnovala su braća Sbutega oko 1860. god. u Prčanju. Ova je predionica postojala sve do 1890. god. U njoj je bilo uposleno oko 50 radnika i radnika. Da bi savladali tehniku izrade svilenih tkanina, vlasnici su doveli iz Furlanije (Italija) stručne radnike. Osim ove u Prčanju, bilo je još nekoliko manjih predionica, ali se one nisu razvile. Od prodaje svile u centre svilarske industrije Milano i Lyon, braća Sbutega imala su godišnji prihod od 7 do 8 tisuća zlatnih franaka. Postoje podaci da se u Boki, naročito u Prčanju, gajila jedna posebno otporna vrsta dudova svilca, koja je davala svilu visoke čistoće. Tako se i dogodilo da su Talijani, kada je u sjevernoj Italiji došlo do pomora dudova svilca, svoja uzgajališta obnovili svilcem iz Boke (7). Ova unosna grana gospodarstva propala je kao i u drugim krajevima Hrvatske zbog bolesti dudova svilca, zbog promjene mode jer su građanski slojevi smanjili upotrebu svile u odjevnim predmetima, te zbog konkurenkcije Kine i Japana i nezainteresiranost austrougarske vlade da podupire domaću proizvodnju.

Industrijska proizvodnja tekstila, karakteristična za 19. i 20. st. u Boki Kotorskoj nije se značajno razvila. Jedino je u Perastu, početkom 50-ih godina ovog stoljeća osnovano manje konfekcijsko poduzeće Jadran, koje se razvilo iz radionica za popravak i izradu mornaričke odjeće koje je osnovala austrougarska ratna mornarica kad je Boka Kotorska u 19. st. postala značajna baza ratne mornarice.

3. Vez i čipka Boke Kotorske

U povijesnoj ostavštini tekstilnih predmeta Hrvata Boke Kotorske najznačajnije mjesto pripada čipkarstvu i vezu. Znanje vezenja i čipkanja prenosilo se uglavnom po kućama, premda je još 1286. god. u samostanu Male braće u Kotoru osnovana škola ručnog rada (4). Kako su Bokelji bili poznati pomorci, za rana su dolazili u doticaj s novim tehnikama izrade raznih proizvoda. Naročito je to vidljivo kod umjetničkih zanata kao što su zlatarstvo i čipkarstvo koje je potpuno pod utjecajem stranih, zapadnjačkih i bizantskih odnosno istočnjačkih stremljenja (8).

Po crkvama u Boki Kotorskoj nalaze se mnogi sačuvani dijelovi misnog ruha i oltarnika. U najstarijoj hrvatskoj katedrali, katedrali sv. Tripuna u Kotoru, čuvaju

se dva primjerka najstarijeg veza na području Boke Kotorske. Potječu iz 15. st., a izrađeni su zlatnom i srebrnom srmom te pamučnim koncem. Jedan od tih vezova pripisuje se blaženoj Ozani Kotorskoj.

Najveća zbirka umjetničkog veza i čipke bokeljskih Hrvata čuva se danas u crkvi sv. Eustahija u Dobroti (8). Izradile su je vrijedne ruke bokeljskih žena, pa i djevojčica, koje su živeći na razmeđu istoka i zapada i čekajući godinama svoje muževe i zaručnike da se vrate s dalekih putovanja, duge večeri ispunjale pričom, molitvom i vezom. To je zbirka bijelog crkvenog ruha, koja se sastoji od 52 predmeta koji pokrivaju razdoblje od 16. st. do sredine prošlog stoljeća. U zbirci se nalaze oltarnici, manji pokrivači za oltare, ručnici, misne košulje, te nekoliko fragmenata čipke visoke kvalitete.

Najveći broj predmeta nosi svojevrstan ukras u tzv. dobrotskom vezu odnosno dobrotskoj čipki (sl. 2). Po stilu i tehniци taj vez predstavlja u razdoblju bijelog dekora onaj prvi korak koji u odvajanju raspleta i veza dovodi do renesansne čipke, izrađene iglom (9). Bokeljske vezilje bile su izvanredne čipkarice, pa su kao i žene Dalmacije, Istre i užeg venecijanskog područja bile uključene u snažnu organizaciju čipkarske proizvodnje za vrijeme cvata glasovite mletačke čipke. Tako su i u Boki Kotorskoj nastala središta čipkarske proizvodnje. Ali dok za vanjsko tržište bokeljske čipkarice izrađuju čipku izvanredne ljepote, koju od njih traži naručilac, dотle im je za vlastito ruho draži starinski dobrotski vez, koji zadržava stilski sadržaj predrenesanske čipkarske tvorbe.

Najveličanstvenije djelo veziljskog umijeća ujedno je i jedno od najslavnijih umjetničkih djela u Boki Kotorskoj. To je slika Gospa os Škrpjela, koju je 1890. god. Ana, kći Jacinte Kunić-Mijović, kao zavjetni dar svoje majke predala tom čuvenom svetištu. Samo svetište je još jedno čudesno ostvarenje hrvatskog naroda u Boki Kotorskoj. Naime, Gospa od Škrpjela (Gospa od Hridi) je jedan od dva otočića koji se nalaze ispred Perasta. Otočić je djelo ruku stanovnika Perasta i ostalih žitelja Boke Kotorske. Oko jedne hridi, koja bi tek za oseke izranjala iz mora, oni su izgradili otok, dovozeći kamenje pa i potapajući zaplijenjene turske galije napunjene kamenjem. Na tom su otočiću izgradili crkvu posvećenu Gospi. (Ovo je svetište u hrvatskim umjetničkim krugovima poznatije po tome što se u njemu čuva 68 uljanih slika velikog hrvatskog baroknog slikara, Bokelja, Peraštanina Tripa Kokolje).

Jacinta Mijović (Hijacinta Mihovich) rođena je u malom bokokotorskom mjestu Stolivu 1802. god. Udalila se u brojnu perašku obitelj Kunić, no u župnim knjigama nema podataka o njenoj udaji. Vjerojatno se udala u Trstu, gdje je kasnije i živjela. Prema predaji Jacinta je tu sliku vezla vlastitom kosom i srmom punih dvadeset i pet godina, čekajući da joj se muž vrati s dalekih putovanja. Vezući je oslijepila ne dočekavši svog muža. Jedno je sigurno: slika je rađena vrlo dugo i zaista je jedinstvena. Riječ je o slici veličine oko 0,5x0,5 m koja prikazuje Djевичu Mariju s malim Isusom u naruču, okruženu s deset anđelčića. Portreti su(ukupno njih 12) prava remek-djela. Evo kako je to djelo opisao hrvatski književnik Stjepo Mijović Kočan (10): "*Andelčići su zapravo minijature, ne*

mnogo veće od dna šalice (2-3 cm). Lica tih andela izvezena su krajnje precizno, s rumenim obrašćicima, kako je to imanentno nazarenskom stilu. Svaki portret, uključujući Isusa i Madonu, izvedeni su bravurozno, s punim unutarnjim izrazom, na čemu bi joj mogli pozavidjeti kasniji ekspresionisti. Iako su formalno tipizirani, ti su andelčići gledani izvan pučkobaroknog okoliša i kiča svojega vremena, upravo zadivljujuće dojmljivi. Na tako maloj površini iskazati toliko slikarskog i veziljskog umjeća – neponovljivo je. Ali, i cijela je kompozicija izvanredno majstorski dorađena. I stoga nije ni malo pretenciozno nazvati je hrvatskim ženskim Klovićem".

4. Bokeljska odjeća i narodna nošnja

Nošnju bokeljskih Hrvata, koja je vremenom postala bogata i skupocjena uglavnom su izrađivale žene za sebe i svoju obitelj, no bilo je i krojača narodnih odijela. Ona se više ne može sresti na ulici a i rijetko ju koji Bokelj još posjeduje u kući. Iščezla je dijelom i zbog običaja da se u njoj sahranjuju mrtvaci. Takvih je slučajeva bilo čak i poslije drugog svjetskog rata, pa se poneko sahranjivao s mornarskom kapom (11). Sačuvala se još jedino kao nošnja povjesno-kulturnog društva "Bokeljska mornarica", koje čuva uspomenu na srednjevjekovno pomorsko-obrambeno, a kasnije i cehovsko udruženje bokeljskih mornara.

Nošnja bokeljskih mornara imala je u narodu višestruko značenje; bila je glavno obilježje Bokelja, uspomena na njihov slavni pomorski život, preko kojeg su upoznali svijet i stekli golemo materijalno i kulturno bogatstvo (sl. 3). Kad bi se bokeljski brod vraćao u Boku, pozdravio bi je hicima iz topova, a kapetan "*bi sa sebezbacio latinsku nošnju*" i navukao bokeljsku, da bi dostojanstveno, kao pravi Bokelj uplovio u svoj zavičaj.

Trgujući svijetom, Bokelji su se susretali s raznim utjecajima pa su u elementima njihove nošnje vidljivi utjecaji Španjolske i Italije, ali i Turske. Iznad bijele košulje (često s čipkom) oblači se prsluk, obično crvene boje (*ječerma*) ukrašena zlatnim kitama i vrpcama a preko nje crni kratki kaputić s rukavima (*koret*). Koret je sprjeda jako otvoren i bogato ukrašen da se dobro vidi ječerma i oružje. Hlače (*gaće*) su od crnog platna i sežu do ispod koljena. Veoma su široke, pa je za jedne gaće trebalo 6 do 8 metara platna. Na gornjem dijelu su gusto nabrane, a pri koljenu se jako sužavaju do uz samu nogu. Ispod koljena se danas nose crne čarape, dok su ranije to bile vezom ukrašene pustene navlake – *gete*. Oko struka nosi se nekoliko puta omotan crveni svileni pojus dugačak oko 4 m. Danas se nosi i leptir-kravata, ali ona izvorno nije bila element stare nošnje, nego je prihvaćena vjerojatno negdje u 19. st. Oružje je značajan dio nošnje. Najčešće se nose dvije male puške i nož. Na glavi se nosi okrugla kapa crne boje ukrašena na vrhu zlatnim vezom i cvijetom. Na nogama su nosili niske crne cipele bez vezica – *gondolete*.

Ženska odjeća je bila živopisna i nije imala nekih čvrstih zajedničkih karakteristika koje bi ju izdvajale od odjeće svoga doba. Razlikovala se u selu i gradu, ali i od naselja do naselja, ovisno o bogatstvu stanovništva. Danas se tako govori o dobrotskoj, lastovskoj, tivatskoj i drugim nošnjama. Međusobno se razlikovala uglavnom po boji i bogatstvu ukrasa i nakita.

Materijali za izradu i ženske i muške nošnje bili su platno, svila i čoha. Nabavljeni su se još od 13. i 14. stoljeća u raznim sredozemnim zemljama, a najviše u Italiji, a kasnije krajem 14. i početkom 15. st. i u Zadru i Dubrovniku. Ima podataka da su se u 15. st. izrađivali dijelom i u Kotoru i Herceg Novom.

Pravoslavno pučanstvo, koje dolazi u Boku s turskim osvajanjem ili kao posljedica tih osvajanja, naseljava one dijelove Boke Kotorske koji su bili pod turskom vlašću (npr. Risan). Ono je uglavnom nosilo svoju nošnju, no s vremenom su prihvatali bokeljski način odjevanja, pa risanska narodna nošnja ima elemente i bokeljske, i hercegovačke i crnogorske nošnje.

Zbog burne prošlosti Boke, nazivi dijelova odjeće bokeljskih Hrvata preuzeti su iz talijanskog, francuskog, a dobrim dijelom i turskog jezika.

Evo nekih naziva tekstila, obuće i nakita:

abit – odijelo, odora

bareta – kapa

bječve – čarape

brageše – gaće

brnice – naušnice

bumbak – pamuk

bumbažina – čvrsta tkanina od sirovog pamuka – žutica

bustina – ženski donji prsluk

crevlje – cipele

ćemer – kožni nosač oružja

ćeverica – muška kapa karakteristična za bokeljsku nošnju

feraruo – ogrtač, plašt

fustanj – flanel

gaće – muške hlače

gete – muške navlake za noge do koljena (izvorno od pusta)

gondolete – muške cipele izduljena oblika bez vezica

gunj – vrsta pokrivača, dio odjeće

ječerma – muški prsluk

kamižola – podulja košulja (služi kao potkošulja ili noćna košulja)

koret – muški kratki kaputić

*merlo – čipka
opregljača – pregača
pontapet – broš
sfila – svila
svita – haljina, odjeća
skorlat – skrlet, crvena tkanina
štuker – oškrobljeni ovratnik
traversa – pregača
valjanice – hlače od vunenog pusta
župet – ženski gornji kratki prsluk*

5. Zaključak

Hrvati iz Boke Kotorske, pretežno pomorci, susreću se s bogatim gradovima Mediterana i istovremeno živeći prisno sa svojim siromašnim zaleđem, nastojali su se načinom života i svojom vanjštinom održati kao posebnost u takvom okruženju. To se odrazilo i na odnos prema tekstilu. U povijesti Hrvata Boke Kotorske, tekstilni predmeti zauzimali su veoma cijenjeno mjesto. Na izgled, bogatstvo i čistoću nošnje mnog se polagalo, pa je odijevanje često bilo važnije od hrane. Tako je gradska nošnja u Kotoru u 17. st. bila toliko bogata da su se morale propisati granice njene raskoši.

Bokeljski Hrvati tijekom svoje povijesti nisu samo izrađivali tekstilne materijale, ali su zato na njima ostavljali svoj trag. O tome svjedoči i bogata zbirka veza i čipaka od 15. st. na ovamo po crkvama Boke Kotorske, koja je najveća u bokeljskih Hrvata.

Bokeljski vez i vezilje ostale su kao reminiscence djetinjstva nesretnog pjesnika Bokelja Viktora Vida (1913. do 1960.), kada u dalekom Buenos Airesu misleći na svoju domovinu, sjetno i proročanski pjeva:

*Sačuvajte čistu, kod ovih pokolja,
ljubav za sve drage prosanjane stvari,
nada u iduća pokoljenja bolja,
stihove praveć, kao stari zlatari
ili djevojački zlatni vez na svili,
dok s pućine stignu ljupkiji aprili.*

Literatura:

- (1) Raffaelli D. i sur.: Istraživanje srme s tla Dalmacije u razmaku od tisuću godina, Tekstil 31 (1982) 12, 827-838.
- (2) Soljačić I., Čunko R.: Hrvatski tekstil kroz povijest, Tekstil 43 (1994), 584-602.
- (3) Banac I.: Prosanjana Boka u knjizi: Stara književnost Boke, Slon, Zagreb 1993, 299.
- (4) Butorac P.: Je li propast Dubrovačke republike doprinijela jačanju hrvatske narodne svijesti, Dubrava 45, siječanj 1936.
- (5) Radojković B.: Umjetnički zanati, monografija: Kotor, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1970., !04-105.
- (6) Kovijanić R.: Kotorski medaljoni, Književne novine, Beograd 1980.
- (7) Luković N.: Prčanj, Narodni univerzitet Boke Kotorske, Kotor 1937.
- (8) Milošević M.: Pomorstvo Dobrote, monografija: 12 vijekova Bokeljske mornarice, Monos, Beograd1972., 90-103.
- (9) Gušić M.: Dobrotska čipka, monografija: Kotor, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1970., 140-141.
- (10) Mijović-Kočan S.: Preljepa bokeška madona, Vjesnik Danica 23, 1994.
- (11) Vukmanović J.: Narodna nošnja, monografija: Kotor, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1970., 137-140.
- (12) Milošević M.: Kolo Bokeljske mornarice, monografija: 12 vijekova Bokeljske mornarice, Monos, Beograd, 1972., 186-189.

SUMMARY**Textiles in the History of Croats of Boka Kotorska***D. Raffaelli, J. Pečarić*

A significant historical heritage, in danger to be attributed to the current inhabitants of the place, Serbs and Montenegrins, can be found in Boka Kotorska, a fiord south of Dubrovnik, belonging to Monte Negro today, but which used to be mostly populated by Croats not such a long time ago. Croats of Boka did not, in most cases, manufacture textile materials they used. The only exception is mulberry silkworm, which they reared in Middle Ages already (first written document dates as far back as A. D. 1333). A small sericulture industry developed in the 19th century, which ceased to work by the end of the century. But the Croats have left their trace on the materials imported. A rich collection of embroidery and lace, produced from the 15th century up to the present days, has been kept in churches all over Boka Kotorska, with the biggest collection kept in St. Eustahije church in Dobrota, the biggest collection of the kind found among the Croats of

Boka Kotorska. Most products that can be found there are decorated with so called "Dobrota embroidery" or "Dobrota lace". Devastatingly beautiful piece of embroidery is kept in the church of Madonna od Škrpjela, in the vicinity of Perast – a picture of Madonna done by Hijacinta Mijović- Kunić, embroidered with human hair and srma. Rich folk costumes of Boka Croats have almost completely disappeared, and can hardly be found in even the oldest families. They are still preserved only as costumes belonging to historical-cultural society "Bokeljska mornarica".

University of Zagreb,

Faculty of Textile Technology,

Zagreb, Croatia

Received November 20, 1995.

Textilien in der Geschichte der Kroaten aus Boka Kotorska

In Boka Kotorska, in der südlich von der kroatischen Adriastadt Dubrovnik liegenden Bucht, die heute zu Montenegro gehört, die aber vor kurzem überwiegend von Kroaten bewohnt wurde, befindet sich eine bedeutende historische Textilschafft, die in Gefahr ist, weil sie den heutigen Bewohnern, Serben und Montenegrinern, zugeschrieben werden könnte. Die Kroaten in Boka Kotorska erzeugten im großen und ganzen Textilien nicht selbst. Es ist nur bekannt, daß sie seit dem Mittelalter den Maulbeerspinner (der erste schriftliche Beleg aus 1333.) züchteten. Im 19. Jahrhunderts existierte eine kleine Seidenindustrie, die gegen Ende des Jahrhunderts geschlossen wurde. Aber auf importierten Textilien wurden Spuren hinterlassen. Eine reichhaltige Sammlung von Stickereien und Spitzen seit dem 15. Jahrhundert, die in den Kirchen von Boka Kotorska aufbewahrt wird, deren größerer Teil sich in der Kirche des Heiligen Eustathius zu Dobrota befindet, ist die größte solche Sammlung der Kroaten aus Boka Kotorska. Die meisten Gegenstände enthalten einen einzigartigen Schmuck in der sogenannten Dobrota Stickerei oder Dobrota Spitze. In der Marienkirche von Škrpjela vor Perast wird ein Meisterwerk der Stickereikunst – das mit Haar und silbernem Zierfaden gestickte Muttergottesbild, geschenkt von Hijacinta Mijović-Kunić, aufbewahrt. Die reiche Tracht der Kroaten aus Boka Kotorska ist völlig verschwunden und ist heute sogar in Häusern kaum vorzufinden. Sie wird nur noch als Tracht des historisch-kulturellen Verbandes "Bokeljska mornarica" (Boka Kotorska Marine) aufbewahrt.

HRVATI U CRNOJ GORI

Zadarska smotra 1-3 (1996), 65-86.¹⁴

Berlinskim kongresom (1878.) Bar i barska nadbiskupija postaje dio Crne Gore, pa tako žiteljima Crne Gore i 1500 tamošnjih katolika – Hrvata. U uspostavljanju konkordata između Vatikana i Crne Gore, kao i u tiskanju prvog misala presudna je bila pomoć biskupa Strossmayera. To nije smetalo knjazu Nikoli da ove Hrvate proglaši Srbima katolicima i to iskoristi u svetojerimskoj aferi protiv Crkve u Hrvata i interesa hrvatskog naroda u cijelini. Iako je velikosrpska politika kralja Nikole istoga koštala gubitka i krune i države, ipak je istovjerna politika Crne Gore nastavljana u odnosu i na Boku kotorsku. Tako je II. svjetski rat iskorušen za pripajanje Boke Crnoj Gori. Naime, tijekom tog rata koristio se naziv Crna Gora i Boka kotorska, da bi se krajem rata ono “i Boka kotorska” eliminiralo. U drugoj Jugoslaviji se nastavilo s velikim pritiscima na hrvatsko pučanstvo koji su rezultirali bilo iseljavanjem bilo promjenom nacionalnog identiteta, dakle svojevrsnim etničkim čišćenjem Boke u miru. Istaknimo pri tome i crnogorsko i srpsko svojatanje bogate hrvatske kulturne baštine Boke kotorske. Da će s istovjetnom velikosrpskom politikom biti nastavljen i ubuduće svjedoče nam najnoviji dogadaji umirovljenog kotorskog biskupa Iva Gugića, kao i vraćanje s državne granice nadbiskupa splitsko-makarskog Ante Jurića, prigodom nedavnog pokušaja da posjeti vjernike svoje metropolije u Boki kotorskoj a za blagdan hrvatskog sveca blaž. Gracija Kotorskog.

1. Uvod

Hrvatima u Crnoj Gori i danas se u Hrvatskoj nedovoljno zna i govori. To je rezultat memoricida koji je učinjen nad hrvatskim narodom u vrijeme postojanja prethodne države.¹⁵

A kada se i govori o njima, to je isključivo vezano za sam Bokokotorski zaljev i na činjenicu da je poslije Drugog svjetskog rata Boka kotorska uključena u Crnu Goru. O Hrvatima u kneževini, odnosno kraljevini Crnoj Gori pri kraju prošlog i početkom ovog stoljeća malo se zna. Literatura koja o njima govori tiskana je u svezi sa svetojerimskom aferom, na početku stoljeća, dakle u vrijeme Austro-

¹⁴ Tekst A. Pečarić i J. Pečarića objavljen je i u knjizi: A. i J. Pečarić, Strossmayerova oporuka, HAZU, Zagreb, 2002.

¹⁵ J. Pečarić, *Boka i Hrvati*, Dubrovnik, 4, 1995, 255-262; Isti, *Hrvati boke kotorske od 1918. godine do danas*, Hrvatski iseljenički zbornik 1995/6, 290-300; Međunarodni simpozij “Jugoistočna Europa 1918.-1995.”, Zadar 28.-30. rujna 1995.; Isti, *Hrvatska i Zaljev hrvatskih svetaca*, Vjesnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1-3/1995, 75-87; Isti, *Hrvati u Boki kotorskoj*, Matica, časopis Hrvatske matice iseljenika, 11, 1995, 7-9.

ugarske Carevine,¹⁶ ili u inozemstvu.¹⁷ U stvari, i o samoj aferi Zavoda sv. Jeronima iz 1901.-1902. kod nas se malo zna, a uz to je i činjenica da je Hrvatska bila u sklopu drugih država uvjetovala i da se u tekstovima o toj aferi pisalo o katolicima slavenskog podrijetla u gradu Baru i okolici, a oni se nisu spominjali kao Hrvati. Memorijal sproveden nad našim narodom učinio je da se tako nešto događa i danas.¹⁸ Afera sv. Jeronima u Rimu vezana je uz davanje hrvatskog imena hrvatskom zavodu u Rimu. Naime, Sveta Stolica željela je preuređenjem postojećih hrvatskih ustanova u Rimu otvoriti Zavod Crkve u Hrvata, ali davanje hrvatskog imena tom zavodu uzburkalo je europske diplomatske krugove. Svoje interese, a na račun hrvatskih, željele su ostvariti Italija, Austrija, Mađarska, Rusija, Francuska, Srbija i na kraju Crna Gora. Presudnu ulogu u toj aferi odigrala je upravo Crna Gora. Naime, knjaz Nikola samu je aferu iskoristio za svoje velikosrpske ambicije, koje su ga na kraju stajale i države. Prva Jugoslavija omogućila je velikosrpskoj politici da ono što je započeto s Hrvatima barske nadbiskupije, bude nastavljeno i u Boki kotorskoj. A stvaranje republike Crne Gore u drugoj Jugoslaviji nastavljeno je s gotovo istovjetnom politikom koju je inauguirao knjaz Nikola, i tada je cijela Boka kotorska, hrvatska zemlja velike hrvatske baštine, postala dio te republike. Crna se Gora kroz prošlo stoljeće, a i u ovom, višestruko povećala (Sl. 1), ali je time dovela u pitanje svoje opstanak i opstanak Crnogoraca kao naroda. Isto tako, mnogi su Hrvati, izloženi stalnim pritiscima, promjenili nacionalnost.

2. Hrvati barske nadbiskupije

Berlinskim kongresom Bar i dio barske nadbiskupije postali su dio Crne Gore, a dio biskupije pripao je Austrougarskoj Carevini, tj. postao je dio kotorske biskupije. Rječica Željeznica kod Bara postala je granica dviju država. Do tada u Crnoj Gori nije bilo katoličkog pučanstva. Prema nekim podacima u Crnoj Gori, nakon Berlinskog kongresa, živjelo je 175.000 pravoslavnih, 15.000 muslimana i oko 5.000 katolika, od čega Slavena oko 1.500 a ostalo su bili Albanci. Kako su se nacionalno osjećali slavenski katolici iz Bara i okolice, vidljivo je iz Jukićeva djela "Zemljodržavopisni pogled turskog carstva u Europi" (*Bosanski prijatelj III* 1861, str. 12 i d. 17 i d.): " Srbi i Hrvati stanuju oko međe hercegovačke i crnogorske manjim brojem u (nahii) skadarskoj, leškoj i barskoj; u kojoj posljednjoj Katolici nazivaju se Hrvati. (...) Katolici od njih jesu (...) i hrvati u barskoj okolici. (...) Bar. – Ovdje je stolica nadbiskupa katoličkoga, koji nosi naslov 'Primas Serbiae'. – Stanovnici su većom stranom, kao i u cieloj nahii, katolici Slavljanji, koji se Hrvati nazivaju, te su dobri mornari." Kako je u to vrijeme barska biskupija bila pod jurisdikcijom skadarske nadbiskupije,

¹⁶ Dr. Luka Jelić, *Hrvatski zavod u Rimu*, Zagreb, 1902; Vinko Kisić, *Hrvatski zavod u Rimu*, Najnoviji događaji, Zagreb, 1902; Ratko Perić, Nadbiskup Stadler i Hrvatski zavod u rimu. U: Josip Stadler – *Prilozi za proučavanje duhovnog lika prvog vrhbosanskog nadbiskupa*, Priredio Ž. Puljić, Sarajevo, 1989, str. 141-172.

¹⁷ Juraj Madjerac, *Hrvatski Zavod sv. Jeronima u Rimu 1453-1953*, Rim, 1953.

¹⁸ M. Strecha, "Collegium hieronymianum pro croatica gente" Svetojeronimska afera, *Radovi*, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 28 (1995), 158-188.

crnogorski knjaz Nikola traži iste godine (1878.) od biskupa Strossmayera da posreduje kod Svetе Stolice za obnovu barske nadbiskupije, kojoj bi pripadali svi rimokatolici u Crnoj Gori, a nadbiskup bi bio podložan izravno Rimskoj kuriji. Sve nije išlo jednostavno, ali ipak konkordat između Vatikana i Crne Gore potписан je 1886. godine, a za prvog barskog nadbiskupa postavljen je Hrvat, profesor sinjske gimnazije fra Šimun Milinović. Sljedeće godine Papa je dopustio uvođenje staroslavenskog jezika u bogoslužje na području barske dijeceze. Martin Zöller¹⁹ tvrdi da je knjaz Nikola slavenskom liturgijom u katoličkoj crkvi pokušao postupno slavenizirati Albance. Da bi se bogoslužje moglo obavljati na staroslavenskom jeziku, trebalo je tiskati misal na glagoljici. Ni to nije išlo bez poteškoća. Međutim, to je i pokazalo da namjere knjaza Nikole u svemu tome nisu čiste. Naime, te poteškoće koje su dolazile iz Vatikana oko tiskanja samog misala, normalno ne bi trebale uvjetovati pogoršanje položaja njegovih podanika – katolika u Crnoj Gori. A upravo se to dogodilo, pa je nadbiskup Milinović podnio ostavku, koja nije usvojeno. Iz tog vremena karakteristična su Strossmayerova pisma Račkom 23.2.1890. on piše: “U Crnoj Gori glede Milinovića i konkordata stoe stvari, da ne može biti gore. Ja sam dosele držao, da je Knez *uzor*, a kad tamo, i tu sam se ljuto prevario.”²⁰ 1.3.1890. Strossmayer još teže osuđuje knjaza Nikolu: “Milinović mi piše, da Knez crnogorski niti jednu dužnost ne vrši, koju mu je konkordat nametnuo. *Miseria!* Ja sam mislio, da nam je to barem uzor čovjeka, a ono bizantinizam, bizantinizam!”²¹ Sam misal ipak je tiskan, a prvo bogoslužje na staroslavenskom jeziku (u katoličkoj crkvi) održano je 1.1.1894. I tako je opet odlučujuća bila pomoć biskupa Strossmayera. Ali, zbog svega toga ine čudi podatak V. Kisića²² da je crnogorska vlada čim je Bar postao dio Crne Gore, počela “namećati Baranima SRPSKO ime, uslijed političke težnje Srbalja da narodnostno i politički progutaju svoju braću Hrvate”. Kisić također konstantira da se pojavila “u Crnoj Gori i susjednim predjelima politička struja SRBO-KATOLIKA, među kojima prvi službeno figuriraju Barani”. Tvrz. Srbi-katolici u Dalmaciji bili su povremena pojava. Ali s dobivanjem Bara i barske nadbiskupije očito se pojavila mogućnost da svi Slaveni katolici u jednoj nadbiskupiji budu Srbi. I dok su katolički biskupi mislili da pomažu hrvatskom pučanstvu Bara i okolice, nisu ni mogli biti svjesni da ne mogu sprječiti njegovo posrbljavanje, a da pomažući Crnoj Gori u svim pitanjima u svezi s barskom nadbiskupijom, u stvari nesvesno pomažu velikosrpskim aspiracijama. Vjerojatno onako teške riječi u Strossmayerovim pismima i svjedoče da je on postao svjestan te srbizacije hrvatskog pučanstva grada Bara. Svaka sumnja sigurno je otklonjena 1901.-1902. godine u slučaju Zavoda sv. Jeronima u Rimu.

3. Slučaj Zavoda sv. Jeronima u Rimu 1901.-1902.

1. kolovoza 1901. papa Lav XIII breveom *Slavorum gentem* osnovao je

¹⁹ Martin Zöller, O odnosima J. J. Strossmayera prema Crnoj Gori, *Istarski zapisi*, 1978, 1-2.

²⁰ Korespondencija Rački-Strossmayer, knjiga četvrta, Uredio. F. Šišić, Zagreb, 1931, str. 162.

²¹ Isto, str. 163.

²² V. Kisić, *nav. djelo*, str. 71.

“Collegium Hieronymianum pro chroatica gente” (“Zavod sv. Jeronima za hrvatski narod”), tj. preuređio je dosadašnje ustanove i umjesto ilirskog, tada već besmislenog imena, novoosnovanom Za-vodu dao je hrvatsko ime. To je bio rezultat velike borbe hrvatskih biskupa za očuvanje hrvatskog identiteta ustanova sv. Jeronima, koje su Hrvati osnovali u Rimu još u kasnom periodu srednjeg vijeka. Na novoosnovani zavod imaju pravo svećenici samo onih biskupija koje su imale pravo na istoimeni gostinjac, tj.: zagrebačka, đakovačka, senjska, križevačka, zadarska, splitska, šibenska, hvarska, dubrovačka, kotorska, krčka, tršćanska, porečko-pulska, vrhbosanska, mostarska-trebinjska, banjalučka i napokon barska. Posebno je zanimljiv slučaj ove posljednje – barske. Naime, odlukom Svetе Rote od 24. travnja 1656., kojom je određeno koje hrvatske biskupije imaju pravo na Gostinjac sv. Jeronima u Rimu, bili su isključeni Slovenci, ali i barska nadbiskupija. Međutim, katolički živalj iz Bara i okoline, tj. onog dijela barske nadbiskupije koji se prostire između Skadarskog jezera i mora, smatra se kroz stoljeća narodom istih osjećaja i iste narodne svijesti kao i njegova istovjetna braća u Dubrovniku, Hercegovini i Boki kotorskoj. Na poticaj hrvatskih biskupa i taj dio barske nadbiskupije uključen je u papin breve 1901. godine.²³ Stvaranje hrvatskog zavoda u Rimu uzburkalo je tadašnje europske diplomatske krugove. Odmah nakon objavljanja breve u prostore Zavoda upala je grupa tzv. italo-srba, proglašavajući se Dalmatincima. To je izazvalo ogorčenje i uzbunu u hrvatskoj javnosti, napose u Dalmaciji, gdje je na demonstracijama pala i krv. Kada su vlade u Beču i Pešti vidjele oštru reakciju cijelog hrvatskog naroda, intervenirale su, ali uvijek gledajući da ostvare svoje interes. Posljedica kompromisne austrougarske politike bio je i opoziv tadašnjeg rektora crkve i predsjednika Bratovštine sv. Jeronima, dr. Josipa Pazmana, što je učinio zagrebački nadbiskup Posilović. Kada se dr. Pazman, vraćajući se u domovinu, iskrcao u Splitu, velika masa domoljuba dočekala ga je kao mučenika. Naime, ispregli su konje iz kočije kojom se vozio, smatrujući posebnom čašcu namjesto njih vući hrvatskog mučenika, te ga uz burne ovacije, prosvjede i pjesme, dovezli do sjemeništa u kojem je on imao odsjesti.²⁴ Javno se mnjenje u Italiji počelo malo pomalo okretati na stranu Vatikana, ali tada se u čitav slučaj uplela Crna Gora. Još 29. 8. 1901. *Glas Crnogoraca* na Cetinju prosvjedovao je protiv papinskog breve zato što je “ilirska” nacija zamijenjena hrvatskom, a ne spominje se srpska, koju crnogorska vlada uzima u zaštitu. Zatim je nadbiskup Milinović pozvan na Cetinje, i o tome piše Vatikanu tvrdeći da će pred knjazom izraziti protest zbog napada na Svetog Oca.²⁵ Međutim, nadbiskup je podlegao pritiscima kojima je bio izložen na Cetinju. Naime, kako kažu Š. i J. Rastoder,²⁶ nadbiskup je *priznao* (!) da ilirstvo obuhvaća i Hrvate i Srbe. On je zajedno s grofom Lujom Vojnovićem, Srbinom-katolikom iz Dubrovnika, tada ministrom

²³ **J. Madjerac**, *nav. djelo*, str. 52

²⁴ Isto, str. 50-51.

²⁵ **Ratko Perić**, *nav. djelo*, str. 161.

²⁶ Š. Rastoder i J. Rastoder, *Dr Nikola Dobrečić, Arcibiskup Barski i Primas Srpski*, Budva, 1991, str. 17.

pravde u Crnoj Gori, oputovao u Rim da u ime Crne Gore traže da se iza riječi “pro croatia” stave izrazi “et pro serbica gente”. Obrazlagali su to time što u barskoj nadbiskupiji ne žive Hrvati već Srbi-katolici! Svoje zahtjeve oni su temeljili i na naslovu “primas Srbije”, koji ima barski nadbiskup, a koji je uostalom bio ispušten u breveu *Slavorum gentem*. Hrvatski biskupi bili su protiv promjene imena Zavodu, a Strossmayer piše vatikanskom državnom tajniku kardinalu Rampolliju: “u srcu i duši Srba vlada nesnošljivost prema katoličkim Hrvatima. Stoga se naš zavod ilirski ili hrvatski u Gradu ne smije nikako nazvati Srpskim. Taj se pojam apsolutno ne smije upotrijebiti”. Inače, u nizu pisama Račkom biskup je Strossmayer govorio i o nesnošljivosti i mržnji Srba prema Hrvatima. Tako još 15. 12. 1861. piše: “Ako drugo, onda sam opazio, da se neke stvari po srpskih ruku sasvijem srpski, ili bolje rekuć turski rješavaju. Ima Srbina u namjesništvu, koji se gledaju i meni i Crkvi katoličkoj osvetiti što se ne ćemo posrbiti.”²⁷ 29. 2. 1864.: “A vjerujte mi, da čovjek ovdje nema energije i da se Srbi u Srijemu ne boje, jao i u zao čas katolicima! Ja mnijem, da Srbima ne treba prostiti gdje ne imaju pravo, jerbo tim bivaju smjeliji i drzovitiji.”²⁸ 25. 6. 1865.: “Dakako da je bio među nami često put razgovor o izborih u Srijemu, gdje Srbi žele i u sredini samih katolika svoje ljude izabrati. Dakako da sam rekao, da bi to za katolike sramota bila”.²⁹ U pismu od 25. 6. 1883. Strossmayer piše o srpskom “barbarstvu” i “okovima srpskim”,³⁰ a posebno je znakovito pismo od 10. 4. 1884. gdje kaže: “Srbi su nam krvavi neprijatelji.”³¹ U istom spominje i “grob, kog Srbi nam kopaju”. Ali ovo u svezi s aferom Sv. Jeronima bilo je prvi put da takve svoje tvrdnje povezuje s nečim u što je izravno upletena Crna Gora! Očito, postao je duboko svjestan da je sve što je radio za pomoć crnogorskom narodu i svom hrvatskom narodu u okolini Bara, iskorišteno upravo protiv interesa njegova hrvatskog naroda općenito! (Zato bi ovo njegovo ABSOLUTNO NE trebalo shvatiti kao svojevrsnu njegovu političku oporu, dakle kao apsolutno NE bilo kakvom savezu sa Srbima!) Pritisci na Svetu Stolicu bili su golemi. Nije se prezalo ni od otvorenih ultimatuma. Papa je vjerovao da će, uklonivši uzrok (davanje hrvatskog imena Zavodu), otkloniti i posljedice, pa je vratio ilirsko, tada već besmisleno, ime Zavodu u Rimu. (Hrvatsko ime taj Zavod dobio je tek 1971.). Apostolsko pismo *Slavorum gentem* ostalo je netaknuto u svome sadržaju, izrazima i nazivima, samo je vraćen stari naslov.³² Napomenimo da je nadbiskup Milinović 2.1.1902. tražio od pape da mu potvrди titulu "primas Srbije", što je i učinjeno.³³

Kada se za promjenu imena doznalo, nastalo je ne malo iznenađenje u hrvatskom episkopatu i narodu.³⁴ Ogorčenje u hrvatskom narodu prenio je biskup

²⁷ Korespondencija Rački-Strossmayer, Knjiga prva, Uredio Fedro Šimić, Zagreb, 1928, str. 7.

²⁸ Isto, str. 21.

²⁹ Isto, str. 31.

³⁰ Korespondencija Rački-Strossmayer, Knjiga treća, Uredio Fedro Šimić, Zagreb, 1930, str. 69.

³¹ Isto, str. 118.

³² R. Perić, nav. djelo, str. 166.

³³ Š. Rastoder i J. Rastoder, nav. djelo, str. 17.

³⁴ R. Perić, nav. djelo, str. 166-168.

Stadler u neuobičajeno oštroj predstavci od 30. 3. 1902., izgovorenoj u audijenciji pred papom Lavom XIII. A koliko je to ogorčenje bilo veliko, najbolje potvrđuje i činjenica da je Stadler nediplomatskim rječnikom optužio Svetu Stolicu da je popustila diplomatskim pritiscima na nju, pa se kasnije morao javno ispričati za tu optužbu, koju sigurno nije mogao ničim dokumentirati, a njegova je predstavka tiskana u katoličkom i drugom tisku u domovini. Naravno, do povratka hrvatskog imena Zavodu nije došlo, ali je papa 10.4.1902. poslao pismo zagrebačkom nadbiskupu Posiloviću, objašnjavajući da prava koja pripadaju hrvatskom narodu nisu pretrpjela nikakve štete. Zanimljivo je da papa u pismu dva puta spominje hrvatsko ime, a nijednom ilirsko.³⁵ O reakcijama na papinu odluku ove je godine pisao M. Strecha. Tako on konstatira: "Crnogorsko suprostavljanje breve *Slavorum gentem* bilo je dakle motivirano prvenstveno težnjom da se afirmira zasada o Srbima-katolicima, koja je imala važnu ulogu u širenju srpske nacionalne ideje, prije svega u Crnoj Gori i u Dalmaciji, a s kojom se dugoročno gledano vjerojatno računalo ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u banskoj Hrvatskoj"³⁶. Međutim, ambicije knjaza Nikole nisu se ogledale samo u tome već i u njegovoj težnji za prevlast u cijelom *srpstvu*. To se nazire i iz komentara u švicarskom dnevniku *Journal de Geneve* od 15.2.1902., koji navodi Milutinović: "Crna Gora pristaje na (...) redukciju pod uslovom da se u dotičnoj buli prizna barskom nadbiskupu titula primasa svih Srba katolika, primas totius regni Serbiae. No tom se dodatku oštro protivi Beč, a već je lako pogoditi iz kojih razloga (...). Kad bi Vatikan priznao barskom katoličkom arcibiskupu titulu primasa za čitavo srpstvo, austriugarska vlada strahuje da se u tom faktu sagleda afirmacija političkih pretencija Crne Gore, koji se suprostavljaju Austriji, koja bi htjela da protežira dinastiju Obrenović."³⁷ Dalje se u tekstu u švicarskom listu govori o ultimatumu s dvije solucije: ili da Sveta Stolica zadovolji zahtjevima Crne Gore, ili će knjaz Nikola prekinuti s njom svaki odnos i smatrati kao da konkordat uopće nije ni sklopljen: "Crna Gora, istina, ne zauzima mnogo prostora na europskoj geografskoj karti, ali joj njene veze s Rusijom i Italijom i njen moralni prestiž koji na Balkanu uživa, daju takovu snagu i obezbjeduje takav utjecaj na istočne i europske probleme, da bi bilo nerazumno potcjenjivati je. Stoga držim da će u Vatikanu dva puta razmisliti prije nego što se reše na prelom sa Crnom Gorom." A ipak Crna Gora koju su u Europi doživljavali na taj način, živjela je još 16 godina. Iako je svoju državu knjaz Nikola višestruko uvećao (Sl. 1), upustio se u velikosrpsku igru, žečeći još više. Ta stalna težnja za povećanjem Crne Gore učinila je da je ona na kraju "pojela" samu sebe.

Ovo stoljeće zorno nam je pokazalo kroz kakve je sve teškoće prolazio hrvatski narod. U biti to se moglo vidjeti, bolje reći naslutiti, kroz svetojeronsku afetu. Jer kad jedan papa, nama vrlo sklon, nije uspio dati jednom svom zavodu u rimu ime koje je on želio, zato što je to ime hrvatsko ime - što smo tek mi trebali

³⁵ Isto, str. 168.

³⁶ M. Strecha, *nav. djelo*.

³⁷ Kosta Milutinović, Srbi katolici i svetojeronska pitanja, *Istoriski zapisi* 65, 1992/1-4, str. 65-72.

očekivati u našoj borbi za slobodu!

4. Velikosrpska politika i Boka kotorska

Stvaranjem prve Jugoslavije Crna Gora prestaje postojati. Ali na udaru velikosrpske politike sada je Boka kotorska. Naravno, za to postoje objektivni i subjektivni razlozi.

Objektivni razlozi leže u činjenici da je Boka kotorska najjužnija hrvatska zemlja, a *subjektivni razlozi* leže u dva velika srpska kompleksa:

1) MORE, općepoznati srpski kompleks, koji ih tjera još od vremena Nemanjića pa sve do današnjih dana da u određenim, za njih povoljnim, povjesnim trenucima vrše *genocid* nad onim narodima koji ih dijele od mora.

2) HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA, srpski kompleks, najbolje se očitovao u Domovinskom ratu rušenjem svih kulturnih spomenika hrvatskog naroda gdje su to god mogli. Simbol je toga i kod nas i u svijetu, *Dubrovnik*.

Međutim, kulturocid koji se vrši nad hrvatskim narodom, sadrži još jednu komponentu koja se ogleda u pokušaju otimanja kulturne baštine Hrvata Boke Kotorske. Naime, upravo su bokokotorska priobalna naselja, koja su bila nastanjena uglavnom Hrvatima, bila žarište pomorstva, koje je stoljećima bilo pokretač razvoja toga područja te je to stanovništvo bilo i nositelj kulture, koja je dosegla zavidnu razinu. Ta je kultura vrlo važna za hrvatski narod. Recimo, najstarija je hrvatska katedrala ona iz 1166. godine, odnosno katedrala sv. Tripuna u Kotoru, zatim Gospa od Škrpjela, pa kotorske zidine... A koliko je velika ta baština hrvatskog naroda, najbolje svjedoče službeni crnogorski izvori koji kažu da se 40% nepokretnog i 66% pokretnog spomeničkog blaga današnje Republike Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Zato slobodno možemo ustvrditi da više od 50% spomeničkog blaga Crne Gore pripada hrvatskom narodu, tj. hrvatski narod u Boki baštinik je toga blaga.

U osvajanju Boke velikosrpska politika radi u tri osnovna pravca:

- 1) eliminiranje nacionalne svijesti kod Hrvata u Boki;
- 2) memoricid nad hrvatskim narodom u cjelini, tj. eliminiranje Boke i hrvatskog naroda u njoj iz svijesti Hrvata u Hrvatskoj;
- 3) teritorijalno odvajanje Boke od Hrvatske.

Eliminiranje nacionalne svijesti vrši se prvo preko tzv. *bokeljštva*, a zatim *jugoslavenstva*. Još u prošlom stoljeću Srbi govore Hrvatima u Boki o "zajedništvu": "Svi smo mi Bokelji i ništa više." A Bokelje onda dijele na Srbe i katolike! Dakle, Hrvatima se negira njihovo hrvatstvo, a srpstvo ostaje nedirnuto - jer njihova je vjera *srpska*. I tako su imali u tome uspjeha, a pogotovo stvaranjem raznih Jugoslavija, pa čak postoje i katolički svećenici koji su silom postali "Jugoslaveni". Neki su Hrvati u tome vidjeli spas od pritisaka: Bolje se izjasniti Bokeljom (a kasnije Jugoslavenom) nego Srbinom ili Crnogorcem! A i u jednom i u drugom slučaju Srbi postižu ono što žele, a to je da oni **ne budu Hrvati** jer, otkinuti od svog naroda, osuđeni su da u dogledno vrijeme postanu ono što je velikosrpska politika i isplanirala. Naime, velikosrpskoj politici katolici nehrvati,

kao u slučaju barske nadbiskupije, trebaju osigurati bezbolno otimanje velike hrvatske baštine u Boki jer je ta baština uglavnom smještena u katoličkim crkvama ili su to same te crkve. Naime, dovršetkom etničkog čišćenja Boke, tj. nestankom Hrvata katolika, kotorska biskupija više ne može biti dio Crkve u Hrvata, a Jugoslaveni katolici vrlo će brzo postati prvo Crnogorci katolici, a zatim Srbi katolici, ili izravno Srbi katolici.

Mnogi primjeri pokazuju koliko je uspješan bio memocid izvršen nad hrvatskim narodom u cijelini, kada je u pitanju Boka, hrvatski narod i velika hrvatska baština u njoj. Učinak tog memocida osjeća se još uvijek u Hrvatskoj, iako je danas mnogo veći broj naših ljudi koji znaju što je Boka i što znači hrvatskom narodu nego što je to bio slučaj do prije nekoliko godina. Još do prije 4-5 godina mnogi hrvatski političari i kulturni radnici nisu znali da je Boka kotorska *Zaljev hrvatskih svetaca*. Naime, od šest hrvatskih svetaca i blaženika tri su iz Boke (sv. Leopold Bogdan Mandić, blaž. Ozana Kotorska i blaž. Gracija iz Mula), a jedini hrvatski papa, jedan od najznačajnijih papa u povijesti - Siksto V., podrijetlom je iz Boke. A koliko je velik bio taj memocid, najbolje svjedoči podatak da je jedan naš predsjednik vlade poslije demokratskih izbora u dva svoja uzastopna nastupa na TV nabrajaо Hrvate u ostalim dijelovima tadašnje Jugoslavije, pa ih nalazio i u Makedoniji, ali ne i u Boki!

A na teritorijalnom odvajaju Boke od Hrvatske radilo se od samog početka. To je vidljivo iz Vidovdanskog ustava 1921. godine, u kojem je predviđeno podjela države na oblasti. Naime, predviđeno je da će se ta podjela izvršiti odlukom Skupštine, a na prijedlog Vlade, a ako se ni to ne učini, predviđen je skraćeni zakonski postupak za to, ali će u tom slučaju kotar bokokotorski ući u Zetsku oblast. Vidimo kako se prejudiciraju takve krucijalne odluke, pa je odmah jasno da se nije dogodilo ni prvi ni drugi slučaj, već taj treći, koji je osiguravao odvajanje Boke kotorske od matice zemlje - od Hrvatske. Dalje, 1922. bokeljsko područje izdvojeno je iz Dalmacije i pripojeno Zetskoj oblasti, a 1929. g. uključeno je u Zetsku banovinu. Naravno, hrvatstvo Boke nije moglo biti potpuno ugušeno u tako kratkom vremenu koliko je postojala prva Jugoslavija. Veličanstvena proslava tisućugodišnjice krunidbe kralja Tomislava održana je u Kotoru 1925. godine. Postojalo je 17 hrvatskih društava u Boki, a odred Bokeljske mornarice bio je na pogrebu Stjepanu Radiću. Kada je na izborima 1939. godine u 7 bokeljskih općina pobjedila HSS, Hrvati Boke očekivali su da će Bokokotorski zaljev ući u sastav Banovine. Kako Sporazumom Cvetković-Maček granice nisu bile definitivno određene, predstavnici bokeljskih Hrvata odlazili su vodstvu HSS-a u Zagreb tražeći da granica bude na Trojici iza Kotora. Međutim, do korekcije granice nije došlo zbog rata i raspada preve Jugoslavije.³⁸

5. Hrvati u Republici Crnoj Gori

Drugi svjetski rat iskorišten je za pripajanje Boke kotorske Crnoj Gori. Naime, Pokrajinski komitet KPJ za Crnu Goru, Boku i Sandžak postojao je još i prije. Štab narodnooslobodilaških gerilskih (partizanskih) odreda za Crnu Goru, Boku i

³⁸ J. Pečarić, *nav. djela*

Sandžak preimenovan je 25. listopada 1941. u Glavni štab NOP-a za Crnu Gori i Boku,³⁹ a Narodnooslobodilački odbor Crne Gore i Boke osnovan je 8. veljače 1942. u manastiru Ostrog.⁴⁰ Kako se u Jugoslaviji interpretira pitanje Boke kotorske, najbolje ilustrira sljedeći citat iz knjige Zorana Lakića: "Poslije proklamacije Savezničke komande za Bliski istok da je 8. septembra 1943. godine Italija prihvatala bezuslovnu kapitulaciju, prestao je da postoji okupatorski sistem u Crnoj Gori; odluka aneksije Boke kotorske izgubila je važnost, pa je ovaj kraj ponovo postao sastavni dio Crne Gore."⁴¹ Ne treba posebno objašnjavati da Boka kotorska nije do tada nikad bila u sastavu Crne Gore, pa čak ni da Crna Gora, kao takva, nije postojala u prethodnoj prvoj Jugoslaviji. ZAVNO Crne Gore i Boke osnovan je na skupštini koja je održana u Kolašinu 15. studenoga 1943., a njegovo prvo zasjedanje bilo je dan kasnije. Drugo zasjedanje ZAVNO-a Crne Gore i Boke održano je u veljači 1944., a treće, presudno za konačno pripajanje Boke Cr-noj Gori, 13-15. srpnja 1944., uz nazočnost 151 delegata, od toga 13 iz kotorskog i 11 iz hercegovačkog sreza.⁴² Uvodni referat "Slobodna Crna Gora u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji, podnio je Veljko Zeković. Predložio je donošenje odluke o pretvaranju ZAVNO-a Crne Gore i Boke u Crnogorsku antifašističku skupštinu narodnog oslobođenja jer: "Crna Gora uživa pravo posebne slobodne federalne jedinice u demokratskoj Jugoslaviji. Narodu Boke treba ostaviti da se slobodno odluci s kim će i kako da živi u Federalnoj Jugoslaviji..."⁴³ Navodno, već se zna kako će se "narod" tj. nazočni vijećnici iz Boke izjasniti. Evo kako to komentira Z. Lakić:

"Upadljiva je izmjena u nazivu najvišeg organa vlasti. To više nije Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Crne Gore i Boke, već Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja. Razlika nije samo u izmjeni reda riječi. Suština je u tome što je u novom nazivu ispuštena riječ Boka, što se može smatrati izrazom raspoloženja vijećnika iz Boke Kotorske da se već na ovom zasjedanju izjasne da se pod crnogorskom teritorijom podrazumijeva i teritorija Boke. Ovo je utoliko značajnije što su svi drugi politički organi u svom imenu i dalje zadržali riječ Boka: Pokrajinski komitet KPJ, Narodnooslobodilački front, Antifašistički front žena, Ujedinjeni savez antifašističke omladine itd. itd. Inače, u formalnopravnom smislu Narodnooslobodilački odbor za Boku Kotorskou izjasnio se, poput Skupštine ZAVNO-a Sandžaka, da dobrovoljno ulazi u sastav Crne Gore, tek neposredno uoči Četvrtog zasjedanja CASNO-a u aprilu 1945. godine."⁴⁴

I dok u tom citatu govori o raspoloženju vijećnika iz Boke, malo kasnije kaže da je *u ime naroda Boke* govorio Luka Matković, i dalje sljedeći citat iz tog govori: "Narod Boke, i srpski i hrvatski, tokom svoje istorije bio je uvijek sudsibski vezan za crnogorski narod (...) Žrtve koje smo dali za slobodu biće garancija da će

³⁹ Z. Lakić, *Narodna vlast u Crnoj Gori 1941-1945*, cetinje-Beograd, 1981, str. 108-109.

⁴⁰ Isto, str. 150.

⁴¹ Isto, str. 287.

⁴² Isto, str. 402.

⁴³ Isto, str. 402-403.

⁴⁴ Isto, str. 404.

demokratske težnje naroda Boke doći do izražaja u slobodnoj Jugoslaviji zajedno sa bratskim narodom Crne Gore... "⁴⁵

Tzv. "oslobođenje" narod je sa strahom dočekao. Na primjer, u Kotoru, prema izvješću Sreskog komiteta KPJ Kotor od studenog 1944. godine "mase su očekivale da će izdajnici i profašisti biti progonjeni od nas, pa i oni koji nemaju nekih teških grehova i da će biti progonjeni od nas, pa i oni koji nemaju nekih teških grehova i da će biti osjetljivija razlika između poštenih i nepoštenih".⁴⁶ Naravno, narod se s razlogom bojao. Ubijeno je niz uglednih građana Hrvata, a među njima i tri svećenika: don Ivo Brajnović, don Gracija Sablić i don Đuro Perušina. Mnogo ljudi moralio je napustiti Boku, a među njima i kotorski biskup, hrvatski povjesničar, i povjesničar Boke Pavao Butorac. Pritisci na pučanstvo nastavljeni su i nakon rata. Ukinuta su sva hrvatska kulturna društva, a na popisu 1948. izvršen je veliki pritisak da se svi izjasne kao Crnogorci. Komunisti Hrvati to su po direktivi i morali učinili. A prošle su četiri godine otkako kako je Luka Matković na osnivačkom kongresu CASNO-a, govoreći o pučanima Boke, kao što smo vidjeli, spominjao samo Srbe i Hrvate. Mnogi od tih komunista - Hrvata i umrli su kao Crnogorci. A u predaji hrvatskog pučanstva grada Kotora ostala je priča o jednom veličanstvenom glazbenom zboru iz tog vremena. Naime, cijeli kotorski zatvor pun Hrvata pjevalo je na polnočki pjesmu "U to vrijeme godišta". Inače, uobičajen izgovor za progona Hrvata u to vrijeme bilo je njihovo katoličanstvo, tj. klerikalizam. Mnogi ugledni Kotorani izgubili bi posao samo zbog toga što bi prigodom svečanosti sv. Tripuna, zaštitnika Kotora i cijele Boke, dizali zastavu na katedrali sv. Tripuna u Kotoru (inače najstarijoj hrvatskoj katedrali – izgrađenoj 1166.), a neki su odrobijali zbog svog katoličanstva i nekoliko godina, i to uz suđenje ili bez njega.

U sprovođenju velikosrpske politike velika se pozornost poklanjala hrvatskim intelektualcima iz Boke. Tako Kotor bilježi godine i godine, a da se niti jedan svršeni student - Hrvat nije vratio u njega. A ako bi se i vratio, činilo se sve da ode. Drastična je sudbina hrvatskog književnika, profesora Vjenceslava Čižeka. Kao student osuđen je zbog nekoliko pjesmica rugalica na dvije godine zatvora. Poslije završetka fakulteta službovao je u BiH i Crnoj Gori. Iako sjajan profesor, često je otpuštan s posla i šikaniran na razne načine. Od svibnja 1972. godine je u Njemačkoj kao politički emigrant. Surađuje u gotovo svim glasilima hrvatske dijaspore. 11. studenog 1977. kidnapirala ga je jugoslavenska tajna policija te prisilno i tajno vratila u tadašnju Jugoslaviju. Osuđen je na 15 godina robije. Tada se za njega bezuspješno zauzima Amnesty International i PEN, posredstvom Hrvatskog centra PEN-a. Potrajalo je više od deset godina dok ga Njemačka, kao svog političkog azilanta, nije uspjela osloboediti. Ali, profesor je Čižek od posljedica kidnapiranja i robovanja *oslijepio!* Važno je pritom istaknuti da je profesor Čižek izašao iz zatvora 29. srpnja 1988. godine!⁴⁷

⁴⁵ Isto, str. 406.

⁴⁶ Isto, str. 427.

⁴⁷ **Malkica Dugeč**, Vjenceslav Čižek, Jedan život za Hrvatsku, *Republika Hrvatska*, Zagreb, 190 (1995), 63-73.

6. Demografske promjene u Boki od 1910. do 1991.

Rezultati velikosrpske politike u Boki kotorskoj, i uopće u Crnoj Gori, najbolje se vide u Tablicam 1-4 (Tablice 1-3 dane su na str. 122 i 123). Kada se govori o Boki kotorskoj, obično se misli na Bokokotorski zaljev. Međutim, primorski pojas Boka kotorska - Budva - Spič u Austrougarskoj je upravo bio obuhvaćen jednim kotarom sa sjedištem u Kotoru, a popisu u njoj daju vjersku, a ne etničku pripadnost pučanstva. I dok je kod katoličkog življa jasno da se radi uglavnom o hrvatskom narodu, dotle se kod pravoslavnog teško može razabrati odnos crnogorskog i srpskog naroda zbog poznatog utjecaja Srpske pravoslavne crkve, a i zbog srbovanja same dinastije Petrović. U razmještaju pučanstva 1910. godine lako je uočiti stanovite pravilnosti. Pravoslavna većina u cijelom kotaru rezultat je naseljenosti u višim, brdskim krajevima, kao što su, primjerice, bokokotorsko zaleđe te područje Petrovića, gdje su pravoslavci praktično jedino pučanstvo, a oni su većinsko stanovništvo na poluotoku Luštici i u polodjelskoj grbaljskoj župi. Od većih i poznatijih gradova pravoslavna je većina 1910. zabilježena jedino u Risnu.. Sva ostala gradska naselja: Kotor, Perast, Tivat, Dobrota, Prčanj, Herceg Novi i Budva imali su katoličku, tj. hrvatsku, većinu pučanstva. Izrazito katolički predjeli bili su poluotok Vrmac u Boki kotorskoj te južni dio Spiča od Sudomora do granice prema Crnoj Gori (vidi zemljovid).

Možemo s pravom računati da je slična situacija bila i u trenutku stvaranja prve Jugoslavije, a od tada na demografske promjene u Boki presudno je utjecala, kao što smo vidjeli, velikosrpska politika. U Tablici 1 dan je usporedni udio Hrvata u gradovima Kotor, Herceg Novi i Tivat prema popisima iz 1910. i 1991. U tom periodu ukupan je broj pučanstva porastao gotovo dvostruko (1910.-33.400, 1991.- 61.440), a istodobno je broj Hrvata trostruko pao (1910. - 13.500, 1991. - 4.910). ti podaci daju nam za pravo da govorimo o izvršenom *etničkom čišćenju u miru!* Istina, iselio se samo jedan dio pučanstva, a drugi je, kao što smo već govorili, izložen stalnim pritiscima promjenio nacionalnost. Zato smo u Tablicama 1-3 posebno izdvojili Jugoslavene i ostale. Razlog je očevidan: samo su Hrvati u Crnoj Gori imali razloga tako se izjašnjavati na popisu 1991. godine. Kako je po podacima Katoličke crkve u Boki danas oko 11.000 katolika (u Tablici 4 su usporedni podaci o broju Hrvata po župama prema godinama 1939. i 1973.⁴⁸), imamo na prvi pogled paradoksalnu situaciju da je u Boki više katolika - Jugoslavena nego Hrvata.

7. Položaj Hrvata i katolika u Crnoj Gori za vrijeme Domovinskog rata

Iseljavanje Hrvata iz Crne Gore znatno je intenzivirano tijekom samog Domovinskog rata, i to najviše iz Tivta, grada u kome je ostalo najviše Hrvata. Nekoliko stotina Hrvata iselio se tijekom rata, a među njima i sedam liječnika specijalista. Pritisci su bili svakojaki: anonimna pisma, telefonski pozivi, maltretiranje djece, konfiskacija hrvatskih kuća, paljevina objekata čiji su vlasnici Hrvati itd. itd. U jednom anonimnom pismu koje su doatile najuglednije hrvatske obitelji u Tivtu 1995. godine, stoji, između ostalog, i sljedeće: "Ne odete li sami

⁴⁸ **Zrinko Horvat**, Boka je bila "Dika od Hrvata", *Narod*, 1. ožujka 1996, 18-19.

na vrijeme, noć će gutati vašu djecu i vaše obitelji. (...) Što je bilo bilo je, i to se sve zna i odlučni smo da nam sve to debelo platite i vi katolici iz Tivta i oni iz Škaljara i svi redom, zajedno s vašim biskupom. 'OJ USTAŠE NEKA NEKA, ČETNIČKA VAS KAMA ČEKA.' Pohrlite po pozivu gospodina Tuđmana u Hrvatsku, jer srpskih vjekovnih OGNJIŠTA TAMO IMA VIŠE NEGO ŠTO VAS IMA." A pritisci na hrvatske intelektualce uvijek su najveći, jer s njihovim odlaskom daje se primjer i drugima da trebaju otići. Biskup koji se spominje u ovom letku, a i u drugima gdje je prvi na popisu "genocidnih rimokatoličkih sveštenika", pokojni je msgr. Ivo Gugić, koji je i ubijen ove, 1996. godine. Opetovana se prijetnja i obistinila. I dok autori letaka nisu otkriveni, dogodilo se "grabežno ubojstvo" sada već umirovljenoga kotorskog biskupa. Podatak da je prvi liječnik konstatirao smrt od srčanog udara, a biskup je zapravo zadavljen žicom, nije se na žalost, nikad pojavio u hrvatskom tisku!

Za razliku od Jugoslavena-katolika u samom Bokokotorskom zaljevu, u najjužnijem dijelu kotorske biskupije i u Baru nemamo Srbe-katolike, što je pokušavao stvoriti knjaz Nikola, već Crnogorce-katolike. Naime, ljudi su тамо vjerovali da će izbjegći pritiscima ako se izjašnjavaju kao Crnogorci-katolici, čvrsto se držeći za svoje katoličanstvo, za svoju različitost. To uzjašnjavanje za Jugoslavene ili Crnogorce-katolike najbolje je objasnio mostarski biskup msgr. Perić kada je nakon posjete katoličkim župama u Boki i Crnoj Gori rekao da biti тамо katolikom možda i nije toliko hrabro kao biti Hrvatom. Primjetimo da se katoličko pučanstvo s druge, tj. austrougarske, strane rječice Željeznice u vrijeme knjaza Nikole i dalje osjeća Hrvatima. U stvari, u cijelom periodu od Berlinskog kongresa pa do stvaranja Republike Crne Gore nakon Drugog svjetskog rata oni su uglavnom Hrvati. Pri tome treba imati u vidu da je taj dio katoličkog pučanstva bio udaljeniji od onog u Boki (razdvojeni pravoslavnim Grbljem i Paštovićima), a i u Boki je bilo i mnogo više Hrvata. Zato su oni i morali prvi podleći pritiscima, dok u Boki to ide postupno. Iako su Hrvati Bara i okolice danas uglavnom Crnogorci-katolici, to ne znači da i dalje nisu izloženi pritiscima. Tako je početkom agresije na Hrvatsku na rijeci Željeznici osvanuo grafit: "DOVDJE JE CROATIA", što je тамо svojevrstan vid pritiska na katoličko pučanstvo (navodno su ga oni napisali, a u stvari je to poziv - opravdanje za raznovrsne pritiske na njih). I niz drugih oblika takvih pritisaka lako je iščitati iz velikosrpskog tjednika DEM (15. 10. 1995). Tako je "nekoliko sutomorskih rimokatolika 1991. godine, sa ličnim kartama Republike Hrvatske, išlo u Dubrovnik da glasa za Tuđmanov HDZ". Zato pravoslavce "pedeset godina bratstva i jedinstva nije uljuljkalo. (...), nije im razorilo iskustveno znanje o kontinuiranim vjekovnim rimokatoličkim pretenzijama na njihov životni prostor. Te pretenzije su prepoznali i u inicijativi za osnivanje sutomorske opštine. (...) Opština Sutomore, u drugoj fazi, treba da obuhvati i sadašnju Mjesnu zajednicu Šušanj, dakle teritoriju čitavog Špiča od Kufina do Željez-nice, do onamo gdje je napisano 'Dovdje je Croatia'. (...) U Šušanju je puno rimokatolika. (...) Spičanski pravoslavci znaju da moraju da se uzdaju u se i u svoje kljuse. (...) I danas su spičanski pravoslavci sami. Sami naspram zavjereničkog duha rimokatoličke manjine. Manjina skoro uvjek bistvuje na zavjereničkim principima)." I zaista, kreću u akciju. U Spičanskom polju

postoji crkva sv. Petke, zajedničko vlasništvo katoličke i pravoslavne crkve - crkva s dva oltara. Čuvajući svoju "izvornu hrišćansku vjeru", spičanski pravoslavni odbor na čelu sa parohom zabranjuje katoličkom župniku don Nikoli Majiću, da održi misu na katolički Markov dan jer je pao na pravoslavni Uskrs! Misa je održana ispred crkve pred stotinjak vjernika rimokatolika. Interesantno je da u DEM-u događanja oko crkve sv. Petke povezuju s nadbiskupom barskim Markom Jorgom, naravno, služeći se pričom koja nije zabilježena u povijesti. Možda je razlog tomu što u izvješćima koja je ovaj nadbiskup slao, stoji da su svi stanovnici u tom kraju poslije unijačenja postali katolici.⁴⁹ Ne vodeći računa o tome što je crkva zajednička, dakle po dobro poznatim pravima "bratstva i jedinstva" pravoslavno pučanstvo crkvu sv. Petke proglašava pravoslavnom, doveđe novog paroha, izbjeglog kraljišnika Sreta Medića, grade mu parohijski dom nedaleko od crkve sv. Petke, za koji kamen temeljac postavljaju mitropolit crnogorsko-primorski, zetsko-brdski i skenderski Amfilohije. I početkom prosinca prošle godine katolički se oltar izbacije iz crkve sv. Petke! Krajem prošle godine na to reagira crnogorski nezavisni tjednik *Monitor*, a početkom ove godine i beogradsko *Vreme*. Sredinom ove godine Crnogorski helsinski odbor za ljudska prava uputio je pismo predsjedniku Republike Crne Gore i predsjedniku Republičkoga vijeća za zaštitu prava pripadnika nacionalnih i etničkih grupa Momiru Bulatoviću pod naslovom "Zaštitite crkvu svete Petke". Ovdje spomenimo da *Vreme* citira don Majića: "Rimokatolici su uznemireni, jer su osjećali da se nešto takvo već duže spremalo, pa se boje da to nije početak etničkog čišćenja."

ETNIČKO ČIŠĆENJE! Proces koji u Boki teče sve vrijeme od kada je ustrojena Jugoslavija do dana današnjeg. Međutim, događaji u Sutomoru su znakoviti. Oni pokazuju da se tamošnji ljudi ne osjećaju zaštićeni, niti su zaštićeni, usprkos tome što se nacionalno izjašnjavaju Crnogorcima. Crnogorcima-katolicima! Jasno upozorenje i onim Jugoslavenima-katolicima u Boki, ili onima koji su samo Bokelji "i ništa više": Crnogorci-katolici, tj. Srbi-katolici u velikosrpskoj politici tamo su potrebni samo da osiguraju prelazak velike hrvatske - katoličke - kulturne baštine u srpske ruke. Nakon toga oni im više ne trebaju ni kao katolici! Zato je očekivati da će i takvi katolici koji se i u Boki i u Baru i okolici danas ne izjašnjavaju Hrvatima, kada shvate da su neovisno o tome ipak bili ugroženi, odlučiti da se ponovno vrate svom matičnom narodu. Jačanje hrvatske države sigurno će im pomoći u tome. S druge strane ti su događaji i poruka Crnogorcima. Ako Crna Gora ostane u sastavu Jugoslavije, niti će oni opstati kao narod, niti će ostati na moru. Na isti način na koji su Hrvati eliminirani s tih prostora, bit će eliminirani i oni sami.

8. Hrvatska i Crna Gora danas

Međusobnim priznanjem Hrvatske i Jugoslavije dogovorena je i uzajamna briga o nacionalnim manjinama. Dakle, SJ će voditi brigu o Srbima i Crnogorcima u Hrvatskoj, a Hrvatska o Hrvatima u Jugoslaviji. To je u civiliziranim zemljama

⁴⁹ I. Marković, *Dukljansko-barska Metropolija*, Zagreb, 1902.

nešto sasvim normalno, ali ovdje to nije tako jednostavno. (Jer tko zna kada će i hoće li Jugoslavija ikada postati civilizirana zemlja.) Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj već se usprotivila takvom rješenju, iz jednog razloga što je njima jasno da današnja Jugoslavija i dalje predstavlja Srboslaviju, istina mnogo manju, i u njoj će biti nastavljeno potiranje njihova naroda! Slično se može očekivati i s položajem hrvatskog naroda. Istina, Sporazum će sigurno smanjiti otvorene pritiske, a i Hrvatska će moći znatno brže intervenirati u takvim slučajevima. Ali, politika stvaranja Bunjevaca, Šokaca, Bokelja, Jugoslavena i sličnog već je dobro razrađena i bit će sigurno nastavljena jer Srbija nije poražena u ovom ratu, pa samim time nije poražen ni velikosrpski projekt. A to znači da nisu ni "izlijeceni" od kompleksa. Dakle, nastavit će sanjati i o moru (i o Dubrovniku) i o hrvatskoj kulturnoj baštini. I ne samo sanjati.

Zato kada je riječ o Boki kotorskoj, Hrvatska mora poći od činjenice da je ona jedan od bitnih hrvatskih interesa. To proizlazi iz tri sljedeće činjenice:

- 1) golema je hrvatska kulturna baština Boke. (Upravo su Srbi, uništavanjem naše baštine tijekom Domovinskog rata, postigli povećanje svijesti hrvatskih ljudi o značenju te baštine.)
- 2) Boka je Zaljev hrvatskih svetaca. (Treba li naglašavati, posebno nakon dočeka Svetog Oca u Zagrebu, što katolicizam, pa prema tome i Zaljev hrvatskih svetaca, znači hrvatskom narodu, a time i hrvatskoj državi?)
- 3) Hrvatska država obvezna je brinuti se o svim Hrvatima izvan Hrvatske i po svom Ustavu (prema tome i o Hrvatima Boke kotorske).

Zbog svega toga jasno je da je vitalni interes Hrvatske da Crna Gora bude neovisna država. Istina je da neovisnost Crne Gore danas izgleda kao nešto neostvarivo. Ali, povijest nas uči da će ponašanje Srba u takvoj državi uskoro postati nesnosno i samim Crnogorcima, i očekivati je sve veći i veći otpor crnogorskog pučanstva. S druge strane, crnogorska bi oporba sama trebala isticati hrvatstvo Boke kotorske i tako omogućiti Hrvatskoj da joj aktivnije pomogne u njenoj borbi za neovisnost. Crna Gora, odvojena od Srbije, sigurno bi bila okrenuta Europi, a time bi i Boka kotorska, zajedno s njom, bila tamo gdje i pripada - dio Europe. Europska Crna Gora bila bi jamac za sve hrvatsko u Boki kotorskoj, a to je hrvatsko u njoj i ulaznica u zapadni svijet. Europska Crna Gora znači da Hrvatska na južnoj granici ima prijatelja umjesto da i dalje očekuje napadaje na Dubrovnik. Sadašnja situacija, tj. srpska Crna Gora, predstavlja hranjenje velikosrpskih apetita i znači nastavak velikosrpske politike, čime će vitalni interesi Hrvata Boke biti stalno ugroženi. Hrvatska to mora stalno imati u vidu!

U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI - HRVATSKI

Republika Hrvatska, br. 209.⁵⁰

*Uspomeni na nedavno preminule hrvatske pjesnike:
Vjenceslava Čizeka i Luku Brajnovića*

Nedavno je cijeli tjedan emisije Kolo sreće na HTV bio posvećen Hrvatskoj bratovštini "Bokeljska Mornarica 809". I prvo što je trebalo otkriti bila je moja izreka, i naslov današnjeg predavanja: U Boki kotorskoj svaki kamen govori: hrvatski, za koju je rečeno da je to stara hrvatska narodna izreka. Poslije emisije nazvao me je brat koji je stariji od mene i to prokomentirao šalom: "Nisam znao da si stariji od mene." Nasmijao sam se i odgovorio mu: "Od tebe? Ma stariji sam i od našeg tate."

Još krajem 1991. godine na osnivanju Zajednice izbjeglih i prognanih Hrvata iz Vojvodine ispričao sam slijedeći priču: "Jedan čovjek mi je po povratku iz Boke rekao da tamo nije čuo niti jednu riječ na hrvatskom jeziku. Rekao sam mu da očito nije dobro slušao jer tamo svaki kamen govori Hrvatski!" Priču sam ponovio i u intervjuu koji smo dali Glasu Koncila. Neposredno poslije toga bila je u KIC-u tribina o Hrvatima u Jugoslaviji. I opet je bila zaboravljena Boka. Pozvali su me na sam dan održavanja tribine. I tada sam ispričao tu priču. Jedan slušatelj me poslije upitao jesam li sam ja to rekao i u interviewu u Glasu Koncila. Potvrđio sam i konstatirao da mu je vjerojatno bilo dosadno to ponovo čuti. Odgovorio je: "Ne, uvijek kada nastupate ponovite tu priču".

Poslušao sam ga. Ubrzo se ukazala prva prigoda. Kada smo posjetili tadašnjeg ministra dr. Cesara, došlo je u tisku do polemike između njega i tadašnjeg urednika političkog programa HTV-a. Iskoristili smo to i dobili jednu emisiju "U krupnom planu". Poslije te emisije jedan svećenik iz Boke me je upitao: "Što Ti znači to da u Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski?" Odgovorio sam mu: "Kada sami ne razumijete – nema potrebe ni da Vam objašnjavam." I nastavio sam ponavljati tu izreku kada god sam javno nastupao, i uvijek bi je novinari prenijeli, često puta i ne rekavši tko je to rekao. Zato i nije čudno što su na HTV mislili da se doista radi o staroj hrvatskoj narodnoj izreci. Kako sam ja zatvarao tu seriju Kola sreće spomenuo sam da je ta izreka i podnaslov moje knjige: Borba za Boku kotorskou. Knjiga je tiskana prije dvije godine. Najavio sam je kada su u Glasu koncila u seriji o hrvatskim znanstvenicima pisali i o meni. Naslov je bio upravo "U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski". Isti naslov imao je i prikaz knjige objavljen u Večernjem listu. Očito mnogi u Hrvatskoj, za razliku od mog bokeljskog svećenika, i te kako dobro znaju što izreka znači. Njima je ne treba objašnjavati.

⁵⁰ Predavanje J. Pečarića na Tribini Hrvatskog katoličkog društva prosvjetnih djelatnika 21. veljače 2001. Objavljeno i u knjizi: A. i J. Pečarić, Strossmayerova oporuka, HAZU, Zagreb, 2002.

Sama knjiga i počinje tekstom u kome je objašnjen i sam naziv knjige:

“U okviru veličanstvene borbe hrvatskog naroda za slobodu, u okviru onoga što se s pravom naziva “hrvatskim čudom”, odigravala se i jedna neobična borba - “Borba za Boku”, neobična zato što se odigravala između samih Hrvata, bolje reći između Hrvata i onoga što oni imaju u svojim glavama. Velikosrpska politika u zemlji kakva je bila Jugoslavija ne samo da je uspjela etnički očistiti Boku kotorsku od Hrvata nego je uspjela i izvršiti memoricid nad hrvatskim narodom u cijelini, tj. da iz svijesti hrvatskih ljudi skoro u potpunosti istisne Boku kotorskiju, Hrvate Boke i njihovu veliku baštinu. I tako, prije Domovinskog rata, malo ljudi u Hrvatskoj je uopće znalo da postoje Hrvati u Boki kotorskoj. Bilo je pravilo u Hrvatskoj da, ako netko od nas Hrvata iz Boke kaže odakle je, ljudi su ga automatski identificirali kao “Crnogorca.”

Ali ta naša borba za Boku nije samo to. U Uvodu knjige istaknuo sam slijedeće:

“Ali zašto je takva naša “Borba za Boku” značajna i za Hrvate općenito i hrvatsku državu? Poznata je činjenica da se Hrvati bore samo za svoje. To su opisali i strani pjesnici. Čak i jedan Srbin. Naime, Jovan Jovanović Zmaj je 1883. godine napisao:

Hrvat se ne bori da što otme kome,
Čuva sveti ogran na ognjištu svome,
I dok tako čini, u najteži dan,
I Bog je i pravda na njegovojoj strani.

Međutim, izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš kako zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost.”

I taj povratak je sebi, kao osnovnu zadaću svog djelovanja, stavila naša udruga.

U tome nam je mnogo pomoglo ime “Zaljev hrvatskih svetaca” za Boku, ime koje se u prijašnjoj državi moglo tu i tamo pročitati samo u katoličkom tisku. Interesantna je priča oko tog imena. Kada je delegacija časnih sestara, odmah po uspostavi demokracije, bila primljena u hrvatski Sabor, poklonili su Saboru sliku: “Zaljev hrvatskih svetaca”. Tom prigodom je na HTV-u rečeno da ju je autorica - časna sestra - naslikala kada je službovala blizu Dubrovnika. Bio sam bijesan. Pa zar se i poslije pobjede demokracije ne smije reći na HTV-u da je Zaljev hrvatskih svetaca - Boka kotorska? I kada sam to sutradan ispričao mojim Bokeljima shvatio sam da to na HTV jednostavno i ne znaju. Zašto? Pa ni mnogi moji Bokelji nisu znali! Ali shvatili smo da je sam naziv kao bogom dan. On će sigurno na hrvatske ljudе imati učinak terapije šoka. Jer zaista, Hrvati, katolici kakvi jesu, moraju biti šokirani kada čuju da postoji Zaljev hrvatskih svetaca, a da oni o tome ništa ne znaju, ne znaju nešto što bi sigurno svaki Hrvat morao znati. I zaista, kada bih ponekad javno nastupao, i u Zagrebu, Melbourneu, Adelaideu - rekao bih da sam rodom iz Zaljeva hrvatskih svetaca znajući da prisutni neće znati odakle sam. A učinak koji bi to proizvelo na njih je zaista bio - šok. Obilazili smo uglednike političkog, kulturnog i znanstvenog života Hrvatske. Nisu znali za to ime. Često

bi reagirali s :”Pa kako da se to ime više ne koristi?”, ili ako bi konstatirali da to ljudi u Hrvatskoj ne znaju s: ”Pa to ne znam ni ja!”

Danas, nekih desetak godina kasnije, moramo konstatirati da se situacija promijenila. Doista se u Hrvatskoj mnogo, mnogo više zna o Boki kotorskoj i njenim Hrvatima. U Kotoru je danas Konzulat Republike Hrvatske. Izaslanik Predsjednika Republike na Bokeljskoj večeri 1998. godine viceadmiral Davorin Kaić, nekadašnji učenik kotorske Srednje pomorske škole, je tom prigodom istakao da je naša bratovštine bila najzaslužnija za donošenje odluke o osnivanju konzulata. Netko će reći da je konzulat otvoren zato što je to politički odgovaralo Crnoj Gori. Naravno, bez toga ne bi mogao biti otvoren. Ali još manje da se u Hrvatskoj i dalje nije ništa znalo o bokeljskim Hrvatima. Treba se samo sjetiti kako su poslije pobjede demokracije u Hrvatskoj 1990., kad god bi nabrajali Hrvate izvan Hrvatske hrvatski političari bi po pravilu zaboravljali Hrvate iz Boke kotorske. Recimo, tadašnjem predsjedniku vlade Greguriću se to dogodilo u dva uzastopna nastupa na HTV-u. Nalazio ih je i u Makedoniji, ali ne i u Boki kotorskoj.

Još kada smo bili primljeni kod ministra Cesara, crnogorska TV je prenijela sliku sa HTV-a uz svoj komentar. Slijedili su napadi na nas. Otišao sam u “Vjesnik” želeći naći tekst za koji sam znao da je izašao u beogradskoj “Ekspres politici”. Umjesto toga našao sam njihove zvanične podatke kako se 40% nepokretnog i više od 2/3 pokretnog spomeničkog blaga današnje Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Jasno je da se uglavnom radi o hrvatskoj baštini.

Taj podatak sam često koristio, a potom i drugi. Jednom i na hrvatskom radiju u Melbourneu. Javio se i jedan Srbin (to znamo po psovki - nije išlo izravno u eter). Inzistirao sam na njegovom pitanju pa ga je voditelj i postavio: “Javio se jedan naš slušatelj, očito iznenađen Vašom tvrdnjom da je 50% spomeničkog blaga današnje Crne Gore hrvatsko, pa Vas pita ima li tamo što srpsko.” Odgovorio sam: “Očito me naš slušatelj nije dobro razumio. Ja sam rekao da je toliko po službenim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je samo toliko! A da je to zaista tako vidljivo je i iz slijedeće priče: naša bratovština je organizirala predavanje u Zagrebu “Hrvatska kulturna baština Boke kotorske”. Predavač je počeo svoje predavanje konstatirajući da je teško govoriti o tome jer toga u Boki ima jako mnogo, pa će on govoriti o srpskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj. Zatim je konstatirao da tamo postoji pet većih spomenika za koje se smatra da su srpski, a da će on na tom predavanju pokazati da niti jedan od njih nije srpski!” Ne trebam uopće spomenuti koliko su naši ljudi bili zadovoljni mojim komentаром. Kada sam sljedeći put gostovao na istom radiju bilo je i sugestija: “Profesore, što god vas budu pitali Vi prvo kažite ono što ste prošli put rekli onom Srbinu!”

Danas se situacija u Crnoj Gori promijenila na bolje. Sjetimo se da je obnovljenu drevnu katedralu sv. Tripuna u Kotoru, “majku svih bokeljskih crkava”, blagoslovio 2. prosinca predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup i Metropolit Josip Bozanić, koji je tom prigodom bio u prvom službenom pastoralnom pohodu kotorskoj biskupiji. Tom prigodom je istakao: “Ovaj je ‘zaljev svetaca’ – kojima se ponosi Katolička Crkva i hrvatski narod –

škola, izazov i poziv mnogima na pragu trećeg tisućljeća. Ovdje svjedoče i na osobit način kod Boga zagovaraju: blaženi Gracija iz Mula, blažena Ozana, službenica Božja Ana Marija Marović, a napose sveti Leopold Bogdan Mandić, o kome je blaženi Alojzije Stepinac zapisao: ‘Taj čovjek malena tijela i krhka zdravlja bio je pravi orijaš duhom kojim se dobri Bog poslužio da nebrojenim dušama olakša breme života, oduševi ih za vječne ideale i učvrsti u dobru.’” Veličanstvena je bila i ovogodišnja proslava sv. Tripuna u obnovljenoj katedrali.

U povodu smrti profesora Luke Brajnovića, hrvatsko-španjolskog intelektualca, Gojko Borić je u Slobodnoj Dalmaciji od 13. veljače 2001. godine u članku “Za domovinom je neizmjerno tugovao” napisao da su španjolski mediji posvetili veliku pozornost smrti Luke Brajnovića, profesora svjetske književnosti i novinarske deontologije u Pamploni, komentatora tamošnjeg dnevnika *Diario de Navarra*, koji je u toj zemlji bio poznat kao “učitelj novinarstva” koji je odgojio brojne španjolske novinare i čija su brojna djela o medijima postala standardna u španjolskim sveučilištima i prevedena na strane jezike. Ali Brajnović je, kako kaže Borić, “svojom suradnjom u hrvatskim emigrantskim publikacijama (*Danica, Glas sv. Antuna, Hrvatska Revija*, itd.), kao i svojom poezijom i prozom na hrvatskom jeziku stalno bio povezan s iseljenom i domovinskom Hrvatskom, sa svojom Bokom, koja je ne samo zaljev hrvatskih svetaca, nego i zaljev hrvatskih pjesnika.” Da, Boka je doista i zaljev hrvatskih pjesnika. Ona je podarila recimo jednog Viktora Vidu, Luku Brajnovića, Vjenceslava Čižeka, Jeronima Kornera i ne samo njih.

U knjizi “Borba za Boku kotorsku” dao sam više svojih članaka koji su posvećeni profesoru Brajnoviću. Naime, Sveučilište u Pamploni utemeljilo je internacionalnu nagradu za novinarstvo “Premio Brajnovic a la comunicacion”, još za njegova života. Sveučilište u Zagrebu, zajedno s Ministarstvom useljeništva i Institutom za primijenjena društvena istraživanja organiziralo je tada posjet prof. Brajnoviću domovini. Tom prigodom održao je predavanja o novinarskoj etici na Hrvatskim studijima i u Rektoratu Sveučilišta. Susreo se i s članovima Hrvatske bratovštine “Bokeljska Mornarica 809”. Tako je dr. Brajnović imao prigodu porazgovarati i sa svojim školskim kolegama i prisjetiti se vremena provedenog u kotorskoj gimnaziji. Ali, interesantna je bila reakcija u Srbiji i Crnoj Gori. O tome sam recimo u članku: *Velikosrbi svojataju i po Španjolskoj*” objavljenom u *Kulturnom Obzoru Večernjeg lista 11. siječnja 1998.* napisao:

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: “‘Pobjeda’ saznaje: Uručena nagrada ‘Luka Brajnović’ - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida”. Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: “‘Pobjeda’ je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime *Crnogorca* Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni.” Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika Vjenceslava Čižeka s člankom iz lista “Evropske Novosti” (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26.X.1997.: “*Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čovjeka. Dobri profesor Luka...*”.

Umjesto komentara, spomenimo da je profesor Brajnović bio prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid. S nadbiskupom je i izdao popravljeno izdanje Svetoga pisma za Hrvate u emigraciji. A o mučeničkoj smrti hrvatskih domoljuba na Daksi, među kojima je bio i njegov brat don Ivo Brajnović, koga su partizani još sredinom Drugog svjetskog rata pokušali ubiti u njegovoј župnoј crkvi u Škaljarima, prof. Brajnović je napisao slijedeću pjesmu:

Daksa 1944.

Crno je jugo stišalo pluton
i vrisak koralne himne mira.
Nad otokom prijeti se nebo i kiša
slaveći pijanstvo krvava kumira.

Jesenjski zapad, crven, vapi u visine
i dotiče kroz oluju Jadran plavi
i dvadeset i četiri leša
i, uz njih, krvave mrlje na travi.

A baš na dan održavanja Balkanskog sumita u Zagrebu umro je hrvatski pjesnik i mučenik Vjenceslav Čižek, koji me je i upozorio na srpsko svojatanje Luke Brajnovića. Kao student, zbog pjesmica rugalica, npr. "Vođa" i "Sloboda", osuđen je na dvije godine zatvora. Evo tih pjesmica - aforizama:

Sloboda

Ostvarenje naših snova,
Prozračna je, ljupka, nova
Sva - od slova.

Voda

Svatko od nas po glavu da ima,
s kojim to pravom?
Priznajte sami, sasvim je dosta
Narod sa jednom glavom!

Više puta otpuštan je s posla (kao gimnazijski profesor radio je u Bosni i Crnoj Gori), a policija mu je često plijenila knjige i rukopise. Od svibnja 1972. godine je u Njemačkoj kao politički emigrant. Suraduje u gotovo svim glasilima hrvatske dijaspore. Međutim, 11. studenoga 1977. jugoslavenska tajna policija ga je kidnapirala, te ga prisilno i tajno vraća u tadašnju Jugoslaviju. Osuđen je 18. kolovoza 1978. na petnaest godina robije. Tada se za njega bezuspješno zauzima Amnesty International i PEN, posredstvom Hrvatskoga centra PEN-a. Potrajat će više od deset godina dok ga Njemačka, kao svog političkog emigranta, ne uspije oslobođiti. Otpušten je iz zatvora 29. srpnja 1988. (!) i vraća se u Njemačku. Od posljedica ozlijeda zadobivenih prilikom kidnapiranja i robovanja - oslijepio je.

Umro je kao politički azilant u Njemačkoj. Nije sahranjen ni u njegovoj Boki, niti u glavnom gradu svih Hrvata, Zagrebu. Sahranjen je u Sinju u obiteljskoj grobnici njegove supruge. Tako je još jednom potvrđio koliko sam bio u pravu kada sam za njega napisao da je bio simbol Boke. Doista se u njegovoj tragičnoj sudbini ogleda i sudbina Boke kotorske.

Može li netko ostati ravnodušan čitajući slijedeću strofu pjesme

Pred svanuće:

Sve oteše podlo, samo dušu nisu,
zmijopleti hadskih sjena rešetaka,
sve uzeše zemno, a mi smo na visu,
sloboda je mene htjela za ortaka.

“Sve oteše podlo, samo dušu nisu..., sve uzeše zemno, a mi smo na visu”. Mi? Čižek da! Ali tko još? Možemo li se pohvaliti time da u Hrvatskoj 1995. više ljudi zna za Vjenceslava Čižeka, nego što na izborima glasuje za njegove tamničare? A Čižek je napisao u zatvoru i sljedeću pjesmu:

Sin i mati

Domovino moja trnova krunidbo,
sveto slovo glagoljskog Misala,
oku mome Ti bi svjetlost dala
da i Tvoju zlotvor nije tmicom izbo.

To je bio moj komentar u tekstu o Čižeku koji je objavilo Hrvatsko Slovo te 1995. godine. Potom je i sam Čižek često pisao u ovom našem tjedniku. Ali i danas kada su oni koji su zatvarali Čižeka, i ne samo njega, u Hrvatskoj na vlasti, i svih ovih deset godina u Hrvatskoj je veoma popularan jedan crnogorski književnik koji je bio svjedok optužbe na prvom suđenje Čižeku, dok o simbolu naše Boke još uvijek malo tko zna. Neovisna Hrvatska je stigla, ali za Čižeka nije bilo mjesta u njoj. Domovina ipak nije dala svjetlost oku njegovome. Zato je Vjenceslav Čižek i ostao simbol Zaljeva hrvatskih svetaca, odnosno Zaljeva hrvatskih pjesnika, kako je Boku nazvao Borko Borić.

Iako je knjiga *Borba za Boku kotorskiju* sastavljena od mojih članaka objavljenih u raznim novinama i časopisima, ona je korisna literatura i hrvatskim povjesničarima. Nedavno sam doznao da je ona to i na Hrvatskim studijima. U njoj su i članci o Hrvatima BiH, Srijema, Banata i Bačke. Tu su i članci o Crnogorcima-katolicima iz Bara, pogotovo zbog njihove uloge u Svetojeronimskoj aferi iz 1901.-1902. godine. Kada smo spoznali da se u Hrvatskoj malo zna o ovoj aferi, čak i među sveučilišnim profesorima iz povijesti, zajedno sa suprugom sam krenuo u istraživanja ovog značajnog događaja iz Hrvatske povijesti. Istraživanja smo objavljivali u člancima:

1. *Biskup Strossmayer i crnogorski knjaz Nikola*, Zadarska smotra, 1-2 (1995), 151-166.

2. *Strossmayer i Srbi*, Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru, HAZU, Zagreb 1997., str. 81-96.

3. *Kneževina Crna Gora i pitanje imena Zavoda sv. Jeronima u Rimu*, Časopis za suvremenu povijest, God. 28, br. 1-2 (1996), 217-225.

4. *Hrvati u Crnoj Gori*, Zadarska smotra 1-5 (1995), 151-166.

5. *Položaj Hrvata i katolika u Crnoj Gori od Svetojeronimske afere do danas*, Podlistak Hrvatskog obzora od 24. siječnja do 14. veljače 1998.

Članak iz Časopisa za suvremenu povijest koristio je Zoran Grijak u svom doktorskom radu "Politička djelatnost vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera" obranjenog na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2000. godine (vidjeti sekciju: "Uloga nadbiskupa Stadlera u preustroju Zavoda sv. Jeronima i svetojeronomskoj aferi, posebno bilješku 1703 na str. 514). Dijelove ovih istraživanja sam sam objavljivao kao članke u novinama, jer nam se nije činilo zgodno pisati u novinama članke u kojima ima dva autora. Tako su ti članci i ušli u moju knjigu. Napomenut ću također, da su prva tri djela teksta, od njih četiri, objavljenog u Hrvatskom Obzoru, u stvari referat koji smo imali na Međunarodnom simpoziju "Jugoistočna Europa u 20. stoljeću", održanom u Dubrovniku od 23. do 25. svibnja 1996. Izazvao je veliku pozornost hrvatskih povjesničara na samom Simpoziju, a i medija. Prenio ga je Hrvatski radio u Dubrovniku, a Željko Krušelj je o referatu napisao članak: Zaljev hrvatskih svetaca bez Hrvata, Hrvatski obzor od 17. lipnja 1996. Referat je tiskan u Hrvatskom iseljeničkom zborniku 1997. str. 251-262, a na promociji Zbornika o tom tekstu je izuzetno povoljno govorio akademik Šanjek.

Moram priznati da me je priyatno iznenadila činjenica da je naš tekst iz Hrvatskog obzora na internet stavio crnogorski Montenet. Potom se pojavila i reakcija Dr. Nenad Popović iz Udruženja Crnogoraca Zapadne Evrope u osnivanju. Već sam naslov je neobičan: *Reagovanje na tekstove A. Pečarić iz Hrv. Obzora*. Vjerojatno samo dr. Popović može znati koji je dio u tekstu od dva autora pisao jedan od njih. Pretpostavljam da je to stoga što se Montenet čita i u Boki, pa ne želi pisati o mojim tekstovima, već samo o navodnom tekstu moje supruge za koju zna da nije rođena u Boki. Tako on počinje svoj tekst riječima: "Ovo reagovanje se odnosi samo na iznesene stavove autorke A. Pečarić, objavljene u listu Hrvatski obzor, a nikako na Montenet koji je samo integralno prenio pisanje gore pomenutog lista. Nekome, ko se rodio i odrastao daleko od Boke, ili nema među Bokeljima rođaka, prijatelja ili bar poznanika, mogao bi čitajući tekstove A. Pečarić, pomisliti da je njena slika položaja katolika Hrvata u Boki autentična. Iako je njena priča o ugroženosti sunarodnika van granica lijepe njihove namijenjena velikohrvatskim nacionalistima, kojima sticanjem zasebne hrvatske države i riješenjem srpskog pitanja u Hrvatskoj, ponostaje hrane za njihove uvijek gladne nacionalističke stomake, ipak ne treba potcijeniti štetnost ovakvih tekstova po međukonfesionalne odnose u Boki."

Naravno, ne čudi ovakva reakcija nekoga Crnogorca koji živi negdje u svijetu. On samo pokazuje kako su do nedavno razmišljali svi Crnogorci u Crnoj Gori. Danas je situacija sigurno bolja što su i pokazale hrvatske svetkovine oko katedrale sv. Tripuna. To pokazuje i činjenica da je prilikom nedavne posjete

Hrvatskoj, predsjednik Crne Gore Milo Đukanović imao večeru i s članovima Hrvatske bratovštine "Bokeljska Mornarica 809." Tom prigodom sam mu i poklonio moju knjigu "Borba za Boku kotorsku" rekavši mu. "Ako želite znati više o Hrvatima Boke, to ćete najbolje naučiti iz ove knjige. Jer se Hrvati u Boki i ne usude reći istinu." Naravno, Popovićeva razmišljanja nemaju puno veze s logikom, pa tako on nije svjestan da ima puno Hrvata iz Boke i u Hrvatskoj, a i to da se moja knjiga i te kako čita u samoj Boki, pa bi bilo smiješno za njih pisati knjigu ako slika položaja katolika Hrvata u Boki dana u knjizi nije autentična. Sama Bratovština je, inače, i suzdanač knjige.

Popović dalje kaže: "Osvojnut ću se samo na par stavova gospode Pečarić u njenim tekstovima. Vrlo je licemjerno zgražavati se nad velikosrpskom propagandom i pokušajima asimilacije pravoslavnih Crnogoraca, a istovremeno to isto činjet sa katoličkim Crnogorcima u Boki. Licemjerno je i izražavat razumijevanje za otpor Crnogoraca prema poistovjećavanju Pravoslavlja sa Srpsvom, a istovremeno Katoličanstvo u Boki poistovjećivati sa Hrvatstvom, i još gore nazvati Boku hrvatskom zemljom. Hrvatski i srpski velikodržavni projekti su na prostoru Boke stari, taman toliko koliko jedan prosječan bor ili palma u mojoj Dobroti, a to je 100-150 godina. U vrijeme njihovih nacionalromantizama, polovinom prošloga vijeka, oba nacionalna projekta su ostvarili zavidne rezultate na asimilaciji susjednih istovjernih i nedovoljno samobitnih slovenskih naroda, upravo zbog bezrezervne podrške pravoslavne i katoličke Crkve."

Ovdje se najbolje razaznaje ta politika stvaranja Crnogoraca od Hrvata u Boki. Slična teza može se naći i u knjizi prof. Milorada Nikčevića "Hrvatski i crnogorski književni obzori", izdane u Zagrebu 1995. Na str. 28. Nikčević kaže: "Da je Petar I. Crnogorce i Primorce smatrao jednim narodom, mogu da potvrde i njegove poslanice koje je slao raznim bratstvima i plemenima: Bokeljima, Grbljanima, Poborima, Paštrovićima, Kotoranima, Rišnjanim". Tako mi Hrvati iz Boke po prvi put doznajemo da smo iz crnogorskih bratstava i plemena. A da je Boka doista hrvatska zemљa, iako nije u sastavu hrvatske države, najbolje pokazuje da je moja rečenica "U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski" već postala stara hrvatska narodna izreka. Da i ne spominjemo da je biskup kotorski i dubrovački Pavao Butorac govorio da su Boka i Dubrovnik dva najjužnija hrvatska kraja.

Što se tiče uvjerenja Petra I., najbolje je dati završni dio prikaza dr. Miloša Miloševića knjige "Ujedinjenje Crne Gore i Boke 1813-1814, Zbornik dokumenata, knj. I-II, Podgorica 1998" objavljenog u Istoriskim zapisima:

"Mitropolit je, na osnovu svojih istorijskih iskustava i stečenih modela, bio uvjeren da za Crnu Goru, pa i za federaciju sa Bokom, samo Rusija rješava sve otvorene probleme, ekonomsko-političke i konfesionalne.

Bokeljski predstavnici iz pomorskih središta, na osnovu svojih istorijskih iskustava (napomenimo da su pomorska središta naseljavali katolici, dakle mahom Hrvati, J.P.), bili su uvjereni da im pomorsku trgovinu i prosperitet može obezbijediti samo bliska pomorska sila, koju su poslije Venecije, tada prepoznавали u Austriji.

Kroz tu prizmu treba promatrati i ključni Ugovor o ujedinjenju. Poslijе svečane zakletve pisane u vjerskom duhu, koja bi trebalo da obezbijedi konačno sigurno izvršenje zaključaka, spominju se još i tri opšteliudska faktora, koji se smatraju zajedničkim i Crnogorcima i Bokeljima (naravno piše i Crnogorcima i Bokeljima kao dva ravnopravna entiteta – smiješno je i pomisliti da se tu radi o Bokeljima kao nekom crnogorskom plemenu kako tvrdi prof. Nikčević, J.P.). To su patriotizam, tada svakako shvaćen kao ljubav prema zavičaju, zatim osjećanje hrišćanske vjere, naravno bez obzira na postojanje katoličke ili pravoslavne crkve, i na kraju osjećanje časti.

Kako je oko glavne formulacije Ugovora bilo razilaženja, našao se oblik koji je bio prihvatljiv za obje strane, pa su ga ove mirne duše potpisale. Iz tog teksta se vidi da je mitropolit Petar do samog kraja vojno-političke krize u Zalivu, ostao apsolutno uvjeren u dvije bitne stvari: prvo, da od trenutka potpisa Ugovora, Boka predstavlja trajnu i nedjeljivu cjelinu sa Crnom Gorom, a drugo – da će Boka bez ikakve sumnje biti dodijeljenja ruskom protektoratu. Konkretno, ključnu formulaciju da ako se jedna potpisnica podloži bilo kome od tri spomenuta protektora, ‘onda će obadvije slijediti istu sudbinu’, svi su lako potpisali. Jer mitropolit je bio čvrsto uvjeren da će to biti ruski protektorat, a bokeljski pomorci da će to biti Austrija.

A kada je propala ruska opcija, za vladiku, i pored zakletve, nije moglo biti dileme. On se ni za trenutak nije kolebao da napusti Boku i da brine o obavezi iz Ugovora, koja je ‘stricto iure’ Crnu Goru vezivala za Austriju.”

Zar nas sve ovo, samo s drugačijim ishodom ne podsjeća na Drugi svjetski rat, kada je do samom kraja rata u svim partizanskim dokumentima bilo govora o Crnogorcima i Bokeljima, o Crnoj Gori i Boki Kotorskoj, da bi se na kraju ono “i Boka Kotorska” jednostavno prebrisalo i od Bokelja počelo stvarati crnogorsko pleme, kako reče profesor Nikčević, ili Crnogorci-katolici, kako reče dr. Popović.

Međutim, interesantno je da dr. Popović spominje nekakve Crnogorce-katolike u Boki, mada je u našem tekstu doista bilo riječi o Crnogorcima katolicima u Baru:

“Berlinskim kongresom Bar i dio Barske nadbiskupije postali su dijelom Crne Gore, a dio biskupije pripao je austrougarskoj carevini, tj. postao je dijelom Kotorske biskupije. Rječica Željeznica kod Bara postala je granicom dviju država. Kako su se nacionalno osjećali slavenski katolici tog kraja prije toga vidljivo je iz Jukićeva djela ‘Zemljo - državopisni pregled turskog carstva u Evropi’, (‘Bosanski prijatelj’ III, 1861., str. 12 i d., 17 i d.): "Srbi i Hrvati stanuju oko međe hercegovačke i crnogorske - manjim brojem (nahii) skadarskoj, leškoj i barskoj; u kojoj posljednjoj Katolici nazivlju se Hrvati. (...) Katolici od njih jesu (...) i Hrvati u barskoj okolici. (...) Bar. - Ovdje je stolica nadbiskupa katoličkoga, koji nosi naslov ‘Primas Serbiae’. - Stanovnici su većom stranom, kao i u cieoj nahii, katolici Slavljanji, koji se Hrvati nazivaju, te su dobri mornari." (...)

Međutim, čim je Bar postao dijelom Crne Gore, kako kaže V. Kisić (Hrvatski zavod u Rimu, Najnoviji događaji, Zadar 1902, str. 71) ‘crnogorska vlada stala je nametati Baranima srbsko ime, uslijed političke težnje Srbalja da narodnostno i politički progutaju svoju braću Hrvate’. Kisić također konstatira da se pojavila, u Crnoj Gori i susjednim predjelima politička struja srbo - katolika, među kojima

prvi službeno figuriraju Barani.' Tzv. Srbi - katolici u Dalmaciji bili su sporadična pojava. Ali s dobivanjem Bara i Barske nadbiskupije očito se pojavila mogućnost da svi Slaveni katolici u jednoj nadbiskupiji budu Srbi. I dok su katolički biskupi mislili da pomažu hrvatskom pučanstvu Bara i okoline, nisu ni mogli biti svjesni da ne mogu spriječiti njegovo posrbljavanje, a da pomažući Crnoj Gori u svim pitanjima u svezi s Barskom nadbiskupijom u stvari nesvesno pomažu velikosrpskim aspiracijama."

Toga su postali svjesni 1901.-1902. godine u slučaju Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Naime, 1. kolovoza 1901., papa Lav XIII, breveom "Slavorum gentem" osnovao je "Collegium Hieronymianum pro chroatina gente" ("Svećenički Zavod sv. Jeronima za Hrvatski narod"), tj. preuređuje dotadašnje ustanove i umjesto ilirskog daje im hrvatsko ime. To je bio rezultat borbe hrvatskih biskupa. (U Zavod je, na poticaj hrvatskih biskupa, uključen i onaj dio Barske nadbiskupije, između Skadarskog jezera i mora, koji su nastanjivali Hrvati.) To je uzburkalo tadašnje europske diplomatske krugove: Austriju, Mađarsku, Italiju, Francusku, Rusiju. Crna Gora i Srbija vidjele su u tome mogućnost za ostvarenje svojih velikosrpskih interesa. Odmah po objavljinjanju brevea u prostorije Zavodu upala je grupa tzv. Italo - Srba, proglašavajući se Dalmatincima. To je izazvalo ogorčenje i uzbunu u hrvatskoj javnosti, napose u Dalmaciji, gdje je na demonstracijama pala i krv. Kada su vlade u Beču i Pešti vidjele oštru reakciju cijelog hrvatskog naroda, intervenirale su, ali uvijek gledajući da ostvare svoje interese. Javno se mijenje u Italiji počelo, malo po malo, okretati na stranu Vatikana, ali tada se u čitav slučaj uplela Crna Gora. Još 29. kolovoza 1901. "Glas Crnogoraca" na Cetinju prosvjedovao je protiv papinskog brevea zato što je "ilirska" nacija zamijenjena hrvatskom, a ne spominje se srpska koju crnogorska vlada uzima u zaštitu. Potom je nadbiskup Milinović pozvan na Cetinje, i o tome piše Vatikanu tvrdeći da će pred knjazom protestirati zbog napada na Svetog Oca. Međutim, nadbiskup je podlegao pritiscima kojima je bio izložen na Cetinju. Naime, kako kažu Š. i J. Rastoder ("Dr. Nikola Dobrečić, Arcibiskup Barski i Primas Srpski, Budva, 1991, str. 17), nadbiskup je priznao (koriste riječ "prznati" koja pokazuje kolikim je pritiscima bio nadbiskup izložen u Cetinju) da ilirstvo obuhvaća i Hrvate i Srbe. On je zajedno s grofom Lujom Vojnovićem, Srbinom -katolikom iz Dubrovnika, tada ministrom pravde u Crnoj Gori, otpustio u Rim da uime Crne Gore traže da se iza riječi "pro croatia" stave izrazi "et pro serbica gente". Obrazloženje za to je što u Barskoj nadbiskupiji ne žive Hrvati već Srbi - katolici! Hrvatski biskupi su bili protiv toga, a Strossmayer piše kardinalu Rampolli: "u srcu i duši Srba vlada nesnošljivost prema katoličkim Hrvatima. Stoga se naš zavod ilirski ili hrvatski u Gradu ne smije nikako nazvati Srpskim. Taj se pojma APSOLUTNO NE smije upotrebiti."

(Inače, u nizu pisama Račkom, biskup Strosmayer je govorio o netrpeljivosti i mržnji Srba prema Hrvatima. Ali ovo je prvi put da takve svoje tvrdnje povezuje s nečim u što je izravno upletena Crna Gora! Očito postao je duboko svjestan da sve što je radio za pomoć i crnogorskem narodu i njegovom narodu u okolini Bara, iskorišteno upravo protiv interesa njegovog hrvatskog naroda! Zato bi to njegovo APSOLUTNO NE trebalo shvatiti kao svojevrstan njegov politički testament.)

Pritisci na Sv. Stolicu bili su golemi. Papa je vjerovao da će uklonivši uzrok - davanje hrvatskog imena Zavodu - otkloniti i posljedice, pa je vratio ilirsko, tada već besmisleno, ime Zavodu u Rimu. (Hrvatsko ime taj je Zavod dobio tek 1971.) Ogorčenje u hrvatskom narodu prenio je biskup Stadler u, neuobičajeno ostroj, prestavci od 30. ožujka 1902. i izgovorenoj u audijenciji pred papom Lavom XIII. Ovo stoljeće nam je zorno pokazalo kroz kakve je sve teškoće prolazio hrvatski narod. U biti to se moglo vidjeti, bolje reći naslutiti, kroz svetojeronsku aferu. Jer kad jedan papa, nama izuzetno sklon, nije uspio dati jednom svom zavodu u Rimu hrvatsko ime - što smo tek mi trebali očekivati u našoj borbi za slobodu. To osjećamo i danas kada smo u krvi stvorili neovisnu državu i koja iz dana u dan postaje sve manje i manje neovisna. Zato je svetojeronska afera dio hrvatske povijesti koji bi morao ući u sve udžbenike hrvatske povijesti.

Međutim, za razliku od pojedinačnih slučajeva pojave Srba - katolika u Dalmaciji, gdje je to bio slobodan izbor pojedinaca, u Baru je to bilo nametnuto. Zato se to nije zadržalo. Umjesto toga, ljudi su vjerovali da će izbjegći pritiscima ako se izjašnjavaju kao Crnogorci - katolici, čvrsto se držeći za svoje katoličanstvo, za svoju različitost. To je najbolje objasnio mostarski biskup msgr. Perić, kada je nakon posjete katoličkim župama u Boki i Crnoj Gori rekao da biti tamo katolikom možda i nije toliko hrabro kao biti Hrvatom. I zato se katoličko pučanstvo s druge - austrougarske strane rječice Željeznice i dalje osjeća Hrvatima samo do stvaranja Jugoslavije. Pri tome treba imati u vidu da je taj dio katoličkog pučanstva bio udaljeniji od onog u Boki, a u Boki je bilo i mnogo više Hrvata. Zato su oni i morali prvi podleći pritiscima, dok u Boki to ide postupno. Prvo se kroz tzv. bokeljstvo, a potom jugoslavenstvo, izvršilo odvajanje od matičnog naroda, a potom je samo pitanje vremena kada će se od njih napraviti Crnogorci - katolici ili Srbi - katolici. Vidimo da su i za dr. Popovića i za prof. Nikčevića oni već Crnogorci-katolici. Međutim, vidjeli smo da u Boki kotorskoj stvari izgledaju potpuno suprotno. Iako se puno obitelji tijekom Domovinskog rata uselilo u Hrvatsku, Hrvata je tamo više nego prije. Postojanje države čini da se i oni koji su već bili asimilirani vraćaju svojim korijenima.

Ali vratimo se tekstu dr. Popovića: "Isto tako nije nikakvo čudo sto su oba projekta polomili zube o tvrdi orah crnogorskog identiteta utemeljenog i na katoličkoj i pravoslavnoj tradiciji i shodno tome, ne postoji potreba otimanja bilo čije kulturne tradicije u Boki, jer ih obije njeni stanovnici doživljavaju kao svoje."

Da, kao što dr. Popović kaže za Hrvate da su Crnogorci-katolici, tako su neki stalno svojatali hrvatsku kulturnu baštinu. Već smo to slikovito pokazali na primjeru profesora Luke Brajnovića. Nije im smetala ni činjenica što su mu brata ubili da bi ga svojatali i Srbi i Crnogorci. Jer to neki "doživljavaju kao svoje".

Popović dalje kaže: "A. Pečarić isto tako može da pretpostavi zašto Boka nije 1941-e pripala NDH, iako je ta hrvatska kvazi-država bila vjerni saveznik talijanskih fašista i najmoćnijeg vojnog saveza u svijetu, i neumorno na tome insistirala. Talijani (Venecijanci) su Bokom vladali 400 godina i svakako dobro znali kome Boka NE pripada i tako i odgovorili na hrvatske zahtjeve."

Ovdje dr. Popović vjerojatno želi istaći da je tijekom rata Crna Gora s pravom postala dio Italije. Čudno za nekoga tko za sebe tvrdi da je Crnogorac, zar ne?

Pogledajmo što Popović piše u nastavku svog odgovora: "Gosp. Pečarić naglašava da je narod Boke sa strahom dočekao oslobođenje 1944-te godine. Neki, čiji je gosp. Pečarić danas advokat, sigurno jesu, zbog njihovog paradiranja Kotorom u ustaškim uniformama ili učestvovanja u pozivima konavoskim i dubrovačkim ustašama da uđu u Boku i riješe problem prisustva pravoslavaca u njoj na način na koji su to u NDH rješavali. Međutim, ta grupa katoličkih Bokelja se ne može poistovjećivati sa narodom Boke."

Očito Popović misli na to što je nakon pada Italije Boka trebala ući u sastav NDH, u Veliku župu Dubravu, ali NDH tamo nije uspjela uspostaviti vlast. Ustaše nisu nikad ušle u Boku. Doista su Srbi i Crnogorci bili u strahu i skrivali su se kod Hrvata. I kod mog oca. Kada su u Kotor ušli partizani, upravo Srpskinja koja se tada kod njega sklonila prokazala ga je kao navodnog ustašu. Don Ivo Stjepčević je tada i pisao Nijemcima da oni uđu u Boku. Zahvala je došla poslije rata. "Narodni sud" ga je proglašio suradnikom okupatora i osudio na dvije godine robije. A u Boki su paradirali i klali samo četnici. Sjetimo se Maslovara iz Bogdašića. U našem tekstu se i spominju ljudi koji su ubijeni po dolasku partizana i njihova krivica. O jednome od njih dr. Brajnović kaže u intervjuu koji sam imao s njim za Hrvatsko Slovo:

"Kad je bila osnovana takozvana Banovina Hrvatska, razočaranje bokeljskih Hrvata bilo je potpuno. Održavani su protesti, poslani su i pismeni protesti u Zagreb s potpisima više od 900 Bokelja skupljenih na poziv velečasnoga Gracijana Sablića. Velečasnoga Sablića poslije su partizani odveli u Cetinje na "sud". Međutim, bio je ubijen prije nego što je stigao u Cetinje."

"Ne стоји ни констатација гост. Пећарић о неповратку срвешених студената Хrvата у Boku." – kaže Popović, па nastavlja. "Lično znam da ogromna većina mojih školskih drugova katoličke vjeroispovijesti nakon završenih studija živi u našem rodnom Kotoru, а ja, као Crnogorac pravoslavne vjere, koji bih po mišljenju гост. Пећарић, trebao da imam u državi Crnoj Gori највећe moguće privilegije, se nijesam vratio kao срвешeni student u rođni grad. Isto tako kao чovјек koji, kako u bližoj porodici, tako i među prijateljima i kumovima, ima puno katolika od njih samih znam da само jedan mali dio njih ima istinsko hrvatsko porijeklo (потомци državnih činovnika Austro-Ugarske carevine koji su službovali u Boki i tu osnovali porodice i ostali da žive). Oni su u Boki isto toliko zastupljeni koliko i katolici češkog, austrijskog, talijanskog, mađarskog, slovačkog i slovenačkog porijekla. Oni katolici koji ne pripadaju ovom doseljeničkom dijelu, imaju u svojoj porodičnoj tradiciji i sjećanju sa kojom su pravoslavnim porodicom u srodstvu i ko su im zajednički preci."

Dr. Popović nam ne kaže kada je on to učio u Kotoru. Mi smo govorili o posljeratnom periodu. Hrvati iz Kotora, koji bi trebali znati za nekog Nenada Popovića koji je u tom periodu bio u nekoj kotorskoj srednjoj školi – za takvoga ne znaju. Čudno s obzirom da se radi o doktoru. A to što se neki doktor zaposlio negdje u inozemstvu, je smiješan argument u ovakvoj polemici. A o njegovom dokazu da su katolici u Boki sve drugo samo ne Hrvati, već sam rekao sve kroz činjenicu da i pored iseljavanja Hrvata tijekom Domovinskog rata, danas imamo više Hrvata u Boki, nego prije toga. Međutim, nisu svi Crnogorci slični dr.

Popoviću. Sjećam se jedne priče iz Dobrote. Neposredno prije rata, baš u Dobroti sam razgovarao s jednim Srbinom koji je tamo ljetovao. Smjestio se kod jednog Crnogorca. Divio se onome što je vidio u Zaljevu, a Crnogorac mu je rekao: To su sve izgradili Hrvati!

Naravno, dr. Popović se izdaje za Crnogorca, ali ne može skriti svoju velikosrpsku naobrazbu. To je očito iz kraja njegovog "Reagovanja":

"S obzirom da se hrvatska velikodržavna aždaja nije zasitila ni takvim zalogajima kao sto su Dalmatinci, Istrani, Neretljani i djelomično Humljani, mi Crnogorci možemo joj kao i velikosrpskoj aždaji, obećat samo BORBU NEPRESTANU (naravno u granicama demokratske rasprave potkrijepljene argumentima i osnovnim poznavanjem situacije)."

Da, navodni Crnogorac dr. Nenad Popović nam na svoj način govori o Hrvatskoj koja je tolika koliko se vidi s vrha zagrebačke katedrale, ili o liniji Virovitica-Karlovac-Karlobag.

Očito je da se pokazalo da je neovisna Hrvatska nešto što osigurava opstojnost i Hrvata u Boki kotorskoj. Cijelo prošlo stoljeće je pokazalo da su Jugoslavije (danasa Zapadni Balkan) tada značile samo njihovo izumiranje. Uostalom, da je to tako predvidio i biskup Josip Juraj Strossmayer kada je u pismu Serafinu Vannutelliju, papinskom nunciju u Beču, 2. prosinca 1885. ukazao na velikosrpske težnje za obnavljanje Dušanovog carstva: "Mađari već dva i više desetljeća posebno nastoje da srpski narod u Hrvatskoj i izvan Hrvatske za svoje ciljeve pridobiju i učine ih svojim nakanama posve odanim. Iskorištavaju u tu svrhu taštinu Srba koji smatraju da su ispred svih drugih pozvani da, uskrisivši carstvo svoga cara Dušana, jedini na Balkanskem poluotoku zavladaju. To je anakronizam i opsjena bolesnog uma iz četrnaestog stoljeća kad je Dušan, kralj svakako vrlo sposoban no isto tako vrlo podmukao i okrutan, živio (...) Ponavljam: tu misao ponovno oživljeti isto je što i trabunjati prepuštajući se pukim opsjenama ali, nažalost, narodi zahvaćeni nadutošću i sebičnošću ravnaju se radije snovima i opsjenama negoli istinom i pravdom koje traže žrtve i požrtvovnost."

A da je biskup Strossmayer bio u pravu osjetili smo na svojoj koži.

Na kraju, dozvolite mi da ovo predavanje završim sa još jednom svojom izrekom: "Ako se itko utrkivao s Bogom u stvaranju ljepote, onda su to Hrvati Boke kotorske. Ne znaš čije je djelo veličanstvenije."

Udar na Hrvatsku bratovštinu Bokeljska mornarica 809 (1)**RAČAN ANGAŽIRAO SLUGE ZA NEHRVATSKU
BRATOVŠTINU***Fokus, 20. prosinca 2001.*

Josip Jović, kolumnist Slobodne Dalmacije, u tekstu Plan destrukcije piše: "Na posebno perfidnom su udaru određene nacionalne institucije, poglavito one koje imaju težinu nacionalne konstitucije i u koje narod tradicionalno ima najveće povjerenje, kao Hrvatska vojska i Katolička crkva. Vojska je, sudeći prema brojnim napisima, leglo kriminala, privilegija, lažnih generala, lažnih invalida, a Crkva je licemjerna, sebična i politikantska, njezini pripadnici skloni su nemoralu. Loše prolaze čitave (državotvorne) skupine kao što su Hercegovci ili Dalmatinци, naročito one iz brdskih krajeva, prema kojima je stvoren čitav niz stereotipa. Onjima se bez uvijanja zna govoriti kao o primitivcima, dinaroidima, zaostalim elementima sklonim korupciji i otimačini. Prema iseljenicima je obnovljeno staro negativno ideološko stajalište, što se ogleda poglavito u njihovu praktičnom isključenju iz političkog života domovine. Pojedinci koji imaju naglašen nacionalni osjećaj ili stav jesu ksenofobi, desničari, konzervativci, nacionalisti, ustaše i fašisti."

Plan destrukcije

Iako ovako opisani plan destrukcije izgleda sveobuhvatan, čini se da je on mnogo detaljnije razrađen i u postupku provedbe. Jer na udaru su, izgleda, i manje organizacije koje su dale iole značajniji doprinos hrvatskom nacionalnom interesu. Takva je naprimjer udruga Hrvata podrijetlom iz Boke Kotorske u RH, Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 sa središtem u Zagrebu. Velikosrpska politika u zemlji kakva je bila Jugoslavija, uspjela je od 1918. do 1991. godine ne samo skoro očistiti Boku Kotorsku od Hrvata nego je uspjela i izvršiti memoricid nad hrvatskim narodom u cjelini, tj. da iz svijesti hrvatskih ljudi gotovo u potpunosti istisne Hrvate Boke Kotorske i njihovu veliku baštinu. I tako je prije Domovinskoga rata malo ljudi u Hrvatskoj uopće znalo da u Boki Kotorskoj postoje i Hrvati. U Hrvatskoj je bilo pravilo da ljudi nekoga tko kaže da je iz Boke vrlo često identificiraju kao Crnogorca. Naravno, nije sve išlo gлатко jer je jedna od najstarijih udruga u Europi, a svakako najstarija udruga Hrvata, Bokeljska mornarica Kotor djelovala u Jugoslaviji, u skladu s tadašnjom politikom.

Kada je zagrebačka Mornarica, također sljednica udruge osnovane po predaji 809. godine u Kotoru, došla u državotvorne ruke, postavila je sebi zadaću da se u svijest i savjest hrvatskoga naroda i hrvatske države vrate Hrvati Boke Kotorske i njihova velika kulturna baština. Nije bilo pomoći od onih koji su je ranije vodili. Pače, kako im je smetala ta aktivnost, pa i sama riječ Hrvatska u novom imenu društva: Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809. A da Bratovština, uz

ostalo, nije u tome bila neuspješna svjedoči i Konzulat RH u Kotoru. Naime, izaslanik predsjednika Republike na bokeljskoj večeri, viceadmiral Davorin Kaić, rekao je da je upravo Bratovština najzaslužnija za osnivanje toga konzulata, znajući za veliko zlaganje Bratovštine.

Danas se stvari u Crnoj Gori kreću nabolje. O tome smo nedavno pisali i u Hrvatici, br. 2 (A. i J. Pečarić, O Borbi za Boku Kotorsku): "S promjenama u Crnoj Gori stalno se poboljšavao i položaj tamošnjih Hrvata. Prilikom svog posjeta Zagrebu, predsjednik Crne Gore Mile Đukanović sastao se i s nekim članovima Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809. Otvoren je i Konzulat Republike Hrvatske u Kotoru. Obnovljeno je i Hrvatsko kulturno društvo Napredak, a 23. 6. 2001. osnovano je u Kotoru i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore. Ovo Društvo tom je prigodom izdalo i knjižicu u kojoj piše: "Hrvatska nacionalna manjina je po brojnosti jedna od najmanjih u Crnoj Gori, ali po svom kulturnom, civilizacijskom i duhovnom nasljeđu izuzetno bogata, što je i bio razlog raznim grubostima i podmetanjima u godinama raspada bivše zajedničke države. ..."

Račan-Mesićeva vlast našla sluge za svoje ciljeve

Međutim, izgleda da je današnja vlast u Republici Hrvatskoj, upravo u vodećim ljudima Hrvatskog građanskog društva Crne Gore (HGDCG) našla one koji trebaju instrumentalizirati HGDCG da poništi rad i ugled koji u Hrvatskoj ima Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809. Možda i zato što je predsjednik HGDCG-a u vrijeme komunizma bio direktor, a predstavnik društva u Zagrebu, inače predsjednik Zagrebačke Bokeljske mornarice iz vremena druge Jugoslavije, agilni sindikalni dužnosnik. Bilo kako bilo, predstavnici HGDCG-a posjetili su Hrvatsku. Službeno su posjetili udruge Crnogoraca u Rijeci i Zagrebu, dok nisu željeli na isti način posjetiti hrvatske udruge, već su organizirali susrete s "dijelom Bokelja" u Dubrovniku, Splitu, Rijeci i Zagrebu. To saznajemo iz "Izvještaja sa puta po Hrvatskoj" predstavnika HGDCG-a.

Iz tog se izvješća lako može zaključiti zašto su podružne udruge Bratovštine u Dubrovniku i Splitu dobine pozitivnu ocjenu. Naime, o njima govore kao o Bokeljskim mornaricama, tj. vjeruju da one nemaju naziv istovjetan krovnoj zagrebačkoj organizaciji za koju koriste puni naziv Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809, uz ogradu "ime ne odgovara autentičnosti"! Prijateljski je druge podučavati o njihovim propustima, zar ne? Ne čudi onda što su na Skupštinu HGDCG-a (15. prosinca 2001.) pozvani oni i mnogi drugi iz Hrvatske, ali ne i predstavnici Bratovštine iz Zagreba.

Najzanimljiviji je dio tog izvješća o sastanku s Bokeljima iz Zagreba: "U nedjelju 14. 10. ujutro, imali smo sastanak sa Bokeljima u prostorijama Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809. Sastanku su prisustvovali: (...). Pozvani su, a nisu prisustvovali: (...). Opterećeni djelovanjem ove hrvatske bratovštine, u početku su s nedoumicom primali naše informacije o HGĐ-u. U razgovor su ipak shvatili svrhu i smisao stvaranja našeg društva."

Među nazočnima bilo je i onih koju su aktivno sudjelovali u radu Hrvatske bratovštine, ali i onih koji su se držali podalje od nje. Doista je neobično da su i

jedni i drugi bili opterećeni njezinim djelovanjem. Vjerojatno su ovi drugi, kojima je smetala riječ Hrvatska u nazivu Bratovštine, doista bili opterećeni njezinim radom, pa su na početku bili u nedoumici zbog riječi "Hrvatska" u nazivu HGDCG-a. Ali, to je teško dokučiti zašto bi oni prvi bili opterećeni. Vjerojatno je gostima smetalo što ima i takvih.

Posebno je zanimljiv dio u kojem se gosti predstavljaju kao vrhunski povjesničari (inače, prvopotpisani je diplomirani tehnolog): "Neki od Bokelja (Joško Pečarić, Željko Brguljan) se bave historiografijom Hrvata u Boki i na taj način ulaze u delikatne projekte bez konzultacije s historičarima i bez korištenja izvorne dokumentarne građe u kotorskim arhivima. Za razliku od njih, Riđanović i Simović brižljivo prikupljaju historijsku građu koristeći arhivske izvore."

Komunistički direktor - "dobri" i "loši" momci

Odmah pada u oči pokušaj podjele među članovima Bratovštine na "loše" i "dobre" momke. Od nekoga tko je ispekao takav zanat kao komunistički direktor to i ne čudi. Paušalne, neprovjerene i sveznajuće ocjene mogu dati samo ljudi bez vlastitoga stajališta.

Međutim, nije riječ samo o tome. Spominju mene, ali ne i da mi je suautor bila Ankica Pečarić, diplomirani povjesničar. Tako diplomirani tehnolog dijeli lekcije iz povijesti diplomiranom povjesničaru. Pri tome nije svjestan da tako dijeli lekcije i hrvatskim znanstvenicima, koji su recenzirali objavljene članke. Čak i akademicima i Ministarstvu znanosti RH, koje je financiralo tiskanje knjige: A. i J. Pečarić, Strossmayerova oporuka koja je u tisku, a čiji su recenzenti bili predsjednik HAZU-a Ivo Padovan, akademik Franjo (c)anjek i dr. Franko Mirošević. Međutim, možda je najsmješnije to što dotični diplomirani tehnolog dijeli lekcije i današnjem pomoćniku ministra vjera RCG za katoličku vjeru gospodinu Vladimиру Marvučiću, koji se i sam bavi povjesnim istraživanjima. Nedavno nas je gospodin Marvučić nazvao telefonom zato što je pronašao jedan naš rad na internetu. Bio je oduševljen našim istraživanjima jer je do istih spoznaja došao i on sam i objavljivao ih je u Crnoj Gori. Bio je iznenaden činjenicom da smo mi do tih rezultata došli u Zagrebu, svjestan da zbog rata nismo mogli koristili vrela dostupna samo u Crnoj Gori, već ona u Hrvatskoj. Možda predsjednik HGDCG-a nije čuo za Domovinski rat, iako se u citiranoj knjižici HGDCG-a spominje raspad bivše države!?

A vjerojatno je "problem" i moja knjiga Borba za Boku kotorskou. Profesori s Hrvatskih studija daju tu knjigu kao literaturu studentima za seminarske rade, a dosta je čitana i u Boki. Tako diplomirani thenolog upozorava i profesore povijesti s Hrvatskih studija da se baš ne razumiju u hrvatsku povijest. Primjerak knjige poklonio sam crno-gorskom predsjedniku Milu -ukanoviću na spomenutoj večeri u Zagrebu, uz želju da postane prvi predsjednik neovisne države Crne Gore.

"Lične beneficije" stečene za bivše vlasti

Sljedeći dio izvješća pokazuje kako je riječ o komunističkim postupcima ravnim onima iz najmraćnijih perioda njihove vladavine, ali i na ono na što nas upozorava Jović:

"Naša opšta ocjena je da su pojedini članovi ove bratovštine (ime ne odgovara autentičnosti) dobro iskoristili članstvo da bi stekli lične beneficije, posebno za vrijeme bivše vlasti."

Kako je to uobičajeno za ljude takvoga mentalnog sklopa, oni i ne pokušavaju reći o kakvim je povlasticama riječ. Kao poklonici, dakle sluge ili čak doušnici komunističkoga, bolje rečeno staljinističkoga režima, imali su znatne privilegije pa sada misle da je to normalno i u svim demokratskim društvima. Istina, aktualni je predsjednik Bratovštine (dr. med. Josip Gjurović) tijekom vladavine bivših vlasti postao redovni član Hrvatske akademije medicinskih znanosti, a bivši dugogodišnji predsjednik, a sadašnji dopredsjednik (prof. dr. sc. Zvonimir Janović) Hrvatske akademije tehničkih znanosti i drugih znanstvenih i stručnih asocijacija diljem svijeta. Ako misle na te "beneficije", očito vrijedaju članstvo akademija koje su ih birale. Ako misli na to što sam ja redoviti član HAZU-a, vrijedaju sve hrvatske akademike. Smiješno je što sam ja izabran za akademika u vrijeme vladavine današnje vlasti. Čak je i TV emisija o meni snimljena u vrijeme vladavine novih vlasti. Još je smješnije ako misli na nekakvu materijalnu dobit jer kuća predsjednika HGDCG-a, izgrađena u vrijeme njegova komunističkog direktorovanja, vrjednija je od moga stana koji još nisam otplatio. Uz to, on je svoju kćer zaposlio kao tajnicu HGDCG-a, a moja supruga, autorica nekoliko objavljenih radova, koje je pohvalio čak i pomoćnik ministra vjera Crne Gore, i knjige u tisku - nije zaposlena. Strasne povlastice, zar ne?

Udar na Hrvatsku bratovštinu Bokeljska mornarica 809 (2)

ŠUMADIJSKO KOLO ZA BOKELJSKE HRVATE

Fokus, 27. prosinca 2001.

Čudno je kako ljudi s akademskim obrazovanjem nakon nekoliko rečenica upadaju u proturječnosti: "Na nama nije da arbitriramo, ali nam smeta takav rad jer je on stvorio podijeljenost Bokelja u Zagrebu, pa je došlo do osnivanja novih društava kao "Leopold Mandić". Hrvatska Bratovština loše kotira u Zagrebu, što je i dokaz da do današnjih dana nije uspjelo sebi osigurati prostor, već dva puta na tjeđan iznajmljuju prostor od drugih."

Prvi put saznajem da ima više "novih društava", a postoji samo još jedno koje je katoličko društvo bokeljskih Hrvata, a gotovo svi članovi te udruge su istovremeno i članovi Bratovštine. Samo radi istine i neupućenih napominjem da Hrvatska bratovština okuplja pretežiti dio od desetak tisuća bokeljskih Hrvata u Republici Hrvatskoj. Pitanje je sada jesmo li dobro ili loše kotirali kod bivše vlasti kad smo "stekli lične beneficije", ali nismo uspjeli Bratovštini "obezbjediti prostor". Samo smo uspjeli da dođe do otvaranja *Hrvatskog konzulata* u Kotoru. Samo smo uspjeli da mnogo više ljudi u Hrvatskoj zna za bokeljske Hrvate i za golemu hrvatsku baštinu u njoj. A uspjeli smo još mnogo toga.

Ili je možda problem baš u tome? Na to nas upozorava sljedeći dio izvešća: "Za razliku od organizacije Bokelja u Zagrebu, nacionalna zajednica Crnogoraca u Zagrebu veoma dobro radi, u što smo se uvjerili posjetom. Primio nas je, također, Izvršni Odbor u punom sastavu na čelu s predsjednikom Radomirom Pavičevićem (...) Ova zajednica je danas krovna organizacija, koja ispod sebe ima veliki broj društava i podružnice u Osijeku, Zagrebu, Varaždinu, Rijeci i Splitu. Zajednica je nastavak društva "Montenegro" osnovanoga 1990. godine. Oni imaju lijepo prostoriјe, a očekuju i proširenje."⁵¹

Nismo manjina nego "svoji na svome"

Očito se i bivša vlast skrbila za manjine u Hrvatskoj, a znala je i to da mi nismo manjina već "svoji na svome." Toliko neistina u samo nekoliko rečenica. Nacionalna zajednica Crnogoraca u svom sastavu ima samo četiri društva i podružnicu - i to samo u Zagrebu, Rijeci i Splitu. Oni imaju prostoriјe koje su dobivene za vrijeme bivših vlasti, ali je pitanje dokle će one biti u njihovim rukama. Naime, u Hrvatskoj postoji i druga crnogorska krovna organizacija - *Savez crnogorskih udruga Hrvatske* - sa sedam udruga u svom sastavu. Dok *Nacionalna zajednica* nije još pravovaljano registrirana, *Savez* jest. Neisti-na je,

⁵¹ Činjenica da je izaslanstvo HGDCG-a posjetilo NZC Hrvatske, a ne i Saveza crnogorskih udruga Hrvatske zanimljiva je i kada se vide neki najnoviji postupci čelnicišta NZCH. Naime, *Crnogorski književni list* br. 71 i 72 piše o skandalu koji je izazvao predsjednik NZCH krajem listopada 2003. godine poslije Svečane akademije u čast desetogodišnjice uspostavljanja Autokefalne crnogorske crkve predsjednik NZCH "izvrijedao najviše rukovodstvo Crne Gore, optužio ga da se ugleda na Hrvatsku i, veoma glasno, negirao postojanje crnogorskog jezika"!

također, da je *Nacionalna zajednica Crnogoraca* nastavak društva *Montenegro* osnovanoga 1990. godine (tada sam kao Hrvat iz Boke izabran za jednog od dvaju prvih potpredsjednika). Nastavak kulturnoga društva *Montenegro* je kulturno društvo *Montenegro-Montenegrina*, čiji sam bio i potpredsjednik i predsjednik. To kulturno društvo i *Nacionalnu zajednicu* bili su nelegalno preuzeli ljudi koje su posjetili članovi HGDCG-a, ali je Ministarstvo pravosuđa svojom odlukom već riješilo spor oko kulturnoga društva u korist *Saveza crnogorskih udruga Hrvatske*. Predsjednik Saveza, gospodin Draško Radusinović, obavijestio me je kako su mu u Ministarstvu pravosuđa rekli da *Nacionalna zajednica* neće ni biti registrirana, tj. da je ilegalna, kao što je ilegalan i njezin predsjednik. A njega HGDCG poziva u Kotor, a ne poziva predsjednika *Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809!*

Trebaju novu harmoniku za šumadijsko kolo

Nevjerojatno je da *Nacionalnu zajednicu*, a ne Savez, Hrvatska financira putem Ureda za nacionalne manjine gđe Mile Šimić!?

Nedavno je o *Nacionalnoj zajednici* bilo riječi i na crnogorskoj televiziji. Hrvati Crne Gore, dakle i članovi HGDCG-a, mogli su tako dozнати kako je *Nacionalna zajednica* ponosna što je redatelj filma *Oluja nad Krajinom - Crnogorac*. (Inače, upravo mi javljaju Hrvati Australije kako se taj film uveliko prikazuje mladim Srbima. Tako je Ministarstvo kulture RH sufinanciralo film kojim se priprema mlade Srbe za nove genocide nad Hrvatima.)

A možda se predstavnicima HGDCG-a svidjelo to što su 12. srpnja na proslavi Petrovdana (crnogorskog vjerskog i nacionalnog blagdana) i Dana ustanka naroda Crne Gore (?!), kako je pisano u *Večernjem listu* 8. studenoga 2001., članovi *Nacionalne zajednice* pjevali i igrali šumadijsko kolo. Bilo bi dobro da novac dobiven od Ureda za nacionalne manjine iskoriste za nabavu nove harmonike, kako bi bolje mogli igrati šumadijsko kolo.

Možda su predstavnici HGDCG-a posjetili njih jer im se ne sviđa što je i *Društvo hrvatsko-crnogorskog prijateljstva* u *Savezu crnogorskih udruga Hrvatske*?

Bivši komunistički direktor "teži" od akademika

Ali da se vratimo hrvatskim društvima Bokelja u Zagrebu. Vidjeli smo da je negativno to što ih ima više, a ustvari samo dva, pri čemu su gotovo svi članovi *Sv. Leopolda Mandića* istovremeno i članovi Bratovštine. Dapaće u Kotor je pozvan predsjednik *Sv. Leopolda Mandića* koji je istovremeno član Velikoga vijeća Bratovštine. HGDCG-u smeta takav rad i oni su ti koji će to riješiti: "Naš zadatak je da programske ciljeve i zadatke Društva prenesemo na teren Zagreba kroz otvaranje podružnice i iznalaženje prostora. (...)

Posjete državnim institucijama u Zagrebu su organizovane od strane Konzulata u Kotoru (Konzul Poljanić je prisustvovao jednom broju razgovora) i Ministarstva Spoljnih poslova Hrvatske (gospodin Prelog, podministar).

Gospodin Luka Ciko prisustvovao je svim razgovorima (Je li on autor većine "ocjena" o radu Bratovštine, ili su dva poklisara HGDCG-a doista "genijalci" kad su uspjeli prikupiti toliko informacija u tako kratkom vremenu? op. J.P.). On će

biti predstavnik HGD-a u Zagrebu. On će koordinirati sve naše akcije prema državnim institucijama i radiće na stvaranju podružnice Bokelja u Zagrebu, što tamošnja Bokeljska mornarica nije uspjela."

Vjerovali ili ne, Bratovština je prvo kriva što ima više udruge Bokelja u Zagrebu, a potom je kriva što nema još jedne. To će se riješiti tako što će HGD proširiti svoje djelovanje, a onaj koji će biti njezin predstavnik još će stvarati podružnice Bokelja (nogometni klub?) u Zagrebu.

Nema sumnje kako će u svom djelovanju biti uspješniji kod sadašnjih hrvatskih vlasti. Ipak bivši komunistički direktor i bivši sindikalni rukovodilac moraju više "težiti" od redovitih članova *Hrvatske akademije medicinskih znanosti*, *Hrvatske akademije tehničkih znanosti*, ili *Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. Pogotovo kad su izvrsni povjesničari, zar ne?

Podružnice nacionalnih u matičnoj državi!

Naravno, predstavnici vlasti znaju kako je smiješno da organizacije nacionalnih manjina osnivaju svoje podružnice u matičnoj državi. Ali, njima odgovara da su Hrvati podrijetlom iz Boke Kotorske, koja je danas u SR Jugoslaviji, članovi hrvatskih društava tamo. Drugim riječima da su Hrvati iz Hrvatske članovi društava nacionalnih manjina u Jugoslaviji. I to ne samo zbog nostalгије. Pa na putu smo u Zapadni Balkan!

Zato uopće ne treba dvojiti kako će HGDCG dobiti svu moguću potporu današnjih vlasti:

"U toku dana posjetili smo i Poglavarstvo grada Zagreba. (...) Mi smo tražili da nam se obezbjedi jedan poslovni prostor za predstavništvo HGD-a u Zagrebu. (Nakon povratka u Kotor gospodin Zeba nas je obavijestio da se zvanično, pismenim putem, obratimo dogradonačelnici Vlasti Pavić da bi ovaj nas zahtjev dala u proceduru). (...) Zbog širenja našeg djelovanja i specifičnosti rada potrebno je oformiti podružnice u Tivtu, Kotoru i gradovima Hrvatske u kojima žive Bokelji, a u drugim gradovima Crne Gore imati povjerenike." Pa u "Jugi" su Hrvati u biti i bili nacionalna manjina. Sada će bar neki Hrvati iz Hrvatske biti i službeno nacionalna manjina. Može i u Crnoj Gori, kad ne može u "Jugi". Ali vrijeme radi za njih.

Tako ćemo uz pomoć novih/starih komunista mi Hrvati podrijetlom iz Boke Kotorske postati prvo dio hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, a vremenom se u Hrvatskoj opet neće znati za bokokotorske Hrvate. I tako će "neprijateljski" učinak *Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809* biti poništen!

A možda su se gospoda i prevarila, pa ipak neće sve teći po tako dobro zamišljenom scenariju.

INTERVJUIMA U BORBU ZA BOKU KOTORSKU

Razgovor s članovima "Bokeljske mornarice"

KAKO JE HRVATIMA U "ZALJEVU SVETACA"

Glas Koncila, 16. veljače 1992.

Bokokotorski zaljev, danas u sastavu Crne Gore, jedno je od područja izvorišta hrvatske povijesti i kulture. Katedrala sv. Tripuna iz 1166., brojne crkve i spomenici neprocjenjive vrijednosti i najstarija hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica" dokazi su dvanaeststoljetne opstojnosti hrvatskog i katoličkog življa na tom prostoru. Nekadašnji katolički vitalitet ogleda se i u činjenici da je iz Boke potekao jedan od dva hrvatska sveca (Leopold Bogdan Mandić), dva od pet hrvatskih blaženika (Gracija iz Mula i Ozana Kotorska) te jedini papa s ovih prostora, Siksto V. Zato je Boka dobila i naziv "Zaljev hrvatskih svetaca".

Na razmeđi dvaju svjetova, dviju kultura i civilizacija, izložena neprekidnom pritisku zaleda koje se željelo dokopati pomorskih putova, Boka je kroz povijest promijenila brojne vladare, uspijevajući uvijek zadržati svoju autonomiju i identitet. U novovjekoj povijesti, ulaskom u jugoslavensku zajednicu 1918., počinje sustavna politika srpsizacije Boke, koja svoju kulminaciju doživljava za komunističke vladavine, kada se u Boki skoro potpuno gubi hrvatski živalj.

O prošlosti i sadašnjosti Boke, te o tome hoće li najnovija okupacija od strane jugoarmijskog brodovlja dovesti do potpunog zatiranja svega hrvatskog na tim prostorima, razgovarali smo s prof. Dr. Zvonimirovom Janovićem, mr. Dejanom Škanatom i prof. Dr. Josipom Pečarićem, predsjednikom, dopredsjednikom i članom zagrebačkog društva "Bokeljska mornarica 809".

GK. Što je to "Bokeljska mornarica" i kako to da se danas njen glas snažnije čuje u Zagrebu negoli u Boki?

Janović: Bratovština bokeljskih mornara osnovana je 809 godine, i od prvih dana to je bilo staleško udruženje mornara, katolika i Hrvata. U prošlom stoljeću čak je sugestijom jednog biskupa bilo "zabranjeno" drugima, osim katolicima, da budu članovi bratovštine. Bilo je to u nastajanju da se tako očuva nacionalni identitet, ali ipak, članstvo je dozvoljavano i drugima. Zbog rubnog položaja, u stalnom okruženju snažnijih susjeda, suradnja s drugim narodima i snošljivost za Bokelje je bila način života, njihov zahtjev i potreba. Jedno vrijeme nakon II. svj. rata "Bokeljska mornarica" bila je i zabranjena. U nastajanju da sačuvaju svoje društvo, Bokelji su uspjeli, ali brišući dominantni hrvatski pečat. Čak se nije smjelo spominjati sv. Tripuna kao pokrovitelja bratovštine i grada Kotora. Želja komunista bila je da, zahvaljujući prekrasnoj i osobitoj nošnji i oružju kojima se bratovština odlikuje, od "Bokeljske mornarice" naprave obično folklorno društvo. Kako se velik broj Hrvata, osobito intelektualaca, iseljavao iz Boke, u Zagrebu,

Splitu, Rijeci, pa i u Beogradu stvorene su podružnice "Bokeljske mornarice". Društvo Bokelja u Zagrebu broji 500 članova, međutim računa se da Bokelja Hrvata ima u Zagrebu oko 1.500 do 2.000. Prijašnja povezanost s maticom bila je puno snažnija i izravnija, a danas, možda i zbog političke situacije ta udruženja su malo odvojena, tako da se zagrebački ogrank osamostalio kao posebno društvo. Treba shvatiti, Boka je još uvijek u starom režimu, pa je jasno da tamo ne mogu djelovati kao mi ovdje.

GK: Ima li danas u Boki nekih drugih udruženja s hrvatskim nacionalnim predznakom?

Škanata: Između dva rata u Boki je postojalo 17 hrvatskih kulturnih društava. Samo u Tivtu postojalo je Hrvatsko tamburaško društvo "Napredak" osnovano 1919, Hrvatski sokol iz 1919, Hrvatsko kulturno-povijesno društvo "Ljudevit Gaj" iz 1933, Hrvatski dom iz 1919. i Hrvatsko tamburaško društvo "Starčević" iz 1906. Jedno kraće vrijeme uoči II. svjetskog rata djelovao je i nogometni klub "Zrinski", a osnovan je i Hrvatski stolnotereniski klub. Na izborima 1939. u Boki je pobijedila Hrvatska seljačka stranka. Nakon II. svjetskog rata ne postoji u Boki više niti jedno hrvatsko društvo! Tivat je nakon II. svjetskog rata proglašen ustaškim gradom. Između hrvatstva i ustaštva stavljen je znak jednakosti i bauk ustaštva nadvio se nad tamošnjim Hrvatima. Bilo je i javnih suđenja. 4 čovjeka osudili su na smrt, 3 su bila obješena, jedan je počinio samoubojstvo u zatvoru. Ljudi su se prestrašili, velik je pritisak bio da se izjasne kao Crnogorci i pomalo je utinuo rad svih tih društava.

GK: Koliki je danas postotak Hrvata u stanovništvu Boke?

Škanata: G. 1910., prema popisu Austro-Ugarske, u Boki je stanovalo 40 % Hrvata katolika. U najvećem broju oni su stanovali u samim centrima gradova, koji su bili nosioci kulturnih i civilizacijskih dosega. Pravoslavni živalj i ostali naseljavali su ruralna područja Boke. Danas je sljedeća situacija: 1991. samo je 8 % Hrvata od ukupnog stanovništva, tj. 4900 – 5000 Hrvata. To su službeni podaci. Za objašnjenje te pojave treba promotriti i ostale popise. G. 1948. vrlo je malo onih koji se deklariraju kao Hrvati. Pritisak komunističkih vlasti je u to vrijeme bio izuzetno snažan i velik broj Hrvata se onda izjasnio Crnogorcima. Poslije, negdje do g. 1961., broj Hrvata počinje pomalo rasti, kada ih ima 10.700. Međutim, 1971. označava velik pad Hrvata i velik porast Jugoslavena kojih tada ima 31.000. Danas, uz nevjerojatno mali broj od 5.000 Hrvata, pao je i broj Crnogoraca, broj Jugoslavena se zadržao, međutim broj Srba je porastao. Dakle, prema službenim popisima, u odnosu na 1910. godinu broj stanovnika Boke porastao je gotovo dva puta, a broj Hrvata istodobno je opao 3 puta! Sa 13.500 došlo se na 5.000! Mi ne vjerujemo tim popisima, zapravo ti se podaci mogu razmotriti i u drugom svjetlu. Točno je da se Hrvati iseljavaju, ali tko je drugi, osim Hrvata, imao je 1991. razloga izjasniti se Jugoslavenima? Ubrajajući i njih došli bismo do 34 % Hrvata.

Pečarić: Činjenica je da se Hrvatima na raznorazne načine davalо do znanja da moraju otići iz Boke. Ima svakojakih primjera i sudbina. Jedan učitelj Hrvat morao se izjasniti kao Crnogorac jer da nije, ostao bi bez posla. Jedan drugi, professor matematike, iako je bio stipendist kotorske općine i iako su svi njegovi sugrađani

bili sretni što dolazi u Kotor na slobodno mjesto u gimnaziji, posao nije dobio jer je šef Udbe otkrio da on redovito odlazi u crkvu. Danas je sveučilišni professor u Hrvatskoj. Ili, zna se što sv. Tripun znači za Kotorane. Običaj je bio da na "lode", na blagdan sv. Tripuna, u 12 sati neki viđeniji Kotoranin diže barjak na crkvu. Nakon rata, kako je koji digao zastavu, sutradan je ostajao bez svoga radnog mesta. Za Božić, pak, često je zatvor u Kotoru bio pun ljudi koji su pjevali "U sve vrijeme godišta". Komunistički pritisak i srbizacija Boke bili su glavni razlozi iseljavanja. O iseljavanju diktiranim ekonomskim razlozima nema ni govora, jer Boka je bogat pomorski i turistički kraj.

GK: Hoće li najnovijom okupacijom tzv. Jugomornarice biti konačno zapečaćena sudbina Hrvata u Boki?

Škanata: To se ne bi smjelo dogoditi, ali tendencija je katastrofalna. Danas, uz neshvatljivo puno "željeza" u tom malom zaljevu, u samom Tivtu ima 4.000 vojnih doseljenika. Uključujući njih, Hrvati u Boki ispadaju iz statistika. Manje od 2 %, to znači da nas više nema u popisu, postajemo statistički beznačajni. Sada se tek pokazuje koliko je tragična situacija to što su se Hrvati deklarirali kao Jugoslaveni. Statistike su preduvjet da biste mogli tražiti ova ili ona prava. Paradoksalna je to situacija. Postoji jedna dvanaeststoljetna tradicija i kultura koja pripada hrvatskom življu, a s druge strane više praktički nema baštinika te civilizacije. U novije vrijeme pravoslavci su ti koji su pisali povijest Boke, i naročito žele istaknuti povijesni trenutak, doduše dvjestogodišnji, vladavine Srba i nemanjićkog carstva. No i tada, kao i pod vlašću Bizanta, Austro-Ugarske ili Mletaka, Boka je bila slobodna, sa svojim statutom. Srbi su tada bili najmoćniji susjed Boke i Bokelji su im plaćali godišnje kontribucije. I Srbi nisu bili ni prvi ni posljednji kojima su Bokelji to plaćali. To je bio način njihova preživljavanja i očuvanja kulture i civilizacije. Srbi na tome inzistiraju da bi afirmirali načelo: "Čija je zemlja njegova je i vjera". Već se pojavljuju priče koje žele reći da je to područje oduvijek bilo srpsko, samo što su Srbi pod utjecajem raznih povijesnih prilika prešli na katoličku vjeru. Po njima, dakle, baštinici dvanaeststoljetne tradicije Boke i bokeljskih mornara su "katolici Srbi".

Pečarić: Pravoslavaca na tom području nije bilo sve do pred 300 godina. U Kotoru i danas ima tridesetak katoličkih crkava i samo dvije pravoslavne. Kada su se pravoslavci u 17. st., bježeći pred Turcima, sklonili u Kotoru, katolici su im na korištenje dali crkvu sv. Luke iz 12. st. Usprkos postojecem latinskom natpisu na njenom pročelju, da ju je sagradio kotorski građanin 1195. godine, danas je predstavljaju kao srpsku, kako stoje i u njihovoj povjesnici crkve.

Janović: Kad je riječ o crkvama, zanimljiv je i primjer Tivta koji je u staroj Jugoslaviji bio gotovo 100 % hrvatski. Crkva je bila malo izvan grada, na jednom brežuljku i planirala se izgradnja nove crkve u središtu grada. Kad je dobiveno mjesto za gradnju, umjesto katoličke crkve, na tom reprezentativnom mjestu došlo je do gradnje pravoslavne crkve. Usred Tivta! Ipak, ta crkva za vrijeme stare Jugoslavije nije bila izgrađena jer je došlo do rata, a priča se i da su ljudi, neskloni toj gradnji, tijekom noći "razgrađivali" ono što je po danu sagrađeno. Jednostavno, nije bilo pravoslavaca. Međutim, nakon rata završili su je bez problema, što nije bio slučaj s katoličkom crkvom. Sedam-desetih godina moj stric

don Luka Janović, koji je bio župnik u Tivtu, želio je sagraditi novu crkvu. Pisao je Bokeljima po svijetu tražeći pomoć za gradnju. Na njega osobno policija je neprekidno vršila pritisak. Došli bi k njemu pa bi tražili nekakve "knjige i materijale", i to je trajalo satima. Tražili su imena ljudi kojima je pisao, govorili su da su ti ljudi neprijatelji države. Jasno, jedino važno bilo je da odustane od gradnje crkve.

GK: Koliko su zatomljavanju nacionalnog identiteta pridonije-li sami Bokelji?

Pečarić: Boka nakon rata postaje dijelom Crne Gore, ona je druga federalna jedinica. Tu se zbivaju dva istodobna procesa. Boka ostaje napuštena od strane Hrvatske zato što je osnovna karakteristika poslijeratne hrvatske politike, sve do 1971. potpuna anacionalnost. Hrvatska ne vodi nikakve brige o Boki i Bokeljima. Iсти takvi anacionalni komunisti na vlasti su i u Boki, i savako društvo koje bi imalo konotaciju nacionalnog, bilo je zabranjivano. Ni danas u Hrvatskoj nema puno ljudi koji znaju da u Boki ima Hrvata, jer je i u Hrvatskoj iz svijesti naroda izbrisano koje je značenje Hrvata u Boki i njihov doprinos cijelokupnoj hrvatskoj kulturi. Čak i političari u svojim govorima sjetit će se Hrvata iz svih krajeva izvan maticne države, a Bokelje gotovo redovito zaboravljuju.

GK: Koliko Bokelji danas znaju istinu o ratu nametnutom Hrvatskoj i kako su se postavili prema mobilizaciji u redove tzv. JA?

Janović: Od samih izbora u Hrvatskoj u Boki je velika propaganda da se radi o ustašoidnoj, fašističkoj vlasti. Ipak, ljudi su, vezanošću uz iseljene Bokelje, dosta dobro informirani o pravoj istini. Bokelji su masovno bili mobilizirani u ratu protiv Hrvatske, a postoje podaci o velikom broju zarobljenih u trebinjskim logorima koji su odbili poziv za mobilizaciju, ne prihvaćajući da se bore protiv vlastitog naroda. Bokelji najbolje znaju kakvu su sudbinu doživjeli u "naručju" socijalističkog bratstva i jedinstva koje im je oduzelo tradiciju autonomnog statusa i povezanosti s hrvatskom maticom i zato ih osobito boli da danas neki misle kako su Bokelji ti koji napadaju Dubrovnik.

GK: Kako zamišljate budućnost Boke, što učiniti da se potpuno ne zatre svaki trag hrvatstva i katolištva u "Zaljevu hrvatskih svetaca"?

Škanata: Osnovni uvjet da bi bokeljski Hrvati postavili političke zahtjeve bio bi da imaju političku stranku. Postojalo je jedno vrijeme nastojanje da se osnuje hrvatska politička stranka, međutim to je propalo u sukobu komunista koji su pobijedili na izborima i onih koji su zagovarali nacionalnu stranku. Bokelji u ovom trenutku nisu organizirani tako da bi mogli jasno artikulirati svoje zahtjeve. Tako se mi, kao kulturno društvo, silom prilika moramo baviti i politikom, pa smo odlučili napraviti program za Boku i predložiti ga Vladi Hrvatske. Hrvatska, sada kad je postigla svoju samostalnost i suverenost, postaje odgovornija za budućnost Hrvata u Boki. Jasno nam je da ta inicijativa treba doći od Vlade, međutim ona mora biti prihvaćena u Boki. Radimo na tome da bismo u Boki osigurali prihvat te informacije i tog koncepta, da bi se i u Boki stvorila odgovarajuća inicijativa – govori se o kulturnoj autonomiji i drugim pravima koja idu uz to, a kakva već danas mogu uživati nacionalne zajednice i manjine u Hrvatskoj.

Pečarić: Hrvatska vlada i država ima ne samo pravo nego i obvezu da se brine o Hrvatima izvan granica, a osobitu pozornost treba obratiti na Hrvate u Boki, baš zato što je to najslabiji dio tog dijela izvan matice i što je pritisak na Boku tijekom cijele povijesti bio najveći. Istina je, uvjek će druga strana naći Bokelja koji će tamo, pod pritiskom, reći da ovo što mi govorimo nije točno, ali obveza nas iseljenih je da ne zaboravimo Boku. Čak i da nema niti jednog Hrvata u Boki, Hrvatska mora brinuti o toj bogatoj kulturnoj baštini koja pripada hrvatskom narodu i povijesti. Jednom mi je netko rekao kako u Boki nije čuo ni jednu riječ na hrvatskom jeziku. Odgovorio sam mu: "Istina, ali vjerojatno niste dobro slušali, jer tamo svaki kamen govori hrvatski".

ISKONSKA HRVATSKA PRIPADNOST BOKE

Glasnik, 3. ožujka 1992.

Vladimir FARKAŠ

Prof. Janoviću, najstarija hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809." Uplovila je u zagrebačke vode. Da li stalno ili privremeno?

NAŠA BRATOVŠTINA UTEMELJENA JE U KOTORU I TAMO JE IMALA SJEDIŠTE KROZ GOTOVU PUNIH DVANAEST STOLJEĆA, OTUDA I PREPOSTAVLJENA GODINA OSNUTKA – 809. PREMA SAČUVANIM PISANIM STATUTIMA, POSEBNO ONOME IZ G. 1463., VIDLJIVO JE DA JE RIJEČ O VRSTI POMORSKO-STALEŠKE ZADRUGE KOJOJ SU TEMELJNA NAČELA BILI MEĐUSOBNO POMAGANJE I ČUVANJE STALEŠKIH INTERESA. PRIMJERICE, PREMA PISANIM SPOMENICIMA IZ TOGA DOBA NA ČELU BRATOVŠTINE BILI SU JEDAN GASTALDUS, TRI PROKURATORA, DVA SINDIKA I JEDAN ADMIRAL. OD G. 1859., U RAZDOBLJU KAD JE BOKELJSKA MORNARICA BILA NA VRHUNCU SVOJE MOĆI SA SVOJIH 300 BRODOVA I OKO 3000 POMORACA, BRATOVŠTINA PRESTAJE BITI SAMO STALEŠKOM ORGANIZACIJOM, PA POSTAJE I KULTURNO UDRUŽENJE BOKELJA – KAŽE PROF. DR. ZVONIMIR JANOVIĆ.

Međutim, ta bratovština čiju su većinu činili Hrvati, katolici, iz Boke kotorske širila je, posebno poslije drugoga svjetskoga rata i AVNOJ-skog dara što je u obliku Boke učinjen Crnoj Gori, svoje ogranke i u drugim dijelovima svijeta. Takav njezin ogrank postoji u Zagrebu od 1965., u gradu koji je udomio, prema našim prosudbama, blizu pet tisuća Hrvata iz Boke kotorske. Na žalost, takva se statutarna povezanost s kotorskom središnjicom pokazala na određen način ograničavajućom, a djelovanje zagrebačkog ogranka svedeno je na godišnji susret uz Dan Svetog Tripuna, bokeljskog vjerskog blagdana, ali i to sa strogiim nadzorom da se ne bi previše razaznalo izvorno katoličanstvo Boke i njenih Bokelja. Od 1990. godine zagrebački ogrank, odlukom svoje skupštine, djeluje samostalno, prije svega posvećen zadaći njegovanja i očuvanja navada i kulturne baštine. Međutim, pokazalo se to zadaćom koja nužno zadire u politiku.

U posljednje vrijeme uočeno je više javnih istupa i priopćenja Vaše bratovštine. Jeste li na to mislili, kad spominjete politiku? Da li je i koliko povod tome i sadašnji rat?

Trebate razumjeti da je sve politika, s ratom i bez rata. Bokelji, neovisno o nacionalnosti i vjeroispovijesti, posebice Hrvati iz Boke, osjetili su to mnogo prije.

Za razliku od ciljano proizvedene navodne ugroženosti Srba u Hrvatskoj, Hrvati-katolici u Boki kotorskoj doista su ugroženi već desetljećima plaćajući ceh kako prvoj Jugoslaviji, tako posebno svojoj nasilnoj simbiozi s Crnom Gorom, republikom a prije državom, kojoj u cijeloj povijesti zapravo nikada nisu pripadali. Nad Hrvatima u Boki izvršen je tiki genocid, gotovo su izbrisani s demografske karte. Primjerice, dok je g. 1910. u cijeloj Boki bilo 50 posto

katolika/Hrvata, g. 1991. jedva ih je 8 posto. Međutim, činjenica je da se dobar dio Bokelja izjasnio kao Jugoslaveni (26 posto), a za pretpostaviti je da su to uglavnom Hrvati, koji su to učinili pod pritiskom, što nije slučaj kod drugih nacionalnosti.

No, kako je za Boku karakteristično da je katolički/hrvatski živalj nastavao upravo gradove, dok je pravoslavno i ino pučanstvo useljavalo u ruralna područja unutrašnje Boke, daleko će Vam biti jasnije ako sačinimo okvirni uvid u udjel katoličkog življa 1910. u gradovima. Primjerice, Herceg Novi je g. 1910. imao 70 posto katolika, a 1991., analogijom Hrvat-katolik, ima ih samo 2 posto! Kotor je sa 69 posto katolika devastiran na samo 7 posto, dok se Tivat relativno dobro držao sa 23 posto katolika/Hrvata s obzirom na 95-postotni udjel g. 1910.

Monstruozan plan odnarodivanja

Na žalost, i laiku je očigledno da je Boka nekim monstruoznim planom odrođivana od svog temeljnog stanovništva Hrvata. Činjeno je to sustavno i promišljeno, a posljedica je iseljavanje Hrvata iz Boke ili njihovo “prekvalificiranje” u univerzalne Jugoslavene.

Tragično je reći, ali istinito, da je kreatorima toga djelotvornoga plana eliminacije Hrvata i hrvatskoga/katoličkoga iz Boke, pomogao i usud u obliku potresa iz g. 1979. Kako su bokeljski gradovi i otprije bili kulturna i religijska središta koja su nastavali većinom Hrvati, potres je iskoristen da se autohtonji hrvatski živalj raseli u montažne kućice duž obale zaljeva, tako da mnogi i danas tamo žive ili su umrli očekujući povratak u gradove. Istodobno, u njihove se kuće i stanove useljuju predstavnici srpskih poduzeća ili se nađe kakva druga isprika ili namjena.

I rat je donio posljedice. Prvo, u svijesti prosječnoga hrvatskog pučanina Boka kotorska, taj Zaljev hrvatskih svetaca, postala je sinonim za Vojno-pomorski sektor Boka iz kojeg su se obavljali napadaji na Dubrovnik. Perfidno su u pamćenju i svijesti Hrvata u Hrvatskoj zatrli sjećanje na iskonsku hrvatsku pripadnost Boke. No, tome nema kraja, jer je praktično gotovo cijela mornarica bivše JNA preselila u Boku kotorskiju, okupirala je i od nje napravila velik logor. I Tivat, koji smo s nešto ironije spomenuli kao u postotcima najsačuvaniji hrvatski grad u Boki, više to nije. U Tivtu je sada doseljeno oko 4000 osoba iz srpskih oficirskih obitelji, pa bi temeljem jednoga takvoga poteza lako bilo zaključiti kakva je sada demografska karta Boke. Ne zaboravimo, također, u Boki su zasnovani i pravi logori za hrvatske vojниke, u Morinju, Kumboru, tko zna koliko ih zapravo ima.

Izostala svečana večera

Dozvolite da Vas podsjetim da smo mi Bokelji, sa svojim prijateljima, svečanosti Sv. Tripuna slavili u Zagrebu već desetljećima, osim uz Svetu misu koja se tradicionalno održavala u crkvi Sv. Marije na sam Tripun-dan, 3. veljače.

Također, i tradicionalnom svečanom večerom, kojom prigodom smo se bolje upoznavali, družili i veselili. Svečana je večera ove godine izostala iz razloga naše posebne stvarnosti: Hrvatska je u ratu, Hrvatska krvari, pojedini njezini dijelovi su izloženi nečuvenim, neljudskim, barbarskim i onkraj svake pameti stradanjima i razaranjima. Ovo se odnosi i dobrom dijelom na naše sunarodnjake u najljepšem zaljevu svijeta – Boki kotorskoj. No, održan je koncert 8. veljače u "Mimari", a prihod s koncerta namijenjen je Fondu "Sv. Vlaho" i Fondu "Zrinski i Frankopani".

Prof. Dr. ZVONIMIR JANOVIĆ

Hrvati, iako navikli da šapću u vlastitim domovima kroz desetljeća, sada su suočeni s potpunim gubljenjem kako nacionalnog, tako i vjerskog i kulturnog identiteta. Mnogi su prisilno mobilizirani i poslani na trebinjska logorišta sa spremnom puškom za leđima, mnogi su mobilizirani nakon manje nevinoga telefonskoga razgovora sa svojima iz Hrvatske, kad su nastojali saznati točne i istinite informacije o ratu.

**Spomenuli ste da se Boka kotorska naziva i Zaljevom hrvatskih svetaca.
Otkuda prof. Janoviću taj naziv?**

Plašim se da je i to izbrisano iz svijesti prosječnoga Hrvata. Dok ostatak Hrvatske ima jednoga sveca i dva blaženika, i katolička Boka kotorska dala je svijetu jednoga sveca (Leopold Mandić) i dva blaženika (blažena Ozana Kotorska i blaženi Gracija iz Mula, a službenica božja je Ana Marija Marović), te čak jednoga papu (papa Siksto V.). Ili da spomenemo, da je najstarija hrvatska katedrala upravo ona Svetoga Tripuna u Kotoru iz g. 1166. Da kažemo da je u Kotoru bilo 38 katoličkih crkvi, a samo dvije pravoslavne. Nije li ovo dovoljno da se shvati koliko je Boka kotorska hrvatska, koliko je dijelom zapadne civilizacije?!

Dakako, da je već danas teško razaznavati istinu iz povjesnih izvora, pisali su je većinom srpski i crnogorski povjesnici temeljeći svoje nalaze na bezočnim falsifikatima, pretvarajući hrvatske pisce u crnogorske, prisvajajući kulturnu baštinu u prekrojenom obliku. Plašimo se i za ono što je od sačuvanih dokumenata i spomenika i ostalo na području Boke, ali se nadamo da će predani katolički svećenici, poput don Branka Sbutege, spasiti ono što se može.

Ni avnojski krojači nisu ukinuli Boku

BOKA JE, PROIZLAZI IZ VAŠIH NAVODA, NEDVOJBENO HRVATSKA.

Boka je, bolje reći, predivan i Unescom zaštićen prirodni zaljev koji su od dolaska slavenskih plemena većinsko nastavali katolici-Hrvati. I kroz cijelu povijest Boka je uživala punu autonomiju, dijelom nalik i na slobodnu Dubrovačku Republiku. Iako je u raznim razdobljima bila pod nizovima formalnih zavojevača ili zaštitnika, pa i u razdoblju kad je bila pod fiktivnim teritorijalnim nadzorom srpskog cara Uroša Nemanjića, zadržala je punu autonomiju i

samoupravu te sama birala svoje knezove. I dok je Boka pristajala staviti se pod zaštitu mnogih država i vladara (Ugarska, Mleci, Vladislav Napuljski, Austrija, Francuska), susjedna Zeta (Crna Gora) živjela je svoj “turski” život dodirujući se s Bokom kotorskom tek krajem 1813., kad je u Dobroti osnovana prva zajednička crnogorskobokeljska vlada, ali je taj pokušaj trajao samo godinu dana.

Ne donosi li se 1848. na Bokelskoj skupštini zaključak da se traži ujedinjenje Dalmacije kojoj je Boka dijelom, s Hrvatskom i Slavonijom? Nisu li bili glasni predлагаči stvaranja državne zajednice svih Hrvata? Mnogi to danas zaboravljaju iako se čak ni avnojski krojači nisu usudili odmah “ukinuti” Boku, već je u prvim dokumentima ta republika ponijela naziv “Crna Gora i Boka kotorska”. Ipak, kasnije je hrvatska vlast u potpunosti dopustila oduzimanje Boke i prepustila tamošnji hrvatski živalj već spomenutom tihom genocidu.

Najviše Vašu bratovštinu, čini se, tišti spoznaja da nestaju iz svijesti i savjesti Hrvata nove Hrvatske države?

Kako biste se Vi osjećali da Vas ljudi na odgovor da ste iz Boke kotorske, ili Bokelj, automatski identificiraju kao Crnogorca?! Ali, vjerujte mi, manja je tragedija za same Hrvate iz Boke, one u Boki ili raseljene svijetom, ako ih se zaboravi. Bila bi tragedija za sav hrvatski narod te za njegovu nezavisnu i suverenu državu da se odrekne svoje povijesti, njenoga onoga dijela – a koji nije mali – čijim je izvorištem hrvatski katolički živalj iz Boke. Zato naša bratovština među prvim zadaćama ima i djelovanje na aktivnosti koje bi pomogle povratku Boke u, kako kažemo, svijest i savjest Hrvata. To, dakako, ovisi o od hrvatske današnje vlasti.

Pružiti potporu Hrvatima Boke

Zatražili ste od hrvatske vlade da se, u sklopu pregovora u Haagu, založi i za sada manjinska prava Hrvata u Boki kotorskoj.

Nizom razgovora s predstavnicima Vlade i čelnicima hrvatskih političkih stranaka, zatražili smo da se u svim političkim pregovorima o sudbini i razdiobi država na teritoriji bivše Jugoslavije, hrvatska vlada izričito založi i za zaštitu ljudskih prava Hrvata u Boki, jamčeći im – principom reciprociteta – sva ona prava kakva smo hrvatskim zakonodavstvom omogućili manjinama u Republici Hrvatskoj. Dopunski predlažemo i mogući oblik rješenja, kao i povezivanje s matičnicom, a to je “model” zaštite talijanske manjine u Hrvatskoj. Naime, kako smo svjesni da je Hrvata u Boki malo, ali da je njihova kulturna i civilizacijska baština golema, rješavanje njihova statusa moralo bi polaziti od kriterija kvalitete, a ne kvantitete.

Poradi toga pozdravljamo sve demokratske procese koji se momentalno odvijaju u Crnoj Gori, jer vjerujemo da bi samostalna, demokratska vlast Crne Gore znala i htjela razumjeti težnje i vrijednosti Hrvata Boke kotorske. Ujedno, bio bi to most suradnje Crne Gore prema Hrvatskoj, Mediteranu i Europi.

Uz to, držimo da bi uspostava određene kulturne autonomije u Boki bila od interesa i za svjetsku baštinu, a omogućila bi očuvanje običaja, religijske tradicije, jezika i pisma. Naravno, Hrvatska država se obvezala da priznaje postojeće granice, i utoliko joj je veća obveza da pruži potporu Hrvatima u Boki. Također,

zalažemo se, očekujući da i hrvatska Vlada potakne takvo pitanje, za demilitarizaciju Boke kotorske, a u tome bi nam mogle pomoći i ugledne svjetske organizacije poput Unesca, koje su zainteresirane za baštinu u Boki kotorskoj. Ne treba naglašavati što znači militarizacija jednoga tako uskoga područja, koje je i prirodni i kulurološki fenomen. Znači, nedvojbeno, njeno uništenje i propast!

Vjerujemo da će država Hrvatska imati interesa i mogućnosti odrediti znanstvenike i stručnjake da izuče, posebice očiste je od falsifikata SANU, povijest Boke u svim dimenzijama. I to je način da je vratimo tamo gdje i pripada, barem na razini spoznaje i svijesti! Kad ne može drugačije... Ipak, ne treba zaboraviti ni potrebu gospodarskog povezivanja s Bokom kotorskom, kao i neposredno potpomaganje kulturnih inicijativa i ustanovljena kulturnih zajednica u samoj Boki.

Kad će, prof. Janović, "Bokeljska mornarica 809" opet ploviti punim jedrima baveći se pitanjima poradi kojih je i osnovana?

Mi nismo političko udruženje, pa ni ovim svojim zahtjevima ne dajemo političku konotaciju. Naša je bratovština prije svega kulturno društvo i svi ovi zahtjevi imaju uporište u njenoj zadaći očuvanja kulturnih običaja i baštine. Činjenica, da je matičnica svih Hrvata postala suverenom Hrvatskom državom, daje nam nade da će se prekinuti šutnja o sramotnoj prodaji Boke Crnoj Gori, te da će se na nov način kroz političke pregovore utvrditi njen budući položaj, kao i zaštita ljudi i baštine. U tome ćemo i mi pokušati surađivati s kotorskom "Bokeljskom mornaricom", kaže prof. Dr. Zvonimir Janović.

Prof. dr. Zvonimir Janović, predsjednik Bokeljske mornarice 809 Zagreb

ZALJEV HRVATSKIH SVETACA

Večernji list, 2. svibnja 1992.

Vukašin ĐURIČIĆ

NAŠ JE SUGOVORNIK SVEUČILIŠNI PROFESSOR DR. ZVONIMIR JANOVIĆ, PREDSJEDNIK BOKELEJSKE MORNARICE 809, ZAGREB. RAZGOVARAMO O BOKI, ZALJEVU HRVATSKIH SVETACA, BOKELEJSKOJ MORNARICI, NAJSTARIJOJ HRVATSKOJ BRATOVŠTINI, BOKI NEKADA I DANAS, EGZODUSU HRVATA, KULTUROCIDU, DANAŠNJOJ "ZAGAĐENOSTI" TOGA JEDINSTVENOG REMEK-DJELA PRIRODE I LJUDSKIH RUKU, KRŠENJU LJUDSKIH PRAVA, I O MNOGO ČEMU JOŠ.

Što znači broj 809 uz ime bratovštine, čiji ste vi predsjednik u Zagrebu?

To je godina kada je osnovana Bokeljska mornarica. To nije do kraja povjesno istraženo i dokazano, ali se smatra da su te godine kosti Sv. Tripuna bile prenesene u Kotor. To je poznati svetac, on je patron Kotora i Boke. Nakon toga je osnovana Bokeljska mornarica. Za to postoje dokazi kao što su statut i razni pisani dokumenti koji se nalaze u muzeju u Kotoru. Ta bratovština se uspjela održati do danas.

Bokeljska mornarica je najstarija hrvatska bratovština?

Da, po svim tim dokumentima smatra se da je tako. Nigdje nije nađeno da je ranije negdje u Hrvatskoj osnovana neka bratovština. Vjerujem da je dosta godina nakon ove osnovana jedna slična na Korčuli, u Dubrovniku nije nijedna, koliko je poznato.

Što znači biti predsjednik Bokeljske mornarice u Zagrebu?

Mogu reći da se povijest Hrvata iz Boke dosta podudarala s povijesti Dalmacije i Hrvatske. Hrvati iz Boke su se dosta selili kroz stoljeća zbog ekonomskih prilika, naročito za vrijeme Austro-Ugarske monarhije, najviše u Južnu Ameriku. Zbog sporih komunikacija i daljine mnogi obiteljski kontakti su se vremenom prekinuli. No, egzodus Hrvata se pojačao u prvoj Jugoslaviji i naročito poslije 1945. godine. Veliki dio Hrvata je iselio prema Hrvatskoj, u Dubrovnik, Split, Rijeku i Zagreb. Tako danas imamo društva Bokelja u Splitu, Rijeci i Zagrebu. Društvo Bokelja postoji i u Beogradu!

Biti predsjednik u ovim teškim vremenima znači jednu veliku obvezu i dužnost, posebno s aspekta zaštite našega naroda koji živi u Boki Kotorskoj. Danas nije nimalo lako biti Hrvat u Boki Kotorskoj. Zamislite samo kolika je danas koncentracija tzv. JNA u tome malom i prelijepom zaljevu. To je jedan strašan kulturocid. Kako je uopće moguće zamisliti da se u jedan takav zaljev smjesti ta

silna željezarija i svi ti silni ljudi koji imaju drukčije običaje i navike. Pripadnici te soldateske zagadili su Boku!

Bokeljska mornarica ima izuzetno bogatu povijest i tradiciju. Vaša dužnost je da to njegujete i održavate.

To je zapravo osnovna dužnost. Mnogima nije poznato da Bokeljska mornarica ima svoje originalne starinske uniforme, oružje, folklorni dio i svoje poznato i karakteristično kolo. Imamo i admirala Bokeljske mornarice. Od prošloga stoljeća do danas Bokeljska mornarica redovito nastupa na svim značajnijim svečanostima. Nedavno je "Večernji list" objavio jednu fotografiju na kojoj se vidi da je Bokeljska mornarica bila na pogrebu Stjepana Radića. Inače, vrata naše bratovštine su otvorena svakome dobromanjernom čovjeku, bez obzira na vjersku, nacionalnu i druge pripadnosti.

Boka je rubni prostor, prostor gdje se prožimaju dvije kulture, istočna i zapadna. Nikada nije dolazilo do nesporazuma i zapravo je postojala jedna harmonija odnosa dviju kultura. Moglo bi se reći da se stvorio tip Bokelja, vrlo kulturnog i tolerantnog prema susjedima. Međutim, sada su se ti odnosi jako promijenili. Svjedoci smo što se događa u Hrvatskoj, pa se i u Boki događaju slične stvari. Ima slučajeva prisilne mobilizacije, pa se pod prisilom šalju Hrvati iz Boke u agresiju na Hrvatsku. Zamislite, iz Boke se napada Dubrovnik, napada se Hrvatska. To je nezamislivo, ubija se, pljačka i pali Dubrovnik i njegova okolica, najbliži susjedi.

Vratimo se malo u povijest. Zalede Boke, nekadašnja Crna Gora, bilo je nekada katoličko. Pred nadiranjem Barbara katolicizam se zadržao samo na rubnome dijelu, uz more?

Činjenica je da je s Istoka uvijek dolazio jedan vjetar koji je nastojao da zatre sve i da prodre prema moru. Stjecajem raznih okolnosti to im nije uspijevalo. Boka nije nikada bila dio Srbije ili Crne Gore, osim jedno kratko vrijeme. Recimo, Kotor je dugo vremena bio nešto slično poput Dubrovnika, bio je samostalan. Bio je i pod Venecijom, a nakon Napoleona bio je pod Austro-Ugarskom sve do 1918. godi-ne. Bitno je reći da je Boka uvijek bila korpus Dalmacije, odnosno Mediterana. To je bitno, jer je to formiralo cijelokupnu kulturu Boke. Mogu reći da zaista postoji granica, što se tiče kulture, između Boke i Crne Gore.

Kroz stoljeća Boka je bila izlaz Crne Gore u svijet. Danas je uništena Crna Gora, a preko nje i Boka.

Da, to je ono najgore. To je dio jedne prljave politike, koja je već poodavno smišljena. U prvoj redu, cilj je uništiti i potpuno potisnuti katoličanstvo. Trebalo je učiniti sve da se iz Boke potisnu katolici, odnosno Hrvati. U Boki se tako u jednom kratkom razdoblju potpuno izmjenila nacionalna struktura i slobodno se može govoriti o etnocidu. To je, kao što sam već rekao, počelo u prvoj Jugoslaviji, a značajno se pojačalo nakon 1945. godine. Aspiracije Srbije su se pojačale preko Crne Gore, za izlazak na more, valjda od onoga dana kada je nakon 1945. godine naziv Crna Gora i Boka promijenjen u samo Crna Gora. Čitavo to vrijeme, pogotovo danas, Hrvati su u Boki izloženi stalnim pritiscima i šikaniranju. To danas dostiže kulminaciju i više zaista nije lako biti Hrvat u Boki.

Da li vam je poznato koliko danas Hrvata živi u Boki, odnosno u Crnoj Gori?

Statistički podaci su porazni. Austrija je još 1910. godine obavljala popise. Tada je u većini gradova Boke bio hrvatski živalj, nešto više od 80 posto. Kasnije je zbog raznih vrsta prisile počeo egzodus Hrvata. Danas je u Boki porazna situacija i prema posljednjem popisu samo je 8 posto Hrvata. No, ima i 26 posto Jugoslavena, za koje se smatra da su ipak većinom Hrvati. Takvo izjašnjavanje je posljedica stalnih presija. Deklarativno je bilo tzv. Bratstvo i jedinstvo, a često se govorilo: "Kako to, ako je to Crna Gora, da se netko izjašnjava Hrvatom!" Zatirao se tako hrvatski živalj, koji je bio nosilac jedne kulture i tradicije. Željelo se zatiranjem te kulture i iseljavanjem Hrvata dokazati da je to dio Crne Gore.

Netko je jednom prilikom rekao da je u Boki svaki kamen hrvatski. Koliko je od toga danas ostalo i što poduzeti da bi se to obnovilo i sačuvalo?

U Kotoru, gdje su nekada bogate obitelji gradile crkve, u jednom malom Kotoru bile su od ukupno 30 crkava samo dvije pravoslavne, a sve ostale katoličke. Jedna od te dvije pravoslavne, crkva Sv. Luke, darovana je. Na drugoj strani postoji malo drukčija priča. Priča se kako je jedna manja skupina pravoslavaca otišla kod jednoga Napoleonovog generala, moleći ga da im on sagradi crkvu. On im je navodno odgovorio: "A što ćete tamo graditi crkvu, kad ih toliko ima. Neka vam oni katolici daju"! To su te priče. Katolici su im i bez Napoleonovog generala darovali crkvu. No, oni su to jako brzo zaboravili, pa čak poslije i negirali.

Svi ti problemi vezani su uz Srpsku pravoslavnu crkvu, koja je okupirala Crnu Goru. Mislite li da Katolička crkva u Crnoj Gori ne bi imala problema da postoji Crnogorska crkva?

Slažem se s tom tvrdnjom, a i sami Crnogorci na taj način to tretiraju. Želim ovom prilikom reći da su sve spomenike u Boki istraživali pripadnici SANU. S obzirom na sve njihove velike "doprinose" koji su znani svima, ja uopće ne vjerujem u njihove znanstvene metode. Znanstvene metode se koriste da bi se nešto dokazalo, a ne falsificiralo. No, ako to dolazi od najveće znanstvene institucije u Srbiji, onda to nije neznanje, nego je to sve smisljeno i tendenciozno.

Boka se često naziva i zaljevom hrvatskih svetaca?

Da, to je slabo poznato široj javnosti. Poznato je da se u Katoličkoj crkvi sveci ne proglašavaju ad hoc, nego je to dugotrajna procedura. To još više daje značenje Boki. Taj zaljev u katoličkim krugovima nazivaju zaljevom hrvatskih svetaca. Iz Boke je više svetaca nego što ih je dao ostali dio hrvatskog naroda. To su blažena Ozana, blažena Ana Marović, blaženi Gracija, sv. L. Mandić. Prema nekim podacima iz Boke je i Papa Siksto V. Boka je, dakle, dala puno, to se ne smije zaboravljati i ne smije se olako prelaziti preko svega što se događa u Boki.

Gost urednik Krsto Papić: Prof. dr. Josip Pečarić**BOKA JE ZALJEV HRVATSKIH SVETACA**

Vjesnik, 9. svibnja 1993.

VUKAŠIN VUK ĐURIČIĆ

JOSIP PEČARIĆ JE (...) ČLAN JE I UPRAVNOG ODBORA "BOKELJSKE MORNARICE 809" IZ ZAGREBA, NAJSTARIJE HRVATSKE BRATOVŠTINE, I POTPREDSJEDNIK DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE "MONTENEGRO" IZ ZAGREBA, TE VELIK BORAC ZA NEZAVISNOST CRNE GORE.

Boka će biti "čista"!**BOKA DANAS?**

Jako puno ljudi seli, napušta stoljetna ognjišta i dolazi u Hrvatsku. Opasno je i skoro nemoguće danas biti Hrvatom u Boki. Danas u Boki najviše Hrvata živi u Tivtu, pa su tamo i najčešći i najjači pritisci i šikaniranja. Ako se to nastavi, Boka će biti "čista". No, ja ipak vjerujem da će se to zaustaviti.

Koliko Hrvata sada živi u Boki?

Prema zadnjem popisu oko sedam posto. No, i u Boki ima dosta ljudi koji su se pisali kao Jugoslaveni. Većina njih su Hrvati koji se boje kazati što su! A nekada je, pogotovo u priobalnom dijelu Boke, Hrvata bilo oko 80 posto. Pravoslavci su uglavnom bili ruralno pučanstvo, dok su Hrvati bili pretežno u gradovima. No, kada se uzme sveukupno, prema popisu iz 1910. Hrvata je bilo oko 50 posto. Interesantno je analizirati popis pučanstva iz 1910. i onaj iz 1991. godine. Broj Hrvata u Boki smanjio se za više od tri puta, dok se ukupan broj pučanstva Boke dva puta povećao. To znači da je u Boki već odavno na djelu etničko čišćenje.

Etničko čišćenje u miru?

Da. U Kotoru je prema popisu iz 1910. živjelo oko 70 posto Hrvata, a prema zadnjem popisu oko sedam posto. U Tivtu je bilo više od 90 posto Hrvata, a danas ih je oko 23 posto, dok je u Herceg Novom od 70 posto danas ostalo oko dva posto Hrvata.

Kada je počela politika etničkog čišćenja?

Ovo novije počelo je stvaranjem Jugoslavije. Zapravo, počelo je prije osam stoljeća, naravno s Nemanjićima! Oni su napravili prvi genocid i otada ga provode nad svim narodima koji ih odvajaju od mora. To je poznati kompleks Srba zvan more. Taj prvi genocid oni su proveli nad stanovništvom katoličke države Duklje. Radili su sve ono što i danas rade. Tada su uspjeli samo na Prevlaci preko puta Tivta nametnuti svoju episkopiju. Kako kaže crnogorski akademik i predsjednik crnogorskog PEN-a gospodin Pavle Mijović "ta episkopija je u moru katoličke Boke", postojala je samo u periodu dok je postojala vlast Nemanjića.

Tu se svakako mora spomenuti etnikum Crvena Hrvatska, jer je poznato da su Hrvati doselili na te prostore. Mnogi misle da su Srbi dolazili na te prostore bježeći

pred Turcima. To u stvari i nijesu bili Srbi nego Vlasi i pripadnici drugih pravoslavnih naroda. Oni su "pratili" turska osvajanja i naseljavali osvojene krajeve. Tako su se u Boki pojavili Srbi samo u onim mjestima koje su osvojili Turci.

Katolički korijeni Crnogoraca

Može li se reći da su Crnogorci narod s katoličkim korijenom?

Da, za to postoji bezbroj nepobitnih dokaza. Crnogorcima je pravoslavlje silom nametnuto. Mnogo su duže bili katolici nego pravoslavci. Dominantan utjecaj pravoslavlja u Crnoj Gori je prisutan u posljednjih nekoliko stoljeća, za neka plemena i kraće. Silom im je nametnuta ta velikodržavna religija isključivo sa ciljem osvajanja tuđih teritorija i tuđih kultura.

Jesu li Crnogorci svjesni svoje katoličke prošlosti?

Čini se da jesu sve više. Pogotovo crnogorska opozicija i mnogi crnogorski intelektualci. O tome se danas govori, piše u opozicijskim novinama, a izdaju se i mnoge knjige. Pamćenje moraju "vratiti" sami Crnogorci! Da se ne bi krivo shvatilo da ja namećem Crnogorcima hrvatske korijene danas, ne, ja govorim o onome što je bilo prije tisuću godina. Na prostoru današnje Crne Gore postojala je Crvena Hrvatska u kojoj su živjeli Hrvati, no, s vremenom je došlo do podjele toga teritorija i toga nacionalnog bića. Dio tog etnikuma je otrgnut i silom mu je nametnuto nešto što nije njegovo, dok se drugi dio etnikuma uspio održati i sačuvati svoje korijene. Taj povijesni hod je formirao Crnogorce kao poseban narod i danas su to dva posebna etnikuma, iako su po mome mišljenju to dijelovi jednog naroda.

Boka je prava riznica hrvatske kulture. Jednom ste mi rekli da je "u Boki svaki kamen hrvatski". Značajnu ulogu u očuvanju toga igra najstarija hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809"?

Pazite, 809. godine je osnovana Bokeljska mornarica i to je najstarija hrvatska bratovština. Vrijeme osnivanja te bratovštine je vrijeme Crvene Hrvatske. To je godina kada su kotorski mornari prenijeli kosti Sv. Tripuna u Kotor. U crkvi sv. Tripuna, iz 9. stoljeća, čiji su ostaci sačuvani u današnjoj katedrali, ima jako puno hrvatskih pletera. Na jednom kamenu postoje dva Višeslavova križa, a na tim ostacima crkve ima više pletera nego što se može naći u cijeloj Hrvatskoj.

HRVATI – KARIKA S EUROPOM

Mnogima nije poznato da se Boka kotorska još zove i "Zaljevom hrvatskih svetaca"?

S obzirom na memoricid koji je izведен nad hrvatskim narodom i ne čudi nedostatak spoznaje o velikoj hrvatskoj kulturi u Boki. Zašto zaljev hrvatskih svetaca? Pa od dva hrvatska sveca, jedan je, sv. Leopold Mandić, iz Boke. Od četiri blaženika dva su iz Boke, blažena Ozana Kotorka i blaženi Gracija iz Mula. Posebno svakako treba istaći papu Siksta V., po mnogo čemu najznačajnijeg Papu u povijesti, koji je isto tako porijeklom Hrvat iz Boke.

Koliko hrvatska država pokazuje interesa za Hrvate i hrvatsku kulturu u Boki kotorskoj?

Pokazuje sve više. Hrvatska država mora voditi brigu o Hrvatima i hrvatskoj kulturi u Boki. Bez obzira što se sve desilo i što je Boka danas etnički očišćena, ona je nezaobilazni dio hrvatske kulturne baštine. Nažalost, Srbi su u svojim nakanama, uz pomoć dijela Crnogoraca, skoro u potpunosti uspjeli. To što se desilo nije u interesu niti Crnogoraca niti crnogorske države. Interes crnogorske države je da u Boki bude Hrvata jer je to karika, onaj spoj koji ih povezuje s Europom. Crnogorci su nesretan narod, koji je po svemu pripadao zapadnoj civilizaciji. Nasilno su otregnuti iz sredine kojoj po svemu pripadaju i uvaljeni u nešto gdje nikada nisu pripadali. To je velika tragedija.

Dio velikosrpske politike je bio da se Crnogorce uvuče u zločinačku agresiju na Hrvatsku. Srbi su, nažalost, u tome uspjeli. Cilj im je bio da se potpuno pokidaju niti koje spajaju hrvatski i crnogorski narod?

Da, to je velika nesreća za Crnogorce. To što je dio sudjelovao u agresiji na Hrvatsku, to je rezultat velikosrpske politike u Crnoj Gori i njezine okupacije od strane Srbije. No, ipak u Crnogorcima postoji gen koji se odupire. Crnogorska opozicija po svemu pokazuje da pripada Europi i to je velika nuda da se ta svijest o pripadnosti Zapadu može opet vratiti tom narodu.

“Meki trbuh” velikosrpske politike je Crna Gora. Ako bi se Crna Gora uspjela istrgnuti Srbiji onda velikosrpska politika pada kao kula od karata. Što su Crnogorci dobili od Srbije? Stavljeni su na stup srama, a to je i Srbima bio cilj. Crnogorski kvislinzi su najobičnije srpske sluge koji su zaduženi za najprljavije poslove, a jedan od tih poslova je bio i rušenje Dubrovnika. No, na svu sreću to je ipak manji dio Crnogoraca, koji i nisu Crnogorci, to su Crno-Srbi.

Sudbonosna uloga opozicije

Uspostavom nezavisne Crne Gore, Boka bi opet dobila svoj sjaj?

Da, u svakom slučaju. Ne samo da bi tada bilo riješeno pitanje Boke, nego bi uspostavom samostalne Crne Gore bilo riješeno i pitanje Balkana. Izbijanjem Crne Gore iz kandži Srbije, ruši se i velikosrpska politika.

Nije li za uspostavu nezavisne Crne Gore potrebno još dosta “lomova” u glavama mnogih Crnogoraca?

U svakom slučaju. To se već i počelo dešavati, a ovaj rat je i sam pridonio tome. Onoga trenutka kada budu svjesni svega što se desilo, svih zločina koji su počinjeni, doći će do potpunog loma u mnogim glavama. Lom u crnogorskim glavama nije istovjetan lomu koji će se morati desiti i u srpskim glavama. U Crnoj Gori postoji čitavo vrijeme opozicija koja je osudila agresiju na Hrvatsku, koja je protiv rata na prostoru bivše Jugoslavije. U Srbiji toga nema, nema bitne razlike između pozicije i opozicije.

Za nezavisnu Crnu Goru zalažete se ekstremnije od mnogih Crnogoraca?

Interes i crnogorskog i hrvatskog naroda je da budu dio Europe. Tako je i izražen interes Hrvata Boke jer je u tom slučaju i Boka u Europi. Crna Gora se mora oslobođiti Srbije i Srpske pravoslavne crkve. Rezultat posrbljavanja Crnogoraca je i “slavna” izjava Momira Bulatovića da je “Crnogorcima ime crnogorsko a prezime srpsko”. Crnogorci imaju i svoje ime i svoje prezime, no, morat će to braniti od srpskih osvajača.

Mnogi tvrde da nezavisne Crne Gore nema bez velikog krvoproljča.

Situacija je zaista teška i teško je povjerovati da će proći mirno. Kad se uzme ukupan broj Crnogoraca i tragična podjela nacionalnog bića, zaista neće biti lako. Crnogorce dijelim na tri dijela: one koji su svjesni svoga nacionalnog bića, one koji su Crnogorci a još nisu svjesni toga i one na sjeveru Crne Gore koji misle da su Crnogorci a nisu svjesni da su Srbi. Ti na sjeveru ni po čemu i nisu Crnogorci, i oni su uglavnom i učinili najviše zločina. Tu tragičnu podijeljenost crnogorskog nacionalnog bića Srbi dobro koriste za ostvarenje svojih prljavih ciljeva. Crnogorci se moraju izboriti za svoje. To je teško izvesti i traži dosta umijeća. Crnogorska opozicija se zaista nalazi u teškoj, povijesno-sudbonosnoj poziciji. No, ja sam ipak optimist i vjerujem da će uskoro ići u Slobodnu Boku, odnosno nezavisnu Crnu Goru, jedino tako što i ići, a volim svoju Boku.

Prof. dr. Zvonimir Janović, predsjednik Hrvatske Bokeljske mornarice 809

BOKA JE ZALJEV HRVATSKIH SVETACA

Nedjeljna Dalmacija, 14. listopada 1994.

Vuk ĐURIČIĆ

Poznati hrvatski pjesnik i putopisac Frano Alfirević, veliki zaljubljenik Boke, u svojim zapisima i pjesmama posvećenim bokeljskim krajevima na jedinstven način nam dočarava taj, po mnogima, najljepši zaljev na svijetu. U jednom od mnogobrojnih svojih zapisa posvećenih Boki on je zapisao: "Ulazeći u taj zaliv, ulazi se kao u neki san. S pučine, na kojoj u nedogled blagih, maglovitih crta plešu pjenaste glave valova, lađa prelazi u vode, koje imaju nešto neuobičajeno svečano u nepomičnosti, zarobljene među brdima. Ostavljamo za sobom bez uspomena krajeve, kojima smo prošli, kao da dođosmo u neki novi svijet. Boka – to je usamljeni kut zemlje i kraj ljepote tajanstvene, čija se prava, mitka slika ne može odraziti ni u kakvom putopisu..."

Ove riječi mogu razumjeti samo oni koji su "osjetili" Boku, oni koji joj znaju dušu, koji je vole i štuju, a takvih je u samoj Boki, nažalost, sve manje i manje. Boka je jedan veliki muzej, remek-djelo prirode i ljudskih ruku. Pečat svemu tome dali su Hrvati koji na tim prostorima žive od stoljeća sedmog! Hrvatska povijest i kultura nezamislive su bez Boke, a u svemu tome svakako značajno mjesto zauzima i najstarija hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809, nastala u Boki, u Kotoru. Ta bratovština danas organizirano djeluje u državi Hrvatskoj, a predsjednik joj je ugledni profesor Zagrebačkog sveučilišta prof. Dr. Zvonimir Janović. S prof. Janovićem razgovaramo o Boki nekada i danas, Bokeljskoj mornarici 809, položaju Hrvata u Boki, Zaljevu hrvatskih svetaca, prisilnom iseljavanju Hrvata iz Boke, Boki bez Hrvata, djelovanju Bokeljske mornarice 809 u Hrvatskoj i u Boki, te o mnogo čemu još što je povezano s Bokom.

Može li se danas reći da je hrvatskoj javnosti poznato da je Bokeljska mornarica 809 najstarija hrvatska bratovština?

Danas se to već može reći. No, do prije nekoliko godina nije bilo lako. Naša Bratovština je zadnjih nekoliko godina bila, možda, najviše aktivna na području promidžbe Hrvata iz Boke, odnosno Boke općenito. Puno se pisalo i govorilo o Boki, mnogi su upoznati s tim pitanjem i čini mi se da je ipak došlo u svijest i savjest hrvatskog naroda da postoji Boka kotorska, neki je još nazivaju i Zaljevom hrvatskih svetaca, da tamo još uvijek žive Hrvati i da Boka ima bratovštinu od 809. godina.

Otežana i riskantna stvarnost

Bokeljska mornarica je osnovana 809.?

Da, to je godina osnutka naše Bratovštine. Moram reći da to povjesno nije jako utemeljeno, temelji se na predaji. Točno se zna da su tada posmrtni ostaci Sv.

Tripuna prevoženi brodom iz M. Azije za Veneciju. Taj brod je zbog nevremena bio prisiljen da se skloni u mirnu Boku. Kotorani, odnosno mornari organizirano su dočekali taj brod, pa se misli da od tada organizirano počinje da djeluje Bokeljska mornarica. Nadalje, netko je tada rekao da je "Svetac zaželio da ovdje ostane", tako se i desilo, ostao je. Sv. Tripun je pokrovitelj i zaštitnik grada Kotora i Boke.

Vi ste na čelu Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 koja djeluje na području Hrvatske. Međutim, "srce" Bokeljske mornarice je u Kotoru?

Svi smo mi vezani za Boku, svi se vraćamo, makar u mislima, u taj naš rodni kraj. Hrvati Boke su jako povezani, no rat i agresija na Hrvatsku su nam, mogo toga zakomplificirali, kako nama ovdje tako i Hrvatima koji žive u Boki. Komunikacije i odlasci su vrlo otežani i riskantni te je malo ljudi koji se odlučuju na jedan tako neizvjestan i nesiguran put. Teško je to podnijeti, teško se pomiriti s činjenicom da je izvršila agresiju na Hrvatsku.

S obzirom na sve to je li danas Bokeljska mornarica dobrodošla u Boki?

Vjerujem da u današnje vrijeme nije dobrodošla. Koliko je nama poznato djelovanje Bokeljske mornarice je gotovo u cijelosti zamrlo. Čitavi rad je sveden samo na jednu paradu u crkvenim svečanostima za vrijeme proslave Sv. Tripuna, dakle jednom godišnje. Nekada je bilo puno više aktivnosti, često su mornari u svojim tradicionalnim nošnjama igrali predivno bokeljsko kolo.

Znači li to da se više u Boki ne igra bokeljsko kolo?

Nažalost, igra se samo zasad, jednom godišnje. Sve druge aktivnosti su zamrle, a jedno ovakvo društvo mora djelovati na očuvanju običaja i kulturne baštine; ono okuplja i povezuje svoje članove, djeluje otvoreno za sve ljude dobre volje. Tamo je danas totalitarni režim, pa je teško i očekivati da se dozvoli rad i djelovanje jedne organizacije koja je hrvatska.

S obzirom na sve to može li se desiti da Boka ostane bez Bokeljske mornarice?

Teško je proricati bilo što, a najteže budućnost, ali pokazatelji su loši i situacija nimalo nije dobra. Posebno nije dobra zbog toga jer se puno ljudi iseljava, a ako nema ljudi onda je teško njihovu tradiciju sačuvati i održati. Danas su, nažalost, mnogi Hrvati prisiljeni da na-puste Boku zbog raznih pritisaka kojima su svakodnevno izloženi. To su šikaniranja i otpuštanja s posla, ugrožena egzistencija, prijetnje i sl., zbog čega trenutačno Hrvati u Boki uopće ne vide svoju perspektivu.

Ako kulturološki promatramo Boku onda je tamo na svakom koraku pečat hrvatske kulture, štoviše mnogi tvrde da je Boka jedan veliki muzej kojega bi trebalo konzervirati. Danas je Boka devastirana i zagadlena. Što bi se moralno poduzeti da bi se ta velika kulturna baština spasila i sačuvala za budućnost?

Ta to, nažalost, danas, na postoje velike mogućnosti. Istina je da je u Boki jedna velika kulturna baština, i to prije svega hrvatska; Boka je oduvijek bila korpus Dalmacije, Mediterana, to je formiralo njezinu cjelokupnu kulturu, bilo da se radi o crkvi, slikarstvu, kiparstvu, raditeljstvu, načinu življjenja i svemu ostalom. Kulturna baština danas, još uvijek, stoji tamo, miruje, ali sve se to devastira na više načina. Prvo, ratno vrijeme i smisljena politika uništavanja svega što je

hrvatsko u Boki učinili su svoje. Boka je posebno ugrožena zbog velike koncentracije vojske na jednom tako malom prostoru. Tu mislim na ostatke bivše JRM koji danas zagađuju Boku. Ne postupa se po međunarodnim konvencijama, sve je podređeno dnevnoj politici, a ta velika koncentracija željeza je opasnost za Boku. Uz sve to, u Boku je doselio i veliki broj ljudi, tako da se bitno promjenila struktura stanovništva. Nekada je u Tivtu bilo više od 95 posto Hrvata, a danas ih je samo 40 posto. Ta statistika nije pouzdana i ona se svakim danom mijenja. Tako su danas, odjednom, Hrvati u općini Tivat postali manjina.

“Srpski radio-Tivat”

Tivtom vladaju, što je absurd, srpske četničke stranke?

Da, to je zaista absurd. To se može tumačiti na ovaj i onaj način, ali tko ima silu taj ima i vlast, ima statistiku. Govorilo se da su Hrvati bojkotirali izbore, i desilo se ono najgore što se moglo desiti, četnici vladaju Tivtom.

Jeste li mogli zamisliti da će u Tivtu biti radio-postaja koja će se zвати “srpski radio Tivat”?

Nikada nisam vjerovao da je moguće da se to dogodi. No, kaže se “svaka sila do vijeka”, to nisu radili Talijani za vrijeme okupacije, pa je za vjerovati da se ni današnja sila neće moći dugo održati, iako koriste opasnije metode. Najgore je od svega što se ljudi iseljavaju, i to iz područja gdje je nekada bilo isključivo hrvatsko stanovništvo.

Je li uopće moguće danas reći precizno koliko Hrvata živi u Boki?

Teško. Nedavno je Crkva objavila neke podatke. Prema tim podacima danas u Boki živi oko 11.000 katolika, to su uglavnom sve Hrvati, možda je tu i jedan manji broj Crnogoraca katolika. Uglavnom to je samo 20 posto cjelokupnog stanovništva Boke, uz trend stalnog smanjenja zbog iseljavanja.

Poslije svega ovoga što ste rekli nameće se zaključak da se u Boki radi o jednom sustavnom genocidu i kulturocidu nad Hrvatima i nad hrvatskom kulturom?

Već duže vrijeme u Boki su na djelu organizirani genocid i kulturocid, čiji korijeni, moglo bi se reći, sežu još u vrijeme osnutka Jugoslavije 1918. godine. Iseljavanja je bilo i prije, no, od tada se ono pod pritiskom znatno povećalo. Dobro je poznata vječna želja Srba za izlaskom na more. U ostvarenju toga cilja puno su im pomogli i oni Crnogorci kojima nije bilo stalo do Crne Gore i njegove samostalnosti. Tako je, nažalost, i danas. Unatoč svemu moram istaći da je ipak sretna okolnost da danas jedan dio Crnogoraca ima zajedničke stavove i interes s Hrvatima Boke kotorske, neki kažu da se radi o ozbiljnim spregama ta dva naroda. Tu se svakako radi o pravim i nacionalno svjesnim Crnogorcima. To donekle olakšava život Hrvata u Boki i zaustavlja radikalnije iseljavanje.

Obespravljeni Hrvati

Što ste Vi u Hrvatskoj poduzeli da se zaštite prava Hrvata u Boki?

Danas se sve više spominju prava Hrvata koji žive u tzv. SRJ, pa tako i u Boki kotorskoj. Mi smo u prvim našim akcijama nastojali da upoznamo hrvatsku javnost s položajem Hrvata u Boki. Obišli smo sve od Vlade do predstavnika

raznih stranaka, imali smo puno tekstova, intervjuja i nastupa na televiziji. Hrvatska vlast je vrlo sklona da se o tom pitanju povede računa i da se ono riješi na zadovoljavajući način. Međutim, u ovom se trenutku ne može napraviti puno. Mi smo upoznali i naš Ured u Beogradu s tim problemom i oni su već, koliko je bilo moguće, obišli Boku. Kad rat završi morala bi se tražiti stroga poštivanja prava nacionalnih manjina. Onoliko prava koliko daje Hrvatska svojim manjinama, a ona ih već daje, treba tražiti i za Hrvate u tzv. SRJ. Od toga ne smijemo manje tražiti. Kad bi se to dogodilo onda ja ne bih uopće bio zabrinut za Hrvate u Boki, uz uvjet da se to sve ispoštuje. Međutim, to je sve daleko od realizacije, s obzirom na srpsku politiku. Nedavno je netko iz njihove vlasti, mislim da se radi o izvjesnoj ministrici Margit Savović, izjavio da u njihovoj tvorevini tzv. SRJ ne postoje manjine!?

Boka bez Hrvata više ne bi bila Boka. Kako unatoč svemu raditi na tome da se Hrvati koji su se iselili vrate u Boku?

Teško je tu bilo što napraviti. Mnogi bi se ljudi rado vratili, mnogi žele da tamo budu pokopani, da prožive svoje umirovljeničke dane. Za sada ja ne vidim mogućnost. Prepostavka za sve to je da se tamo uspostavi nekakva normalna i demokratska država.

Ako bi došlo do uspostave nezavisne države Crne Gore onda bi i pitanje Boke bilo puno lakše riješiti. Mislite li da bi u tom slučaju Boka morala dobiti neki oblik autonomije?

To bi bilo rješenje. Pazite, tako bi se i čitava Crna Gora mogla okrenuti Mediteranu i Europi. Siguran sam da bi se u tom slučaju Hrvati vratili u Boku, te da bi ona opet zasjala punim sjajem.

Bokelj papa Siksto V.

Na početku ste rekli da Boku još nazivaju i Zaljevom hrvatskih svetaca. Otkud to ime?

Ne zove se slučajno tako! Najveći broj hrvatskih blaženika je iz Boke kotorske. Istina je da su crkveni krugovi koji su mjerodavni, bili prvi koji su taj zaljev tako nazvali. Nedavno je prilikom posjete, Papa domio kao dar Hrvatskoj jedan dio ruke, relikviju, Sv. Leopolda Mandića koji je rođen u Herceg Novome. Uz Sv. Leopolda tu je još i blažena Ozana, službenica Božja Ana Marović i blaženi Gracija.

Uz sve ovo, moram istaći da je najstarija katedrala u Hrvata, katedrala sv. Tripuna u Kotoru. Ta katedrala je sagrađena 1166. godine na ruševinama stare crkve.

Govori se da je i papa Siksto V. porijeklom iz Boke?

I to je točno. Izgleda da su njegovi roditelji porijeklom iz Boke, a on je, pretpostavlja se, rođen u Italiji. Tako je izgleda, po svemu sudeći, Vojtila drugi Slaven papa.

Što vaša Bratovština planira dalje?

Čujte, uvijek postoji puno planova i želja, ali sve to ide relativno sporo, a nemamo još ni svoje prostorije u Zagrebu. S obzirom na okolnosti, mi se ne

Ijutimo previše, nekako se snalazimo. Vjerujemo da ćemo uskoro dobiti i svoje prostorije.

Govorili smo o velikom kulturnom blagu Boke. Da li bi bilo moguće, recimo u Zagrebu organizirati izložbu “Blago Boke kotorske”?

Što se tiče organizacije, to bi bilo moguće i bilo bi predivno, ali što se tiče stvarnosti mi ne možemo doći do toga blaga. Prije ovoga rata, don Branko Sbutega, koji je puno radio na očuvanju te baštine, bio je dogovorio veliku izložbu u Zagrebu, koja bi nakon toga išla u Beč. Sveje bilo pripremljeno, bila je zatvorena finansijska konstrukcija. Nažalost, to se zbog rata nije uspjelo realizirati. U nekim boljim budućim vremenima vjerujemo da ćemo to ostvariti. Što se tiče naših drugih akтивnosti moram istaći da je u pripremi veliki simpozij “Hrvati Boke kotorske, prošlost i sadašnjost” u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zadru i pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Mi smo idejni začetnici i suorganizatori. Odaziv za ovaj simpozij je veliki, sada se radi na pripremi i organizaciji. Ako sve bude kako smo planirali trebao bi se održati na proljeće iduće godine.

Nedavno sam listao monografiju “12 vjekova Bokeljske mornarice”, izdavač te monografije je Beograd. Planirate li Vi izdati monografiju o Boki i Bokeljskoj mornarici?

Na tome se radi. U planu imamo izdavanje nekoliko knjiga, na tome radi više autora. Ove prilike u kojima svi danas živimo donekle nam otežavaju situaciju, ali to nam je sve u planu i to ćemo ostvariti. Moram ovdje istaći još i to da je na Medvedgradu prilikom otvaranja Oltara domovine bio postrojen i odred Bokeljske mornarice u svojoj poznatoj bokeljskoj nošnji.

Profesore, nedostaje li vam Boka?

Nedostaje i to puno, no ja nju nosim uvijek sa sobom, ona je uvijek u mom srcu. Bokelji bez Boke ne mogu i mi ćemo opet “uploviti” u Boku, to neće biti tako daleka budućnost!

Dr. Josip Pečarić, zagrebački sveučilišni profesor i suradnik HAZU**ZAŠTITA HRVATA U BOKI KOTORSKOJ JE VITALNI HRVATSKI INTERES**

Vjesnik, 3. listopada 1995.

Ivica MARIJAČIĆ

O položaju Hrvata u Boki kotorskoj, na znanstvenom skupu "Jugoistočna Europa 1918.-1995." Održanom u Zadru, govorio je dr. Josip Pečarić, zagrebački sveučilišni profesor i član suradnik HAZU. Dr. Pečarić je rodom iz Kotora. Njegovo izlaganje u Zadru, u kojem je rekao da je položaj Hrvata u Boki vitalni interes države Hrvatske, pozdravljen je velikim pljeskom. Tom prilikom zamolili smo ga za objašnjenje.

Anonimna pisma Hrvatima**Jamči li sadašnja službena crnogorska politika perspektivu Hrvatima u toj državi?**

Nažalost, ne. U svom predavanju na simpoziju ja sam i citirao jedno prijeteće pismo upućeno Hrvatima u Crnoj Gori. Upravo je ovih dana najuglednijim hrvatskim obiteljima u Boki kotorskoj poslano prijeteće anonimno pismo u kojem, uz ostalo, stoji: "Ne odete li sami na vrijeme, noć će gutati vašu djecu i vaše obitelji. Pohrlite po pozivu gospodina Tuđmana u Hrvatsku, jer srpskih vjekovnih ognjišta ima tamo više nego što ima vas...". Ovo su pismo objavili crnogorski nezavisni mediji.

Kakvim držite sadašnji odnos službene hrvatske politike prema pitanju Hrvata u Boki. Mislite li da bi on trebao biti snažniji?

Problem je u tome što je u bivšoj Jugoslaviji provođen memoricid nad hrvatskim narodom u cjelini, a kad su u pitanju Hrvati u Boki kotorskoj, onda i nad hrvatskom kulturnom baštinom. U kratkom razdoblju otkako je Hrvatska postala samostalna, nije mogao biti napravljen značajniji pomak. Boka kotorska je na periferiji zbivanja i to je uvijek bilo. Moje izlaganje u Zadru trebalo je ukazati na to da je Boka kotorska vitalni hrvatski interes. Tu su važna tri čimbenika: prvo, velika hrvatska baština Boke kotorske – po službenim crnogorskim izvorima više od dvije trećine pokretnog spomeničkog blaga i više od 40 posto nepokretnog je u Boki kotorskoj, a ono je najvećim dijelom hrvatsko, jer je locirano u katoličkim crkvama. Radi se dakle, o hrvatskoj kulturnoj baštini. Zbog toga hrvatska država mora voditi računa o tome, jer sama zna s koliko se mržnje srpski agresor okonio na spomeničko blago u Hrvatskoj.

Drugo, Boka kotorska je zaljev hrvatskih svetaca, a što katoličanstvo znači za hrvatski narod ne treba ni isticati, jer posjet Svetog oca svjedoči što ono znači.

Treće, hrvatska država već i po svom Ustavu mora brinuti o Hrvatima izvan Hrvatske, dakle i o Hrvatima Boke.

Zatirana misao o samostalnosti

Crnogorsko vodstvo može vas optužiti da zazivate intervenciju Hrvatske?

Ja sam to objasnio. Hrvatska je kulturna država koja poštuje državne granice i sasvim je sigurno da Hrvatska vojska, osim ako bude napadnuta, ne bi prelazila te granice. Jasno je da hrvatska politika ne može imati osvajačke planove prema Boki kotorskoj. Ali se hrvatska politika može boriti za nezavisnost Crne Gore, jer bi tada Crna Gora bila istrgnuta iz kandži velikosrpske politike i odvajanjem od Srbije, Crna Gora bi težila Evropi, a europska Crna Gora bi i Hrvatima bila jamstvo opstojnosti.

Kako tumačite da u Crnoj Gori uporno ne sazrijeva misao o samosvojnosti?

Crnogorci su bili izloženi velikoj srbizaciji. Ovih 70 godina u Jugoslaviji, to je nešto užasno. Ja volim podsjetiti na učinak propagande i u Hrvatskoj 1987. godine. Mnogi su i u Hrvatskoj vjerovali sve ono što je o kosovskim Albancima govorila velikosrpska propaganda. A sad zamislite kada se nekome mozak ispire sustavno, 70 godina. Crnogorski je narod malen, nema svoju emigraciju, nemaju crkvu. Znate li što je Crkva Hrvatima značila u Jugoslaviji. A oni nemaju svoju, jer pošto je to Pravoslavna crkva, ukinuli su joj autokefalnost. Sad se autokefalnost obnovila, ali ima malen broj svećenika. U Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi, izgubljene autokefalnosti, nikad nisu bili Crnogorci, nego Srbi, pa se može zamisliti učinak koji se kroz crkvu na njih prenosio. Uza svu tu velikosrpsku propagandu oni ne mogu brzo shvatiti misao o samostalnosti. Ali, dobra je činjenica da postoji oporba koja govori i ističe neke istinite stvari o Crnoj Gori.

Dvojba što raditi

JESU LI HRVATI BOKE U DIJASPORI FRUSTRIRANI TAKVIM TEŠKIM TRENUTKOM U BOKI?

U svakom slučaju. Nama je zaista teško kad znamo što se tamo događa. Među nama je dvojba, što raditi. Ako govorite ovako kao ja, to može rezultirati još većim pritiskom na Hrvate koji žive u Boki, a s druge strane, ako ne govorite, onda nitko o njima i njihovom teškom položaju neće ništa znati.

Koliko je još tamo Hrvata i postoji li ikakva komunikacija iz Hrvatske s njima?

Godine 1991. na popisu se izjasnilo pet tisuća Hrvata. To su oni koji su se smjeli izjasniti. Treba znati da je katolika bilo tada 12.000. Kada je riječ o komunikaciji, neki odlaze preko Mađarske. Ja nisam bio već dugo. U vrijeme Jugoslavije stalno su se trudili da se ne vratim u Kotor, a sada me toliko "vole" da, kad bih otišao u Crnu Goru, ne bi me pustili natrag.

Razgovor s povodom: Prof. dr. Josip Pečarić, Član suradnik HAZU-a**ČASNO (I TEŠKO) JE BITI HRVAT U BOKI...***Glas Slavonije, 10. veljače 1996.***Vlaho MENČETIĆ**

I OVE GODINE U NEOBNOVLJENOJ KATEDRALI SV. TRIPUNA U KOTORU, HRVATI-BOKELEJI OBILJEŽILI SU BLAGDAN SVOG ZAŠTITNIKA. OVE GODINE JE MISU, KOJOM SU ZAVRŠENE TRIPUNDANSKE SVEČANOSTI, PREDVODIO SPLITSKO-MAKARSKI NADBISKUP ANTE JURIĆ, A BLAGDAN JE JOŠ JEDNOM BIO PRIGODA DA NAŠI SUNARODNJACI ISKAŽU SVOJ NACIONALNI IDENTITET U SVOM BOGATSTVU IZRIČAJA. I “BOKELJSKA MORNARICA” JE IZVELA NA TRGU OD ORUŽJA TRADICIONALNO KOLO SV. TRIPUNA KAO NAJSTARIE SAČUVANO SREDNJOVJEKOVNO KOLO NA OBALI JADRANA.

Sve je to bilo povod za razgovor sa zagrebačkim sveučilišnim profesorom dr. Josipom Pečarićem, članom suradnikom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Dr. Pečarić rodom je iz Kotora i danas je svakako jedan od najboljih poznavatelja prilika u Zaljevu hrvatskih svetaca, kako mnogi zovu Boku kotorsku. O položaju tamošnjih Hrvata trenutačno, on kaže:

U vrijeme postojanja Jugoslavije položaj Hrvata tamo bio je vrlo težak. Naravno, tijekom križnih vremena, posebice ratova pa i ovog Domovinskog, dodatno se pogoršavao. Posebice se poslije “Oluje” hrvatski Srbi doseljavaju u Crnu Goru, a dobar dio baš u Boku kotorsku. To je planska srbizacija Boke i to zlo koje smo mi imali sad oni imaju tamo. Česti su bili slučajevi provaljivanja tih doseljenika u stanove i kuće Hrvata – starosjedilaca koji su nerijetko prethodno dobivali anonimna pisma s ksenofobičnim i prijetećim sadržajem kao primjerice: “Mrak će gutati vašu djecu”. Osobno ne znam koliko je izbjeglica točno stiglo, ali mi je poznat plan za naseljavanje četiri tisuće Srba u Tivat kao najhrvatskijem od svih gradova u Boki: tamo je svojedobno bilo 95 posto katolika, dakle Hrvata, a prije rata ih je prema, naglašavam, službenim podacima bilo samo 23 posto.

Iseljavanje i asimilacija**Dakle, etničko čišćenje odavno je na djelu?**

Točno. Odvija se u dva smjera: ka iseljavanju i u smjeru pritiska na promjene nacionalnog identiteta. Rezultat toga je bila i zanimljiva situacija da smo imali više katolika Jugoslavena nego – Hrvata. To je i dio vrlo suptilno razrađene velikosrpske politike ne samo u Boki nego i u Vojvodini, gdje Šokce i Bunjevce tjeraju da se izjašnjavaju kao da su nešto drugo, a ne odmah kao Srbi ili Crnogorci. Jer, znaju da je najznačajniji trenutak kad ih otrgnu od matičnog naroda. Taj prvi skalin je najvažniji....

Što službeno CG-vlast čini na zaštitu Hrvata i što je otkriveno u svezi s već navedenim prijetećim pismima?

Utvrđeno je da je pisma slala jedna službenica poše u Tivtu, ali je neotkriveno prema čijem nalogu. Pismo je samo vrh ledenog brijege, a otkriće valja prvenstveno zahvaliti CG-oporbi koja je samo jedno objavila i osudila ga. Pritisak je bio velik i pronašli su pošiljatelja. Ali, službenica je samo žrtvено janje...

Uvijek ste isticali Hrvate u Boki kao vitalni hrvatski interes?

Točno, a Boka je točka u kojoj se prelama teški položaj Hrvata i njihovo nestajanje uopće. Između posljednjih popisa Austro-Ugarske Monarhije i bivše Jugoslavije, broj Hrvata se tri puta smanjio, a broj pučanstva dvaput povećao!!! Dakle, što asimilacijom što iseljenjem, broj se zapravo smanjio šest puta. A iseljavali su najčešće u Hrvatsku jer je i u onom režimu biti u Hrvatskoj za Bokelje bilo mnogo bolje nego živjeti u takvoj Crnoj Gori. Uoči Miloševićevog dolaska, jedan stari Bokelj u Kotoru mi je rekao. "Umrijet ću ponosan, jer umirem kao Hrvat". Dakle, tu hrvatsku opstojnost smatrao je izuzetnom hrabrošću! Kad je to bila hrabrost, kakva je to tek bila država i kako je tim ljudima bilo sačuvati jezik? Često smo se "hvatali" za samo jednu riječ: znali smo primjerice, da ako kažemo da kupujemo kruh da smo – Hrvati!

Poznato je da se 66 posto pokretnog i 40 posto nepokretnog kulturno-spomeničkog blaga Crne Gore nalazi u Boki, odnosno tamočnjim katoličkim crkvama. Je li crkva jedini stožer oko kojega se okupljaju tamočnji Hrvati?

Od većine obespravljenja manjina

Katolička je crkva jedina takva organizacija koja djeluje u Boki kotorskoj a koja je jedini kutak svijeta gdje žive Hrvati, a da nisu nacionalno organizirani. Imaju je i u Vojvodini, BiH, Australiji... Mnogi od njih i ne žele da se o njima mnogo govoriti, jer se plaže većeg pritiska, te smo u stalnoj dvojbi treba li pričati da ne pomisle kako smo ih zaboravili. A za samu Crkvu vjerojatno je problem to koliko je još ostalo svećenika. Neki su Boku, na žalost, napustili, a službenoj je Crnoj Gori u interesu da te crkve funkcioniraju kako bi poka-zali multikulturalnost, ali da bi vremenom ta hrvatska baština perfidnom politikom postala – njihova. A o imenima svećenika i puka ne bih želio govoriti sada kako im ne bih odmagao. Važno je da su i oni Hrvati, premda lav u kavezu i onaj izvan njega ipak nisu isto, zar ne?

Prema skorašnjoj normalizaciji odnosa "SRJ" – Hrvatska, koje bi poteze naša vlast trebala prvo povući za poboljšanje položaja tih Hrvata u Boki?

Oduvijek sam inzistirao da i ta "SR Jugoslavija" mora ispuniti osnovni preduvjet koji je morala ispuniti i Hrvatska, donijeti zakon o nacionalnim manjinama. Ne smijemo dozvoliti da ih priznaju bez tog zakona, to je pitanje nacionalnog dostojanstva. To je i načelo reciprociteta.

Kakve odnose održavaju Hrvati-Bokelji i uopće Hrvatska bratovština bokeljske mornarice 809. s Crnogorcima?

Nedavno je predsjednik Sabora RH primio predstavnike nacionalne zajednice Crnogoraca u RH i kulturnog društva "Montenegro-Montenegrina" (u kojem sam i ja jedan od članova Predsjedništva). Mi ih podržavamo i inzistiramo na vezama

s njima, jer su tu okupljeni ljudi koji su protivnici velikosrpske agresije, borci su za nezavisnost Crne Gore i svjesni su činjenice da se granice neće mijenjati. Znaju da će Boka biti dio te države tamo, ali bi im (i nama) bilo draže da je to neovisna Crna Gora. Oni su oduvijek željeli Crnu Goru u Europi, a kad bi se to dogodilo, Hrvati bi bili tamo gdje pripadaju. A sad kad su sami u toj "SRJ" oni će konačno morati naučiti staru srpsku poslovicu: Nitko nema što Srbin imade, a imade sve što ukrade.

Zašto je dozrijevanje CG-samosvijesti tako spor?

Odgovor je kompleksan, jer je Crnogoraca približno 600 tisuća, dakle vrlo malo. Tu je je i ona podjela na "bjelaše" i "zelenaste" a vuče korijen iz vremena formiranja CG-države koja tada nije imala inteligencije. Učitelja, primjerice, pa su se dovodili Srbi, te je srbizacija već tada počela. I Njegoš već sruje, a s njegovim stihovima i obični puk. Tu je i nametanje srpstva kao vjere, te je nerijetko bilo izjašnjavanje: nacionalno Crnogorac – vjerski Srbin. S dolaskom Jugoslavije crnogorska je vojska izginula da bi oni mogli pobjeći, kralj Nikola je dobio rat, ali je izgubio državu, jer nije imao vojsku da je brani... Izbrisana je i autokefalnost CG-crkve, a borba za slobodu Crnogoraca bit će učinkovita kad iz glave konačno izbace onog malog Srbina što im tamo "sjedi".

Hrvati – uglavnom nezaposleni

Od 35 posto Hrvata u Boki 1931. godine do samo osam posto 1991. godine mnogo se toga dogodilo. Koliko ih je zapravo ostalo?

Misljam da je vrlo značajno istaknuti da je Boka dio Splitsko-makarske nadbiskupije i vrlo važna stvar koju Crkva u Hrvata mora osigurati jest da Kotorska biskupija to i dalje ostane. Ona je pred-uvjet da se velikosrpski plan – preko Srba, Jugoslavena i Srba-katolika oteti hrvatsku kulturu – ne ostvari. To je najveće jamstvo za Hrvate. A svetkovini sv. Tripuna bit će uvijek nazočni i brojni pravoslavci te CG-oporba s kojom surađujemo. Posebice s liberalima, a mnogi su Hrvati bili nedavno i na obilježavanju Badnjaka i Božića Crnogorske autokefalne crkve na Cetinju.

Inače provala i dalje ima, a jedan je naš čovjek nedavno išao tako da se dogovori s onim koji mu je provalio u kuću. Kako je provalnik istodobno vlasnik tzv. Vojnog stana u Zagrebu, on se želio s njim dogоворити о замjeni, na što mu je ovaj odgovorio kako je on u Zagrebu ostavio u stanu nekoga da ga čuva do otkupa, kako bi imao i novce od tog stana i (provaljenu) kuću!

A glede broja preostalih Hrvata, što reći? Znamo da se samo iz Tivta doselilo u Hrvatsku više od tri stotine, a od kojih je primjerice, sedam liječnika – specijalista! Upravo još jedan specijalist iz Kotora dolazi u dubrovačku bolnicu...

Mi i dalje inzistiramo na tomu da se uvijek govori o hrvatskoj povijesnoj kulturno-spomeničkoj baštini u Boki kotorskoj. I na taj će se način spriječiti iseljavanje Hrvata te rušenje spomenika ili njihovo prisvajanje od onih koji nemaju svoju baštinu. Čak i ako posljednjeg Hrvata istjeraju i tada će se govoriti da je to hrvatska kulturna baština.

Prema službenim podacima iz popisa iz 1991. godine, nešto manje od pet tisuća građana izjasnilo se kao Hrvati. Točnije 4.900 i još nešto, a 12 tisuća spominje

Katolička crkva. Tu su ubrojeni i oni Jugoslaveni-katolici, a pitanje je koliko ih se ukupno iselilo, a kod kojeg je broja sada proradio onaj prkos. Jer, sada imamo državu i to je velika stvar, i to će zacijelo pomoći da se kotač povijesti, s kojim su Hrvati nestajali, konačno okrene natrag.

Čime se danas najviše bave Hrvati u Boki?

Ranije su to bili pomorstvo i trgovina, ali je život učinio da se bave svim i svačim. Ali, trenutačno je najveće zanimanje za Hrvate u Boki – biti doma, jer ih otpuštaju i uglavnom su nezaposleni, te se pomažu ribarstvom.

Susret: Prof. dr. Josip Pečarić**DUBROVNIK SE BRANI BOKOM...**

Dubrovački vjesnik, 17. veljače 1996.

L. CRNČEVIĆ

S prof. dr. Josipom Pečarićem nismo razgovarali o njegovo struci – matematici, nego o njegovo drugoj velikoj ljubavi – rodnoj Boki kotorskoj. Kroz anegdotu će ovaj zanimljivi čovjek, professor na Zagrebačkom sveučilištu, suradnik brojnih znanstvenih institucija u zemlji i svijetu, pisac stotina znanstvenih radova i brojnih knjiga, član Velikog vijeća Hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 809., reći da mu ne vjeruju kad kaže da je – matematičar. Jer, stalno priča o povijesti i značaju Boke kotorske u očuvanju hrvatskog nacionalnog bića.

- Za vrijeme ovog rata neprestano se dokazivalo kako je Dubrovnik hrvatski, umjesto da se stalno ponavlja kako je Boka hrvatska zemlja oduzeta Hrvatskoj. Međutim, to Srbima nije bilo dovoljno pa su htjeli i Dubrovnik. Često sam ponavlja da Srbi "bolju" od dva velika kompleksa. Jedan je more, a drugi – hrvatska kulturna baština. Njihovi podaci govore da je četrdeset posto nepokretnog kulturnog blaga Crne Gore i više od dvije trećine pokretnog u Boki kotorskoj. Ako znate da je ovdje riječ o hrvatskoj baštini, ispada da je preko pedeset posto blaga pripadalo hrvatskom narodu. I uz toliko kulturno bogatstvo koje su im podarili Hrvati, oni su htjeli i Dubrovnik.

Cesto su se moglo čuti Vaše izjave da se Dubrovnik brani Bo-kom... Volite naglašavati tu povezanost.

Kultura Dubrovnika je bila izuzetno oružje u Domovinskom ratu, a odigrala je presudnu ulogu u stjecanju nezavisnosti hrvatske države. Onima koji nas u svijetu nazivaju balkanskim plemenom uvijek kažem da prvo trebaju vidjeti Dubrovnik te na osnovu toga donijeti zaključak o narodu koji je mogao stvoriti ovakvu ljepotu. Isto je i s Bokom. Odnosi Boke i Dubrovnika su oduvijek bili bliski. Spomenimo zajedničkog biskupa Pavla Butorca koji je kao kotorski biskup nakon Drugog svjetskog rata morao pobjeći iz Kotora, a službu je nastavio kao dubrovački biskup. On je svojedobno stalno isticao tu jedinstvenost hrvatskih zemalja Boke kotorske i Dubrovačke Republike, jedinstvo hrvatskog naroda na tim prostorima. Jednom je rekao kako možda jest slučajnost da su Sveti Tripun i Sveti Vlaho istog dana, ali da to predstavlja simbol jedinstva hrvatskog naroda. Iz povijesti se zna da su upravo Boka i Dubrovnik prednjačili u borbi za stvaranje jedinstvene hrvatske države. To jedinstvo se ogleda i danas. Moramo istaknuti da vi Dubrovačani morate više govoriti o Boki kotorskoj, jer smo je mi Bokelji na žalost izgubili, a vi, govoreci o Boki, branite Dubrovnik. Istog je razmišljanja i dr. Jure Burić, župan Dubrovačko-neretvanske županije koji se založio da Dan županije bude 12. svibnja, na dan sv. Leopolda Mandića, hrvatskog sveca iz Boke. I to svjedoči kako je vaše čelništvo svjesno povezanosti Grada i Boke.

Život Bokelja u Boki danas?

To biste vi u Dubrovniku trebali dobro znati jer se u vaš grad doseljavaju i ovih dana. Tijekom Domovinskog rata je puno bokeljskih obitelji potražilo spas u Dubrovniku. U Dubrovniku je jedan od četiri brata Franovića – Rade, koji se iselio iz Boke, a njegova su tri brata iz Sydneysa poslali Hrvatskoj donacije u milijunskoj dolarskoj vrijednosti. Čuo sam ovih dana u Dubrovniku informaciju da se doseljavaju i obitelji iz Kotora, što me izuzetno brine. Naime, koliko se god nakon Drugog svjetskog rata vršio pritisak na Hrvate u Kotoru te se njihov broj rapidno smanjivao, ipak je taj grad simbol Boke kotorske. Što se nakon Drugog svjetskog rata događalo Kotoru, to se tijekom Domovinskog rata događalo Tivtu. Sa 95 posto hrvatske tamošnje populacije, postotak je sveden na svega 23 posto. Na gradove koji su ostali, po njihovom mišljenju, prehrvatski, izvršen je pritisak.

Hrvati u Boki, koliko se zna, imaju dobre odnose s crnogorskom oporbotom.

Tu treba spomenuti nekoliko činjenica. Boka je oduvijek bila čisto katolička zemљa. Bokelja pravoslavaca nije bilo do početka turskog osvajanja tih prostora. S njima su tada došli i pravoslavci, nakon čega su uslijedila i daljnja doseljavanja, ali poglavito u ruralna područja. Gradovi su uvjek ostajali hrvatski, a bili su, razumljivo, središta kulture. Poslije Drugog svjetskog rata nastupio je val doseljavanja, ali Crnogoraca, onih kojima je stalo do Crne Gore. Oni su danas uglavnom u oporbenoj, liberalnoj stranci. Istina je da mnogi iz oporbe dođu na proslavu Svetoga Tripuna u Kotor, kao što i Bokelji njima uzvraćaju posjete u vrijeme njihovih blagdana. Riječ je o onima koji se suprotstavljaju istom neprijatelju i zalažu se za autohtonu Crnu Goru. Uvijek govorim kako su Crnogorci u Boki ugroženiji od Hrvata. Kako? Tako što mi Hrvati u Boki gubimo zavičaj, ali imamo domovinu, a Crnogorci gube svoju domovinu, svoj narod.

Prevlaka?

Prevlaka je zemljopisno dio Boke Kotorske i jedini dio koji je ostao u Hrvatskoj. Dubrovnik je mogao biti Dubrovnik, jer je, ne zaboravimo, Kotor ostao nepokoren grad. Nikad nije pao u turske ruke. Da jest, Dubrovnik bi ratovao a neki drugi grad bio Dubrovnik. Kotor nije pao u ratu. Uvijek kažem da je Bog nama Hrvatima dao mogućnosti izgraditi ljepotu kao što je Dubrovnik, te mogućnost da ratujemo, ali nam nije pokazao kako ćemo nešto sačuvati u miru.

Iz hrvatske povijesti**HRVATSKA BOKA**

Hrvatski Domobran, br. 5 (39), listopada 1996.

Otkako je Hrvatska ponovo uspostavila svoju južnu (avnojevsku) granicu, ne prestaju srpske i crnogorske žalopojke, i ne samo one, za Prevlakom. Pa tako ni sporazum s "Jugoslavijom" nije to mogao izbjegći. Hrvatska strpljivo dokazuje da su i južna granica s Prevlakom kao uostalom i istočna s Podunavljem, hrvatske! Strpljivo, sve zbog "mira u kući". Zbog tog mira i ne spominjemo naše, hrvatske krajeve koji su ostali izvan "avnojevskih granica". A, trebalo bi pa makar i ovakvim putovima.

Kako bismo načeli tu temu, zamolio sam g. dr. Zvonimira Janovića, prof. Na tehnološkom fakultetu, danas predsjednika društva Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809", Zagreb, da kaže nešto o Boki kotorskoj što je vrlo susretljivo prihvatio. Razgovor je vodio Milan Sremčević, gl. Urednik glasila HRVATSKI DOMOBRAN.

Profesore Janoviću, kažite za naše čitatelje nešto o hrvatskoj Boki.

Boka kotorska, geografski to je zaljev, fjord, smješten na krajnjem jugu Dalmacije, iz Jadrana prodire kod poluotoka Prevlake i rta Oštro, oko 24 km do krajnje točke, grada Kotora, ispod oštrih hridi planine Lovčen. Za taj zaljev poznati hrvatski pjesnik iz Kotora, Viktor Vida pripominje: "Ja vjerujem slaviteljima sjevernih fjordova kad tvrde, da su prirodne ljepote Skandinavije jedinstvene, ali ništa ne može pokolebiti moje uvjerenje da je Boka kotorska ostvarenje Božanske priče koja se tu više nego i u jednom kraju svijeta dotakla zemlje i ostavila na tom kamenju svoj vječni trag". U novijoj povijesti to područje se sastoji iz tri općine: Kotor, Tivat i Herceg Novi, a nastanili su ga Hrvati, kao i druge krajeve, dakle u VII. Stoljeću. Kako zaključuje naš poznati povjesničar dr. Mustač, od spomenika Kralja Tomislava i Baščanske ploče pa preko ljetopisa popa Dukljanina, starih povijesnih kronika i suvremenih povjesničara, očito je da su Hrvati po dolasku u ova područja nastanili krajeve duž Jadrana. Od Istre do Albanije te od Jadrana do Drave na sjeveru i na istok od Sutle do Drine.

Najznačajniji grad Boke Kotorske, svakako je Kotor, po nekim povjesnicima, prethodio mu je rimski grad Catarum, a po njemu je nazvano čitavo područje Boke. Kotor je kroz dugi niz stoljeća bio središte političkoga, ekonomskog i kulturnog života čitavog područja Boke. Taj stoljećima hvaljeni grad posjeduje veliko bogatstvo duhovnih i materijalnih spomenika od grčkih i rimskih natpisa i skulptura do hrvatskih pletera. Grad je opasan jednim od najsačuvanijih bedema i vrijedan je primjer fortifikacijske arhitekture Europe. Čitavo brdo Sv. Ivana, visine 260 m i grad obuhvaćeni su pojasm bedema visine do 20 m i širine oko 10 m, ukupne duljine 5 km. U Kotoru je 1166. godine na ruševinama istoimene male crkve sagrađena i posvećena katedrala Sv. Tripuna, zaštitnika grada i čitave Boke kotorske. Smatra se najstarijom katedralom u Hrvata, a starija je dakle i od pariške

Notre Dame. Poznata je po dekorativnoj skulpturi i fragmentima fresaka iz 14. stoljeća i uopće po arhitektonskim rješenjima.

Povijest Boke kotorske kroz stoljeća vrlo je bliska povijesti Dubrovnika, pa iako nije imala svoju Republiku, ipak je uvijek imala svoju određenu samoupravu, komunu, svoj senat i upravu. Dugo vremena, oko 400 godina, bila je vazal Venecije, do pada Mletačke Republike 1797. godine, kratko vrijeme pod Napoleonom a zatim pod Austro-Ugarskom monarhijom. Godine 1918. kao jedna od hrvatskih zemalja ulazi u sastav Jugoslavije, da bi 1945. bila nazvana "Crna Gora i Boka" a kasnije je samo dio Republike Crne Gore. Sve zbog tzv. "bratstva i jedinstva" jer su Hrvati i tako imali previše mora. Raspadom iste Jugoslavije, Hrvatska je iz objektivnih razloga priznala tzv. Avnojevske granice, tako da je stvaranjem Jugoslavije Boka ušla u njezin sustav kao dio Hrvatske, ali eto njezinim raspadom, nije nažalost ponovo postala dio samostalne Hrvatske.

Kakvim bismo obilježjima mogli poduprijeti hrvatstvo Boke?

Boka iskonski pripada Hrvatskoj, međutim, od osnutka Jugoslavije stalno se, svim sredstvima nastojalo smanjiti broj Hrvata. Primjerice, dok je 1910. godine u cijelom području bilo više od 50 posto Hrvata, danas je njihov broj sveden na nekoliko postotaka. Međutim, činjenica je da se u dosadašnjim popisima jedan dio njih izjasnio kao Jugoslaveni, očito pod pritiskom. Za Boku je karakteristično da je katolički/hrvatski živalj nastanio upravo gradove, dok je pravoslavno i ino pučanstvo boravilo u ruralnim područjima unutrašnjosti, što je vidljivo iz navedenog popisa 1910. g. gdje Herceg Novi ima 70 posto katolika, Kotor 69 posto, a Tivat više od 95 posto. Budući su baš priobalna naselja i gradovi bili zarište pomorstva koje je stoljećima bilo pokretač razvitka područja, te da je isto to stanovništvo bilo nosiocem kulture koja je dosegla zavidnu razinu i zbog koje je u novije vrijeme cijeli zaljev proglašen Svjetskim kulturnim i prirodnim nasljeđem pod skrbni UNESCO-a, za to je povijesno najzaslužnije katoličko, dakle hrvatsko pučanstvo. Na svakom je koraku u Boki pečat hrvatske kulture – to je velika, prije svega kulturna baština i to hrvatska. Boka je oduvijek bila korpus Dalmacije, Mediterana i to je formiralo njezinu cjelokupnu kulturu, bilo da se radi o crkvi, slikarstvu, kiparstvu, graditeljstvu i uopće načinu življenja. Od povijesnih da spomenem samo neke. Na pročelju crkve Sv. Nikole u Perastu urezan je natpis u kamenu koji podsjeća na pobjedu Peraštana nad Turcima 1654. godine. Natpis je na hrvatskom jeziku, napisan latinicom. To je ujedno najstariji vanjski natpis latinicom na hrvatskom jeziku na cijeloj obali od Istre do Bara. Nadbiskup Andrija Zmajević, 1674. g. svoje djelo "Crkovni ljetopis" također je napisao na hrvatskom. O tome svjedoče (obilježja hrvatska!) reljefi s pleternom ornamentikom na ostacima crkava iz IX. i X. stoljeća. Kada je riječ o katoličkim crkvama i kapelicama, čitava je Boka u njihovoј sjeni, najvećim dijelom izgrađena od pomoraca. Tako u Kotoru, gdje su nekada bogate obitelji gradile crkve, u jednom malom Kotoru bilo je preko 30 crkava, od toga samo dvije pravoslavne s tim da je jedna, crkva sv. Luke na poticaj Napoleonova generala, darovana. U franjevačkom samostanu u Kotoru čuva se knjižnica s oko 20.000 knjiga i 50 inkunabula, najstarijih tiskanih knjiga prije 1500 godine. Glas Koncila je Boku kotorsku nazvao i "Zaljevom hrvatskih svetaca" jer ih je ondje raz-mjerno najviše

(Sv. Leopold Mandić iz Herceg Novog, blažena Ozana Kotorska, blaženi Gracija iz Mula i Službenica Božja Ana Marija Marović iz Kotora). Prema nekim podacima, podrijetlom iz Boke je, kao jedini hrvatski papa, Siksto V.

Vi ste predsjednik društva “Hrvatska bratovština – Bokeljska mornarica 809 – Zagreb”, osnovanog 809. u Boki. Je li ondje bilo i drugih hrvatskih društava?

Hrvati Boke, da bi očuvali svoj identitet, stvarali su i nove kulturne, vjerske i političke udruge, posebno u novijoj povijesti. U staroj Jugoslaviji stvaraju se ogranci Hrvatske seljačke stranke koja je 1938. godine u Boki pobijedila na izborima. Prije Drugoga svjetskog rata u Boki kotorskoj djelovalo je 17 hrvatskih društava. U Herceg Novom “Hrvatska čitaonica” i “Hrvatsko tamburaško društvo”, u Perastu Hrvatsko društvo “Zmajević”, u Kotoru “Hrvatsko društvo Napredak” i Muški pjevački zbor sv. Tripuna, u Mulu “Hrvatski pjevački zbor – Zvonimir”, u Tivtu “Hrvatsko glazbeno društvo – Starčević” i “Prosvjetno društvo – Ljudevit Gaj” u Lastvi, “Hrvatsko pjevačko društvo Tomislav” u Škaljarima i drugo.

Što mislite o današnjem stanju na tom hrvatskom prostoru?

Taj sporazum pozdravljam jer smatram da ne može biti sporan, budući da je to document kojim se poštije Hrvatska kao neovisna, suverena i ravnopravna država u okviru međunarodnih granica. Taj sporazum pozdravljam jer smatram da ne može biti sporan, budući da je to document kojim se poštije Hrvatska kao neovisna, suverena i ravnopravna država u okviru međunarodnih granica. To je ujedno i kraj, za sada, velikosrpske agresije i iluzija. Sporazum će nadam se omogućiti i zaštitu prava tamošnje Hrvatske manjine dakle i Hrvata u Boki Kotorskoj, koja bi trebala dobiti sva prava prema europskom civilizacijskom obrascu. Osobno se zalažem da to bude na osnovi reciprociteta, što mi Srbima ovdje, oni moraju osigurati Hrvatima ondje. Međutim, protuslovan je članak 4. Sporazuma, koji nakon priznanja međunarodnih, avnojevskih granica, govori o Prevaci kao o spornom teritorijalnom pitanju. To je dakle izmišljeno pitanje još uvijek velikih srpskih appetita prema našoj obali, moru, tj. Hrvatskom teritoriju. Naše društvo “Hrvatska bratovština – Bokeljska mornarica 809 – Zagreb”, smatra da se cjelovito, dugoročno mirno rješenje može naći samo obostranom demilitarizacijom područja kako Prevlake, u državnom prostoru Republike Hrvatske, tako i u čitavom Bokokotorskem Zaljevu, koji je, nakon što je 1945. godine oduzeto Hrvatskoj, pripalo državnom prostoru Crne Gore. Vjerujem da bi takvo rješenje pozdravile i sve demokratske snage Crne Gore a posebice svi stanovnici Boke, kojima je i previše “okupacije” mornarice bivše Jugoslavije, koja se nakon bijega iz Hrvatske smjestila i sada devastira taj prekrasni Zaljev.

Vidite li uopće nekakvu perspektivu za još preostale Hrvate u Boki?

Hrvate Boke Kotorske neće održati broj već želja da sačuvaju prošlost i svjedočanstvo koje su nam ostavili pradjedovi kroz prohujala vremena. To se nameće kao imperativ u ovaj povijesni trenutak. Takoder, hrvatska politika i diplomacija morale bi što više i što glasnije problematizirati Boku, kao hrvatski etnički i kulturni prostor, ne da bi se diralo u postojeće granice već da to područje bude multikonfesionalno i multinacionalno ali se s hrvatskom kulturnom

autonomnošću. Drugim riječima, moramo vratiti Boku u svijest i savjest Hrvatske, kao uostalom sve Hrvate izvan matične zemlje Hrvatske. Naime, kako smo svjesni da je preostalih Hrvata u Boki sada malo, ali da je njihova kulturna i civilizacijska baština golema, rješavanje njihova statusa moralno bi polaziti od kriterija kvalitete, a ne kvantitete. Vjerujemo da će Hrvatska imati interesa i mogućnosti, odrediti znanstvenike i stručnjake da prouče: posebice očiste od falsifikata SANU (Srpske akademije nauke i umetnosti), povijest Boke u svim dimenzijama. U tom smislu i naša bratovština priprema znanstveni skup. Ne treba zaboraviti ni potrebu gospodarskog povezivanja Hrvatske s Bokom Kotorskom, kao i neposredno potpomaganje kulturnih inicijativa i ustanovljene kulturnih zajednica.

Gospodine profesore Janoviću, zahvaljujem Vam na iscrpnom razgovoru i želim Vam da se Vaša nadanja u potpunosti ostvare.

Priopćenje Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809"

BOKA KOTORSKA NE SMIJE BITI ZABORA VLJENA

Slobodna Dalmacija, 1. veljače 1997.

ZAGREB - Veliko vijeće Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809. najstarije vjerske, cehovske i kulturne udruge u Hrvata, osnovane početkom 809. godine u Kotoru, u drevnom hrvatskom gradu u Boki kotorskoj, obraća se hrvatskoj javnosti u povodu 3. veljače - Tripundana - kad se slavi sv. Tripuna, sveca zaštitnika ove bratovštine i svih Hrvata katolika u Boki i iz Boke, priopćeno je iz bratovštine.

Boka kotorska kao zemljovidna cjelina, kao kraj koji Hrvati nastanjuju od svog dolaska na obale Jadrana, ali i kao izvorište neupitnog povijesnog i civilizacijskog prinosa hrvatskom narodu, prepuštena je zaboravu, podjednako kao i sve malobrojniji Hrvati koji tamo ostaju živjeti - unatoč tome što su obespravljeni i zapostavljeni ne samo kao starosjedioci već i bez temeljnih manjinskih prava.

Hrvati u Boki i iz Boke ne znaju hoće li Prevlaka u nekom od političkih pregovora biti prepuštena ili zamijenjena; Hrvati u Boki i iz Boke ne znaju hoće li preostalim Hrvatima u Boki biti omogućeno uživanje punih manjinskih sloboda i prava, pa i prava na vlastiti jezik i pismo, pravo na školovanje prema dodatnim posebnim programima, pravo na organiziranje kulturnih udruga, ali i pravo na gospodarski i socijalni opstanak. Hrvati u Boki ne znaju hoće li konačno u svojoj matičnoj domovini, Republici Hrvatskoj, imati stvarnog zagovornika svih svojih prava, te hoće li im prava biti i međunarodno zajamčena.

Hrvati iz Boke, pak, ne znaju hoće li povijest konačno revalorizirati prinos Bokelja, hoće li se izbrisati falsifikati pisani od srpsko-crnogorskih "akademika" i nadopuniti prešućena poglavљa u hrvatskim školskim udžbenicima. Na žalost, ni danas ne znaju hoće li časna i vjerna istina tog hrvatskog kraja biti prepuštena memoricidu u ime nekih dnevnih političkih ciljeva ili će Republika Hrvatska jasno iskazati svoj interes za taj dio svog povijesnog prostora, za svoje povijesno rubno područje s raskrižja dviju civilizacija, vjera i tradicija. Mediteransko obilježje koje su Boki dali njezini starosjedioci Hrvati, zajedno sa zasadima katolicizma pretočenima u imena svetog Leopolda Mandića, te blažene Ozane i blaženoga Gracije iz Mula, nešto je čega se u ime hrvatskog naroda nitko nema pravo odreći.

Veliko vijeće Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" poziva sve političke snage u Republici Hrvatskoj da u svojim programima i aktivnostima jasno odrede svoj interes za povijesne prinose Hrvata iz Boke te za njihov današnji položaj u toj istoj Boki, premda u drugoj državi, stoji u priopćenju koje su potpisali dr. Zvonimir Janović i Jasna A. Petrović.

**Dr. sci. Zvonimir Janović, predsjednik društva Hrvatska
bratovština “Bokeljska mornarica 809”****JAKA HRVATSKA UVJET JE OPSTANKA
BOKELJSKIH HRVATA**

Glas Slavonije, 31. listopada 1998.

Vesna KLJAJIĆ

Nedavne izjave crnogorskog predsjednika Mila Đukanovića o tome kako "Hrvatska pokazuje aspiracije prema Boki kotorskoj" alarmantno su odjeknule Hrvatima tog kraja. Naime, vrlo često su slične izjave u ekstremnim srpsko-crnogorskim krugovima bile shvaćane kao otvoreni poziv na linč.

Svojedobno je član Đukanovićeve stranke Koprivica, u saveznoj skupštini u Beogradu izjavio kako Hrvati putuju iz SRJ u Hrvatsku da bi тамо ratovali kao "vikend ustaše", nakon čega je uslijedilo šikaniranje Hrvata na graničnim prijelazima, a sličnih primjera ima još.

- Tijekom rata se dio ljudi iz Boke morao iseliti. Šešelj je u Herceg Novom osnovao "Društvo za obranu srpstva", pa se mislilo da sprema čistke Hrvata. Srećom, on se više sukobljavao s crnogorskim liberalima i drugim neistomišljenicima. Hrvate su maltretirali verbalno, prijeteći im da su "ustaše" i da se "moraju seliti", ali srećom nije bilo masovnijeg egzodusa. Mi smo nastojali upoznati hrvatsku javnost s tamošnjim problemima i mislim da će se otvaranjem hrvatskog konzulata u Kotoru mnogi problemi normalizirati. I držimo vrlo značajnim gradnju pastoralnog centra i nove crkve u Tivtu. I mi smo se priključili akciji prikupljanja sredstava za tu namjenu – kaže dr. Zvonimir Janović, predsjednik Društva hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809", na početku našeg razgovora.

Hrvatski radio Tivat**Kako danas žive Hrvati u Boki kotorskoj?**

Žive dosta loše. Nema razvoja industrije, turizam je zamro. Kotor je 1979. godine doživio potres, nakon čega je iseljen, pa su lokalne vlasti kuće davale kome su htjele, tako da su Hrvate manje-više maknuli u predgrađe i susjedna sela. U Tivtu gdje je bilo najviše Hrvata stalno su naseljavali nehrvate. Gradnjom vikendica masovno su izmijenili etnički sastav kraja, a pogotovo u vrijeme rata, kada su se doselili i Srbi iz Hrvatske. Tivat je imao lokalni radio, s kojeg su, protjerani djelatnici Hrvati. Žalili su se, i od Vrhovnog i Ustavnog suda dobili presudu u svoju korist, ali ih nitko nije vratio na posao. Oni imaju presudu koju nitko ne želi provesti. Situacija je loša, a narod se snalazi kako zna, netko radi na brodovima, netko ima nešto zemlje, netko ima nekoga u inozemstvu, netko prima mirovinu. Međutim, perspektiva, posebno za mlade ljude je sumorna.

Je li se s novom vlasti nešto promijenilo nabolje?

A koja je to nova vlast? Čini se da se nije mnogo promijenilo. Interes Crne Gore je otvaranje prijelaza Debeli Brijeg, jer su i prije zarađivali od turističkih izleta iz Dubrovnika u Kotor, koji je kao i Dubrovnik, grad pod zaštitom UNESCO-a. Novac je novac, a tamo se danas živi od šverca. Osim toga, kontakt s Hrvatskom za njih bi predstavljao kontakt s Europom. Ali, čini se da ih Milošević koči i drži po strani, pa onda prave probleme s Prevlakom, premda problema zapravo nema. Oni traže demilitarizaciju Prevlake, a kad mi zatražimo demilitarizaciju Boke kotorske, šute. Pogotovo što je Boka kotorska katastarski nekada bila 85 posto hrvatska. Druga je stvar što je poslije provedene nacionalizacije i zemljište pravno i bespravno oduzimanu. Ljudi kažu: "Općina je dala moje zemljište za gradnju vikendica – i nikom ništa!"

Blagdan svetog Tripuna je Dan Bokeljske mornarice

Proslava Dana Bokeljske mornarice je 3. veljače. To je blagdan svetog Tripuna, pokrovitelja Boke kotorske. Predsjednik republike ima i povjesnu gardu, u čijoj se postrojbi nalaze i pripadnici Bokeljske mornarice. Kod postrojavanja Povjesne garde, Bokeljska mornarica zauzima prvo mjesto, kao povjesno najstarija.

Žig splitskog suda

Prije nekoliko godina neki je čovjek ugovor o kupnji kuće ovjerio falsificiranim žigom splitskog suda, pa je potom tu kuću preprodao. Vlasnica kuće živi u Zagrebu i ni o čemu nije imala pojma dok je nisu pozvali rođaci i javili joj. Sada joj preostaje dugo hodanje po sudovima i dokazivanje da je riječ o falsifikatu. Ovo je jedan od tipičnih primjera pritiska na naše ljude. Broj Hrvata u Boki kotorskoj se smanjuje. Srbi su to imali u planu još od 1918. godine. Prvo su planirali dobiti izlaz na more preko sjeverne Albanije, da bi uspostavljanjem Jugoslavije iskoristili priliku i lukavstvom počeli doseljavati svoje ljude i tako mamo-pomalo mijenjati etnički sastav. K tome treba dodati i represivne mjere koje su provodili protiv nesrpskog pučanstva, kako je to bila opća praksa s Hrvatima u toj tvorevini.

Iseljava se intelektualna elita**Ljudi rođeni poslije Drugog svjetskog rata pitaju se kako se hrvatska Boka kotorska našla u sastavu Crne Gore?**

Stvaranjem tzv. Nove Jugoslavije, Boka kotorska je u prvo vrijeme bila ravnopravna jedinica s Crnom Gorom, pod nazivom Crna Gora i Boka, ali su poslije, određivanjem granica republika, komunističke vlasti od toga odustale, zaboravile na Boku kotorsku, pa je taj dio postao sastavnim dijelom Republike Crne Gore. Nama se dogodio i Neum, ali na žalost na suprotni način, i premda u cijelosti hrvatski kraj, ostao je u sklopu Republike BiH. Osim Bangladeša i Pakistana, vjerojatno u svijetu ne postoji zemlja koja se sastoji od odvojenih dijelova. To vam je sudsina Boke kotorske, u kojoj danas živi približno 11 tisuća

Hrvata. Od stvaranja Jugoslavije, u tom kraju povećao se broj stanovnika tri puta, a broj Hrvata se smanjio dva puta.

Koliko se Hrvata iselilo iz Boke?

Teško je reći, jer još ne postoji precizni popisi. Iselilo se desetak posto Hrvata, i najveći je problem što se iseljavala intelektualna elita – liječnici, znanstvenici, glazbenici, pomorci, profesori, jer su vjerojatno najveće presjece vršene baš nad njima, kao intelektualcima. Poznajem ljudi koji danas žive u Zagrebu, Splitu, Rijeci, veliki se val doselio u Dubrovnik... Loše je to što su ljudi koji mogu nešto učiniti morali otići.

Crna Gora do Neretve

Kako komentirate paranoičnu izjavu gospodina Mila Đukanovića o tome da Hrvatska ima pretenzije prema teritoriju Boke kotorske?

Pokušavam u životu uvijek biti realist, ali mi je jasno da bi oni htjeli sve do Neretve. Sad im je dobro došlo da mogu ucjenjivati Prevlakom. Đukanović se predstavlja demokratom i davao izjave kao da nikada nije bilo nikakvih nesuglasica između Hrvatske i Crne Gore, a dobro znate da je kao predsjednik Vlade vršio smotru trupa koje su kretale na Dubrovnik. To njegovo sadašnje nastojanje da odvoji Crnu Goru, možda kroz ovu izjavu, pokušaj je davanja signala Beogradu u smislu da oni sami trebaju voditi brigu o tom dijelu granice, a ne Beograd. Političari vjerojatno žele ponekad uzburkati stvar, premda on zna da Boka neće izaći iz sustava Crne Gore, jer su tamo promijenili strukturu stanovništva. Osim toga, Đukanović dobro zna da se Hrvatska pridržava potписанog Sporazuma o normalizaciji odnosa kojim je priznala međusobne granice. "Čudno" je da se oni toga ne pridržavaju. Slično se odnosi i na Zemun i na Srijem. I to im nije dosta, pa bi htjeli i Prevlaku i još štošta.

Optimalno ili realno rješenje

Što bi bilo optimalno rješenje za Hrvate u Boki kotorskoj?

Optimalno bi bilo da pobijedi demokratska struja u Crnoj Gori, ako je ima. Na svakome je koraku u Boki kotorskoj pečat hrvatske kulture, to je velika kulturna baština, i to hrvatska. Boka je oduvijek bila korpus Dalmacije, odnosno Hrvatske, dakle Mediterana, i to je formiralo njezinu kulturu, bilo da je riječ o crkvama, slikarstvu, kiparstvu, graditeljstvu i uopće načinu življjenja. Od povijesti – da spomenem samo neke stvari – na pročelju crkve svetog Nikole u Perastu urezan je napis u kamenu koji podsjeća na pobjedu Peraštana nad Turcima 1654. godine. Natpis je na hrvatskom jeziku, napisan latinicom. To je ujedno najstariji vanjski natpis latinicom na hrvatskom jeziku na cijeloj obali od Istre do Bara. Nadbiskup Andrija Zmajević, 1674. godine svoje djelo "Crkovni ljetopis" također je napisao na hrvatskom. O tome svjedoče reljefi s pleternom ornamentikom na ostacima crkava iz IX. i X. stoljeća (obilježje hrvatstva!). Kada je riječ o katoličkim crkvama i kapelicama, cijela je Boka u njihovoј sjeni, najvećim dijelom sagradena od pomoraca. Tako je u jednom malom Kotoru, gdje su nekada bogate obitelji gradile crkve, bilo ukupno 30 crkava i kapelica, od toga samo dvije pravoslavne. U franjevačkom samostanu u Kotoru čuva se knjižica s dvadesetak tisuća knjiga i

50 inkunabula, najstarijih tiskanih knjiga prije 1500. godine. Glas Koncila je Boku kotorsku nazvao i “zaljevom hrvatskih svetaca”, jer ih je ondje razmjerno najviše (sv. Leopold Mandić, Blažena Ozana Kotorska, Blažena Anamarija Marović i Blaženi Gracija). Prema nekim izvorima, podrijetlom iz Boke je, kao jedini hrvatski papa, bio i Siksto V.

Blago Boke kotorske čini 40 posto pokretnog i 60 posto nepokretnog blaga u Crnoj Gori! To su crkve, muzeji, palače, to je pomorska tradicija, to su umjetnici ... Tu je 37 kulturnih društava koja su početkom stoljeća nosila hrvatska imena. Boka kotorska predstavlja Crnoj Gori most prema Mediteranu. Crnogorci su uočili da njihovo uključivanje u Europu može ići samo preko Hrvatske, a to bi najbolje mogli ostvariti preko Hrvata Boke kotorske. To bi bilo ono što kažete – “optimalno rješenje” i za Hrvate.

“Drugo oko u glavi”

Gdje je tu onda “drugo oko u glavi”?

Ovo bi bilo optimalno rješenje, a realno je često različito od ovoga. Nezahvalno je biti prorok, ali u jedno sam siguran. Samo jaka Hrvatska garancija je opstanka Hrvata i u Boki kotorskoj, kao i u Vojvodini te u BiH. Hrvate Boke kotorske neće održati broj, nego želja da očuvaju prošlost i svjedočanstvo koje su nam ostavili pradjedovi kroz prohujala vremena. To se nameće kao imperativ u ovom povijesnom trenutku. Također, hrvatska politika i diplomacija morale bi što više i što glasnije problematizirati Boku kao hrvatski kulturni i etnički prostor, ne da bi se diralo u postojeće granice, nego da to područje bude multikonfesionalno u multietničko, ali s hrvatskom kulturnom autonomnošću. Drugim riječima, moramo vratiti Boku u svijest i savjest Hrvatske, kao uostalom sve Hrvate izvan matične zemlje Hrvatske. Naime, kako smo svjesni da je preostalih Hrvata u Boki sada malo, ali da je njihova kulturna i civilizacijska baština golema, rješavanje njihovog statusa moralno bi polaziti od kriterija kvalitete, a ne kvantitete. Vjerujemo da će Hrvatska imati interesa odrediti znanstvenike i stručnjake da prouče, posebice očiste od falsifikata SANU povijest Boke u svim dimenzijama. Ne treba zaboraviti ni potrebu gospodarstvenog povezivanja Hrvatske s Bokom kotorskom, kao i neposredno potpomaganje kulturnih inicijativa i ustanovljenje kulturnih zajednica.

RAZGOVOR

Akademik JOSIP PEČARIĆ, matematičar svjetskoga glasa

HRVATSKA ŠKOLA U TEORIJI NEJEDNAKOSTI

*Hrvatsko Slovo, 30. lipnja 2000.*⁵²

Mile MASLAĆ

Akademik Josip Pečarić rođen je 1948. g. u Kotoru, Boka kotorska (...)

U ime Hrvatskog Slova, čiji ste dugogodišnji suradnik, čestitam Vam na izboru za redovitog člana HAZU. Kako je došlo do Vašeg izbora za redovitog člana HAZU i kojim povodom?

Razlog je uobičajen - cjelokupni stvaralački rad u matematici. Oko osamdeset vrhunskih imena svjetske matematike svojim pismima HAZU poduprlo je moj izbor. Među njima bili su akademici, te autori niza glasovitih monografija ili članovi redakcionih odbora poznatih svjetskih časopisa. Kao autor ili koautor napisao sam oko 470 znanstvenih radova iz matematike i oko 50 radova iz elektrotehnike, geofizike, geologije, građevinarstva, fizike i povijesti. Napisao sam kao autor ili koautor 16 knjiga (13 iz matematike, jedna iz fizike, te knjige Srpski mit o Jasenovcu i Borbu za Boku kotorskiju). Četiri knjige objavljene su mi na engleskom jeziku, u poznatim izdavačkim kućama Academic Preš i Kluwer Academic Publishers, pa su velikani svjetske matematike smatrali da su samo neke od njih dovoljne za moj izbor. Ipak, većina je posebno isticala da sam ja vodeći ili jedan od vodećih svjetskih stručnjaka u području teorije nejednakosti. Inače i u svjetskim referativnim žurnalima (SAD i Njemačka) za mene kažu da sam veliko ime u teoriji nejednakosti. Sigurno je mom izboru znatno doprinijela činjenica da sam Editor-in-Chief međunarodnog časopisa Mathematical Inequalities and Applications koji se tiska u Zagrebu, a u Editorial Boardu tog časopisa nalazi se preko šezdeset najpoznatijih svjetskih znanstvenika iz toga područja. Nakon godinu dana časopis je uvršten u Extended list of Citation Index journals, kao prvi hrvatski znanstveni časopis na toj listi. Član sam izdavačkih savjeta još šest međunarodnih časopisa. Pod mojim mentorstvom izrađeno je ili je u tijeku izrada više doktorskih disertacija u zemlji i inozemstvu. Imam golemu znanstvenu suradnju s nizom matematičara iz zemlje i inozemstva (SAD, Kanade, Izraela, Engleske, Švedske, Njemačke, Austrije, Italije, Grčke, Rumunjske, Bugarske, Kine, Japana, Australije, Singapura itd.). Sve u svemu imam oko stotinu suradnika.

⁵² Također: *Spremnost, hrvatski tjednik*, 4. srpnja 2000.

Upravo ste se došli iz Australije gdje ste boravili više puta. Sigurno znate puno o australskim Hrvatima. Kakve su aktivnosti i problemi naših sunarodnjaka u toj dalekoj zemlji?

Od godine 1992. svake godine sam boravio u Australiji na poziv tamošnjih sveučilišta. Znate kako je bilo u Jugoslaviji i što se sve pričalo o tzv. neprijateljskoj emigraciji. A, zapravo, zakinuli su nas za upoznavanje velikog dijela vlastitoga nacionalnog bića. Neizmjerno sam sretan sto sam kroz ove godine imao prigodu upoznati i taj dio hrvatskog naroda, ili kako volim reci - upoznati i tu drugu polovicu svoje duše. Naravno, vjerojatno znate da je sva ona pomoć koju su naši iseljenici godinama slali u stvari nešto što je učinio jedan manji dio naših ljudi, a mnogi od njih su doslovno odvajali od usta da bi pomogli svojoj domovini. Kako sam svake godine bio u Australiji, mogao sam doista uspoređivati prilike među tamošnjim Hrvatima s onim u Hrvatskoj. Kao što je agresija na Hrvatsku ujedinila sve nas u Hrvatskoj, slično se desilo i u Australiji. Ali već 1992., tijekom prvog svog posjeta, osjetio sam da postoje oni koji počinju unosit razdor. Upozoravao sam ljudе kako je svijet želio Jugoslaviju, pa kako to nije uspio ostvariti srpskom agresijom, ići će okušanom metodom podjele među Hrvatima. Proces rashrvaćivanja Hrvatske sproveden je i među našim iseljeništvom. Zato su u Australija mogli donijeli zakon o zabrani korištenja etničkih imena u nogometu. Naravno, to je, kao i embargu na uvoz oružja, bilo upereno protiv dvije Croatie - sydneye i melbournske, a kada je melbournska Croatia, naravno pod drugim - novim imenom - osvojila prvenstvo, i kad su hrvatske zastave preplavile igralište, došla je na red i zabrana korištenja nacionalnih simbola. Tako se problemi globalizacije kojom se žele uništiti specifičnosti, a zbog toga prvenstveno i mali narodi, odražavaju i na australske Hrvate kojima predstoji borba da sačuvaju sami sebe. Uostalom, kao što nama predstoji da sačuvamo svoju državu i sebe same u još jednom novom svjetskom poretku. Kažem novom jer doista ne vidim razliku u odnosu na one prethodne: Novi kvalitetan skok u razvoju tehnologije ponovo dovodi do toga da oni koji posjeduju tu tehnologiju žele vladati cijelim svijetom. Čini se da smo svjetskim moćnicima mi Hrvati, i u zemlji i iseljeništvu, bili samo izvrsni eksperimentalni laboratorij za to. Jer, kada uspiju jedan ponosan narod koji je, protiv njihove volje, u veličanstvenom Domovinskom ratu izborio svoju državu uvjeriti da je dobro odreći se sama sebe, onda je doista njihova zadaća mnogo ostvarljivija.

Kakav je bio odjek rezultata izbora u Hrvatskoj u hrvatskom iseljeništvu?

Svagdje u iseljeništvu je nadmoćno pobijedio HDZ. Ljudi u iseljeništvu i te kako znaju sto znači imati svoju državu. Njih razne crne priče nisu mogle toliko pogoditi da ne razmišljaju o tome kome daju državu u ruke. Golemo je razočarenje među onima koji su cijeli život posvetili borbi za hrvatsku državu. Na žalost, i razočarenje u običnoga, prosječnog hrvatskog čovjeka. Kažu: Kada bi se ponovila 1991. i agresija na Hrvatsku, ne bi više dali ni jedan jedini dolar. Iz dana u dan gledaju što se događa u domovini: kriminalizira se Domovinski rat. Hrvatske branitelje i invalide ponižava se sve moguće načine. Mene je osobno užasnula scena koju sam video na HTV-u, kada je jedan od invalida Domovinskog rata vratio svoju protezu "svome" ministru. Bezosjećajnost toga ministra opisao sam

našim ljudima u Australiji. Pitali su: Zar je moguće da je situacija tako strašna? Nameće se pitanje: Zar nije logično da je nova hrvatska vlast trebala pokušati pridobiti i ono što je najsjetije hrvatskom čovjeku, dakle HV, dragovoljce Domovinskog rata? Ako nije, koje su joj namjere?

A iseljeništvo?

Slično je i s iseljeništvom. Ali i tamo je suprotno od onoga sto bi se očekivalo od vlasti koja želi biti hrvatska. Zatvaraju se konzulati u središtima s najviše Hrvata, u onim sredinama koje su najzaslužnije za stvaranje hrvatske države, a u centrima gdje su te konzulate izgradili tamošnji Hrvati i svojim novcem i svojim radom. Logično je zaključiti da im se time pokušava otežati dolazak u Hrvatsku. Tako imamo paradoksalnu situaciju: dok se onima koji su na Hrvate i Hrvatsku izvršili agresiju dolazak želi olakšati, onima koji su stvarali ovu državu povratak treba otežati. Troškovi održavanja tih konzulata sigurno su mnogo manji od gubitka koji ce Hrvatska imati nedolaskom tih naših ljudi. Ovih dana su me Hrvati iz Melbournea obavijestili da se osim zatvaranja konzulata u Sydneyu (70.000 Hrvata), želi zatvoriti i konzulat u njihovom gradu (50.000 Hrvata). Duboko su uvjereni da ih kažnjavaju zbog njihovih zasluga u stvaranju hrvatske države, odnosno razbijanja Jugoslavije. Potvrdu tom mišljenju nalaze u činjenici kako današnja vlast stalno govori kako je svih deset godina prethodne vlasti bilo loše, pa prema tome i sama obrana od agresije, tj. samo stvaranje države.

Ne može se općenito tvrditi da naši iseljenici, baš svi naši ljudi tako misle.

Državotvorni dio Hrvata u Australiji ne miruje. Oni i dalje promišljaju kako služiti ostvarivanju hrvatskih nacionalnih interesa. Jedna od akcija koja je upravo okončana jest akcija za engleski prijevod moje knjige Srpski mit o Jasenovcu. Imaju namjeru primjerke knjige slati raznim političarima i institucijama diljem svijeta.

Da, Jasenovac je uporište raznim manipulacijama i danas. Možete li nam reći nešto o tome? Tko su glavni manipulanti?

O tome sam dosta pisao u svojoj prvoj knjizi o Jasenovcu. Velikosrpska politika je pokazala i s nedavnim kongresom u Banja Luci da ne odustaje o srpskoga jasenovačkog mita za ostvarenje svojih ciljeva. Velikosrpska politika ima i ustanovu koja promiče srpski mit o Jasenovcu - Muzej žrtava genocida u Beogradu na čijem čelu je čuvar velikosrpske pogibeljomaniye dr. Milan Bulajić. Uloga tog mita po kome je u Jasenovcu ubijeno na stotine tisuća (najčešće se spominje brojka od 700.000), ako ne i više od milijun ljudi poslužio im je u pripremanju srpskog naroda za ostvarenje genocida koje su napravili u ratovima počevši od Domovinskog rata, preko rata u BiH do najnovijeg genocida na Kosovu. Tijekom samih ostvarenja tih genocida srpski mit o Jasenovcu služio im je za opravdavanje. Pri tome ne smijemo zaboraviti potporu svjetskih moćnika Srbima, proisteklu i iz njihove želje za očuvanjem Jugoslavije. A Simpozij u Banja Luci pokazao je već novu ulogu srpskog mita o Jasenovcu. Kao što sam i najavio u svojoj knjizi, sad predstoji revizija povijesti, ono za što obično optužuju hrvatske povjesničare. Srpskim mitom o Jasenovcu želi se postići prikazivanje onih koji su napravili genocid u Hrvatskoj - žrtvama, a heroji Domovinskog rata postaju istim tim mitom kriminalci i zločinci! Slučajnost u istovjetnosti s nekim pojavama u

Hrvatskoj? Kada čitam najnoviji Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Spomen-područja Jasenovac stječem dojam da je taj zakon pisao netko u Beogradu, ili je glavni savjetnik bio upravo dr. Milan Bulajić. Naime, kao što dr. Bulajić, koji svoju najnoviju knjigu Jasenovac - Ustaški logori smrti * Srpski mit? * - Hrvatski ustaški logori - Genocid nad Srbima, Jevrejima i Ciganima, Muzej žrtava genocida, Beograd, 1999., završava pjesmom po kojoj je Jasenovac bio hrvatski konclogor i u Domovinskom ratu, negira postojanje i partizanskoga poslijeratnog konc-logora, to isto čini i predlagatelj ovog Zakona, prema kojem u Jasenovcu treba evocirati strahote fašističkog zločina, a uopće se ne spominju poslijeratne žrtve i u Jasenovcu.

Cini se da je duboko zakopana istina izbila na vidjelo i da vapi u nebo.

Danas kada je otkriveno veliko grobište Hrvata s Križnog puta na Teznom kod Maribora u Sloveniji iz koga je iskopano 1.179 kostura (iskopano je samo 70 metara rova dugačkog 3 kilometra), a prepostavlja se da su samo na tom mjestu poslije rata partizani pobili 40.000-50.000 ljudi, dr. Bulajić piše o Križnom putu hrvatskoga naroda kao o priči za malu djecu, odnosno posvećuje jednu sekciju svoje knjige Blajbuškom mitu koju završava riječima: Revizije istorije na akademskom nivou! A sjetimo se samo rada antropološke ekipe koja je vršila iskopavanja u Jasenovcu-Gradini, tijekom ljeta 1964. i 1965. godine i pronašla manje od 500 kostura. Tako iz zapisnika doznajemo: Ova sonda je kopana kod table s natpisom Masovna grobnica sa 3.000 do 6.000 žrtava, a u njoj su pronađena ukupno 23 kostura. Mnogo više o tome dano je u knjizi dr. Josipa Jurčevića Nastanak Jasenovačkog mita, Zagreb, 1998. Jedini danas živi član te komisije, Srbin prof. Srboljub Živanović, sada profesor u Engleskoj, potvrdio da su tijekom tih iskopavanja pronađena grobišta ljudi koji pripadaju populaciji koja je nosila svetle komponente. Iako sam to često isticao u svojoj knjizi taj podatak koji je u Hrvatskom slovu iznijela hrvatska pravednica gđa Ljubica Štefan, dr. Bulajić to izbjegava citirati u svojoj, jer bi čitateljima u Srbiji bilo jasno da ti ljudi plave kose sigurno nisu Srbi. Da, dr. Bulajić neće to spomenuti jer se očito radi o Hrvatima s Križnog puta. Ne samo plava kosa već i ostaci tekstila, kako je pokazala Ljubica Štefan, pokazuju da se radi o Hrvatima. Može li Zakon uopće ispuniti svoju namjenu ako se ne zna je li spomenik podignut na mjestu gdje su zakopani oni kojima je namijenjen, ili pak ljudi koji pripadaju populaciji koja je nosila svetle komponente? Kako će izgledati evociranje strahota fašističkog zločina i ostvarivanje odgojnih i obrazovnih učinaka, ako se ne ustanovi tko su ti ljudi koji pripadaju populaciji koja je nosila svetle komponente, dakle Zakonom se ne odredi i istraživanje poslijeratnih zločina. Očito je da se u Savjetu Spomen-područja Jasenovac osim predstavnika Saveza antifašističkih boraca Hrvatske, romske, srpske i židovske nacionalne manjine trebaju naći i oni koji su zainteresirani za istinu o zločinima nad ljudima koji su pripadali populaciji koja je nosila svetle komponente. Ili ne trebaju biti predstavnici Saveza antifašističkih boraca zbog pijeteta prema ljudima koji pripadaju populaciji koja je nosila svetle komponente. Pa među njima su i zločinci koji su izvršavali ta poslijeratna zlodjela.

Kako je sada uopće moguće takav zakon i pokušati donijeti?

Žalosna je činjenica vidjeti kako predlagatelji zakona uopće nisu uzeli u obzir ono što je u Hrvatskoj rađeno tijekom ovih godina. Kao da sam dr. Bulajić više vodi računa o tome. Na primjer, ja sam zaključio uspoređujući činjenice da su na popisu iz godine 1964. za Jasenovac popisane 49.874 žrtve, dok sami Srbi tvrde da je u beogradskim konclogorima tijekom Drugog svjetskog rata pobijeno 160.000 ljudi, da je Beograd Ausćwitz Balkana, a ne Jasenovac kako se to tvrdilo najčešće u tom istom Beogradu, Bulajić pokušava odgovoriti na tu moju tvrdnju. Prvo kaže da je morbidna moja tvrdnja da je cijeli grad Beograd konclogor, pa dodaje kako je za Srbe cijela NDH veći konclogor od Beograda. Očito nije svjestan što govori kada glavni grad Srbije pokušava usporediti s cijelom državom, što i jest posredna potvrda Beograda kao Auschwitza Balkana. Zatim Bulajić priznaje da Beograd jest konclogor, ali da je on samo jedan od konclogora u širem krugu sistema konclogora Jasenovac. Za to ima dva glavna argumenta. Prvi doista je morbidan, a to je da Beograd jest konclogor zato sto su do njega dospjevali leševi pobijenih Srba u Jasenovcu. Međutim, opisi koje navodi ponovno pokazuju, kao u slučaju lažnog Grisogonovog pisma, da se radi o tipičnim četničkim žrtvama. Poznata je i činjenica da je svaki most na rijeci Drini, pritoci Save, bio mjesto na kojem su četnici vršili masovna pogubljenja, a svoje žrtve su potom bacali u Drinu. Među tim žrtvama spominju se žrtve s odsječenim glavama, a poznato je da su to upravo Srbici tako često prakticirali u svojoj povijesti, pa se u knjizi Zdravka Dizdara i Mihaela Sobolevskog, Prešućivani četnički zločini u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini 1941. - 1945., Zagreb, 1999., medju metodama i oblicima četničkog terora i zločina u Hrvatskoj tijekom Drugog svjetskog rata posebno i ističe odsijecanje glava žrtvama. I natpisi koji su bili na tim žrtvama, veoma nalikuju onima koje je sam Grisogono, u pismu koji su doista jest pisao, spominja da su se pojavljivali u Beogradu.

Drugi argument Bulajiću jest činjenica da se konclogor Sajmište, odnosno veliki koncentracijski logor u Srbiji, zapravo nalazio na teritoriji NDH. I sam je svjestan nebitnosti toga svog argumenta pa kaže: "Beograd je bio grad - njemački konclogor u nacističkom Novom evropskom poretku. Njemački nacisti su obično za koncentracione logore određivali udaljena mjesta ili objekte za koncentracione logore. Izbor Beogradskog sajmišta, na drugoj strani Save, na teritoriji ustaške NDH, mjesta dobro vidljivog sa svih strana pokazuje bezobzirnost njemačke okupacione politike u Srbiji." Da, Bulajić i sam priznaje da je Beograd grad konclogor, ali samo ako je njemački. Najnovija istraživanja Jakova Gumzeja potvrđuju okrutnu stvarnost kako je većina hrvatskih židova ubijena u - Srbiji! Gumzej je o tome pisao u Hrvatskom slovu.

Kako komentirate toliku laž, mržnju...

Svoju bezosječajnost dr. Bulajić ne pokazuje samo prema žrtvama s Križnog puta, već i prema jednoj iznimnoj osobi - židovu. Naime, poznata je činjenica da je nadbiskup Stepinac ponudio zagrebačkom rabinu dr. Miroslavu-Šalomu Freibergeru da se s obitelji skloni k njemu u nadbiskupski dvor do kraja rata. Poruku je prenio tadašnji nadrabinov tajnik dr. Amiel Shomrony, koji je i danas živ i o tome svjedoči, ali Freiberger je ponuđenu pomoć otklonio rekavši kako će dijeliti sudbinu svojega naroda. Odveden je u Auschwitz i odmah tamo pogubljen.

To u ovoj knjizi negira dr. Milan Bulajić! čovjek koji za svoje jevrejske suradnike navodi Simona Wiesenthala, dr. Bernarda Kleina, dr. Ela Rosenbauma, dr. Effraima Zuroffa, Aleksandra Mošića i druge, time pokazuje kako misli da židovi ne mogu imati jednu tako iznimnu osobu koja ponuđenu pomoć otklanja želeteći dijeliti sudbinu svojega naroda! Nisam upoznat je li netko među židovima uopće reagirao na ovu uvredu.

Zanimljivo je primijetiti kako dr. Bulajić u svojoj najnovijoj knjizi opisuje kako je Slobodana Miloševića ostavio u uvjerenju da je u Jasenovcu ubijeno 700.000 Srba, dakle 14 puta više nego sto je sam Bulajić znao da ima na svojim popisima (a da i ne spominjemo kako je danas u Hrvatskoj poznato kako su se na popisu iz 1964. neka imena pojavljivala više puta). Međutim, kada je u pitanju dr. Bulajić ne radi se samo o pretjerivanju brojem žrtava! Po njegovu vlastitu priznanju osobno je upozoravao predsjednika Miloševića o obnavljanju genocida u Hrvatskoj, i tako se sam uključio u počinjene srpske genocide. Jasno je da Hrvatska mora optužiti dr. Milana Bulajića za ratni zločin.

Vratimo se Vašoj Boki. Kako se Boka kotorska tretira u znanstvenim krugovima? Jesu li hrvatski znanstvenici otpisali?

Jedno je sigurno. Kad je u pitanju Boka kotorska, nemoguće je tako jednostavno prebrisati učinak posljednjih deset godina na položaj Boke kotorske u svijesti hrvatskih ljudi. Boka je danas doista istrgnuta iz svojevrsnoga memoricida koji je bio nametnut hrvatskom narodu u cjelini kad su bili u pitanju Hrvati Zaljeva hrvatskih svetaca i njihova golema kulturna baština. Na simpozijima koje smo organizirali zajedno s Filozofskim fakultetom iz Zadra pokazan je veliki interes hrvatskih povjesničara za Boku. Naravno, sigurno je da među hrvatskim znanstvenicima ima i onih koji njeguju jugoslavensku tradiciju u povijesti i kojima je tvrdnja da se radi o hrvatskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj revizija povijesti. Uostalom kao i ovo što sam Vam govorio o srpskom mitu o Jasenovcu. Oni su naučili na komunističke metode nametanja istine i još ne shvaćaju da je današnja vlast došla poslije demokratskih izbora, a to znači da neće, kao ranije, s pozicija vlasti moći nametati svoju istinu, već će biti moguće čuti i onu drugu - pravu istinu.

Razgovor s akademikom dr. Josipom Pečarićem, matematičarem svjetskog glasa, ali i plodnim političkim publicistom

U HRVATSKOJ JE JUGOSLAVENSTVO OPET NAJISPLATIVIJE ZANIMANJE!

*Tjedan, politički magazin Slobodne Dalmacij, 8. travnja 2001.
Spremnost, hrvatski politički tjednik, 21. svibnja 2001.*

Joško ČELAN

Prošle srijede u starogradskoj vijećnici u Zagrebu predstavljena je treća po redu političko-publicistička knjiga akademika dr. Josipa Pečarića pod naslovom "Za hrvatsku Hrvatsku" (...)

Ali, budući da smo Hrvati i da živimo u ovoj vječno razapinjanoj zemlji, nećemo ni o fizici ni o matematici, nego o onome što nam je suđeno: o povijesti i politici.

Dvije vrste Hrvata

Matematičar ste svjetskoga glasa, akademik, a istodobno, evo, izlazi vam već treća, tj. četvrta knjiga povjesne, odnosno političke publicistike. Što je to u vama povezalo matematičara i javnoga radnika?

Vjerojatno da mi je prije petnaestak godina netko rekao da će u životu i tako nešto raditi pomislio bih da taj nije normalan. Međutim, velikosrpska agresija na Hrvatsku natjerala je mnoge Hrvate, poglavito onaj državotvorni dio, da izvuku iz sebe sve najbolje da bi se uopće mogli obraniti. Malo-pomalo i ja sam počeo javno govoriti. U početku uglavnom o mojim Hrvatima u Boki. Uspjeli smo dobiti i jednu emisiju "U krupnom planu" o Hrvatima Boke na kojoj sam sudjelovao. Sredinom 1992. godine otisao sam na poziv sveučilišta La Trobe na devet mjeseci u Melbourne (Australija). Tamo je i puno naših sunarodnjaka. Odmah sam se povezao s čelnim ljudima Hrvatskog narodnog vijeća Tomislavom Bošnjakom i Matom Verkićem. Upoznali su me s mnogo naših ljudi. Na neki način kao profesor sa Zagrebačkog sveučilišta smatrao sam se obaveznim da na mnogobrojne upite naših ljudi odgovorim na najbolji mogući način. Sate i sate sam provodio analizirajući sve one informacije koje su nam bile dostupne. Postavio bih sam sebi pitanje: Zašto je to i to uradio dr. Tuđman? Odgovor koji bih dao sam sebi davao bih i njima, prvo u osobnim kontaktima, a kasnije na hrvatskim radio programima. Naši ljudi su bili toliko oduševljeni mojim komentarima, pogotovo s mojim objašnjenjima sukoba između Hrvata i Muslimana u BiH, da su me nagovarali da ostavim matematiku i posvetim se politici. Kada sam se vratio u Zagreb, počeo je i stvarni rat između Hrvata i Muslimana. Slušao sam Predsjednikova objašnjenja i shvatio koliko sam bio u

pravu. Moja objašnjenja su doslovno bila istovjetna njegovim. Svake godine sam odlazio u Australiju i bio stalni gost hrvatskih radio programa.

Iz svega bi se moglo zaključiti da je nama Hrvatima politika - sudska.

Da doista je politika nama Hrvatima usud. U Australiji, kao zemlji čiji je poglavar engleska Kraljica, možda se to moglo i brže shvatiti nego doma. Ljudi su se bili ujedinili, ali sam brzo osjetio da postoje dvije vrste Hrvata. Oni koji pričaju crne priče i oni drugi koji se istinski bore za Hrvatsku. Tek kasnije sam doznao da su ti prvi bili oni koji su ranije isli u jugoslavenske, a ne u hrvatske klubove. Bitno je primijetiti da sam mnoge crne priče čuo prije u Australiji nego u Hrvatskoj. Zato sam odmah i upozoravao naše ljudi da će veliki svijet koji je bio protiv stvaranja Hrvatske, i koji je u biti "naručio" srpski genocid nad Hrvatima, sada kada je uvidio da na taj način nije spasio Jugoslaviju, ići na politiku podjele Hrvata. Ona je uvijek i bila uspješna, a priznanje Hrvatske oni su doživjeli samo kao izgubljenu bitku, a ne rat. Zato smo i danas ponovo odvučeni na Balkan, i moramo ponovo strahovati od obnova novih Jugoslavija, zvali ih vi Balkanijama ili kako god hoćete.

Borba za Boku

Vaša prva političko-publicistička knjiga »Borba za Boku Kotorsku« očito je i rezultat osjećaja duga prema vašem bokeljskom porijeklu. Kakve su bile reakcije na nju, osobito među tamošnjim Hrvatima, posebno s obzirom na otežane mogućnosti komuniciranja s njima tijekom protekloga desetljeća?

Zanimljivo je ovo: dok su australski Hrvati često puta željeli prije čuti neke moje političke komentare nego intervjuirati hrvatske političare, u Hrvatskoj bi me novinari uglavnom pitali o Hrvatima iz Boke. Sjećam se da sam neposredno poslije povratka iz Australije, dakle 1993. godine imao dva intervjua. Prvi je objavljen u *Vjesniku* i odnosio se samo na Hrvate u Crnoj Gori i Crnogorce. U *Slobodnoj Dalmaciji* sam zato tražio da bude i poneko političko pitanje. Intervju su jedva objavili. U intervjuu sam "oprao" i vladajuću stranku i oporbu. Iako sam znao mnogo više oporbenih političara, jedino me je HDZ-ovac **Kazimir Sviben** nazvao i čestitao mi na intervjuu. Nastavio sam u Hrvatskoj pričati o Boki, a u Australiji o hrvatskoj politici općenito. Jasno je da je meni osobno bilo i te kako važno što sam uopće i mogao govoriti o mojim Hrvatima iz Boke. Velikosrpska politika u zemlji kakva je bila Jugoslavija uspjela je izvršiti memoricid nad hrvatskim narodom u cijelini, tj. iz svijesti hrvatskih ljudi skoro u potpunosti istisnuti Boku kotorskemu, Hrvate Boke i njihovu veliku baštinu. I tako, prije Domovinskog rata malo ljudi u Hrvatskoj je uopće znalo da postoje Hrvati u Boki kotorskoj. Bilo je pravilo u Hrvatskoj da ako netko od nas Hrvata iz Boke kaže odakle je, ljudi su ga automatski identificirali kao Crnogorca. Zato je Hrvatska bratovština "Bokeljska Mornarica 809." postavila sebi kao primarnu zadaću povratak Hrvata Boke kotorske u svijest i savjest Hrvata općenito i hrvatske države.

Kada smo u Hrvatskoj matici iseljenika organizirali 3.2.1994., povodom blagdana sv. Tripuna, skup "Hrvatska i Zaljev hrvatskih svetaca," bio sam gost emisije "Slikom na sliku", ali to je išlo nekim osobnim kanalima, a krajem iste

godine je to išlo normalno, jer sam tada bio koordinator (zajedno s dr. **Njavrom**) savjetovanja "Interesi Hrvata Boke kotorske" koji je organizirala Hrvatska vlada. Tada me je počeo nagovarati i akademik **Vladimir Paar** da počnem pisati o tome što sam govorio na HTV-u, a kada je to isto tražio od mene g. **Ante Beljo**, doista sam počeo mnogo više i pisati. U izdanjima HMI i HIC sam se često javljaо. U *Hrvatskom Slovu* također. Međutim u ostalim hrvatskim novinama i tjednicima nije bilo lako iako sam bio član suradnik HAZU. Ipak, uspio sam objaviti dovoljno tekstova da bi se od njih mogla napraviti knjiga. Objavljena je 1999. ali je još uvijek Hrvati iz Boke traže. Oni primjeri koji su već tamo idu iz ruke u ruku.

Znači, nešto se ipak kreće.

Naravno, kad se radi, onda se nešto i uradi. Danas već u Hrvatskoj mnogi smatraju da je moja izreka i podnaslov moje knjige "U Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski", stara hrvatska narodna izreka. Uspjeli smo u svijest naših ljudi i u Boki i u Hrvatskoj vratiti ime Zaljev hrvatskih svetaca. Doista se mnogo više zna o velikoj hrvatskoj kulturnoj baštini u Boki. Sjetimo se samo nedavnih proslava povodom obnove katedrale sv. Tripuna i samog blagdana sv. Tripuna.

U kojoj mjeri relativno nova i drugačija politika Mile Đukanovića olakšava položaj bokeljskih Hrvata?

U spomenutoj knjizi tiskano je i moje predavanje na Međunarodnom simpoziju Jugoistočna Europa 1918.- 1995. (Zadar 28.- 30. rujna 1995.) koje završava tvrdnjom da je "vitalni interes Hrvatske da Crna Gora bude neovisna država, kao što su, uostalom, i sve druge republike bivše Jugoslavije. Nadamo se da će mnogi naši saveznici aktivnije pomagati crnogorsku oporbu u njezinoj borbi za slobodu, za neovisnost Crne Gore.... Europska Crna Gora bila bi jamac za sve hrvatsko u Boki kotorskoj, a to hrvatsko u njoj je ulaznica u zapadni svijet. Sadašnja situacija, tj srpska Crna Gora, predstavlja hranjenje velokosrpskih apetita, i znači nastavak velikosrpske politike, a time će vitalni interesi Hrvata Boke biti stalno ugroženi."

Jasno je da ova politika Mila Đukanovića predstavlja upravo ovo o čemu sam tu govorio. Zato je normalno što bokeljski Hrvati u potpunosti podržavaju njegovu politiku osamostaljenja Crne Gore. Prilikom nedavnog posjeta Hrvatskoj, predsjednik Đukanović imao je večeru i sa članovima Hrvatske bratovštine "Bokeljska Mornarica 809." Tom prigodom sam mu i poklonio moju knjigu "Borba za Boku kotorskiju". Naravno, svjetski moćnici pokazuju svoju prljavu politiku i kada je Crna Gora u pitanju, jer su je stalno podsticale na politiku osamostaljenja, a danas kada su i u Beogradu dobili vladu koja im odgovara, preko noći su okrenuli leđa Đukanoviću. Ipak, za nadati se je da će Đukanović uspjeti, i da će njegovi Crnogorci smoći snage i na referendumu izglasovati neovisnost. Da će u tome imati potporu Hrvata, uopće ne treba sumnjati.

Revisionist Bulajić

Niste povjesničar po struci, pa ipak ste se žustro uhvatili u koštaс - i to metodom »knjigom na knjigu« (pače dvjema) - sa zločudnim srpskim, i ne samo srpskim, mitom o Jasenovcu, osobito glavnim srpskim »genocidologom« Bulajićem. Promjena režima u Srbiji, čini se, nimalo ne

mijenja njihovu optiku, što poznavatelje njihove čudi ni malo ne čudi. Ali, kakov vam se čini »uporaba Jasenovca« u hrvatskoj dnevnoj politici?

Mit o Jasenovcu koriste svi kojima je bio i još uvijek jest interes očuvanje odnosno povratak Jugoslavije. Ja ipak naglašavam da je to srpski mit jer su ga Srbi koristi za pripremu Srba za genocid i u Domovinskom ratu i u ratu u BiH. A doista je točno da zbog svojih interesa nevjerljivu tvrdnju o 700.000 žrtava Jasenovca koriste svi oni kojima je Jugoslavija u snovima, iako dobro znaju da je ta brojka za 100.000 veća od one iz popisa žrtava iz 1964. godine za cijelu Jugoslaviju, dakle uključujući i Jasenovac. Pri tome treba znati da je taj popis pravljen zbog dobivanja reparacije od Njemačke, pa je tadašnjoj državi u interesu bilo imati što veću brojku. Možda takve stvari i ne smiju čuditi nikoga, jer danas tu u BiH imamo situaciju kada nas uvjeravaju da nije demokracija da su na vlasti Hrvati za koje glasuje 87 posto birača, već oni koji su po volji svjetskim moćnicima pa makar oni dobili i stotinjak glasova.

Zato ste potpuno u pravu kada kažete da promjena režima u Srbiji nimalo ne mijenja srpsku optiku, što poznavatelje njihove čudi ni malo ne čudi. Nemaju ni potrebe mijenjati svoju politiku, jer do promjene u Srbiji nije došlo zato što je Milošević vodio genocidne ratove, već zato što ih je izgubio. U biti on je kažnjen što nije ispunio očekivanja svjetskih moćnika u očuvanju Jugoslavije. Koštunica zato i može sprovoditi velikosrpsku politiku, kao i Milošević, jer je interes svjetskih moćnika obnova Srboslavije, što je pravi naziv i za Jugoslavije, Balkanije, Zapadni Balkan ili kako sve već mogu nazivati zemlju koja odgovara velikosrpskim apetitima. A Jasenovac općenito služi jer je glavna poluga u očuvanju Jugoslavije bila dokazivanje genocidnosti hrvatskog naroda. Zato je normalno da se danas, kada je u Hrvatskoj ponovo najprofitabilnije biti Jugoslaven, i Jasenovac koristi i u dnevnoj politici. Ako pogledate Bulajićeve knjige vidjet ćete mnoge sličnosti s današnjim rječnikom "hrvatski" povjesničara, pa i političara. Poistovjećavanje tzv. detuđmanizacije (čitaj: dekroatizacije) i deustažacije je samo nešto što je uzeto iz Bulajićevih knjiga. Slično se koristi Bulajićeva "revizija istorije". U biti danas u Hrvatskoj doista imamo na djelu puno Bulajićevih učenika.

Bulajićevi splitski učenici

A koliko je priglup rad bulajićevih učenika pokazat će na jednoj crtici iz nedavnog članka Tonia Gabrića i Igora Lasića (*Feral Tribune*, 17. ožujka 2001.) Oni pokušavaju dokazati da Hrvatski institut za povijest nije podoban da se bavi pitanjem žrtava tvrdeći da su dva podatka iz knjige Jura Krišta "Katolička crkva i NDH", i dva podatka iz moje knjige "Srpski mit o Jasenovcu" netočna. Već sama takva konstrukcija je smiješna, ali to postaje još smiješnije kada se analiziraju same tvrdnje. Ovdje će samo spomenuti kako oni komentiraju Krištovu tvrdnju da je Pavelićeva žena bila židovskog podrijetla. Gabrić i Lasić će ovu dobro poznatu činjenicu "negirati" tvrdeći da "je provjereno da gospođa poglavnikovica ni u ludilu nije bila Židovka". Novinarima *Ferala* nije jasno nešto što vjerojatno jest pučkoškolcima, a to je da tvrdnja da je neko židovskog podrijetla ni u ludilu

nije istovjetna s tvrdnjom da je netko Židov. Pače, govor o židovskom podrijetlu sadrži u sebi implicitno i tvrdnju da dotična osoba nije Židov. (Inače, Ljubica Štefan u knjizi "Stepinac i Židovi" na str. 15 piše "da je dr. Jošua Frank bio Židov, kao i punica dr. Ante Pavelića, tj. majka njegove supruge Marije Lovrenčić, Ivana Herzfeld (r. 1859). Njezina druga kćerka Vera, bila je udana za zagrebačkog Židova Weibergera. Slavko Kvaternik oženio se kćerkom dr. Josipa Franka, Olgom. Sin im je bio Eugen Dido Kvaternik.") Slične naravi su i ostali "dokazi".

Jedan od najzanimljivijih dijelova knjige čini se vaše dugo (čak 41 stranicu) sučeljavanje sa spomenutim srpskim »genocidologom« u emisiji »Most« američkoga Radija Slobodna Europa u srpnju 1998. godine. Vi ste tada bili doista rijedak primjer prilježnja i djelotvorna borca protiv one silne bujice kleveta koje svih ovih godina kod kuće i u svijetu prate Hrvatsku i Hrvate. Zašto smo u tome tako neuspješni i je li moguće u tome išta promijeniti?

U biti radi se o stvarnom razgovoru, dok je u samoj emisiji dana skraćena verzija. Moj dojam je da je razgovor organiziran s uvjerenjem da će ja biti taj koji će biti do nogu potučen, pa je unaprijed dogovoren tiskanje razgovora u Soroševim publikacijama u Hrvatskoj, BiH, Srbiji i Crnoj Gori. Razgovor je tiskan iako je rezultat bio suprotan očekivanom. Zato Bulajić u svojoj novoj knjizi govori o tzv. "Ideologiji genocida Cohen-Pečarić". Kako se poslije moje knjige doista i dogodio jedan genocid - onaj srpski na Kosovu, ispada da su ideolozi tog genocida jedan Židov i jedan Hrvat. Ali slične prirode su i drugi srpski "dokazi" koje veliki svijet podržava.

Slobob - "dobar čovjek"

U *Slobodnoj Dalmaciji* je tada objavljen intervju sa mnom. Također i u *Nacionalu*, s tim što su svi dijelovi u kojima sam afirmativno govorio o politici dr. Tuđmana, izbačeni iz njega. O tome sam pisao u više tekstova:

"Njihova novinarka je htjela zbog rata u BiH izjednačiti predsjednike Tuđmana i Miloševića. Upitao sam je:

- Znači, Vi mislite da su Tuđman i Milošević dijelili BiH u Karađorđevu?
- Da - odgovorila je.
- Dakle, i Vi spadate u one koji vjeruju kako je Milošević dobar čovjek!
- Ne, to nisam rekla. Odakle Vam tako nešto?.
- Pa Vaša tvrdnja o podjeli BiH istovjetna je tvrdnji da je Milošević dobar čovjek.
- !?

- Kako Vi zamišljate razgovor u Karađorđevu? Vjerojatno ovako: Kaže Slobob Franji: Znaš Franjo, ja Ti imam toliko i toliko aviona, toliko i toliko tenkova, toliko i toliko teške artiljerije, toliko i toliko ... A Ti ono imaš nekoliko stotina kalašnjikova koje ste ono skoro prokrijumčarili preko Mađarske, nekoliko topova, dva-tri oklopna vozila koje ste na brzinu sklepali. Ali Franjo. Ja sam Ti, bre, dobar čovek. Evo ruke! Pola Bosne meni pola tebi!

Naravno, kako to često biva, i u ovoj šali ima puno istine. Svima onima koji pričaju o podjeli BiH, Franjo i jest mnogo gori čovjek od Slobe. Pa on im je glavni krivac što im nema Juge. A to javno ne smiju priznati, pa im je priča o podjeli BiH dobar izgovor."

Napomenut ēu da ovu priču nisam mogao objaviti u Hrvatskoj u tzv. Tuđmanovim tiskovinama!

Ima više razloga zbog čega smo neuspješni u borbi za istinu o Hrvatima u svijetu. Prije svega činjenica je da taj svijet kojem želimo dokazati istinu tu istinu ne želi znati jer ona ne odgovara njihovim interesima. Sami Hrvati su naučili hvaliti se time da nikada nisu vodili osvajačke ratove, pa su zaboravili da se to uopće ne kosi s tvrdnjom da je napad najbolja obrana. Također ne treba zaboraviti ni Matoševe riječi da među Hrvatima ima više izdajica nego među svim ostalim europskim narodima zajedno. Ili pak Šenoine da Hrvati znaju biti samo sluge. Teško je, dakle, imati uspješnu promidžbu kada je Hrvatska prepuna Bulajićevih učenika, koji optužuju svako hrvatstvo i hrvatski narod gore od samog Bulajića i drugih srpski Göbbelsa.

Naravno to ne znači da se ne treba i dalje boriti za istinu o nama. Tako su australski Hrvati prošle godine sproveli akciju koja za cilj ima objavljivanje i distribuciju engleske verzije mojih knjiga o Jasenovcu. Međutim, nama je mnogo veći problem što današnje hrvatske vlasti zbog svoje sluganske politike prema svjetskim moćnicima i ne pomišljaju da se bore za istinu o nama u svijetu. Pače, svjedoci smo pokušaja kriminaliziranja i samog Domovinskog rata. Dakle, oni imaju zadaću da slične neistine nametnu hrvatskom narodu kada je u pitanju i tako nešto. Čak i general Stipetić mora svjedočiti kao okriviljenik pred Haaškim sucima za akcije oslobođanja okupiranih hrvatskih teritorija. Samim tim, on posredno priznaje da Domovinski rat nije bio obrambeni. A slična je i formulacija optužbi Gospićanima na čelu s generalom Norcem. Ne čudi onda što cijela državotvorna Hrvatska očekuje da se i posljednji plamičak slobodne javne riječi utrne. Čekaju što će biti sa *Slobodnom Dalmacijom*. Nažalost, naš problem danas nije kako da svijet zna istinu o nama, već kako će je znati Hrvati.

Pošteni i nepošteni četnici

Nedavno sam u *Hrvatsko Slovu* uspoređivao dr. Bulajiću s njegovim hrvatskim učenicima. U vezi s tim objavljen je u *Feralovom Greatest shitsu* slijedeći tekst pod naslovom "Feralova Ravna Gora od gorega": "U stvari, i Puhovski i Pusićka i svi oni koji smatraju da treba detuđmanizirati hrvatsku državu jer je nastala na zločinu nad nekoliko desetaka srpskih civila, što je mnogo užasnije od nekoliko tisuća hrvatskih, samo su dobri učenici dr. Milana Bulajića, koji je mnogo prije njih definirao sve to propagirajući srpski mit o Jasenovcu. Ali, njega ipak treba više poštivati od raznih pusićki, puhovskih i sličnih, jer on to ne radi na uštrb svog naroda. Zato me sve to uvijek podsjeti na pitalicu:

- Znaš li koja je razlika između četnika i Jugoslavena?

- Koja?

- Četnik je pošteni četnik, a Jugoslaven je pokvareni četnik."

Ne čudi što *Feral* nije prenio integralni tekst. Recimo između prve dvije rečenice možete naći i slijedeće:

"Uvjeto da se ponose Domovinskim ratom, mnogi se danas ispričavaju pred svijetom što su živjeli u to vrijeme. U pravu je dr. Andrija Hebrang kada ističe kako je to zato što nisu ni sudjelovali u njemu ili su ideološki duboko suprotstavljeni ideji slobodne Hrvatske. Za to ne treba optuživati Zuroffa. Sviđalo se nama to što on radi ili ne, činjenica je da on promiče interes svog naroda. Bulajić, istina, ne promiče interes svog crnogorskog naroda, već srpskog. Ali, njega ipak treba više poštivati"

Knjiga ukazuje i na doista nevjerojatan fenomen zatajenoga srpskog antisemitizma, osobito u 2. svjetskome ratu, sasvim različitog od permanentnoga potenciranja svih mogućih hrvatskih povijesnih krivnja. Kako u tome sklopu gledate na takav egzotičan detalj kao što je nedavni intervju ratnoga zločinca Slobodana Miloševića jednoma izraelskome listu?

Ništa čudno jer i Izraelci provode ono što je njihov interes. Kako je Milošević samo neuspješan i na kraju i neposlušan izvršitelj želja ili naredbi svjetskih moćnika, zašto mu ne bi objavili intervju. Kako su Srbi oni koji izvršavaju prljave zadaće svjetskih moćnika, oni "ne žele znati" za srpske zločine nad srpskim Židovima. Pogledajte samo kako je tek strašno Bulajić uvrijedio sve Židove. Naime u mojoj knjizi dan je i sljedeći citat: " 'Te iste 1943. godine, kada je Himmler zatražio odvođenje svih Židova u logore, nadbiskup Stepinac ponudio je rabinu dr. Miroslavu-Šalomu Freibergeru da se s obitelji skloni k njemu u nadbiskupski dvor do kraja rata. Poruku je prenio tadašnji nadrabinov tajnik dr. Amiel Shomrony, ali Freiberger je ponuđenu pomoć otklonio rekavši kako će dijeliti sudbinu svojega naroda. Odveden je u Auschwitz i odmah tamo pogubljen.' Ne čudi zato zašto se dr. Shomrony već više od 50 godina bori za istinu o kardinalu Stepincu i zajedno s dr. Igorom Primorcem (profesor na sveučilištu Hebrew u Jeruzalemu, inače emigrant iz Beograda!) i drugima za proglašenje Stepinca pravednikom (na primjer, slično Stepincu djelovao je poglavatar Grčke pravoslavne crkve patrijarh Papandreu Damaskinosu i proglašen je pravednikom).'"

Bulajić to negira pozivajući se na suca iz staljinističkog procesa nadbiskupu Stepincu. A doista je izuzetno ono što je učinio nadrabin dr. Miroslav-Šalom Freiberger: Otklonio je ponuđenu pomoć rekavši kako će dijeliti sudbinu svojega naroda! Zar to nije dostoјno bilo čijeg velikog divljenja? Ne samo Židovi u Hrvatskoj ili bilo gdje u svijetu već svi mi moramo biti ogorčeni na činjenicu što ga je dr. Bulajić opisao tako da se navodno sklonio kao kukavica kod nadbiskupa Stepinca, ne vodeći računa o svojem narodu, a onda je bio ubijen kada je, navodno, nadbiskup Stepinac to želio. Valjda - po dr. Bulajiću - jedan Židov ne može napraviti tako izuzetno djelo kao što ga je napravio dr. Freiberger. Nacisti jesu ubili dr. Freibergera, ali ovo što čini dr. Bulajić je još gore. Njegov postupak je tim morbidniji što on kao svoje "jevrejske suradnike" u svojoj knjizi navodi (str.

814.) "Simona Wisenthala, dr. Bernarda Kleina, dr. Ela Rosenbauma, dr. Eiframa Zuroffa, Aleksandra Mošića i druge". Nije mi poznata nikakva reakcija hrvatski Židova, niti reakcija Bulajićevih suradnika.

Ponosna Hrvatska

Vaša najnovija knjiga nosi rječit naslov »Za hrvatsku Hrvatsku«. U kojoj je mjeri Hrvatska nakon 3. siječnja 2000. doista hrvatska ?

Knjiga je i posvećena uspomeni na dr. Franja Tuđmana, Oca hrvatske države. Čitam nedavno u *Večernjem listu* kako akademik Slobodan Novak kaže: "Ja sam iskreno iskazivao svoje poštovanje ličnosti i djelu osnivača slobodne hrvatske države, Franji Tuđmanu i osjećam duboku zahvalnost tomu hrvatskom velikanu, bez ikakvih naivnih iluzija o njegovoj nepogrešivosti i nadzemaljskoj čistoći, i bez ikakva strančarenja. S jedinim žaljenjem sto mu sudbina nije dala vremena da nam državu zaštiti od globalizacije, onakve kakvu, čini se, priželjkaju veliki, da zaštiti našu nezavisnost od fiktivne Europe, a Domovinski rat od haškoga Usuda i njegove sramotne pravde. U tome sam se još više učvrstio nakon prizemne komunističke hajke na prvoga hrvatskog predsjednika, kojemu ni ovi predavci ni njihovi pajdaši nisu ni do gležanja, i nakon nečasne harange, kakvu u ovoj tužnoj Hrvatskoj nije doživio ni Pavelić." Treba li ovim riječima išta dodati osim možda da nije čudno što je mnogo veća haranga na Tuđmana nego na Pavelića. Pa Tuđman je dobio, a Pavelić izgubio rat. Tuđman je i mrtav stvarna prijetnja pokušaju ponovnog ujedinjenja pod srpskom hegemonijom. Zato se knjiga i zove "Za hrvatsku Hrvatsku", za razliku od ove sluganske Hrvatske kakvu smo dobili nakon 3. siječnja 2001. Hrvatska Hrvatska je ponosna i gorda Hrvatska. Hrvatska kojoj nitko ne bi mogao nametati krivnju za pobjedu i obrambenom i oslobođilačkom ratu. Hrvatsku koja ne bi dopustila da se poništava volja 87 posto birača hrvatskog naroda u susjednoj državi.

- Kako će se u Vašem osobnom slučaju nastaviti Vaš suživot matematike, povijesti i politike ?

Matematika je moj život. Postoji nešto što u svijetu zovu Pečarićeva ili Hrvatska škola u teoriji nejednakosti. Već imam deset svojih doktora, a bit će ih još. Časopis koji smo pokrenuli u Zagrebu, gdje sam ja Editor-in-Chief, ima u Editorial Boardu šezdesetak najznačajnijih znanstvenika u toj oblasti iz cijelog svijeta. Već je - kao jedan od rijetkih hrvatskih časopisa - uvršten u Citation Index, s koeficijentom 0,250.

Slijedeća knjiga koju sam napisao u koautorstvu sa svojom suprugom i jest povjesna. Zove se "Strossmayerova oporuka". Nedavno sam o Strossmayerovom jugoslavenstvu pisao u *Tjednu*. I tu se radi o našem pokušaju razbijanja još jednog mita. Supruga je sada nezaposlena. Teško će ubuduće biti prepoznatljiv u toj oblasti bez njezine pomoći.

Politika? Na prvi pogled izgledat će čudno ako kažem da odgovor na to pitanje ovisi o sudbini *Slobodne Dalmacije*. Naime, ako uspije današnja vlast promijeniti uređivačku politiku u vašem listu i tako ugušiti i posljednje mjesto gdje se može pročitati i poneka kritika na njen račun, značit će da je u Hrvatskoj nastupilo jednoumlje. Jednoumlje su oni stalno i najavljujivali optužujući dr. Tuđmana da je

tako nešto on uveo u Hrvatskoj. Inače u velikosrpskoj politici osnovno je pravilo: optuži protivnika za ono što sam radiš ili namjeravaš raditi. Hoće li ovi naši Bulajićevi, bolje reći srpski učenici ustrajati na primjeni naučenog? Recimo Tuđmana su optuživali da krivotvori izbore. Sadašnja vlast sada samo bježi od izbora ukidajući Županijski dom Sabora. Hoćemo li doživjeti i istinsko krivotvorenenje? Sve je moguće, jer izbori u BiH i tamošnja interpretacija izbornih rezultata govori da se nešto slično uz blagoslov međunarodnih moćnika može dogoditi i kod nas. Ali neovisno od toga ostaje činjenica da smo dočekali i deset godina živjeli u ponosnoj Hrvatskoj. Poslije toga teško je prihvatići činjenicu da od tebe ponovo hoće napraviti slugu. U svojim tekstovima sam podržavao stvaranje hrvatskog bloka i sigurno će na svaki mogući način pomoći i u borbi za ponovno stvaranje ponosne i gorde Hrvatske - hrvatske Hrvatske. Umjesto da se sa stvaranjem neovisne Hrvatske mogu u potpunosti vratiti svojoj matematici - ništa od toga. Hrvatima je, bar državotvornim, politika doista usud.

S povodom – akademik Josip Pečarić

TKO JE POPIO, A TKO NIJE, KAVU NA STRADUNU?

Dubrovački vjesnik, 16. studenoga 2002.

Razgovarala: KATE ŠUTALO

Vi ste ugledni profesor matematike, ali vaš znanstveni rad pro-širili ste i na područje povijesti, posebice vašeg rodnog kraja Boke kotorske. Često vašem objašnjavanju pojma Boke Kotorske često rabite termine Boka, Zaljev hrvatskih svetaca i u Boki svaki kamen govorí Hrvatski?

- U biti najveći je moj opus u svezi s Drugim svjetskim ratom. I prva moja knjiga bila je *Srpski mit o Jasenovcu* iz 1998. godine. Po njenom objavlјivanju imao sam polemiku s velikosrpskim "genicidologom" dr. Milanom Bulajićem na radiju *Slobodna Europa*. Po općem uvjerenju Bulajić je bio deklasiran, pa je napisao novu knjigu u kojoj je jedno poglavlje posvetio mojoj knjizi i tom razgovoru. To poglavlje je nazvao smiješnim imenom: *Ideologija genocida Cohen-Pečarić*, tvrdeći da su moja knjiga i Cohenova *Srpski tajni rat* dvije najantisrpskije knjige u povijesti. Drugo izdanje moje knjige kao i odgovor na tu novu Bulajićevu knjigu u kome je dan cjelokupan razgovor s Bulajićem, tiskan je 2000. godine. Prirodan nastavak na te knjige je i najnovija knjiga *Brani li Goldstein NDH?*. Naime, posao deklasiranog Bulajića morali su preuzeti istomišljenici u Hrvatskoj. To su učinili otac i sin Goldstein. Prva njihova knjiga *Holokaust u Zagrebu* tiskana je 2001., a najavljuje se cijela serija knjiga o holokaustum u raznim hrvatskim gradovima. Osnov cjelokupnog njihovog rada je želja dokazati da su za progon Židova svugdje u Europi krivi Nijemci, osim u Hrvatskoj gdje su krivlji Hrvati od Nijemaca. Dakle isto što je tvrdio i Bulajić. Tako su po njima ustaše i fašisti i rasisti i antisemiti. Oni su se po njima mogli suprotstaviti Hitleru, a nisu. Kao da se ne radi o državi u nastajanju koja je odmah bila suočena s četničkim i partizanskim ustancima. Zato im je prvi među "revizionistima" dr. Franjo Tuđman koji je prvi raskrinkao takve nebuloze. Upravo se ovih dana Carl Gustaf Ströhm u tekstu *Zabrana izmišljenog neprijatelja* (*Hrvatsko slovo, 8. studenog 2002.*) sjetio jednog svog razgovora s Tuđmanom i naveo predsjednikove riječi: "Znate li koliko je pravih, uvjerenih fašista bilo u Hrvatskoj 1941. godine? Najviše pedeset. Svima ostalima fašizam nije značio ništa – oni su samo željeli neovisnu i suverenu Hrvatsku. Budući da su im tadašnje fašističke sile nudile državu, oni su se preobukli u njihove odore. Da su im Amerikanci, Englezi, Francuzi ili čak Sovjeti nudili hrvatsku državu, oni bi išli s njima." A sigurno je sam početak bavljenjem povijesnim temama bio vezan uz Boku kotorskou, tj. uz činjenicu da je tijekom postojanje Jugoslavija s Hrvatskom u njima izvršen memoricid nad hrvatskim narodom kada su u pitanju Hrvati Boke kotorske i ogromna njihova kulturna baština. Početkom rata malo je ljudi u Hrvatskoj uopće znalo za njih. To pokazuje i termin "Zaljev hrvatskih svetaca" za Boku kotorskou koji spominjete. Ima naših

Ijudi koji misle da sam ja izmislio taj termin, pa čak se znalo dogoditi da se to kaže na nekim tribinama. Naravno, intervenirao bih jer se radi o imenu koji se mnogo ranije pojavljivao u hrvatskom katoličkom tisku. Prvo sam s njim morao upoznati moje Hrvate iz Boke, a potom je Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809" inzistirala na dosljednoj njegovoj uporabi. Danas je taj termin doista poznat u Hrvatskoj. Uostalom, pogledajmo i na zadnjem popisu pučanstva koliko je veliki broj katolika među Hrvatima, a uspjeli su im istisnuti iz svijesti da je Boka kotorska zaljev njihovih svetaca. Kao što znate radi se o vv. Leopoldu Bogdanu Mandiću, blaženicima Ozani kotorskoj i Graciji iz Mula, službenici božjoj Ani Mariji Marović, a ne treba zaboraviti da je i jedan od najvećih papa u povijesti Siksto V. bio podrijetlom iz Boke.

Dubrovnik napadan iz Boke

Jasno je da taj memoricid nad hrvatskim narodom nije mogao biti uspješan kada se radi o vama iz Dubrovnika i okolice zbog samog položaja i stoljetnih veza s Bokom. Zbog toga mi dopustite citirati jedan dio iz moje knjige tj. iz teksta "Kakve su uspomene nakon susreta s Papom ponijeli Hrvati iz Boke kotorske?":

"Ujutro 5. listopada krenuli su natrag. Posjetili su Dubrovnik, grad koji je tijekom Domovinskog rata napadan upravo iz njihove i naše Boke. Oni koji su ga napadali govorili su kako će uskoro piti kavu na Stradunu. Nisu je popili! Hodočasnici iz Boke, baštinici velikog kulturnog naslijeda hrvatskog naroda u Boki, popili su kavu na Stradunu, što su tako dugo priželjkivali. Dubrovčani su ih na Stradunu čekali s glazbom. Bokelji su zamolili da im se odsvira "Lijepa naša", pa dok su je slušali, plakali su, a Dubrovčani su im pljeskali. Potom su se uputili prema granici, no sustigao ih je župan Dubrovačko-neretvanske županije, dr. Jure Burić. Ušao je u jedan od autobusa te počeo govoriti o tome kako su Hrvati Boke kotorske uvijek u mislima Dubrovčana i svih Hrvata te da ih nikad neće zaboraviti. No nije mogao nastaviti svoj govor - zaplakao je. U svim je intervjuiima uvijek spominjao i bokokotorske Hrvate, svojedobno je predložio da dan Dubrovačko-neretvanske županije bude dan sv. Leopolda Bogdana Mandića, dan hrvatskog sveca iz Boke kotorske, iz obližnjeg Herceg Novog. Tako taj dan ostaje kao trajno sjećanje na neraskidivu vezu Dubrovnika i Boke kotorske, Dalmacije i Boke kotorske, odnosno Hrvatske i Boke kotorske."

Suprotno je s tvrdnjom da "U Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski". To je i podnaslov moje knjige *Borba za Boku kotorskiju* iz 1999. godine. Za tu moju izreku tvrdi se čak i da je stara hrvatska narodna izreka. To samo pokazuje da je odigrala veliku ulogu u našoj borbi da se "u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države vrate Hrvati Boke kotorske i njihova ogromna kulturna baština".

Ima još jedna knjiga u kojoj se dosta spominje i Boka. To je knjiga *Strossmayerova oporuka* koju sam napisao zajedno sa suprugom Ankicom i koju je ove godine izdala moja Akademija. Tu se mnogo više raspravlja o tzv. Svetojeronimskoj aferi, vama u Dubrovniku interesantna tema o Srbima katolicima, bolje reći o tome kako se uspjelo od Hrvata u Baru napraviti prvo Srbe katolike, potom Crnogorce katolike. Posebno nas je obradovalo kada nam se javio g. Vladimir Marvučić, pomoćnik Ministra vjera RCG za katoličku vjeru i kazao

nam da je do istih rezultata došao i on. Nadam se da će uskoro upravo on predstaviti našu knjigu u Akademiji, i tako hrvatskoj javnosti skrenuti pozornost i na Hrvate Bara i okolice.

U Vašim radovima često ste se bavili sustavnim odnarođivanjem i iseljavanjem starosjedilaca Hrvata iz Boke kotorske?

- Sigurno je itekako važna tema za Hrvatsku znati kako se vrši sustavno odnarođivanje i iseljavanje iz onih hrvatskih krajeva koji nisu danas u sastavu hrvatske države. Brojkama se sigurno to najjasnije može pokazati pa smo ukazali na činjenicu da se tijekom postojanja prve i druge Jugoslavije broj pučanstva u Boki udvostručio, a broj Hrvata – po zvaničnim popisima – tri puta smanjio. Podatci za velike gradove, tj. usporedbe popisa iz 1910. i 1991. to pokazuju na još drastičniji način. Naravno tu imamo veliki nesklad između podataka Katoličke crkve i ovih s popisa, ali to upravo pokazuje koliko je veliki problem odnarođivanja. Brojke smo koristili i kada je riječ o spomeničkom blagu Crne Gore. Evo priče o tomu iz moje knjige:

"Još kada smo bili primljeni kod ministra Cesara, crnogorska TV je prenijela sliku sa HTV-a uz svoj komentar. Slijedili su napadi na nas. Otišao sam u *Vjesnik* želeći naći tekst za koji sam znao da je izašao u beogradskoj *Ekspres politici*. Umjesto toga našao sam njihove zvanične podatke kako se 40% nepokretnog i više od 2/3 pokretnog spomeničkog blaga današnje Crne Gore nalazi u Boki kotorskoj. Kao da su htjeli da mi olakšaju u objašnjavanju moje priče da тамо svaki kamen govori Hrvatski. Jer to je uglavnom smješteno po katoličkim crkvama, a u Boki su katolici odvajkada bili Hrvati! A kada je, praktično, više od 50 posto spomeničkog blaga te republike smješteno u Boki, kada se tolika hrvatska kulturna baština nalazi u njoj, pa zar zaista može netko biti тамо i ne "čuti" kako to kamenje govori Hrvatski. Ipak znao sam da je memoricid učinio svoje.

Jednom se na hrvatskom radiju u Melbourneu, gdje sam odgovarao na pitanja, javio i jedan Srbin (to znamo po psovki - nije išlo izravno u eter). Inzistirao sam na njegovom pitanju pa ga je voditelj i postavio: 'Javio se jedan naš slušatelj, očito iznenaden Vašom tvrdnjom da je 50% spomeničkog blaga današnje Crne Gore hrvatsko, pa Vas pita ima li тамо što srpsko.' Odgovor je bio: 'Očito me naš slušatelj nije dobro razumio. Ja sam rekao da je toliko po službenim crnogorskim izvorima. A ne daj Bože da me neki moj Hrvat iz Boke čuo da sam ja rekao da je samo toliko! A da je to zaista tako vidljivo je i iz slijedeće priče. Naša bratovština je organizirala predavanje u Zagrebu 'Hrvatska kulturna baština Boke kotorske'. Predavač je počeo svoje predavanje konstatirajući da je teško govoriti o tome jer toga u Boki ima jako mnogo, pa će on govoriti o srpskoj kulturnoj baštini u Boki kotorskoj. Zatim je konstatirao da тамо postoji pet spomenika za koje se smatra da su srpski, a da će on na tom predavanju pokazati da niti jedan od njih nije srpski!'

Kasnije, na mojim čestim nastupima na radio programima australskih Hrvata znali su mi reći: "Bez obzira što te pitaju kaži ponovo ono što si odgovorio onom Srbinu."

Zašto se nije očuvala Jugoslavija

Kako su hrvatski Bokelji djelovali, odnosno kako su se organizirali za vrijeme Domovinskog rata?

- U Boki kotorskoj bilo je najvažnije preživjeti. Međutim, organizirali su se i na razne načine pomagali okupiranim hrvatskim krajevima. O tome i o njihovim stradanjima često je pisao vaš sugrađanin novinar Luka Brailo. Hrvati Boke kotorske moraju mu biti zahvalni na svemu što je učinio za njih. O našoj borbi sam već govorio. U nizu intervjeta u novinama, na radiju i televiziji govorili smo o Hrvatima Boke kotorske, uspjevali dobiti i poneku emisiju o njima i organizirali, zajedno s Filozofskim fakultetom u Zadru dva znanstvena skupa, itd.

Primijetimo još jednu dimenziju te naše borbe. Možda se ona najbolje može vidjeti opet kroz jednu moju izreku, koja je istovremeno i naslov razgovora sa mnom u *Dubrovačkom Vjesniku* 17. veljače 1996.: *Dubrovnik se brani Bokom*. To sam često sam ponavljao i objašnjavao, pa i u tom intervjuu: "Za vrijeme ovog rata neprestano se dokazivalo kako je Dubrovnik hrvatski, umjesto da se stalno ponavlja kako je Boka hrvatska zemlja oduzeta Hrvatskoj. Međutim, to Srbima nije bilo dovoljno pa su htjeli i Dubrovnik. Često sam ponavljao da Srbi "boluju" od dva velika kompleksa: jedan je more, a drugi – hrvatska kulturna baština."

To se moralno raditi zbog toga što je moralno biti jasno da svjetski moćnici znaju o čemu se radi, ali oni su željeli po svaku cijenu, dakle i lažima, očuvati svoje čedo - a tamnicu hrvatskog naroda – Jugoslaviju. To je najočitije kada je u pitanju sud u Haagu koji optužuje Hrvate za agresiju, izmišljajući države na kojima je izvršena agresija (kao što je Republika srpska krajina, iako je po rezolucijama UN-a to okupirano područje RH), oslobođajući čovjeka koji je odgovoran za bombardiranje Dubrovnika, generala Pavla Strugara, a Hrvatska im je kriva zbog "prekomjernog bombardiranja" Knina, itd. Još uvijek nije riješeno pitanje Prevlake, iako znaju da stvaranjem druge Jugoslavije Hrvatska nije imala ni zajedničku granicu sa Crnom Gorom jer je između hrvatske i crnogorske granice bio izlaz BiH na more u Boki kotorskoj. Zauzimaju se za nepromjenjivost granica iz vremena druge Jugoslavije, a čine sve samo da bi Hrvatskoj oduzeli što više, i pokazali Hrvatima da im je bilo bolje u njihovom čedu - Jugoslaviji. Sve je to zbog toga što su priznanje RH doživjeli kao izgubljene bitku, a nikada nisu odustali od obnove nekakve četvrte Jugoslavije/ Zapadnog Balkana.

Svjesni su i toga da im se i sada, kao i 1991. kada su pomagali agresiju na Dubrovnik i Hrvatsku, plan može ostvariti samo ako uspiju neutralizirati hrvatski narod – podijeliti ga. Samo od nas ovisi hoće li uspjeti. Hoćemo li opet umjesto hrvatskog mora imati "naše more". Hoće li opet Srbi biti gazde u Hrvatskoj?

Hrvati u Tivtu

Nakon 64 godine Hrvati u Boki, odnosno u Tivtu, ponovno su na izborima nastupili s vlastitim političkim programom.

To se i moglo jedino dogoditi u Tivtu. Tamo je 1910. bilo 95 posto Hrvata, a na popisu iz 1991. samo 23 posto. Međutim, ni to nije mala brojka pogotovo ako znamo da ima puno onih koji su se bojali izjasniti kao Hrvati. Iako se puno Hrvata iselilo vjerojatnoće na slijedećem popisu biti više Hrvata. Jer imamo državu. Ti

ljudi su izuzetno hrabri. Ne, gledajući sadašnji trenutak. Ali, ne daj Bože, da u Crnoj Gori opet pobijedi četnička opcija. Ja volim kroz dosjetke objašnjavati stvari, pa moje Hrvate u Boki uspoređujem s onima iz Hercegovine: Znate li koja je razlika? Pa, kada bi Hrvatu iz Boke netko rekao da je ustaša, prvo bi od njega pobegli svi Hrvati. A kada bi to rekli nekom Hercegovcu, postao bi narodni heroj. To i nije čudno kada znate koliko je malo naših ljudi ostalo u Boki i kakvim je pritiscima izloženo. Zato je bilo pravo zadovoljstvo upoznati mnoge naše Hrvate iz Boke, pogotovo iz Tivta, koji su ostali uspravni i ponosni u svom Hrvatstvu. Ti su i polučili uspjeh na nedavnim izborima.

A onih drugih ima i u Hrvatskoj. Nemajući državu kod naših ljudi se nekako usadilo sluganstvo. Još je Šenoa rekao da Hrvati znaju biti samo sluge. Neki od naših ljudi u Boki misle: "Bolje da budemo skupa u zajedničkoj državi". Što će reći: "Bolje da polagano propadamo svi, a ne samo mi". Neki su pod utjecajem ideologija izgubili svaki kompas. Nedavno sam i ja bio napadnut iz "Hrvatskog građanskog društva" iz mog rodnog Kotora zbog mojih povijesnih radova. Valjda misle: "Zahvaljujući vama ljudi iz Hrvatske znaju za nas, dobili smo i konzulat, ali sada se promjenila vlast, došli su naši drugovi i vi nam više ne trebate." Moja sestra se dosta angažirala oko stvaranja tog društva. Tako je dobila materijale u kojima se na smiješan i uvredljiv način komentira moj rad. Valjda su mislili da neće pročitati, a oni će moći tvrditi kako eto i ona misli o svom bratu isto što i oni. Doista ružno. Prevarili su se jedino što je ona pročitala i poslala mi. Raščlambu tog njihovog napada dao sam u tjedniku *Fokus*. Poslao sam i našem Konzulatu u Kotoru, koji i postoji najviše zahvaljujući radu Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809." Slučajno ili ne, moja sestra ove godine nije iz Konzulata pozvana na Dan državnosti.

Nekako je taj napad prethodio ovim današnjim napadima na moju knjigu *Brani li Goldstein NDH?*. Vjerljivo će biti nesretni kada čuju da za razliku od njih Dubrovčani znaju da tijekom rata nikada nisam zaboravljao na njih, iako i nisam imao puno šanse govoriti. Gospodin Božo Vodopija je svoju emisiju o Hrvatima Boke kotorske svojevremeno i počeo razgovorom sa mnom. I završio je na isti način našavši me u Adelaideu (Australija) u četiri sata ujutro i snimio intervjup. Na mom nedavnom predavanju *Sramotni sud u Haagu* bilo je nazočno nekih 250 slušatelja, što bi i za Zagreb bio impozantan broj (recimo najviše ih je bilo na predstavljanju moje knjige s istim nazivom - oko 800). Očito puno je ljudi u Hrvatskoj koji pozdravljaju moj nematematički angažman. To na "špici" u Zagrebu znaju komentirati: "Akademik Pečarić je jedini hrvatski akademik koji javno priznaje da je Hrvat." Naravno, znaju oni da ja nisam jedini, ali žele to što kažu reći duhovito.

Posebno sam ponosan zbog toga što sam neke od ljudi koji su sudjelovali na ovim izborima u Tivtu spominjao u svojoj knjizi, dajući im podršku i diveći se njihovom radu.

Neovisna Crna Gora – lakše Hrvatima

Kakva bi po Vama mogla biti budućnost Hrvata u Boki, odnosno čitave Boke kotorske?

- Naravno, to je tjesno povezano sa sudbinom Crne Gore. Ako pobijedi crnogorska opcija i Crna Gora postane neovisna država onda će i Hrvatima biti mnogo lakše. Jer neovisna Crna Gora mora biti okrenuta Europi i Hrvatskoj. U njoj će prava Hrvata biti zaštićena i ne bi se trebalo bojati i za njihovu sudbinu i za sudbinu ogromne hrvatske kulturne baštine u njoj. Naravno, to ne znači da Hrvatska ne mora ispunjavati ono što po Ustavu i mora. Brinuti se za Hrvate i u Bosni i Hercegovini i u Srbiji i u Crnoj Gori. Na žalost vidimo da današnja hrvatska vlada to ne radi kada su u pitanju Hrvati u BiH, dakle odgovor na vaše pitanje je veoma kompleksan. Pogotovu zato što smo svjedoci činjenice da oni svjetski moćnici koji su pomagali velikosrpsku agresiju i njihove zločine i danas vode glavnu riječ u rješavanju problema na ovim prostorima. Bolje reći sudjeluju u stvaranju i nerješavanju problema na ovim prostorima. Oni žele vratiti sve na početak tj. vratiti nas u nekakvu zajedničku državu. Već je uvelike u tijeku stvaranje "zajedničkog kulturnog prostora", na vidiku je carinska unija, a do države ponovo sa Srbima kao gazdama jedan je korak od toga. U takvom scenariju pravo pitanje je kakva je budućnost Hrvata uopće.

**D. JELČIĆ I J. PEČARIĆ, POVIJESNI
PRIJEPORI, ZAGREB, 2006.**

**NAŠA JE POVIJEST OBILJEŽENA TEŠKIM KUŠNJAMA I POUKAMA
BOKELJSKI HRVATI PRIŽELJKUJU INSTINSKU
DEMOKRACIJU**

Na tribini "Položaj i perspektive Hrvata u Srbiji i Crnoj Gori"., a koju je priredilo Hrvatsko slovo – Hrvatska kulturna zaklada, stanje u Crnoj Gori predstavili su akademik Josip Pečarić i Dalibor Burić, predsjednik Hrvatske građanske inicijative. Objavljujemo sažetak izlaganja akademika Pečarića

Nekome tko živi u Zagrebu nezahvalno je govoriti o položaju i perspektivi Hrvata u Srbiji i Crnoj Gori. Zato treba ući u povijest Hrvata Boke kotorske u 20. stoljeću. Prošle godine u okviru Jadranskih studija Pomorskog muzeja u Orebici tiskana je knjiga *Hrvati Boke kotorske*. Pod uredništvom prof. dr. Stjepana Obada u knjizi su objavljeni radovi sa Znanstvenog skupa o Hrvatima Boke kotorske održanog 1996. u Zadru. Profesor Obad je na nedavno održanom Tjednu Hrvata Crne Gore predstavio knjigu dr. Miloša Miloševića, admirala Bokeljske mornarice. Tom prigodom je izrazio želju da se knjiga *Hrvati Boke kotorske* predstavi i u Kotoru.

Međutim, kasnije smo doznali da knjiga neće biti predstavljena jer u njoj postoje neki tekstovi koji nisu "podobni". Mojoj rodbini u Kotoru rečeno je da se radi o tekstu *Hrvati u Boki kotorskoj u Kraljevini Jugoslaviji* koji sam napisao u suradnji sa svojom suprugom – inače profesoricom povijesti. Što je to tako strašno u tom tekstu iz 1996. godine?

Počinje sa iznošenjem činjenica o stvaranju prve Jugoslavije uz komentar:

"Novostvorenu državu sjajno opisuju riječi kralja Aleksandra: '...stvor'mo Srbiju velikom, da obuhvati sve Srbe i Jugoslovene, da stvorimo silnu i jaku Jugoslaviju'." Citat je uzet iz *Glasnika Narodnog Univerziteta Boke kotorske*, Kotor, 30. 12. 1934., br. 2, str. 2.

Potom su dani poznati podatci iz popisa pučanstva iz 1910. godine iz koga je vidljiva hrvatska većina u glavnim gradovima Boke, kao i ono što profesor Ljubo Boban navodi o igramu oko ustava, tj. kako je Boka odvajana od Dalmacije i Hrvatske.

Međutim, dr. Franko Mirošević u tekstu *Osvrt na neke političke veze Južne Dalmacije i Boke kotorske 1918-1929.*, objavljenom u istom zborniku piše (str. 164-165):

"U našoj historiografiji i publicistici obično se konstatira da je Boka kotorska otrgnuta od Dalmacije i Hrvatske nakon donošenja Vidovdanskog ustava i Uredbe o podjeli zemlje na oblasti od 22. lipnja 1922. godine. Međutim, istina je da je ovaj teritorij Hrvatskoj oduzet još 1920. godine. Inicijativu za izdvajanje Boke kotorske od Dalmacije dali su radikalni Boke kotorske na čelu s Mirkom Komnenovićem, svesrdno potpomognuti od istaknutog radikalског vođe Ljubimira (Ljube) Jovanovića, rodom iz Kotora. Oni su početkom 1920. godine uputili tadašnjem ministru unutrašnjih poslova, Svetozaru Pribičeviću zahtjev da se Boka kotorska izdvoji iz sastava Dalmacije i pripoji crnogorskim okruzima. Na odluku se nije dugo čekalo. U rujnu 1920. ona se već nalazila u sustavu crnogorskih okruga.

Saznavši za spomenutu odluku, studenti Boke kotorske u Zagrebu i Beogradu prosvjeduju, ali bez ikakvog rezultata. Odluci se snažno suprotstavilo vodstvo Hrvatske pučke stranke (HPS) u Dubrovniku. Traganje Boke kotorske od hrvatskog nacionalnog bića bilo je nelegitimno kao što je nelegitimno bilo i kasnije donošenje kraljeve Uredbe o podjeli zemlje na oblasti jer je, prema odredbi članka 135 Ustava iz 1921., upravnu podjelu države trebalo utvrditi zakonom. Zakon o teritorijalnoj i upravnoj podjeli zemlje na oblasti Narodna skupština nije donijela jer su postojale."

Bokeljska mornarica je hrvatska

Smeta li možda ovo:

"Najznačajniji događaj za Hrvate Boke, prije Radićeva ubojstva, zbio se 1925. godine - proslava tisućite obljetnice Hrvatskog kraljevstva. Tom prigodom su Hrvati grada Kotora postavili ploču na katedrali Sv. Tripuna. Ova ploča je od tada mnogima trn u oku, i od tada bilježimo stalne pokušaje da se ona ukloni ili da se postavi još jedna koja bi katedralu na neki način povezala sa srpsvom. Tri godine kasnije odred *Bokeljske mornarice* sudjeluje na pogrebu Stjepana Radića u Zagrebu."

To očito pokazuje da je Bokeljska mornarica hrvatska, a nekim i danas smeta što se ona u Hrvatskoj naziva hrvatskom bratovštinom.

Sustavno su prikazane podjele te države i u svim je Boka bila odvojena od Dalmacije, a 1929. to je i Dubrovnik. To je komentirano tezom, koju sam više puta ponovio, o velikosrpskim kompleksima mora i hrvatske kulturne baštine. Potom je dano sjećanje ing. Heliodora Prelesnika kako se provodilo unitarističko i integralno jugoslavenstvo pa se hrvatski udžbenici iz povijesti i jezika zamjenjuju srpskim, osobito stručno nazivlje i leksik.

Ne sumnjam da nekim čudnim Hrvatima u Boki danas ponajviše smeta ovaj dio tog teksta:

"U tom absolutističkom periodu treba posebno istaći rad hrvatskih povjesničara – svećenika: Iva Stjepčevića, koji je 1930. godine u Zagrebu tiskao iznimno značajnu povjesnu raspravu *Prevlaka*, kao i Pavla Butorca. Nasuprot ovoj dvojici i cjelokupnom svećenstvu, djelovali su biskup kotorski Uccellini i župnik prćanjski don Niko Luković. Vjerojatno je po don Niki Lukoviću najznačajniji događaj koji se 1925. dogodio u Boki dolazak kralja u ovaj grad. Evo kako ga on opisuje (Don Niko Luković, *Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj i Boka, Glasnik narodnog Univerziteta Boke kotorske*, Kotor, 30. 12. 1934., god. 1., br. 2, str. 2-3):

'Činilo se, da naše more treperi od radosti, da naša brda veselo drhću, da se nebo sa zemljom grli (...). Ulazak kralja Aleksandra u drevni Kotor, 'grad Kraljeva', bio je triumf nad triumfima. Ova brda koja izgledaju u jesenjoj atmosferi kao od čelika, odzvanjala su grmljavinom topova sa jedinica naše ratne mornarice. Zvona sa svih crkava širila su vazduhom milozvuk, a narod je bio suze radosnice.' A evo kako u istom članku piše o biskupu Uccelliniju: 'Stari rodoljub biskup dočekuje prvog jugoslovenskog Kralja u posvećenim odeždama na vratima historijskog hrama sv. Tripuna, koji je vidio Njegove predhodnike iz Doma Nemanjinina. Zanosno Ga pozdravlja, potsjeća Ga na historijske veze Kotora sa sredovječnom Srbijom i na koncu sav rasplakan od ganuća, kliče kao starac Simeon na ulazu u jerusolimski hram: 'Sad otpusti, Gospode, slugu svoga u miru, jer vidješe oči moje spasenja, koje si pripravio narodu mome'. Kralj Vitez je bio duboko dirnut, ne manje nego li kada je ulazio u carsko Skoplje (...). Dobro nam je poznato koliko je cijenio i volio preuzv. biskupa Uccellinia. Za njegove velike zasluge na kulturnom i nacionalnom polju odlikovao ga je umjetničkom bistom, koja resi kraljevski Dvor na Dedinju. Tako nije odlikovao ni jednoga živućeg Jugoslovena. **Biskup je neobično ljubio svoga Kralja. O Njemu je uvijek sa ganućem i divljenjem govorio. Vijest o tragičnoj smrti ljubljenog Vladara potresla je dušom starca nadbiskupa. On piše da je ovo za njega najteži udarac u životu, koji neće nikada preboljeti. Za pokoj Njegove duše moli se dnevno, i moliće se, dok mu još preostaje daha, 'jer Ga je postavio među svoje roditelje'.** Kada sam nazad nekoliko dana bio kod njega na Lopudu, rekao mi je kroz plač, da je Kralj Svojim mukotronim životom za najviše ideale i Svojom smrću zavrijedio, da Ga Gospod okruni krunom svetih Mučenika (...). Zločinci su ubili Kraljevo tijelo, ali nijesu Njegov duh, koji će kroz vječnost biti čuvar Jugoslavije (...)." Stoga i ne čudi da je u Lukovićevu Prćanju i postavljen spomenik kralju Aleksandru 3. ožujka 1935., a don Niko Luković je tada govorio o "herojskom životu" i

"mučeničkoj smrti" svoga kralja – "tvorca Jugoslavije", i tom prigodom izgovorio i sljedeće (*Glasnik narodnog univerziteta Boke kotorske, Kotor, 30. 3. 1935.*, br. 1-3, str. 15-16): "Danas se kunemo Bogu dobrome i velikome 'pred svjedocim' planinam' visocim natopljenima suzama i krvlju da ćemo čuvati Kraljev amanet 'Čuvajte mi Jugoslaviju'. I zaista, don Niko Luković je to radio do kraja svog života, pa je u drugoj Jugoslaviji bio i narodni poslanik! Ne čudi onda što i sugestije nekih uglednih bokeljskih Hrvata Katoličkoj crkvi da svoja imanja podijeli obiteljima hercegovačkih Hrvata s mnogo djece, nisu imale odziva."⁵³

Jasno je da slične podjele postoje i danas. Kako među Hrvatima u Hrvatskoj, tako i među Hrvatima u Boki kotorskoj. Don Niko Luković je mnogima i danas uzor, a bolje je da oni naivniji ne znaju za ovakve tekstove!

Slijede podaci s izbora 1938. godine prema knjizi dr. Toma Jančikovića: *Hrvati u izborima 11. prosinca 1938.*, Zagreb, 1939., kao i o onima u Boki. Hrvati su tada dobili većinu u mjestima Muo, Prčanj, Stoliv, Lastva, Perast i Dobrota, a znatan je broj glasova dobila HSS i u općini Kotor i Herceg Novi. Usljedile su odmazde i tada, ali posebice s dolaskom komunista. Opisana je sudbina Andela Markovića, predsjednika kotarske organizacije HSS-a, zastupničkog kandidata iste stranke na skoro svim državnim izborima i načelnika Općine Lastva koga su strijeljali partizani. Vjerojatno mu je uzeto za zlo i to što su mnogi bokeljski Hrvati željeli da Boka uđe u Banovinu Hrvatsku. I to ne cijela Boka već samo dio do Trojice iza Kotora.

Potom se navodi slijedeće prema tekstovima Vatroslava Murvara, *Boka kotorska i srpski pisci, Hrvatska revija*, 41, Zagreb, listopad 1991., 1-2, str. 60-79 i Ilike Perušine, *Boka kotorska i pobuna ratne mornarice: Uz 60. godišnjicu pobune, 1.-3. siječnja 1918.*, *Hrvatska revija*, 28, 1978., str. 302-309):

"Još i prije izbora 1938. dogodio se jedan značajan događaj za Hrvate Boke kotorske. Naime, 7. siječnja 1938. imenovan je za kotorskog biskupa Pavao Butorac (rođen 26. ožujka 1888. u Perastu, a zaređen za svećenika u Zadru 1910.) koji je bio, kako kaže Vatro Murvar, 'ne samo jedan divni spiritualni i intelektualni gorostas, nego je u isto vrijeme jedan od najsuvremenijih učenjaka hrvatske povijesti s posebnom specijalizacijom u području Boke kotorske i starodrevne Dubrovačke Republike'. Važan događaj je i zbog toga što je postojala želja da se poslije jugoslavenski i antihrvatski orientiranog biskupa Uccellinija, doveđe isti takav don Niko Luković (tako Ilija Perušina piše: 'Čuditi se je 'moralu' jednog katoličkog svećenika, pa i ako se radi o samom don Niku Lukoviću. Ovako držanje i pisanje može se jedino pripisati očaju čovjeka, kojemu kao miljeniku biskupa Uccellini-a nije se ispunio san, da se uspne na stolicu kotorskog biskupa. Da se ovo zlo spriječi, uprave svih hrvatskih općina u Boki, pa i ona rodnog mjesta don N. Lukovića, izabrane voljom naroda, bile su poduzele korake, da se za kotorskog biskupa imenuje don Pavla Butorca. To su i postigli, što im osjetljivi Luković nije nikad oprostio.') Na poziv biskupa Butorca nadbiskup Alojzije Stepinac posjetio je 1941. god. Kotor da bi prisustvovao tradicionalnim

⁵³ Boldom je dan dio teksta koji nije objavljen.

svečanostima sv. Tripuna. 'Kotor kao što i sva druga mjesta Boke, oduševljeno su pozdravili u svojoj sredini hrvatskoga metropolita, koji je mogao odati priznanje spomenicima katoličke tradicije Boke.' Posljedni navod je iz teksta: *Preuzvišeni Ordinarij u Dubrovniku i Kotoru, Katolički list*, br. 6, Zagreb, 6. veljače 1941.

Hrvati su "pokatoličeni Srbi"

Članak završava s još dva citata iz "nepodobne" literature. Prvi je iz gore spomenutih tekstova Murvara i Perušine:

"Tako je, na primjer, prof. Predrag Milošević 1940. god. u Srpskom kulturnom klubu u Beogradu održao predavanje, te je između ostalog rekao 'da su katolici, koji tamo žive, nasilnom ili vjerskom propagandom pokatoličeni Srbi za vrijeme vladavine Venecije, i da je taj srpski živalj stao identificirati katoličku vjeru s hrvatskom, jer da je Austrija, kao i prije nje Venecija, u Boki kotorskoj na sve moguće načine rušila pravoslavnu većinu'. Beogradskom profesoru je 'riskirajući svoj život i položaj' odgovorio sudac u Boki kotorskoj Vicko Lazzari. Perušina u spomenutom članku kaže: 'Poznata srpska nezasitost i pohlepa za tuđim krajevima, bacila je oko ... i na našu Boku kotorskiju, još mnogo prije od jugokomunističke aneksije iste. Danas pak užurbano, (...) upravo se natječu u posrbljavanju hrvatske Boke.' Ovim Perušinim riječima nemamo što dodati ni danas!"

Drugi citat je sjećanje Maksa Luburića na to kako je general Ante Moškov doživio to da je Boka Rimskim ugovorima postala dio Italije.

Jasno je da se mnogim jugonostalgičnim Hrvatima spomenuti citati neće svidjeti. Mnogi od njih su crvenu boju zamijenili žutom, ali im je "liberalizan" istovjetan totalitarizmu. Recimo, kada sam negativno komentirao konkretne stavove dr. Iva Goldsteina, nije pokušao osporiti moj tekst već me je proglašio antisemitom. Ili, na moj prošlogodišnji intervju u *Slobodnoj Dalmaciji* odgovorili su otac i sin Goldstein tekstrom "Akademik Pečarić uporno laže" u kome su su polemizirali s citatom koji su sami izmislili i pripisali ga meni i zaprijetili: "Potrudit ćemo se da njegove laži ne postanu istinom." Treba li spomenuti da moj tekst "Lažu Goldsteini i to im je od Boga dano" *Slobodna Dalmacija* nije objavila. Inače oba Goldsteina predstavljaju tipične primjere onih koji se bave - kako je to Miroslav Tuđman definirao – "traljavom" znanosti, tj. **"legalisti". Za razliku od tzv. "revizionista"**. Kako je ta jugoslavenska historiografska paradigma, tj. "traljava" znanost, još uvijek preovladajuća i u Hrvatskoj, ne treba se čuditi što se u Kotoru nije mogao promovirati ovaj Zbornik Pomorskog muzeja u Orebiću.

Za usporedbu treba dati primjer kako to rade tzv. "revizionisti". Za to je doista zgodan primjer knjigu *Globalizacija i identitet*, UHIP, Zagreb, 2004. U knjizi koju izdaju tzv. desničari, tj. državotvorni Hrvati ima i tekstova "ljevičara". Tako je na jedan od tih tekstova – onaj Jurice Pavičića – kritički komentar *Postoje li uopće Hrvati u Hrvatskom slovu*, 11. lipnja 2004. dao Zoran Vukman. Spomenut ću da u istoj knjizi možete naći i moj tekst, ali i tekst dr. Iva Goldsteina. Tako to rade "neliberalni" "desničari"! Na tekst odgovaraju tekstrom, a – ponovimo – moj odgovor na laži Goldsteinovih nije mogao biti objavljen tamo gdje po zakonu morao biti objavljen!

S druge strane smiješno je da tekst kakav je naš iz 1996. godine bude razlog ne-predstavljanju Zbornika u Kotoru. Pa sve iz našeg članka ušlo je kroz druge tekstove u moju knjigu: *Borba za Boku kotorsku*. A ona se čita u Boki!

Evo što mi je napisao jedan student iz Boke, upravo nedavno:

"Dragi dondo Jozo,

ispričavam se ako sam bio previše intiman s dragi dondo ali to proističe samo iz osjećanja koje je u meni probudilo čitanje Vaše knjige *Borba za Boku kotorsku*. Prije svega da se predstavim - ja sam Hrvat iz Boke zovem se (...) i student sam (...) u (...) (redoslijed je važan). Pišem Vam ovo pismo prije svega da Vam se zahvalim na svemu što ste uradili i što radite za Boku. Znam da bi lakše bilo: jednostavno zaboraviti, kao što su mnogi - opet hvala što Vi niste. Hvala Vam što ste otrgnuli od zaborava velikane kao što su Vjenceslav Čižek ili Luka Brajnović. U dijelu kako su komunisti prodali... odgovorili ste mi na to kako je bilo zakonski omogućeno otklanjanje opasnosti kakva su bili hrvatski intelektualci za projekat - zaliv Nemanjića.

(...)

Situacija u Boki je naizgled bolja: otvaraju se udruge, političke stranke i kulturna društva s predznakom: hrvatski. Naizgled - jer treba vidit kako će to biti prihvaćeno ali prvi korak je napravljen (uzgred i to zahvaljujući Vama). Na kraju bih Vas želio pozdraviti i reći da bih vas puno želio upoznati i da bi za mnoge u Boki bila čast imati vas barem u posjetu!"

Sada je upravo u tisku nastavak na tu knjigu: *U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski*. A da se nije ništa promijenilo u onome što misle Srbi, dakle ni ono što je govorio prof. Predrag Milošević 1940. god. u Srpskom kulturnom klubu u Beogradu, vidjet će se iz dijela u kome dajem svoju e-mail prepisku sa Srbima iz Boke uz komentar:

"Zašto je ova prepiska sa Srbima u Boki ušla u ovu knjigu? Na to je najbolje odgovorio već spomenuti student iz Boke: 'Ideja da prepiska sa Srbima iz Boke uđe u novu *Borbu za Boku* čini mi se odlična. Dobro je da je mnogi pročitaju a pogotovo oni Bokelji (a vjerujte tu mislim i na neke vrlo istaknute koji su **na moje pitanje što misle o vama - oni naravno nisu znali da ja Borbu za Boku držim na kantunalu umjesto druge jedne** - počeli priču o ultranacionalistu, desničaru i tako dalje, na moje veliko iznenadenje, jer tko god pročita forum na netu (neki hrvatski ne sjećam se) gdje ste Vi bili gost i odgovarali na pitanja ne može takav zaključak izvesti ni u ludilu (ako ništa drugo)."

Naravno, moj mladi Hrvat iz Boke je optimista. Sve to znaju ti naši Hrvati kojima sam i ultranacionalist i desničar. Ali njih su odavno naučili da su ustaše čim iole razmišljaš kao Hrvat. A u nekim godinama teško se je promijeniti. Hrvati nalaze svoj oslon i rade za slobodu i za istinu. U tome im je snaga.

J. Pečarić, "Hrvatsko slovo", 16. srpnja 2004.

BOKELJI SU DIO JEDINSTVENOGA KORPUSA HRVATSKOG NARODA

Akademik Josip Pečarić rođen je u Boki kotorskoj. Ugledni je hrvatski i svjetski matematičar koji danas živi u Zagrebu. Pored svoje znanstvene aktivnosti prof. Pečarić poznat je i po svojoj publicističkoj djelatnosti. Autor je ili koautor niza novinskih tekstova i povijesnih članaka, prvenstveno vezanih za položaj Hrvata u Boki kotorskoj.

Kamen koji govori hrvatski

- Akademičke Pečarić, nakon svoje knjige "Borba za Boku kotorskiju" pripremate, novu knjigu koja će se, također, baviti problematikom Hrvata u Boki? O čemu je riječ?

Upravo je ovih dana ta knjiga tiskana. Njezin je naziv "U Boki kotorskoj svaki kamen govori – hrvatski". Knjiga je povećena jednom mom prijatelju – generalu Slobodanu Praljku! Uz posvetu je tiskano ono što sam mu napisao onog dana kada je otišao u Haag: "**Generale, skupili su hrabrosti suočiti se s Tobom. Doista se ponosim time što mogu reći da si mi prijatelj.**" (Akademik Josip Pečarić, Zagreb, 5. travnja 2004.)

Podnaslovom knjige "Borba za Boku kotorskiju 2" istakao sam činjenicu da i ova knjiga sadrži, kao i prva, sakupljene tekstove o Boki. I dok sam u prvoj sakupio samo vlastite tekstove, ovdje ima i mojih koautorskih tekstova, najviše sa suprugom Ankicom, koja je diplomirala povijest. U prilogu knjige "Razgovorima u borbu za Boku kotorskiju" dani su razgovori i s drugim Bokeljima iz Hrvatsku, prvenstveno s dugogodišnjim predsjednikom Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" iz Zagreba prof. dr. sc. Zvonimirovom Janovićem. Istini za volju, između ove dvije knjige tiskana je i knjiga koju sam napisao sa suprugom "Strossmayerova oporuka", HAZU, Zagreb, 2002., koja također sadrži niz tekstova o Hrvatima Boke, ali i o Hrvatima Bara. A tekstove o Hrvatima Boke kotorske stavljao sam i u drugim mojim knjigama.

- U kojim ste sve časopisima i novinama objavljivali članke o Boki, kakav je bio njihov odjek i tretmana? I, zašto ste se, konačno, odlučili objaviti ih kao knjigu?

Objavljivali sam sam ili u koautorstvu u "Časopisu za suvremenu povijest" (Hrvatski institut za povijest), "Zadarskoj smotri", "Mostariensiji" (časopis za humanističke znanosti Sveučilišta u Mostaru), "Dubrovniku" (časopis za književnost i znanost), "Tekstilu", "Hrvatskom iseljeničkom zborniku" i zbornicima sa znanstvenih simpozija. Pisali feljtone u novinama, ali i mnogobrojne članke po raznim novinama. Cilj je bio ispuniti osnovnu zadaću koju je sebi postavila naša Bratovština. Naime, u Hrvatskoj je prije 15-20 godina malo ljudi uopće znalo za Hrvate Boke kotorske, pa je naša osnovna zadaća i bila povratak Hrvata Boke kotorske i njihove velike baštine u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države. To je bila ta naša "borba za Boku kotorskiju". Sa odjekom sam zadovoljan. U Hrvatskoj se danas mnogo više zna o nama, kažu

da smo i najzaslužniji što postoji Hrvatski konzulat u Kotoru. Meni su najdraže neke reakcije iz Boke. Tako mi je jedna Bokeljka posvetila svoju lirsku prozu:

"Vaša knjiga me ganula i smatram je velikim i važnim događajem za bokeljske Hrvate, kao i moj lični osjećaj pripadnosti hrvatskom narodu, jer kao što kažete u Proslovu da 'kad svi zašute, kroz kamen govori - hrvatski', tako je kroz Vaše riječi i nastojanja dobilo svoj glas i potvrdu postojanja ono hrvatsko u nama koje smo usisali u djetinjstvu i nosimo u srcima, a koje postoji samo u vremenu iako ga već dugo nema u prostoru (...)".

A jedan student iz Boke mi piše kako moju knjigu "drži na kantunalu umjesto jedne druge".

Uvijek je dobro okupiti sve tekstove vezane uz neku problematiku u jednu knjigu. Brat, koji je sigurno pročitao sve moje članke, kada je video najnoviju knjigu i komentirao: "Nisam znao da si toga napisao o Boki."

- **Vi ste po struci matematičar. Otkuda interes za tako marnim bavljenjem publicistikom, osobito hrvatskom poviješću?**

Kada ti je domovina izložena agresiji, onda se moraš suprotstaviti ili puškom ili perom. Ili nisi čovjek!

Brani li Goldstein NDH?

Činilo mi se da od mene s puškom u ruci i ne bi bilo neke koristi pa sam to radio s perom. Istina, prvo sam javno nastupao i dugo je trebalo da povjerujem onima koji su tvrdili da ja, iako sam matematičar, trebam i napisati to što govorim. Mnogi su govorili i pisali o toj neobičnoj pojavi matematičara u povijesti, publicistici i novinarstvu. Počasni sam član Udruženja novinara Republike Hrvatske. Upravo mi se ovih dana javio moj dragi prijatelj Stjepan Selak iz Sežane, i kaže kako mu se posebno svidio tekst našeg poznatog odvjetnika i publiciste Željka Olujića "Matematičar u povjesnici", ("Hrvatsko slovo", 15. veljače 2002.), koji je umjesto pogovora stavljen u moju knjigu "Brani li Goldstein NDH?". Meni je posebno drago ono što je baš u svezi s tom knjigom napisao akademik Dubravko Jelčić u "Hrvatskom slovu", 19. srpnja 2002. Naime, on je tvrdio da moja knjiga nije povjesna knjiga već matematička, samo je objekt proučavanja jednog matematičara bila knjiga iz povijesti.

- **Nakon tolikih promjena na hrvatskoj političkoj sceni, kakvo je danas stanje Hrvata u Boki? Kako se hrvatska Vlada odnosi prema Hrvatima Boke?**

Sigurno bi bilo bolje da Vam na ovakva pitanja odgovara netko iz Boke, mada mi je jasno zašto me to pitate. Evo kako o tome piše gore spomenuti student iz Boke, a što je dano u Proslovu knjige:

"Situacija u Boki je naizgled bolja: otvaraju se udruge, političke stranke i kulturna društva s predznakom: hrvatski. Naizgled - jer treba vidjet kako će to biti prihvaćeno ali prvi korak je napravljen (uzgred i to zahvaljujući Vama)."

Sigurno bi Vam izvrstan sugovornik bio g. Dalibor Burić, predsjednik Hrvatske građanske inicijative, koji je nedavno o tome govorio na tribini "Položaj i perspektive Hrvata u Srbiji i Crnoj Gori", a koju je priredilo Hrvatsko slovo – Hrvatska kulturna zaklada.

Dobar dio mog izlaganja na toj tribini "Boke hrvati priželjkuju istinsku demokraciju" objavljen je u "Hrvatskom slovu", 16. srpnja 2004. Naime, prošle godine u okviru Jadranskih studija Pomorskog muzeja u Orebiću tiskana je knjiga "Hrvati Boke kotorske". U knjizi su objavljeni radovi sa Znanstvenog skupa o Hrvatima Boke kotorske održanog 1996. u Zadru, a koji je organizirao Filozofski fakultet iz Zadra i naša Bratovština. Glavni urednik je bio prof. dr. sc. Stjepo Obad, a u uredništvu pored njega još i prof. dr. sc. Šime Batović i akademici Nikica Kolumbić i Ivo Petricoli. Profesor Obad je na ove godine održanom Tjednu Hrvata Crne Gore predstavio knjigu dr. Miloša Miloševića, admirala Bokeljske mornarice. Tom prigodom je izrazio želju da se knjiga "Hrvati Boke kotorske" predstavi i u Kotoru. Na predstavljanju u Dubrovniku je bila velika delegacija iz Kotora. Međutim, kasnije smo doznali da knjiga neće biti predstavljena jer u njoj postoje neki tekstovi koji nisu "podobni". Mojoj rodbini u Kotoru rečeno je da se radi o tekstu "Hrvati u Boki kotorskoj u Kraljevini Jugoslaviji" koji sam napisao u suradnji sa svojom suprugom – inače profesoricom povijesti. Što je to tako strašno u tom tekstu iz 1996. godine komentirao sam na toj tribini, odnosno u objavljenom tekstu.

Borba za Boku kotorsku

Najsmješnije je to što je sve iz našeg članka ušlo je kroz druge tekstove u knjigu: "Borba za Boku kotorsku". A ona se, kao što smo vidjeli, čita u Boki!

- Koliko ste upoznati s hrvatskom kulturnom djelatnošću u Boki kotorskoj, postoje li hrvatska kulturna društva, manifestacije, izdavačka djelatnost i slično?

Danas na HTV-u imamo, koliko toliko, redovita izvješća iz Boke. Tu treba posebno istaći izvješća g. Bože Vodopije. Postoji Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" iz Tivta i Donje Lastve, a po izdavačkoj djelatnosti treba spomenuti glasilo tamošnjih Hrvata i posebno seriju knjiga pod uredništvom župnika iz Perasta don Srećka Majića.

- Podnaslov Vaše knjige "Borba za Boku kotorsku", odnosno naslov nove knjige, vrlo je simboličan - "U Boki kotorskoj svaki kamen govori - hrvatski". Što bi to trebalo značiti?

U "Glasu Koncila", 16. veljače 1992. godine prvi put je objavljena moja priča: "Jednom mi je netko rekao kako u Boki nije čuo ni jednu riječ na hrvatskom jeziku. Odgovorio sam mu: 'Istina, ali vjerojatno niste dobro slušali, jer tamo svaki kamen govori hrvatski'." A sadržaj te moje simbolične izreke je ono što je još 1941. g. rekao zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac tijekom posjeta Boki kotorskoj: "Svaki kamen Boke kotorske dovoljno jasno kazuje visoku kulturnu razinu hrvatskog življa, ujedno je najbolji dokaz, tko je zapravo autohtoni element Boke kotorske."

Ta nadbiskupova rečenica tiskana je u poznatoj antihrvatskoj knjizi Viktora Novaka "Magnum crimen", Zagreb, 1948., str. 503. "Strašan" krimen zagrebačkoga nadbiskupa. Interesantno je da jedan Srbin Vasko Kostić u svom tekstu na internetu "Protivljenje silovanju nevjeste Jadranu", poistovjećuje ovu izjavu nadbiskupa Stepinca s mojom izrekom: "To, da svaki kamen u Boki govori

hrvatski, Stepinčeve su riječi." Smiješno poistovjećivanje moje simbolične izreke sa sadržajem iste. Ali. najvažnije je da je razumio što je pisac htio reći, zar ne?

Srpski mit o Jasenovcu

- Svoju ste prvu knjigu predstavili Zadranima. Planirate li ponovno doći u Zadar?

Još 1998. godine u Zadru sam predstavio svoju knjigu "Srpski mit o Jasenovcu" (Hrvatski povijesni institut, Zagreb, 1998.) Kasnije smo predstavili i "Borbu za Boku kotorsku", ali su uz nju predstavljene i knjige "Srpski mit o Jasenovcu 2" i "Za hrvatsku Hrvatsku". U Zadru sam predstavio i knjigu Senke Župan "Otok o kome sanjaš". Očekujem da će biti predstavljena i ova moja najnovija knjiga, ili neka druga. Na primjer: "Sramotni sud u Haagu", "Strossmayerova oporuka" (koautor A. Pečarić), "Pronađena polovica duše", "Brani li Goldstein NDH?", "Trijumf tuđmanizma", "Nepoćudne knjige" ili "Hercegovac iz Boke".

- Što poručujete hrvatskim građanima koji žive unutar granica svoje Domovine, a što Bokeljima?

Ove prve bih samo podsjetio na riječi dr. Vande Babić, docentice na Filozofskom fakultetu u Zadru, dane u njezinoj knjizi "Don Srećko Vulović o starosjediocima Boke kotorske" i u tekstu "Kratki pregled starije hrvatske književnosti Boke kotorske", tiskanom u spomenutom zborniku koji nije mogao biti promoviran u Kotoru: "Ne smijemo zaboraviti da unatoč svim previranjima, svim događanjima i događajima, danas u Boki kotorskoj živi još Hrvata koji zajedno s Crkvom i kamenom odolijevaju svim neverama i olujama." A Hrvatima u našoj Boki da nikada ne zaborave da su dio jedinstvenog korpusa hrvatskog naroda. A to često puta iziskuje i žrtve.

"Zadarski regional", 28. srpnja 2004.

**PREDSTAVLJANJA KNJIGE
U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI
HRVATSKI**

Govor J. Pečarića u Splitu

Prije svega zahvaljujem se svima nazočnima što ste svojim dolaskom uveličali ovo predstavljanje. Dozvolite mi ipak da posebno izdvojim dvojicu. Prvi je nazočan, novoimenovani generalni konzul RH u Kotoru g. Ivica Škarić, a drugi je predsjednik Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809." iz Splita koji je danas u Boki, pa je poslao telegram podrške ovom predstavljanju. Posebnu zahvalnost dugujem organizatoru Matici hrvatskoj iz Splita kao i njihova predsjednika i prvog današnjeg govornika Josipa Botterija. Vidjeli smo koliko je puno svojih slika napravio g. Botteri i sigurno je veoma zaslужan za spoznaju o hrvatstvu Boke. Još ga moram podsjetiti na obećanje da će napraviti i izložbu tih svojih slika koja bi se zvala "Zaljev hrvatskih svetaca". Posebnu zahvalnost dugujem predstavljačima knjige Josipu Joviću i Jošku Čelanu. Kao što vidimo svi smo redom imenjaci, a planirao sam da među nama bude još jedan imenjak dr. don Josip Ćorić. Nije jer nije bio u Splitu u vrijeme kada je predstavljanje dogovarano, ali je večeras tu s nama.

Knjiga koju danas predstavljamo jest o Boki, ali je posvećena jednom Hercegovcu: dragom prijatelju generalu Slobodanu Praljku. Kada su u Haagu skupili hrabrosti suočiti se s njim, da ponovim riječi koje sam napisao na dan kada je otišao u Haag, pitao sam ga mogu li mu posvetiti svoju knjigu. Mislio je da hoću pisati o njemu i odbio je. Pristao je tek kada sam mu objasnio da se ne radi o tome, već ču mu – kao prijatelju – posvetiti ovu knjigu. Istina, da nije bilo toga, tko zna kada bih je završio.

Knjiga o Boki je dakle posvećena jednom Hercegovcu. Čini mi se čak i prirodno ako se zna da je moja prethodna knjiga, ona posvećena Dariju Kordiću, bila "Hercegovac iz Boke". A tu paralelu Boka – Hercegovina, znao sam često spominjati. Dobro je Josip Jović uočio tu paralelu sudbine Boke i BiH, o čemu sam pisao u knjizi "Hercegovac iz Boke".

A i u ovoj knjizi vidjet ćete kako ja svoje Hrvate iz Boke volim usporediti s onima iz Hercegovine:

"Kada Hrvatu iz Boke netko kaže da je ustaša, onda prvo od njega pobjegnu svi Hrvati. Kada to netko kaže Hercegovcu, ovaj ima besplatno piće do kraja života."

To ne znači da smo mi najlošiji, već da je pozicija naših ljudi u Boki vrlo, vrlo teška.

Međutim, zar vas i današnja situacija u Hrvatskoj ne podsjeća na to? Ne čini li vam se da će uskoro svi bježati od vas ako netko kaže samo da ste Hrvat?

Slično je danas s našim apelom "O Mili Budaku, opet - Deset činjenica i deset pitanja s jednim apelom u zaključku". Dodatni poticaj našoj inicijativi su očita nastojanja da se od strane jugokomunističkih ideoloških struktura i čitav

Domovinski rat i njegovi heroji proglaše zločincima, a hrvatska država nastala 1991. poistovjeti s onom iz 1941., bolje reći s onim što su jugokomunisti napisali o NDH. Ta nasilna analogija sama sobom otkriva prave inspiracije i pobude svih onih koji bi zločincem i na vješalama rado vidjeli Antu Gotovinu jednako kao i Milu Budaka. Nadam se da nam se i danas još ponetko pridružiti i supotpisati taj naš apel.

Meni je, priznajem, teško prihvati logiku tvrdnje da netko može imati spomenike, po njemu se mogu davati imena ulicama, trgovima i sl., uz tvrdnju: "Jest bio zločinac, ali je bio i antifašist." Ako takve rehabilitira antifašizam, zašto druge ne rehabilitira to što su htjeli slobodu svome narodu? Pa zar nam prva poruka zadnjeg posjeta Svetog Oca Hrvatskoj nije bila o vrijednosti slobode?

Što reći o samoj knjizi? U naslovu je moja simbolička izreka: "U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski". Sadržaj te simbolične izreke je ono što je još 1941. g. rekao zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac tijekom posjeta Boki kotorskoj: "Svaki kamen Boke kotorske dovoljno jasno kazuje visoku kulturnu razinu hrvatskog življa, ujedno je najbolji dokaz, tko je zapravo autohton element Boke kotorske."

Ta nadbiskupova rečenica tiskana je kao "strašan" krimen u poznatoj antihrvatskoj knjizi Viktora Novaka "Magnum crimen", Zagreb, 1948., str. 503. Interesantno je da jedan Srbin Vasko Kostić u svom tekstu na internetu "Protivljenje silovanju nevjeste Jadrana", poistovjećuje ovu izjavu nadbiskupa Stepinca s tom mojom simboličkom izrekom: "To, da svaki kamen u Boki govori hrvatski, Stepinčeve su riječi." Smiješno poistovjećivanje moje simbolične izreke sa sadržajem iste. Ali, najvažnije je da je razumio što je pisac htio reći, zar ne?

Knjiga je nastavak na moju knjigu "Borba za Boku kotorsku". Proslov te knjige završio sam tvrdnjom kako "izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost."

U istoj knjizi dan je i dio koji je danas veoma aktualan. Naime u "Matici, časopisu Hrvatske matice iseljenika" 1997. tiskao sam tekst koji počinje ovako: "Prije dvije godine posjetio me je jedan Hrvat iz Boke kotorske. Rekao mi je: 'Za Crnogorce su ti Konavle - elementarna nepogoda. Oni s tim nemaju ama baš ništa!' Ispričao sam mu kako sam i ja tih dana imao jedan interview na Hrvatskom radiju u kome sam isto tako ustvrdio kako će se oni i ponašati kao da nije ništa bilo, jer i znaju iz povijesti da su Hrvati štošta olako zaboravljali. A kad Hrvati opet zaborave oni će opet udariti. Slično se događa i u Hrvatskom Podunavlju s onim čuvenim srpskim: 'A ko nas, bre, to zavadi'. Ni oni jadnici nemaju pojma o čemu se radi."

A da doista Hrvati štošta olako zaboravljaju podsjetio nas je nedavno predsjednik države ustvrdivši, prilikom nedavnog posjeta crnogorskog ministra vanjskih poslova Miodraga Vlahovića: "S Crnom Gorom, uostalom, nismo nikad ratovali, a ni sa Srbijom sve do ovog rata koji je izazvao Milošević."

Moj Bokelj i ja rugali smo se crnogorskoj i srpskoj zaboravljivosti, a eto prvi je "zaboravio" predsjednik Hrvatske!

Ali navikli smo na krvotvorenje Domovinskog rata kada je on u pitanju. Zbog njegova lažnog svjedočenja u procesu Blaškić, Hrvatska je okrivljena kao agresor na BiH, a dilanje i falsificiranje transkripata je zahvaljujući njemu nešto nazuobičajenije kod nas. Sjećamo li se njegove sramotne šale dane francuskom "Le Mondu" 9. veljače 2000. godine: "Znate li (smije se) koja je razlika između Tuđmana i Miloševića? Jedan je u zemlji, a drugi ne može iz zemlje!" Zar to nije bila najava izjednačavanja krivnje agresora i žrtve u tom ratu? HINA je 21. rujna 2000. prenijela Mesićev intervju novosadskom listu "Vojvodina" u kome stoji:

Na pitanje "tko bi se trebao kome i zašto ispričati za sve ono što je učinjeno u proteklih deset godina", Mesić je odgovorio da bi se "svi trebali ispričati svima". "Hrvatima su bili krivi svi Srbi i Muslimani. Srbima svi Hrvati i Muslimani. Svi su svima bili krivi, a u stvari nitko nikome nije bio kriv, jer je na djelu bila pogrešna politika koja je počivala na ideji kako na ruševinama Jugoslavije treba stvarati veliku Hrvatsku i veliku Srbiju", kazao je Mesić.

Pa ima li neke razlike između ovih izjava i onoga što govori danas?

Ali vratimo se knjizi. U njoj su dane i neke reakcije mojih Hrvata iz Boke povodom tiskanja te moje prve knjige. U Proslovu sam dao i pismo jednog studenta iz Boke:

"Dragi dondo Jozo,
ispričavam se ako sam bio previše intiman s dragi dondo ali to proistiće samo iz osjećanja koje je u meni probudilo čitanje Vaše knjige *Borba za Boku kotorsku*. Prije svega da se predstavim - ja sam Hrvat iz Boke zovem se (...) i student sam (...) u (...) (redoslijed je važan). Pišem Vam ovo pismo prije svega da Vam se zahvalim na svemu što ste uradili i što radite za Boku. Znam da bi lakše bilo: jednostavno zaboraviti, kao što su mnogi - opet hvala što Vi niste. Hvala Vam što ste otrgnuli od zaborava velikane kao što su Vjenceslav Čižek ili Luka Brajnović. U dijelu kako su komunisti prodali... odgovorili ste mi na to kako je bilo zakonski omogućeno otklanjanje opasnosti kakva su bili hrvatski intelektualci za projekat - zaliv nemanjića.

(...)

Situacija u Boki je naizgled bolja: otvaraju se udruge, političke stranke i kulturna društva s predznakom: hrvatski. Naizgled - jer treba vidit kako će to biti prihvaćeno ali prvi korak je napravljen (uzgred i to zahvaljujući Vama). Na kraju bih Vas želio pozdraviti i reći da bih vas puno želio upoznati i da bi za mnoge u Boki bila čast imati vas barem u posjetu!"

Takve reakcije i motivirale su me da sakupim one tekstove koji nisu ušli u prvu knjigu, uglavnom koautorski, kao i neki najnoviji tekstovi, predavanja, govori i polemike. Kao prilog dani si intervju dugogodišnjeg predsjednika Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" prof. dr. Zvonimira Janovića i neki od mojih intervjuja.

‘AKO VOLIŠ HRVATSKU SVOJU’, ZAGREB, 2014.

PEČARIĆEVA HRVATSKA

Tridesetak Pečarićevih publicističkih knjiga specifičan su fenomen na hrvatskoj javnoj sceni. Žanrovski ih je gotovo nemoguće u potpunosti odrediti, a sadržajno ih se nema s čime usporediti. Ima tu svega, od kolumna i polemika do prikaza i pisama. Ono što sve te tekstove objedinjuje jest jasna i dosljedna svrha akademikova javnog angažmana. Tu svrhu možemo iščitati i iz naslova njegove posljednje knjige *Ako voliš Hrvatsku svoju*. U tom naslovu sažet je motiv i nakana Pečarićeva aktivizma i publicističkog djelovanja. Kao jedan od najpoznatijih živućih hrvatskih intelektualaca Pečarić ne pristaje na zatvaranje u uski krug djelovanja u okviru vlastite znanstvene discipline, u njegovu slučaju matematike, nego se strastveno angažira na području javnog i političkog.

Nijedan se hrvatski akademik s toliko strasti ne baca u vrtlog dnevnapoličkih događanja kao Josip Pečarić, čak ni oni među njima koji su članovi određenih stranaka i sudjeluju u radu Sabora ili drugih političkih tijela. Zanimljivo je da Pečarić nikada nije pokušao svoj javni kapital intelektualca i svjetski poznatog znanstvenika razmijeniti za neko kurentno mjesto u političkoj nomenklaturi, što hrvatski intelektualci često i rado rade. To njegovu angažmanu daje moralnu prednost, a njemu samome omogućuje slobodu mišljenja i djelovanja. Upravo takav, svoj i neovisan, nepokolebljiv u javnom angažmanu za opće dobro i interes naroda kojemu pripada, Pečarić se nametnuo kao nezaobilazna činjenica suvremene hrvatske publicistike, tako da ga nitko više ne može percipirati kao svjetski poznatog matematičara koji iz hobija piše o političkim i kulturnim događajima, nego taj aspekt njegova djelovanja ima svoju zasebnu povijest i specifičnu težinu.

Knjiga *Ako voliš Hrvatsku svoju na tragu* je prethodnih Pečarićevih knjiga. Žanrovska je hibridna, politički i emocionalno angažirana, autorski prepoznatljiva. U sedam poglavlja (*Dario Kordić, Hrvatski ponos, Hrvatska sramota, Hrvatski genocid: Napravili zečeve od Srba, Napadi na Tuđmanovu pomirbu, Hrvatstvo Bokeljske mornarice, Pisma*) autor dotiče cijeli niz aktualnih tema iz političkog i društvenog života suvremene Hrvatske. Prvo poglavlje posvećeno je Dariju Kordiću, dugogodišnjem uzniku za hrvatsku stvar, a povodom njegova povratka iz zatvora, koji je uznemirio duhove na hrvatskoj političkoj ljestvici. Pečarić svoje viđenje te kvaziljevičarske jugoljubne grupacije sumira u članku znakovita naslova – 'Moral' najgavnijih. Naslovi drugog i trećeg poglavlja (*Hrvatski ponos – Hrvatska sramota*) čine svojevrsnu antitezu koja efektno nagovješće njihov sadržaj. U prvom se ističu primjeri, knjige, ljudi, događaji koji Hrvatskoj mogu biti na ponos, a u drugom obratni primjeri, primjeri hrvatske sramote. Naslovi u tom poglavlju dovoljno govore sami po sebi: *Račanova oporuka I, Račanova oporuka II, Je li Jurica Pavićić "jedva pismana budaljina"?, Josipovića treba zaustaviti! Itd.*

Međutim, nosivi članak tog poglavlja jest članak *Poučak Moše Pijade*. U njemu Pečarić detektira *modus operandi* i krajnje ciljeve neprijatelja hrvatske neovisnosti i prosperiteta. Naravno, bez svoje porcijske polemičkih "batina" nisu ostali ni Goldsteni, Slavko i Ivo (*Jesu li glupi 'hrvatski' povjesničari?*). U četvrtom poglavlju Pečarić varira svoju omiljenu dosjetku o "genocidnim" Hrvatima i Srbima "zečevima". Da ne bi bilo sumnje u autorovu "političku korektnost", kvalifikacija je krajinskih Srba kao zečevo izvorno Miloševićeva. U poglavlju *Napadi na Tuđmanovu pomirbu* Pečarić otvoreno i britko zarezuje i u neke probleme i neslaganja unutar, uvjetno rečeno, istog političkog tabora, to jest neke unutarhrvatske zadjevice. Šesto poglavlje posvećeno je napadima na hrvatstvo autorove rodne Boke, dok u sedmom autor donosi svoja otvorena pisma javnosti i institucijama, za koja je prikupio znatan broj renomiranih supotpisnika.

Otvorena pisma poseban su aspekt Pečarićeva javnog djelovanja po kojima je postao prepoznatljiv u hrvatskoj javnosti. Pisana su različitim povodima, ali uvijek s istom nakanom: upozoriti na neko antihrvatsko zastranje, prosvjedovati protiv nepravde, apelirati na hrvatsko jedinstvo, zaštititi koga od pritisaka i proganjanja. Ta su pisma svojevrsna kronika zbivanja u Hrvatskoj posljednjih desetak godina ili, bolje rečeno, kronika unutarnjih nasrtanja na Hrvatsku i istaknute Hrvate. Mnoga od njih i sam sam potpisao, i zahvalan sam autoru na prilici da svoj glas podignem za ispravnu stvar. Premda sam uvijek bio i ostao skeptičan prema sluhu onih koji u Hrvatskoj odlučuju.

Međutim, Pečarićevi apeli nisu besmisleni jer, osim onih koji odlučuju, postoji i narod, postoji na koncu i povijest. Iz Pečarićevih pisama će neki budući moći vidjeti s čime smo se sudarali mi današnji. Upravo narod, shvaćen kao afektivna zajednica, pravi je adresat i Pečarićevih pisama i Pečarićevih tekstova. Iako vrhunski znanstvenik i akademik, Pečarić zazire od visokoparnog elitizma u svom javnom i publicističkom djelovanju, ne zastupa interes nekog uskog elitističkog kruga, kaste ili klase nego interes vlastitog naroda. Što bi, na kraju krajeva, i trebala biti svrha javnog angažmana svakog čestitog intelektualca.

Čitajući Pečarićeve knjige, hrvatski čitatelj uživat će u njegovim polemičkim bravurama i preciznoj logici matematičara kojom razobličuje nebuloze i laži političkih manipulatora i njihovih medijskih pobočnika, ali i dobiti uvid u jednu širu sliku bolje, pravednije i uspješnije Hrvatske Hrvatske kakva bi mogla i trebala biti, Pečarićeve Hrvatske. Jer kroz polemiku s političkim neistomišljenicima i ukazivanje na neuralgične točke hrvatske političke svakodnevice, u kojoj je trend rashrvaćivanja i gospodarskog upropaštavanja Hrvatske već petnaestak godina gotovo dominantan, autor implicitno nudi i jednu drugačiju viziju Hrvatske, viziju domoljubne, kompetentne i optimistične Hrvatske.

Nova Pečarićeva knjiga *Ako voliš svoju Hrvatsku* još je jedan prilog takvoj viziji Hrvatske, Hrvatske u kojoj će Dario Kordić biti uzor i primjer mlađim naraštajima, a ne meta orkestriranog napada *mainstream* medija u službi zapadnobalkanskog integracionizma. Ostaje nam nadati se i raditi na tomu da se vizija Pečarićeve Hrvatske ostvari i političkoj praksi.

Dr. sc. Damir Pešorda

HRVATSTVO BOKELJSKE MORNARICE

VJEROVALI ILI NE: BRIŠU PRIDJEV “HRVATSKA” U NAZIVU! (1.)

Hrvatska bratovština “Bokeljska mornarica 809” dok joj je predsjednik bio prof. dr. sc. Zvonimir Janović sigurno je najzaslužnija za “povratak Hrvata Boke kotorske u svijest i savjest hrvatskog naroda i hrvatske države”. Naime u bivšoj državi sve je učinjeno da se u RH nije znalo da Hrvati u Boki uopće postoje. Međutim, s promjenom vlasti prepustena je predsjednička funkciji osobi koja je mogla komunicirati s novim vlastima. Novi predsjednik odmah stavlja na dnevni red zahtjev da se “Hrvatska bratovština” izbaci iz naslova. Nije mu uspjelo. Sjećam se jedne događaja u svezi s tim. U Kotoru ga je intervjuirao novinar s HTV. Poslije me nazvao i napravio razgovor i sa mnom, rekavši mi: Poludio sam kada sam shvatio da on uporno izbjegava reći to “Hrvatska” u naslovu vaše udruge. Doznao sam da mu baš nije drag naslov moje knjige: U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski.

I konačno, 14 godina kasnije predsjednik u odlasku uspijeva u svojoj nakani:

Kako sam se udaljio od takve Bratovštine, upitao sam jednog dragog prijatelje iz (još uvijek) Hrvatske bratovštine:

Znaš li da će na Sjednici Bratovštine Gjurović opet ići s onim s čime je počeo: Izbaciti riječ HRVATSKA iz imena?

Prijatelj mi je odgovorio:

Joško, dobro si obaviješten i znam za njegovu rabotu. Nažalost, ja već dugo nisam prisutan na toj pozornici, iz istog razloga zbog kojega ni Ti nisi tamo.

Oko brisanja HRVATSKA iz naslova, ukratko za Tvoju informaciju : Kotor nam nudi da postanemo podružnica (sada su to: Kotor, Tivat, H. Novi i nedavno Beograd)s tim da bude jedna iz Hrvatske i pod zajedničkim imenom "Bokeljska mornarica 809".

Dodatni je problem što su to sve njegova naklapanja u što ja malo vjerujem ali je uvjero većinu članova V. vijeća, kao, to je povjesna mogućnost da Hrvati budu ponovno većina u B. M., Kotor.

Navodno, u što vjerujem, nude mu mjesto počasnog vice-admirala koje je obnašao A.Simović.

Dobra je vijest da će novi predsjednik biti Tonći (Antun) Brguljan, pa se možda još stvari donekle razbistre i možda poprave.

Samo sam mu prokomentirao:

Stvarno samo budale mogu povjerovati kako im je želja da Hrvati ponovno budu većina u Bokeljskoj mornarici. Valjda zato i žele samo jednu podružnicu od 5 (Zagreb, Rijeka, Pula, Split i Dubrovnik) iz Hrvatske.

Naravno, kako smo mi na razini Hrvatske ujedinjeni, oni zapravo RH izjednačavaju s jednim gradom u RC i RS.

Sramotno je uopće da nam netko uvjetuje naziv Bratovštine. Umjesto da ove "naše" digne na noge to što se tim zahtjevom iznova pokazuje netrpeljivost prema svemu hrvatskom, njima to ne smeta.

Nevjerojatno mi je da će Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809" biti začetnik povratka u nekakvu novu Jugoslaviju, mada je vlasti i glavni mediji uveliko zagovaraju. Možda je to dobra preporuka i vlastima da izbace onu nepočudnu riječ "Hrvatska" iz naziva države!

Akademik Josip Pečarić

Glas Brotnja, 18. 05. 2014.

VJEROVALI ILI NE: BRIŠU PRIDJEV "HRVATSKA" U NAZIVU! (2.)

Uredništvo Dragovoljca mi javlja da će moj komentar koji sam poslao na preko 1000 adresa sutra objaviti na svom portalu. Zapravo, moj tekst je trebao poslužiti kao informacija mnogim novinarima koje imam na svom popisu da istraže o čemu se tu radi, ali i objavlјivanje na portalima može pomoći, zar ne? Naravno, dobio sam i niz komentara, pa se svima koji su ih poslali najljepše zahvaljujem. Ipak moram izdvojiti jedan:

----- Izvorna poruka -----

Naslov:Re: VJEROVALI ILI NE: BRIŠU PRIDJEV "HRVATSKA" U NAZIVU!

Datum:Sun, 18 May 2014 09:11:23 +0200

Šalje:Djuro Vidmarovic

Prima:Josip Pecaric <pecaric@element.hr>

Dragi Joško,

rastužila me vijest o brisanju pridjeva "hrvatska" iz naziva Bokeljske mornarice, ali me nije iznenadila. Riječ je o autocenzuri, odnosno strahu od hrvatskoga etnonima. Ova pojava snažno se ugradila u reflekse etničke elite Hrvata u Boki kotorskoj. O tome sam pisao i još ču pisati. S druge strane, sada kada je politička situacija u Crnoj Gori lišena jugoslavenskog ideologema, na djelu je borba za kulturnu baštinu bokeljskih Hrvata. Bez hrvatskog pridjeva Bokeljska mornarica se pretvara u jednu od crnogorskih kulturnih udruga i kao takva uskoro će se pokazivati svijetu.

Tužno je što tako reagiraju naši Bokelji koji žive u Zagrebu.

Dragi Joško,

čujem da si predložen za člana Dukljanske akademije. Postoji prijedlog da Ti i ja održimo predavanje u Donjoj Lastvi. Morali bi se naći i o tome malo

popričati. Sutra putujem u Bugarsku, a vraćam se 25. svibnja, pa ako ćeš biti slobodan tada će Te nazvati.

Uz izraze poštovanja:

Duro Vidmarović

Koristim ovu prigodu da odgovorim dragom prijatelju:

Dragi Đuro,

Doista me je obradovao Tvoj komentar. Podsjetio me je na onu emisiju na HTV-u o Hrvatima Boke kotorske od prije više od 22 godine. Tada je prvi prilog bio "Zaljev hrvatskih svetaca". Tada si sudjelovao kao predsjednik Saborskog odbora za Hrvate u drugim republikama bivše države. Od tada si toliko toga uradio i napisao o nama da Ti svi mi moramo biti jako zahvalni.

Drago mi je kada vidim koliko Te cijene Hrvati u Boki. Mogu slobodno reći – ako sam išta dobro učinio za Hrvate Boke kotorske onda je to što sam "krivac" što Ti toliko pišeš o nama.

I ja često na svojim tribinama govorim o "autocenzuri" koju spominješ. Naime, našalim se na naš račun tako što usporedim nas Hrvate iz Boke s onima iz Hercegovine:

"Znate, kada nekom Hrvatu u Boki netko kaže da je ustaša, onda od njega prvo pobjegnu svi Hrvati. A kada netko Hercegovcu kaže da je ustaša – onda čovjek ima besplatno piće do kraja života.

Naravno i Ti i ja znamo da ima Hrvata u Boki na koje se to ne odnosi. Neki su nam zajednički prijatelji. Vjerujem da si od njih i doznao za želju nekih Crnogoraca da im se pridružim u Dukljanskoj akademiji. Prihvatio sam, vjerujem da to znaš, jer su to tražili upravo Tvoji i moji prijatelji tvrdeći da je to dobro za naše Hrvate u Crnoj Gori.

Smatrao sam da je dobro prihvatiti, bez obzira postanem li njihov član, i zato da bi i u Hrvatskoj shvatili kako ima puno Crnogoraca kojima ne smeta moja tvrdnja kako u Boki kotorskoj svaki kamen govori Hrvatski. Takvi sigurno ne podržavaju posezanje za Prevlakom kakvo imamo i danas. Očito su neki u Crnoj Gori povjerovali drugu Mesiću i onima koji su to isključili iz Hrvatske tužbe u Haagu kako Crna Gora nije agresor.

Smiješno je i vidjeti kako to smeta nekom Hrvatu Bokelju koji živi u Hrvatskoj, kao da moja tvrdnja nije "pjesnički" iskaz tvrdnje blaženog Stepinca koji je, kada je prije Drugog svjetskog rata bio u Boki, rekao:

„Svaki kamen Boke kotorske dovoljno jasno kazuje visoku kulturnu razinu hrvatskog življa, ujedno je najbolji dokaz, tko je zapravo autohton element Boke kotorske.“

Bit će mi dragو vidjeti te kada se vratiš iz Bugarske. Ja ćeš biti samo 29. i 30. u Hercegovini. Prvo ćeš u Posušju biti predstavljanje mojih knjiga, a sutradan na hrvatskom sveučilištu u Mostaru je obrana prvog doktorata iz matematike. S obzirom da znaš da sam ja i "Hercegovac iz Boke", kako glasi naslov jedne moje knjige, znaš koliko mi je dragо da je to produkt moje znanstvene škole.

Tvoj,

Josip

----- Izvorna poruka -----

Naslov:Fwd: Nije to samo provokacija

Datum:Sat, 31 May 2014 10:47:44 +0200

Šalje:Josip Pecaric <pecaric@element.hr>

Prima:nepoznati-primatelji::

NISU USPJELIIZBRISATI PRIDJEV “HRVATSKA” U NAZIVU!

Dana 28. 05. 2014. održana je Izborna skupština Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica – 809 Zagreb“, na kojoj je dosadašnje vodstvo željelo izbrisati pridjev „hrvatska“ iz naslova. Nisu uspjeli! Za novog predsjednika izabran je Ivo Škanata, koji se protivio toj promjeni i koji je zbog toga odstupio s mesta podpredsjednika Bratovštine.

Tada uputio članovima Predsjedništva u kome je dao svoj pogled na hrvatstvo Bratovštine. Njegova raščlamba je doista izuzetna, pa ne moramo dvojiti da je Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica – 809 dobila doista izuzetnog predsjednika. Nadam se da će to pismo jednom i objaviti, jer ono to doista i zaslužuje.

PUT U KOTOR

Poslije 6-7 godina opet sam posjetio svoj rodni grad – svoj Kotor. Kao i tada - na tri dana. Drugog dana sam se i u gradu i na bazenu Primorca družio sa prijateljima iz školskih dana. Prvo je njih pet, kada su čuli da sam stigao i gdje sam došlo da me pozdravi. Zapravo radi se o većoj grupi prijatelja koji su uglavnom Crnogorci, ali ima i Hrvata koji su svo vrijeme ostali čvrsto povezani. Dvojica su svo vrijeme proveli u Beogradu.

Jedan od “Beograđana” mi hvali Josipovića. Naravno, kažem mu da im mora biti dobar kada u Hrvatskoj sprovodi srpsku politiku. Vraćamo se na moje beogradske dane kada su me pokušali spriječiti u doktoriranju, a uspijevali u napredovanju na fakultetu. Bili smo tada često skupa i još se sjeća svih tih priča.

Pričam i o svom odlasku za Zagreb u vremenu kada je Milošević došao na čelo velikosrpskog projekta. Tada sam meni bliske Hrvate pitao:

-Pa vidite li vi što se ovdje sprema.

Nisu vidjeli, ali iz reakcije mi je bilo jasno da oni zbog tog pitanja na mom čelu vide veliko slovo U. Ali godinu dana poslije zovnu me oni telefonom i kažu:

-Joško, sječaš li se Ti kada si nam prošle godine govorio što se ovdje sprema. Gore je nego što si govorio.

Na to će moj “Beograđanin”:

-Joško, I sada je isto tako!

Naravno, politika je uvijek zgodna tema. U jednom momentu će se on narugati (hrvatskom sluganstvu, naravno):

-Pa vi Hrvati jedini primate sa najvišim mogućim počastima “našeg” Nikolića.

-Vidim da Ti je ipak jasno što sam Ti ono govorio o Josipoviću. Ako se malo dulje budeš družio samnom, još ću od Tebe napraviti pravcatog ustašu.

Naravno, to smo prepričavali i popodne na bazenu.

I tada iznenađenje. Kada se birao admiral Bokeljske mornarice oni su razmišljali o meni! Predložio me je baš moj “Beograđanin”. Čak sam kod njih “izgubio” za jedan glas. Našlio sam se kako su protiv mene glasovali svi oni koje sam učio matematiku. Onima koji su bilo protiv smetalo je što sam navodno u Hrvatskoj uveo naziv “Hrvatska Bokeljska mornarica” (to, uzgred budi rečeno,

nije točno jer mi imamo Hrvatsku bratovštinu “Hrvatska mornarica – 809”). Ali nekima čak ni to nije smetalo, a da ne spominjem kako oni itekako dobro znaju što sam ja sve pisao.

U razgovoru mi postaje jasno da oni smatraju da bi na čelu Morarice trebao biti neki Hrvat, a prepostavljaju da u Zagrebu može biti pogodna osoba za takav izbor. Zapravo, u svojim tekstovima o Hrvatima Boke uvijek sam naglašavao da ni Crnogorci ni Hrvati nemaju koristi od negiranja hrvatske kulturne baštine u Boki kotorskoj. Očito je to i ovoj grupu intelektualaca - koji zaslужuju divljenje zato što su očuvali svoja prijateljstva u najtežim vremenima – postaje sve jasnije.

Svojevremeno sam i njihovom predsjedniku Milu Đukanoviću darovao svoju knjigu “Borba za Boku”. Evo jednog teksta iz te knjige koji pokazuje kakvo je stanje bilo u tim vremenima:

Velikosrbi svojataju i po Španjolskoj

Kulturni Obzor, Večernji list 11. siječnja 1998.

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: “‘Pobjeda’ saznaje: Uručena nagrada ‘Luka Brajnović’ - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida”. Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: “‘Pobjeda’ je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime *Crnogorca* Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni.” Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika Vjenceslava Čižeka s člankom iz lista “Evropske Novosti” (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26. X. 1997.: “*Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...*”. Tako je na primjeru prof. Luke Brajnovića zorno pokazano koliko je ogroman velikosrpski kompleks hrvatske kulturne baštine. Četrsto godina pod turskom vlašću znači za njih i 400 godina bez kulturnog stvaranja - bez baštine, pa taj nedostatak pokušavaju nadoknaditi otimajući hrvatsku kulturnu baštinu. Tako prisvajaju ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke kotorske. A profesor Brajnović jest Hrvat iz Boke kotorske.

Dobro je poznata činjenica kako su tijekom Drugog svjetskog rata svi partizanski dokumenti i organizacije koje su se odnosile na Boku kotorskiju i Crnu Goru govorili o *Crnoj Gori i Boki kotorskoj*. To se mijenja na kraju rata: ono “Boka kotorska” se jednostavno briše i ostaje samo Crna Gora, da bismo već na popisu iz 1948. godine imali velike pritiske da se sve pučanstvo takve Crne Gore deklarira kao - Crnogorci. Mnogi hrvatski komunisti to su - po partijskoj direktivi - naprasno i postali. Slično je bilo i s ogromnom hrvatskom kulturnom baštinom Boke kotorske. Malo po malo sve je, isto tako naprasno, postajalo crnogorsko. Kotorsko kazalište ili Srednju muzičku školu bi jednostavno premjestili u Titograd. Sjetimo se također televizijske emisije: *Crnogorska kulturna baština: Katedrala sv. Tripuna u Kotoru*. Nju nisu mogli premjestiti, pa bi je kao i svu drugu hrvatsku baštinu jednostavno proglašili crnogorskom baštinom. A mi bi

Hrvati bili šovinisti jer ne želimo priznati da smo - u stvari - Crnogorci. Neki su to naprasno i postali, a za mnoge je "spas" bilo - jugoslavenstvo. U Srboslaviji, kakva je bila tadašnja država, niotkuda nisi mogao očekivati pomoć. Jedino što nam je preostalo bilo je našaliti se na vlastiti račun. Govorili bi: "Sve nam uzeše. Samo neće generala Moškova."

"Naš čovek"

Naravno, general Moškov je simbolizirao sve one Hrvate iz Boke koji su se borili za NDH ili su kao takvi u drugoj Jugoslaviji predstavljeni. Za takve su važila i tri brata Brajnović: jedan je, kao hrvatski vojnik, položio svoj život na oltar domovine, drugog, don Iva Brajnovića su prvo partizani pokušali ubiti u njegovoj župnoj crkvi u Škaljarima, da bi ga ubili u Dubrovniku na otoku Daksi, a treći, Luka Brajnović, urednik časopisa "Luč" (1939.-1942.), te glavni i odgovorni urednik tjednika "Hrvatska straža" (1941.-1944.) je 1945. napustio Hrvatsku i tako spasio svoj život. Upravo Luka Brajnović je "krivac" što se u najnovije vrijeme pokazalo kako ona tvrdnja iz naše šale "Samo neće generala Moškova" nije točna. Međunarodna nagrada za novinarstvo nosi njegovo ime! Preveliki zalogaj za velikosrpsku politiku gladnu hrvatske kulturne baštine.

Poznato je kako su svi ti naši ljudi koju su surađivali s hrvatskim emigrantskim tiskom bili u Jugoslaviji proglašavani "ustašama", kao što je uostalom i sam taj tisak bio "ustaški". A prof. Brajnović je suradivao s Hrvatskom revijom, Našom nadom, Hrvatskom državom i drugim emigrantskim hrvatskim publikacijama. Bio je prijatelj sarajevskoga nadbiskupa Šarića, koji se poslije rata sklonio u Madrid. S nadbiskupom je i izdao popravljeno izdanje Svetoga pisma za Hrvate u emigraciji. Prof. Brajnović je i pjesnik. O mučeničkoj smrti hrvatskih domoljuba na Daksi, među kojima je bio i njegov brat, prof. Brajnović je napisao slijedeću pjesmu:

Daksa 1944.

*Crno je jugo stišalo pluton
i vrisak koralne himne mira.
Nad otokom prijeti se nebo i kiša
slaveći pjanstvo krvava kumira.*

*Jesenjski zapad, crven, vapi u visine
i doteče kroz oluju Jadran plavi
i dvadeset i četiri leša
i, uz njih, krvave mrlje na travi.*

"Evropske Novosti" istina kažu kako je Luka Brajnović diplomirao na Pravnom fakultetu u Zagrebu, ali ne spominju njegov rad u domovini, niti u emigraciji. Jer to bi zaista onda bio čudan neki "njihov čovek". Oni jednostavno kažu: "Saznajemo da je (...) rođen ovde 1919. godine i da od 1956. živi i radi u Španiji." U daljem tekstu oni će ustvrditi i slijedeće: "Pre neku godinu posetio je

‘nevjestu Jadrana’, pomagao je svojima za vreme izolacije naše zemlje i sankcija protiv kojih se bunio.” Vjerovali ili ne!

Kompleks baštine

Valjda ne treba ni spomenuti kako je on, kao i njegove kćeri, koje su također novinarke, upravo radio na širenju istine o Hrvatskoj i srpskoj agresiji na nju tijekom Domovinskog rata. O tome nam je pričao prošle godine, a i tiskano je u nizu intervjuja, kada je, iako teško bolestan, posjetio Zagreb, i kada je primio Spomen-medalju Sveučilišta u Zagrebu. Istina je da je prof. Brajnović 1989. godine zaista po prvi put poslije Drugog svjetskog rata posjetio Hrvatsku i Boku kotorsku. Iako državljanin Španjolske i sveučilišni profesor, ipak je došao, kako nam je rekao - sa strahom. Vjerojatno svjestan kako je možda i njegov brat don Ivo bio ubijen više zbog rada prof. Brajnovića u spomenutim hrvatskim novinama, nego zbog nekakve svoje krivnje. Tekst u (srpskim) “Evropskim Novostima” završava riječima “časnih novinara, kojima je etika i moral iznad svega”. Zaista čudno shvaćanje etike i morala. Ali kada znamo od koga to dolazi, i ne mora nas čuditi.

Jedan od tih razgovora s prof. Brajnovićem imao sam i ja sam. Tiskan je u Hrvatskom Slovu od 25. travnja 1997. pod karakterističnim naslovom: “Luka Brajnović: Ponosan sam što sam Hrvat iz Boke”. S obzirom na crnogorsko svojatanje prof. Brajnovića navedimo samo slijedeći dio iz tog teksta: “Kad sam polazio peti razred gimnazije, izdavao sam ilegalni mjesecačnik “Hrvatski graničar”, koji je čitala sva mladež i preko kojega smo htjeli održati hrvatsku svijest među mladima. Već onda su se u Boku naseljavali Crnogorci i Srbi, pa smo htjeli sačuvati naš hrvatski identitet. Zbog toga sam bio proganjan iz gimnazije. Od izgona spasio me prof. Stjepan Alfirević, brat pjesnika Frana Alfirevića, koji je i sam bio proganjan kao Hrvat.”

Da ironija bude veća, ovdje govorimo o novinskim člancima u kojima Srbi i Crnogorci svojataju prof. Luku Brajnovića. A prof. Brajnović je profesor novinarske etike. Kada je bio u Zagrebu u travnju prošle godine održao je predavanje: “Novinarska deontologija”, koje je i tiskano u zadnjem broju “Hrvatske Revije”.

A kakva je poruka koja se šalje Hrvatima u Boki svojatanjem jednog uglednog Hrvata još za njegova života. Očito im se pokazuje kako su i oni Crnogorci ili Srbi i to će postati, željni to oni ili ne! Jer ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke velikosrbi mogu prisvojiti samo kroz stvaranje Srba i Crnogoraca - katolika, jer je većina tog spomeničkog blaga u vlasništvu Katoličke crkve. A Hrvati uopće i ne mogu reagirati. Jedino u Boki kotorskoj oni nemaju nikakve svoje organizacije. Svugdje u svijetu Hrvati ih imaju - samo u Boki kotorskoj ne! Teško je i mogu imati. Jer Hrvati u Boki su naseljeni u gradovima. Za razliku od seoskog pučanstva koji dostatno mogu biti neovisni od države, s gradskim pučanstvom to nije slučaj. Oni, jednostavno rečeno, žive od plaće, a lako se može ostati bez nje. A u gradovima lakše je i izlagati ih raznim pritiscima! Zato je njihov položaj teži od položaja drugih Hrvata bilo gdje u svijetu. I zato se oni uopće i ne čuju, niti se mogu čuti. Za njih moramo govoriti mi u Hrvatskoj. Činimo li to dovoljno?

(Ovom tekstu prethodio je tekst: "Zašto Srbi svojataju prof. Luku Brajnovića? Dom i Svijet, Informativni tjedni prilog za iseljenike, br. 177, Večernji list (inozemno izdanje), 17. studenoga 1997.)

Vidimo na primjeru Bokeljske mornarice da dekroatiziranje hrvatskog kulturnog blaga nije zaustavljeno, ali i to da otpor tome sada možemo naći i u mom Kotoru. A to je doista nešto što raduje. Pri tome treba znati da Crna Gora još uvijek ima velikih problema jer je dobar dio pučanstva još uvijek prosrpski orijentiran. Ali ipak su u mnogo boljoj situaciji jer im na vlasti još nisu doveli Velikosrbe. Itekako se moraju toga čuvati. Primjer smo i mi tu u susjedstvu: porazili smo Srbe u ratu i to tako da je sam Milošević svoje izjednačio sa zećevima, pa imamo ipak vlast koja sprovodi (dapače glavna su poluga) Velikosrpski Memorandum 2.

Svima je jasno koliko je bio u pravu moj "Beograđanin" kada je govorio kako se u Srbiji ništa nije promijenilo od vremena kada sam ja otišao. (Zašto i bi kad im Josipović and co. predstavljaju nositelje velikosrpskog projekta?)

Ipak je meni, koji sam potpisao dvije knjige o Thompsonu, bilo sjajno kada sam po povratku video slijedeći tekst:

Mitomanski Srbi prisvajaju sve hrvatsko: 'Thompson i Mamić srpskog su porijekla'

Dnevno.hr, 29. srpnja 2013.

Autor: A. K.

Opasno je i svojatanje još jednog velikog hrvatskog znanstvenika, Ruđera Boškovića. Jer to je samo nastavak stare srpske strategije označavanja Dubrovnika njihovim gradom. Kako u moderno vrijeme oružjem nisu uspjeli u takvoj nakani, sada i dalje pokušavaju falsificiranjima povijesti. Ruđerov otac Nikola, kažu naši susjedi, Srbin je koji je prihvatio katoličku vjeru. Samo zbog toga ga mi Hrvati svojatamo, poručuju nam 'preko grane'.

Srpski narod zagađen je mitomanskim predajama, a sklonost falsificiranjima povijesti, ali i obiteljskih stabala, imaju i danas. Na stranu žestoka bitka za Nikolu Teslu, gdje svatko ima svoje adute, a najjači su, objektivno gledajući, američki, ali Srbima nije strano svojatanje i današnjih Hrvata. Tako gotovo komično zvuči da Srbinom prozivaju Marka Perkovića Thompsona, pjevača koji im je možda i najveći trn u oku. Ali bitno ga je hitno 'posrbiti'! 'Hrvatski pjevač nacionalističkih, pa i ustaških pjesama, Marko Perković Tompson porijeklom je Srbin', kaže srpski etnolog i povjesničar Božidar Kljajević. Na listu Hrvata srpskog podrijetla zalutali su i šef Dinama Zdravko Mamić, i jedan od najvećih hrvatskih znanstvenika Ruđer Bošković kojeg su čak smjestili u kategoriju 'srpskih velikana'. Sklonost glazbenoj okupaciji pokazuju i s Oliverom Dragojevićem, za kojeg također tvrde da je srpskog porijekla. Čovjek bi pomislio da im nedostaje glazbenika, a ne da pjevaljki imaju i na izvoz.

Opasno je i svojatanje još jednog velikog hrvatskog znanstvenika, Ruđera Boškovića. Jer to je samo nastavak stare srpske strategije označavanja Dubrovnika njihovim gradom. Kako u moderno vrijeme oružjem nisu uspjeli u takvoj nakani, sada i dalje pokušavaju falsificiranjima povijesti. Ruđerov otac Nikola, kažu naši susjadi, Srbin je koji je prihvatio katoličku vjeru. Samo zbog toga ga mi Hrvati svojatamo, poručuju nam 'preko grane'.

Iako na prvu loptu sve ovo djeluje kao bezopasno trabunjanje petparačkih povjesničara, treba znati da su Srbi svoju državnost izgradili falsificirajući povijest. Kosovska bitka na sam dan događaja završila je 'neriješenim' ishodom, ali odmah nakon toga srpski velikaši stupaju kao vazali u turskoj vojsci. De facto je to značilo gubitak državnosti, ali Srbi dan danas slave tu bitku kao nešto veliko.

Nije za nespomenuti da mitologiju razvijaju i u posljednje vrijeme. Tako, ako se pita i neke službene srpske izvore o bombardiranjima 1999. godine, ispada da je srpska vojska gotovo najurila NATO snage. Čak postoji i fascinantni popis aviona koji su srušeni. Na njemu je i jedan B-2 Spirit, pojedinačno najskuplji avion na svijetu s cijenom od dvije milijarde dolara po zrakoplovu, apsolutno nevidljiv radarima. Kojih SAD ima ukupno samo 20, i svaki ima svoje ime. No, Srbi su ustvrdili kako su ga srušili te da je pao u Hrvatsku, a da je naša Vlada na mjestu pada napravila umjetno jezero, da prikriju gubitak. Srpskim mitomanima nije zasmetalo ni to da je svaki pojedinačni Spirit snimljen nakon bombardiranja Srbije.

Bilo kako bilo, Srbi tvrde da Mamić pripada staroj srpskoj 'porodici' iz istočne Hercegovine. Na upit srpskog novinara zna li Mamić pravu istinu o svom podrijetlu, etnolog je rekao kako ne vjeruje, s obzirom na njegov stav o Srbima u Hrvatskoj. Spomenuo je 'problem' kojeg je predsjednik Dinama nedavno imao s ministrom Željkom Jovanovićem, kojega je optužio da 'ima krvna zrnca koja pretežu na onu stranu koja mrzi sve hrvatsko'. Povjesničar zato mudro zaključuje 'Mamić ne zna ili ne želi da zna sve o svom porijeklu'.

Srbi su se zaigrali i oko rodoslovnog stabla Marka Perkovića Thompsona. Kažu da potječe od Perkovića - stare srpske obitelji iz istočne Hercegovine. Ne smeta im prisvajati ni Olivera iako se on poslije devedesetih javno zarekao da njegova nogu nikad neće kročiti u Srbiju.

Zanimljivo je da Srbi pokušavaju posrbiti sve one koji su im malte ne poručili da s njima ne žele imati posla. Mamić se doduše, voli pohvaliti pokojim svojim prijateljem Srbinom, ali kad je stani-pani, ne bira riječi na njihovi račun, kao u slučaju Jovanović.

Tako su me Srbi iznova razveselili i podsjetili na jedan tekst, koji sam uvrstio u knjigu **Rasizam domaćih slugu**, str. 153. Napisao ga je R. Horvat (HRSvijet, 05. 02. 2012. /

http://hrsvijet.net/index.php?option=com_content&view=article&id=19908:srbijanskim-ludostima-nikad-kraja-isus-krist-je-bio-srbin&catid=42:skandalozno&Itemid=361:

SRBIJANSKIM LUDOSTIMA NIKAD KRAJA: ISUS KRIST JE BIO SRBIN!

Hrvatska javnost je podijeljena oko većine toga što dolazi s istoka. Takva je situacija kad je u pitanju politika, povijest, kultura, jezik i mnoge druge teme. Međutim, izgleda kako su "sede glave nebeskog naroda" uspjele pronaći temu oko koje će većina Hrvata ipak uspjeti pronaći zajedničku riječ.

Naime, u video zapisu koji slijedi pogledajte izjave srbijanskih "sedih glava" koje tvrde kako je Blažena djevica Marija bila etnička Srbijanka, a da je sam Isus Krist, po majci bio Srbin.

Međutim, moguće je i kako u ovoj prosudbi grijesimo. Čini se izvjesnim kako bi se dio hrvatske javnosti, pogotovo političke elite, i oko ovog pitanja moglo solidarizirati sa svojim uzorima "tamo daleko". Kad su se već mogli solidarizirati po pitanjima: jugoslavenstva, srpsko-hrvatskog jezika, srpskog podrijetla Ive Andrića i Ruđera Boškovića ili progona hrvatskih branitelja koji su se drznuli braniti svoje domove - zašto se nebi složili i sa ovom najnovijom nebulozom "sedih glava nebeskog naroda"!?

Neki manje poznati detalji iz povijesti "nebeskog naroda"

Neobično je da naši ljudi ne znaju za takvu "srpsku povijest". O tome je akademik Josip Pečarić pisao u knjizi "U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski", Zagreb 2004. Str. 254.:

"Tako je još Miloš S. Milojević napisao 1872. godine srpsku povijest Odlomci istorije Srba i jugoslavenskih zemalja u Turskoj i Austriji. Spomenimo neka poglavља: Tragovi nekadanjem življenu Srba u Indiji i življenu srpskog u Africi, O starim Kinezima i njihovom sudaru sa Srbima, O Srbima u Italiji, Dolazak starih Elina i Rimljana u srpske zemlje itd. Tako doznajemo: "Ime Srbin mnogo je starije od imena Sloven" (str. 107). Tu možemo naučiti o Sibirskoj Srbiji, u Mesopotamiji osnovaše Novu Sarbarsku (Srbiju), pa se vjeruje da su Srbi "zidali vavilonske kule".

S. I. Lazić će u knjizi Srbi u davnini, Zagreb, 1894. Tvrdi da su Srbi narod "u kojem se i sam Hrist rodio" (str. 232), a u svojoj Kratkoj povjesnici Srba će reći "neki vele, da je i sam Aleksandar Veliki bio Srbin" (str. 11).

Spomenimo još Baltičku Srbiju, Dansku Srbiju, Srpsku Galiju, španske i portugalske Srbe. Srbi su vodili teške borbe u Engleskoj, gdje im je ubijen kralj Raško, protiv Karla Velikog, naselili su Italiju, Rumunji su porimljeni Sebi, a Bugari su Srbima u Bugarskoj nametnuli samo svoje ime, itd.... itd. ..."

Sve je u duhu poznate srpske pjesme (beogradski politički list "Srbski Narod", br. od 25. ožujka 1944.):

*Nebo je plave srpske boje
A u njem stanuje srbski bog.
Oko njega anđeli srpski stoje
I služe Srbina boga svog!*

O HRVATSTVU BOKELJSKE MORNARICE

Napisao sam dvije knjige, a imam i niz tekstova po drugim knjigama u kojima upozoravam kako i Srbi i Crnogorci svojataju kulturnu baštinu Hrvata Boke kotorske. Zgodan primjer kako svojataju i ugledne Hrvate dan je u tekstu *Velikosrbi svojataju i po Španjolskoj* z 1998. godine:

Dobio sam dva pisma iz Boke s kopijom članka: “ ‘Pobjeda’ saznaće: Uručena nagrada ‘Luka Brajnović’ - Nagradu dobio i poznati španski novinar Miguel Delibes iz španskog grada Valadolida”. Karakteristična je prva rečenica ovog teksta: “‘Pobjeda’ je nedavno pisala da je u Španiji ustanovljeno visoko novinarsko priznanje koje nosi ime Crnogorca Luke Brajnovića, nastanjenog u španskom gradu Pamploni.” Također sam iz Njemačke dobio pismo velikog hrvatskog pjesnika i mučenika Vjenceslava Čízeke s člankom iz lista “Evropske Novosti” (uredništvo u Beogradu, a pretiskuje se u Frankfurtu) od 26. X. 1997.: “Kako i zašto je ugledna nagrada udruženja novinara Španije dobila ime našeg čoveka. Dobri profesor Luka...”. Tako je na primjeru prof. Luke Brajnovića zorno pokazano koliko je ogroman velikosrpski kompleks hrvatske kulturne baštine. Četristo godina pod turskom vlašću znači za njih i 400 godina bez kulturnog stvaranja - bez baštine, pa taj nedostatak pokušavaju nadoknaditi otimajući hrvatsku kulturnu baštinu. Tako prisvajaju ogromnu hrvatsku kulturnu baštinu Boke kotorske. A profesor Brajnović jest Hrvat iz Boke kotorske.

Inače, moj razgovor s prof. Brajnovićem tiskan je u Hrvatskom Slovu od 25. travnja 1997. pod karakterističnim naslovom: “Luka Brajnović: Ponosan sam što sam Hrvat iz Boke”.

Cijela ta priča je, zapravo, dana u mojoj rečenici koja je podnaslov prve, a naslov druge knjige:

U BOKI KOTORSKOJ SVAKI KAMEN GOVORI HRVATSKI

Zapravo, sadržaj te tvrdnje dao je blaženi (uskoro sveti) Alojzije Stepinac kada je prije rata posjetio Boku kotorsku:

Svaki kamen Boke kotorske dovoljno jasno kazuje visoku kulturnu razinu hrvatskog življa, ujedno je najbolji dokaz, tko je zapravo autohton element Boke kotorske.

Podatak kako je po zvaničnim crnogorskim izvorima 2/3 pokretnog i 40% nepokretnog spomeničkog blaga Crne Gore u Boki kotorskoj (a ogroman dio pripada Crkvi u Hrvata, pa očito je da ti podatci govore o hrvatskoj kulturnoj baštini) često sam isticao. Vidim da ga danas ističu i Hrvati koji žive u Boki.

U knjigama, pa i tom članku iz 1998. spomenuo sam kako je Bokeljska mornarica među prvima na udaru. A to traje i do današnjih dana pa se danas očekuje uvrštavanje Bokeljske mornarice na UNESCO-vu listu nematerijalnih kulturnih dobara, uz dakako, međunarodnu zaštitu Bokeljske mornarice kao nematerijalnog kulturnog dobra od nacionalnog interesa Crne Gore.

Jasno je da će se pri tome dogoditi ono na što sam upozoravao sve ove godine (ne samo ja već i naš književnik i povjesničar prof. Đuro Vidmarović) da pri tome

riječ HRVAT sigurno nigdje neće biti spomenuta. A spomenimo da se radi o organizaciji čiji je odred sudjelovao na pogrebu Stjepana Radića.

Spomenimo ovdje samo jedan članak prof. Vidmarovića: *Crnogorizacija kulturne baštine Hrvata u Boki kotorskoj?* Portal HKV-a, 20. 12. 2010. U njemu Vidmarović komentira članak koji je u podgoričkoj «Pobjedi» 6. prosinca 2010. objavio izvanredni i opunomoćeni veleposlanik Crne Gore u Vatikanu, Nj-E. Anton Sbutega , u kojem se osvrće na veliku izložbu kojom je 7. prosinca 2010. Crna Gora predstavila u Italiji svoju kulturno-povijesnu baštinu. Izložba je priređena u Venecijanskoj biblioteci «Marciana», pod naslovom „Blago Crne Gore: zavjeti iz Perasta i Boke, svjedočanstvo vjere i kulture". Vidmarović, koji potpisuje svoj članak i kao Veleposlanik u m., zaključuje:

Zamislimo slijedeću situaciju: Hrvatska priređuje izložbu u kojoj su eksponati iz srpskih manastira Krka i Gomirje, pri čemu prešućuje ime naroda koji je vlasnik tih eksponata i čiji identitet oni dokazuju. Tko se sve ne bi osovio na sve četiri? U konkretnome slučaju riječ nije samo o prešućivanju hrvatskoga narodnoga imena, već o oduzimanju identiteta.

Konačno: čime bi bila ugrožena velebnost crnogorske venecijanske izložbe o kojoj je riječ, da je kolega Sbutega naveo stvarno stanje stvari? Zar on misli da će Crna Gora na ovaj način, verbalističkim žongliranjem s etnonimima, steći neke dodatne bodove u očima Europljana? Ta svaki obrazovaniji povjesničar u Veneciji poznaće povijest i etničku sliku Boke kotorske. Osim toga, zašto se kitit tudim perjem?

No, žalosno je što u ovome čudnom odnosu prema Hrvatima sudjeluje i kancelar kotorskoga biskupa, domaći sin, don Anto Belan. Navodim ulomak iz njegovoga članka, prema Portalu «Radio Dux»:

«...Ovom izložbom Kotorska Biskupija još jednom se potvrđuje kao najstarija institucija kulta i kulture na prostoru današnje Crne Gore, i danas predstavlja sponu Crne Gore s zapadom. S toga je država Crna Gora pozvana da adekvatno prepozna i valorizira tu njenu ulogu. Dvije značajne izložbe, ona u Zagrebu 2009/10. i ova u Veneciji 2010/11. bile su iz fundusa Kotorske biskupije, a obuhvatile su više od 2000 predmeta umjetničke vrijednosti od V do XIX stoljeća. To je prvi put od stjecanja nezavisnosti da Crna Gora s ovako velikim i značajnim izložbama izlazi pred međunarodnu kulturnu javnost».

Ovo što smo pročitali, navodi samo na jedan zaključak: nakon što je potisnuto hrvatsko narodno ime, počelo je i prisvajanje njihove kulturne baštine. To ne smije ostati bez odjeka u Hrvatskoj. Za razvijanje dobrosusjedskih crnogorsko-hrvatskih odnosa, a pisac ovih redaka želi napredak tih odnosa, potrebno je čuvati nacionalne manjine, kako bi mogle vršiti časnu ulogu mosta između Države većinskoga i Države matičnoga naroda.

Cijeli tekst možete naći na:

<http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/7396-crnogorizacija-kulturne-batine-hrvata-u-boki-kotorskoj.html>

Zato je doista velika stvar što u Hrvatskoj postoje udruge s imenom: *Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809“*. To pokazuje činjenica da se u zadnjih 14 godina stalno pokušava izbaciti riječ „hrvatska“ iz tog imena. To se ponovilo i

nedavno. Dana 28. 05. 2014. održana je Izborna skupština Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica – 809 Zagreb“, na kojoj je dosadašnje vodstvo željelo izbrisati pridjev „hrvatska“. Nisu uspjeli! Za novog predsjednika izabran je onaj koji je najzaslužniji što do te promjene nije došlo - Ivo Škanata. Škanata je bio podpredsjednik Bratovštine i u znak protivljenja takvoj promjeni je odstupio s tog mjesto. Oni koji su ga podržavali istakli su njegovu kandidaturu za predsjednika i na spomenutoj skupštini dobio je povjerenje većine nazočnih Bokelja. Inače, Ivo Škanata je rođen u Tivtu 1951., gimnaziju je završio u Kotoru, a pravni fakultet u Zagrebu. Bivši je član Uprave Kraša i dugogodišnji direktor u poznatim hrvatskim tvrtkama - bivšoj zagrebačkoj tvornici duhana i u Narodnim novinama.

Ovdje vam dajem dijelove pisma koji je tada uputio članovima Predsjedništva koje je želio promjenu imena. Njegova raščlamba je doista izuzetna, pa ne moramo dvojiti da je Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica – 809 dobila doista izuzetnog predsjednika.

Pogledajmo dijelove te raščlambe:

Dragi Bokelji, članovi Velikog vijeća Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica – 809 Zagreb

(...)

Ako imenu nisam kumovao, to ne znači da kumče nisam prigrlio. Kasniji razvoj događaja me je uvjerio da kolikogod je moj stav o potrebi dijaloga s Kotorom bio ispravan, toliko su očekivanja bila nerealna. Naime, za razliku od njih u Kotoru, ja nikada nisam dvojio da Bokeljska mornarica pripada nama, Hrvatima (prvenstveno).

Pomirba vlastitim uvjerenja s ishitrenim rješenjima bila je nužna da bi opstala nada da će jednoga dana razgovor o toj temi s Maticom u Kotoru biti moguć. Zrno smisla postojanju tog imena pronašao sam u činjenici da se, ipak, preko njega u javnost, urbi et orbi, šalje poruka da promišljanja o Bokeljskoj mornarici nisu omeđena sastavnicama njegova imena, nego da je kontekst puno širi, da uključuje i traženje odgovora na pitanje: je li Bokeljska mornarica ničija, svačija ili nečija. Uoči zadnje skupštine Bratovštine prihvatio sam poziv našega gastalda da se ponovo uključim u rad Društva, sada Bratovštine. Promjene koje sam zatekao nakon 20-tak godina izbivanja uočljive su svuda, a ne samo u nazivu. Bratovština je organiziranija nego je to bilo Društvo, otvorenija prema užoj i široj zajednici, prisutnija u medijima, predana očuvanju i afirmaciji kulturne baštine, ne izbjegavajući se, pritom, posebno tamo gdje se dijele financijske potpore predstavljati kao „udruga u kulturi“. Riječju: neusporedivo je aktivnija. Na koncu i skućila se, članovi se ne sastaju po restoranima i kavanama nego u vlastitim prostorijama.

Osim spomenutih, uočio sam vrlo brzo još jednu, možda i najvažniju razliku. Bratovština nema dobar odnos s matičnom Bratovštinom u Kotoru. Službena komunikacija među tim dvjema udrugama gotovo da ne postoji. Nju nadomještaju osobni kontakti njihovih čelnika. Razlog svojevrsnoj ekskomunikaciji kojoj je naša Bratovština izložena je, kako mi je bilo rečeno, to što u nazivu nismo usklađeni s Maticom. Naravno odmah sam zaključio ono što mi je u kasnijim razgovorima i potvrđeno: iza zahtjeva za usklađenjem naziva, krije se zahtjev da

se iz naziva izbriše pridjev „hrvatska“ te da nećemo moći računati na majčin zagrljaj dokle god ne vratimo ime koje nam je ona dala.

PRVA ZADAĆA – PROMJENA NAZIVA BRATOVŠTINE

Upravo vraćanje naše udruge pod okrilje majke Bokeljske mornarice u Kotoru lajtmotiv je djelovanja u sadašnjem mandatu našeg agilnog predsjednika, čija energija i, posebno, entuzijazam koji iskazuje u vođenju udruge zaslužuju svaki respekt. Gotovo da bi se moglo reći da je posvećen cilju da se uspostavi formalna veza s Maticom, uvjeren da ćemo tako moći utjecati na odluke koje se budu donosile u Kotoru. Dakako, jasno mu je da iz naziva treba maknuti pridjev. To, kako kaže, ne bi trebao biti problem jer za opravdanost te promjene kao argument postoji povjesno iskustvo koje svjedoči da Bratovština Bokeljska mornarica nikada nije bila nacionalno određena, da su mornari koji su plovili pod zastavom Sv. Tripuna bili pripadnici svih vjera i nacionalnosti...

Notorno je da stav o potrebi mijenjanja sadašnjeg naziva koji se u Hrvatskoj posve udomačio izazva prijepore. Nije, također, tajna da za provedbu ideje o promjeni Jozo (Josip Gjurović, tadašnji predsjednik Bratovštine, op. J.P.) nema podršku u dvjema najaktivnijim Bratovštinama – zagrebačkoj i pulskoj. Zato je savezništvo potražio i (navodno) dobio u atrofičnim bratovštinama splitskoj i dubrovačkoj te revitaliziranoj riječkoj. Podijeljenost mišljenja, u prvom redu među nama Hrvatima iz Boke, o tom pitanju i vremenski odmak od zbivanja koja su doprinijela jačanju nacionalne svijesti pripadnika svih naroda bivše države sugeriraju da je ovo sada možda pravi trenutak da se otvori to pitanje ne samo u Zagrebu, nego i u Kotoru. Pri tome mislim da bi razgovor o toj temi trebao započeti odgovorima na dva, po meni, važna pitanja: može li povjesno iskustvo biti argumentom da se nešto ne mijenja? I drugo, koji bi argument bio da to isto nešto, zapravo, treba mijenjati?

ČEMU NAS UČI POVIJEST?

Niječan odgovor na prvo postavljeno pitanje izvodim iz cjelokupne povijesti svijeta, iz zdravog razuma i gledajući oko sebe. Temeljem svega toga zaključujem da je povjesno iskustvo samo po sebi promjenjivo. Dapače, povijest je nastala iz promjena, ona se njima hrani, bez promjena nema povijesti. Povijest je, mogli bismo reći, promjena sama. Promjene se događaju svakodnevno i svuda, pa tako i našoj neposrednoj okolini.

KAKO TO DRUGI RADE?

Godine 1998. na Svjetskoj izložbi u Lisabonu crnogorska država da bi se pokazala pred svjetom kao mediteranska država koja od davnih dana pripada zemljama naprednog civilizacijskog kruga predstavila je Bokeljsku mornaricu kao dio svoje tradicije. Prije pet, šest godina Nikola Ciko, sadašnji, mislim, predsjednik Bokeljske mornarice u Kotoru, tada kao veleposlanik Crne Gore danskoj je kraljici predao vjerodajnice u odori Bokeljske mornarice, zajedno sa suprugom koja je za tu prigodu obukla lastovsku nošnju. Prije par godina svjedočili smo sudjelovanju patrijarha srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori Amfilohija u

završnoj figuri plesa Bokeljskog kola u povodu proslave Sv. Tripuna. Prošle godine ugostili smo Pomorski muzej Crne Gore iz Kotora koji je Bokeljima u Zagrebu u godini obilježavanja godišnjice osnutka Muzeja kroz slajdove svojih eksponata predstavio dio povijesti crnogorskog pomorstva. Premda se ne tiče Mornarice i pomorstva, kao dokaz o promjenama svim i svuda navest će događaj iz prošle ili pretprošle godine kada je crnogorska TV, predstavljajući njezinu kulturnu baštinu, preko satelita u svijet poslala video zapis o tradicionalnoj lastovskoj svadbi na kojoj je barjaktar mahao visoko uzdignutom crnogorskom zastavom.

Kako ove događaje, a sigurno nisu jedini, obrazložiti Jozovim stavom o povijesnom iskustvu?

Nikako! I ti događaji potvrđuju da stalna na tom svijetu samo mijena jest, što bi rekao Petar Preradović. Sve je drugo promjenjivo, rekli bismo mi danas.

Što nam pokazuju ovi događaji?

Pristupajući im u dobroj vjeri, spomenute događaje tumačim kao svjedočenje o tome kako država prisvaja kulturne vrijednosti koje, najvećim dijelom, nisu stvarali pripadnici njezina matičnog naroda i koje su, istina, nastale na njezinom teritoriju, ali u vrijeme kada on nije bio dijelom te države. Posve svjestan tankoće crte koja dijeli nacionalno i državno i činjenice da će ona svakim danom sve više blijediti, ipak smatram da se u činjenici teritorijalne pripadnosti Boke Crnoj Gori nalazi snažan argument države i njezinih institucija za takvo postupanje. Međutim, reći da je neka vrijednost nastala na određenom teritoriju, a ne spomenuti tko ju je stvorio, za mene znači izreći tek dio istine, s time da ne bih zamjerio nikome tko bi takvu informaciju okvalificirao očitom neistinom.

Prešućivanjem nacionalnog identiteta osoba i institucija u okviru kojih su oni stvarali vrijednosti kojima se Crna Gora, kao što smo vidjeli, jako ponosi, osim što se javnosti ne šalje cjelovita informacija, ima još jednu za nas vrlo važnu posljedicu: negira povijesnu nazočnost Hrvata na prostoru Boke Kotorske.

KOJA JE RAZLIKA IZMEĐU IVA VISINA I VUKA MANDUŠIĆA?

Što može, primjerice, pomisliti stranac nakon što u Pomorskom muzeju Crne Gore dobije informaciju da je Ivo Visin „prvi južni Slaven koji je oplovio svijet“? Može li išta drugo zaključiti osim da se radi o Crnogorcu koji je prvi među južnim Slavenima oplovio svijet? Ne znam je li Ivo Visin ikada za sebe rekao da je Hrvat, ali isto tako nisam ni siguran da se Vuk Mandušić izjašnjavao kao Crnogorac, a to ipak nije bila nikakva zapreka da bude slavljen i opjevan kao crnogorski, a ne južnoslavenski junak. Da zaključim: ako nešto u Crnoj Gori nije označeno kao hrvatsko (albansko, srpsko...), po prirodi stvari je crnogorsko. Ovdje, ipak, istine radi moram napomenuti da jedan opći model prikazivanja povijesnih vrijednosti, karakterističan za države s dominantnim matičnim narodom, pogotovo na ovim našim prostorima, samo primjenjujem na našu konkretnu situaciju.

ZAŠTO BI NAM TREBALO BITI VAŽNO ISTICANJE NACIONALNOG IDENTITETA?

Je li nama važno isticanje nacionalnog identiteta? Treba li nam ono biti važno? Zašto bi nam, uopće, to bilo važno?

Na sreću ili na žalost, teško mi je procijeniti, ali siguran sam da živimo u vremenu i na prostoru na kojemu je svima koji ga naseljavaju, u potrebi za afirmacijom svoje nacije i države, jako važno svijetu pokazati povjesne nacionalne vrijednosti, nerijetko želeti se prikazati starijim, kulturnijim, većim i u povijesti značajnijim nego stvarno jesu. Dakako, mi bokeljski Hrvati te teme ne namećemo, kao što to nikada u prošlosti nismo ni radili, pa je možda dijelom i to razlogom da smo sada tu gdje jesmo, ali ih prihvaćamo. Da, hrvatstvo nam je važno kao pojedincima, a to dokazujemo okupljanjem u udrugu (prije društvo, sada bratovština) kamo nas je dovela prije svega svijest o istoj nacionalnoj pripadnosti. Očito je važno i udruzi, jer je pronalaženju hrvatskog identiteta na povjesnom prostoru Boke, podupirući u svakom pogledu Željkov rad, posvetila značajan dio svojih aktivnosti. I treba nam biti važno jer živimo tu i sada i pozvani smo vrijednosne poruke dobivene od svojih predaka prenijeti našim potomcima. Isticanje nacionalnog identiteta trebalo bi nam biti važno najmanje zbog dva razloga – istine i održavanja na svijetlo dana činjenice da prostor Boke Kotorske Hrvati nisu naselili 1945., da sa svojom kulturom i tradicijom nisu došli u Crnu Goru, nego da je država Crna Gora došla njima.

KAKO NAS VIDE CRNOGORCI U ZAGREBU?

Ako povijesno iskustvo, vidjeli smo na primjerima drugih, nije nikakva zapreka da sadašnji naziv naše bratovštine ostane, postavlja se pitanje postoji li koji drugi razlog da se iz naziva izbriše pridjev?

Za odgovoriti na pitanje treba li u nazivu zadržati pridjev ili ne, po mojoj mišljenju, nije važno povijesno iskustvo, nego iskazuje li naziv (i pridjev u njemu) identitet naše udruge, šaljemo li njime drugima istinitu poruku o nama samima. Pri tome, kada se razmišљa o promjeni imena, premda nije od presudne važnosti, dobro je uzeti u obzir i povratne informacije koje dobivao od onih s kojima na bilo koji način dolazimo u doticaj.

Kao i danas, tako i prije četrdesetak, pedesetak godina članom Društva/Bratovštine mogao je biti gotovo svatko. Nije čak morao biti ni Bokelj, za članstvo u Društvu kvalificirao bi se već izjavom da je ljubitelj Boke. Nacionalne vrijednosti, ne samo kao stav službene politike, nego kod značajnog broja ljudi kao prevladavajući oblik svijesti, bile su potisnute na račun unitarističkih. Međutim i u takvim okolnostima, kada nacionalno određenje nije imalo pravo javnosti, kad smo bili poticani da svi sve smatrano svojim, Crnogorci koji su bili članovi Društva i koji su dolazili na Bokeljske večeri mogli su se izbrojati na prstima jedne ruke. Postavlja se pitanje zašto je tome bilo tako, pogotovo kada se zna da u to vrijeme nisu imali svoju zavičajnu ili nacionalnu udrugu u Zagrebu i da je jedina veza s Crnom Gorom bila upravo naša udruga? Logičan i jedino ispravan odgovor bi bio: zato jer Bokeljsku mornaricu ni bokeljski Crnogorci, a pogotovo oni iz unutrašnjosti nisu smatrali svojom!

S istim zaključkom otiašao sam prije par godina s prijema kod pomoćnika ministra vanjskih poslova Crne Gore priređenom u njihovu veleposlanstvu u Zagrebu.

Prijemu su prisustvovali predstavnici udruga čiji su članovi porijeklom iz Crne Gore. Tako su bili predstavnici Zajednice Crnogoraca, Društva Montenegro, Društva Bjelopoljaca (čitaj: muslimana, Bošnjaka) i Jozo i ja. Trebalo je izvijestiti pomoćnika ministra o radu udruga kojima pripadamo i o problemima s kojima se u radu susrećemo i sl. Prvi je referirao predstavnik Zajednice Crnogoraca koji je završio, otprilike, riječima: „Toliko o nama, a o problemima koje ovdje muče Hrvate iz Crne Gore reći će Vam predsjednik Bokeljske mornarice...“

O stavu zagrebačkih Crnogoraca i predstavnika crnogorske države o nama, možemo prosuđivati imajući u vidu više nego dobru suradnju i s jednima i drugima. Od osamostaljenja Crne Gore, u pisanoj korespondenciji s njezinim predstavnicima u svakoj prigodi koristili smo memorandum Bratovštine, usmeno se predstavljali punim imenom, oni se nama obraćali, također, navodeći naš puni naziv. U neposrednom kontaktu na skupovima kojima sam prisustvovao nikada nisam zapazio da bi riječju ili gestom bilo tko od njih izrazio nezadovoljstvo nazivom naše Bratovštine. Dapače, uvijek smo bili srdačno primljeni u njihovoj sredini, a sjećanja na ugodno provedene trenutke s njima još uvijek su jako svježa. Dojam je, teško je naravno biti kategoričan, da predstavnicima crnogorske države u Hrvatskoj ne smeta naš naziv, barem ne u mjeri koja bi izazvala potrebu otvorenog izražavanja nezadovoljstva njime.

Možda bismo tu blagonaklonost Crnogoraca u Hrvatskoj prema nama mogli protumačiti tako da oni u želji da zadrže visoku razinu suradnje s nama, naš pridjev u nazivu shvaćaju kao državno, a ne nacionalno određenje, s obzirom da udruga djeluje u Hrvatskoj. Ako je i tako, to samo potvrđuje da naš naziv, za razliku od nas, oni ne smatraju problemom.

KAKO NAS JE PRIHVATILA HRVATSKA JAVNOST?

S druge strane, od osamostaljenja Hrvatske, pojačanu nazočnost naše Bratovštine u medijima, ostvarene brojne kontakte s državnim i kulturnim institucijama i njihovim predstavnicima, s nama sličnim društvima i općenito naklonost hrvatske javnosti trebamo zahvaliti upravo činjenici da smo se deklarirali kao hrvatska udruga. Izvan toga konteksta zanimanje za nas ako bi uopće i postojalo, bilo bi daleko manje, usudio bih se čak tvrditi da bi ono bilo manje nego potkraj prošloga stoljeća, s obzirom da danas, za razliku od onda, živimo u vremenima u kojima je za pristup javnosti nužna prije svega nacionalna legitimacija.

Možemo, dakle, zaključiti da je recepcija naziva: Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica – 809 Zagreb u hrvatskoj javnosti i na razini institucija kojih se mi tičemo, potpuna.

Ako naš naziv ne smeta predstavnicima crnogorske države u Hrvatskoj ni predstavnicima udruga građana crnogorske nacionalnosti koje ovdje djeluju, ako nas je prihvatile hrvatska javnost, zašto naši u Kotoru uporno traže njegovu izmjenu i zašto je Jozo spremjan prihvatići njihov ultimativni zahtjev? Odgovor je za obje strane isti: Bokeljska mornarica nije nacionalna tvorevina, pa prema tome ne može biti hrvatska!

JE LI BOKELJSKA MORNARICA BILA MULTINETNIČKA?

Kada se Bokeljskoj mornarici oduzima nacionalni predznak, obično se kao argument navodi da su pomorci koji su plovili na kotorskim brodovima, kao i vlasnici tih brodova bili pripadnici raznih vjera i nacionalnosti, posebice se ističe admiral Matija Zmajević, za kojega se navodi da je pravoslavnog, danas bismo rekli: crnogorskog podrijetla.

Ne sumnjam u istinitost tih tvrdnji. Zagovornici teze o multietničnosti Mornarice, barem oni u Zagrebu koje ja poznajem, kada govore o toj temi, međutim, često brkaju pojmove i poistovjećuju Bokeljsku mornaricu, odnosno Bratovštinu kotorskih pomoraca (instituciju) i bokeljsku mornaricu (općeniti naziv za brodovlje, pomorce i pomorske ustanove Kotora toga vremena).

Naravno da je među mornarima, zapovjednicima i vlasnicima brodova bilo pripadnika raznih vjera i nacionalnosti, ali je pitanje jesu li svi oni bili članovi Bratovštine kotorskih pomoraca. Prije nego se kategorički ustvrdi da Bratovština, odnosno Bokeljska mornarica nema nacionalni predznak trebalo bi istom rezolutnošću potvrđno odgovoriti na pitanje: je li činjenica da je Bratovština nastala i da je djelovala pod snažnim utjecajem Katoličke crkve bila privlačna pripadnicima drugih vjera i nevjerujućima u tolikoj mjeri da bi postali njezinim članovima? Je li, s druge strane, razumno prepostaviti da je upravo konfesionalna obojenost Bratovštine mogla biti razlogom da su njezino dominantno članstvo činili katolici? Nadalje, bi li ikoga iznenadilo ako bi se pronašli povjesni izvori koji bi pokazali da je u vrijeme Kotor, kao gospodarski, kulturno i u svakom drugom pogledu razvijenija sredina od njegova zaleda, asimilirao došljake te da su pojedinci radi brže i potpunije integracije u takvu sredinu, pogotovo oni koji su reflektirali na više pozicije na društvenoj, odnosnoj profesionalnoj ljestvici, mijenjali vjeru i prelazili na katoličanstvo. Konačno, ako u srednjem ili kasnom srednjem vijeku ne možemo s velikim pouzdanjem govoriti o nacionalnoj pripadnosti članova Bratovštine, možemo li razumno prepostaviti da su se potomci tih katolika - članova Bratovštine kasnije, kada je došlo do nacionalne diferencijacije u najvećem broju izjašnjavali Hrvatima? Pritom mislim na katolike koji su tu vjeru primili odmah po rođenju, ali i na one koji su je primili kao odrasli. I na kraju, koji odgovor na pitanje postavljeno u naslovu ovoga poglavlja možemo dati raščlambom povjesnog podatka koji u knjizi „12 vjekova Bokeljske mornarice“ iznosi povjesničar dr. sc. Slavko Mijušković, citiram: „*Naime, kad je Skupština Bokelja 13. juna (1848., op. a.) vijećala na Prčanju u vezi poziva bana Jelačića i Hrvatskog sabora za prisajedinjenje Boke, s Dalmacijom Hrvatskoj, najviše su se istakli kotorski i drugi bokeljski pomorci da do tog prisajedinjenja zaista i dode*“? Jesmo li pristrani ako zaključimo da je sjedinjenje Boke s Hrvatskom bila želja bokeljskih Hrvata? Ako je točan povjesni podatak da je ta želja, među svim društvenim slojevima Boke toga vremena, bila najizraženija u pomoraca, znači li to da su Hrvati bili najbrojniji među njima? Ako ustvrdimo, što bi bilo logično, da jesu, je li razumno prepostaviti da su i u Bokeljskoj mornarici Hrvati bili dominantna nacionalna skupina? Odgovori na ova pitanja nameću se sami od sebe, ali bez obzira što tko zaključio, jedno je sigurno: sjedinjenje Boke s Hrvatskom nije mogao biti izraz težnji multietničke Bokeljske mornarice!

ČIJA JE BOKELJSKA MORNARICA?

Od kada sam čuo za Bokeljsku mornaricu pa do dana današnjeg nisam sreo Bokelja Hrvata koji Bokeljsku mornaricu ne bi smatrao dijelom svoga nacionalnog identiteta. Sviest o tome velikoj većini njezinih članova daje smisao i svrhu angažmanu na očuvanju njezine tradicije. Da Bokeljsku mornaricu ne smatramo svojom, velika većina nas bi se, uvjeren sam, posve drukčije odnosila prema toj nesumnjivoj kulturnoškoj vrijednosti. Samo pripadnost zavičaju ne bi mogla proizvesti emociju koja tu našu vezu čini neraskidivom.

Kada kažem da je Bokeljska mornarica hrvatska ne obuzima me osjećaj nelagode, ne smatram da sam nešto krivo rekao, da sam nekome oteo nešto što je njegovo. S druge strane, s mnogim Crnogorcima sam kontaktirao, s ne malim brojem se družio, s nekim i prijateljevao, ali nikada mi nitko od njih nije rekao, niti gestom ili postupkom pokazao da Bokeljsku mornaricu smatra dijelom crnogorske tradicije. Dapače, u svakoj prigodi bilo je zamjetno da pupčana povezanost Bokeljske mornarice s Katoličkom crkvom za njih predstavlja ogradu koja jasno dijeli njihovo od našeg dvorišta. Ne poričem da drugi imaju možda i drukčiju iskustva, ali ona sigurno ne mogu promijeniti moje uvjerenje da u kolektivnoj svijesti Crnogoraca Bokeljska mornarica ne postoji kao dio njihova nacionalnog identiteta.

Ako Bokeljsku mornaricu Crnogorci ili velika većina njih ne smatra svojom, a mi Hrvati iz Boke gotovo svi je smatramo našom, čija je onda ona? Srpska? Austrougarska? Mletačka? Bizantska? Je li ničija samo zbog toga što ne znamo pouzdano pripadnici kojega naroda su je i kada osnovali? Možemo li prihvati stav da je ničija, znajući da „ničije“ automatizmom postaje najprije države na kojoj se nalazi, a zatim vrlo brzo i njezina matičnog, odnosno većinskog naroda? Ako je i nisu osnovali, za održavanje njezine tradicije (naj)zaslužni(ji) su Hrvati, ako ne za cijelo vrijeme njezina postojanja, a onda sigurno u vremenskom razdoblju koje je započelo daleko prije 1945. i, što je također, vrlo važno napomenuti, neprekidno traje do dana današnjega. Daje li nam to za pravo da je nazovemo našom? Daje li nam (više)stoljetna ukorijenjenost Bokeljske mornarice kao hrvatske udruge u kolektivnoj svijesti bokeljskih Hrvata pravo da je nazovemo našom? Po meni – da, osim ako se ne pokaže da se tu radi o kolektivnoj fikciji nas Hrvata ili o kolektivnoj krađi tuđeg identiteta. Smatram, nadalje, da nacionalno određenje kolektiva dijeli sudbinu nacionalnog identiteta njegovih članova. Hoće li institucija ili udruga dobiti nacionalni predznak ovisi o volji njezina članstva u trenutku donošenja odluke, u konkretnim društvenim okolnostima. Kada je, pak, o ovom posljednjem riječ, vjerujem da povoljnijeg trenutka u zadnjih dvadesetak godina nije bilo, a da ga za dvadesetak godina možda uopće neće ni biti.

JESU LI MOGUĆE PROMJENE U MATICI?

Kao i većina vas, dosta sam skeptičan da je išta moguće dolje promijeniti. U Jozovim stavovima, zapravo, iščitavam većinsko raspoloženje u matičnoj bratovštini, slično mi govore i moji izvori iz Kotora, a i moja neposredna zapažanja bitno se ne razlikuju od te matrice. Deprimirajuće djeluje podatak da je

njima dolje u Kotoru važnija jedna jedina beogradска udruga od pet udruga s područja Hrvatske. Obeshrabruje, također, njihova želja, iskazana u zahtjevu da se u Hrvatskoj organizira krovna udruga koja bi Bokelje predstavljala u Matici, čime se daleko brojnija bokeljskomornarička dijaspora u Hrvatskoj izjednačava u formalnim pravima s onom na prste jedne ruke izbrojivom u Srbiji. Kada kažem kako me to izjednačavanje obeshrabruje i žalosti, prisjećam se događaja s kraja sedamdesetih godina prošloga stoljeća kada smo pokojni Mladen Pean i ja kao predstavnici našeg zagrebačkog društva prisustvovali proslavi Bokeljske večeri u Beogradu. I tada sam se isto osjećao gledajući ples kola Bokeljske mornarice, kada u koracima i figurama plesača nisam mogao prepoznati koje se to kolo uopće pleše. Atmosfera koja je potom stvorena, a posebice ona u kasne sate, pomogla mi je da shvatim da je to bilo Žikino kolo. Ako je prije četrdeset godina bilo tako, danas može biti samo četrdeset puta takvije. Posve mi je nejasno tko su ti ljudi u Matici i kakvim su se naopakim kriterijima vodili kada su takvu udrugu mogli prigrlići kao svoju, a našu odbaciti kao strano tijelo. Bojam se da i ovom prigodom možemo samo slegnuti ramenima i rezignirano konstatirati da Kotor kao intelektualno sjedište Boke, koji je dao mnoga velika imena, u cijeloj svojoj dugogodišnjoj i bogatoj povijesti nije uspio iznjedriti osobu koja bi imala intelektualnog kapaciteta i građanske hrabrosti artikulirati i javno zastupati nacionalne interese bokeljskih Hrvata.

Bez obzira na sve, zalažem se da se u Kotoru pokuša pronaći sugovornik i pokrenu razgovori o ovim pitanjima, ako ne zbog vjere u njihov uspjeh, a onda, barem s nadom, da nam oni koji budu dolazili iza nas neće zamjeriti što nismo pokušali.

BISMO LI PROMJENOM IMENA NAŠE UDRUGE MOGLI UTJECATI NA ODLUKE U MATICI?

Ne znam misli li Jozo doista da ćemo izbacivanjem pridjeva iz naziva ostvariti utjecaj na rad matičnog društva u Kotoru ili, u nastojanju da postigne svoj glavni cilj - uspostavu službenih veza naše bratovštine s Maticom - svjesno preuzima rizik da u poodmakloj životnoj dobi bude označen kao naivac. Misli li da mi iz Zagreba možemo utjecati na bilo koji način na izbor predsjednika matične bratovštine ili na imenovanje admirala Bokeljske mornarice? Naravno da bi takva očekivanja bila skroz nerealna. Možemo se mi nazvati ne znam kako, možemo im dati olovku i papir da sami napišu naše ime, to ni za dlaku neće povećati naš utjecaj na njihove odluke. To što bismo dobili pravo glasa samo bi još više pojačalo simboliku naše nazočnosti na tijelima odlučivanja. Mi u Zagrebu željeni utjecaj možemo ostvariti, samo, jedino i definitivno ako se Bokeljska mornarica bude otvoreno deklarirala kao hrvatska udruga!

(...)

Vaš

Ivo Škanata

U Zagrebu, na Valentinovo 2014.

Zaželimo predsjedniku *Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809“* puno uspjeha u njegovom plemenitom nastojanju da očuva hrvatsku kulturnu baštinu.

Josip Pečarić, *O hrvatstvu Bokeljske mornarice*. Odjeljak: *Različiti članci*. U: *Marulić*, 47./2014., br. 3-4 (260), svibanj-kolovoz 2014., str. 143-156.

PROPADE IM CRVENA HRVATSKA, ZAGREB, 2015.**ZALJEV HRVATSKIH AKADEMIKA**

Izabran sam za redovitog člana HAZU 2000-e godine, dakle u vrijeme kada je u Hrvatskoj došlo do povratka bivših komunista i jugonostalgičara na vlast. Govorio sam da mi je izbor za hrvatskog akademika draga iz dva razloga. Prvo svakome je draga postati redovitim članom nacionalne akademije. Međutim, znajući što promjena vlasti u Hrvatskoj donosi znao sam da će antihrvatskim vlastima moja riječ kao akademika mnogo više smetati. I doista, to je obistinilo tako da praktično danas u Hrvatskoj ne postojim, ako se uzme u obzir moja nazočnost u glavnim hrvatskim medijima. Čak se i moji uspjesi u znanosti sustavno prešućuju. Međutim, zaboravio sam još jedan razlog. Mojim Hrvatima iz Boke, bez obzira žive li oni u Hrvatskoj ili u Boki, to puno znači. To je ponajbolje pokazao novi predsjednik *Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb* koji je nedavno, po uzoru na poznati naziv Zaljev hrvatskih svetaca, Boku nazvao Zaljev hrvatskih akademika, a to prenio kotorski radio DUX (vidjeti Portal Radia DUX, 29. 11. 2014.):

Održana „Večer bokeljske poezije“ u Zagrebu

Sinoć je u Zagrebu, u organizaciji Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb, u povodu devedesete obljetnice njezina djelovanja, u Muzeju za umjetnost i obrt održana poetska večer pod nazivom „Večer bokeljske poezije“. Pred više od 100 uzvanika predstavljena je nova knjiga poezije kotorske pjesnikinje Dubravke Jovanović, pod nazivom „Iza koltrine“. O knjizi su nadahnuto govorili Jasmina Grgurević, Željko Brguljan i akademik Tonko Maroević, a stihove pjesama recitirala je sama autorica. Umjetniču večer

upotpunio je Mjesoviti zbor pod vodstvom Hede Gospodnetić izvodeći arije renesansne glazbe.

U ime Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb, prisutne je pozdravio predsjednik te udruge Ivo Škanata, riječima:

„Dopustite mi da vas pozdravim u ime organizatora ove kulturne manifestacije, Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb, 90 godina stare udruge Bokelja koji, eto, kroz cijelo jedno stoljeće kontinuirano nastanjuju ovaj prostor podno Sljemena i s obje obale Save.

Osnovana, možemo reći sada već davne 1924. kao zavičajno društvo, 1956. udruga je smisao svog postojanja pronašla u njegovanju uspomena na slavne dane bokeljskog pomorstva, održavanjem tradicionalnih obreda Bokeljske mornarice u čast sv. Tripuna, zaštitnika grada Kotora. Večerašnji kulturni događaj prilika je i da se podsjetimo da je te 1956. predsjednik naše udruge, koja je tada i promijenila ime u Bokeljska mornarica 809 Zagreb, bio veliki hrvatski skladatelj Ivan Brkanović, naše Boke list.

A kada već spominjemo njega, iznijet ću još jedan zanimljivi podatak, koji možda nije poznat široj javnosti, da iz naše sredine potječu i četiri člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. To su: već spomenuti maestro **Ivan Brkanović**, za kojega je veliki Dmitrij Šostaković, jedne zgode za boravka u Hrvatskoj kada je čuo njegovu operu Zlato Zadra, rekao da je najveći skladatelj među južnim Slavenima, prof **Karlo Radoničić**, Rektor zagrebačkog sveučilišta i dekan medicinskog fakulteta u Zagrebu dvadesetih godina prošloga stoljeća, zatim prof. **Vladislav Brajković**, profesor Pomorskoga prava i u više navrata dekan Pravnog fakulteta u Zagrebu sredinom i u drugoj polovici prošloga stoljeća i član Stalog međunarodnog arbitražnog suda, te, na koncu, od njih jedino živući, još uвijek vrlo aktivni, svjetski poznati matematičar, jedan od samo nekoliko njih u svijetu koji su imali više od 1.000 objavljenih znanstvenih radova, ovdje nazočni prof. **Josip Pečarić**. S obzirom na malobrojnost zajednice iz koje potječu, mogli bismo reći da je to pravi raritet, pa u tom smislu, kao što Boku često nazivamo Zaljevom hrvatskih svetaca, tako bismo isto mogli reći i da je Zaljev hrvatskih akademika. U posljednjih petnaestak godina aktivnost udruge se proširuje i u značajnoj mjeri usmjerava ka predstavljanju kulturne baštine Boke, posebice onog dijela koji su stvarali pripadnici Hrvatskoga naroda.

Ta, mogli bismo reći posvećenost naših 450 članova Bokeljskoj mornarici i hrvatskoj kulturnoj baštini u Boki nije slučajna i ne treba čuditi, jer su to vrijednosti koje dokazuju autohtonost hrvatskog življa u tom dijelu današnje Crne Gore.

S druge strane, uvjereni smo, da se prikazivanjem Boke isključivo opisom njezinih, doista, prekrasnih pejzaža i njezinim smještanjem unutar državne granice Crne Gore, a izvan hrvatskog konteksta, svijetu šalje dvodimenzionalna slika Boke. Njezin reljefni izgled, ljepota njezine mozaična struktura ne može se doživjeti ako se ne upoznaju njezine autohtone vrijednosti. A jedna od njih je, siguran sam, i riječ, pjesnička riječ, domaća bokeška riječ koju ćemo većeras upoznati nakon što razmaknemo koltrine, a koltrine su u ovom slučaju korice knjige naše gošće, pjesnikinje iz Kotora – gospođe Dubravke Jovanović.

Hvala vam lijepa."

<http://www.radiodux.me/vijesti/vijesti/odrzana-vecer-bokeljske-poezije-u-zagrebu>

Oni koji će čitati ovaj tekst znaju dovoljno o meni, pa smatram da trebam nešto reći o ostalim članovima HAZU zbog kojih je moja Boka Zaljev hrvatski akademika.

Ivan Brkanović

skladatelj (Škaljari, Boka kotorska, 27. XII 1906 — Zagreb, 20. II 1987).

Sin siromašnih seljaka. U Kotoru završio osnovnu školu, potom sudjelovao kao glazbeni amater u kulturno-umjetničkom društvu Sastanak pod vodstvom Tripa Tomasa, od kojega je dobio prvu glazbenu poduku. Hoteći se posvetiti glazbi, došao je 1927. u Zagreb i, da bi namaknuo sredstva za školovanje, uposlio se kao tvornički radnik. Usporedo je učio privatno klavir i pohađao tečaj za zborovođe. Po završetku tečaja djelovao kao zborovođa (Hrvatsko pjevačko društvo Maksimir, Hrvatsko pjevačko društvo Zagreb). Uz to je od 1928. polazio srednju muzičku školu, a od 1931. studirao na Mužičkoj akademiji kompoziciju kod B. Berse, zatim kod F. Lhotke. Diplomirao 1935, potom prihvatio mjesto nastavnika glazbe u zagrebačkoj Građanskoj školi. Prvi veći uspjeh doživio prizvedbom I Simfonije, 1937 (pod dirigentom K. Baranovićem). Nakon toga dobio stipendiju za usavršavanje u Parizu, kamo odlazi 1938. te u Scholi cantorum radi godinu dana s profesorom Lefebreom. Vrativši se u Zagreb, postao je 1941. profesor teoretskih predmeta srednje škole Hrvatskoga državnog konzervatorija, a po završetku rata premješten je u Gradsку muzičku školu. Istodobno je predavao glazbu i u I klasičnoj gimnaziji (1945–51). Od 1951. do 1954. djeluje kao operni dramaturg HNK, a 1954–57. kao direktor Državnoga simfonijskog orkestra (sada Zagrebačka filharmonija). God. 1957. postaje profesorom kompozicije na Mužičkoj akademiji u Sarajevu, gdje predaje do umirovljenja 1961. Tada se ponovno nastanio u Zagrebu i posvetio stvaralaštvu. Od 1983. izvanredni je član JAZU. — Prve skladateljske pokušaje napisao je još kao amater za potrebe kotorskog društva Sastanak. Potom je kao polaznik srednje muzičke škole pobudio pažnju svojih nastavnika nizom zborskih skladbi (*Hrvatsko kolo, Pri kamenih vratih i dr.*), a tijekom studija sklada prvi gudački kvartet (1931) te zborove i solo-popijevke (*Bokeljsko kolo, Konavosko pirovanje, Koleda, Uspavanka*, 1932–34) s kojima će ubrzo postati poznat i široj glazbenoj javnosti. Međutim, u doba stvaralačke zrelosti u središtu su njegova zanimanja veći oblici oratorijske, operne i simfonijске glazbe. Tada nastaje Triptihon »narodni obred kod smrti« za sole, zbor i orkestar (1936), opera Ekvinočij (na libreto Tomislava Prpića prema Vojnovićevoj drami, 1945), svih pet simfonija (1935–50), simfonijksa pjesma *Zemljo Hrvatska* (1951), opera-oratorium *Zlato Zadra* (prema srednjovjekovnoj legendi o škrinji Sv. Šimuna, 1954) i dr. — B. se zarana predstavio kao skladateljska ličnost izvorne, samonikle stvaralačke snage, izrasle i oblikovane na rodnome tlu te je do konca svojega vijeka ostao dosljednim

pobornikom nacionalnog glazbenog izraza. Nadahnjujući se gotovo redovito sadržajima iz narodnog blaga on je uspio u svoje skladbe pretočiti ne samo tematiku, doživljaje ili događaje već i specifičnosti prostora, dah podneblja i psihu ljudi svoje uže domovine, južne Dalmacije. No u njegovim skladbama nema doslovce preuzetih glazbenih motiva iz folklora, već su svi elementi – melodika, ritmika, harmonije – prožeti osobitostima narodne glazbe. Čak je i u oblikovanju izražena sklonost preobrazbi tradicionalnih umjetničkih forma u oblike bliske narodnom nasljeđu (requiem kao narodni posmrtni obred Triptihon) ili pak prilagođivanja pučkog nasljeđa oblicima umjetničke glazbe (karakter hrvatskih crkvenih prikazanja u operi *Zlato Zadra*). Međutim, folklorni idiom Brkanovićeve glazbe zapravo je samo odraz njegove trajne, korjenite veze sa zavičajem, dok svoj osobni stil izgrađuje vlastitim, autentičnim stvaralačkim darom. Među obilježjima njegova stila izdvaja se: stvaranje monumentalnih zvukovnih struktura sa stalno prisutnim dramatskim nabojima te elementima sceničnosti; neprekidno protjecanje simfolički zasnovane građe, temeljeno na lančanom nadovezivanju manjih cjelina koje izrastaju iz jedne motivičke (tematske) jezgre; oblikovanje melodijskih linija pretežito mikrointervalske strukture i manjih opsega, poput šture melodike dalmatinskog krša; bujno, u osnovi kasnoromantičko harmonijsko tkivo s naznačenim tonalnim središtima, oko kojih se slobodno kreću kromatski i disonantni pomaci, alterirani akordi, prelazeći mjestimice u bitonalne sklopove; složeno, katkad gusto polifoničko vođenje dionica, napose u orkestralnoj građi; ponavljanje ritmičko-melodijskih obrazaca u tehniци ostinata ili varijacije; slojevita, većinom romantičarski razgranata orkestracija gdjekad s oporim i oštrim zvučnim bojama u duhu južnodalmatinskog folklora. Sva ta obilježja daju pečat jake, uvijek prepoznatljive osobnosti Brkanovićevu glazbenom stvaralaštvu te ga svrstavaju među najosebujnije skladateljske ličnosti nacionalnog izraza u suvremenoj hrvatskoj glazbi. B. je na početku karijere (1932–41) pisao i muzičke kritike, prikaze, polemičke članke u *Hrvatskom dnevniku*, *Novostima*, *Evoluciji*, *tjedniku 15 dana*, *Sv. Ceciliji*, u kojima je i riječju zagovarao suvremeni nacionalni stil u hrvatskoj glazbi. Svoje autobiografske zapise – Sjećanja, objavio je u časopisu *Muzička kultura* (1986, 4–5; 1987, 1–2, 3–4). Za svoje je stvaralaštvo više puta nagrađen: za skladbu Triptihon, 1937. Nagradom Zagrebačke filharmonije, za operu Ekvinočij, 1953. Nagradom Saveza kompozitora Jugoslavije, za IV Simfoniju, 1960. Nagradom grada Sarajeva, za balet Heloti, 1961. Nagradom HNK, za životno djelo 1975. Nagradom »Vladimir Nazor« te za Stabat Mater i III Gudački kvartet, 1983. Vjesnikovom nagradom »Josip Slavenski«.

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2833>

Karlo Radonićić

Roden je u Trstu 15. studenoga 1879. u obitelji roditelja iz uglednih pomorskih obitelji iz Dobrote u Boki Kotorskoj. Otac Filip bio je kapetan u austrijskom Lloydu, a mati Karolina rođena Ivanović. Pučku školu na talijanskom jeziku završio je u Trstu. Nakon očeva odlaska u mirovinu, s obitelji se preselio u rodno mjesto svojih roditelja Dobrotu. Otac mu je bio načelnik u Kotoru od 1897.

do 1905. godine. U istom gradu Radoničić je završio gimnaziju. Maturirao je s odličnim uspjehom. Izabrao je studij medicine u Beču. Studirao je od jeseni 1899. godine, a promoviran je 24. srpnja 1905. godine "vrlo mladi rodoljubivi Hrvat, promoviran na čast doktora sveukupnog liečništva, na korist, ponos i diku čestite svoje obitelji, našeg mesta i cjelokupnoga hrvatskoga naroda". Nakon promocije volontirao je na Trećoj medicinskoj klinici u Beču, a nakon odsluženja vojnog roka radio je u bečkoj javnoj općoj bolnici njem. "Allegemeines Krankenhaus". Radio je na Trećem internom odjelu. Od jeseni 1907. do srpnja 1911. godine bio je klinički asistent prof. Norbertu Ortneru na Internoj klinici sveučilišta u Innsbrucku. U časopisima "Wiener klinische Wochenschrift" i "Medizinische Klinik" objavio je prve znanstvene radove. Suautorom je prvog kliničkog rada kojim se preporučivala primjena termopenetracije u terapijske svrhe. Time je osnovana nova fizikalna metoda liječenja dijatermija.

Za Prvog svjetskog rata bio je mobiliziran. Boravio je u Beču gdje je vodio radiološki odsjek klinike prof. Eiselberga, bio je primarni liječnik odjela Druge klinike za tuberkulozu te primarnim liječnikom ratne bolnice br. 2 u Beču.

Prigodom otvaranja hrvatskog medicinskog fakulteta u Zagrebu, Radoničić je pristupio iz Beča Pripomoćnoj blagajni Zbora liječnika kao utemeljitelj. Dne 22. svibnja 1919. imenovan je i potvrđen za prvoga javnog redovnoga profesora interne medicine na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Potkraj godine preselio se u Zagreb. Rektor Zagrebačkog sveučilišta bio je 1920.-1921.^[2]

Među najzaslužnjima je osobama što se u prva dva desetljeća svog rada afirmirao zagrebački Medicinski fakultet. Bio je prvi predstojnik Klinike za unutarnje bolesti. Utjemeljio je prvu katedru za internu medicinu u Hrvatskoj. Bio je dekan zagrebačkog Medicinskog fakulteta u više navrata (1926./1927., 1930./1931. i opet 1931./1932.). Godine 1927. izabran je za podpredsjednika odbora Liječničke komore za Hrvatsku, Slavoniju i Međimurje u Zagrebu za razdoblje 1927.-1929. Zalagao se za gradnju Liječničkog doma. Dne 30. svibnja 1930. izabran je za člana dopisnika JAZU u radnom sastavu. Dne 13. siječnja 1935. na skupštini Društva Bokeljske mornarice izabran je za admirala plemenitog tijela Bokeljske mornarice.

Umro je 12. studenog 1935. od moždanog udara kao posljedice arterioskleroze. Pokopan je u obiteljskoj grobnici u Dobroti.

http://hr.wikipedia.org/wiki/Karlo_Radoni%C4%8D%C4%87

(<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2833>)

Grad Zagreb je u godini 2008. u spomen na skladatelja imenovao ulicu u naselju Novi Jelkovec (Sesvete).

Mnogo više o ovom izuzetnom hrvatskom znanstveniku možete pronaći u časopisu STUDMEF, Medicinski fakultet:

<http://www.mef.unizg.hr/studmef/znanost/ucimo-znanost/dragutin-karlo-radonicic-2.html>

Izdvojiti ću samo ovo:

Ugledni Bokelj

Sačuvao je ljubav prema užoj domovini i sa zanimanjem je pratio razvitak bokeljskih prilika. U Zagrebu je sudjelovao na tradicionalnim proslavama Tripundana. "Kad je zbor bokeljskih mladića zasvirao na mandolinama i gitarama starinsko kolo Bokeljske mornarice ustao je i kolo poveo vrlo ugledni Bokelj dr. Karlo Radoničić". Na skupštini Društva Bokeljske mornarice izabran je Radoničić 13. siječnja 1935. za Admirala Plemenitog Tijela Bokeljske mornarice.

Vladislav Brajković

pomorskopravni pisac (Knin, 24. I 1905. — Zagreb, 9. IX 1989). Potječe iz stare bokeljske obitelji iz Perasta. Klasičnu gimnaziju pohađao u Splitu i Kotoru. Pravni fakultet završio 1927. u Beogradu. Studije nastavio u Francuskoj, na Sveučilištu u Aixu (Aix-Marseille), gdje je 1933. obranio doktorsku disertaciju *Étude historique sur le droit maritime privé du Littoral Yougoslave*, koja se drži klasičnim djelom povijesti našega pomorskog prava. Od 1934. radi u Pomorskom odjelu Ministarstva saobraćaja u Beogradu, gdje ostaje do 1937, a kao honorarni savjetnik sve do 1941. U međuvremenu izabran je za privatnog docenta na Pravnom fakultetu u Subotici (trgovačko i mjenično pravo), gdje je od 1937. stalni docent, a od 1940. izvanredni profesor. God. 1941. prelazi na Pravni fakultet u Zagrebu. Kao suradnik NOP-a bio je početkom 1945. ultapšen od ustaške policije te oslobođenje Zagreba dočekuje u zatvoru na Savskoj cesti. Od 1945. redoviti je profesor zagrebačkoga Pravnog fakulteta (pomorsko i opće saobraćajno pravo). Umirovljen je 1975. Dopisni je član JAZU od 1961, redoviti od 1968, član CANU i SAZU te više međunarodnih udruženja među kojima i Academie des Sciences, Arts et Belles lettres u Aixu. Od 1967. član je stalnoga međunarodnog arbitražnog suda. Jedan je od osnivača, a 1954–75. predsjednik Jugoslavenskog udruženja za pomorsko pravo, koje je u svojim podružnicama na obali okupilo mnoge pravnike i znatno pridonijelo razvitučku naše trgovачke mornarice. On je ujedno protagonist aktivnog udjela tog udruženja u Međunarodnom pomorskom odboru (Comité Maritime International – CMI), u kojemu je od 1951. stalni član, a 1969–73. njegov potpredsjednik. Za zasluge na unapređenju pomorskog prava u svijetu odlikovan je francuskim ordenom Chevalier a l'Ordre du Mérite Maritime (1961). Također je jedan od osnivača i animatora Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva (osnovanog u Splitu 1962) te njegov počasni predsjednik (od 1965). Kada je nakon oslobođenja pokrenuta inicijativa za oživljavanje povijesne Bokeljske mornarice, B. je na skupštini u Kotoru 1964. izabran za »admirala Bokeljske mornarice«. Predsjednik je Znanstvenog savjeta za pomorstvo JAZU (od 1981) i glavni urednik časopisa Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja Zavoda za pomorsko pravo, ekonomiku i historiju pomorstva JAZU (od 1960). God. 1977. dobio je Nagradu AVNOJ-a. — U pedesetogodišnjem bavljenju pomorskim i općeprometnim pravom B. je obrađivao javnopravne i imovinskopravne institucije te probleme pomorskog prava. Urednik i suradnik *Pomorske enciklopedije JLZ-a* (1954–64) te glavni urednik njezina drugog izdanja (od 1972). Surađivao je u mnogim domaćim i stranim stručnim časopisima i zbornicima: *Arhiv za pravne i društvene nauke* (1929–31, 1939,

1961), *Annales de la Faculté de Droit d'Aix* (1931), *Saobraćajni pregled* (1934–35), *Pomorski Lloyd* (1934–36), *Ekonomist* (1935, 1937, 1939), *Pravna misao* (1935), *Naš saobraćaj* (1939), *Pomorstvo* (1947, 1950, 1952, 1955, 1957–60, 1962–63, 1966–67. i 1971), *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* (1948, 1956–57, 1959, 1963, 1967, 1973), *Dubrovačko pomorstvo* (1952), *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* (1952), *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* (1953, 1957), *Vjesnik Jugoslavenskog udruženja za pomorsko pravo* (1955–56, 1959–60), *Zbornik za pomorsko pravo* (1955, 1957, 1961, 1967), *Jugoslavenska revija za međunarodno pravo* (1956, 1958–60, 1979), *Međunarodni transport* (1956, 1959, 1961), *Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja* (1958), *Naše more* (1959, 1962, 1966, 1968, 1977), *Le nouveau droit yougoslave* (1959), *Pravni zbornik* (Titograd 1960), *The Journal of Business Law* (London 1960), *Ljetopis JAZU* (1959, 1963), *Naša zakonitost* (1961), *Pomorski zbornik* (1962–63, 1980), *Il Diritto Marittimo* (Genova 1962, 1964), *Osiguranje i privreda* (1964, 1968–69, 1973), *Armenopoulos* (Solin 1966), *Zbornik radova o stranom i uporednom pravu* (1966, 1981), *Jadranski zbornik* (1968–69), *Radovi Instituta JAZU u Zadru* (1969), *Privreda i pravo* (1974), *Brodogradnja* (1980). Autor je skripta *Pomorsko pravo* (Zagreb 1950, 19652) i *Pravo mora i ribolova* (suautor N. Katičić, Zagreb 1961). Posebno je važan Brajkovićev prinos u određivanju pojma brodara u pomorskom pravu kao specifičnom institutu plovidbene djelatnosti zasnovanu na povijesno-razvojnoj i teorijsko-sistematskoj specifičnosti pomorškog poduzetništva.

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2686>

Dodao bih kako je još jedan ugledni bokeljski Hrvat bio kandidiran za člana HAZU. Osobno sam predložio nedavno preminulog admirala Bokeljske Mornarice dr. sc. Miloša Miloševića za dopisnog člana HAZU (prijedlog možete naći u mojoj knjizi „Zločinački sud u Haagu“, Zagreb, 2008., str. 275.-276.). Nažalost, iako sam posebno naglasio, kako HAZU nije u svojim redovima imala Hrvata iz Boke kotorske koji je tamo živio, a ne nazire se tko bi osim dr. Miloševića u dogledno vrijeme to mogao postati, dr. Milošević zbog godina nije izabran.

akademik dr. Miloš Milošević, admiral Bokeljske mornarice, istaknuti znanstvenik - povjesničar, arhivista i romanista kao i svestrani umjetnik - pjesnik i glazbenik. Rođen 1920. godine u Splitu. Od 1953. godine radi u Povijesnom arhiv u Kotoru u kome ostaje do odlaska u mirovinu 1985. godine. Specijaliziranje arhivistike je obavio u Parizu 1970. godine, a 1974. god. doktorirao je na filozofskom fakultetu u Zadru sa temom "Boka Kotorska za vrijeme mletačke vladavine (1420-1797)". U Povijesnom arhivu u Kotoru stekao je sva arhivistička zvanja, a 1978. godine zvanje znanstveni savjetnik i od tada do odlaska u mirovinu 1985. je i bio ravnatelj Povjesnog arhiva Kotor.

Kao priznati znanstveni radnik, arhivista, romanista i teoretičar arhivistike, bio je, pored ostalog, predstavnik Jugoslavije na međunarodnim kongresima arhivista u

Briselu, Madridu, Moskvi, Vašingtonu, a 1980. godine u Londonu je izabran za predsjednika Sekcije profesionalnih arhivskih društava MAS pri UNESCO-u. Objavio je 24 knjige a publikovao je preko 230 znanstvenih radova koji, kako za znanstvene krugove, tako i za sve one čitaoce zainteresirane za prošlost i povijest Boke kotorske predstavljaju nezaobilazan znanstveni izvor. On je izabrao da bude posrednik između prošlosti i sadašnjosti, slikar kolektivne sudbine ljudi na obalama zaliva Boke, odnosno svega onoga što karakteriše Mediteran, naš zajednički svijet kome pripadamo, a u stvari zajedničko i univerzalno sudbinama brojnih generacija. Među brojnim priznanjima i odličijima dr. Miloševića je odlikovan 2008. god. Redom Danice Hrvatske s lentom i likom Katarine Zrinske.

<http://www.radiodux.me/naslovnica/1473-in-memoriam-milo-miloevi-1920-2012>

BOKELJI PROSLAVILI SVOGA ZAŠTITNIKA-BOKA U KOTORU

Ove godine smo mi Bokelji proslavili našeg zaštitnika sv. Tripuna. U prilogu je Proglas našeg biskupa Ilije Janjića:

Svim štovateljima sv. Tripuna

Predmet: Proglas vjernicima Kotorske biskupije u Boki i Bokeljima izvan Boke za svečanosti sv. Tripuna

Dragi vjernici Kotorske biskupije,

Dragi Bokelji i dragi prijatelji Boke,

Blagdan sv. Tripuna nas svake godine podsjeća na našeg mučenika Tripuna, na velikana mjestu Kampsade u Maloj Aziji, na velikana opće crkve i zaštitnika Kotorske biskupije i grada Kotora. .

Mladi Tripun je u osamnaestoj godini svoga života 250. Godine imao hrabrosti i smjelosti legitimirati se kao kršćanin koji dobro zna riječi Svetoga Pisma: "Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti, nego se više bojte onih koji mogu ubiti i dušu i tijelo." (Mt 10,28).

Ove riječi učitelja Krista bile su Tripunu tako uvjerljive i one su bile hrana i snaga njegovom vjerničkom Životu, bile su pečat njegova srca. Kao kršćanin pred neprijateljima vjere nije skriven, nije pokleknuo pred kipom poganskog boga, pred kipom poganske kultne osobe, pred kipom rimskoga cara Decija, koji je svojim vojnicima zapovjedio progonstvo kršćana do istrubljenja u svim rimskim pokrajinama, pa tako i u pokrajini Male Azije. Tripunove riječi „Ja se klanjam jedino Bogu” i „Ja sam kršćanin i slobodan sam” bit će za sva vremena znak prepoznatljivosti Tripunova kršćanskog identiteta, znak njegove duboke vjere i povjerenja u Isusa Krista. Tripun ostaje mučenik – svjedok vjere za sva vremena. Kada su moći svetoga Tripuna iz njegovog rodnog mesta Kampsade prenesene u Carigrad, nije poznato, ali dobro znamo da su njegovi posmrtni ostaci stigli u Kotor 13. siječnja 809. godine, na opću radost Božjeg puka grada Kotora, tako veliku radost da je Bokeljska mornarica zaigrala svoje kolo, o čemu postoji pisani dokaz. Dragi Štovatelji svetoga Tripuna,. ponosimo se našim zaštitnikom, mučenikom svetim Tripunom. On nije bezimena kultna osoba, on ima svoje ime, on ima svoje mjesto rođenja, on ima svoje mjesto mučeništva i ima svoje mjesto gdje su pohranjene njegove moći. Napominjem, trebali bi se ponositi vjerom i čašću (fides et honor) što je i geslo grba Bokeljske mornarice. Te riječi imaju svoju puninu, svoj sadržaj, koji možemo čitati u mučeništvu našeg Sveca. Radi vjere u Boga – Tripun daje svoj život. Vjerom i čašću kroz stoljeća su se ponosili kršćani najljepšega zaljeva na svijetu, koji se nisu stidjeli ni Boga, ni vjere, ni svoga identiteta. Više puta u povijesti vjera i čast, ponos ove mjesne Crkve bila je s raznih strana napadana i je opstala na čvrstom temelju koji nosi Tripunovo ime u srcima njegovih štovatelja. Neka nas blagdan svetoga Tripuna još više približi Bogu i Crkvi, te u slobodi djece Božje ohrabreni u vjeri ne zaboravimo čast i svoj

kršćanski identitet , bez obzira na napasti današnjega vremena' To približavanje Bogu će na's još više povezati i u nama potaknuti međusobno poštovanje. Neka Boka osjeti da Tripunova vjera živi u svima nama, iako smo rasuti svuda po svijetu. Zajedništvom u vjeri i slavljenju našeg mučenika postajemo hrabri svjedoci Krista u svim prilikama i neprilikama, po njegovom primjeru i zaslugama. Na sve Vas zazivam blagoslov Božji po zagovoru svetoga Tripuna.

Zabrinjava biskupova rečenica:

“...Dragi štovatelji svetoga Tripuna, ponosimo se našim zaštitnikom, mučenikom svetim Tripunom. On nije bezimena kultna osoba...”

Naime poslije rata je Bokeljska mornarica kao i druga hrvatska društva zabranjena, da bi poslije Mornarica bila obnovljena ali u znaku “bratstva i jedinstva”. To je značilo da se sv. Tripun ne spominje pa je dan sv. Tripuna 3. 2. postao “određeni dan”. Što se promijenilo od tada kada vidimo da je danas sv. Tripun postao “kultna osoba”, pa čak Biskup mora upozoravati da on nije bezimena osoba?

Osobno mi nije draga bilo kakva paralela s onim vremenima, jer je moj otac zbog jedne takve proslave sv. Tripuna završio u zatvoru, a stric, kum niz drugih kotorskih Hrvata je znalo izgubiti posao zbog tih proslava.

Mi smo u Zagrebu imali da se po prvi put na naš blagdan ispred crkve sv. Marije igra kolo Bokeljske mornarice. To je i najavljen na portalu **narod.hr**, ali je meni posebno drag tekst o Sv. Tripunu na istom portal:

<http://narod.hr/hrvatska/tko-je-sveti-tripun/>

Na neki način i mala satisfakcija za mog oca, koji nije dugo živio po izlasku iz zatvora (umro je u 47. godini života). Naime, vjerojatno su moje zasluge doista velike za to da mnogi u Hrvatskoj znaju da je moja Boka Zaljev hrvatskih svetaca. A spomenuti tekst završava upravo s tom činjenicom. A moje su zasluge velike I za to što mnogi u Hrvatskoj danas znaju ogromnoj kulturnoj baštini Crne Gore koja pripada hrvatskom narodu jer sam na to tako često upozoravao:

Poziv oca biskupa Janjića na nezaboravno hodočašće u Boku Kotorsku 60% kulturnog blaga Crne Gore je hrvatsko kulturno blago, a od toga je 40% u Kotorskoj biskupiji. Mnogi Hrvati nisu upoznati sa velikim duhovnim i kulturnim blagom koje posjeduje nekada većinski hrvatski kraj Boka kotorska. Samo mala mesta poput Perasta i Prčinja imaju na desetke crkava i kapelica, dok sam Kotor ima 33 katoličke crkve.

Kulturne ljepote Boke kotorske mahom su gradili katolička vjera i pomorstvo, ističe kotorski biskup Ilija Janjić. Otac biskup je u pravu kada preporuča hrvatskim hodočasnicima da posjete Zaljev hrvatskih svetaca. Osim prirodne ljepote i brojnih starodrevnih crkava, tu su čudesno svetište Majke Božje „Gospa od Škrpjela“ na umjetno stvorenom škoju, i najstarija hrvatskastolnica neprolazne ljepote, katedrala svetog Tripuna u Kotoru.

Tako je posjet „zaljevu hrvatskih svetaca“ sigurno jedan od većih izazova za hrvatskog čovjeka i hodočasnika.

Naravno, glavna proslava održana je u nedjelju u Kotoru. Pogledajte kako je to bilo na:

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/boka-u-kotoru>

Kada sam prijatelje upozorio na taj link, nisu izostali ni komentari. Evo jednoga:

Zahvaljujem se na e-posti i naravno na lijepim fotografijama u svezi s proslavom sv. Tripuna.

*S poštovanjem,
Tvrtko Andrija Mursalo, veleposlanik RH u m.*

akademik Josip Pečarić

Glas Brotnja, 11. 02. 2015.

**ŽIVJELA NAM ANTIFAŠISTIČKA, TJ
BRANITELJSKA HRVATSKA, ZAGREB, 2015.**

**KAKO SE DANAS BRANI DRŽAVOTVORNO
HRVATSTVO**

Na tribini Hrvatsko slovo uživo, 9. travnja 2015., predstavljena je knjiga Davora Dijanovića Hrvatska u žravnju jugosfere, a predstavili su je akademik Josip Pečarić, dr. sc. Damir Pešorda, Benjamin Tolić, Mate Kovačević, Stjepan Šešelj i autor. Donosimo tekst akademika Pečarića

Danas je doista poseban dan jer predstavljamo knjigu doista iznimna hrvatskog publicista Davora Dijanovića. Prije svega sve nas fascinira njegova mladost. O tome pišu i Tomislav Jonjić u Predgovoru i Damir Pešorda u Pogovoru. Pešorda piše:

S gospodinom Dijanovićem prvi put sam komunicirao prije godinu dana ili više kada me zamolio za razgovor za Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća. Uočio sam ga već i ranije kao ozbiljnog, politički vrlo upućenog autora široke opće kulture. Logično mi je bilo prepostaviti da se radi o publicistu srednjih godina pa sam se čudio kako to da ranije nisam primijetio njegove tekstove u tiskanim medijima. Gotovo cijeli život se bavim tekstovima, vlastitim i tuđim, stoga sam uistinu bio iznenaden zrelošću Dijanovićevih političkih analiza, ali i sigurnošću njegove rečenice. Za takvo što obično je potrebno dulje političko, autorsko i životno iskustvo nego što ga čovjek u dvadesetim, po naravi stvari, može imati.

Slično Pešordi razmišljao sam i ja. Samo je moj zaključak bio drugaćiji. Mislio sam da Davor Dijanović uopće ne postoji nego da je to pseudonim nekoga znatno starijega poznatog publicista koji se ne može koristiti svojim pravim imenom.

Izabrani članci, eseji i prikazi uvršteni u ovu knjigu, njih osamdeset i pet, napisani su u razdoblju od ožujka 2009. do veljače 2015. I doista je riječ o izabranim tekstovima, jer ih je Dijanović u ovom razdoblju objavio mnogo više. Primjerice u knjigu nije ušao razgovor sa mnom povodom neizbora prof. dr. sc. Ive Goldsteina u HAZU. A jedan kolega s fakulteta mi je tvrdio da je u tom tekstu bolje opisan sam slučaj nego u drugim mojim tekstovima. Trebam li uopće spomenuti da je za to najzaslužniji bio Dijanović?

Naslov knjige *Hrvatska u žrvnju Jugosfere* jasno definira Dijanovićevu publicistiku, tj. njegovu obranu državotvornog hrvatstva. Zato ne čudi što Jonjić već na početku svog predgovora govori o prastarom načelu prema kome se ne može istodobno služiti dva gospodara. U našem slučaju to je još pogubnije jer je jedan od ta dva gospodara vlastiti narod i interesi države vlastitog naroda, a drugi gospodar jesu oni koji rade protiv interesa toga naroda i njegove države. To je stalni problem koji imamo. Ja sam o njemu još u osamdesetim godinama prošlog stoljeća govorio kroz pitalicu:

Koja je razlika između četnika i Jugoslavena?

– *Četnik je pošteni četnik, a Jugoslaven je pokvareni četnik.*

Naravno, još bi nama i najmanji problem bila velikosrpska politika da nju ne podržava Velika Britanija. Dijanović to itekako dobro zna pa je njegov prvi tekst u knjizi, zapravo studija: *Velika Britanija i balkanske integracije: jučer, danas, sutra!*

Iako su dobri dijelom nastali kao reakcija na različite događaje u hrvatskom političkom, društvenom i kulturnom životu, slično autoru i ja smatram da tekstovi skupljeni u korice ove knjige imaju veću i trajniju vrijednost od pukoga zbroja članaka, eseja i prikaza objavljenih u periodici i na internetskim portalima, upravo zato što sustavno razobličavaju pojave slaganstva hrvatskih političara i medija. To je služenje stranim gospodarima, a protiv interesa hrvatskog naroda i hrvatske države.

Mislim da govoreći o tom sluganskem mentalitetu ne smijem zaobići ni svoj zavičaj. Poznato je da sam ja Bokelj, a o mojoj Boki Dijanović piše u prikazu knjige Đure Vidmarovića: Hrvatsko rasuće. Teme iz hrvatske dijaspora. Novoizabrani predsjednik Hrvatskog kulturnog vijeća piše o velikosrpskim i crnogorskim posezanjima i pritiscima na bokeljske Hrvate. Naravno, poznato je da su velikosrpski apetiti mnogo veći. Ja ga nazivam velikosrpski kompleks poznat kao hrvatska kulturna baština. Ponašanje Hrvati u Boki pokušavam opravdati šalom: Kada netko kaže Hrvatu Boke kotorske da je ustaša, onda prvo

od njega pobjegnu svi Hrvati. A kada Hercegovcu netko kaže da je ustaša, onda ima besplatno piće do kraja života.

A istina je da su kao i u Hrvatskoj najveći problem oni koji za sebe kažu da su Hrvati, a zapravo su i danas Jugoslaveni. Dakle nije problem u vlastima. "Naši" su krivi što nema uloge kotorskog biskupa u Statutu tamošnje Bokeljske mornarice, odnosno što se u crnogorskim pravnim aktima o Bokeljskoj mornarici ne spominje sv. Tripun nego "kultna ličnost". Pa nedavno su u Crnoj Gori bili dani nacionalnih manjina i Hrvati su predstavljeni u nošnji bokeljskih mornara.

Na kraju krajeva i mi u Zagrebu smo bili suočeni s dugogodišnjim nastojanjima da se izbacim "Hrvatska" iz naziva Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Zagreb.

Zato je logičan završetak takvih Dijanovićevih tekstova veliki esej, koji bi se sigurno mogao tiskati kao posebna knjiga: Dogme i mitovi jugoslavenskih "antifašista"

Treba naglasiti kako Dijanović već u naslovu šalje svima jasnu poruku stavljajući pod navodnicima riječ "antifašista". Njemu je itekako poznata ona Churchillova kako će u budućnosti fašisti sebe nazivati antifašistima. To je na djelu danas u RH. Čak su osnovali i tzv. Ligu antifašista. Iako sam i sam već pisao i govorio o fašističkom karakteru te Lige, ovdje ću ipak navesti ono što je nedavno u *Bujici* govorio prof. dr. sc. Andrija Hebrang.

Prvo, Hebrang konstatira kako su neki od njih doista mogli biti antifašisti još 1945. da su se suprotstavili poratnim masovnim ubojstvima bez ikakvih suđenja civilima, djeci, ženama, starcima i ponekom vojniku. Umjesto da tako budu antifašisti oni su se pridružili ili do današnjeg dana opravdavaju te fašističke zločine i same zločince, pa to i njih same definira fašistima.

Drugo, Hebrang također ukazuje na 1991. Kada je Hrvatska bila izložena velikosrpskoj fašističkoj agresiji. Oni su se i te kako mogli uključiti u obranu domovine od te fašističke agresije i tako postati antifašisti, ali nisu. Dapače, sa simpatijama su gledali na tu fašističku agresiju, često je i pomagali, a i danas smo svjedoci da su mnogi od njih aktivni u provođenju velikosrpskog Memoranduma SANU 2, na čelu s dojučerašnjim predsjednikom RH Josipovićem.

Međutim, kada upozoravamo na to kako su "antifašisti" u današnjoj RH zapravo fašisti, moramo i stalno isticati činjenicu da danas u Hrvatskoj, vjerojatno i u cijelom svijetu, imamo jedine istinske antifašiste iz druge polovice prošlog stoljeća koji su pobijedili fašizam. To su hrvatski branitelji koji su pobijedili fašističkog agresora.

I to kako pobijedili! Pa vođa velikosrpskog fašističkog pokreta je svoje vojnike, u srazu s hrvatskim braniteljima, usporedio sa zečevima!

Treba li vas uopće podsjećati kako su navodni antifašisti u RH glavni u napadima na hrvatske branitelje, napadima na istinske antifašiste. A sigurno su glavni i u

napadima na inicijativu sudca Turudića o zakonskom sankcioniranju napada na Domovinski rat jer Turudić zapravo traži da se na potpuno istovjetan način, kako je to i ubičajeno kada se govori o fašizmu, treba odnositi i na velikosrpski fašizam.

Naravno, uvijek treba računati i na činjenicu kako su mnoge tzv. antifašističke zemlje pomagale velikosrpski fašizam. Zato se može dogoditi da na osnivanju Fašističke lige, oprostite Antifašističke lige nazoči i norveški veleposlanik, i tako svima pokaže kako mu uopće ne smeta što je "antifašist". Tito deseti najveći zločinac u prošlom stoljeću. Veleposlanik Ofstad se još u svom pismu hvali kako vrlo dobro poznaje povijest regije, a to onda znači, kako kaže naš istaknuti kolumnist Marko Jurić, da on u Titovim masovnim i zvјerskim ubijanjima Hrvata ne vidi ništa što bi ga moglo pokolebiti u namjeri davanja bezrezervne potpore osnivanju Antifašističke lige. U svezi s tim Jurić nas upozorava kako se Norveško veleposlanstvo često nalazi na popisu donatora raznih nevladinih udružina koje su izrazito antihrvatski usmjerene. Ja bih tu još napomenuo da kada Veleposlanik kaže kako poznaje povijest regije, priznaje kako mu je poznato da su uzori Miloševiću bili Hitler i Mussolini. Npr. Veleposlanik sigurno zna kako je Hitler je govorio:

Njemačka će biti svjetski faktor ili je neće biti.

A Milošević:

Srbija će biti cela ili je neće biti.

Ili Hitler:

Njemačka i Austrija su dva oka u istoj glavi.

A Milošević:

Srbija i Crna Gorasu dva oka u istoj glavi.

Ne treba zaboraviti da se među "antifašistima" našao bivši predsjednik RH Ivo Josipović, od HNES-a osuđen za etičku veleizdaju.

Dijanović se, međutim, ne zaustavlja samo na razobličavanju pojave hrvatskog sluganstva, već na kraju knjige piše o mnogim hrvatskim velikanima, na koje bi se svi trebali ugledati. Ante Starčević, Eugen Kvaternik, dr. Josip Frank, Antun Gustav Matoš, dr. Ivan Merz, dr. Iso Kršnjavi, Milan pl. Šufflay, Vinko Krišković, dr. Ivo Pilar, dr. Feliks Niedzielski, prof. Filip Lukas, dr. Mate Ujević, Petar Grgec, blaženi Alojzije Stepinac, prof. Ivan Oršanić, dr. Ivo Korsky, Bruno Bušić, Smiljana Rendić i na kraju Zvonko Bušić. Nema dvojbe da je Dijanović i ove eseje o velikim Hrvatima mogao izdvojiti kao posebnu knjigu. Međutim, jasno je da ovaj dio Dijanovićeve knjige daje kontrast onom sluganstvu o kojem govori i koji se opisuje u prvom dijelu knjige.

Svakodnevni napadi na hrvatske branitelje kakvi su oni protiv Stožera za obranu hrvatskog Vukovara ili onih protiv stopostotnih ratnih invalida iz šatora u Savskoj

kao i odnos prema Veljku Mariću stalno nam pokazuju kako se ništa u Hrvatskoj ne može pokrenuti nabolje sve dok sva vlast ne bude u rukama onih koji vole i svoju državu i svoj narod. Pobjeda Kolinde Grabar Kitarović pokazala je da je narod postao toga svjestan. Ali posao još nije gotov.

Zato Davor Dijanović zaslužuje našu zahvalnost ne samo što je objavio ovako vrijednu knjigu, već i zato što se ona pojavljuje u vremenu kada je i najpotrebnija.

Josip PEČARIĆ

Hrvatsko Slovo, 24. 4. 2015.

Portal HKV-a, 24. 4. 2015.

**J .PEČARIĆ, J. STJEPANDIĆ, NIŠTA SE JOŠ
PROMIJENILO NIJE, ZAGREB, 2017.**

**"ZA DOM SPREMNI" ITEKAKO SMETA
PORAŽENIMA U DOMOVINSKOM RATU I SRPSKIM
SLUGAMA U RH**

Naslov:Molim za objavu mog odgovora na napad vašeg novinara

Datum: Tue, 12 Apr 2016 09:18:48 +0200

Šalje: Josip Pecaric <pecaric@element.hr>

Prima: portal@vijesti.me

CC: Zvonko Dekovic <zvonimir@t-com.me>, Adrijan Vuksanović <adrvuk@gmail.com>, Aleksandar Dender <info@denderarch.com>, sikil@t-com.me, Ured Predsjednica <ured@predsjednica.hr>

Novinar Siniša Luković u „Vijestima“ je objavio tekst *”Za dom spremni” nikom ne smeta*. Naslov je doista priglup, jer tako nešto nisam nikada tvrdio. Baš suprotno tomu. Tijekom srpsko-crnogorske agresije na Hrvatsku veliku ulogu odigrao je hrvatski branitelj Marko Perković Thompson s pjesmom „Bojna Čavoglave“ koja počinje s ZA DOM SPREMNI. Ona je itekako smetala agresorima i njihovim slugama u RH, ulijevala im je strah u kostima. I tako je to do današnjeg dana. Isto je to i s regularnim dijelom Hrvatske vojske u Domovinskom ratu HOS-om. ZA DOM SPREMNI je njihov pozdrav iz Domovinskog rata, a i oni su u tom ratu bili strah i trepat agresorskim vojnicima, pa ih se pokušava proganjati i do danas. PA DOISTA JE PRIGLUPO TVRDITI DA TAKVIMA TAJ POZDRAV NE SMETA!

Po onoj tvrdnji bivšeg srpskog predsjednika Dobrice Ćosića kako je laž najviše pomogla Srbima u povijesti i novinar Luković tvrdi:

„Pečarić je prošle nedjelje u posjetu Tivtu dovela i HGI, koja je to iskoristila za predizbornu kampanju - Zagrepčanin ...“.

Naime, lako je utvrditi da sam u Tivtu bio gost „Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore“:

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/akademik-josip-pecaric-u-posjetu-hrvatskom-nacionalnome-vijecu-crne-gore>

Uvjeren sam da je novinar „Novosti“ pročitao u tom tekstu:

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković i Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“ izrazili su izuzetno zadovoljstvom ovim posjetom, znajući da je ovo jedinstvena prilika razgovarati s gospodinom Pečarićem zbog njegovih rijetkih dolazaka (...) Nakon posjeta Vijeću i Dux radiju domaćini su s gostima prošetali marinom Porto Montenegro i sastali s ministricom u Vladi Crne Gore gospodrom Marijom Vučinović, koja je akademiku približila rad jedine hrvatske političke stranke u Crnoj Gori – Hrvatske građanske inicijative, koja će sudjelovati na predstojećim izborima 17. travnja u Tivtu. Gospodin Pečarić je iskazao izuzetnu potporu HGI - ju i poželio uspjeh na izborima, ali i izrazio izuzetno zadovoljstvo samim djelovanjem hrvatske stranke u Crnoj Gori.

Zar u Crnoj Gori još uvijek postoji progon svega hrvatskog kada je nekome nenormalno da netko za koga se tvrdi da je „jedan od najbriljantnijih svjetskih matematičara“ i koji je bio u Boki gost na Večeri Bokeljske mornarice ne smije biti gost „Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore“ i to u trenutku kada je izabran za dopisnog člana DANU?

A što se tiče mog susreta s gđom ministricom Marijom Vučinović, tj. moje podrške HGI dovoljno je samo navesti kako mi je izbor u DANU ćestitao bivši veleposlanik i saborski zastupnik, povjesničar, književnik i autor knjiga o Hrvatima Boke kotorske:

Poštovani akademičke Pečarić,

čestitam Vam na izboru za dopisnog člana Dukljanske akademije. Vašim izborom iskazana je čast i svim Hrvatima u Crnoj Gori, posebno onima u Boki kotorskoj. Njihov konstruktivan i mudar rad pomogao je stabilizaciji hrvatsko-crnogorskih odnosa. Danas je Hrvatska građanska inicijativa dio koalicije vladajućih stranaka, a gospođa Marija Vučinović članica Vlade Crne Gore. Vaš izbor u Dukljansku akademiju, na političkoj razini znači daljnje približavanje dviju susjednih Država, a to je snažan prilog stabilizaciji u geopolitičkom prostoru i dokaz kako nekada sukobljene zemlje mogu graditi mostove suradnje i uvažavanja. Bez agresivnih nakana, bez nastavljanja rata političkim, juridičkim, jezičnim i kulturnoškim sredstvima. Neka Vam je sa srećom.

Duro Vidmarović, predsjednik Hrvatskoga kulturnoga vijeća

Zagreb, 29. 03. 2016.

Smeta li g. Lukoviću ovakav rad HGI?

Moram priznati da me je zabavila tvrdnja g. Lukovića *kako ja svojim društveno - političkim angažmanom sablažnjavam javnost u Hrvatskoj.*

Njemu je „javnost u Hrvatskoj“ očito onaj prosrpsko/projugoslavenski dio javnosti. Oni, kao i Luković ne spominju ni vezu moje inicijative ZDS s

Thompsonom, i s HOS-ovcima jer ih boli poraz tj. neuspjeh srpsko-crnogorske agresije na Hrvatsku. Poraz koji je najslikovitije opisao Slobodan Milošević (sjednica Vrhovnog savjeta obrane Jugoslavije 14. kolovoza 1995.):

Molim vas, 6 tisuća Hrvata je branilo Vukovar pola godine; napadala je cijela Prva armija, zrakoplovstvo, čudo, sva sila koju je imala JNA, a oni nisu branili Knin, kojem se može prići samo iz tri pravca; nisu ga mogli braniti ni 12 sati!? Oni ga nisu branili, jer po svim izvješćima koje smo dobili od policajaca, građana i ostalih, čim je prestala topnička priprema u sedam navečer, oni su naredili – bežaniju! Prema tome, tu nije bilo nikakvog otpora niti je bilo borbenog dodira s hrvatskim snagama. (...) – Tamo je pala zapovijed da svi izađu iz Krajine istog dana, čak bez stvorenog kontakta s hrvatskom vojskom na najvećem dijelu fronte. (...) Pitanje je tko je, zaista, donio odluku da krajško rukovodstvo napusti Krajinu? Takva odluka, kada su imali sve uvjete da se brane, izazvala je egzodus. Sada to treba biti razlogom da Jugoslavija jurne tamo braniti te teritorije s kojih su oni utekli kao zečevi?!

Meni je razumljivo kada je g. Lukoviću „ustaški“ pozdrav onaj kojim su od hrabre srpske vojske hrvatski branitelji napravili hrabre zečeve u „bežaniji“. Smeta mi kada je to isto slučaj sa srpskim slugama u RH. Pa zar nisu agresori i njihove sluge u RH tvrdili da su hrvatski branitelji ustaše? To su im i danas. Normalno je da takve sablažnjava moj društveno -politički angažman. Izgleda je slično i među onima koje zastupa i g. Luković. Njima su i akademici Mladen Lompar i Jevrem Brković bili ustaše. Jesu li im i danas?

S druge strane poznato je da su mnogi akademici, nadbiskupi, biskupi, sveučilišni nastavnici, generali itd. podržavali niz moj otvorenih pisama i sl.

Pogledajmo podnaslov Lukovićevog teksta:

„Rođeni Kotoranin inicirao je da se ustaški pozdrav iz Drugog svjetskog rata - “Za dom spremni”, uvede kao službeni pozdrav hrvatske vojske...“

Neistina! Inicijativu je dao legendarni zapovjednik obrane Vukovara Branko Borković Mladi Jastreb. Ja sam predvodio peticiju potpore inicijativi legendarnog Mladog Jastreba, a poslije ponovnih napada na Thompsona i „Bojnu Čavoglave“ s kojom je on počeo svoj veličanstveni koncert u Kninu. Thompson je još jedan Lukovićev „ustaša“ („neskriveno veliča ustaštvo“) jer je branitelj (dakle „ustaša“) i pjeva o Domovinskom ratu i hrvatskom narodu. Uostalom, obranu Vukovara spominje i Milošević u svojoj priči o zečevima. O Peticiji ZDS pisao sam u dvije svoje knjige: *Dva pisma koja su skinula maske / Na hrvatsku šutnju nismo spremni!*, Zagreb, 2015., i *Oba su pala*, Zagreb, 2016.

Predsjednica RH je povodom predstavljanja ove druge čestitala na „još jednom doprinosu što ga dajete suvremenoj domoljubnoj političkoj misli“.

I predstavljač te knjige je bio itekako vezan za „Oluju“ i zečeve o kojima je govorio Milošević: general Ivan Tolj hrvatski književnik bio je glasnogovornik HV u „Oluji“. Evo njegovih riječi:

Hvala Vam za još jedan veliki doprinos, kojim ste obdarili našu hrvatsku, kulturnu, znanstvenu i političku zbilju. Pokušavam zamisliti prazninu kojom bismo bili "ispunjeni", da nema stotina i stotina Vaših tekstova, desetaka i desetaka dosad objavljenih Vaših knjiga i radova. Ne samo da ste najveći hrvatski

matematičar i jedan od najboljih u svjetskim razmjerima - već ste, a to me osobito raduje, čovjek i Hrvat, posve posvećen dobru našega naroda i Domovine. Pravi ste melem mnogim ranama naše prošlosti i sadašnjosti, koja nije onakva kakvom smo je sanjali i za koju su živjeli, umirali i ginuli ponajbolji sinovi hrvatskoga naroda na svim našim Križnim putevima, sve do Domovinskoga rata i stjecanja državne nezavisnosti i punoga međunarodnog priznanja. Iz vaših knjiga, između ostalog, iščitavam potrebu za žurnim prestankom rashrvaćivanja i ugrožavanja samoga opstanka naše mlade države i naroda. Nakon ratne, slavne, i oslobođilačke Oluje, a i nakon svih naših pogrešaka i propusta od 1995. naovamo, potrebna nam je posvemašnja duhovna, gospodarska, demografska, kulturna i obrazovna Oluja. Vi u Vašim knjigama i tekstovima, detektirate "mlinsko kamenje" koje nas pritišće i neda nam da izronimo i da se okrenemo prema životu i budućnosti. Nije točno, kao što neki pišu i govore, da ste, da smo, "desničarski" uronjeni u prošlost. To govore oni koji se desetljećima bave iskrivljavanjem i krivim, namjernim interpretiranjem naše povijesti s ciljem da nas ocrnjivanjima i po tisuće puta ponovljenim lažima, mitovima i pretjerivanjima što duže drže da tapkamo u mraku i igramo njihovu igru, svih mogućih "izama" i totalitarizama. Svako osvjetljivanje spornih pitanja i razračun s nametnutim krivotvorenim i lažnim hipotekama iz prošlosti vrali, dežurni "povjesničari" nazivaju ustašizacijom. Jasno je, da to oni namjerno i programirano pišu i govore. Sve čine da se ne dogodi ova druga Oluja. Znaju oni da bez osvjetljene prošlosti, nema svjetla u sadašnjosti, pa prema tome ni u budućnosti. Jer, njima još uvijek "u tunelu usred mraka svijetli zvijezda petokraka", bez obzira na sva zlosilja koja su pod tim znakom počinjena nad hrvatskim narodom. Vaša će nova knjiga, kao, uostalom, i sve dosadašnje, izazvati i slaganja i neslaganja. Neslaganjima se, osobno tako mislim, više veselim. Možda nam otkriju još pokojeg novog "genija" na hrvatskoj, društvenoj, znanstvenoj, kulturnoj i političkoj sceni. Možda ima još "genijalnijih" od recimo Tvrta Jakovine i "obrazovanijih" i "stručnijih" od Slavka Goldsteina. Osim toga, neslaganja će nam donijeti još koju Vašu knjigu. Dobronamjernima na radost, zlonamjernima na žalost.

Nemojte misliti da je general Tolj jedini hrvatski general ili admirал koji je predstavio neku moju knjigu. Bilo ih je još. To znate i Vi jer ste na svom portalu dali sliku s predstavljanje jedne od mojih knjiga i to upravo onu koju je predstavljao današnji hrvatski ministar branitelja general Tomo Medved!

Mene zato veseli što sam g. Lukoviću *kontroverznim naučnik koji društveno - političkim angažmanom sablažnjava javnost u Hrvatskoj*. Zahvaljujem mu što je svojim tekstom ohrabrio mnoge da glasuju za one koji štite hrvatske nacionalne interese u Crnoj Gori – za Hrvatsku građanski inicijativu. Iznad svega mu zahvaljujem što me svrstao među druge „ustaše“ poput hrvatskih branitelja, generala „biskupa-nacista“ u RH najpopularnijeg HRVATSKOG biskupa dr. sc. Vlada Košića koji je pisao predgovore i predstavljao moje knjige, a ja sam bio recenzent i predstavljač njegove knjige „Biskup na prvoj crti“. Braniteljske udruge (po Lukoviću – ustaške) organiziraju predstavljanja mojih knjiga, a posebno mi je draga uspomena na generala Bobetka (sigurno ga se sjećate!), koji je pri

svojevremenom osnivanju generalske udruge inzistirao da jedini govornik bude i jedan civil – očito Lukovićev „ustaša“ – Josip Pečarić.

Prof. dr. sc. Josip Pečarić

dopisni član DANU

redoviti član HAZU

P.S. U isto vrijeme kad i Luković *Za dom spremni* (koji se koristi i u kineskoj vojsci - 'Liam shi') spominje i poznata hrvatska kolumnistica Mirela Pavić u Hrvatskom Tjedniku, 07. 04. 2016.

Jok: manjakalne podjele na 'mi, oni', urlanje na srpskim televizijama kako vole srpske birače koji im daju glas – devet od deset Srba glasuje za Milančeta, vrijedanje, omalovažavanje, niski udarci, mržnja koja se uredno servirala u blasfemičnoj satiri na Yutelu (sad imaju N1 za nastavak 'nerevanšizma'), gromoglasni poklići 'dugarice i drugovi' koji su simbolično ostaci onoga što se poput duhova i avetinja prizivalo posljednje četiri godine u unutarnjoj i vanjskoj politici; 'šatoraši' koji su im trn u oku od prvoga dana nesritne Savske ceste; smijeh i ismijavanje nad ostacima mrtvih žrtava; etiketiranje 'ustašlukom', 'fašizmom', sve to, zapravo, podsjeća na govore srpskih radikalaca, iako se stalno pokušavala loptica vrnuti i rječnik prikazati obransom od 'poludjele desnice'. Pa im lipo na sve 'drugove i drugar'ce' odgovaram Pečarićevim – 'Liam shi'! Aj nek ga zabrane, nek provaju. Oni, vrhuška u državi, ili bilo koja nevladina udruga! Mogu odmah odstupiti i livi i desni i tobož desni i (o)sridnji!

12. 04. 2016.

PRILOG:

HGI: SINIŠA LUKOVIĆ NAM CRTA METU NA ČELIMA

Degutantno je Hrvatsku građansku inicijativu optuživati za šovinizam i ustaštvo, jer kao što je poznato, Hrvati u Crnoj Gori nisu nikad bili protiv države u kojoj žive. Za Crnu Goru smo bili i borili se kad je ideja njene neovisnosti bila u manjini. Mi smo bili dio te manjine i zajedno trpjeli s njome, kako bi 2006. ostvarili svoj san.

Sada nas dopisnik Vijesti Siniša Luković optužuje za skretanje u desno i šovinizam. I sve to zbog posjeta dr. Josipa Pečarića našoj hrvatskoj zajednici. Radi javnosti dužni smo istaći nekoliko činjenica koje ovaj pokušaj diskreditacije HGI-ja čine neuspješnim.

Dr. Pečarić je boravio u Crnoj Gori na poziv Bokeljske mornarice iz Kotora, kako bi nazočio Bokeljskoj večeri. Dakle, neistina je da ga je HGI dovela, kako tvrdi tivatski dopisnik. Za g. Lukovića nisu problematični (i ne treba da budu!) oni koji su pozvali dr. Pečarića. Njih ne optužuje za skretanje u desno. Što pozdravljamo! Dr. Pečarić je bio veliki borac za crnogorsku nezavisnost. U pojedinim organizacijama s crnogorskim prefiksom obnašao je i visoke dužnosti. Crnogorski intelektualci koji su surađivali i imali potporu od akademika Pečarića, za g. Lukovića nisu problematični (i ne treba da budu!).

Dr. Pečarić je znanstvenik svjetskog ranga. Pripada skupini najproduktivnijih matematičara s više od 1000 objavljenih znanstvenih radova. On je deseti svjetski matematičar koji je prešao brojku od 500 radova. Njegovim je imenom nazvano nekoliko identiteta i nejednakosti, a o primjenama Mond-Pečarićeve metode na operatore u Hilbertovim prostorima objavljene su i dvije monografije. Ima blizu 200 suradnika iz zemlje i svijeta.

Poznavajući njegova znanstvena dostignuća, kao velika zalaganja za neovisnu Crnu Goru, Dukljanska akademija nauka i umjetnosti primila je dr. Pečarića u svoje članstvo.

Međutim sve navedeno nije dovoljno za visoke kriterije dopisnika g. Lukovića. Smeta mu akademik Pečarić, borac za crnogorsku državnost, a ne smetaju mu pojedini publicisti kojima je upravo crnogorska državnost i njena neovisnost, bol neprolazna.

Novinar, za kojeg nije poznato kada i na kojem je univerzitetu stekao to profesionalno zvanje, ne govori da su pored dr. Pečarića i brojni drugi dali potporu Hrvatskoj građanskoj inicijativi. Prije nekoliko dana kod nas je boravio i Josip Juratović, zastupnik njemačkog parlamenta, Bundestaga. Poznato je da g. Juratović zastupa socijaldemokratske ideje i vođen je ljevičarskim svjetonazorom, ali njegov posjet i potpora nama, za g. Lukovića nije interesantna, a ni korisna kada političke predstavnike Hrvata treba oklevetati. Iako se donjolastovski dopisnik uredno informirao s portala Radio Dux-a, o posjetu zastupnika Juratovića, on je to namjerno ignorirao.

Na ovaj način Siniša Luković, crta metu na čelima predstavnika hrvatskog naroda u Crnoj Gori, a istodobno raspiruje nacionalnu mržnju.

Jasno je javnosti, kako tivatskoj, a tako i crnogorskoj, da se g. Luković aktivno uključio u predizborne aktivnosti i stao na strani Tivatske akcije. Sve što kaže ili uradi ova politička skupina dobiva puni medijski tretman od strane Vijesti. Ne čudi to od g. Lukovića. Potrebno je samo pogledati Listu kandidata za odbornike Skupštine Tivta, na kojoj se pored supruge i zeta, nalazi i bliski rođak g. Lukovića. Ova familijarna partija Siniše Lukovića, zvana Tivatska akcija, ulaže uzaludne napore da, kako su i obećali, ugase jedinu stranku Hrvata u Crnoj Gori. Nismo iznenađeni, jer znajući ih, svjesni smo da je uzaludnost njihova dominantna karakterna osobina.

S ovim završavamo polemiku na ovu temu s tivatskim dopisnikom, jer imamo važnija posla za građane Tivta od nagomilavanja bezvrijednog papira, što je Lukoviću jedini poziv.

Marija Vučinović,
Predsjednica Hrvatske građanske inicijative
<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/hgi-sinisa-lukovic-nam-crta-metu-na-celima>

Naslov:Fwd: Molim za objavu mog odgovora na napad vašeg novinara

Datum: Tue, 12 Apr 2016 11:28:39 +0200 (CEST)

Šalje: Mihailo Jovovic <mihailo.jovovic@vijesti.me>
Prima: pecaric@element.hr

Poštovani,
Vrlo rado će objaviti Vaš odgovor, ako ga prethodno prilagodite crnogorskom
Zakonu o medijima.

S poštovanjem
Mihailo Jovović
glavni urednik

DNEVNIK U ZNAKU ‘ZA DOM SPREMNI’, ZAGREB, 2017.

24. 02. 2016.

PROF. DR. SC. SLOBODAN LANG: ODLAZAK PRIJATELJA

Sa prof. Langom sam prijateljevao još od vremena suđenja Virovitičanima na Vojnom sudu u Zagrebu. Najveći svjetski stručnjak za pitanja dobra upalio je tada veliku svijeću oko čijeg plamena se protestiralo iz dana u dan. Neki prosvjednici su u njemu vidjeli samo bivšeg člana CK SKH pa sam se upustio u raspravu s njima ukazujući na ono što je prof. Lang već do tada učinio da imamo našu Hrvatsku. Zajedno smo tada upalili i male svijeće pored samih vrata Suda – naši policajci su nas propustili do njih. Često smo se družili tako da me je doista pogodila vijest o njegovom odlasku:

*ODLAZAK ČUVENOG HRVATSKOG POLITIČARA Umro je čovjek koji je
Ivicu Račana potaknuo na povjesni potez*

Preminuo je hrvatski političar i lječnik Slobodan Lang, javlja dubrovački.hr. Bio je obnašatelj brojnih visokih političkih dužnosti. Široj je javnosti poznat kao suorganizator konvoja Libertas kojim se listopada 1991. pomoglo odsječenom Dubrovniku, organizirao je zaštitu za prognanike i izbjeglice u Hrvatskoj, organizirao i predvodio (zajedno s Hermanom Vukušićem) humanitarni Bijeli put pomoći za bolnicu u Novoj Biloj, čiju je organizaciju baš on inicirao te brojne druge. ... Humanitarni je rad nezaobilazni dio njegova životopisa. Ističe se kad je pomogao kosovskim rudarima kad su 1989. štrajkali glađu (Stari Trg). Radio je u

predraću na tome da bi se spriječili sukobi u Hrvatskoj i drugim republikama u Jugoslaviji. ... Bio je članom SKH, HDZ-a i poslije Demokratskog centra, gdje je predsjednikom glavnog odbora.

Bio je član Izvršnog vijeća grada Zagreba, sekretar Sekretarijata za zdravstvo, glavni nositelj skrbi za zdravlje svih sudionika Univerzijade u Zagrebu, posebni savjetnik Predsjednika RH Franje Tuđmana za humanitarna pitanja, zastupnik u Županijskom domu Sabora RH, veleposlanik u Ministarstvu vanjskih poslova RH i tako dalje.

Bio je sudionikom posljednjeg, 14. kongresa SKJ. Na poticaj Langa, Ivica Račan prilazi govornici i izjavljuje "da mi (izaslanstvo SKH) ne možemo prihvati Jugoslavensku partiju bez Slovenaca" te nakon toga i hrvatsko izaslanstvo narušta Kongres, što je označilo kraj vladavine SKJ.

Slobodan Lang rodio se 8. listopada 1945. Rodom je iz ugledne hrvatske židovske obitelji iz Vinkovaca. Djed mu je bio predsjednikom Židovske općine. Dolaskom na vlast režima koji je bio marionetom osovinske Njemačke, život im se našao u ugrozi. Pokušao ih je spasiti poznati dominikanac Hijacint Bošković; taj je Boškovićev čin polučio da je Lang "od djetinjstva odgajan u osjećaju zahvalnosti prema fra Hijacintu, dominikancima i svim fratrima".

U Zagrebu je Slobodan Lang pohađao osnovnu i srednju školu. Medicinu je završio u Zagrebu. Specijalizirao je socijalnu medicinu.

U doba hrvatskog proljeća predložilo ga se za prvog studenta prorektora u 300-godišnjoj povijesti sveučilišta u Hrvatskoj. Prvotni kandidat bio je Ivan Pađen, nakon čega se predložilo Langa, no Lang je otklonio tu mogućnost. Otac Slobodana Langa, Rikard Lang, istakao se u hrvatskom proljeću 1971. što se nije pridružio onovremenoj vrlo probitačnoj hajci na ljudе, pa je tako sprječio progone kolega na zagrebačkom Ekonomskom institutu.[1]

Velike je znanstveničke karijere. Predavao je na Školi narodnog zdravlja Andrija Štampar, mostarskom Medicinskom fakultetu, u SAD-u. Članom je uglednih inozemnih liječničkih udruženja. U uredništvu je hrvatskog časopisa Croatian Medical Journal. Pokrenuo je Prvi hrvatski kongres preventivne medicine. Osnovao je Hrvatski časopis za javno zdravstvo, kojeg je uređivao. Prepoznao je opasnost onda relativno nove bolesti kopnice (AIDS-a), tako da je zarana radi sveobuhvatna sprječavanja širenja te opake bolesti pokrenuo sveobuhvatnu akciju poučavanja građana o toj bolesti. Njegovim radom je grad Zagreb došao na čelno mјseto svjetskog pokreta Zdravih Gradova. Inicirao je osnivanje mostarskog medicinskog fakulteta.

<http://www.jutarnji.hr/preminuo-slobodan-lang/1526382/>

<http://dubrovacki.hr/clanak/82051/preminuo-je-slobodan-lang>

U tekstu kažu kako se Lang *ističe kad je pomogao kosovskim rudarima kad su 1989. štrajkali gladi (Stari Trg)*. Zapravo je bio jedini hrvatski političar koji se još tada javno suprotstavio rastućem velikosrpskom fašizmu, a bez njegovog utjecaja na Račana na 14. kongresu veliko je pitanje kako bi se naša budućnost odvijala. I dok je bio savjetnik Predsjednika znali smo se ponekada naći. Bio je i na misi za sv. Tripuna u Dubrovniku u ratno vrijeme gdje smo mi članovi Hrvatske

bratovštine Bokeljska mornarica 809. bili u posjeti kod župana a moji Bokelji iz Dubrovnika su željeli da ja dođem i predvodim ih u toj posjeti. To je draga uspomena jer je sveti Tripun istog dana kada i sv. Vlaho. Misa je bila u katedrali, sat vremena poslije mise za Sv. Vlaha, pa mi je velečasni rekao da pozdravni govor ne završim dok zbor iz crkve Sv. Vlaha ne dođe u Katedralu. Tako sam ja govorio i govorio, dok se moja supruga, koja nije znala o čemu se radi, preznojavala što sam govorio tako dugo.

Predvođenje konvoja Bijeli put dovelo je to toga da ga nazivaju i *spasiteljem Hrvata središnje Bosne:*

<http://poskok.info/wp/odlazak-spasitelja-hrvata-sredisnje-bosne-preminuo-slobodan-lang/>

Mnogo više smo počeli surađivati kada sam organizirao potpisivanje Otvorenog pisma biskupa i akademika za spas Branimira Glavaša kada je prvi put štrajkao glađu i kada je postalo jasno da vlast i ne samo oni s radošću iščekuju njegovu smrt. Ipak se radilo o pitanju spašavanja života čovjeka, a prof. Lang je itekako znao što je dobro, a što nije pa je bio oduševljen što smo uspjeli u svom naumu. Glavaš je pušten na slobodu istog dana kada smo mi poslali Pismo!. Ne zaboravimo: ovdje se radilo o čovjeku - simbolu obrane Osijeka od fašističke velikosrpske agresije. Prof. Lang je i tada razmišljao i bio pun ideja kako da tu našu potporu nastavimo, ali ostalo je – na žalost - samo na tome.

Ali ne i u slučaju napada na hrvatskog branitelja i pjevača Marka Perkovića Thompsona. Prvo pismo potpore sam ja organizirao. Prof. Lang je to pozdravio i naravno potpisao, ali i preuzeo inicijativu pa smo na dva slijedeća takva pisma zajedno radili. Neizmjeran je njegov doprinos u tadašnjem spašavanju našeg velikog pjevača od pobješnjelih fašista u RH koji sebe nazivaju antifašistima. Sjetimo se samo hajke na Thompsona zbog dvije-tri kape sa slovom U u masi od 130,000 ljudi na Jelačić placu. Današnja očita podjela Hrvata na domoljube (nazivaju ih fašistima, ustašama i sl) i oni koji pomažu velikosrpski Memorandum SANU 2. (zapravo srpske sluge) se tada počela otvoreno sprovoditi! Znamo da se to nastavilo s hajkama na Šimunića, potpisnike Peticije ZDS, akademika Reinera zbog prijedloga povratka imena Hrvatski DRŽAVNI sabor, do najnovijih na ministra Hasanbegovića.

Znali smo zajedno otići i u Čavoglave, a potpisivao je dr. Lang i niz drugih mojih otvorenih pisama.

Da, napustio nas je veliki čovjek i dragi prijatelj. Dragi Slobodane hrvatski narod i Hrvatska Ti nikada neće zaboraviti što si učinio za svoj narod i svoju domovinu.

Akademik Josip Pečarić

13.04.-19.04.2016.

<http://www.hkv.hr/izdvojeno/nae-teme/dnevnik/23615-josip-pecaric-dnevnik-srijeda-13-travnja-utorak-19-travnja-2016.html>

Josip Pečarić – Dnevnik: Srijeda, 13. travnja - utorak, 19. travnja 2016.

Portal HKV-a: 21. travnja 2016.

DNEVNIK JOSIPA PEČARIĆA: SRIJEDA, 13. TRAVNJA - UTORAK, 19. TRAVNJA 2016.

Srijeda, 13. travnja 2016.

Imendan mi je najstarijoj kćerki. Bio je i ocu i bratu. Svojevremeno su na HTV-u za moju izreku "U Boki kotorskoj svaki kamen govori hrvatski" rekli da je stara hrvatska narodna izreka. Nazvao me je brat našalivši se:

- Nisam znao da si stariji od mene.

Odgovorio sam mu na isti način:

- Od Tebe!? Stariji sam od našeg tate.

Igrom slučaja ili ne pišem dnevnik za Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća u tjednu kada je u Zagrebu tijelo najvećeg Hrvata iz Boke kotorske sv. Leopolda Bogdana Mandića, tj. počinjem ga u danu kad nam dolazi sv. Leopold, jedan od zaštitnika „Svete godine milosrda“. Dolazak sv. Leopolda vraća me u same početke borbe za današnju (još uvijek neovisnu?) hrvatsku državu. Naime, u devedesetim godinama prošlog stoljeća u Hrvatskoj je malo ljudi znalo da postoje bokeljski Hrvati. Zato sam u javnim nastupima govorio da dolazim iz Zaljeva hrvatskih svetaca i pitao bih nazočne znaju li oni zapravo odakle sam ja. Nisu znali!

Memoriciđ koji je izvršen nad hrvatskim narodom u vrijeme Jugoslavije bio je stravičan. Kada su članovi Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 iz Dubrovnika bili primani kod Župana Dubrovačko-neretvanske županije dr. Jura Burića pozvali su i mene da ih predvodim u tom posjetu. Od tada i datira moje prijateljstvo s dr. Burićem, a na večeri mi je rekao i da će predložiti da dan sv. Leopolda bude dan njegove županije tako da „taj dan ostane kao trajno sjećanje na neraskidivu vezu Dubrovnika i Boke kotorske, Dalmacije i Boke kotorske, odnosno Hrvatske i Boke kotorske.

Jutro je započelo vijestima na kojima je ponovljena vijest tj HNES-ov proboj medijske blokade posebno na HRT. Dane su izjave profesora Šeparovića i Tomca o kandidaturi Vesne Pusić za glavnog tajnika UN-a koja izaziva kontroverzije od početka i o kojoj je bilo riječi na posebnoj konferenciji Hrvatskog nacionalnog etičkog sudišta. Evo našeg priopćenja:

HRVATSKO NACIONALNO ETIČKO SUDIŠTE

Priopćenje za javnost

Hrvatsko nacionalno etičko sudište (HNES) održalo je 12. travnja 2016. u Dvorani Akademija u Hotelu Palace u Zagrebu Tiskovnu konferenciju/Konferenciju za medije o slučaju Vesne Pusić, kandidatkinje za glavnu tajnicu UN, na kojoj je ta kandidatura osporena iz sljedećih razloga:

Ne postoji valjan prijedlog kandidature; bivša Vlada je najprije podnijela prijedlog 2. listopada 2015., koji je od tajništva UN kao preuranjen odbijen, drugi je prijedlog podnesen 2. siječnja 2016. od Vlade koja je bila samo tehnička i nije imala pravo donositi odluke koje bi obvezivale buduću Vladu,

Kandidatura za Vesnu Pusić podnesena je bez podrške Predsjednice Republika Hrvatske, dakle, „prijedlog nema koncenzualnu podršku svih“, kako je izjavila predsjednica Kolinda Grabar Kitarović,

Vesnu Pusić etički je osudilo Hrvatsko nacionalno etičko sudište za veleizdaju hrvatskih nacionalnih interesa (objavljeno u knjizi HNES: HRVATSKE VELEIZDAJE, 2015., dispoziv etičke osude Vesne Pusić dio je ovog Priopćenja za javnost),

Vesna Pusić nije podobna za najvišu funkciju UN, jer nema rezultate, nema ugled, nema sjaj svjetske liderice: što nije dobro u njezinoj djelatnosti na nacionalnom, još manje može biti na svjetskom planu,

O našim ocjenama Vesnu Pusić obavijestili smo Ban Ki-moona, glavnog tajnika UN, koji je nedavno izjavio "da će tražiti najviše etičke standarde za izbor glavnog tajnika", što očito nije slučaj Vesne Pusić;

Pismo smo poslali i svim stalnim članicama Vijeća sigurnosti i predsjedniku Glavne skupštine UN,

Od Predsjednice Republike Hrvatske, premijera i potpredsjednika Vlade RH i Hrvatskog Sabora, molimo i tražimo da razmotre ovaj slučaj i uskrate izrijekom svaku podršku kandidaturi Vesne Pusić za glavnu tajnicu UN.

Na tiskovnoj konferenciji ovo su priopćenje predstavili članovi Predsjedništva HNES-a: akademik Josip Pečarić, književnica Nevenka Nekić, dr. Zdravko Tomac i dr. Zvonimir Šeparović.

Iznijeli smo mnogo činjenica koji pokazuju da je Vesna Pusić krajnje ne-etična osoba, dakle njenim izborom će UN sam Pusić. Iznijeli smo mnogo činjenica koji pokazuju da je Vesna Pusić krajnje ne-etična osoba, dakle njenim izborom će UN sam sebe prokazati kao ne-etičnu ustanovu. Nadovezujući se na činjenicu kako je Vesna Pusić lažno optužila RH za agresiju na BiH, a koju je spomenuo profesor Tomac, upozorio sam da se uz to uvijek treba sjetiti koliko se Pusićka zajedno s Josipovićem zalagala da se Srbija ne osudi kao agresor na RH pred stalnim sudom u Haagu u tužbi za genocid. Sud je ipak u presudi konstatirao kako je Srbija izvršila agresiju na RH u cilju stvaranja homogene velike Srbije i pri tom izvršila niz genocidnih radnji. sebe prokazati kao ne-etičnu ustanovu. Nadovezujući se na činjenicu kako je Vesna Pusić lažno optužila RH za agresiju na BiH, a koju je spomenuo profesor Tomac, upozorio sam da se uz to uvijek treba sjetiti koliko se Pusićka zajedno s Josipovićem zalagala da se Srbija ne osudi kao agresor na RH pred stalnim sudom u Haagu u tužbi za genocid. Sud je ipak u presudi konstatirao kako je Srbija izvršila agresiju na RH u cilju stvaranja homogene velike Srbije i

pri tom izvršila niz genocidnih radnji. Upozorio sam kako je ona itekako jak kandidat jer je izdala svoj narod i svoju državu i na taj način učinila veliku uslugu i UN-u koji je sramotnim embargom na uvoz oružja zapravo uskratio pravo hrvatskom narodu na samoobranu, a potom je i osnivanje Suda u Haagu za područje bivše države isključio mogućnost da se sudi za najveći ratni zločin – zločin agresije. Upozorio sam kako hrvatski političari nikad ne govore o toj presudi stalnog Suda u Haagu o velikosrpskoj agresiji. Odavno već upozoravam da svjetski moćnici moraju izdašno nagradjavati svoje sluge. Pa Šimunović je na visokom položaju jer je bio spreman na laž protiv generala Gotovine, a Mali Sloboda (nasljednik Balkanskog krvnika Slobodana Miloševića) je predsjedavao Generalnoj skupštini.

Nisam morao dugo čekati – danas vidimo kako je Orešković podržao Pusićku i time najavio svoj sluganski odnos prema svjetskim moćnicima.

Ne stišavaju napadi domoljubnih Hrvata na izjavu predsjednice koja se, zapravo, priklonila velikosrpskim pogledima Pupovca, Vučića i sličnih. Svoje uobičajeno „izvješće“ (neku vrstu stalnog dnevnika) svojim prijateljima prije dva dana sam i naslovio: I onda dođe nekakav činovničić i svi političari popadaše na koljena. S tim u svezi posebno mi je bio zanimljivo reagiranje HCSP-a: SAD još danas odbija ispričati se za Hirošimu, ali zapovijeda Hrvatima da po stoti put osuđuju NDH. Naime, kod Predsjednice je bio izaslanik američkog State Departmenta za pitanja holokausta, Nicholas Dean, a ja sam bio svojevremeno pozvan na ručak uz razgovor s stručnjakom za holokaust Veleposlanstva SAD-a povodom moje knjige „Serbian myth about Jasenovac.“ Konstatirao sam da svaki narod ima stranica svoje povijesti kojih se treba stidjeti pa sam spomenuo Hirošimu. Naravno, to njemu nije bila stranica povijesti koje se trebaju stidjeti. Pitao me je: -Jasno je da je besmislena brojka žrtava Jasenovaca od 700,000, ali zašto ne prihvate brojku o kojoj govore Goldsteini? -Nikada je nećemo prihvati jer je neistinita, odgovorio sam mu.

Na taj detalj podsjetio me je i sinoć odvjetnik i povjesničar Tomislav Jonjić koji je kao gost u „Markovom trgu“ rekao:

„Groteskno je kada naši državni dužnosnici kažu da NDH nije bila nezavisna. Međutim, kada se usporedi stupanj ovisnosti ondašnje hrvatske i današnje Hrvatske, nisam siguran da bi ondašnja Hrvatskaispala manje neovisna. Sjetite se kako HSP unatoč koalicijском sporazumu nakon pritiska iz Bruxellesa nije ušao u Sanaderovu vladu.“

(...)

Nedjelja, 17. 04. 2016.

Središnji dio proslave boravka tijela sv. Leopolda Bogdana Mandića za nas Bokelje bio je danas. Prije početka mise u 10,20 sati na platou ispred crkve sv. Leopolda Bogdana Mandića, odred Bokeljske mornarice, sastavljen od članova hrvatskih bratovština, otplesao je kolo sv. Tripuna. Na žalost g. Bandić koji je naznačio samoj Misi nije bio na platou i propustio je jedinstvenu prigodu da

sudjeluje u samom završetku zajedno s kotorskim biskupom, predsjednikom Hrvatske bratovštine i našim Malim admiralom. Melodiju kola izveoje Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske. Misu je predvodio kotorski biskup Ilija Janjić i izravno ju je prenosio HRT,. Gledatelji su tako izravno mogli čuti kako kotorski biskup spominje Zaljev hrvatskih svetaca. Više o njegovoj propovijedi dano je na portalu narod.hr. Na Misi je bio nazočan i ministar branitelja i glavni tajnik HDZ-a Miljan Brkić čiji se komentar može naći na nizu hrvatskih portala.

Članovi Bratovštine obučeni u odorama Bokeljske mornarice, za vrijeme mise u 11 sati, a i nakon nje čuvali su stražu u crkvi pored svečeva tijela, a tri mornara u odorama Bokeljske mornarice i jedna Bokeljka u tivatskoj nošnji imali su čitanja na misi. Pogledajte video (<https://www.youtube.com/watch?v=e5U595thkoU>)

Zapravo odore o kojima govorimo smatraju se i nošnjama bokeljskih Hrvata, pa danas u Crnoj Gori kada postoje svečanosti u kojima nastupaju manjine bokeljski Hrvati su u tim nošnjama. Ali ogromna je hrvatska kulturna baština u Boki, a pripadajući raznim državama nije se smjelo isticati ta činjenica. Sve može tamo biti svačije, samo ne hrvatsko. I prilikom nedavnog posjeta Boki naš predsjednik Ivo Škanata bio je stalno „bombardiran“ zahtjevima da izbrišemo ono „Hrvatska“ iz naziva naših bratovština u Hrvatskoj. Odgovorio bi im: „U Crnoj Gori ima jedan posto Hrvata, a u Bokeljskoj Boka Ogromna je hrvatska kulturna baština u Boki, a pripadajući raznim državama nije se smjelo isticati ta činjenica. Sve može tamo biti svačije, samo ne hrvatsko. I prilikom nedavnog posjeta Boki naš predsjednik Ivo Škanata bio je stalno „bombardiran“ zahtjevima da izbrišemo ono „Hrvatska“ iz naziva naših bratovština u Hrvatskoj. Odgovorio bi im: „U Crnoj Gori ima jedan posto Hrvata, a u Bokeljskoj mornarici ih je 99 posto. Da oni vjeruju da ona nije hrvatska nego njihova njih bi bilo 99 posto u Bokeljskoj mornarici, a ne nas. Pametnome dosta! mornarici ih je 99 posto. Da oni vjeruju da ona nije hrvatska nego njihova njih bi bilo 99 posto u Bokeljskoj mornarici, a ne nas. Pametnome dosta!

Karamarko je konačno definirao kako će državotvornim Hrvatima objašnjavati potporu etički osuđenoj za veleizdaju: ‘Pusić definitivno nije naš izbor i nikada ne bih za nju glasao, ali imat će tehničku potporu Vlade’. Kao i da moraju biti civilizirani. I bili bi da poštivaju ono što tvrdi HNES, zar ne?

Zato Marko Ljubić, dnevno.hr, objašnjava i Karamarku i HDZ-ovcima što za srpske sluge u RH, tj. za one kojima je lako izdati krv, znači biti „centar“:

Za njih je centar pozicija njihovog antifašizma, izbjegavanja nacionalnog identiteta, simbolike, progona Thompsona, ustašizacije HOS-a, detuđmanizacija, poltronstvo prema EU i svjetskim zahtjevima. Centar kakav egzistira u ovakvoj Hrvatskoj je potvrda već postignute ustašizacije, fašizacije, političke podobnosti i pravovjernosti u kojoj se ne smije ni spomenuti lustracija, zločini komunizma, znanstvena revizija povijesnih događaja, ključnih uporišta antihrvatskih politika i ukupno – mitova. U tom centru Domovinski rat je „strašna događanja“, „zločini su zločini“, „ljudi su ljudi“, „svi su oni odgovorni“, „zaboravimo prošlost (izuzev one koja Hrvate trajno kriminalizira) okrenimo se budućnosti“ i sl.

U takvoj poziciji centra nema ni govora o zauzimanju čvrstoga stava oko nužnosti znanstvene multidisciplinarnе provjere činjenica iz Jasenovca, odustajanja od amatersko-ideološke službene povijesti Slavka Goldsteina, nema istraživanja hrvatske tragedije na Križnom putu, progona Katoličke crkve, nema nikakve mogućnosti otvaranja pitanja nezasluženog statusa pobunjenih Srba u Hrvatskoj u današnjim državnim, javnim, političkim i društvenim institucijama, nema ni govora o progonu zločinaca, nema ni govora o izravnom sudjelovanju u definiranju statusa hrvatskog naroda u BiH izvan floskule o „unutarnjem pitanju BiH“ i čitav niz sličnih pitanja.

Ipak završimo današnji dan s jednom dobrom izjavom jednog HDZ-ovca akademika Željka Reinera: Definirajte mi pravu ljevicu u Hrvatskoj, ja ju ne vidim!

Kritizirali su dvije kolone u Vukovaru, a sada imamo tri proslave u Jasenovcu, kazao je Reiner i dodao da je to kao da 1. svibnja obilježavamo 23. svibnja. Zapravo sam ja i tvrdio nešto slično baš u vrijeme kada je Sanader bio na vlasti. Naime, 2008. je u Trogiru u 6. mjesecu održana međunarodna konferencija povodom šezdesete godišnjice mog rođena. Jedino je „Slobodna Dalmacija“ imala tekst o toj konferenciji. Nisu napisali da je konferencija meni u čast već sam eto proslavio svoj rođendan (koji je u 9. mjesecu). Za vrijeme prošlih vlasti bilo je još gore – o međunarodnoj konferenciji povodom mojih više od 1000 znanstvenih radova u znanstvenim časopisima nigdje ni slovca. A kako ta „osveta“ izgleda u režiji HRZZ dano je u poglavlju moje knjige „Oba su pala“.

MATEMATIKA, PJESME I NOGOMET. ZAGREB, 2018.

SVE ŠTO VRIJEDI IDENTIFICIRA SE I S THOMPSONOM I S PRALJKOM

Nije me bilo nekoliko dana. Bio sam u mom Kotoru. Uvijek je lijepo obići svoj rodni grad, vidjeti stare prijatelje – onoliko koliko ih uspiješ sresti u kratkom vremenu. Posebno me je obradovalo to što sam doznao kako smo uspjeli u zahtjevima vlastima u Crnoj Gori da u svom prijedlogu UNESCO-u da se Bokeljsku mornaricu upiše na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva istaknu njenu pripadnost Katoličkoj crkvi i Hrvatskom narodu. Još preostaje borba da se to isto ugradи u zakon o Bokeljskoj mornarici. Šteta što to nije učinjeno istovremeno. Mi u RH imamo to već u naslovu naših pet udruga („Hrvatska bratovština“). U Crnoj Gori se izgleda nacionalna imena ne mogu stavljati u naslovima. Šteta, jer bi to spriječilo očite pokušaje da se promjeni nacionalni sastav Bokeljske mornarice tamo. Ostaje sramotna uloga novog admirala Bokeljske Mornarice Tona Sbutegе koji je tvrdio da Bokeljska Mornarica nije hrvatska bratovština. Hrvati u Boki ponosni su na činjenicu da je Papa proglašio Bazilikom katedralu sv. Tripuna. (Papa Bazilikom naziva posebno privilegiranu crkvu.)

I tamo se gledao ispraćaj Olivera Dragojevića. Hrvatska je pokazala svijetu da zna i dočekati svoje velikane i ispratiti ih. Doček Vatrenih i poruke koji oni nose je i dalje u medijima. Pogledajte npr. Mikleničev komentar:

<https://narod.hr/hrvatska/ivan-miklenic-kad-licemjeri-sjede-u-strukturama-vlasti>
Doista je frapantna razlika u odnosu prema ponosu hrvatskog naroda i hrvatskih(?) političara.

Zapravo su Vatreni pokazali da svi oni koji žele posebno naglasiti svoj ponos zato što su Hrvati – žele pjevati ili imati Thompsona na njima važnim događajima. I

sam sam, kada vlasti nisu željeli ispuniti želju Vatrenih da ih dočeka Thompson napisao Marku: „Zapravo se ja ne bih trebao buniti. Meni si pjevalo, a njima...:).“ I nasmijao sam ga.

Moram se zahvaliti hrvatskom književniku i znanstveniku dr. sc. Stijepu Mijoviću Kočanu što je i moje ime spomenuo uz hrvatske velikane govoreći o Vatrenima: *Stoga malenu i maloljudnu Hrvatsku ovih dana voli i zna za nju praktično cijeli svijet: pobjeđuje nogometne divove, mnogo veće od sebe i mnogoljudnije, snagom svoje volje i svojim znanjem igranja nogometa, svojim velikim srcem i svojim velikim domoljebljem.* (U Kotoru mi je jedan Srbin za Vatrene rekao: Tako se igra za svoju državu i za svoj narod, J.P., a u Njemačkoj:

<http://hrvatskonebo.com/hrvatskonebo/2018/08/01/u-njemackoj-izdana-srebrna-kovanica-s-hrvatskim-grbom-u-cast-vatrenih/> *Hrvatski nogometni velikani podsjećaju nas na brojne druge hrvatske značajnike: na naše nobelovce, na hrvatske liječnike u vrhu svjetske medicine, konkretno i na nedavno preminuloga mojega prijatelja Predraga Kerosa jer se medicinski (anatomski) pojam 'keros' nalazi u svim svjetskim udžbenicima otorinolaringologije, na akademika Pečarića koji je, ma koliko to domaći nepodoban jer smetamediji prešućivali, svjetski poznat i slavan matematički značajnik, a Zagreb, s dvama znanstvenim časopisima koje on uređuje, važno je središte matematičkoga Globusa, svjetska matematička veličina, na srčane branitelje Vukovara i Dubrovnika, na Praljka koji nije dopustio da ga ratni zločinci učine ratnim zločincem sličnim njima, nego je radije umro. Javno i pred svima, postavši uzor i moralna vertikala, na Meštirovića i druge hrvatske umjetnike svjetskoga značaja, na hrvatske inovatore i proizvođače, na – za tako malobrojnu zemlju – iznimno brojne nositelje zlatnih i drugih medalja s olimpijada i svjetskih prvenstava, konačno i na njihove prethodnike 1998., također u svjetskome vrhu. Imamo, svi mi Hrvati, i na koga i na što biti ponosni.*

Vatreni su, znamo, pokazali vlastima da im je važnije narodu pokazati što je Hrvatski ponos. Istina i oni su pokazali Vatrenima koliko političarima nisu važni ni Vatreni ni hrvatski ponos ako ne žele kleknuti pred njima.

Ali stiže im nova poruka

Hrgović: Moja je velika želja da mi Thompson u Areni prije ulaska u ring zapjeva svoju pjesmu uživo

<https://kamenjar.com/hrgovic-moja-je-velika-zelja-da-mi-thompson-u-areni-prije-ulaska-u-ring-zapjeva-svoju-pjesmu-uzivo/>

S druge strane imamo potpuno drugačije ponašanje Predsjednice:

<https://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/m-ljubic/29969-m-ljubic-predsjednica-uz-thompsona-dobiva-li-nacionalni-otpor-rezimu-uporiste-na-vrhu-republike.html>

Predsjednica je valjda konačno shvatila da se pjesme zabranjuju, kako kaže Joško Buljan u najnovijem Hrvatskom tjedniku, zato što ruše, a ne podižu moral ljudi: *Stoga se moramo pitati zašto sve hrvatske vlade žele rušiti moral hrvatskoga naroda!? Čije su to vlade, za čije interese to čine? Kako to da tu nema razlike između Račana, Sanadera, Kosor, Karamarka, Milanovića ili Plenkovića? Je li moguće da je Thompson nepodoban jer smeta Pupovcu i njegovim četnicima?*

Možda smeta pjevanje o Lici, Slavoniji ili Dalmaciji kao HRVATSKIM bande Glini i tjeranju 'preko izvora', pa makar, za sada' samo u pjesmi.

Istine radi moram primijetiti da Predsjednica dugo već razmišlja o takvoj potpori Thompsonu. Naime, poslije napada na Peticiju ZDS koja je pisana kao potpora Thompsonu i „Bojni Čavoglave“ ona je u više navrata pokazala i drugaćiji odnos. Čak je bilo naznaka da će prihvatići i pokroviteljstvo međunarodne konferencije povodom mog rođendana. Moj dojam je da su tada prevagu odnijeli Josipovićevi kadrovi u njenom timu. „Gledam li joj kroz prste“?

Čini mi se da joj Ljubić „gleda kroz prste“ želeći da Predsjednica konačno izabere hrvatsku stranu. Ali drugi naš veliki kolumnist Ivica Marijačić joj „ne opršta“: Sjaj i bijeda Kolinde G-K., Hrvatski tjednik, 2. kolovoza 2018.

Moram priznati da sam se i sam odavno ponašao slično Ljubiću, ali nisam siguran da nije u pravu Marijačić. Pa i u trenutcima kada smo napadnuti zbog obrane Thompsona Peticijom ZDS, pa ni kada je to rezultiralo nizom napada na nas nisam povlačio paralelu ponašanja Predsjednice s onim iz vremena kada je bila Ministrica. A te napade imamo i danas. Tekst Zdravka Pilića *Tišnjanim ne treba Google. Imaju načelnika!* dostupan je i na Internetu:

<https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/kolumne/govoreci-otvoreno/clanak/id/558869/tisnjanim-ne-treba-google-imaju-nacelnika>

A sjetimo se i napada Glavnog tajnika HAZU zbog Peticije ZDS u svjetlu ovoga što piše u tekstu:

<http://hrvatskonebo.com/hrvatskonebo/2018/07/30/nije-problem-u-blagonicu-nego-u-hjazu-i-vlh/>

Prvo što mora napraviti Predsjednica se mora okružiti ljudima koji znaju. Jer da Vatreni nisu umjetnici u svom poslu ne bi bili to što jesu. Prije svih tu je Igor Vukić. U vrijeme 'moje' konferencije održavao je predstavljanja knjige „Radni logor Jasenovac“. Nije mogao doći na otvaranje konferencije, ali je došao poslijepodne dok su trajala matematička predavanja da mi čestita. Vidi i sada u Hrvatskom tjedniku kako 'koristi' Predsjednicu: *Predsjednica je odobrila Rivlinove laži, a i sama je lagala o Jasenovcu.* Zar joj nije bolje imati za savjetnika vrhunskog znalca kojega se boje jugo-komunistički 'istoričari' u RH?

Slično ponašanje hrvatskih vlasti je bilo i kod odnosa prema jednom od najvećih Hrvata u povijesti – generalu Slobodanu Praljku. Danas vidim kako hrvatski branitelji traže da se Pelješki most nazove po našem generalu:

<http://hrvatskonebo.com/hrvatskonebo/2018/08/02/inicijativa-hrvatskih-branitelja-peljeski-most-nazvati-po-pokojnom-generalu-slobodana-praljku/>

Vidjet ćemo. Možda su ovi na vlasti nešto naučili od Dalića, Modrića i ostalih Vatrenih!

Vidjeli smo i kako Kočan ubraja Praljka među najveće naše ljude.

Mi Praljka nećemo zaboraviti. Bilo je predstavljanje knjiga o njemu u Sunji u sklopu proslave Dana branitelja Sunje. Knjige su predstavili dr. sc. Miroslav Međimorec, Mato Kovačević, Žarko Peša (čovjek koji je doveo Slobodana u Sunju), te jedan branitelj Sunjanin.

Zapravo najjednostavnije je reći ono što im poručuje dr. sc. Sanja Bilač i u najnovijem Hrvatskom tjedniku:

Dogodila se Hrvatska!

<http://projektvelebit.com/dogodila-se-hrvatska/>

Zapravo DGODIO IM SE TUĐMAN jer je on beskrajno vjerovao u hrvatski narod!

Josip Pečarić

NAPOMENA. Thompson je ispunio Hrgovićevu želju:

<https://kamenjar.com/video-hrgovic-uz-thompson-usao-u-ring/>

<https://narod.hr/sport/thompson-o-hrgovicu-i-vatrenima-kad-jednog-kantautora-sportasi-pozivaju-da-bude-s-njima-u-njihovim-najvaznijim-trenucima-onda-je-to-vrh-vrhova>

DR. JURE BURIĆ, ZAGREB, 2020.**UVOD**

Hrvatski liječnik, političar i pjesnik Jure Burić rođen je u Ravnom, BiH, 21. studenoga 1946. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Zagrebu i radio u dubrovačkoj bolnici. Jedan od najaktivnijih sudionika Hrvatskog proljeća. Početkom Domovinskog rata u BiH Jure Burić bio je meta glasina, kojim su se srpski militanti služili da bi izolirali selo Ravno. Glasina je bila da Burić vozilima dubrovačkog Medicinskog centra prevozi oružje za "poznate ustaše tog kraja", a glasina se nastavila širiti, premda je načelnik Stanice bezbjednosti u Trebinju opovrgnuo te glasine. Prva kuća koju su četnici zapalili u Ravnom bila je Burićeva kuća. Istakao je da su Hercegovci 1991. godine bili sinonim hrabrosti. Godine 1991. član je Izvršnog vijeća zadužen za zdravstvo i socijalnu skrb i član kriznog stožera u Dubrovniku. Za vrijeme Domovinskog rata bio je ratni povjerenik za južnu Hrvatsku. Kao član HDZ župan Dubrovačko-neretvanske županije od 4. ožujka 1993. do 11. svibnja 1998. godine.

Iz tog vremena datira i naše prijateljstvo. Naime članovi Hrvatske bratovštine 'Bokeljska mornarica 809' iz Dubrovnika su sudjelovali u svetkovini sv. Vlaha, Bili su primljeni i kod Župana, a po njihovoј želji ja sam ih predvodio. Kako su sv. Vlaho i sv. Tripun istog dana, to je i misa za sv. Tripuna bila u Katedrali odmah poslije mise u sv. Vlahu. U Katedrali je misa počela mojim pozdravnim govorom koji je na užas moje supruge predugo trajao. Tek poslije je doznala da mi je rečeno da govorim sve dok pjevački zbor ne stigne iz sv. Vlaha. Međutim ono što je posebno zanimljivo je da mi je navečer i Župan rekao da će predložiti dan sv. Leopolda Bogdana Mandića za dan njihove županije, što je i ostvareno

Dr. Burić je bio i zastupnik u Hrvatskom državnom saboru. Zahtijevao je reviziju izdanih domovnica jer su iste dijeljene bez ikakvog kriterija. Upozoravao je na opasnost od nekontroliranog masovnog povratka onih Srba koji su neprijateljski djelovali protiv Hrvatske. Godine 1996. prognostički je kazao na Glavnem odboru HDZ-a: "Hrvatsku više ne mogu ugroziti ni arkanovci ni razni drugi četnici, nego jedino - Hrvati!" 2001. godine zauzeo se za prestanak progona hrvatskih branitelja, obrazlažući to riječima: "Ako se našlo načina i zakonske osnove da se aboliraju četnici, onda se to moglo naći i za hrvatskog branitelja koji je učinio nešto u ratu braneći domovinu." Na 34. sjednici Županijskog doma 2009. godine Hrvatskoga državnog sabora predložio je da se Dan sjećanja na Vukovar treba početi minutom šutnje i sjećanja na gluhi i nijemi svijet koji je dopustio da se Vukovar dogodi. Kao zastupnik Županijskog doma usprotivio se mogućnosti da policajac može bez naloga ući u službene prostorije, oštro se usprotivio ulasku zastupnika u nadzorne odbore, kritizirao je medijsku blokadu i HTV-ovo omalovažavanje Županijskog doma te dvostrukе kriterije. 21. rujna 2000. saborski zastupnici s područja Dubrovačko-neretvanske županije Jure Burić, Dubravka Šuica (HDZ) i Srećko Kljunak (HSS) su na sastanku sa *Stožerom koordinacije udruga hrvatskih branitelja iz '91. od Prevlake do Stona* u zgradи Poglavarstva Grada Dubrovnika "uvažili i bezrezervno podržali Stožerove zahtjeve za sazivanjem izvanredne sjednice obaju domova Hrvatskoga državnoga sabora". Stožer je zahtijevao sjednicu na kojoj bi se raspravile izmjene i dopune Ustavnog zakona o suradnji s Haaškim tribunalom u dijelovima koji terete ratne zapovjednike prema osnovi zapovjedne odgovornosti (a ne individualne), te da se za svaki eventualni ratni zločin, koji su počinili hrvatski državljanini, sudi u Hrvatskoj; izvješće MUP-a o svim dosadašnjim uhićenjima pripadnika hrvatskih Oružanih snaga s odvojenim dokaznim materijalima o ratnom zločinu ili kaznenoj odgovornosti prema bilo kojoj drugoj osnovi; izvješće Ministarstva pravosuđa o amnestiranim pripadnicima srpskih i crnogorskih postrojbi i o tijeku procesa osumnjičenima za ratne zločine, pripadnicima Oružanih snaga. Vladajuću je politiku kritizirao "da se ponašamo kao da se sramimo svojih žrtava". Predložio je da u znak potpore braniteljima "koji drugi put proživljavaju svoju golgotu", po petero zastupnika iz Županijskog doma budu na pokopu svakoga ekshumiranoga i identificiranoga hrvatskog branitelja i civila. Hrvatskim vlastima zamjerio je da ne znaju iskoristiti brojku od 1.588 nestalih, dok se istodobno manipulira s nekakvim izmišljenim brojkama, odnosno žrtvama bez imena i prezimena. Naveo je primjer Gospića i rekao da svima odgovara da hrvatski branitelji i hrvatske žrtve ostanu na neobilježenim grobištima. Upitao je što bi bilo da se dostojno obilježe grobišta svih žrtava Bleiburga. Za hrvatski zaborav optužio je neke poteze ondašnjeg čelnosti Hrvatske televizije koje je ukinulo Hrvatski spomenar. Na sjednici Županijskog doma Hrvatskog državnog sabora 25. rujna 2000. predložio je da se raspisi referendum o daljnjoj suradnji s Haaškim sudom i pokrene pitanje odgovornosti ministara za »besramnu demonstraciju sile«. U području zdravstva izrazio je mišljenje da liječnicima koji odluče raditi privatno treba pružiti mogućnost korištenja zdravstvenih ustanova, jer bi, ubirući adekvatnu naknadu, zdravstvo moglo doći do nužnog novca umjesto da im prostori 16 od 24 sata zjape

prazni. Nakon što je Županijski dom gotovo jednoglasno i bez rasprave podržao nekoliko zakonskih prijedloga, povela se je žustra i vrlo emocionalna polemika 23. svibnja oko zaključka o privremenom prekidu suradnje Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom u Haagu. Burić je u emocionalnom izlaganju iskritizirao Zakon o suradnji s Haagom, uzvikom "Haag je za Haag". U izlaganju je pojasnio da je međunarodna zajednica dopustila agresiju, a da se zbog onih koji su, pa i u samoobrani, počinili zločin sada sudi cijelom narodu. Izlaganje je nastavio pitanjem da ako je istinska namjera međunarodne zajednice da se kazne svi zločini, zbog čega onda nije suđeno za zločine u Bleiburgu. Na sjednici Županijskog doma 14. ožujka zatražio je uvrštenje točke dnevnog reda o preispitivanju suradnje s Haškim sudom. Međunarodnu je zajednicu optužio da "staljinističkim metodama izmišlja procese" i tako pritišće Hrvatsku. Na istoj sjednici iskritizirao je vlasti riječima "Žalosno je i tragično što rasprava o Haagu nije održana kada je i zakazana na izvanrednoj sjednici Županijskog doma". Danas se bavi pjesništvom. Sudionik književne manifestacije Grgurovi hukovi. Odlaskom u mirovinu posvetio se prirodnom načinu života u svom rodnom kraju, u koji se vratio 2002. godine. Proizvodi liniju prirodne kozmetike bez umjetnih boja i konzervansa "Aroma Antika" koja se radi po njegovim recepturama, a koja donosi meleme i ulja za njegu kože ljekovitim biljem, bez umjetnih boja i konzervansa.

Otac je petero djece,

Ova knjiga je sastavljena od njegovih i mojih tekstova, tu mislim posebno na njegove pjesme, koje su dane u mojim knjigama. Njegovih pjesama i komentara dobio sam mnogo mnogo više i ova knjiga je samo podstrek da ih on sakupi i objavi u knjigama

Josip Pečarić

https://hr.wikipedia.org/wiki/Jure_Buri%C4%87

MARIO FILIPI, DRAGOVOLJAC.COM**BITI HRVAT U CRNOJ GORI
Crna Gora iz pogleda crnogorskih Hrvata**

Nije uspio pokušaj da se hrvatska zajednica izbornim podmetanjima demoralizira, a kamoli učini indiferentnom prema vrijednostima koje smo kroz povijest stvorili i baštinili

Današnja Crna Gora sliči „teatru absurdita, gdje je okosnica radnje paradoks“; poslužit ćemo se riječima pokojnoga don Branka Sbutegi pri pokušaju egzaktnog opisa trenutne situacije u kojoj se nalazi Crna Gora. Što je ono što je absurdno i paradoksalno u sadašnjoj Crnoj Gori? Početkom trećega desetljeća trećega milenija nove ere i dalje smo primorani svjedočiti retrogradnim idejama i rušilačkim retorikama za koje smo mislili da su konačno ostale u prošlom vremenu.

Apsurdno je da danas umjesto građanske, multikulturalne, multikonfesionalne i multietničke Crne Gore, ujedinjene u ideji stvaranja moderne, proeuropske i prozapadne crnogorske države, temeljene na tekovinama najbolje europske prakse jačanja i poštivanja građanskih, ljudskih i manjinskih prava, prepoznajemo dvije civilizacijski dijамetalno suprotne i odvojene Crne Gore – prvu, kojoj pripadamo i mi, Hrvati, prije svega Boke i Primorja, gdje smo autohtono stanovništvo, sa svojom pripadnošću srednje- i južnoeuropskim civilizacijskim vrednotama i mediteranskim načinom života i poimanju bitnih civilizacijskih, kulturnih i religijskih vrijednosti, ali kojoj pripada i crnogorsko stanovništvo stare, katunske Crne Gore, koji su pružali otpor otomanskoj dominaciji, srpskom hegemonizmu i proruskoj interesnoj sferi; i drugu i posve drukčiju Crnu Goru kojom dominira proruska, antinatoovska i antiintegracijska perspektiva. Koliko absurdno toliko i paradoksalno jest da je današnja Crna Gora, umjesto da je (p)ostala *antemurale*

christianitatis postala dominion interesa koji su sve samo ne proeuropski i retrogradnih ideja koje vraćaju „oslobođenu“ Crnu Goru u okove iz kojih se uspješno oslobođala od svojega osamostaljenja, za koje smo aklamacijom glasali. Hrvati Crne Gore stoje uz prozapadnu, višenacionalnu i multikulturalnu Crnu Goru

Sukob dvije Crne Gore

Sve civilizacijske vrijednosti na kojima se gradila samostalna Crna Gora nakon prošlogodišnjih izbora i u razdoblju jednogodišnje vladavine „apostolske vlade“ dovedene su u pitanje. Retrogradne ideje retroaktivno su sve proeuropski misleće u Crnoj Gori, a tu ubrajamo i Hrvate, vratile na početak. Pod retrogradnim idejama mislimo na negiranje genocida u Srebrenici od strane bivšeg ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava, otvorenog veličanja lika i djela Draže Mihailovića od strane predsjednika Općine Nikšić, i na tvrdnju ministricе kulture, prosvjete, sporta i mladih da je ona „žena četnik“, neosuđivanje i nereagiranje od strane lokalnih čelnika tivatske općine, a i nekih drugih općina, na otvoreno i neskriveno propagiranje velikosrpskih ideja i fašističko-šovinističkih poruka upućenih pripadnicima manjina.

O govoru mržnje, koji je prevladao medijskim prostorom Crne Gore, s patološkom mržnjom, manipulacijom činjenicama, gnusnim objedama i uvredama te otvorenim prijetnjama smrću suvišno je govoriti koliko je retrogradan i kakve sve implikacije može imati ukoliko (pravna) država ne nađe mehanizme da se izbori s tim problemom i kazni počinitelje na ne samo zakonski primjeren nego i na društveno prihvatljiv način. Resocijalizaciji počinitelja kaznenih djela mora prethoditi rehabilitacija, u čemu su mentalitske odlike one druge i drugčije Crne

Gore vrlo ograničavajući faktor. U svjetlu navedenoga, teško da Hrvati Crne Gore mogu kao ozbiljnu i logički valjanu prihvati proeuropesku retoriku nove vlasti, kao i njihove tvrdnje da žele i manjinske narode u Crnoj Gori u vlasti, dokle god se osjećamo ugroženim od strane te druge, njihove Crne Gore. Bipolarnost je prevelika u ovom slučaju, nepremostiva i nefunkcionalna.

Poguban utjecaj Srpske pravoslavne crkve

Apsurd je i paradoks način na koji je proteklog ljeta oformljena vlast u Crnoj Gori. Naime, dominantan faktor koji je doveo drugu i drukčiju Crnu Goru na vlast, a za premijera osobu za koju smatramo da ne pripada istom civilizacijskom krugu kao prva, naša Crna Gora, nije bila slobodnomisleća Crna Gora, već je to bila Srpska pravoslavna crkva (SPC), a dominantna politička ideja bila je ne samo svrgnuti s vlasti Demokratsku partiju socijalista i njezine koalicijske partnerne, ponajviše manjinske nacionalne stranke, već dezavuirati eurointegracijski put Crne Gore i uspostaviti u Crnoj Gori dominion njima oprečnih interesnih sfera. Da apsurd bude veći, političke stranke koje su sudjelovale na izborima u Crnoj Gori i osvojile većinu nisu same odlučivale o tome tko će formirati vlast, već se, kao dominantan čimbenik, iskristalizirala opcija koja je bila izbor SPC-a u Crnoj Gori. Kroz poznate litije, koje nitko od pripadnika drugih naroda nije doživljavao kao svoje, i koje su zapravo bile politički manifest, a ne vjersko okupljanje, SPC u Crnoj Gori utječe presudno na političku opredijeljenost njezinih sljedbenika i njihovu nepodijeljenu potporu srpskoj i anticrnogorskoj opciji. Uz litije, drugi jasan dokaz utjecanja SPC-a na političke tokove u Crnoj Gori jest nedavno ustoličenje novoga mitropolita SPC-a u Crnoj Gori Joanikija.

Umjesto udaljavanja od dosega one prve, prave Crne Gore, ishod svih pritisaka zapravo je bio potpuno suprotan – dogodio se memorijski procvat u razvoju svijesti i potrebe za očuvanjem hrvatskoga identiteta

Za mjesto ustoličenja mitropolita crnogorsko-primorskog paradoksalno je izabrano upravo Cetinje, koje je kroz stoljeća i do danas ostalo brana državnoga, pravnog i političkog identiteta Crne Gore i branik vjerskog identiteta Crne Gore. Izbrali su Cetinje, na kojem je zanemariv broj vjernika SPC-a u Crnoj Gori, u odnosu na Podgoricu, recimo, koja je glavni grad Crne Gore i grad u kojem se nalazi Saborni i najveći hram u Crnoj Gori, koji je sagradila SPC uz pomoć crnogorske države, i u čijoj je cripti sahranjen prethodni mitropolit SPC-a u Crnoj Gori Amfilohije Radović. Ustoličenje u Podgorici bilo bi također po svim kanonima, a što je posebno važno, uz nazočnost vjernika SPC-a, uz daleko manje mjere osiguranja i uz vrlo malu vjerojatnost za bilo kakav incident. Ali u slučaju takva posve legitimna ustoličenja u Podgorici ne bi bila poslana poruka SPC-a i njezinih eksponenata onoj našoj Crnoj Gori. Poruka je imala doslovnu, fizičku dimenziju, u obliku akcije dolaska episkopa, odnosno budućega mitropolita SPC-a Joanikija te patrijarha Porfirija helikopterom Vojske Crne Gore na Cetinje, u srce Crne Gore i članice NATO-a. O tome svjedoči ulazak crkvenih dostojanstvenika u Cetinjski manastir prekrivenih zaštitnim pokrivačima i u pratnji specijalne policije s dugim cjevima. Njihov taktički desant, jer kako drukčije nazvati dolazak vjerskih poglavara vojnim helikopterom i bez ijednoga kršćanskog obilježja i bez križa, poruka je svima onima koji su je htjeli razumjeti

– sposobni smo zauzeti srce Crne Gore i demonstriramo ovom prigodom želju za superiornošću nad Crnom Gorom, članicom NATO-a! Srce te Crne Gore jest srce one prve, i naše Crne Gore. Moglo je sve biti drukčije, kako je pokazalo i ustoličenje episkopa nikšićko-budimljanskoga Metodija, bez incidenata i u nazočnosti oko deset tisuća vjernika u Beranama, gdje je najveći broj građana pripadnika SPC-a. Ustoličenje je održano i u prisutnosti premijera Crne Gore i velikog broja ministara i lokalnih dužnosnika koji su bliski SPC-u, ali koji su kršili sve epidemiološke mjere koje su sami donijeli.

Sačuvano hrvatsko pamćenje

„Hrvatsko srce za Crnu Goru“ bio je izborni slogan jedine hrvatske političke stranke u Crnoj Gori, Hrvatske građanske inicijative, koji je naišao na nepodijeljene simpatije i naklonost. Takva Crna Gora je ona gdje će i Hrvati uvijek biti sastavni dio, aklamacijom, kao 2006, bez obzira na izborni rezultat nacionalne političke stranke. Nije uspio pokušaj da se hrvatska zajednica izbornim malverzacijama i podmetanjima demoralizira ili demotivira, a kamoli učini indiferentnom prema jedinstvenim vrijednostima koje smo tijekom povijesti stvorili i baštinili. Umjesto udaljavanja od dosega one prve Crne Gore, ishod svih pritisaka zapravo je bio potpuno suprotan – dogodio se memorijski procvat u razvoju svijesti i potrebe za očuvanjem hrvatskoga identiteta, zahvaljujući i tome što je hrvatska autohtona zajednica u Crnoj Gori, poglavito u Boki, u zadnjem desetljeću vratila neprocjenjive povijesne, kulturne i identitetske artefakte koji će ostati upamćeni i sačuvani kao trajno dobro hrvatskoga naroda, ali i crnogorske države. Ovdje prije svega mislimo na epohalnu ediciju: Kotorski misal, Kotorski lekcionar i pontifikal, Barski oficij i Parčićev misal, čiji nastanak seže od daleke 1166. godine do početka 20. stoljeća, koje su se nalazile u Nacionalnoj biblioteci u Berlinu, Nacionalnoj biblioteci u Sankt Peterburgu, odnosno Parizu, što potvrđuje pripadnost hrvatskoga naroda u Crnoj Gori kršćansko-europskom civilizacijskom krugu.

U našim nastojanjima imali smo uvijek svesrdnu potporu Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj, finansijsku potporu kroz državne institucije za manjine one prve, multietničke Crne Gore, a imamo i svesrdnu pomoć Središnjega državnoga ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstva kulture i ostalih institucija kulture, kao i izvanrednu suradnju s vrhom vlasti u RH, napose s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova, na čelu s ministrom Gordanom Grlićem Radmanom, koji nam pružaju otvorenu podršku za način na koji predstavljamo hrvatsku zajednicu u Crnoj Gori. Na tom tragу, pravo na podršku ostalim manjinskim narodima u Crnoj Gori od strane njihove matične države nikome ne osporavamo, ali to ne smije biti na štetu ostalih etničkih i vjerskih zajednica, suprotno interesima Crne Gore na njezinu proeuropskom putu kao ni na račun dobrosusjedskih odnosa matične države odnosne manjine i Crne Gore. Primjer koji ćemo navesti prilično je eklatantan po pitanju i dobre i loše prakse. Naime, Skupština Općine Kotor 18. kolovoza, točno na datum zatvaranja zloglasnoga logora Morinj u istoimenome mjestu u kotorskoj općini, preimenovala je zatvoreni bazen u Škaljarima. Prije je nosio ime Nikše Bućina, kojega su ubili četnici 1944, a sada je nazvan po Zoranu Džimiju Gopčeviću,

poznatom sportašu i zapovjedniku straže u morinjskom logoru u kojem je mučeno više od tri stotine zarobljenika iz Dubrovačko-neretvanske županije, kao i pojedini Hrvati iz Boke kotorske koji su odbili pucati na svoju braću u Konavlima. Apsurdno je i žalosno da je prijedlog preimenovanja dao upravo izmanipulirani Kotoranin koji se izjašnjava kao Hrvat. Reakciju na prijedlog za preimenovanje bazena u Kotoru kao prvo je priopćilo Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore, a zatim su reagirale i Hrvatska građanska inicijativa, hrvatske i druge nevladine udruge, neovisni intelektualci iz Crne Gore, aktualne vlasti iz Konavala, Dubrovnika i Dubrovačko-neretvanske županije i dr. Reakcija ove druge, sadašnje službene Crne Gore na brojne osude preimenovanja izostala je, ali nije ona Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH, što je za malobrojnu hrvatsku zajednicu „vjetar u leđa“ i znak da njezini napori nisu ostali neprepoznati, već naprotiv, na što smo javno zahvalili s „Hvala, Hrvatska“.

SPC u Crnoj Gori provodi politiku žrtvovanja dijela naroda kako bi se ostvarile velikodržavne ideje gdje cilj opravdava sredstvo, a i sredstvo i cilj daleko su od evanđelja iza kojega se skrivaju. Cilj je ona druga, drukčija, sve samo ne proeuropska Crna Gora, anticrnogorska Crna Gora. Javno izražavanje ovakvih ideja, nažalost prihvaćenih od velikog dijela sljedbenika takve retorike, prisutne u diskursu nove vlasti, te konstantno isticanje sintagme „srpski svet“, dovela je do situacije u kojoj su Hrvati u Crnoj Gori nepoželjan izbor.

Autor: Zvonimir Deković

<https://biramdobro.com/biti-hrvat-u-crnoj-gori>

<https://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/ostalo/prilozi-graana/38215-z-dekovic-bitihrvat-u-crnoj-gori.html>

Subject:EKSCLUZIVNO: Prve žestoke reakcije na Dekovićevu promišljanje na temu Hrvata u Crnoj Gori

Date: Sat, 16 Oct 2021 08:49:59 +0200

From: Odsjev

P o š t o v a n i ,

netom od nedavnog objelodanjivanja široj javnosti teksta gosp. Zvonimira Dekovića, predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore, neočekivano su uslijedile prve žestoke reakcije, koje svakako vrijedi pomnim okom pročitati.

Otvaramo javnu polemiku na razmatranje gospodina Dekovića, i molimo sve zainteresirane aktere, da svojim konstruktivnim priopćenjima, komentarima il' pak opservacijama doprinesu *kulturi dijaloga* u današnjem svijetu medija.

Pri tome, naglašavamo da ćemo objaviti i stavove s kojima se kao Uredništvo u potpunosti ne slažemo, no, uvažavajući 'neotuđivo' pravo na slobodu mišljenja, ne samo deklarativno i figurativno...

Treba naglasiti bitno od nebitnog, iskristalizirati idejnu i istinsku suštinu od nerijetko dekorativnih provizornih i proizvoljnih sfumata (predočavanja il' pak slikanja mekim zamagljenim tonovima i rasplinutim obrisima naše poljuljane stvarnosti).

Naime, naša naizgled 'bizarna' svakodnevница - upravo potrebuje ljude koji govore (kako bi rekli Bokelji Hrvati) 'zbole' Istину, jer bez Istine nema BUDUĆNOSTI!

LINK: <https://biramdobro.com/ekskluzivno-prve-zestoke-reakcije-na-dekovicevo-promislanje-na-temu-hrvata-u-crnoj-gori/>

Hvala Vam unaprijed na suradnju, otvorenosti i dijalogu,

KOMENTAR

U svezi s tekstrom g. Dekovića mogu samo dodati dio mog govora s ljetosnje promocije mojih knjiga u Tisnom koja govori upravo o položaju Hrvata u Crnoj Gori:

*Predstavljanje je, zapravo, poslije Dana pobjede pa je svojevrsni doprinos proslavi veličanstvene „Oluje“. Izuzetno sam ponosan što je ovogodišnja proslava te velike hrvatske pobjede bila u znaku hrvatske pobjednice na Olimpijskim igrama Mateje Jelić ali i jednog mog Hrvata iz Boke kotorske. Radi se o predsjedniku Hrvatske građanske inicijative u Crnoj Gori **Adrianu Vuksanoviću**. On je odgovorio predsjedniku crnogorske skupštine Aleksi Bečiću koji je u četvrtak objavio da se "više nikad ne ponovi Oluja":*

- Imamo potrebu Vas oslobođiti svake vrste bojazni. Budite mirni. Sigurno se više nikad neće ponoviti vojno-redarstvena, oslobođiteljska akcija Oluja, jer više neće nikome pasti na pamet da osvaja hrvatske teritorije, da četiri godine vrši progon stanovništva, da bezdušno bombardira gradove diljem Republike Hrvatske, kao i njezin glavni grad.

Tako govori moj Bokelj za razliku od Predsjednika Vlade koji se u govoru u Kninu ne usudi ni reći tko je pokrenuo fašističku agresiju na njegovu – ako smijem tako reći - državu. Govor je bio pun isprika prema hrvatskim Srbima, iako su oni kao pobunjenici većim dijelom sudjelovali u planiranoj agresiji protiv hrvatske države.

S druge strane Vuksanovićev duhovit odgovor me podsjeća na moj prijedlog koji sam dva puta slao Hrvatskom saboru. Naime predlagao sam da se 5. kolovoza obilježava i kao Dan žalosti zbog pravljenja zečeva od Srba, po onoj poznatoj Miloševićevoj tvrdnji da su njegovi „hrabri“ vojnici bježali kao zečevi.

I dok sam se ja rugao „hrabrim“ srpskim ratnicima, čini se da je Plenković istinski pogoden tim hrvatskim genocidom pravljena zečeva od Srba. Zato im se valjda i ispričava.

S takvim Predsjednikom Vlade što drugo očekivati nego ono što se dogodilo: Usljedile su prijetnje:

Sve Hrvate iz tadašnje Jugoslavije trebalo je pobiti i protjerati, glasila je poruka upućena Adrianu Vuksanoviću.

Ali i ona posebno znakovita:

‘Ne gine ti ražanj’.

Prijetnje je osudio ministar Gordan Grlić Radman:

– Prema su malobrojni, kulturna baština je od golemog značenja za našu nacionalnu baštinu. Stoga očekujemo da se ovakvi ispadni prema hrvatskim

političkim predstavnicima sankcioniraju kao govor mržnje, poglavito u kontekstu crnogorskog puta prema EU.

Dok su Mateji prijetili smrću, mom Bokelju su pokazali koliko ih je pogodila njegova poruga pa su mu zaprijetili svojim omiljenim načinom pogubljenja – ražnjom.

[https://m.vecernji.hr/vijesti/adrian-vuksanovic-crna-gora-sad-vidi-s-cime-se-hrvatska-suocavala-90-ih-1513706 - m.vecernji.hr](https://m.vecernji.hr/vijesti/adrian-vuksanovic-crna-gora-sad-vidi-s-cime-se-hrvatska-suocavala-90-ih-1513706)

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/hrvatskom-predstavniku-u-crnoj-gori-pisali-ne-gine-ti-ražanj-grlic-radman-osudio-prijetnje-15093223>

Zato ne čudi što i Zvonimir Hodak u svom današnjem komentaru kaže kako poruka Adrijanu Vuksanoviću djeluje kao da je zaostala iz davnih vremena tamo negdje 27. srpnja 1941. iz "herojskog" Srba. Tada su Hrvate pozdravljali s "Ne gine ti ražanj". Usput napominjem, Crna Gora prvi put nakon šesnaest godina nije poslala vojnog izaslanika na proslavu Oluje.

<https://direktно.hr/kolumnne/podsjetimo-sto-je-milorad-pupovac-govorio-javno-1995-i-zapitajmo-se-sto-danas-prica-izvan-hrvatske-240828/>

Međutim, moram vas upozoriti da smo 27. 7. ove godine nas dva akademika Ivan Aralica i ja, sisački biskup Vlado Košić i general HV Ivan Tolj poslali otvoreno pismo Predsjednicima Države, Sabora i Vlade tražeći da se zabrani veličanje srpskih zločina u RH. Spomenuli smo i ubojstva dva katolička svećenika.

Međutim s obzirom na prijetnje Adrijanu Vuksanoviću i Hodakov komentar spomenimo kako je stradao Juraj Gospodnetić. Kao župnik Bosanskog Grahova zvјerski od četnika mučen. Uhvatili su ga, vodili su ga po Grahovu kao medvjeda, jezivo su ga izmasakrirali, na kraju ubili te nabili na ražanj i ispekli 27. srpnja 1941. godine. Grob mu se ne zna. O tome je pisao i vrhbosanski nadbiskup koadjutor Tomo Vukšić.

Sjetimo se svojevremenih napada i na Dekovića i Vuksanovića jer sam bio njihov gost u Tivtu prigodom mog izbora za izvanjskog člana DANU. Tada su imali problema jer su doveli čovjeka koji brani „Bojnu Čavoglave“, Thompsona i ZDS. A u jučerašnjem tekstu <https://www.dragovoljac.com/index.php/razno/28178-kad-ne-vole-hrvatsku-ne-vole-ni-zds>

pisao sam o tekstu Marija Filipija u kome je dana tisuću godina stara himna slavne hrvatske mornarice u kojoj imamo ZA DOM SPREMNI UMRIJETI. Filipi koristi tekst HRVATSKA MORNARICA iz knjige „Po slidu Sunca – čerjeni bojovnici ze Horezma“ („Putom Sunca, crveni bojovnici iz Horezma“) koja je tiskana u Zadru 2019. godine u izdanju ogranka Matice hrvatske u Zadru. Autori su Rado Žic Mikulin i Leonard Eleršek.

O tome je pisano u poglavlju HRVATSKA MORNARICA. Ono što je meni posebno dragو jestе činjenica da na početku teksta daju i sliku

Bokeljske mornarice iz Tivta iz 1905. godine.

Mario Filipi mi je poslao i preslik tih stranica iz knjige pa vam šaljem i tu stranicu sa tom slikom.

ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ - ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ - ПРОГРАМСКИ САДРЖАЈИ

HRVATSKA MORNARICA

Čini se kako postoji tisuću godina stara himna slavne hrvatske mornarice, pjesma od koje su stoljećima strepili svi dušmani i *jizdajice* Hrvata, himna pomorske sile čije je močno brodovlje, kundure i sagene u za Hrvate neprocjenjivo važnom remek-djelu *O upravljanju Carstvom* ovjekovječio bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet. Pjesma je vrlo stara i dolazi iz vremena mnogo starijih od baruta, iz doba u kojem se vojevalo hladnim oružjem, kad su hrvatski brodovi naoružani podvodnim kljunom (*rostrum*) razbijali bokove dušmanskih galija, helandija i dromona, a hrvatski mornari naskakali na njihove palube. Tu bi davoriju naša Hrvatska ratna mornarica trebala oživjeti, uzeti je za svoju himnu i pjevati u sjećanje na sve naše plovbane, skupbane, korbane, objane, jidbane, rugbane, hućbane, sve naše hrabre ormance, mornare, naute, ali i riječne naute, efure, podsjetiti nas na sve one koji su svojom krvljku i znojem sačuvali za nas ovaj *kus* sinjega mora i *kraja*. Trebalo bi je pjevati onako kako su je pjevali naši stari, na našem lijepom čakavskom jeziku, kojim su govorili Francipanovi, Zvonimirovi, Branimirovi, Domagojevi i Burutusovi mornari. Ovo je priča o pjesmi „*Ormanci*“ (Mornari) iz priče „*Kumpanija od venca*“ (Društvo od vijenca), koju je na Puntu 1952. zapisao šesnaestogodišnji Rado Žic Mikulin. U toj Radovoj priči zapisan je samo refren, a kasnije je na međumrežju pronađena cijela pjesma, koju je Rado ondje ranije objavio uz objašnjenje: *Ormanci su bile postrojbe koje su u ormanicama vozile iz puntarske drage s donje strane otoka Krka, a ormanice iz Omišlja, vozile su gornjom stranom otoka i za vrijeme Franci-*

Slika 119. Spomen na brojne hrvatske bratovštine čuva tek nekolicina povijesnih društava, a najpoznatija među njima je Bokeljska mornarica s juga hrvatskog Jadrana. Bokeljska mornarica (prvotno Kotorska mornarica) hrvatska je bratovština kotorskih pomoraca. Prema tradiciji, nastala je 809., kada su kotorski mornari sudjelovali u preuzimanju moći sv. Tripuna, koji je postao zaštitnikom grada Kotora i bratovštine kotorskih mornara. U XII. st. poprimila je izrazito vojni značaj, a od polovice XIII. st. postaje staleškom organizacijom bokeljskih pomoraca. Prvi sačuvani Statut potječe iz 1463. Na slici je Bokeljska mornarica u Tivtu 1905. Izvor: Hrvatska enciklopedija.

AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ – ŽIVOTOPIS

Akademik Josip Pečarić rođen je 2. rujna 1948. godine u Kotoru. Tamo je završio osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, a 1972. diplomirao na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu s radom iz područja nuklearne fizike. Na istom fakultetu je i magistrirao 1975. godine, a 1982. obranio doktorsku disertaciju iz područja matematike s naslovom Jensenove i srodne nejednakosti. Nakon završenog studija radio je u Geomagnetskom institutu u Grocku te od 1977. kao asistent fizike na Građevinskom fakultetu u Beogradu. Godine 1987. se s obitelji preselio u Zagreb te zaposlio na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao izvanredni profesor matematike. Od 1990. radi kao redoviti profesor na istom fakultetu, od 1996. kao redoviti profesor u trajnom zvanju. Umirovljen je 2018. Danas je istraživač Matematičkog instituta Sveučilišta RUDN u Moskvi (Rusija).

Od 2000. godine je redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, od 2016. inostrani je član Dukljanske akademije nauka i umjetnosti.

Za doprinos u znanosti je 1996. godine dobio Državnu nagradu za znanost (prirodne znanosti), te je 1999. odlikovan ordenom Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.

Akademik Josip Pečarić je jedan od vodećih svjetskih stručnjaka u području matematičkih nejednakosti. Jedan je od najproduktivnijih svjetskih matematičara s više od 1250 objavljenih ili prihvaćenih za tisak radova u matematičkim časopisima. Također je i najcitaniji hrvatski matematičar, a ima preko 220 suradnika iz zemlje i svijeta (na svjetskim bazama ima: Google Scholar: citata: 11533, H-index: 40; MathSciNet: publikacija: 1314, citata: 6043, H-index: 25; Scopus: publikacija: 771, citata: 6271, H-index: 34; WoS: publikacija: 782, citata: 5820, H-index: 31).

Prema istraživanjima sa Sveučilišta Stanford u Kaliforniji (SAD) Pečarić je po broju objavljenih radova na 2537. mjestu njihove liste od 160,000 svjetskih znanstvenika, a prvi iz RH je 7146.

Osim velikog broja članaka u međunarodnim matematičkim časopisima, autor je ili koautor 40 monografija. O jednoj monografiji je u poznatom časopisu Amer. Math. Monthly, July-August 1991, poznati matematičar D. Pedoe objavio cijeli članak, a izdavačka kuća Element pokrenula je seriju „Monographs in inequalities“ u kojoj je do sada tiskano 19 monografija.

Osnivač je seminara Matematičke nejednakosti i primjene na Matematičkom odjelu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu, i s tog je seminara do sada izašlo preko četrdeset doktora matematičkih znanosti. Danas ovaj seminar također ima i svoj dio na Sveučilištu u Splitu. Niz godina gostovao je na Abdus Salam school of mathematical sciences in Lahore pa i u Pakistanu ima niz svojih učenika koji rade po tamošnjim sveučilištima. Akademik Pečarić ima preko 230 suradnika iz cijelog svijeta.

Godine 1998. pokrenuo je međunarodni znanstveni časopis „Mathematical Inequalities and Applications“ (izdavač Element, Zagreb), koji je već nakon dvije godine izlaženja uvršten na Scientific Citation Index Expanded (SCIE). Taj časopis je postao prvi hrvatski časopis na SCIE listi i danas je Q2 časopis a bio je i Q1 dok je na Scopusu Q1 časopis. Kasnije je pokrenuo još dva časopisa – „Journal of Mathematical Inequalities“ (danasa je također Q2 a bio je i Q1 časopis) i „Operators and Matrices“ – koji su i na CC listi i na SCIE listi. Na listi najboljih hrvatskih znanstvenih časopisa (prema bazi Scopus) sva tri časopisa su visoke plasirani (ova dva Q1/Q2 su prvi i peti). Pokrenuo je i časopis „Fractional Differential Calculus“ koji je od ove godine na Scopusu. Glavni urednik je i novog časopisa „Pakistan Journal of Mathematical Sciences“.

Osim toga, član je uredništava ili recenzent brojnih međunarodnih časopisa. Kao pozvani ili plenarni predavač akademik Josip Pečarić je održao mnoga predavanja na međunarodnim konferencijama, a povodom njegovog 60-og rođendana je 2008. godine u Trogiru održana međunarodna konferencija „Mathematical Inequalities and Applications 2008“. Tu konferenciju su slijedile:

- 1) Mathematical Inequalities and Applications 2010, Lahore, Pakistan, March 7-13, 2010., Pakistan
- 2) Mathematical inequalities and nonlinear functional analysis with applications, July 25-29, 2012, Jinju, South Korea.
- 3) U lipnju 2014. godine (22.-26. lipnja) u Trogiru se pod pokroviteljstvom Razreda za matematičke, fizičke i kemijske znanosti HAZU održala konferencija pod nazivom „Mathematical Inequalities and Applications

2014 – One thousand papers conference“ u čast akademika Josipa Pečarića povodom objavlјivanja više od 1000 znanstvenih matematičkih radova,

- 4) Slijedeće godine je održana konferencija Mathematical Inequalities and Applications 2015, 11-15 November, Mostar, BiH
- 5) Tri godine kasnije je u Zagrebu održana međunarodna konferencija MIA 2018 povodom njegovog 70-og rođendana..

Zbog njegovih zasluga u matematici, akademiku Pečariću je posvećen jedan broj časopisa „Banach Journal of Mathematical Analysis“, Vol. 2, No.2 (2008). Riječ je o međunarodnom znanstvenom časopisu koji je na SCIE i CC listi, a u tom posebnom broju članke su objavili i posvetili ih akademiku Pečariću mnogobrojni svjetski matematičari. Intervju koji je tamo objavljen (str. 163-170) objavljen je i na kineskom u časopisu Mathematics 3 (2012), 245-249. Nekim Pečarićevim istraživanjima (inače citiranih i u časopisu “Nature”, a s P.T. Landsbergom objavio je članak u časopisu Phys. Rev., A35 (1987), 4397–4403.) posvećen je i članak "Accentuate the negative", Math. Bohem. 134 (2009), no. 4, 427-446. kojeg je napisao Peter Bullen, profesor emeritus sa Sveučilišta u Vancouveru.

Akademik Pečarić poznat je i po svom publicističkom radu. Objavio je više od 100 publicističkih knjiga.

11/11/2021.

UZ ŽIVOTOPIS: KINEZI I BOKELJSKA MORNARICA

Posebna zanimljivost je što su Kinezi uz moju biografiju stavili moju sliku u odori Bokeljske mornarice.

**JOSIP PECARIC CROATIAN MATHEMATICIAN WROTE
A PREFACE TO A MONOGRAPH BY WAN-LAN WANG
PUBLISHED IN CHINA 2011**

By Darko Žubrinić | Published 02/26/2013

An interview with Professor Josip Pečarić published in Chinese journal Mathematica

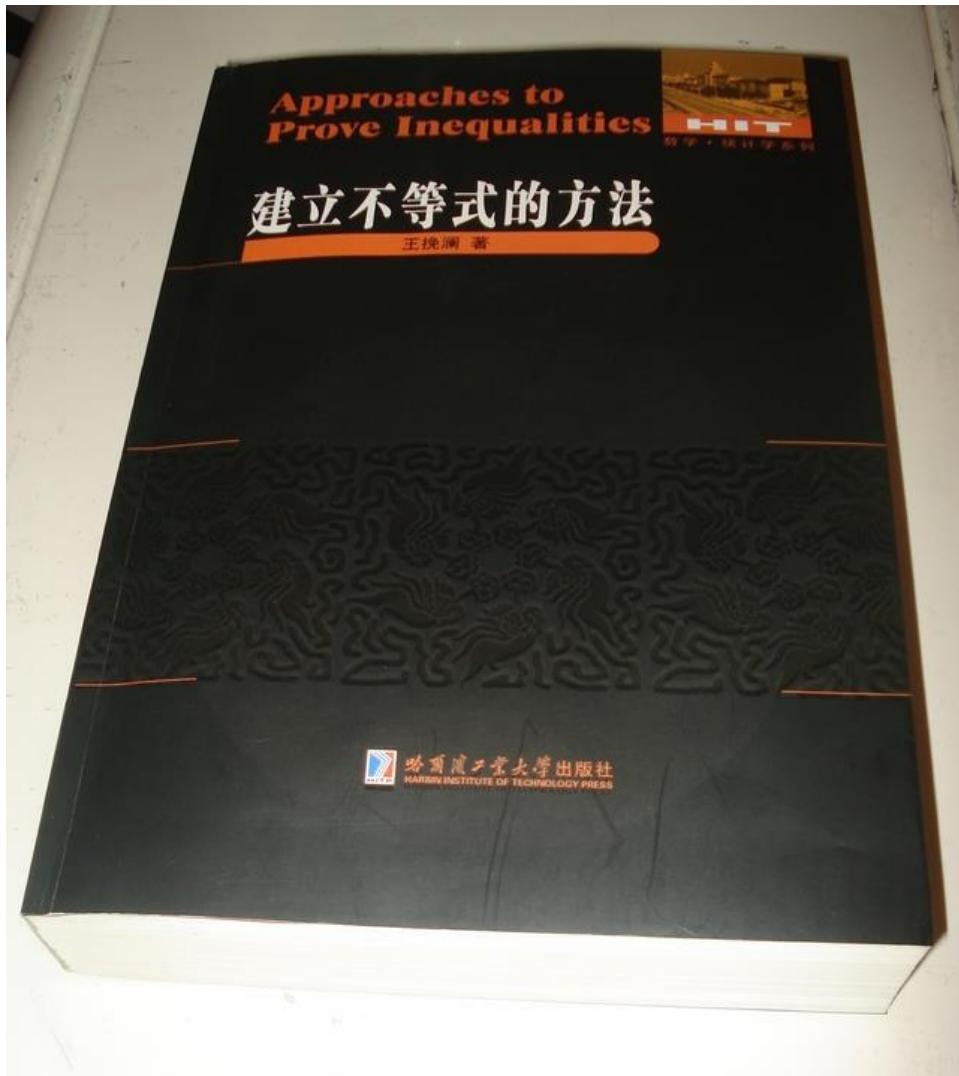
Left to right: Carmen Verlichak, Buenos Aires, Darko Žubrinić with a monograph *Approaches to Proving Inequalities*, Mrs. Ankica and Academician Josip Pečarić, gathered on the occasion of the receipt of the Fran Bošnjaković Prize by Professor Ana Marija Grancarić.

Professor Ana Marija Grancarić with three members of Croatian Academy of Sciences and Arts in the MIMARA Museum in Zagreb Nikola Kallay (chemistry), Andrej Dujella (mathematics), and Josip Pečarić (mathematics)

Professor Wan-Lan Wang, Chengdu University, Chengdu, China, published a monograph *Approaches to Prove Inequalities*, issued in China in 2011. His colleague from Croatia Josip Pečarić, distinguished expert for mathematical inequalities, has been invited to write a preface to the book, and to contribute a separate chapter furthermore, an interview with Professor Pečarić has been

published in a Chinese journal called *Mathematics* in 2012, and the interview was conducted by Iranian mathematician Mohammad Sal Moslehian.

Monograph written by Professor Wan Lin Wang, China

Approaches to Prove Inequalities
建立不等式的方法

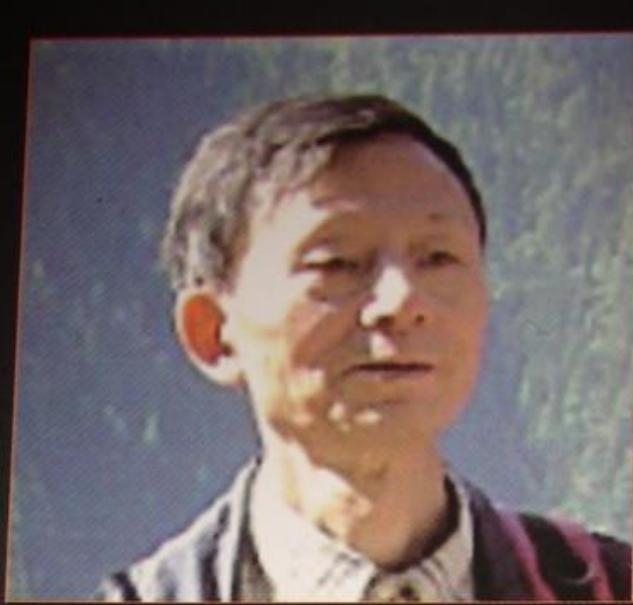
• 王挽澜 著

— Wan-lan Wang

The author presents the book to
Professor Josip Pečarić

Dedication of the author, Chinese mathematician Wan-lan Wang, to Professor Josip Pečarić,
Croatia

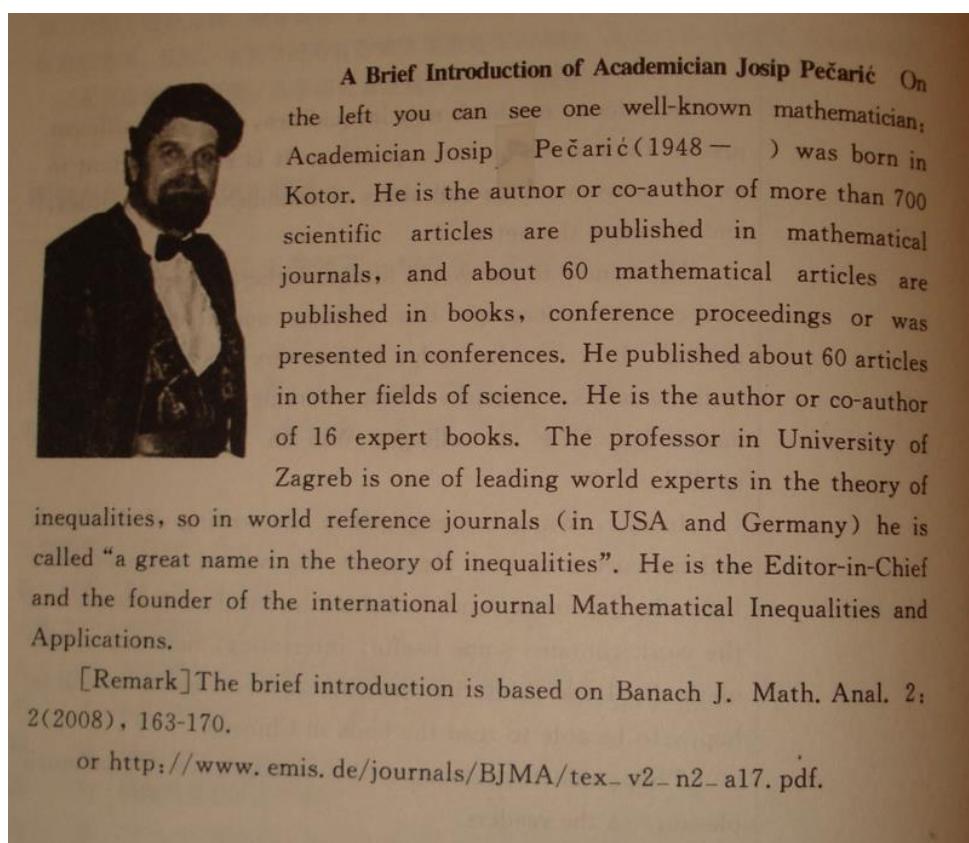
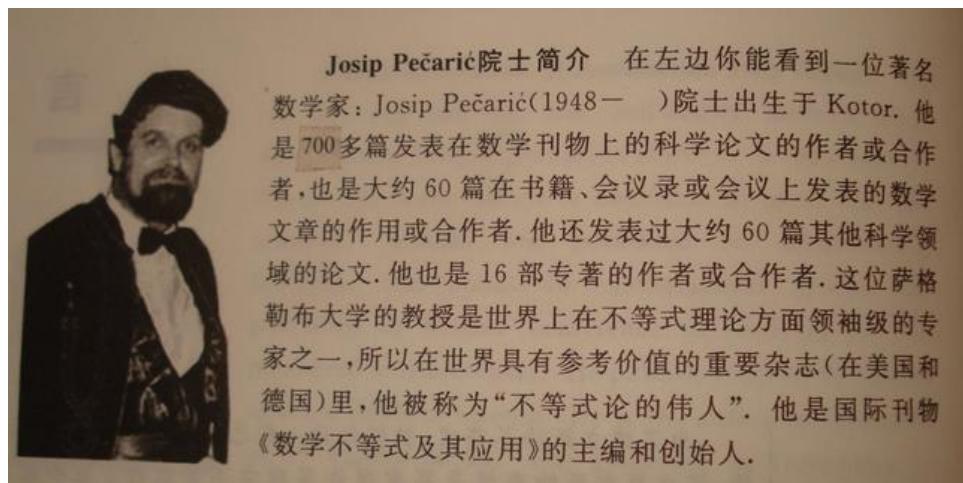

作者简介

王挽澜 男, 1936 年生于成都, 1959 年毕业于四川大学数学学院。现为成都大学计算机科学与技术学院数学系教授。

科研上的主方向为不等式, 尤其擅长建立不等式的方法。在国内外刊物上发表论文约 80 篇 (含合作部分), 例如 *J.Math.Anal.Appl.*, *Linear Algebra Appl.*, *Computers Math. Appl.*, *MIA*, 数学学报等; 其中有些重要结果被国内外名著所引用。

Professor Wan-lan Wang, author of the monograph, published some of his scientific works in MIA, Mathematical Inequalities and Applications, the first one in Croatia to have been included into the CC category.

[Remark] The brief introduction is based on Banach J. Math. Anal. 2, 2(2008), 163-170.

or http://www.emis.de/journals/BJMA/tex_v2_n2_a17.pdf.

Preface

In order to establish new inequalities, it is not sufficient just to know some given inequalities. It is also important to master many methods and skills of establishing inequalities, and the more the better.

Up to now in the world literature there hasn't existed a well-content monograph that presents numerous and varied methods. It is clear that such a book is very necessary for all the mathematicians, especially those working in the theory of inequalities. Now my colleague Wan-lan Wang has done the needful.

In fact, Wang has engaged in the writing of this book and instructed several classes in the related subjects since 1986. In the circumstances, I think he has done his best, and the work contains some useful, interesting, new and classic methods. I also think that the Chinese mathematicians will be happy to be able to read the book in Chinese.

I hope that the reading of this monograph will give much pleasure to the readers.

Zagreb, Croatia, Europe, July 2008

Josip Pečarić

为了建立新的不等式,仅仅知道一些已知的不等式是不够的.还有更重要的事情是要掌握许多建立不等式的方法和技巧,多多益善.

至今,在世界文献里还没有一部能称心如意地介绍众多建立不等式的不同方法的专著.显然,这种书对所有的数学家都是很需要的,尤其对那些专攻不等式的学者们.现在,我的同行王挽澜正好做了需要做的这件事.

事实上,自 1986 年以来,王就着手于该书的写作并在一些班级讲授相关的课题.我想他已经做到最好.内容包含了一些有用的、有趣的、新颖的和古典的方法.我亦想,中国的数学家能够阅读到这本中文书籍将会是高兴的.

我希望这部专著读物能够给读者带来更多的乐趣.

萨格勒布市,克罗地亚,欧洲,2008 年 7 月

Josip Pečarić

第 24 章 物理方法

最有可能的是由阿基米德引入的形心概念可以用来解决形形色色的数学问题。

—D. S. Mitrinović, E. J. Pečarić & A. M. Fink

E. J. Pečarić

在各学科之间经常相互利用,共谋发展.物理问题可用数学来计算和论证;反之,数学命题也可通过物理方法来证明.就物理方法建立不等式而言,从 19 世纪末叶到 20 世纪 80 年代出现了 P. G. Tait, P. T. Landsberg, S. S. Sidhu 等人使用热力学定律证明基本不等式的论文.至于使用形心法建立不等式,历史要久远了.1887 年,L. J. Rogers 使用形心法,建立了一个新的结果,它实质上等价于后来的 Hölder 不等式.继而 O. L. Hölder 沿用此法获得一批不等式,其中大体为已知结果.但有幸的是,有一个是外形有别于 Rogers 的结果而后来被命名为 Hölder 不等式的那个.祝愿对物理方法有兴趣的读者有如 Rogers 和 Hölder 一样幸运!(参考 3.3①)

回顾第 2 章证明 GA 不等式时,我们曾用过物理方法.本章将不仅展示它的别证,且提出一些其他不等式的物理证明.当然,证明不限于使用热力学方法,也使用形心或曰质心方法和光学方法.试问:还可用电学或化学方法证明不等式吗?行,有学者用串并联电网和并串联电网的区别证明 $H_n(r) \leq A_n(r)$ (这里,是 n 个电阻构成的数列);至于化学方法可参考文献[41].

值得注意的是,有些不等式要使用数学与物理结合的方法.例如,M. M. Woolfson 与 Hai-fu Fan 在解决晶体结构课题时,遇到 Harker-Kasper 不等式.他们认为,该式的数学背景是 Cauchy 不等式等,而物理背景则由晶体性质等决定.又如,统计力学里的 Bogoliubov 不等式(文献[19])先以物理法建立模型,然后使

Professor Pečarić wrote a chapter in the monograph with his two collaborators

定理 24.2.6 设 f 在区间 $[a, b]$ 上为连续递增函数, 则

$$\int_a^b xf(x) dx \geq \frac{a+b}{2} \int_a^b f(x) dx \quad (24.2.8)$$

当 f 为递减连续时, 不等号反向.

证明(力学证明) 应用形心公式来计算横坐标, 然后用 Чебышев 不等式, 可得

$$\bar{x} = \frac{\iint_A x dx dy}{\iint_A dx dy} = \frac{\int_a^b dx \int_0^{f(x)} x dy}{\int_a^b dx \int_0^{f(x)} dy} = \frac{\int_a^b xf(x) dx}{\int_a^b f(x) dx} \geq$$

$$\frac{(b-a)^{-1} \int_a^b x dx \int_a^b f(x) dx}{\int_a^b f(x) dx} = \frac{a+b}{2}$$

这等价于要证明的不等式(24.2.8). 证毕.

注释 24.2.3 [匡]第 390, 391 页或[匡 2]第 465, 466 页提出 6 种证明方法, 这里用形心法结合 Чебышев 不等式(参考定理 20.2.9 或文献[14]).

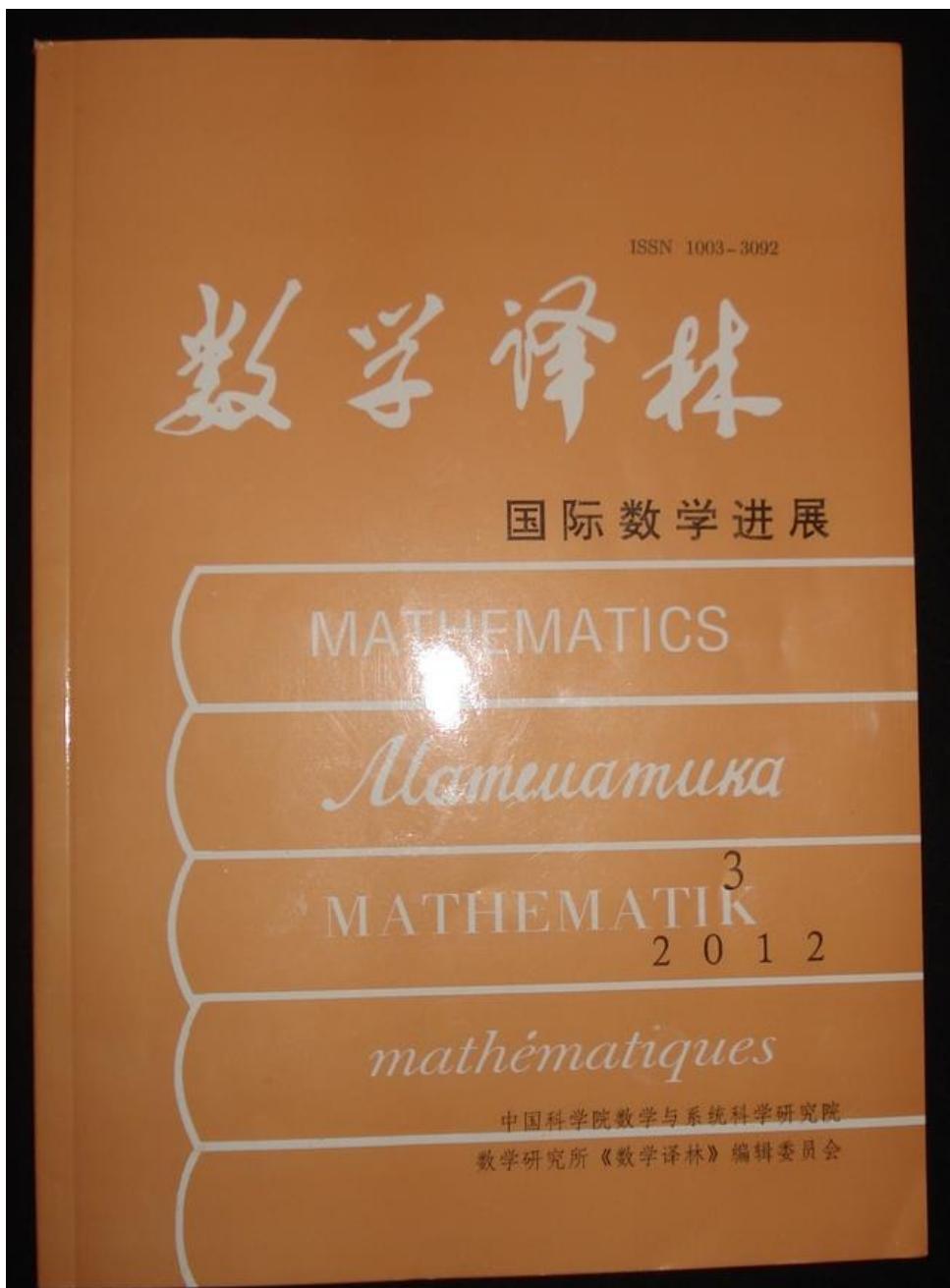
定理 24.2.7(Jensen 不等式) 设 f 是 $[a, b]$ 上的凸函数, 则对于任意的 n 个点 $x_1, \dots, x_n \in [a, b]$ 及任意正权数 w_1, \dots, w_n , 有

$$f(W_n^{-1} \cdot \sum_{i=1}^n w_i x_i) \leq W_n^{-1} \cdot \sum_{i=1}^n w_i f(x_i) \quad (24.2.9)$$

Among numerous results, famous Čebišev and Jensen inequalities are described in the article.

Academician Josip Pečarić describing the content of the book to Professor Sandra Bishof, who is the Dean of the Faculty of Textile Technology of the University of Zagreb, where Professor Pečarić is also employed.

The interview of professor Mohammad Sal Moslehian with professor Josip Pečarić, reproduced below in Chinese, has been originally published by the Banach Center for Mathematical Analysis, printed in Iran, in its issue Volume 2, Number 2, 2008, dedicated to him.

Josip E. Pečarić 访谈录

Mohammad Sal Moslehian

摘要 当 Josip E. Pečarić 教授和采访者在伊朗，匈牙利和克罗地亚的 3 个会议上相遇时，他们有过一些关于生活、思想和 Pečarić 教授对数学的贡献的交谈。本文介绍了他们的谈话。

1. 引言

Josip E. Pečarić 院士在数学期刊独自或与人合作发表了 700 多篇关于数学的科学文章，大约 60 篇数学文章在书中和会议录中发表，或在会议上被介绍。他在期刊或会议录上发表了 20 篇关于电机工程、地球物理、地质、工程和物理的文章，并且在期刊、会议上，或作为专栏发表了 40 篇历史方面的文章。他独自或与人合作出版了 16 部专业书籍（6 部用英文撰写）。在不等式理论领域中他是引领世界的专家之一，所以在（美国和德国的）国际参考期刊中，他被称作“不等式理论中一个伟大人物”。他是国际期刊《数学不等式与应用 (Mathematical Inequalities and Applications)》的主编与创始人，此期刊的编委会由大约 60 位这个领域世界最著名的科学家组成。他是大约 60 个国际期刊和几家出版社的评审。除了他的科学工作之外，Pečarić 院士还因他的新闻报道活动而闻名。他独自或与人合作完成了 250 篇报纸上发表的文章，22 部关于新闻报道或历史主题的书籍。

他是大约 30 篇克罗地亚¹⁾和国际的博士论文导师，其中的一些论文仍在撰写中。他的小组被称作 Pečarić 小组或不等式理论克罗地亚学派，Pečarić 院士与大约 150 位数学家合作（这些数学家来自克罗地亚、美国、加拿大、以色列、英国、瑞典、德国、奥地利、意大利、希腊、罗马尼亚、保加利亚、中国、日本、澳大利亚、新加坡、伊朗、巴基斯坦、等等）。他几次被邀请作为访问教授在澳大利亚、意大利、瑞典的大学访问，他还几次作为大会报告演讲人参加重要国际会议。他在 1997 年获得国家科学奖，而后在 1999 年克罗地亚共和国总统 Franjo Tuđman 授予他带有 Rudjer Bošković 肖像的克罗地亚 Danica 勋章（克罗地亚之星，克罗地亚最高级别的科学奖）。

2. 访谈

Mohammad Sal Moslehian (以下简写为 MSM): 请您给我们讲讲您自己以及您的教育。什么使您选择了数学作为您的研究领域？

Josip E. Pečarić (以下简写为 JEP): 我于 1948 年生于科托尔（博卡科托尔 (Boka Kotorska)），在那里读完了小学和中学。然后我开始在贝尔格莱德电机工程学院 (the Faculty of Electrical Engineering) 学习。Dragoslav Mitrinović (密特利诺维奇) 教授是学院的数

译自：Banach Journal of Mathematical Analysis, Vol.2 (2008), No.2, p.163–170. An Interview with Josip E. Pečarić, Mohammad Sal Moslehian, picture number 2. Copyright ©2008 Banach Journal of Mathematical Analysis. Reprinted with permission. All rights reserved. 巴拿赫数学分析杂志与作者授予译文出版许可。

1) 克罗地亚共和国，位于欧洲东南部，处于地中海及巴尔干半岛潘诺尼亚平原的交界处。克罗地亚在 1991 年从南斯拉夫社会主义联邦共和国中宣布独立，首都为萨格勒布。——校注

学教授之一，最有天赋的数学家决定在该学院学习就是因为他。于是我也在电机工程学院得到了我的硕士学位（我的导师 Dobrilo Tosić 教授也是该学院的一位数学教授）。但是，在那之后，我决定致力于研究纯粹数学。在 Gradimir Milovanović 得到他的博士学位时，Tosić 教授给了我一份他的博士论文的复印件，在 1976 年我与 Gradimir Milovanović 合作、写了我的最初的两篇文章。因而 Mitrinović 教授邀请我作为他的博士生，在 1979 年我完成了我的博士论文。在经历了一系列对我工作的抨击后，在 1982 年我才获得了我的博士学位。你知道，在那时，民族主义的进程在塞尔维亚刚刚开始形成，后来这导致了 Slobodan Milošević [斯洛博丹·米洛舍维奇] 政权，他直接对我们地区的战争负责，而我是塞尔维亚的克罗地亚人。在这种情况下，一个人不会因为他 / 她是什么人而直接受到攻击。但是他们攻击了我的工作。无论怎样，我努力获得了我的博士学位。我无法得到一个助理教授的职位。虽然我比我的竞争者有更多的文章，于是在 1987 年我搬到萨格勒布，在那里我立刻被聘为副教授，并且很快成为正教授。

MSM：您获得了哪些荣誉和奖项？

JEP：我在 1997 年获得年度国家科学奖，后来在 1999 年克罗地亚共和国主席 Franjo Tuđman 授予我带有 Rudjer Bošković 肖像的克罗地亚 Danica 勋章（克罗地亚之星，克罗地亚最高级别的科学奖）。我是克罗地亚科学与艺术院的院士。

MSM：您是怎样开始对不等式感兴趣的？

JEP：我写的最初两篇文章是关于 Ostrowski (奥斯特洛斯基) 与 Iyengar 不等式的，并且 Mitrinović 教授写了一部关于不等式的最重要的专著《解析不等式 (Analytic Inequalities)》，斯普林格出版社，1970¹⁾。这就是为什么我把他邀请我做关于不等式的博士论文作为一个莫大的荣幸。自从我的工作被批评后，他让 Petar Vasić 教授做我的导师，Petar Vasić 教授也对不等式研究做出了非常重要的贡献。不管怎样，随着我和 Mitrinović 教授合作的深入，我们一起写了很多文章和书籍，所以我们经常在一些参考期刊中被描述成“在不等式理论中两个伟大的人物”。当我要去萨格勒布时，他对我说：“你应该走。那里对于你来说更好一些。”并且在他上一封 1994 年 8 月 13 日的信中，他写道“我们的合作是富有成效的”。

MSM：您所有的成果中，哪个是您最喜欢的？您认为哪个成果对您来说最重要？

JEP：当一个人已经写了超过 700 篇文章时，选择他最喜欢的是困难的。文章就像是你的孩子——你都喜欢。我已经发表了 100 多篇关于，我相信，最重要的不等式，凸函数的 Jensen (延森) 不等式的文章。但是如果要我选出一些，我将提到关于逆 Jensen 和 Jensen-Steffensen 不等式的文章。从逆 Jensen 不等式人们可以得到作为特殊情形的一些经典的不等式，如 Aczel (奥采尔) 和 Popoviciu (波波维奇) 不等式。（要提到的）另一方面是重要的，因为它推广了 Petrović 型的一些已知结果，并且推广后的结果比先前的简单多了。这在数学中是非常罕见的——经常的推广是更复杂了。同样的，我对 Levinson (莱文森) 不等式——3-凸函数的 Jensen 不等式的类似物——的研究使另外一类 Jensen 不

1) 该书有中译本：D. S. 密特利诺维奇，*解析不等式*，科学出版社，1987。——校注
· 246 ·

等式有了活力，后来表明我的不等式可以推广到 n -凸函数，而且不仅是 n -凸函数，然而 Levinson 不等式却不能。另一方面，Mond-Pečarić 方法导致了围绕该方法的一系列文章、专著，专著的一个新的版本是完全不同的，因为很多使用该方法的新文章已经发表了。我的第一篇关于 Ostrowski 不等式的文章也很有趣，因为现在人们仍然在研究这个不等式，并且在萨格勒布我们已经得到很多有意思的新结果。

MSM: 很多不等式标有您的名字：“Milovanović-Pečarić 不等式”，“Pečarić 不等式”，“Dedić-Pečarić-Ujević 不等式”，“Lupas-Beesack-Pečarić 不等式”，“Pearce-Pečarić 不等式”，... 并且您的名字被放在数学分析的术语“Mond-Pečarić 方法”中。您能为非数学专业人士简要解释一下吗？

JEP: Mond-Pečarić 方法是处理矩阵和正线性算子的方法。众所周知，Jensen 不等式对于所谓的凸函数算子是有效的。我们已经说明，矩阵——即正线性算子——中相反的不等式，不仅对凸函数算子成立，而且对所有的凸函数成立。我的名字经常与文献中的很多不等式和恒等式联系在一起（从这些恒等式导出一些大家知道的不等式）。把它们全部写下来是困难的，所以我只是告诉你一个小故事。一位作者把他的文章寄给《数学分析与应用杂志》(J. Math. Anal. Appl.)。他在标题中提到了 Pečarić 不等式。然后那本期刊的主编 Boas 教授给他写信说，他应该换个文章标题：“标题应该体现文章的内容。而 Pečarić 有那么多的不等式，‘Pečarić 不等式’又体现什么呢！”

MSM: 您发表了 700 多篇文章，写了 16 部研究书籍，如 MathSciNet 所示这些文章和书籍被多次引用！对数学做出如此高水平的贡献，您有什么感觉？

JEP: 我想增加一点，我已经创办了 3 个新的数学期刊：我是《数学不等式与应用》(Mathematical Inequalities and Applications) 的主编，这个期刊已经出版了 10 年，并且已经被 SCIE 数据库引用，有一个很高的影响因子；我是期刊《算子与矩阵》(Operators and Matrices) 的主编之一，与 Chi-Kwong Li 和 Leiba X. Rodman 教授一起都是主编，并且我与 Alois Kufner 教授是期刊《数学不等式杂志》(the Journal of Mathematical Inequalities) 的主编。当我发现我恰好是有超过 500 篇发表的论文的第 10 个数学家时，我是那样地高兴。在某方面做得好是很棒的感觉，特别是在数学方面，对我而言，只有科学与艺术才是人类创造性的工作。

MSM: 哪个是您更看重的：教学还是研究？

JEP: 研究！但是我更喜欢把二者结合起来，像与研究生一同作研究。“我的”在克罗地亚的科学学派过去毕业了 21 位博士，还有更多的学生很快将要得到他们的博士学位。我在澳大利亚有两位博士，在波黑¹⁾有一位博士，虽然形式上他的导师是 Mitrinović 教授。我在巴基斯坦还有 4 位博士。

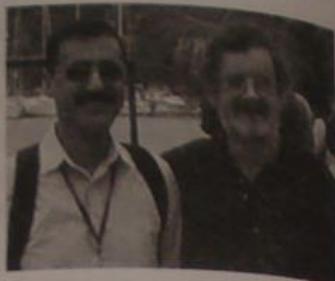
MSM: 很多人认为数学是一个很难的学科。数学真的难吗？

JEP: 首先我们需要知道，一些人擅长逻辑思维，而另一些人能够记住大量信息。

1) 波黑共和国全称为波斯尼亚和黑塞哥维那共和国，位于原南斯拉夫中部，介于克罗地亚和塞尔维亚两共和国之间。1945 年成立南斯拉夫联邦人民共和国时波黑成为南斯拉夫联邦的一个共和国，首都萨拉热窝。1992 年 4 月 7 日欧共体承认其独立。——译注

Josip 和他的妻子 Ankica Pečarić

M. S. Moslehian 和 J. E. Pečarić

后者肯定比前者认为数学难多了。另一方面，在擅长逻辑思维的人中，有很多人不擅长数学只是因为数学需要连贯性并且需要做很多练习。有了这些，数学就不难了。在研究工作中，人们必须勤奋工作，但是同样需要有“研究敏感”。

MSM: 关于纯粹数学和应用数学之间的二元性，您怎么看？

JEP: 数学就是数学。如果你有新的想法，它就被称为纯粹数学。这种区分是因为人们更希望一些数学学科产生某些应用这一事实。然而事实上，没有人今天能知道将来有什么应用。对于那些需要数学来应用的人来说，数学只是他们工作的一个工具。我们不应该为纯粹数学和应用数学的区分而烦恼。数学是一门靠自身发展的科学，¹⁾我们应该尽我们最大的努力使它得到尽可能的发展。当然，趋势是如果有应用前景，你将获得更好的研究条件。其他领域的科学家经常参与这样的研究，但是他们只是对他们可以从中得益的那些领域的数学发展感兴趣。

MSM: 您能给我们讲讲您如何工作和您如何获得新的想法？

JEP: 最好是付出尽可能多的努力。你从来不知道最好的想法将在什么时候出现。我经常会在半夜醒来，因为我“梦到”了一个想法，否则在我写下我头脑中“出现”的想法前，我无法入睡。有时你得到正确的想法只是通过对一篇相同的文章研究第 1000 遍。简单来说，没有规律。你只是要以科学为伴，并且在科学研究上没有任何所谓的“工作时间”，或者说：一天 24 小时！

MSM: Hardy (哈代) 说数学是一个“年轻人的事业”，是这样吗？

JEP: 我喜欢哈代的话，因为我仍然擅长数学。并且在 60 岁时仍然“年轻”是很不错的，是不是？严肃地说，我经常怀疑我自己，直到上帝给我能力去创造的时候，“年轻”的时间越长越好！

MSM: 您在做出某个证明前，知道它是正确的吗？

JEP: 有时你只是“看见”结果。可能上帝他自己给了某些人这种天赋。这并不是徒劳的在说：不用上帝赐予的天赋可是不可饶恕的大罪。然而我也有相反的经验：我“看见”结果，然后证明出了另外的东西。一次，一位同行问我如何推广了他的一个恒等式。我告诉他，我确信另一个不同的推广是正确的，但是我只能证明这一个。

MSM: 在您的职业生涯中，什么是最愉快的？

1) 即便对于纯数学，这种看法也是片面的。事实上，外部因素也是数学发展的重要源泉。——校注

JEP: 全部工作: 如此多的文章, 与未来的博士考生和那些已经完成博士论文的学生一起工作, 创建期刊, 在别的期刊编委会的工作, 被人引用, 专著(一些科学家给我写信说, 他们考虑我作为他们的导师, 因为他们读了我的一些书以后开始研究不等式理论).

MSM: 我们怎样能使数学对年轻学生来说更有吸引力?

JEP: 正如我已经说过的那样, 最重要的事情是能够让年轻的有天赋的数学家坚持做数学. 也许我研究不等式是件好事情, 因为不等式对于数学竞赛很重要. 我的许多博士训练年轻学生参加竞赛, 通过这些竞赛, 我帮助年轻人选择了数学作为他们的职业.

MSM: 与您交谈很愉快.

JEP: 我也是; 非常感谢您付出的时间和努力.

3. 专著, 书籍: (略)

4. 教科书: (略)

5. 历史和新闻报道方面的书籍: (略)

(李灵芝 译 陆柱家 校)

(上接 283 页) 起同样的作用, 并且等价于区间套性质. 微积分学中的许多定理都能方便地利用这两个论证中的任一个论证(见 [1], [4] 和 [5] 中的讨论).

对于 π 中区间 - 点对 $([u, v], w)$ 的有限集合, 令 N 是 $N(w)$ 的最大值. 对于整数 $j = 1, 2, 3, \dots, N$, 我们把划分 π 分成 N 个不相交的子集, 记为

$$\pi_j = \{([u, v], w) \in \pi : w \in E_j\}, \quad j = 1, 2, 3, \dots, N.$$

注意, $\pi = \pi_1 \cup \pi_2 \cup \dots \cup \pi_N$, 并且这些集合是互不相交的.

现在令 m 是任一大于 N 的整数. 计算得到

$$\begin{aligned} 0 &\leq \int_a^b g_m(x) dx = \sum_{([u, v], w) \in \pi} \left(\int_u^v g_m(x) dx \right) \\ &= \sum_{j=1}^N \left(\sum_{([u, v], w) \in \pi_j} \left(\int_u^v g_m(x) dx \right) \right) \leq \sum_{j=1}^N \left(\sum_{([u, v], w) \in \pi_j} \left(\int_u^v g_j(x) dx \right) \right) \\ &\leq \sum_{j=1}^N \left(\sum_{([u, v], w) \in \pi_j} g_j(w)(v-u) + \eta 2^{-j} \right) \\ &< \sum_{j=1}^N \left(\sum_{([u, v], w) \in \pi_j} \eta(v-u) + \eta 2^{-j} \right) < \eta(b-a+1) = \epsilon. \end{aligned}$$

由此即得等式

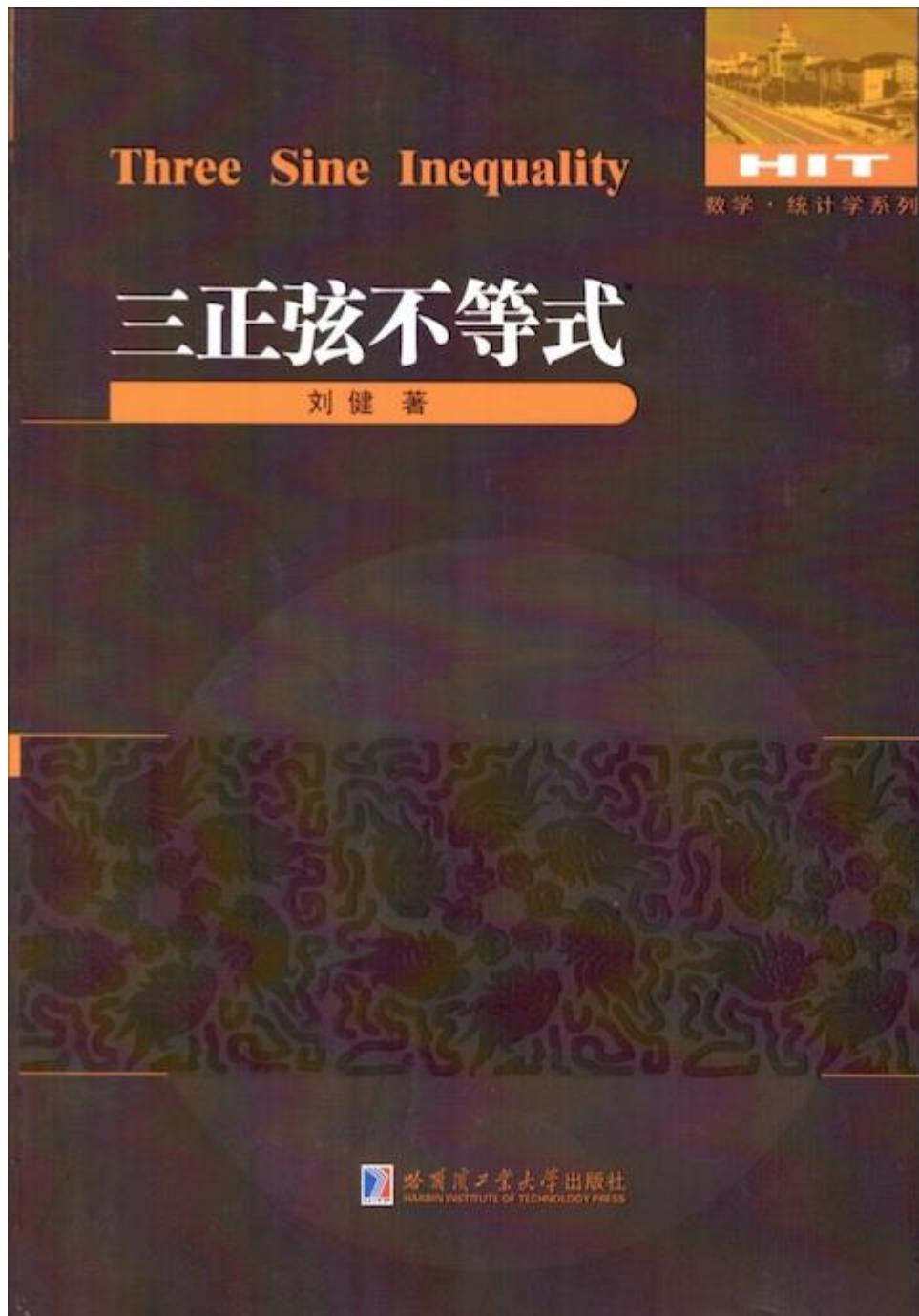
$$\int_a^b f(x) dx - \lim_{n \rightarrow \infty} \int_a^b f_n(x) dx = \lim_{n \rightarrow \infty} \int_a^b g_n(x) dx = 0.$$

(陆柱家 译 陆昱 校)

Academician Josip Pečarić with Mrs. Ankica
(...)

Another book, written by Professor Jian Liu and published in 2018 in Chinese, in which the author expresses his appreciation to Professor Pečarić:

Dec. 30, 2018.

数学·统计学系列

Dear Professor Pečarić,

I would like to take this opportunity to express my sincere appreciation of your help!

Yours,

Jian Liu

Three Sine Inequality 正弦不等式

• 刘健 著

An excerpt from the Preface to the book:

本书的出版完成了我的一个夙愿,借此机会深深地向长期支持我的父亲(2016年离世)、母亲、妻子以及给了我实质性帮助的胞弟刘毅表示感谢!没有他们的支持、帮助和鼓励,我不可能长期花大量时间潜心研究三角形不等式;感谢已故恩师蔡彪教授,他对我的成长起了不可忽视的作用;同时感谢杨路教授、J.E.Pecarić教授、冷岗松教授、单增教授在学术上给予我的非常珍贵的帮助;感谢匡继昌教授(原全国不等式研究会副理事长)应邀欣

Translation: "... Many thanks to Professors Lu Yang, J. E. Pecaric, Gangsong Leng and Zhun Shan for their kind and valuable help."

Professor Josip Pečarić is a founder of several professional mathematical journals in Croatia, see for example MIA.

Formated for CROWN by Darko Žubrinić

<http://www.croatia.org/crown/articles/10376/1/Josip-Pecaric-Croatian-mathematician-wrote-a-preface-to-a-monograph-by-Wan-Lan-Wang-published-in-China-2011.html>